CHARLES DICKENS

Martin Chuzzlewit 2

Çeviren: Murat Belge

ADAM

©

«The life and adventures of Martin Chuzzlewit»

Bu çevirinin bütün hakları
ADAM YAYINCILIK A.Ş.'nindir.

Birinci Basım: Ağustos 1982
Kapak Düzeni: Aydın Ülken

282.01.013.145.81

ADAM YAYINCILIK VE MATBAACILIK A.Ş. VALİKONAĞI CADDESİ AKKAVAK SOKAK 4/3 TELEKS:23790 reda tr

Charles Dickens

•

Martin Chuzzlewit

Roman

İngilizce'den çeviren: Murat Belge

ADAM

XXVI. BÖLÜM

Beklenmedik Bir Rastlaşma ve Umut Verici Bir Gelecek.

Kuşlarla sakallar arasındaki duygusal yakınlık yasası ve birini tıraş eden kişiyi öbürünü de satmaya iten çekimin gizli kaynağı, bilimsel kurumların ince zekâlarını ilgilendiren şeylerdir; incelemeden kayda değer hiçbir sonuç alınamayacak olması da bunun böyle olmamasını gerektirmez. Mrs. Gamp'i birinci katının kiracısı olarak barındırmak şerefine erişen sanatçının berberlik ve kuşçuluk mesleklerini birleştirmiş olduğunu bilmemiz yeterlidir, ayrıca, yalnız onun aklına gelmiş bir fikir de değildi bu, şehrin ara sokaklarında ve banliyölerinde nice rakipleri vardı bu konuda.

Söz konusu mal sahibinin adı. Paul Sweedlepipe idi. Ama genellikle Poll Sweedlepipe diye anılırdı; dostları ve komşuları vaftiz edilmemiş olduğunu söylerlerdi.

Merdiven aralığıyla kiracının dairesi sayılmazsa Poll Sweedlepipe'ın evi sanki bir koskocaman kuş yuvasıydı. Mutfakta erkek av kuşları otururdu; sülünler altın tüylerinin pırıltısını tavan arasında harcıyorlardı; kilerde çin tavukları ötüşürdü; baykuşlar yatak odasına yerleşmişlerdi; küçük desteden çeşit çeşit kuş da dükkânda öter, cıvıldardı. Merdiven aralığı tavşanlara

ayrılmıştı. Orada, eski karton ve tahta kutulardan, sürgülerden, çay kutularından yapılma biçim biçim ve çeşit çeşit kafeslerde dehşetli bir şekilde çoğalıyor, Sweedlepipe'ın sevimli berber dükkânına giren her burnu, kişi ayrımı yapmaksızın selamlayan o tuhaf kokuya kendilerince bir katkıda bulunuyorlardı.

Gene de çoktu bu dükkândan içeri giren burun, özellikle pazar sabahları, kilise saatinden önce. Pazarları kardinaller bile tıraş olur, ya da olmaları gerekir ve sakallar cumartesileri gece on ikiden sonra da uzar, evlerinde vale tutamayıp parça işi kiralayan ve — ah, ne kötüdür bakır mangır — kirli penilerle ödeme yapan yoksul esnaf çenelerinde bile olsa. Günahkâr Poll Sweedlepipe her gelenin sakalını bir peniye, her müşterinin saçını da iki peniye tıraş ederdi; yalnız yaşayan, bekâr bir adam olduğu, kuşçuluktan da üç beş kuruş kazandığı için, idare edip gidiyordu Poll.

Ufak tefek, orta yaşlı bir adamdı; soğuk, nemli sol elinin tıraş sabunu kokusunu tavşanlar ve kuşlar bile gidememişti. Poll kendisi de bir kuşu andırırdı; kartalı, atmacayı değil de, yuvasını bacalara kurup insanlara sokulan serçeyi andırırdı. Ama serçe gibi kavgacı da değildi; barışseverdi, kumru gibi. Yürürken biraz kurumlanırdı; bu bakımdan biraz güvercine benzerdi. Sonra konuşması, tekdüzeli mırıltısı da bu kuşun gırıltısına benzetilebilirdi. Çok meraklıydı; akşamleyin dükkânının kapısında başı yana eğik, bir gözü bilgiççe yarı kapalı, komşularını seyrederken, bir kuzgunu andırmaz değildi. Ama bir kızılgerdan kadar temiz yürekliydi Poll. Üstelik, iyi bir talih eseri, kuşsal özellikleri fazla alıp yürüyecek olsalar, berberliği bunları durdurur, eritir, boğar, etkisizleştirirdi. Çıplak başı da — ne kadar da benzerdi tıraş edilmiş bir saksağan kafasına — yandan ayrılmış, bukle bukle sarkan kara perukasıyla, dehşetli bir akıl haznesi görünümü vermekteydi.

Poll'un küçücük, incecik, tiz bir sesi vardı: Kingsgate Street serserilerinin ona kadın adı vermelerinin nedeni. Ayrıca çok da yufka yürekliydi; çünkü, bir atıcılık yarışması için otuz kırk serçe ısmarladıklarında, duygudaşlıkla dolup taşan bir sesle serçelerin özellikle böyle bir amaç için yaratılmalarının ne kadar garip olduğunu söylerdi. İnsanların serçe vurmak için ya-

ratılıp yaratılmadıkları sorusu yolunu bulup Poll'un felsefesine girememişti henüz.

Hoppa Poll, fitilsiz kadife ceket, bol miktarda mavi çorap, bileklerine kadar yükselen botlar, parlak renkli bir fular ve çok uzun bir silindir şapka giyerdi. Daha gösterişsiz berberlik mesleğinin gereklerine uyunca da, fazla temiz sayılamayacak bir önlük takar, flanel ceketle kadife pantolon giyerdi. Son bölümde ayrıntısıyla anlatılan olaylardan birkaç hafta sonra bir akşam, dükkânı o günlük kapadığını belirtir biçimde önlüğünü beline takmış ve anlattığımız ikinci kılığına girmiş olarak Kingsgate Street'deki basamaklarında duruyor, içerideki küçük çatlak çıngırağın sesinin kesilmesini bekliyordu. Çünkü bu ses kesilinceye kadar — böyle düşünürdü Mr. Sweedlepipe — dükkânı yalnız bırakmak içinden gelmezdi.

«Ne kadar hevesli çalmaya, bu çıngırak,» dedi Poll. «Neyse, sustu sonunda.»

Bunları söylerken önlüğünü biraz daha sıktı ve acele acele sokaktan aşağı doğru yürümeye başladı. Tam Holborn'a dönerken, uşak elbisesi giymiş bir genç beye tosladı. Bu delikanlı ufaraktı ama, yürekliydi ve birtakım ateşli hoşnutsuzluk ifadeleriyle berbere döndü hemen.

«Ulan, sersem!» diye haykırdı delikanlı. «Önüne baksana! Bastığın yeri görmüyor musun? Ne diye verdiler sana o gözleri, ha? Ah! Evet. Oh!»

Delikanlı son sözlerini çok yüksek bir sesle ve dehşet verici vurgularla söylemişti, sanki bu kelimeler öfkenin en korkuncunun özünü içlerinde taşıyorlarmışçasına. Ama tam o sırada öfkesi şaşkınlığa dönüştü, sesini yumuşatarak bir daha haykırdı:

«Ne! Polly!»

«A, a, sen misin?» diye haykırdı Poll. «Sen olamazsın!»

«Hayır. Ben değilim,» diye cevap verdi delikanlı. «Oğlumum ben, en büyük oğlumum. Babasının yüzünü ağartıyor, değil mi, Polly?» Bu küçük, zarif şakayı yaptıktan sonra kaldırımda durdu ve kendini daha iyi sergilemek için birkaç kere döndü; kendisiyle aynı neşeyi paylaşmayan yolcuları biraz rahatsız ederek.

«Gözlerime inanamıyorum,» dedi Poll. «Allah Allah! Demek

eski yerinden çıktın. Öyle mi?»

«Öyle miymiş!» diye cevap verdi genç arkadaşı. Şimdi ellerini beyaz kadife pantolonunun ceplerine sokmuş, berberin yanı sıra çalımlı çalımlı yürüyordu. «Çizmeden anlar mısın sen, Polly? Bak şunlara!»

«Ha-ri-ka!» diye haykırdı Mr. Sweedlepipe.

«Düğmenin iyisini bir bakışta anlayabilir misin?» dedi delikanlı. «Anlamazsan benimkilere bakma, çünkü bu aslan başları snoblar için değil zevk sahibi insanlar için yapılmış.»

«Ha-ri-ka!» diye haykırdı berber, yeniden. «Altın sırmalı, çimen yeşili bir de redingot, üstelik! Şapkanda da bir arma!»

«Ne sandındı ya!» diye cevap verdi delikanlı. «Yalnız, o armanın canı çıksın. Çünkü bir de dönüyor olsa, Todgers'ın mutfak penceresindeki vantilatöre benzeyecek tıpkı. Kocakarının adını Gazette de görmedin mi yoksa?»

«Yoo,» dedi berber. «Sakın iflas miflas mı etti?»

«Etmediyse de eder,» dedi Bailey. «O iş bensiz yürümez. Ey! Ne var ne yok?»

«Eh, iyilik sağlık,» dedi Poll. «Şehrin bu yakasında mı oturuyorsun şimdi. Yoksa bana mı geliyordun? Bu iş için mi geldin Holborn'a?»

«Holborn'da işim mişim yok,» diye cevap verdi Bailey, biraz huysuzlanarak. «Bütün işim Batı yakasında. Şimdiki patronum tam patron olacak adam. Favoriden suratını göremezsin, boyadan da favorisini göremezsin. Tam kibar adam, değil mi? Arabaya binip biraz dolaşalım mı? Ama yok, doğru olmaz. Şöyle hafif bir tırısla köşeyi döndüğümü görsen korkudan bayılırsın.»

Bu yaklaşımın etkisi üzerine ufak bir fikir vermek için Mr. Bailey kendisi tırısa kalkmış bir beygir tavrına girdi ve bir tulumbaya doğru geri basarken başını öyle savurdu ki arkaya, şapkasını düşürdü.

«Ne diyorsun, Copricorn'un öz amcası,» dedi Bailey. «Cauliflowver'in da kardeşi. Biz aldığımızdan beri iki porselenci dükkânının vitrininden içeri girdi, bize de hanımını öldürdüğü için satmışlardı. At dediğin böyle olur, ha?»

«Eh, artık benden kırmızı papağan almak istemezsin,» dedi

Poll, üzgün üzgün bakarak arkadaşına. «Musluğun üstüne asmak için kırmızı papağan almazsın artık, değil mi?»

«Olur mu hiç öyle şey,» diye cevap verdi Bailey. «Elbette olmaz. Şimdi tavustan aşağı hiçbir kuşla samimi olamam; o bile bayağı gelir. Ey, nasılsın bakalım?»

«İyiyim, iyiyim,» dedi Poll. Yeniden verdi bu cevabı çünkü Bailey soruyu yeniden sormuştu; Mr. Bailey yeniden sormuştu, çünkü — aynı zamanda dizlerini kırıp, beyaz kadifeyi gerip, çizmelerini ortaya çıkararak — kolay, kaba saba bir şeydi bunu yapması.

«Ne işler çeviriyorsun, babalık?» diye sordu Mr. Bailey, aynı zarif şakacılığıyla gün görmüş adam tavrındaydı o, berberse çocuk rolünde.

«Şey, kiracıma eve kadar refakat edecektim,» dedi Paul.

«Bahse girerim ki kadındır kiracın,» diye haykırdı Mr. Bailey. «Yirmi paunduna bahse giriyorum.»

Berber telaşla ne genç bir kadın, ne de güzel bir kadın olduğunu, hastabakıcılık yaptığını, birkaç haftadır bir beyin evinde çalıştığını ve şimdi bir başka, daha meşru bir yönetici, yani o beyin karısı geldiği için bu akşam yerinden ayrıldığını açıklamaya girişti.

«Yeni evlendi, genç karısını bu akşam evine getiriyor,» dedi berber. «İşte onun için ben de gidip kiracımı oradan alacağım — Mr. Chuzzlewit'in evi, postanenin orada — ve bavulunu taşıyıvereceğim.»

«Jonas Chuzzlewit mi?» dedi Bailey.

«Ah!» dedi Paul; «öyleydi galiba adı. Tanıyor musun?»

«Yok» diye haykırdı Mr. Bailey; «hiç tanır mıyım! Evlendiği kızı da tanımıyorum! Nereden tanıyacağım! Ne diyorsun sen, ilk benim yolumla buluştular onlar.»

«Yaa!» dedi Paul.

«Yaa!» dedi Mr. Bailey, göz kırparak; «hiç de fena sayılmaz, ha. Ama kız kardeşi daha güzeldir. Asıl **oydu** neşeli olan. Epey hoşça zaman geçirdikti onunla, eski günlerde.»

Mr. Bailey, bir buçuk ayağı çukurdaymış, bu iş de yirmi otuz yıl önce olmuş gibi konuşuyordu. Yumuşak başlı Paul Sweedle-

pipe, oğlanın büyümüş de küçülmüş güvenine, yukarıdan tavrına, aynı zamanda da çizmelerine, armasına, üniformasına öyle kapılmıştı ki siste kalmış gibiydi ve karşısında — bir yıl kadar bir süredir, çeşitli zamanlarda iki peniye kuş almaya gelmesinden tanıdığı, Todgers Ticari Pansiyon'dan, çocuk olarak tanınan Bailey'yi değil — Londra'daki bütün fiyakalı seyislerin son derece yoğunlaşmış temsilcisini görüyordu; zamanın bütün ahır-bilgisinin özeti; birçok yıldır kesinlikle var olmuş olması gereken, korkunç yaşantılar geçirmiş, yüksek basınçlı bir şey. Gerçekten, Todgers'ın bulutlu atmosferinde de Mr. Bailey'nin dehası bu bakımdan özellikle ışıl ışıl parladığı halde, artık zaman ve mekânı da gölgede bırakıyor, insanların duyularını aldatıyor, bütün doğa yasalarını hiçe sayarak etkiliyordu inançlarını. Holborn Hill'in elle tutulur, gerçek taşları üstünde yürüyordu işte, tam büyümemiş bir çocuktu; gene de yaşlı bir adam gibi göz kırpıyor, düşünüyor, davranıyor, söylüyordu. İçindeki ilkeler eski ve yaşlıydı, dış kabuğu genç olsa da. Anlaşılmaz bir yaratık oluyordu: pantolonlu, çizmeli bir Sfenks. Ne yapabilirdi berber, ya aklını şaşıracak, ya da Bailey'yi ciddiye alacaktı; bilgece, ikinci yolu seçti o da.

Mr. Bailey iyiliğinden ona eşlik etmeye, yan yana yürürlerken çeşitli sportif konularda hoş sohbetliğiyle onu eğlendirmeye devam etti; özellikle, beyaz bacaklı olan ve olmayan atların, genel bir ilke olarak, görece erdemleri konusunda. Beğenilecek kuyruk tarzı konusunda Mr. Bailey'nin kendi görüşleri vardı ve bunları açıklıyordu da, ama arkadaşlarına etki altında kalmamaları için rica etmekten de geri durmuyordu, çünkü biliyordu ki bu konuda bazı yüksek yetkili kimselerden ayrı düşünmekteydi. Mr. Sweedlepipe'a bir kokteyl içirdi, karışımını da kendi gözetimi altında yaptırdı; Cokey Kulüp'ten birinin icadı olduğunu anlattı arkadaşına; bu zamana kadar berber varacağı yere yaklaştığı için, bir saat boş zamanı olduğunu, söz konusu kimseleri de tanıdığını, dolayısıyla, bir sakıncası yoksa Mrs. Gamp'le tanışmak isteyeceğini söyledi.

Paul, Jonas Chuzzlewit'in kapısını çaldı; kapıyı Mrs. Gamp açınca, bu iki seçkin kişi tanışmış oldular. Mrs. Gamp ikili mesleğinde, yaşlı olan her şeyle olduğu gibi genç olan her şeyle de yakından ilgiliydi. Bu yüzden Mr. Bailey'ye çok iltifat etti.

«Çok iyi ettiniz geldiğinize,» dedi mal sahibine, «arkadaşınızı getirdiğinize de sevindim. Ama korkarım sizi içeri buyur etmek zorundayım, çünkü genç çift daha görünmedi.»

«Geç kaldılar galiba?» diye sordu mal sahibi, aşağıya, mutfağa götürdüğünde onları.

«Evet, onlar gibi Aşkın Kanatları durumunda bir çift,» dedi Mrs. Gamp.

Mr. Bailey, Aşkın Kanatlarının madalya alıp almadığını, üzerine bahse girilecek bir başarısı olup olmadığını sordu; bir at olmayıp da, şiirsel ya da mecazi bir deyim olduğunu öğrenince hayli küçümsedi. Mrs. Gamp onun sevimli tavırlarına ve rahatlığına çok şaşmıştı ve mal sahibine, bunun bir adam mı yoksa bir çocuk mu olduğunu fısıldayarak sormak üzereyken Mr. Sweedlepipe niyetini anladı ve konuyu değiştirdi.

«Mrs. Chuzzlewit'i tanıyor,» dedi Paul, yüksek sesle.

«Bilmediği bir şey yok, bana sorarsanız,» dedi Mrs. Gamp. «Bu dünyanın bütün kötülüklerini avcunun içi gibi tanıyor.»

Mr. Bailey bunu iltifat saydı, boyunbağını düzelterek, «Eh, öyle sayılır,» dedi.

«Madem Mrs. Chuzzlewit'i tanıyorsunuz, belki birinci adını da biliyorsunuzdur?» diye sordu Mrs. Gamp.

«Charity,» dedi Bailey.

«Değil işte!» diye haykırdı Mrs. Gamp.

«Öyleyse, Cherry,» dedi Bailey. «Kısası Cherry. Aynı şey hepsi.»

«C ile başlamıyor ki,» diye cevap verdi Mrs. Gamp, başını sallayarak. «M ile başlıyor.»

«Vay canına!» diye haykırdı Mr. Bailey, sol bacağına vurup küçük bir bulut havalandırarak, «demek gidip neşelisiyle evlendi!»

Bu sözler çok esrarengiz olduğu için Mrs. Gamp açıklama istedi. Ve Mr. Bailey'nin anlattıklarını can kulağıyla, yutar gibi dinledi. Daha hikâyenin ortasında sokakta tekerlek sesleri, sonra da sokak kapısının vurulması, yeni evli çiftin gelişini müştuladı. Geri kalanları dönerken yolda anlatmasını rica eden Mrs.

Gamp şamdanı aldı, evin genç hanımını karşılayıp buyur etmeye koştu.

«Bütün kalbimle size neşe ve mutluluk dilerim,» dedi Mrs. Gamp, hole girerlerken bir reverans yaparak; «size de, beyefendi. Hanımınız biraz yol yorgunu görünüyor, Mr. Chuzzlewit, ah şekerim!»

«Onun lafını etti yeterince,» diye homurdandı Jonas. «Haydi, ışık tut bakalım.»

«Buradan, hanımefendiciğim,» dedi Mrs. Gamp, önleri sıra yukarı çıkarken. «Her şeyi olabileceği kadar güzelce hazırladık; ama ortalığa bakacak zaman bulunca kendinize göre değiştireceğiniz birçok şey var. Ah! canikom! Ama.» diye ekledi Mrs. Gamp içinden, «hiç de öyle neşeli görünmüyorsun!»

Doğruydu; hiç öyle görünmüyordu. Düğünden önce gelip geçen ölümün gölgesi evi daha terk etmemiş gibiydi. Hava ağır ve basıktı; odalar karanlıktı; köşeye bucağa derin bir kasvet çökmüştü. Ocağın başında uğursuz bir yaratık gibi oturuyordu yaşlı yazıcı, gözleri şöminedeki kuru dallara dikili. Kalkıp geline baktı.

«Demek buradasın, Mr. Chuff,» dedi Jonas kayıtsızca, botlarının tozunu silkelerken; «hâlâ yaşayanlar diyarındasın, ha?»

«Hâlâ yaşayanlar diyarında, efendim,» diye cevap verdi Mrs. Gamp. «Üstelik böyle olmasını, kaç kere kendisine de söylediğim gibi, size borçlu Mr. Chuffey.»

Mr. Jonas pek neşeli bir gününde sayılmazdı, çünkü şöyle bir baktı ona ve: «Artık size ihtiyacımız yok, biliyorsunuz, Mrs. Gamp,» dedi.

«Hemen gidiyorum, efendim,» diye cevap verdi hastabakıcı; «bilmem, gitmeden önce sizin için yapabileceğim bir şey var mı, hanımcığım?» dedi Mrs. Gamp, tatlı tatlı bakarak ve cebinde bir şeyler arayarak; «sizin için yapabileceğim bir şey var mı, küçük kuşum?»

«Hayır,» dedi Merry, ağlamaklı bir hali vardı. «Gidin artık, lütfen!»

Tatlılık ve kurnazlık karışımı bir sırıtmayla, bir gözü gelecekte, öbürü gelinde, ve yüzünde kısmen duygulu, kısmen içkili, bütünüyle mesleki ve sanatına özgü çapkın bir ifadeyle Mrs.

Gamp bir daha daldı cebine ve üstünde evindeki levhadaki yazıdan bulunan bir kart çıkardı.

«Sevgili genç evli hanımcığım, şekerim,» dedi Mrs. Gamp, alçak sesle, «şunu kaybetmeyeceğiniz bir yere koyar mısınız? Beni birçok hanım tanır, bu da kartım. Adım Gamp'dir, huyum da öyle. Yakında oturduğum için, arasıra uğrar, sağlığınızı sorarım, güzelim!»

Ve her biri kendisiyle yeni gelin arasında gizli ve esrarengiz bir anlaşmanın kurulmasına yönelen sayısız sırıtma, göz kırpma, öksürük, baş sallama, gülücük ve reveranstan sonra Mrs. Gamp aileye mutluluklar diledi. Sırıttı, göz kırptı, öksürdü, başını salladı, gülümsedi ve reverans yaparak odadan çıktı.

«Martha olup çarmıha da gitsem söylemeden edemeyeceğim,»* dedi Mrs. Gamp alt kata inince, fısıldayarak, «şu anda hiç de öyle neşeli bir görünüşü yok.»

«Ah! Bir gülsün de gör!» dedi Bailey.

«Ehem!» dedi Mrs. Gamp, bir çeşit homurtuyla. «Görürüz, yavrum.»

Evde artık konuşmadılar, çünkü Mrs. Gamp bonesini giydi, Mr. Sweedlepipe bavulu yüklendi, Mr. Bailey de Kingsgate Sokağı'na kadar onlara yol arkadaşlığı yaptı; yol boyunca Mrs. Gamp'e Mrs. Chuzzlewit'le ablasını tanıyışının başlangıcını ve gelişmesini anlattı; şu oğlanın büyümüş de küçülmüşlüğüne bakın ki, Mrs. Gamp'in kendisine vurulduğunu sandı ve bu ters sevgiye içinden pek eğlendi.

Arkalarından kapı kapanınca Mrs. Chuzzlewit bir koltuğa çöktü, odaya göz gezdirirken garip bir üşüme geldi üstüne. Biliyordu bilmesine ama, şimdi daha beter görünmüştü gözüne. Geldiğinde daha bir parlak bulacağını ummuştu.

«Kendine layık göremedin galiba,» dedi Jonas, bakışını izleyerek.

«Biraz sıkıcı, gerçekten,» dedi Merry, kendini toparlamaya çalışarak.

«Az sonra daha da sıkıcılaşır,» diye cevap verdi Jonas, «ba-

* *Kültürü pek derine inmeyen Mrs. Gamp, «martir» kavramıyla bir kadın adı olan Martha'yı birbirine karıştırıyor. (Çev.)*

na daha böyle havalar yaparsan. Amma malsın be, gelir gelmez astın suratını. Beni alaya alırken canlılığın yerindeydi oysa Kız aşağıda. Zili çal da akşam yemeğini hazırlasın, ben botlarımı çıkarırken!»

Arkasından bakakalmıştı, sonra söylediğini yerine getirmek için ayağa kalktı; o sırada yaşlı Chuffey kolunu hafifçe tuttu.

«Evlenmediniz, değil mi?» diye sordu, merakla, «Evlenmediniz?»

«Evlendik. Bir ay önce. Tanrım, ne oldu?»

Bir şey olmadığını söyledi ve yüzünü çevirdi. Ama korku ve merakla Merry de döndü ve titrek ellerini havaya kaldırarak mırıldandığını gördü:

«Ah, lanet, lanet bu kötülük yuvasına!»

Buydu, hoş geldin karşılaması: EVİNE.

XXVII. BÖLÜM

Eski Arkadaşların Yalnız Surat Değil, Renk de Değiştirerek Ortaya Çıkabilecekleri; Bazı İnsanların Isırmaya Eğilimli Olduğu; Isıranların Bazen Isırıldığı Üzerine.

Mr. Bailey, Junior — çünkü bir zamanlar Todgers'da büyük yararlılıklar gösteren bu şakacı delikanlı bu adı seçmişti kendine — efendisinin arabasının siperliği altından tembel tembel toplumu seyreden Mr. Bailey, Junior, öğle saatinde, patronunu bekleyerek, Pall Mall'da bir aşağı bir yukarı ağır ağır sürüyordu arabayı. Capricorn gibi bir yeğeni ve Cauliflower gibi bir kardeşi olan, seçkin aileden gelme beygir, soyluluk armalarındaki atlar gibi şahlanarak ve göğsü köpük içinde kalıncaya kadar gemine asılarak yüce akrabalarına layık olduğunu gösteriyordu; kakmalı dizginleri ve rugan koşumları güneşin altında pırıl pırıl parlıyordu; yayalar hayran, bakıyordu; Mr. Bai-

ley memnundu ama coşkun da değildi. Sanki; «Bir el arabası, insancıklar, sadece bir el arabası; biz istesek daha neler yaparız oysa,» der gibiydi ve siperliğin önünde kısa yeşil kollarıyla, sanki koltuğundan asılmış gibi oturuyordu.

Mr. Bailey, Cauliflower'ın kardeşine çok saygı duyuyor, gücüne çok değer veriyordu. Ama kendisine hiç açıklamıyordu bunu. Tam tersine, sürerken hayvanı, «Ya! Demek öyle!» «Vay canına!» «Şimdi nereye?» «Olmaz, oğlum, olmaz!» gibi, hakaret sayılmasa da, saygısız sözler söylemeyi âdet edinmişti. Bunları söylerken dizginleri kasması ya da kırbacı şaklatması aralarında bir kuvvet yarışmasına, bir üste çıkma kavgasına yol açar ve arasıra, Mr. Bailey'nin dostu Paul Sweedlepipe'a da ima ettiği gibi, porselenci dükkânları ve benzeri olağanüstü yerlere girmeleriyle sonuçlanırdı.

Bu gün Mr. Bailey keyifli olduğu için beygire karşı tavrı her zamankinden sertti, bunun sonucunda o ateşli hayvan hemen hemen yalnızca art ayakları üstünde yürümeye ve arabayı, sokaktaki yolcuların ağzını açık bırakan durumlara sokmaya başlamıştı. Ama Mr. Bailey hiç tedirgin değildi ve yoluna çıkan herkese tatlı şakalar yapıyordu: örneğin, bir an yolunu tıkayan bir kömür arabasının koskocaman sürücüsüne, «Hey, küçük, kim verdi sana o arabayı?» diye seslenmek, yoldan geçecek gibi olup sonra geri kaçan yaşlı kadınlara, «Niye huzur evine gidip gömülme kararınızı çıkarttırmıyorsunuz?» diye sormak, küçük çocukları dostça arabanın arkasına asılmaya çağırıp hemen ardından kırbacı yapıştırmak gibi; bazen de St. James Meydanını sıkı bir dörtnalla dönüp sonra Pall Mall'a başka bir sokaktan, sanki aradaki bu sürede kaplumbağa hızıyla gitmiş gibi dönerek keyfini sürüyordu.

Bu eğlenceler pek çok kere tekrarlandıktan ve köşedeki elmacının tezgâhı Tanrısal bir dokunulmazlığı varmışçasına birçok tehlikeyi mucizevi şekillerde atlattıktan sonra Mr. Bailey Pall Mall'da bir evin kapısından çağırıldı ve arabayı evin önüne çekip aşağı atladı. Dizginleri böylece birkaç dakika tuttuktan sonra — Cauliflower'ın kardeşinin başını her sallayışında ve Cauliflower'ın kardeşinin burun deliklerini her açıp kapayışında ayakları yerden kesiliyordu —, iki kişi arabaya bindi, bun-

lardan biri dizginleri kapıp sürüverdi atı, hızla. Ayağını arkadaki demir basamağa takıp arabaya tırmanıncaya kadar onların ardı sıra birkaç yüz yarda koşması gerekti Mr. Bailey'nin, Asıl arabadaki yerini alınca görülecek bir manzara haline geldi: tepeden tırnağa Newmarket malıydı; bir sağ, bir sol ayağı üstünde durmaya çalışır, bir sağdan, bir soldan, bazen de arabanın tepesinden gittikleri yere bakmaya çabalarken.

Mr. Bailey'nin patronunun araba sürerkenki görünüşü bu heyecanlı gencin onu Poll'a tarif edişini tamamen haklı çıkarıyordu. Tepesinde, yanağında, çenesinde, üst dudağında yığınla kapkara, pırıl pırıl saç vardı. Simetrik bir biçimde yapılmış elbiseleri son moda ve en pahalısındandı. Yeleğinde sarılı mavili, ve yeşilli ve mahcup kırmızılı çiçekler vardı. Göğsünde değerli zincirler, mücevherler sallanıyordu. Sıra sıra parlak yüzükler takılı parmakları bal kutusundan yeni kurtulmuş yaz sinekleri gibi beceriksizdi. Gün ışığı parıl parıl şapkasında ve botlarında aynada gibi yansıyordu. Gene de, adını değiştirdiği, dış görünüşünü değiştirdiği halde, Tigg'di bu. Bazı büyük adamlarda olduğu gibi tersyüz etmişti kendini; artık Montague Tigg değil, Tigg Montague olmuştu; gene de, Tigg'di; aynı şeytani, zarif, askeri Tigg. Maden cilalanmış, parlatılmış, yeniden damgalanmıştı; gene de gerçek Tigg madeniydi.

Yanında, David dediği, gösterişi ve iş adamı görünüşü biraz daha sönük, gülümseyen bir adam oturuyordu. Sakın şu David — nasıl söylemeli? — hani şu altın topların triumvirası. Lombard's Arms'daki tefeci David olmasın? Evet, ta kendisi.

«Sekreterin maaşı, David.» dedi Mr. Montague, «büro kurulduğuna göre, yılda sekiz yüz paund olmalı, ev kirası, kömür ve mum parası hariç. Ayrıca yirmi beş hissesi de elinde olacak elbette. Bu yetişir mi?»

David gülümsedi ve başını salladı, elindeki küçük, kilitli çantanın arkasına saklanıp öksürdü; söz konusu sekreterin kendisi olduğunu ilan eden bir tavırla.

«Bu yeterliyse,» dedi Montague, «akşam toplantıda, başkan olarak, öneri getiririm.»

Sekreter yeniden gülümsedi; güldü, hatta, bu seferinde; burnunu çantanın ucuyla kurnaz kurnaz silerek sordu:

«Nefis bir fikirdi, değil mi?»

«Neydi o nefis fikir, David?» diye sordu Mr. Montague.

«Anglo-Bengal,» diye kıkır kıkır güldü sekreter.

«Anglo-Bengal Kredi ve Hayat Sigortası Şirketi nefis bir kuruluştur, sanırım, David,» dedi Montague.

«Gerçekten!» dedi sekreter: «bir bakımdan öyle.»

«Önemli olan tek bakımdan,» dedi başkan: «Bu da bir numaralısı, David.»

Sekreter bir kahkaha daha attı. «Önümüzdeki prospektüse göre yatırılan sermaye ne kadar oluyor?»

«İki, arkasında da dizgicinin aynı satıra sığdırabildiği sayıda sıfır,» diye cevap verdi arkadaşı. «Ha, ha!»

Buna ikisi de güldüler; sekreter öyle güldü ki ayaklarını sallarken arabanın siperliğini tekmeleyip açtı ve Cauliflower'ın kardeşinin neredeyse bir istiridyeci dükkânına girmesine sebep oluyordu; Mr. Bailey de ansızın gelen sarsıntıdan kaydı ve arabaya yalnız kayışa asılarak tutunabildi.

«Ne adamsın!» dedi David hayranlıkla, bu küçük korkuyu atlattıkları zaman.

«Deha de. David, deha de.»

«Vallahi, dinim hakkıyçin, gerçekten dahisin,» dedi David. «Konuşma yeteneğine hep güvenim vardı ama, böyle bir adam olduğunu bilmiyordum. Nereden bilebilirdim?»

«Ben koşullara uyarak yükselirim, David. Bu da başlı başına bir deha sorunu,» dedi Tigg. «Şu anda yüz paundluk bir bahiste kaybedip bana borçlansan, David, ve parayı ödesen (hiç yapacağın iş değil aslında ama), zihni bir açıdan, hemen yükselmiş olurum.»

Mr. Tigg'in hakkını verelim, gerçekten fırsatı kullanıp yükselmişti; ve dolandırıcılığını daha büyük bir ölçüde yürüterek, genellikle daha büyük bir adam olmuştu.

«Ha, ha,» diye güldü sekreter, gittikçe artan samimiyetiyle elini başkanın koluna koyarak. «Sana bakıp da Bengal'deki malını düşününce — ha, ha, ha! —»

Yarı yarıya dile getirilen bu fikir Mr. Tigg'e de arkadaşına olduğu kadar gülünç görünmüş olmalı ki o da bastı kahkahayı.

«Bengal'deki malının,» diye devam etti David, «şirketin bü-

tün borçlarına karşılık gösterilmesi; sana bakıp bunu düşününce öyle bir gülme alıyor ki bir kalemin tüyüyle gıdıklasan gülmekten ölüveririm. Vallahi, billahi!»

«Çok değerli bir maldır.» dedi Tigg Montague, «bütün borçları karşılar. Sırf kaplan bölgesi bir servet eder, David.»

David gülmesinin arasında cevap yetiştirebiliyordu ancak: «Ah, ne adamsın sen!» diye ve böylece uzun bir süre, başka bir şey söylemeksizin, böğürlerini tutup gözlerini silerek gülmeye devam etti.

«Nefis bir fikir, ha?» dedi Tigg, bir zaman sonra arkadaşının ilk sözüne dönerek; «elbet nefis bir fikir olur. Benim fikrimdi.»

«Hayır, hayır. Benim fikrimdi,» dedi David. «İnsaf yahu, insanın değerini bil biraz. Birkaç kuruş biriktirdiğimi söylememiş miydim sana?»

«Söylemişmiş! **Ben** sana söylemedim mi,» diye kesti sözünü Tigg, «üç beş kuruş birikmiş param var diye?»

«Dedin elbette,» diye ateşli ateşli cevapladı David; «ama fikir bu değil. Parayı bir araya toplarsak bir büro kurup iyi bir gösteri yapabileceğimizi söyleyen kimdi?»

«Pekâlâ,» dedi Mr. Tigg, «bu işi yeterince büyük bir ölçüde yaparsak, büroyu kurup gösteriyi de parasız yapabileceğimizi kim söyledi? Akıllı, adil ve haklı ol ve söyle bana kimin fikriydi bu?»

«Doğrusu,» diye itiraf etti David, «burada sen beni geçtin. Ama ben kendimi seninle aynı düzeye koymuyorum. Sadece benim de hakkımı vermeni istiyorum.»

«Bütün hakkını veriyorum,» dedi Tigg. «Şirketin ayak işlerini, David — sayılar, defterler, sirküler, ilanlar, mürekkep, kalem, balmumu mühür falan — bunları çok iyi yapıyorsun. Birinci sınıf bir hamalsın. Hiç tartışmam bu konuda. Ama işin süslü yanı, David; buluşlar ve şiirsellikle ilgili yanı...»

«Orası tamamen senin alanın,» dedi arkadaşı. «Sorgusuz tartışmasız. Ama üstündeki bütün bu güzel şeylerle, yaşadığın hayatla, bayağı rahat bir kısım oluyor bu.»

«Amaca hizmet ediyor mu? Anglo-Bengal'e yakışıyor mu?» diye sordu Tigg.

«Evet,» dedi David.

«Sen kendin yürütebilir misin?» diye sordu Tigg.

«Hayır,» dedi David.

«Ha, ha!» diye güldü Tigg. «Öyleyse yerin ve kazancınla yetin. David, sevgili dostum, ve ortak amacımız olan o tezgâhta tanıştığımız güne şükret, çünkü senin altın günündü o.»

Bu saygıdeğer kişilerin konuşmalarından, oldukça büyük çapta bir işe giriştikleri, her şeyi kazanıp kaybedecek bir şeylerinin de olmadığı güçlü bir yerden halka hitap ettikleri, ve bu büyük ilkeye dayanarak iyi işler çevirdikleri anlaşılmıştır.

Anglo-Bengal Kredi ve Hayat Sigortası Şirketi sabahın birinde, Yavru Kurum olarak değil, büyük bir hızla koşan ve sağda solda iş yapan Yetişkin Şirket olarak doğmuştu; şehrin Batı yakasında, bir terzi dükkânı üstündeki bir odada «bürosu» ve City'deki yeni bir sokak içinde, sıvası ve camı bol, pencerelerinde her birine «Anglo-Bengal» arması işlenmiş tel istorlar bulunan geniş bir binanın üst katında merkezi vardı. Kapının pervazına kocaman harflerle gene «Anglo Bengal Kredi ve Hayat Sigortası Şirketi Merkezi» yazılmış ve gene aynı şeyin yazılı olduğu kapıya da, her zaman pırıl pırıl parlatılıp merak gıcıklayacak şekilde tutulan büyük bir pirinç levha konmuştu: Çalışma günleri iş saatlerinden sonra ve pazarları bütün gün boyunca bu yazılar City'yi seyrediyor, Banka'dan daha görkemli görünüyorlardı. Odaların içi yeni sıvanmış, yeni boyanmış, yeni kâğıtlanmış, yeni tezgâhlanmış, yeni halılanmış, yeni masalanmış, yeni sandalyelenmiş, göz dolduran, pahalı görünen ve (şirketin kendisi gibi) kalıcılık izlenimi veren her çeşit eşya ile yeni donanmıştı. İş! Dövülüp yassıltılmış Kriket toplarını andıran kırmızı sırtlı yeşil dosyalara bakın; rehberler, kılavuzlar, almanaklar, mektup kutuları, mektuplar için tartı makineleri, bir tutuşmayı daha ilk kıvılcımında söndürmek, şirketin servetini meydana getiren sayısız banknot ve bonoları kurtarmak için dizilmiş su kovaları; demir kasalara, saate, büronun mühürüne bakın: koskocaman, her şeye karşı bir garanti, başlı başına. Mücessem! Şöminelerdeki ağır mermer bloklara bakın, ve evin tepesindeki dehşetli şık taraça parmaklığına! Reklam! Ne diyorsunuz, Anglo-Bengal Kredi ve Hayat Sigortası Şirketi adı kömür kutularının üstünde bile yazılıydı. Nereye baksanız o, sonunda gözünüz kararıyor, başınız dönüyordu. Bütün mektup kağıtların-

da yazılıydı, mühürde vardı, kapıcının düğmelerinde parlıyordu ve bütün sirkülerlerde, ilanlarda yirmi kere geçiyordu; David Crimple, Sekreter ve Yönetmen, sizi Anglo-Bengal Kredi ve Hayat Sigortası Şirketinin sunduğu avantajları düşünmeye çağırıyordu bu ilanlarda; bu kuruluşla kuracağınız herhangi bir ilişkinin sizin için arkası kesilmez bir Noel armağanı ve gittikçe kabaran bir alacak senedi olduğunu ve bu ilişkide sadece, dehşetli cömertliği yüzünden kaybeden taraf olacağı kesin görünen şirketin zarara gireceğini tartışılmaz biçimde ispatlıyordu. Ve David Crimple, bunun, şirketin kalıcılığı ve sağlamlığı konusunda verilebilecek en iyi garanti olduğunu söylüyordu sizlere (inanmayıp da ne yapabilirsiniz ki).

Bu beyin adı eskiden Crimp'di aslında: ama kelime ters anlamlara çekilebileceği için değiştirmiş, Crimple yapmıştı.*

Bütün bu kanıtlara, ispatlara karşın gene de biri çıkıp Anglo-Bengal Kredi ve Hayat Sigortası Şirketinden, Mr. Tigg Montague'dan (Pall Mall ya da Bengal'de mukim) ya da hayali Yönetim Kurulu listesindeki herhangi bir addan şüphelenecek olursa, kapıcı vardı: kocaman, kırmızı yelekli, siyah beyaz benekli kumaştan kısa kuyruklu fraklı olağanüstü bir yaratık. Şüphecilere, bütün kuruluşun onsuz verebileceği güvenden fazlasını verebilirdi bu kapıcı. Onunla Yönetim Kurulu arasında hiçbir gizli anlaşma yoktu; en son nerede çalıştığını kimse bilmiyordu; ne bir bonservis verilmiş, ne de böyle bir şey istenmişti. İki taraf da hiçbir soru sormamıştı. Sadece görünüşüne güvenen bu esrarengiz yaratık gelip iş istemiş ve iş, kendi sürdüğü koşullara uyularak anında verilmişti kendisine. Çoktu istediği; ama başka hiç kimsenin kendisi kadar bol miktarda yelek taşıyamayacağını şüphesiz biliyor, böyle bir kurum için değerini çok iyi anlıyordu. Büronun bir köşesinde onun için hazırlanan koltuğa oturup, parlak kasketini de duvardaki çiviye astığında, şirketin saygıdeğerliğinden şüphelenmek mümkün olamazdı. Kırmızı yeleğinin her santimetre karesiyle birlikte şirket de iki kat büyüyor, sonunda, at nalındaki çivilerin sa-

* «*Crimp*» *hem dalgalı, kıvrımlı, hem de, birtakım hileli işler yapan acente anlamına gelir. (Çev.)*

yısı bilmecesinde olduğu gibi toplam dehşetli bir şey oluyordu. İnsanlar bir paunda hayatlarını sigortalattırmaya gelmişler, ama onu görünce, daha form doldurulmadan, iki bin paunda çıkarılması için ricaya başlamışlardı. Oysa öyle dev gibi bir adam değildi. Ceketinin hatta küçük olduğu söylenebilirdi. Yelekteydi bütün büyü. Saygıdeğerlik, yeterlilik, Bengal'de ya da başka herhangi bir yerde mal mülk, onu çalıştıran şirketin sonsuz sorumluluğu, her şey, bu tek giyim eşyasında dile geliyordu.

Rakip firmalar onu kandırmaya uğraşmışlardı: Lombard Sokağı bile el etmişti ona; zengin kumpanyalar, «gel, başhademeniz ol!» diye fısıldamışlar, ama o Anglo-Bengal'e sadık kalmıştı. Kurnaz bir düzenbaz mı, yoksa tumturaklı bir budala mı olduğu hiç belli değildi ama Anglo-Bengal'e inanmış görünüyordu. Büronun hayali işleriyle ciddiyetle ilgileniyordu; yapacağı bir şey yoktu, bakacağı bir şey büsbütün yoktu ama, pek çok ödevinin baskısı ve şirket kasasındaki hazineler onu düşünceli, ağırbaşlı bir insan yapmıştı sanki.

Araba kapının önünde durunca bu görevli, başı açık olarak kapıda belirdi ve: «Başkana yol açın, başkana yol açın, lütfen!» diye çığırarak yoldan gelip geçenlerin hayranlığını çekti ve dikkatlerini bundan böyle Anglo-Bengal Şirketine yöneltmiş oldu. Mr. Tigg zarif bir hareketle arabadan aşağı atladı ve arkasında (şimdi çok resmi ve saygılı bir tavır takınan) yönetici olmak üzere merdiveni çıktı. Kapıcı hâlâ önden gidiyor ve: «Yol açalım! Yol açalım! Başkan geliyor, Bay-lar!» diye haykırıyordu. Bazı ürkek müşterilerin işlerini yaptırdığı bürodan da aynı şekilde, yalnız daha da yüksek bir sesle geçirdi başkanı ve «Yönetim Kurulu Salonu» yazan korku veren odadan içeri soktu: bu kutsal sığınağın kapısı derhal kapandı ve büyük kapitaliste bayağı bakışların değmesi önlendi.

Bu odada bir Türk halısı, bir dolap ve Tigg Montague'nun başkan olarak portresi vardı; yanında fildişi bir tokmakla küçük bir zil duran çok etkileyici bir büro koltuğu, üzerine aralıklarla kurutma kâğıdı, parşömen kâğıdı, yeni kalemler, mürekkep hokkaları dizili büyük bir masa. Başkan büyük bir ciddiyetle koltuğuna kurulurken sekreter koltuğunu tuttu, kapı-

cı da yeleğiyle sıcak bir arka-plan meydana getirerek gerilerinde dimdik durdu. Yönetimdi bu; ve başka her şey masaldı.

«Bullamy!» dedi Mr. Tigg.

«Buyurun, beyefendi,» diye cevap verdi odacı.

«Sağlık şefine saygılarımı sunun ve kendisini görmek istediğimi bildirin.»

Bullamy boğazını temizleyip «Başkan sağlık şefini görmek istiyor. Yol açınız! Yol açınız!» diye haykırarak odadan dışarı fırladı. Az sonra söz konusu beyle döndü; yönetim kurulu odası kapısının her iki açılışında da — içeri girişi ve dışarı çıkışı — zavallı müşterilerin, bu esrarengiz odayı birazcık görebilmek için parmak uçlarında yükselip boyunlarını uzattıklarını görebilirdiniz.

«Jobling, sevgili dostum!» dedi Mr. Tigg, «nasılsınız? Bullamy, siz dışarıda bekleyin. Crimple, ayrılmayın yanımızdan. Jobling, Sevgili arkadaşım, sizi gördüğüme çok sevindim.»

«Ya siz nasılsınız, Mr. Montague?» dedi. Sağlık Şefi, bir koltuğa (odadaki bütün oturacak eşyalar koltuktu) sere serpe oturup siyah saten yeleğinin cebinden altın bir enfiye kutusu çıkararak. «Nasılsınız? İşten yorgun musunuz? Öyleyse, dinlenin. Belki şaraptan da biraz hararetiniz var? Öyleyse, su için. Hiçbir şeyiniz yok, gayet iyi misiniz? O zaman, öğle yemeği. Günün bu saatinde gastrik sıvıları öğle yemeğiyle takviye etmek çok iyidir, Mr. Montague.»

Sağlık Şefi (zavallı Anthony Chuzzlewit'in cenazesinde bulunan ve Mrs. Gamp'ın Bull'daki hastasına bakan doktordu) bunları söylerken gülümsüyordu; gömleğinden birkaç enfiye taneciğini silkelerken kayıtsızca ekledi: «Ben de hep günün bu saatlerinde yerim yemeğimi!»

«Bullamy!» dedi Başkan, zili çalarak.

«Buyurun, efendim!»

«Öğle yemeği.»

«Umarım benim yüzümden yapmıyorsunuz bunu?» dedi doktor. «Çok naziksiniz. Teşekkür ederim. Beni utandırdınız. Ha, ha! Para düşkünü bir hekim olsaydım, Mr. Montague, ücretsiz vermezdim size bu öğüdü; çünkü, hiç şüpheniz olmasın, beyefendi, öğle yemeğini zamanında yemeye alışmazsanız benim elime düşersiniz. Bakın, anlatayım size. Mr. Crimple'ın bacağında...»

Yönetmen kendini tutamayıp bir sıçradı, çünkü doktor gösterinin heyecanıyla bacağını yakalayıp kendi bacağının üstüne yatırıvermişti, o anda ve oracıkta alıp götürecekmişçesine.

«Bakın Mr. Crimple'ın bacağına,» diye devam etti doktor, kolluklarını geri iterek ve bacağı iki eliyle birden yoklayarak, «Mr. Crimple'ın dizinin şu eklem yerinde, şurada — yani, kemikle eklem arasında — belli miktarda hayvani yağ vardır.»

«Canım, bunun için niye **benim** bacağımı çekiştiriyorsunuz?» dedi Mr. Crimple, bacağına biraz endişeli bir bakışla bakarak. «Başkalarının bacağında da aynı şey yok mu?»

«Siz ona karışmayın, bayım,» diye cevap verdi doktor, başını sallayarak. «başkalarının bacağında aynı şey ister olsun, ister olmasın.»

«Ama elbette karışırım,» dedi David.

«Ben özel bir durumu ele alıyorum. Mr. Montague,» dedi doktor, «sözlerimi kanıtlamak için. Mr. Crimple'ın bacağının bu kısmında, bayım, belli miktarda hayvani yağ vardır. Mr. Crimple'ın bütün eklem yerlerinde, bayım, aynı maddeden aşağı yukarı bu miktar bulunur. Güzeel. Şimdi Mr. Crimple yemeklerini ihmal ederse, ya da yeterince dinlenmezse, bu yağ azalır, sonra da tükenir. Sonuç ne? Mr. Crimple'ın kemikleri yuvalarına gömülür, bayım, ve Mr. Crimple zavallı, sakat, acınası, sefil bir insan olur!»

Doktor, bu tatlı duruma şimdiden gelmiş gibi elinden bırakıverdi Mr. Crimple'ın bacağını kolluklarını indirdi, utkulu bakışlarla süzdü başkanı.

«Bizim meslekte doğanın bazı sırlarını biliriz, bayım,» dedi doktor. «Biliriz elbette. Bunun için çalışırız: Üniversiteyi bunun için okuruz; ve toplumdaki yerimizi **bununla** alırız. Bu konularda genellikle ne kadar az şey bilindiğine şaşarsınız. Örneğin, nerededir...» — doktor bir gözünü yumdu, gülümseyerek arkasına yaslandı ve elleriyle, iki başparmağının tabanını meydana getirdiği bir üçgen yaptı — «nerededir dersiniz Mr. Crimple'ın midesi?»

Mr. Crimple öncekinden daha çok telaşlanarak ellerini hemen yeleğinin altına bastırdı.

«Hiç bile,» diye haykırdı doktor; «hiç bile. Çok yaygın bir yanılgı! Aziz dostum, yanılıyorsunuz.»

«İyi çalışmadığı zaman orada duyuyorum; bütün bildiğim bu,» dedi Crimple.

«Bildiğinizi sanıyorsunuz,» diye cevap verdi doktor; «ama bilim daha iyi biliyor. Bir hastam vardı bir zamanlar» — parmaklarındaki birçok yas yüzüğünden birine dokundu ve başını hafifçe eğdi — «vasiyetnamesinde benden çok cömerteçe söz etmekle bana şeref veren bir bey — 'Dostum ve doktorum sayın John Jobling, M.R.C.S.,' diyordu, 'yorulmak bilmez çabası, yeteneği ve ilgisiyle' — hayatı boyunca bu çok önemli organın yerini yanlış bellemişti; ben de mesleki bilgimle ona bu yanlışını gösterince gözyaşları içinde elime sarıldı. Sıktı, 'Jobling, Tanrı seni kutsasın!' dedi. Az sonra da konuşamaz oldu ve sonradan Brixton'a gömüldü.»

«Yol açalım!» diye haykırdı Bullamy, dışarıdan. «Yol açalım. Yönetim Kurulunun yemeği!»

«Ah!» dedi doktor, şakacı bir tavırla, ellerini oğuşturarak koltuğunu masaya doğru çekerken «işte asıl Hayat Sigortası, Mr. Montague. Dünyanın en sağlam poliçesi, aziz dostum. Tedbirli olmalı, fırsatını bulunca yeyip içmeliyiz. Değil mi, Mr. Crimple?»

Yönetmen biraz somurtarak doğruladı bu sözü, sanki midesini doldurmanın doyumu, yeri hakkındaki eski düşüncelerinin sarsılmasıyla bozulmuş gibi. Ama odacı ve odacı yardımcısının, ellerinde kar beyaz bir örtü örtülmüş bir tepsiyle görünmeleri, örtü açılıp altından, çeşitli etler ve serin bir salatayla sarılmış soğuk fırında tavuğun ortaya çıkması, neşesini geri getirdi hemen. Hele bir şişe nefis Madeira ile bir şişe de şampanya gelince iyiden iyiye keyiflendi: sağlık şefininkinden hiç de aşağı kalmayan bir iştahla saldırdı yemeklere.

Yemek servisi pek zengindi, pahalı bardaklar, tabaklar, vb; bütün bunlar, gösterişli biçimde yeme ve içmenin Anglo-Bengal Yönetmenliğinde oldukça önemli bir madde olduğunu kanıtlıyordu. Yemek yedikçe Sağlık Şefi neşelendi ve kızardı, öyle ki yediği her lokma ve içtiği her yudum şarap gözüne yeni bir ışık katıyor, burnunda ve alnında yeni kıvılcımlar tutuşturuyordu sanki.

Mr. Jobling, şimdiye kadar bir ölçüde gördüğümüz gibi, City'nin bazı bölgelerinde ve yakınlarında çok tutulan bir kişiydi. Uğursuz ve bilge bir çenesi, beklemiş güzel bir burgonya

şarabından geçen bir ışın gibi dosdoğru insanın yüreğine işleyen zengin ve kısık, tumturaklı bir sesi vardı. Gömleği ve yakalığı en beyazından, elbiseleri en siyah ve en kayganından, altın kösteği en ağırından, mühürleri de en büyüğündendi. En parlağından olan ayakkabıları her adımında gıcırdardı. Başını sallamayı, ellerini ovuşturmayı, ateşin karşısında ısınmayı belki hayatta herkesten iyi becerirdi; bir de, tuhaf bir şekilde dudaklarını şapırdatıp «Ah!» deyişi vardı, hastalar rahatsızlıklarını anlatırken, büyük bir güven verirdi herkese. «Ne söyleyeceğinizi sizden iyi biliyorum; ama siz devam edin, devam edin,» der gibiydi. Söyleyecek bir şeyi olsun olmasın, her an konuştuğu için, «çok hikâye bilen» bir insan olmakla ün yapmıştı; bundan edindiği deney ve kazancın da, aynı nedenle, anlatılamayacak kadar çok olduğu kabul edilirdi. Dişi hastaları onu övmeye laf bulamazlardı; en soğuk erkek hayranları bile dostlarına onu anlatırken, hiç değilse, «Jobling'in mesleğindeki ustalığı ne olursa olsun (çok nam yaptığını da görmemek elde değildi), hayatta rastlayacağın en rahat insandır!» derlerdi.

Jobling birçok nedenden ötürü ve özellikle de bağlantıları en fazla tüccar, esnaf aileleriyle olduğu için, Anglo-Bengal Şirketinde sağlık şefliğinin tam adamıydı. Ama Jobling (ve iyi aylıklı), işini bilen adamdı; şirketle bağının aylıklı (hem de dolgun aylıklı) bir görevli olmaktan ileri gitmesine ya da bu bağının dışarıda yanlış anlaşılmasına izin veremezdi. Dolayısıyla bütün hastalarına kendi üslubunca açıklardı durumunu:

«Doğrusunu isterseniz, aziz dostum, Anglo-Bengal üzerine bilgim sınırlı: çok sınırlı. Sağlık şefiyim, belirli bir aylık alıyorum, işçi, hakkettiğini alır; **Bis dat qui citò dat.**» — («Latince de biliyor, Jobling!» diye düşünürdü hasta: «okumuş adam!») — «ve düzenli olarak alıyorum aylığımı. Dolayısıyla, kendi hesabıma, kuruluştan ancak iyi şekilde söz edebilirim.» («Jobling'in davranışı çok dürüstçe,» diye düşünürdü, Jobling'in hesabını kendi ödeyen hasta.)

«Bana, şirketin sermayesini sorarsanız, sevgili dostum,» derdi doktor, «işte onu hiç bilemem; çünkü ne para hesabından anlarım, ne de hisse sahibiyim, onun için bu konularda meraklı değilimdir, hiç. Meraksızlık — hiç şüphem yok ki sayın

hanımefendi de benim gibi düşünürler — bir doktorun birinci özelliği olmalı.» («Jobling'in duyguları çok ince ve efendice,» diye düşünürdü hasta.) «İşte böyle, bayım, hepsi bu kadar. Mr. Montague ile tanışmıyor musunuz? Vah vah! Çok hoş adam, çok efendi adam, kibar. Hindistan'da malı varmış deniyor. Bina filan, hepsi kendininmiş, çok şık. Zarif, pahalı, muhteşem mobilyalar. Resimler de, anatomik bir açıdan bile, kusursuz! Siz şirketle bir iş yapmak isteyecek olursanız, sağlam raporu veririm. Şüpheniz olmasın bundan yana. Hiç vicdanım sızlamadan sağlam olduğunuzu söyleyebilirim zaten. Bünyeden birazcık anlıyorsam, sizin bünyenizin sağlamlığını da bilirim; bu küçük rahatsızlık da kendilerine çok iyi geldi, hanımefendi,» derdi doktor, hastanın karısına dönerek, «şu benim muayenehanedeki aptal ilaçların yarısını içmekten daha faydalı oldu. Çünkü gerçekten çok saçma ilaçlar — doğrusunu söylemek gerekirse, yarısı saçma — onunki gibi bir bünyeyle karşılaştırıldığında!» («Jobling hayatımda rastladığım en dost insan,» diye düşünürdü hasta; «bunu hiç unutmayacağım!»)

«Size komisyon, doktor, dört yeni poliçe ve bir de kredi için, bu sabahki,» dedi Crimple yemek bittiğinde, odacının getirdiği kağıtlara bakarak. «Çok iyi!»

«Jobling, sevgili dostum,» dedi Tigg, «ömrün bol olsun.»

«Yok, yok. Saçma. Kesinlikle komisyon çekemem,» dedi doktor. «Hiç hakkım yok buna. Sizin cebinizden çalmış gibi. Ben kimseyi getirmiyorum buraya. Sadece bildiğimi söylüyorum. Hastalarım ne bildiğimi soruyor, ben de bildiğimi söylüyorum. Hepsi bu. Benim zayıf yanım, ihtiyatımdır, doğrusunu isterseniz; çocukluğumdan beri böyledir. Yani,» dedi doktor, kadehini doldurarak, «başka insanlar adına ihtiyat. Başka bir yere yıllardır para vermiyor olsaydım, ben kendim güvenir miydim bu şirkete, bu, apayrı bir konu.»

Bu konuda hiç şüphe olamazmış gibi görünmeye çalıştı; ama beceremediğini kendisi de anlayınca lafı değiştirdi, şarabı övdü.

«Şarap dedik de,» dedi doktor, «hayatımda içtiğim en güzel port şaraplarından biri geldi aklıma; bir cenazedeydi. Siz görmüş müydünüz bu kimseninkini, Mr. Mantogue?» bir kart uzattı.

«Gömülmemiştir umarım?» dedi Tigg, kartı alırken. «Gömüldüyse, kendisiyle görüşme şerefini ricaya gerek yok.»

«Ha, ha!» diye güldü doktor. «Yok; değil. Ama bu olayla şerefli bir bağlantısı vardı.»

«Ah!» dedi Tigg, bıyığını sıvazlayarak baktı yazıya. «Hatırlar gibiyim. Yok. Gelmedi buraya.»

Lafını bitirmeden Bullamy girdi ve Sağlık Şefine bir kart verdi.

«Tam da lafının üstüne,» dedi doktor, kalkarak.

«Adını an, taşı al, öyle mi?» dedi Tigg.

«Yo, hayır, Mr. Montague, hayır,» diye cevap verdi doktor. «Bu söz bu duruma uymaz. Söz konusu beye böyle bir şey diyemeyiz.»

«Öyleyse daha iyi,» dedi Tigg. «Anglo-Bengal'e daha iyi uyar demektir. Bullamy, masayı temizle, eşyayı da öbür kapıdan götür. Mr. Crimple, işe gelelim.»

«Tanıştırayım mı?» diye sordu Jobling.

«Çok sevinirim,» diye cevap verdi Tigg, tatlı tatlı gülümseyerek ve bir öpücük göndererek.

Dogtor çıktı ve hemen, yanında Jonas Chuzzlewit'le döndü.

«Mr. Montague,» dedi Jobling. «Tanıştırayım. Dostum Mr. Chuzzlewit. Sevgili dostum... başkanımız. Biliyor musunuz,» diye ekledi, birden kendini tutup çevresine gülümseyerek baktı; «ne tuhaf bir etkilenme örneği. Gerçekten olağanüstü bir olay. **Başkanımız**, dedim. Niçin başkanımız dedim? Benim başkanım değil kendileri, biliyorsunuz. Bir doktor olarak, belirli bir ücret ve ödül karşılığında fikrimi söylemekten başka bir bağlantım yok şirketle, Jack Noakes'a ya da Tom Styles'a fikrimi söylemek gibi bir şey. Öyleyse niçin başkanımız diyorum? Çünkü sürekli olarak bu sözün çevremde tekrarlandığını işitiyorum. Bakın şu taklitçi iki ayaklı insanın zihni yetilerinin bilinçdışı işleyişine. Mr. Crimple, enfiye kullanmıyorsunuz galiba? Çok yanlış. Kullanmalısınız.»

Doktor bu sözleri söyler ve uzun bir burun çekme sesi çıkararak lafını bağlarken Jonas da masanın başına oturdu; okurun bildiği olanca biçimsizliğiyle. Hepimizde vardır bu ama, özellikle aşağılık insanlar kolay etkilenir pahalı giyim ve pahalı eşyadan. Jonas da adamakıllı etkilenmişti.

«Biliyorum, siz ikiniz iş konuşacaksınız,» dedi doktor. «Zamanınız da değerlidir. Benimki de öyle; çünkü yandaki odada birkaç hayat var, beni bekleyen, sonra da bazı vizitelere gideceğim; buradakileri bitirdikten sonra. Sizi birbirinize tanıştırmak mutluluğuna erdikten sonra, gidip kendi işime bakabilirim. Allahaısmarladık. Yalnız izin verin de, Mr. Montague, gitmeden önce yanınızda oturan dostum için şunu söyleyim. Bu bey, ölü ya da diri kimsenin başaramadığı şekilde barıştırdı beni insan yaradılışıyla. Hoşça kalın!»

Jobling bu sözleri de söyledikten sonra çabucak dışarı çıkarak kendi odasına doğru ilerledi, bekleyen hayatlara görev yaparkenki titizliğini ve Anglo-Bengal'e girmenin büyük güçlüklerini etkileyici bir biçimde anlatmak üzere; nabızlarını, göğüslerini dinlemek, dillerine bakmak, oralarını buralarını dürtüklemek üzere. Ama bunlar ne çeşitten hayatlar olurlarsa olsunlar, Anglo-Bengal'ın hepsini hemen kabul edeceğini önceden bilmese, dostunun tanıdığı, bildiği Jobling olmazdı; asıl Jobling değil, uyduruk bir kopya olurdu.

Mr. Crimple da işlerini yapmak üzere ayrıldı; Jonas Chuzzlewit'le Tigg baş başa kaldılar.

«Arkadaşım bana söz etti,» diye lafa girişti Tigg, koltuğunu gönül çelen bir rahatlıkla Jonas'a yaklaştırarak, «düşüncelerinizin...»

«Ne! Ne hakla söz etti?» diye haykırdı Jonas, sözünü keserek. «Ben ona anlatmadım düşüncelerimi. Benim buraya falan filan amaçla geldiğime karar verdiyse, bu onun bileceği iş. Beni bağlamaz.»

Jonas yeterince itici bir tavırla söylemişti bunları; çünkü kişiliğinin yerleşik şüpheciliğinden başka, güzel giyim ve güzel eşyadan, kendisini etki altında bıraktıkları oranda öç alma eğilimi de vardı.

«İki üç soru sormak ve gözden geçireceğim birkaç belge almak üzere buraya gelmekle bir şeye bağlanmış olmam. Önce burada anlaşalım,» dedi Jonas.

«Sevgili dostum,» diye haykırdı Tigg, omzuna bir şaplak indirerek, «açıkyürekliliğinize hayranım. Sizin ve benim gibi insanlar daha işin başından açık konuşurlarsa, her türlü yanlış

anlaşma ihtimali ortadan kalkar. Kalabalığın haberi bile olmayan, ama sizin pek iyi bildiğiniz bir şeyi ne diye saklayım sizden? Bizim şirketler hepsi leş kargası gibidir; resmen, leş kargası. Tek soru, kendi işimizi görürken, sizin işinize de yarayacak mıyız, yaramayacak mıyız? Kendimize iki elbise yaparken, size de bir elbise çıkarabilecek miyiz? Ah, biliyorsunuz bütün bunları. Sizden gizlimiz olamaz. Hem sizin karşınızda başka türlüsünü beceremeyeceğimizi biliyoruz, hem de böyle açık konuşmamızı bir erdem gibi göstermeye çalışıyoruz.»

Mr. Jonas'ı bu sayfalara ilk soktuğumuzda, masumiyetten doğma bir saflık olduğu gibi, kurnazlıktan doğma bir saflık da olduğunu, ve dalavereye iman etmekle ilgili bütün konularda Jonas'ın son derece saf olduğunu söylemiştik. Mr. Tigg, dürüst, yüce amaçlardan söz etseydi, bir namus örneği de olsa Jonas kuşkulanırdı ondan; ama her şey ve herkes üzerine Jonas'ın kendi düşüncelerini dile getirince, Jonas da ondan hoşlanıverdi, daha rahat konuşmaya başladı.

Oturuşunu değiştirdi; daha rahat değil de, daha övüngen bir poz aldı; budalaca kibiriyle sırıtarak, cevap verdi:

«Fena bir iş adamı sayılmazsınız, Mr. Montague. Söze nasıl başlayacağınızı biliyorsunuz, hiç olmazsa.»

«Eh, çocuk değiliz, Mr. Chuzzlewit,» dedi Tigg, bir sırdaş tavrıyla başını sallayıp beyaz dişlerini göstererek, «büyük insanlarız, değil mi?»

Jonas da bunu kabul etti; önce bacaklarını uzatıp bir kolunu da koltuğun arkalığına atarak rahatlığını gösterdikten sonra söze başladı:

«Doğrusu...»

«Doğrusu demeyin,» diye sözünü kesti Tigg, yeniden sırıtarak. «Çok sahte kaçıyor.»

Bunu da çok beğenen Jonas bir daha girdi lafa.

«Sözün kısası...»

«Bu daha iyi,» diye mırıldandı Tigg. «Çok daha iyi!»

«...daha önce ilişkim olan birkaç şirketin bana karşı iyi davranmadığı duygusuna kapıldım. Yani, eskiden. Yapmamaları gereken itirazlar ileri sürdüler, sormamaları gereken şeyler sordular ve her şeyi benim zevkime göre fazla yüksekten yürüttüler.»

Bunları söylerken gözlerini halıya dikmişti, merakla halıyı süzüyordu. Mr. Tigg de merakla onu süzüyordu.

Çok uzun süre sustuğu için Tigg yardıma koştu ve en tatlı tavrıyla:

«Bir kadeh şarap için,» dedi.

«Yok, yok,» diye cevap verdi Jonas, kurnaz kurnaz başını sallayarak; «istemez, teşekkür ederim. İş sırasında içki olmaz. Sizin için iyi belki ama bana yaramaz.»

«Ne kurtsunuz siz. Mr. Chuzzlewit!» dedi Tigg, arkasına yaslanıp yarı kapalı gözleriyle onu süzerek.

Jonas gene başını salladı: «Bak, işte bunu iyi bildin,» der gibi; sonra şakacı bir tavırla devam etti:

«Pek kurt sayılmam, çünkü gidip evlendim ben de. Acemilik diyeceksiniz, belki. Kim bilir, belki de öyledir, özellikle karımın genç olması bakımından. Ama insan bu kadınların başına ne iş gelebileceğini hiç bilmiyor, onun için hayatını sigorta ettirmeyi düşünüyorum. İnsan, böyle bir kayıpla karşılaşma durumunda, avunacak bir şey istiyor.»

«Böyle yürek parçalayıcı bir üzüntüyü avutmak mümkün olabilirse,» diye mırıldandı Tigg, gözleri gene yarı kapalı.

«Tastamam,» diye cevap verdi Jonas; «mümkün olabilirse. Şimdi, diyelim ki burada yaptırdım, ucuz ve kolay olmasını isterim, ve karımı da sıkıntıya sokmadan olmasını isterim. Bu ikincisi önemli, çünkü kadınlar belli olmaz; böyle bir şeyin sözünü ettiniz mi bakarsınız hemen öleceğini sanır.»

«Çok doğru,» diye haykırdı Tigg, cinsi latife bir öpücük göndererek. «Tamamen haklısınız. Tatlı, şaşkın, çocuksu yaratıklar!»

«İşte,» dedi Jonas, «bu nedenle, ve başka şirketlerden de memnun kalmadığım için, bu şirkete yardım edebilirim. Ama şirketin devamı için ne gibi bir garanti olduğunu bilmek isterim. İşin...»

«Doğrusu mu?» diye haykırdı Tigg, mücevherli elini havaya kaldırarak. «Bu vaız deyimlerini kullanmayın, lütfen.»

«Sözün kısası diyelim,» dedi Jonas. «Sözün kısası, garanti nedir?»

«Şu anda yatırılmış sermaye,» dedi Tigg, masanın üstündeki bazı kâğıtlara bakarak.

«Evet, evet, o yatırılmış sermaye laflarını çok iyi bilirim,» dedi Jonas.

«Öyle mi?» diye haykırdı Tigg. Lafını keserek.

«Öyle ya.»

Kâğıtları koydu yerlerine, biraz daha sokulup kulağına fısıldadı:

«Bildiğinizi biliyorum. Bildiğinizi biliyorum. Bakın bana.»

İnsanlara dosdoğru bakmak alışkanlığı pek yoktu Jonas'da; ama bu istek karşısında, başkanın yüzüne şöyle bir bakmak zorunda kaldı; başkan da, işini kolaylaştırmak için arkasına yaslandı.

«Beni tanıdınız mı?» diye sordu, kaşlarını kaldırarak. «Hatırladınız mı? Beni daha önce görmüş müydünüz?»

«İlk girdiğimde yüzünüzü hatırlar gibi olduydum,» dedi Jonas, yüzüne bakarak; «ama nerede gördüğümü çıkaramadım. Hayır. Şimdi bile hatırlayamıyorum. Sokakta mı rastlaşmıştık?»

«Pecksniff'in salonunda olmasın?» dedi Tigg.

«Pecksniff'in salonunda mı!» diye yankıladı Jonas, uzun bir soluk alarak. «Yani şu şey...»

«Evet,» diye haykırdı Tigg, «sizin ve saygıdeğer babanızın da katıldığı pek tatlı, pek güzel bir küçük aile toplantısı vardı.»

«Neyse, babamı karıştırmayın şimdi,» dedi Jonas. «Öldü. Yapacak bir şey yok artık.»

«Öldü demek!» diye haykırdı Tigg. «Vah vah. Ne kadar saygıdeğer bir beydi. Çok benziyorsunuz babanıza.»

Jonas bu iltifatı da hiç hoş karşılamadı; belki, müteveffanın görünüşü hakkındaki özel duygularından ötürü; belki Montague ile Tigg'in aynı insan olmasından hoşlanmadığı için. Tigg bunu anladı ve hafifçe, dostça koluna dokunarak, pencerenin yanına çağırdı.

«Beni o zamandan beri değişmiş buldunuz mu?» diye sordu. «Açık söyleyin.»

Jonas dik dik baktı, yeleğe, mücevherlere; «Eh, bir hayli!» dedi.

«O sıralarda biraz pejmürde miydim?» diye sordu Montague.

«Adamakıllı,» dedi Jonas.

Mr. Montague, Bailey ile arabanın beklediği sokağı işaret etti.

«Şık; hatta parlak. Biliyor musunuz kimin?»

«Hayır.»

«Benim. Bu odayı beğendiniz mi?»

«Epey paraya mal olmuştur,» dedi Jonas.

«Haklısınız. Bu da benim. Niye,» fısıltıya çevirdi konuşmasını, dirseğiyle de hafifçe dürttü, «primleri alsanıza, ödeyeceğinize. Sizin gibi bir adam böyle yapar. Bize katılın!»

Jonas derin bir şaşkınlıkla baktı ona.

«Kalabalık bir sokak sayılır mı bu sokak?» diye sordu Montague, ilgisini dışarıdaki kalabalığa çekerek.

«Çok,» dedi Jonas, sokağa şöyle bir bakıp sonra gözünü gene Tigg'e dikerek.

«Yazılmış, basılmış hesaplar vardır,» dedi Tigg, «bir günde bu sokaktan yaklaşık olarak kaç kişinin geçtiğini söyler. **Ben** size bunlardan kaçının buraya gireceğini söyleyim; sırf burada böyle bir yer var diye; Piramitler'den daha iyi tanımadan burayı. Ha, ha! Bize katılın. Vurgun vurmuş olursunuz.»

Jonas gittikçe daha dik bakıyordu yüzüne.

«Bunlar sigorta yaptırır, yüz çeşit işe, ilişkiye girer, paralarını getirir verirler bize ve Merkez Bankasıymışız gibi de güvenirler. Ama, gene de, siz şu köşedeki çöpçüyü ne kadar tanıyorsanız, onlar da bizi o kadar tanır. O kadar bile denemez. Ha, ha!»

Jonas'ın yüzüne de yavaş yavaş bir gülümseme yayıldı.

«Hah!» dedi Montague, göğsünü dostça dürterek; «fazla kurnazsın, namussuz seni, yoksa anlatmazdım bunları. Yarın Pall Mall'da benimle yemeğe gel!»

«Gelirim,» dedi Jonas.

«Tamam,» diye haykırdı Montague. «Dur biraz. Şu kâğıtları da al yanına, evde bakarsın. İşte,» dedi, masadan birtakım basılı kağıtlar toplayarak. «B. bir küçük satıcı, yazıcı, rahip, sanatçı, yazar, ne istersen odur.»

«Evet,» dedi Jonas, omzunun üstünden bakarak. «İyi!»

«B. kredi istiyor. Diyelim elli ya da yüz paund; belki de daha fazla; önemi yok. B. iki buçuk garanti öneriyor. B'yi kabul ediyoruz. İki garanti bir bono ediyor. B. bunun iki katı karşılığında hayatını sigorta ettiriyor, sonra da iki arkadaşını daha getiriyor... şirkete yardım. Ha, ha, ha! İyi mi bu fikir?»

«Vay canına, nefis bir fikir!» diye haykırdı Jonas. «Ama gerçekten yapıyor mu bunu?»

«Yapmak mı,» diye tekrarladı başkan. «B'nin başı dertte, dostum, her şeyi yapmaya hazır. Anlamıyor musun? Benim fikrim bu.»

«Kıvanç duy bu fikrinle. Ben bile coştum,» dedi Jonas.

«Ben de öyle düşünüyorum,» diye cevap verdi başkan, «sizin böyle söylemenize de sevindim. B. en yüksek meşru faizi ödüyor...»

«Çok değildir bu,» diye kesti Jonas.

«Doğru! Haklısınız!» diye cevapladı Tigg. «Ayıp ediyor yasa biz zavallı kurbanlara karşı böyle sert davranmakla; oysa kendisi bütün müşterilerinden öyle güzel faizler alıyor ki. Hayırseverlik insanın kendi evinde başlamalı, derler, adalet de komşunun evinden başlar. Evet! Yasa bize sert davranınca biz de B'ye karşı yumuşak olamıyoruz; çünkü B'den meşru faizi aldıktan başka, B'nin primlerini alıyoruz, B'nin arkadaşlarının primlerini de alıyoruz, B'yi bonodan borçlu çıkarıyoruz ve kabul edelim etmeyelim «soruşturma» masrafını (haftada bir paund vererek bir adam çalıştırıyoruz bu işte) B'ye yüklüyoruz ve az bir şey de sekreter için alıyoruz B'den; sözün kısası, aziz dostum, iyice sokuşturuyoruz B'ye ve epey bir mülk çıkarıyoruz onun sırtından. Ha, ha, ha! Aslında, B'yi sürüyorum,» dedi Tigg, arabayı işaret ederek, «çok cins bir at olduğunu da söyleyebilirim. Ha, ha, ha!»

Jonas da çok hoşlandı bu şakadan. Tam onun mizah anlayışına uygundu.

«Sonra,» dedi Tigg Montague, «piyasadaki en düşük ve en avantajlı yıllık gelirleri biz bağlıyoruz ve taşradan yaşlı kadındınlar, adamlar geliyor bunları satın almaya. Ha, ha, ha! Biz de veriyoruz paraları... belki. Ha, ha, ha!»

«Ama bu işin sorumluluğu var,» dedi Jonas, şüpheli şüpheli.

«Sorumluluğu ben üstleniyorum,» dedi Tigg Montague. «Burada her şeyden ben sorumluyum. Kuruluştaki tek sorumlu insan. Ha, ha, ha! Bir de kredisiz Hayat Sigortaları var, normal poliçeler. Çok kârlı, çok rahat. Temiz para, biliyorsunuz; her yıl geliyor; büyük eğlence!»

«Yeni gelirken iyi,» dedi Jonas. «Şirket yeniyken her şey yolunda, ama ölmeye başladıklarında ne olacak; ben bunu düşünüyorum.»

«Düşüncenizin doğruluğunu göstermek için söylüyorum, sevgili dostum,» dedi Montague, «işin başında iki kişi ölünce bir kuyruklu piyanoyla kaldık.»

«Neyle kaldınız?» diye haykırdı Jonas.

«Size şerefim adına söylüyorum,» dedi Tigg Montague, «bütün eşyamı satıp savdım ve bir kuyruklu piyanoyla kaldım. Hem de tam kuyrukluydu, üstüne bile oturamıyordum. Ama atlattık, sevgili dostum. O hafta birçok yeni poliçe dağıttık (bu arada, avukatlara da cömert davrandık), ve kısa zamanda toparlandık. Haklı olarak söylediğiniz gibi, bu günlerin birinde çok fazlası ölür de altından kalkamazsak, o zaman...» cümleyi öyle hafif bir fısıltıyla bitirdi ki ancak bir kelime, belli belirsiz, işitilir gibi oldu. Bu da «tüymek»ti galiba.

«Vallahi, çok cesursun,» dedi Jonas, büyük bir hayranlıkla.

«İşin ucunda bu kadar para olunca, elbet cesur olurum!» diye haykırdı başkan, bedenini tepeden tırnağa sarsan bir kahkahayla. «Yarın benimle yemeğe geliyor musun?»

«Kaçta?» diye sordu Jonas.

«Yedide. İşte kartım. Belgeleri de al. Bize katılacağını görüyorum.»

«Orasını bilmem,» dedi Jonas. «Önce incelenmesi gereken çok şey var.»

«İncelersin,» dedi Montague, sırtına bir şaplak indirerek, «her istediğini incelersin. Ama adım gibi biliyorum, bize katılacaksın. Sen bu gibi işler için yaratılmışsın. Bullamy!»

Bu çağırıya ve zile uyarak kapıda belirdi yelek. Jonas'ı geçirme işi verilince, önden gidip yol gösterdi; ve yeleğin için-

deki ses gene bağırıyordu her zamanki gibi. «Yol açalım, yol açalım! Yönetim Kurulu odasından gelen beye yol açalım!»

Mr. Montague yalnız kalınca biraz düşündü, sonra sesini yükselterek sordu:

«Nadgett orada mı?»

«Burada, efendim.» Dedi ve geldi. Bir cinayet tasarlarmış gibi dikkatle kapattı yönetim kurulu odasının kapısını.

Soruşturmaları yapan, haftada bir paundluk adam buydu. Anglo-Bengal'in bütün işlerini büyük bir gizlilik içinde yürütmesi Nadgett'in fazladan bir erdeminden ötürü değildi; sır taşımak için yaratılmıştı çünkü. Kısa boylu, kupkuru, buruşuk bir ihtiyardı; kanını bile gizliyordu sanki; çünkü bedeninde iki dirhemden fazla kan bulunacağına kimse ihtimal vermezdi. Nasıl yaşadığı bir sırdı; nerede yaşadığı bir sırdı; ne olduğu bile bir sırdı. Pörsümüş cüzdanında değişik kartlar taşır, bunlarla kendisini bazen bir komürcü, bazen bir şarapçı, bazen bir komisyoncu, bazen bir tahsildar, bazen de bir muhasebeci olarak tanıtırdı, sanki sırrı kendisi de gerçekten bilmiyormuş gibi. Her zaman City'de biriyle randevusu vardı ve öbür adam hiçbir zaman gelmezdi. Borsa'da saatlerce oturur, gireni çıkanı seyrederdi; Garraway'de, başka iş semti kahvelerinde de aynı şeyi yapardı; bazen ateşin karşısında oturup çok ıslak görünüşlü bir mendili kurutur gibi yapar, bir yandan da habire omzunun üstünden bakarak hiçbir zaman gelmeyen adamı kollardı. Küflü, pejmürde, kılıksızdı; bacakları, sırtı, hep ağrırdı; düğmelerini ilikleyerek, bir şeylere sarınarak öylesine gizlerdi ki gömleğini belki de hiç gömleği yok sanılırdı; belki de yoktu. Yürürken ya da otururken işaret parmağından tutup salladığı kunduz derisinden bir eldiveni vardı, ama bu eldivenin eşi bile bir sırdı. Kimisi müflis olduğunu, kimisi daha çocukken bir veraset davasına girdiğini ve mahkemenin hâlâ sürdüğünü söylerdi ama bütün bunlar sırdı. Cebinde hiyeroglifimsi bir eski bakır mühürle mühürlemek için balmumu parçaları taşır ve adı geçen yerlerde birtakım mektuplar mühürlerdi, ama bu mektuplar bir yere gitmezdi, çünkü ceketinin gizli bir yerine koyar, haftalar sonra, sararmış mektupları, büyük bir şaşkınlıkla, gene kendisi alırdı. Öyle bir adamdı ki, öldüğünde bir milyonu da çıksa, iki penisi de

çıksa, kimse şaşmaz, bunu umduğunu söylerdi herkes. Ama belli bir sınıfın, City'ye özgü bir ırkın üyesiydi; bunlar, bütün insanlığa karşı oldukları gibi, birbirleri için de sır küpüdürler.

«Mr. Nadgett,» dedi Montague, hâlâ masanın üstünde duran karttan Mr. Jonas Chuzzlewit'in adresini bir kâğıt parçasına çekerek, «bu kimseyle ilgili her çeşit bilgi beni çok memnun edecektir. Ne olduğuna hiç aldırmayın. Ne toplayabilirseniz bana getirin. **Bana** getirin. Mr. Nedgett.»

Nadgett gözlüğünü taktı, adı dikkatle okudu; sonra gözlüğünün üstünden başkana baktı ve eğilerek selam verdi; sonra gözlüğünü çıkardı, kılıfına koydu; sonra kılıfı cebine soktu. Bunu yaptıktan sonra önünde duran kâğıda gözlüksüz baktı ve aynı zamanda belkemiğinin ortalarından bir yerden cüzdanını çıkardı. Cüzdan büyük ama, çeşilti belgelerle doluydu; gene de bir yer buldu yeni kâğıda; cüzdanı özenle kapattıktan sonra ağırbaşlı bir hokkabazlıkla aynı yörede yok etti.

Bir daha selam vermeden ve tek kelime söylemeksizin çıktı odadan, kapıyı ancak geçebilecek kadar açarak ve girdiği zamanki gibi dikkatle örterek. Kurul başkanı günün geri kalan kısmını çeşitli yeni dilekçeleri kabul ettiğini bildiren imzalar atmakla geçirdi. Şirketin işi yolundaydı, çünkü müşteriler akın akın geliyordu.

XXVIII. BÖLÜM

Mr. Montague Evinde Mr. Jonas Chuzzlewit de Evinde.

Mucidinin bunca açıkyüreklilikle önüne serdiği tasarıyı Mr. Jonas Chuzzlewit'in böyle derin bir ilgiyle ele almasına yol açan pek çok neden vardı; ama bunların üç tanesi önde geliyordu. İlkin, bu işten kazanılacak para vardı; ikincisi, paranın baş-

ka insanların sırtından çıkması gibi tatlı bir durum söz konusuydu. Üçüncüsü, dış görünüşü pek şatafatlı, şıktı; bir kurul kendi alanında dehşetli bir kurum, bir yönetici de kudretli bir kişiydi. «Hızlı kâr yapmak, elinin altında emir yağdıracak adamlar bulundurmak, gene aynı yoldan yüksek sosyeteye karışmak ve bütün bunların bu kadar kolay olması, hiç de fena görünmüyor,» diye düşünüyordu Jonas. Sonraki düşünceleri, açgözlülüğünü az geriden izlemekteydi; çünkü, görünüş, davranış, kişilik ve başarılarında saygı uyandıracak hiçbir şey bulunmadığını biliyordu ve kudrete susamıştı, tarihe geçmiş herhangi bir defne çelenkli fatih kadar onun da gönlünde yatıyordu kudret aslanı.

Ama çok kurnaz ve dikkatli davranmaya, Mr. Montague'nun özel dairesindeki kibarlığı iyi incelemeye karar vermişti. Çünkü bu kafasız alçak, bunun Mr. Montague'nun işine geldiğini, işine gelmese henüz kesin karar vermemişken onu çağırmayacağını, ayrıca da, Tigg'in dehasının, kendini beğenmişliğinde açtığı iğne deliğinden sızarak onu yenebileceğini hiç aklına getirmiyordu. Başlangıçta, Jonas'ın kendisinden kurnaz olduğunu söylemişti ya; ve başka hiçbir konuda, yemin de etse ona inanmayacak kadar kurnaz olan Jonas, bu konuda hemen inanmıştı.

Eli titrediği halde, budalaca kurumlanarak yeni dostunun Pall Mall'daki evinin kapısını çaldı kararlaştırılan saatte. Mr. Bailey hemen açtı kapıyı. Kibirli değildi, Mr. Jonas'a yumuşak davranma eğilimindeydi; ama Jonas unutmuştu onu.

«Mr. Montague evde mi?»

«Evdedir herhalde, hem de yemeğe bekliyor olmalı,» dedi Bailey, eski arkadaşlığın verdiği rahatlıkla. «Şapkanızı alacak mısınız, burada mı bırakacaksınız?»

Mr. Jonas orada bırakmayı tercih etti.

«Adınız eskisi gibi mi?» diye sordu Bailey, sırıtarak.

Mr. Jonas bakakaldı, sessiz bir öfkeyle.

«Hatırlamıyor musunuz Todgers'ı?» dedi Mr. Bailey, dizleri ve bacaklarıyla o çok sevdiği hareketi yaparak. «Kur yapmaya geldiğinizde kartınızı ben götürmüştüm küçük hanımlara, hatırlamadınız mı? Ne berbat yerdi orası ama, değil mi? Zaman değişti, ne dersiniz? Amma büyümüşsünüz!»

Bu iltifata cevap beklemeden, ziyaretçiyi yukarı kata çıkar-

dı; geldiğini bildirdikten sonra özel mahiyette bir göz kırpmasıyla odadan çıktı.

Evin alt katında zengin bir dükkâncı oturuyordu, ama bütün üst kat Mr. Montague'ya aitti ve çok debdebeli bir yerdi. Jonas'ı karşıladığı oda geniş ve şık bir salondu, aşırı görkemli döşenmişti; tablolar, klasiklerin albatr ve mermerden kopyaları, porselen vazolar, kocaman aynalar, zengin ipekli al perdeler, yaldızlı oymalar, yumuşacık yastıklar, değerli ağaçlardan yapılma dolaplar; sere serpe bir bolluk içinde her türden pahalı oyuncaklar. Jonas dışında konuk olarak yalnız doktor, yönetmen ve Montague'nun gereğince tanıştırdığı iki bey vardı.

«Sevgili dostum, sizi gördüğüme çok sevindim. Jobling'le tanışıyorsunuz, yanılmıyorsam?»

«Öyle sanırım,» dedi doktor büyük bir tatlılıkla, el sıkışmak için öne çıkarken. «Sanırım bu şerefe eriştim. Öyle umuyorum. Sevgili dostum, sizi iyi görüyorum. İyisiniz, değil mi? Çok iyi!»

«Mr. Wolf,» dedi Montague, doktor ötekileri tanıştırmaya meydan bırakınca, «Mr. Chuzzlewit. Mr. Pip, Mr. Chuzzlewit.»

İki bey de Mr. Chuzzlewit'le tanışmak şerefine eriştikleri için çok sevindiler. Doktor, Jonas'ı bir kıyıya çekerek elinin arkasından fısıldadı:

«Sosyeteden insanlar, sevgili dostum... sosyeteden insanlar. Ehem! Mr. Wolf... edebiyatçı... sözünü etmeyin... çok zeki haftalık dergi... ah, çok zeki! Mr. Pip... tiyatrocu... birinci sınıf bir adam... ah, birinci sınıf!»

«Eveet!» dedi Wolf, kollarını kavuşturup, Jonas'ın gelişiyle yarıda kalan konuşmaya devam ederek. «Peki, Lord Nobley ne dedi buna?»

«Ne desin?» diye cevap verdi Pip, «Ne diyeceğini bilemedi. Taş kesilip kalmadıysa Allah belamı versin. Ama bilirsiniz, çok iyi insandır Nobley!»

«Dünyanın en iyi insanıdır!» diye haykırdı Wolf. «Geçen hafta dedi ki bana, 'Yahu, Wolf, bağışlayacak bir gelirim var, üniversiteye gitmiş olaydın dinim hakkıyçin rahip yapardım seni!'»

«Tam onun yapacağı iş,» dedi Pip, bir küfür daha bastırarak. «Yapardı da üstelik!»

«Şüphe mi var!» dedi Wolf. «Ama, bir şey anlatıyordunuz.»

«Ha, evet!» dedi Pip. «Öyle. Anlatıyordum. Önce kaskatı kesildi — ölü gibi kaldı — ama biraz sonra dedi ki Dük'e, 'İşte Pip. Pip'e sorun. Pip ortak dostumuzdur. Pip'e sorun. O bilir,' dedi. 'Hay Allah!' dedi Dük, 'öyleyse Pip'e soralım. Gel Pip. Çarpık bacaklı mı, değil mi? Doğru söyle!' 'Çarpık bacaklı, Dük hazretleri!' dedim. 'Ha, ha!' diye güldü Dük. 'Gerçekten öyle. Bravo, Pip. İyi söyledin, Pip. Sen de bitirim bir herif değilsen Allah canımı alsın, Pip. Şehirde olduğum zamanlar beni de sosyeteden konuklarının arasına kat, Pip.' Ben de öyle yaptım, şimdiye kadar.»

Hikâyenin böyle sonuçlanması büyük sevinç yaratmıştı, bu sırada yemeğin hazır olduğunun bildirilmesi de hiç azaltmadı bu sevinci. Jonas, seçkin ev sahibinin yanında girdi yemek odasına ve sofrada da onunla doktorun arasında oturdu. Ötekiler, bu eve alışık insanlar tavrıyla masaya oturdular, ve herkes hakkını verdi yemeğin.

Paranın (ya da kredinin, fark etmezdi) ödeyebileceği en güzel yemeklerdendi. Yemekler, şaraplar, meyveler, hepsi en seçkin çeşittendi. Servis çok zarifti. Tabaklar harikaydı. Mr. Jonas yalnız bu maddenin fiyatı üzerine hesaplara dalmış durumdayken ev sahibi düşüncelerini kesti.

«Bir kadeh şarap?»

«Ah!» dedi, birkaç kadeh şarap içmiş olan Jonas. «Bu şaraptan istediğiniz kadar verin. Reddedilemeyecek kadar güzel.»

«İyi söylediniz, Mr. Chuzzlewit!» diye haykırdı Wolf.

«Güzel konuştu!» dedi Pip.

«Gerçekten, biliyor musunuz, bu, ha, ha, ha!» dedi doktor, tabağını çatalını bir an elinden bırakıp, sonra aceleyle yeniden işe girişerek, «bir vecize, neredeyse!»

«Rahatınız yerindedir umarım?» dedi Tigg, Jonas'a, özel olarak.

«Ah! Beni merak etmeyin, canım,» dedi Jonas. «Çok iyiyim.»

«Kalabalık bir parti vermemeyi tercih ettim,» dedi Tigg. «Sizce de böyle daha iyi değil mi?»

«Ne yani, buna ne diyorsunuz?» diye cevap verdi Jonas. «Yoksa her gününüz böyle mi geçiyor?»

«Sevgili dostum,» dedi Montague, omuzlarını silkerek. «Evde yemek yediğim zaman elbette her günüm böyle geçiyor. Bu benim normal yemeğim. Sizin için de olağanüstü bir gösteriye girmemin gereği yoktu. Hemen anlardınız numarayı. 'Parti mi vereceksiniz?' diye sordu Crimple. 'Hayır,' dedim. 'Bulduğunu yiyecek!' »

«Az sayılmaz bulduğum!» dedi Jonas, masayı gözden geçirerek. «Bunun masrafı az değildir.»

«Açık konuşmak gerekirse, az değil elbette,» dedi öbürü. «Ama bu gibi şeylerden hoşlanıyorum. Paramı böyle harcıyorum.»

Jonas diliyle yanağını şişirdi, «öyle mi?» dedi.

«Siz bize katılınca kendi payınızı aynı şekilde atıp savurmaz mısınız?» dedi Tigg.

«Çok farklı olur,» dedi Jonas.

«Eh haklısınız,» dedi Tigg, dostça bir açıkyüreklilikle. «Böyle yapmanız gerekmez. Hiç gereği yok. Şirketten bir kişinin bağlantıları bu yoldan sürdürmesi gerekecek; ama ben bundan zevk aldığıma göre, bu, benim işim olur. Herhalde başkasının hesabına pahalı yemekler yemeye bir itirazınız yoktur?»

«Hiç,» dedi Jonas.

«O halde umarım sık sık yemeğe gelirsiniz bana.»

«Ah!» dedi Jonas, «Hiç itirazım yok. Tam tersine.»

«Ben de yemin ediyorum, şarap içerken iş konuşmayacağım sizinle,» dedi Tigg. «Ah, ne kurnazdın, bu sabah! Anlatmalıyım arkadaşlara. Tam bunun tadını çıkaracak insanlardır. Pip, dostum, sana tanımış olduğum en kurnaz adamın, arkadaşım Chuzzlewit'in bir özelliğini anlatacağım. Pip, sana yeminle söylüyorum, böyle kurnaz herif hayatımda görmedim!»

Pip dehşetli bir küfürle, bundan hiç şüphesi olmadığını belirtti; hikâye büyük alkışla karşılandı ve Mr. Jonas'ın büyüklüğünün tartışılmaz kanıtı olarak kabul edildi. Onun büyüklüğüne özenen Pip de kendi kurnazlığıyla ilgili hikâyeler anlattı; geri kalmak istemeyen Wolf da, hazırlamakta olduğu iki dehşetli mizahi yazının ana çizgilerini anlattı. Uzun emekle hazırladığı bu yazılar herkesçe beğenildi; herkes, yazıların çok anlamlı olduğuna karar verdi.

«Sosyeten insanlar, sevgili dostum,» diye fısıldadı Jobling, Jonas'a; «sosyeteden insanlar! Benim gibi belli bir mesleği olanlar için bu çeşitli insanlarla karşı karşıya gelmek büyük bir zevk. Sadece hoş değil — bundan daha hoş bir şey olamayacağı halde — aynı zamanda felsefi bakımdan eğitici. Kişilik veriyor, aziz dostum; kişilik!»

Hayatta çizdiği yol ne olursa olsun, gerçek değerin anlaşılması güzel bir şeydir; dolayısıyla, sosyeteden iki insanın yüksek sınıflardan kişilerce, ayrıca ordu ve donanmadaki kahraman yurt koruyucularınca — ama özellikle birincisi — sevilip sayılmaları, sofradaki genel havanın böyle uyumlu olmasına bir hayli katkıda bulunuyordu. En basit hikâyelerinde bile en azından bir albay lafı geçiyordu; lordlar, küfürler kadar boldu; hatta, Kraliyet Kanı bile akıyordu kişisel anılarının çamurlu kanalında.

«Korkarım Mr. Chuzzlewit tanımaz kendilerini,» dedi Wolf, az önce bir anıda adı geçen, soylu aileden gelme bir kişiyle ilgili olarak.

«Tanımaz,» dedi Tigg. «Ama onu bu çeşit insanlarla tanıştırmalıyız.»

«Edebiyata çok meraklıydı,» dedi Wolf.

«Öyle mi?» dedi Tigg.

«Evet, evet; benim dergiyi yıllarca düzenli olarak aldı. Biliyor musunuz, bazı bazı iyi şeyler söylerdi. Dostum olan bir Vikont'a sormuş — Pip tanır onu — Editörün adı ne? — Editörün adı ne? 'Wolf.' 'Wolf, ha? Sert ısırıyor, Wolf. Atasözünün dediği gibi, kurdu kapıdan uzak tutmalı.'* Güzel laftı. İltifat da sayılabileceği için, hemen yayınladım.»

«Ya Vikont'un oğlu!» diye haykırdı Pip, her zamanki gibi bu başlangıca da uygun bir küfür bulup ekleyerek. «Vikontun oğlu bir alem! Bir gece geldi bizim tiyatroya, kızı eve götürmeye; biraz çakır keyifti, fazla değil ama. Beni sordu, 'Pip nerede? Pip'i görmek istiyorum. Pip'i bulun!' — 'Ne oluyor, sayın lordum?' — 'Shakespeare bilgiç taslağının teki, Pip! Ne işe yarar Shakespeare, Pip? Hiç okumam. Neden söz ediyor ki, Pip? Shakespeare'in şiirin-

* *İngilizce'de «Wolf», «kurt» anlamına gelir. (Çev.)*

de birçok ayak var, ama Shakespeare'in oyunlarında kayda değer bir bacak yok, değil mi Pip?* Juliet, Desdemona, Lady Macbeth. hepsi, adları ne olursa olsun, seyirci açısından baktın mı, sanki hiç bacakları yok bunların, Pip. Var mı yok mu belli değil. Bu bakımdan hepsi birer Miss Biffin seyirciye, Pip. Bak ne diyeceğim sana. Dramatik şiir denen nesne aslında bir vaızlar derlemesi. Ben tiyatroya vaız dinlemek için mi gidiyorum? Hayır, Pip. Onu istesem, kiliseye giderdim. Tiyatronun meşru konusu nedir, Pip? İnsan yaradılışı. Bacak nedir? İnsan yaradılışı. Öyleyse bol bol bacak isterim, Pip, ve koruyacağım seni, hiç korkma!' Diyebilirim ki,» diye ekledi Pip, «**gerçekten** cömertçe korudu beni.»

Konuşma artık genelleşmişti, Mr. Jonas'ın da bu konu üstüne fikri soruldu; fikir, Mr. Pip'inkine tamamen uyduğu için çok sevindi Mr. Pip. Gerçekten de, gerek o, gerekse Wolf'un Jonas'la birçok ortak özellikleri vardı ve bu yüzden hemen dost olmuşlardı; dostluklarının ve şarabın artışı ile Jonas'ın çenesi de çözüldü.

Böyle bir insanın, konuşkanlaştıkça sevimlileşmesi gerekmez; tersine, belki de ne kadar sussa o kadar değerli görünür. İltifatını gördüğü keskinlik ve kurnazlık dışında oradakilerle eşitlik sağlayabilecek bir meziyeti olmadığını anlayınca, bu özelliğini sonuna kadar kullandı; öyle keskin ve kurnaz oldu ki kendi derinliğinde kayboldu ve kendi zekâsıyla orasını burasını kesti.

Başkasının hesabına yemek ve içmek kişiliğine özellikle uygundu; köpüklü şarapları içer, ürkütücü miktarda tıkınırken, önüne bu pahalı yemeği getiren cömertliği alaya almak da uygundu kişiliğine. Böyle sefih bir masada, böyle şüpheli insanlar arasında bile tatsız gelebilirdi bu tavrı ama adamlarını iyi tanımak isteyen Tigg'le Crimple her istediği konuda özgürlük tanıdılar, çünkü verileni ne kadar çok alsa, kendileri için o kadar iyi olacağını biliyorlardı. Böylece, bu sersem dalavereci — bütün kurnazlığına karşın dünyanın safıydı — kendini kirpi gibi kapanmış, en sivri dikenlerini onlara çevirmiş sanırken,

* *İngiliz şiir vezninde bir birime «ayak» denir. Bununla böyle zarif bir kelime oyunu yapıyor. (Çev.)*

dünya kadar açık vermiş, korunaksız yerlerini bir bir sunmuştu onların uyanık gözlemine.

Doktorun felsefi bilgisine bu kadar katkıda bulunan iki konuk (bu arada doktor normal şarabını içtikten sonra sessizce ayrılmıştı, ev sahibinden aldıkları talimatla mı, yoksa görüp işittiklerine göre mi hareket ediyorlardı bilinmez ama, rollerini çok iyi oynadılar. Jonas'la daha iyi tanışma şerefine erişmeyi dilediler; içinde parlayacağı kesin olan yüksek sosyeteye onu tanıştırmaktan zevk duyacaklarını belirttiler; en dostça tavırlarıyla, evlerinde ona sunabilecekleri her şeyin emrinde olduğunu söylediler. Sözün kısası, «Bizden ol!» dediler. Jonas da çok müteşekkir kaldığını, öyle olacağını söyledi; içinden de, «ev sahibi» onlar oldukça dünyada bundan güzel bir şey olamayacağını ekledi.

Salonda içilen kahveden sonra (başta Pip'le Wolf'un yürüttüğü) kısa bir sohbet oldu; tuzu biberi yerinde bir sohbet. Sohbet gevşeyince Jonas işi ele alıp eşyaya fiyat biçerek mizahi yeteneğini gösterdi; falanca eşyanın parasının ödenip ödenmediğini; başta kaça patladığını; buna benzer şeyleri sorup durdu. Bütün bunları yaparken kendi kanısınca Montague'nun canına okuyor ve kendi parlak zekâsını konuşturuyordu.

Şampanya ile yapılmış bir punç gecenin eğlencelerine yeni ama geçici bir canlanma getirdi. Çünkü eğlence, anlaşılmayan birtakım gürültülü olaylara vardıktan sonra, sosyeteden iki beyin sendeleyerek ayrılması ve Mr. Jonas'ın da divanın üstünde sızmasıyla sona erdi.

Nerede olduğunu bir türlü anlayamadığı için Mr. Bailey'ye kendisini bir arabaya bindirip evine götürme görevi verildi; holde uyuyan delikanlı biraz güç uyanıp kalktı. Sabahın neredeyse üçü olmuştu.

«Kancaya takıldı mı dersin?» diye fısıldadı Crimple, ortağıyla odanın uzak bir köşesinden onu seyrederken.

«Elbet,» dedi Tigg, aynı tonla. «Hem de sağlam bir demire. Nadgett uğradı mı bu gece?»

«Evet. Ben çıktım yanına. Konukların olduğunu söyleyince gitti.»

«Niye gitti acaba?»

«Yarın sabah erkenden, daha sen yatağından kalkmadan geleceğini söyledi.»

«Söyle, gelir gelmez göndersinler yatak odama. Şşt! Oğlan geldi. Şimdi, Mr. Bailey, bu beyi evine götürüp kapıdan salimen teslim edin. Hey, baksana! Chuzzlewit, hey!»

Güçlükle kaldırıp alt kata indirdiler, şapkasını kafasına geçirdiler ve arabaya tıktılar. Mr. Bailey kapıyı kapattıktan sonra sürücünün yanına kuruldu ve özel bir zevkle purosunu neşelemeye koyuldu; giriştiği bu iş tam uygundu zevkine, yepyeni ve eğlenceliydi.

Az sonra City'deki eve varınca Mr. Bailey aşağı atladı ve duygularının coşkunluğunu kapıya vuruşuyla dile getirdi; böyle gürültü herhalde Londra yangınından beri işitilmemişti buralarda. Bu marifetinin etkisini görmek için yol ortasına kadar gerileyince daha önce üst kat pencerelerinden birinde görünen ışığın yerinden oynadığını ve aşağı geldiğini gördü. Mumu taşıyanı bir an önce görebilmek için Mr. Bailey gene kapının yanına hopladı ve gözünü anahtar deliğine yapıştırdı.

Neşeli olanın ta kendisiydi. Ama ne kadar değişmişti! Üzgün, kederli, titrek ve ürkek; düşük, utançlı, yıkık; tabutunda sessiz yattığını görmek ancak bu kadar şaşırtıcı olabilirdi.

Mumu holde bir rafa bıraktı ve elini yüreğine bastırdı; sonra gözlerine, sonra da yanan alnına götürdü elini. Sonra da öyle hızla geldi ki kapıya Mr. Bailey şaşırdı, kapı açıldığında gözü hâlâ anahtar deliğinin hizasındaydı.

«Aha!» dedi Mr. Bailey, kendini zorlayarak. «Sensin işte, tamam mı? Nen var? Hasta mısın yoksa?»

Şaşkınlığı arasında, değişen kılığına karşın tanıdı onu ve eski gülüşü hemen tamamen geri geldi. Bailey pek sevindi buna. Ama bir saniye geçmeden gene üzüldü çünkü gözünde yaşlar görmüştü.

«Korkma,» dedi Bailey. «Bir şey yok. Mr. Chuzzlewit'i eve getirdim. Hasta filan değil. Biraz başı dumanlı.» Mr. Bailey sendeleyerek sarhoş taklidi yaptı.

«Mrs. Todgers'ın oradan mı geliyorsunuz?» diye sordu Merry, titreyerek.

«Todgers mı! Ağzından yel alsın!» diye haykırdı Mr. Bai-

ley. «Benim hiç alışverişim yok Todgers'la. O ilişkiyi çoktan kestim. Batı yakasında benim patronun evine yemeğe gelmişti. Bizi görmeye geldiğini bilmiyor muydun?»

«Hayır,» dedi, işitilir işitilmez bir sesle.

«Bize geldi işte! Biz de çok fiyakası yerinde adamlarız, ha. Dışarı çıkma, üşütürsün. **Ben** onu uyandırırım!» Yüzünden, gerekirse onu kolayca taşıyabileceğine derin güveni belli olan Mr. Bailey arabanın kapısını açtı, basamağı indirdi ve Jonas'ı sarsalayarak: «Evimize geldik, gülüm! Toparlan bakalım!» diye bağırdı.

Bu çağırıya cevap verebilecek kadar toparlamıştı kendini. Mr. Bailey'yi ezecek gibi bir yığın halinde devrildi arabadan aşağı. Kaldırıma inince Mr. Bailey ilkin önden göğüsledi, sonra da ustalıkla arkadan destekledi; böylece ayakta durmasını sağladıktan sonra eve kadar yürümesine yardım etti.

«Sen önden ışık tut,» dedi Bailey, Mrs. Jonas'a, «biz de arkandan geliriz. Öyle titreyip durma. Sana ilişmez. **Ben** biraz içince çok keyifli oluyorum doğrusu.»

Merry önden çıktı; kocasıyla Bailey de, oraya buraya çarpa çarpa, birbirlerinin üstüne yıkıla devrile, sonunda yukarıdaki oturma odasının sahanlığına vardılar ve burada Jonas bir yere çöktü.

«İşte!» dedi Mr. Bailey. «Tamam artık. Canım, ağlayacak bir şey yok işte! Kendine geldi artık.»

Yakası paçası bir yere gitmiş, yüzü çökmüş, saçı karmakarışık olmuş çirkin hayvan, gözlerini kırpıştırarak, boş boş çevresini süzerek oturuyordu; ama yavaş yavaş kendine gelince yumruğunu sıkıp karısına salladı.

«Vay!» diye haykırdı Bailey, birden kızıp kollarını kaldırarak. «Demek öyle? Hele hele! Sakın ha, sonra pişman olursun!»

«Lütfen, git!» dedi Merry. «Bailey, çocuğum, haydi evine dön. Jonas!» dedi, elini uysalca omzuna koyup başını ona doğru eğerek; «Jonas!»

«Şuna bak!» diye haykırdı, kolundan elini silkeleyerek. «Şuna bak! Şu kadına bakın! Ne malmış be!»

«Sevgili Jonas!»

«Sevgili İblis!» diye cevap verdi, sert bir hareket yaparak. «Başımın belasısın, hayat boyu. Kedi gibi miyavlaya miyavlaya karşımda, beyaz suratınla! Çekil karşımdan!»

«Böyle demek istemediğini biliyorum, Jonas. Ayık olsan böyle konuşmazdın.»

Yapmacık bir neşeyle Bailey'nin eline biraz para tutuşturdu ve tekrar gitmesi için yalvardı. Öyle yürektendi ki bu isteği oğlanda da durup oyalanacak hal kalmadı. Gene de merdivenin başında durup dinledi.

«Ayıksam böyle konuşmazmışım!» dedi Jonas. «Sanki bilmiyorsun. Ayıkken söylemedim mi?»

«Kaç kere!» diye cevap verdi gözyaşları arasında.

«Bana bak!» diye haykırdı Jonas, ayağını yere vurarak. «Bir zamanlar bana çektirmediğin kapris kalmamıştı, şimdi de sen benim kaprislerimi çekeceksin. Ant içtim bunun için. Bunu yapabilmek için seninle evlendim. Kim efendi, kim köle anlaşılacak.»

«Biliyorsun ki her sözünü dinliyorum!» dedi, hıçkırarak. «Bu kadar söz dinleyeceğim aklıma bile gelmezdi.»

Jonas sarhoşlukla karışık bir coşkuyla güldü. «Ya, demek öğreniyorsun yavaş yavaş! Biraz sabredersen daha çok öğreneceğin var! Canavarların pençeleri de vardır, kızım. Bana ettiğin her hakareti, her oyunu, her numaranı, her küstahlığını yüz katıyla ödeteceğim sana. Yoksa niye evlenecektim seninle? Seninle, hem de!» dedi, kaba bir aşağılamayla.

Bir zamanlar hoşlandığını söylediği bir şarkıyı, onu yeniden kazanabilmek umuduyla mırıldanması da yumuşatmadı yüreğini.

«Oho!» dedi, «sağır oldun şimdi de, ha? Beni işitmiyorsun, ha? Öyle olsun bakalım. Senden nefret ediyorum. Canım istediği zaman üstüne basıp çiğneyebilmek zevki uğruna sırtıma bu yükü bağladığım için kendimden de nefret ediyorum. İşim de açıldı üstelik, istediğim yerden biriyle evlenebilirdim. Ama evlenmedim işte; bekâr kalabilirdim. Bekâr kalmalıydım, tanıdığım arkadaşlar arasında. Böyle yapacağıma, geldim sana bağlandım. Hah! Niye her gelişimde öyle soluk benzin? Hiç unutamaz mıyım seni?»

«Çok geç oldu!» dedi neşeli neşeli, bir süre sonra pancuru açtı. «Gün ağarmış, Jonas!»

«Gün ağarmış, akşam olmuş, bana ne!» dedi öteki.

«Gece de çarçabuk geçti. Ben beklemeye aldırmıyorum, hiç.»

«Cesaretin varsa bir dahaki sefere de otur bekle beni!» diye homurdandı Jonas.

«Bütün gece okudum,» diye devam etti. «Sen çıkınca başladım, dönünceye kadar okudum. Çok garip bir hikâyeydi, Jonas! Hem de gerçek diyor kitap. Sana yarın anlatırım.»

«Gerçek miymiş?» dedi Jonas inatçı inatçı.

«Kitapta öyle diyor.»

«İçinde bir adamın karısını ezmeye, yüreğini parçalamaya, bütün huylarını fındık kabuğu gibi kırmaya hatta öldürmeye karar verişiyle ilgili bir şey var mı?» dedi Jonas.

«Hayır. Hiç öyle bir şey yok,» diye cevap verdi aceleyle.

«Ah!» dedi. «Bu da yakında gerçek bir hikâye olacak; kitap bunun sözünü hiç etmese de. Yalancı bir kitap, besbelli. Yalancı bir okura göre bir kitap. Ama sen sağırsın. Unutmuşum.»

Gene bir sessizlik oldu; oğlan tam dışarı süzülecekken Merry'nin ayak sesini işitti ve durdu. Merry yaklaştı ona, şefkatli bir sesle konuşarak herhalde onu her konuda dinleyeceğini, danışıp sözüne uyacağını, kendisine karşı yumuşak davransa çok mutlu olabileceklerini söyledi. Cevap olarak bir küfür ve...

Bir yumruk mu yoksa? Evet. Aşağılık rezile karşı acı gerçek: bir yumruk.

Hiç öfkeli ses, hatta yüksek sesle yakınma işitilmedi. Ağlaması, hıçkırıkları bile ona sarıldığı için boğulmuştu. Yalnızca, yüreğinden kopup gelen bir acıyla sordu: «Nasıl yapabildin, nasıl, nasıl»diye. Ve gözyaşları içinde konuşamaz oldu.

Ah, Tanrı'nın da sevdiği kadın! Son Yargı Günü bize edeceğin tanıklığa karşı, sırf yaradılışının katlandığı cezalar için de olsa, en iyimiz bile senin kusurlarını hoşgörmeliyiz.

XXIX. BÖLÜM

Kimileri Büyüyüp Küçülmüş, Kimileri Meslek Sahibi, Kimileri de Esrarengiz Olan Birtakım İnsanlar.

Belki bu gece görüp işttiklerinin getirdiği tedirginlikten dolayı, belki de yapacak bir şeyi olmadığını anladığı için, Mr. Bailey, ertesi gün öğleden sonra eğlenceli zaman geçirmek istedi ve arkadaşı Poll Sweedlepipe'ı ziyarete gitti.

Küçük zil bir ziyaretçinin gelişini kıyameti koparark haber verince (çünkü Mr. Bailey çok ses çıksın diye olanca gücüyle yüklenmişti kapıya) Poll Sweedlepipe gözdelerinden bir baykuşu seyretmekten vazgeçti ve arkadaşını sevinçle buyur etti.

«Gün ışığında, mum ışığında olduğundan daha fiyakalı görünüyorsun,» dedi Poll. «Hiç senin gibi afili delikanlı görmemiştim.»

«Eh, ne yaparsın, Polly. Dostumuz Sarah nasıl?»

«İyi, iyi,» dedi Poll. «Evde.»

«Vaktinde güzel kadınmış Sarah, Poll,» dedi Mr. Bailey, kibar bir umursamazlıkla. «Ah!» diye düşündü Poll, «büyümüş. Çok yaşlı olmalı!»

«Epey geçkin, biliyor musun?» dedi Mr. Bailey; «çok da şişman, Poll. Ama o yaşta gene iyi korumuş kendini.»

«Baykuş bile gözünü fal taşı gibi açtı!» diye düşündü Poll. «Hiç şaşmam, onun kadar akıllı baykuş.»

Usturalarını biliyordu az önce; sıra sıra diziliydi usturalar, duvardan da koca bir kayış sarkıyordu. Mr. Bailey bu hazırlıkları seyrederek çenesini ovuşturdu, aklına bir şey geldi.

«Poll,» dedi, «suratım istediğim kadar düzgün değil. Buradayken şöyle bir sinek kaydı tıraş ediversene beni.»

Berber dehşet içinde kaldı; ama Mr. Bailey yakalığını çıkarıp büyük bir onur ve güvenle berber koltuğuna yerleşiverdi. Dayanılır gibi değildi tavrı. Görme ve dokunma duyularının kanıtları hiçe iniverdi. Çenesi yeni yumurtlanmış bir yumurta ya da perdahlanmış bir Hollanda peyniri kadar temizdi; ama bu

durumda Poll Sweedlepipe onun bir Musevi hahamı gibi sakallı olmadığını söylemeye cesaret edemezdi.

«Perdah yapma, Poll, her tarafını da alıver,» dedi Mr. Bailey, sabunlanmak üzere suratını büzerek. «Favorileri ne istersen yap. Meraklısı değilim.»

Yumuşak başlı berbercik, elinde fırçayla sabun durmuş ona bakıyor, ne yapacağını bilemediği için, büyülenmiş de başlayamıyormuş gibi, dolandırıp duruyordu fırçayı tasın içinde. Sonunda Mr. Bailey'nin yanağına doğru bir atak yaptı. Sonra gene durdu, bir sakal hayaleti önünden kaçıvermişçesine; ama Mr. Bailey hafiften yüreklendirince, «haydi, başla,» diye, cömertçe sabunladı onu. Mr. Bailey sevinçle gülümsüyordu sabunun altından.

«Yavaş yavaş, Poll. Sivilcelerin üstünden geçerken ayaklarının ucuna bas!»

Poll Sweedlepipe bu emre uydu ve sabunu özenle toparladı. Mr. Bailey, sol omzunun üstündeki havluya silinen sabunlara yan gözle bakıyor, «Çok kanatıyorsun, Poll,» diyordu. İşlem sona erince Poll birkaç adım gerileyip yeniden süzdü onu, Mr. Bailey de yüzünü havluya silerken, «geç saatlerde rahat bir tıraş gibi insanı serinleten bir şey yok,» dedi.

Ceketini giymeden önce aynanın karşısında boyunbağını bağlar, Poll Sweedlepipe da yeni gelecek müşteriye hazırlık olarak usturasını temizlerken aşağı kata inen Mrs. Gamp komşusuna iyi günler dilemek niyetiyle dükkâna uğradı. Onun bu talihsiz durumuna, yani kendisine, karşılık veremeyeceği bir duygu beslemesine üzülen Mr. Bailey güzel sözlerle onu rahatlatmaya çalıştı.

«Merhaba! Sarah!» dedi, «Nasılsın diye hiç sormuyorum çünkü bütün güzelliğin üstünde. Dört dörtlüksün; öyle değil mi, Polly?»

«Şu çocuğun küstahlığı da şaşılacak şey!» diye haykırdı Mrs. Gamp ama, hoşlanmamış da sayılmazdı. «Ne terbiyesiz bir küçük serçe! Elli paund verseler bu yaratığın annesi olmazdım!»

Mr. Bailey bu sözü, kadının kendisine bağlılığının ince bir itirafı, ve hiçbir maddi ödülün, bunu umutsuz kılmasına izin ver-

meyeceğini belirten bir ima olarak kabul etti. Gururlandı. Çıkar gözetmeyen bağlılıklar insana her zaman gurur verir.

«Ah, aman!» diye inledi Mrs. Gamp, berber koltuğuna çökerek, «şu Bull'daki hasta beni perişan etti, Mr. Sweedlepipe. Bu ürpertiler vadisindeki yorucu hastaların hapsine taş çıkartır bu.»*

Mrs. Gamp'in ve meslek arkadaşlarının huyuydu, rahat hastaları hakkında böyle konuşmak; böylece hem aynı işe aday olmaya niyetlenenlerin cesaretini kırar, hem de hasta bakıcıların pahalı yaşama zorunluklarına gerekçe göstermiş olurlardı.

«İnsanın bünyesinden söz ederler bir de!» dedi Mrs. Gamp. «Buna dayanmak için insanın tuğladan yapılma bir bünyesi olmalı. Ne kadar haklı Mrs. Harris, geçen gün dedi ki bana, 'Ah, Sarah Gamp.' dedi, 'nasıl oluyor bu böyle?' dedi. 'Mrs. Harris, bayan,' dedim ben de ona, 'biz güven almıyoruz, kendi güvenimizi oraya buraya koyuyoruz; dini duygularımız böyle, ve cevap verdiklerini görüyoruz.' 'Sarah,' dedi Mrs. Harris, 'hayat böyle işte. Ve o da her şeyin sonu!'»

Berber hafifçe mırıldandı, Mrs. Harris'in sözlerinin, böyle bir otoriteden beklenebileceği kadar anlaşılır olmadığını, ama gene de yüreğinin ve kafasının temizliğini gösterdiğini söylemek ister gibi.

«Burada da,» diye devam etti Mrs. Gamp, «burada da yirmi millik yola gidiyorum, olmadık bir tahmin üzerine, bana sorarsanız. Dedi ki Mrs. Harris — onda bir kadın ve bir ana yüreği vardır — dedi ki bana, 'Sarah, sakın gene mi gidiyorsun?' 'Niye gitmeyim, Mrs. Harris?' diye cevap verdim ben de. 'Mrs. Gill,' dedim, 'altıda hiç yanılmaz; sorarım size, bayan — bir ana olarak soruyorum — şimdi niye düzenini şaşsın?' 'Kaç kere işitmişimdir onu,' dedim Mrs. Harris'e, yani Mr. Gill'i kastederek,

* *Mrs. Gamp'in konuşma tarzı bu çağda ortaya çıkan Methodist mezhebinin vaizlerince söylenen sözlerden büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu vaizler, dini ağızlarında, dünya için «üzüntüler vadisi» demek gibi çeşitli tekerlemeler kullanırlardı. Onların bu dini mecazları Mrs. Gamp'in konuşmasında büsbütün birbirini tutmaz klişeler haline geliyor. (Çev.)*

'Moore'un Almanak'ına karşı karısına bahse gireceğini söyler hep, gününü de saatini de bileceğini söyler, tıpatıp. Olur mu?' dedim, 'beni bu sefer de yanıltabilir mi?' Dedi ki Mrs. Harris, 'Hayır, hayır,' dedi. 'Yanıltmaz. Ama,' dedi, gözleri yaşararak, 'sen kendi tecrübenle benden iyi bilirsin, küçücük bir şey bizi nasıl mahvediyor. Bir kukla oyunu,' dedi, 'bir baca temizleyicisi, bir av köpeği, köşeden ansızın dönen bir sarhoş, hepsi yapabilir bunu, şaşırtabilir düzenini,' dedi. Doğru söze ne denir, Mr. Sweedlepipe,» dedi Mrs. Gamp, «buna karşı bir şey söylenemez; defterlerimde daha bir hafta için bir şey yok ama, yüreğim titreye titreye gidiyorum, emin olun.»

«Kendinizi çok veriyorsunuz işinize!» dedi Poll. «Kendinizi yiyorsunuz!»

«Kendimi yemek, dediniz!» diye haykırdı Mrs. Gamp, ellerini havaya kaldırıp gözlerini devirerek. «Çok doğru söylediniz, işte en doğru lafı siz söylediniz, insan inanmaz ama, ben başkalarının acısını kendiminkinden çok duyarım. Gittiğim aileler,» dedi Mrs. Gamp, «Saint Paul çeşmesinde sıraya girseler bir hafta sürerdi hepsinin vaftizi, ama, ah, nerede değer bilen, insanın hakkını veren?»

«Hasta nereye gidiyor?» diye sordu Sweedlepipe.

«Hartfordshire'e, memleketine. Ama memleketle falan olacağı yok,» dedi Mrs. Gamp, «düzelemeyecek.»

«O kadar kötü demek,» dedi kederli berber. «Vah vah.»

Mrs. Gamp esrarengiz bir biçimde salladı başını, dudaklarını büzdü. «Beyni hummalanıyor,» dedi, «vücudundan başka. İstediğin kadar ilaç ver, kâr etmez.»

«Vah vah!» dedi berber gözlerini açıp bir kuzgunu andıran görünümüne girerek. «Yazık!»

«Ya, öyle. İstediklerini versinler,» dedi Mrs. Gamp. «Ama, kafanda garip şeyler olduğunda ve uykunda, belli şeylerden konuşuyorsan, sayıklıyorsan; zihninde ağır yükler var demektir.»

«Yani ne gibi şeyler?» diye sordu Poll, merakından tırnaklarını iştahla yiyerek. «Hortlaklar mı?»

Berberin yüreklendirici merakı yüzünden belki de söylemek istediğinden fazlasını söylemiş bulunan Mrs. Gamp son

derece önemli bir biçimde burnunu çekti, ve önemi olmadığını söyledi.

«Bugün ben de hastamla birlikte bineceğim arabaya,» diyerek devam etti. «Taşralı bir hastabakıcı bulununcaya kadar bir iki gün kalacağım yanında (şu taşralı hastabakıcılar da hiç çekilmez; hiçbir şeyden anlamazlar); sonra da döneceğim; işte benim derdim de bu, Mr. Sweedlepipe. Ama umarım ben yokken her şey düzeninde yürür; bilakis Mrs. Gill de, Mrs. Harris'in dediği gibi, kendi zamanını kendi seçiversin; gündüzün ve gecenin bütün saatleri bir benim için.»

Mrs. Gamp'in sadece berbere hitaben söylediği yukarıdaki bütün bu sözler boyunca Mr. Bailey boyunbağını bağlamış, ceketini giymiş, aynanın karşısında suratını şekilden şekile sokmuştu. Şimdi Mrs. Gamp ona hitap edince dönüp konuşmaya katıldı.

«Üçümüz birden Chuzzlewit'lerden ayrıldığımızdan beri City'ye yolun düştü mü?» diye soruyordu Mrs. Gamp.

«Evet, düştü, Sarah,» dedi. «Dün gece oradaydım.»

«Dün gece mi?» diye haykırdı berber.

«Evet, biraz öyle, Poll. Ama istersen bu sabah da diyebilirsin. Bize yemeğe gelmişti.»

«'Biz' derken kimi kastediyor bu yumurcak?» dedi Mrs. Gamp, pek belirgin bir sabırsızlık tonuyla.

«Ben ve patronum, Sarah. Bizim eve gelmişti yemeğe. Çok neşeliydi, Sarah. O kadar neşeliydi ki sabahın üçünde araba çağırıp evine taşımak zorunda kaldım.» Dilinin ucuna kadar geldi bütün olanlar; ama kolayca efendisinin kulağına gidebileceğini ve Mr. Crimple'ın «çenesini tutması» yolundaki sürekli uyarılarını hatırlayınca vazgeçti, sadece, «Karısı yatmamış onu bekliyordu,» dedi.

«Ne varmış yani?» dedi Mrs. Gamp keskin bir sesle. «Ne gereği var öyle oturup da kendini yormanın? Bari iyi geçinir bir halleri var mıydı?»

«Hem de nasıl!» dedi Bailey. «Çok iyi geçiniyorlar.»

«Buna sevindim,» dedi Mrs. Gamp, ikinci bir önemli burun çekmesiyle.

«Evleneli çok olmadı daha,» dedi Poll, ellerini ovuşturarak,

«henüz iyi geçinmemeleri için bir neden yok.»

«Yok,» dedi Mrs. Gamp, üçüncü bir önemli işaret vererek.

«Üstelik,» diye devam etti berber, «beyin kişiliği anlattığınız gibi olduğuna göre.»

«Ben ne görürsem onu söylerim, Mr. Sweedlepipe,» dedi Mrs. Gamp. «Tanrı esirgesin, neme lazım! Ama insanın yüreğinde neyin gizli olduğunu bilemeyiz; yüreğimizde camdan pencereler olsaydı, bazılarımızın pancurları kapalı tutması gerekirdi, benden size söylemesi.»

«Ama, yani, nasıl demek...» diye başladı Poll Sweedlepipe.

«Hayır,» diye kesti lafını Mrs. Gamp. «Bir şey demek istemiyorum. Bir şey demek istediğimi sanmayın. Empozisyon işkencesiyle bile bir şey söyletemezler bana. Bütün söylediğim,» dedi dürüst kadın kalkıp şalına sarınarak, «Bull beni bekliyor, ve kıymetli dakikalarımız uçup gidiyor.»

Mrs. Gamp'in hastasını pek merak eden berber Mr. Bailey'ye, Bull'a kadar ona yol arkadaşlığı edip arabayla giderken geçirmeyi önerdi. Delikanlı da bunu kabul edince hep birlikte yola düzüldüler.

Hana varınca Mrs. Gamp (son yas elbisesini giyerek hazırlanmıştı yolculuğa) dostlarını bahçede bıraktı ve iş arkadaşı Mrs. Prig'in hastayı giydirdiği odaya tırmandı.

Hasta iyice erimişti, kıpırdayınca kemikleri takırdayacak sanılabilirdi. Avurdu avurduna çökmüş, gözleri olağanüstü büyümüştü. Koltukta otururken diriden çok ölüyü andırıyordu; Mrs. Gamp içeri girdiğinde yorgun gözlerini kapıya çevirdi zorla, gözlerinin ağırlığı bile fazla geliyormuş gibi.

«Ee, nasılsınız bakalım?» dedi Mrs. Gamp. «Çok iyi görünüyorsunuz.»

«Öyleyse görünüşümüz olduğumuzdan daha iyi,» diye cevap verdi Mrs. Prig, biraz öfkeli. «Yataktan ters kalktık sanırsam, her işimiz ters gidiyor. Hiç böyle adam görmedim. Yıkanmamak için tutturdu, ona kalsa yıkanmayacaktı.»

«Sabunu ağzıma soktu,» dedi zavallı hasta hafifçe.

«Kapalı tutamaz mıydınız ağzınızı?» diye cevabı yapıştırdı Mrs. Prig. «Günde iki buçuk şiline kim kimin yüzünü öyle ince eleyip sık dokuyarak yıkarmış? Okşanıp pohpohlanmak istiyor-

sanız ona göre para verin.»

«Ah, aman Allahım!» dedi hasta. «Aman Allahım!»

«Al işte!» dedi Mrs. Prig, «işte, sabahtan beri böyle yapıyor. Sarah, yataktan çıkardığımdan beri böyle; ister inan ister inanma.»

«Teşekkür edeceğine,» dedi Mrs. Gamp, «bütün yaptıklarımız için. Aman, ne ayıp, ne ayıp!»

Derken Mrs. Prig hastayı çenesinden yakaladı ve zavallı başını sert sert fırçalamaya başladı.

«Bundan da hoşlanmıyorsunuzdur, mutlaka!» dedi, durup hastaya bakarak.

Gerçekten, hoşlanmıyor olması da mümkündü, çünkü fırça, modern sanatın üretebileceği en sert âletlerden biriydi; gözkapakları bile kızarmıştı fırçadan. Mrs. Prig varsayımının doğru çıktığını görünce sevindi ve utkulu bir tavrla, «Ben bildiydim zaten,» dedi.

Saçlarını güzelce gözüne doldurduktan sonra Mrs. Prig'le Mrs. Gamp yakalığını da güzelce yerleştirdiler, kolalı sivri uçları da aynı organlara girecek şekilde, ve boyunbağını bağladılar. Sonra sıra yelekle cekete geldi; her düğme yanlış iliğe iliklendiği, ayakkabıları da ters giydirildiği için oldukça acıklı bir görünüşü vardı hastanın.

«Olmadı galiba,» dedi zavallı bitkin hasta. «Başkasının elbisesini giyiyor gibiyim. Her tarafım bir yana kaydı; bacaklarımın birini de kısalttınız. Cebimde de bir şişe var. Niye beni şişenin üstüne oturtuyorsunuz?»

«Hay Allah layığını vermesin,» dedi Mrs. Gamp. «Tutmuş benim gece şişemi almış vallahi. Ceketi kapının arkasında asılıyken dolap gibi kullanıyordum ama sonra unutmuşum, Betsey. Öbür cebinde de biraz çay, şeker falan olacaktı, şekerim, alıverir misin onları?»

Betsey söz konusu eşyayı ve birtakım mumları çıkardı; Mrs. Gamp de bunları bir çeşit sepet olan kendi cebine aktardı. O sırada hanımlara pirzola ve bira, beye de açık çay geldi; bunların yenilip içilmesi bitmiş bitmemişti ki John Westlock belirdi.

«Kalkıp giyindiniz demek!» dedi John, hastanın yanına otururak. «Bravo. Şimdi nasılsınız?»

«Çok daha iyiyim. Çok, bitkinim ama.»

«Hiç şaşmam. Çok zorlu bir zaman geçirdiniz. Ama kır havası, değişiklik,» dedi John, «sizi bambaşka bir insan yapacak! Mrs. Gamp,» diye ekledi, gülerek, hastanın elbiselerini düzeltirken, «erkek giyimi konusunda tuhaf fikirleriniz var!»

«Mr. Lewsome'ı giydirmek hiç kolay değil, efendim,» dedi Mrs. Gamp vakur bir tonla; «ben ve Betsey Londra Şehremini ve Belediye Hercümeni üyeleri önünde yemin edebiliriz bu konuda!»

John bu sırada, yukarıda sözü geçen yakalığın işkencesinden kurtarmak için hastanın yanında duruyordu; hasta fısıldadı ona:

«Mr. Westlock! Sözlerimi başkasının işitmesini istemiyorum. Size çok özel ve çok garip bir şey söyleyeceğim; bu uzun hastalık boyunca üzerimde korkunç bir yük olan bir şeyi.»

Her işini çarçabuk gören John kadınlara odadan biraz çıkmalarını söylemek üzereyken hasta kolundan tuttu.

«Şimdi değil. Gücüm yetmez. Cesaretim yok. Cesaretimi toplarsam söyleyebilir miyim? Daha kolay gelirse yazabilir miyim?»

«Elbette!» dedi John. «Peki, nedir bu böyle, Lewsome?»

«Sormayın ne olduğunu. Doğa dışı bir kötülük. Düşünmesi korkunç. Anlatması korkunç. Bilmesi korkunç. Yardımcı olmak korkunç. Bana bütün iyilikleriniz için bırakın elinizi öpeyim. Bir iyilik daha edin ve ne olduğunu sormayın!»

John önce büyük bir şaşkınlıkla baktı ona; sonra geçirdiklerini, yakın zamana kadar ateşler içinde kıvrandığını hatırlayınca uyduruk bir korku ya da üzüntülü bir hayalin etkisi altında olduğuna karar verdi. Bu konuda biraz daha bilgi edinmek için, Betsey Prig hastayı pelerinlere, şallara sararken fırsatını bulup Mrs. Gamp'i bir kenara çekti ve hastanın aklının başında olup olmadığını sordu.

«Ah, nerede!» dedi Mrs. Gamp. «Hastabakıcılarından nefret ediyor. Hep böyle yaparlar, efendim. Çok bilinen bir işarettir. Yarım saat önce zavallının beni ve Betsey Prig'i nasıl suçladığını görseydiniz, şaşardınız nasıl ölmeden katlanıyoruz bu mesleğin sıkıntısına.»

Bu da John'un şüphelerini biraz pekiştirdi; bu yüzden az

önceki olayı pek ciddiye almayıp gene o neşeli havasına büründü ve Betsey Prig'le Mrs. Gamp'e yardım ederek hastayı aşağıya, tam kalkmak üzere olan arabanın yanına indirdi.

Poll kapının dibinde kollarını sımsıkı kavuşturup gözlerini de dört açarak durmuş, hastanın yavaş yavaş arabaya bindirilmesini derin bir ilgiyle izliyordu. Kemikli elleri ve zayıf yüzü Poll'u dehşetli etkiledi; Mr. Bailey'ye, gizlice, bu manzarayı bir paund verseler kaçırmayacağını söyledi. Değişik bir kişiliğe sahip olan Mr. Bailey ise beş şilin verseler görmekten vazgeçeceğini bildirdi.

Mrs. Gamp'in eşyasını istediği gibi yerleştirmek güç işti; çünkü bu hanıma ait olan eşyalardan her birinin, kendi başına bir bagaj yerine konmak, yanında başka eşyaya dayanamamak (yoksa araba sahiplerine ağır zarar ziyan davaları açmak) gibi biçimsiz bir huyu vardı. Yamalı şemsiyeden kurtulmak özellikle güçtü; kaç kereler olmadık yarık ve deliklerden pirinç burnunu göstererek öbür yolcuları dehşete düşürdü. Bu malına güvenilir bir sığınak bulabilmek için Mrs. Gamp beş dakika içinde o kadar fazla oynadı ki onunla, sanki bir değil elli şemsiye vardı arabada. Sonunda kayboldu ya da kaybolduğu söylendi; bundan sonraki beş dakikayı da Mrs. Gamp arabacıyla yüz yüze geçirdi; adam nereye kaçsa karşısına çıkıyor, Avam Kamarasına gitmesi gerekse bile «ödeteceğini» söylüyordu.

Sonunda bohçası, eldivenleri, sepeti ve her şeyi bir yere yerleştirildi ve Poll ile Mr. Bailey'ye dostça veda edip John Westlock'a bir reverans yaptı ve Betsey Prig'den sevgili bir meslek arkadaşı olarak ayrıldı.

«Allah daha nice hastalıklar ve iyi yerler versin, kardeşciğim,» dedi Mrs. Gamp. «İnşallah yakında gene birlikte çalışırız, nöbetleşe, Betsey; keşke şöyle büyük bir ailede karşılaşsak, bir dahaki sefere; öyleleri hep birbirlerinden alırlar, hepsi sırayla gider, ciddi bir iş yapar gibi.»

«Ne kadar erken olursa olsun,» dedi Mrs. Prig; «kaç hafta sürerse sürsün.»

Mrs. Gamp de anlayışlı bir ruhla ona cevap verip arabaya doğru gerilerken yoldan geçen bir beyle hanıma çarptı.

«Dikkat, önünüze bakın!» diye haykırdı adam. «Hay Allah! Ne tuhaf! Mrs. Gamp!»

«A-a! Mr. Mould'muş!» diye haykırdı hastabakıcı. «Ve Mrs. Mould! Kimin aklına gelirdi burada karşılaşacağımız, değil mi?»

«Şehir dışına mı gidiyorsunuz?» diye sordu Mr. Mould. «Hiç yapmazdınız böyle şey.»

«Hiç yapmazdım ama, topu topu bir iki günlüğüne.» dedi Mrs. Gamp. «Size,» diye fısıldadı, «sözünü ettiğim bey.»

«Ne, arabada mı?» diye haykırdı Mr. Mould. «Bizi salık vermeyi düşündüğünüz bey mi? Çok tuhaf. Şekerim, seni de ilgilendirecek bu. Mrs. Gamp'in bize uygun geleceğini düşündüğü bey arabadaymış, sevgilim.»

Mrs. Mould çok ilgilendi.

«İşte, canım. Basamağa çık da oradan bak,» dedi Mould. «Ha! işte işte. Gözlüğüm nerede? Hah! Tamam. Buldum. Görüyor musun, şekerim?»

«Gayet iyi görüyorum,» dedi Mrs. Mould.

«Gerçekten, çok tuhaf bir olay bu,» dedi Mr. Mould, durumun tadını çıkararak. «Görülmeye değer bir şey, şekerim. Güleceği geliyor insanın. Çok ilginç. Neredeyse küçük bir oyun gibi, biliyor musun? Ah! İşte, işte! Evet. İyi görünmüyor, değil mi, Mrs. M?»

Mrs. Mould doğruladı.

«Galiba gerçekten bize geliyor,» dedi Mould. «Kim bilir! Ona biraz ilgi göstermem gerekiyor sanki. Yabancı değil yüzü. Şapkamı çıkarıp selam vereceğim geliyor, şekerim.»

«Bize doğru dik dik bakıyor,» dedi Mrs. Mould.

«Öyleyse veririm!» diye haykırdı Mould . «Nasılsınız, beyefendi? İyi günler, efendim. Ha! O da selam verdi. Çok da kibar. Şüphesiz kartlar Mrs. Gamp'in cebindedir. Çok tuhaf, şekerim, çok hoş. Batıl inançlarım yoktur ama, sanki bizim mesleğin gerektirdiği küçük nezaketleri ona göstermek alnımızda yazılı gibi. Bir öpücük gönderiver, şekerim, ne olacak.»

Mrs. Mould bu isteği yerine getirdi.

«Ha!» dedi Mould. «Görünüşe bakılırsa sevindi. Zavallıcık! İyi ki yaptın, sevgilim. Güle güle, Mrs. Gamp!» diyerek el salladı. «İşte gidiyor; işte gidiyor!».

Ve gitti; çünkü o bunları söylerken araba hareket etmişti. Mr. ve Mrs. Mould neşe içinde yollarına devam ettiler. Mr. Bailey de Poll Sweedlepipe'ı çeke çekiştire oradan ayrıldı; ama dostunu oradan uzaklaştırmakta biraz güçlük çekti, çünkü berber Mrs. Prig'in sakalına hayran olmuş, onu aşkın güzelliklere sahip bir kadın olarak nitelemişti.

Arabanın çevresine çöken hafif telaş bulutu böylece aralanınca Bull'un kahve salonunun en loş locasında, hiçbir zaman gelmeyen adam biraz geçikmiş gibi dalgın dalgın saatine bakan Nadgett göründü.

XXX. BÖLÜM

En Düzenli Ailelerin Bile Değişebildiğini ve Mr. Pecksniff'in Her Kılığa Girmekte Hünerli Olduğunu Kanıtlamaktadır.

Nasıl bir cerrahın bir organı kestikten sonra yapması gereken ilk iş zalim bıçağın kopardığı damarları toparlamaksa, hikâyemizin görevi de, insafsız akışı sırasında Pecksniff'sel gövdeden sağ kolunu, Mercy'yi kestikten sonra, ana gövdeye bakmak ve Mercy olmadan hayatını nasıl sürdürdüğünü görmektir.

Mr. Pecksniff küçük kızına en güzel bir ödül, müşfik ve yumuşak bir koca bulduktan; onu böylece hayata atıp baba kalbinin en içten isteğini yerine getirdikten sonra gençleşmiş, kendi parlak vicdanının rengârenk tüylerini açmıştı ve her çeşit uçuşa hazır görünüyordu. Bilindiği gibi tiyatro oyunlarında babalar, kızlarını istedikleri, gönüllerine uygun adama verdikten sonra, artık ölmekten başka yapacakları bir iş kalmadığını kıvançla söylerler; ama bu işi yapmakta acele ettiklerine pek rastlanmaz; daha bilge ve pratik bir baba olan Mr. Pecksniff önündeki başlıca görevin yaşamak olduğuna inanıyordu; bir rahatı kaybedince, yerine başkalarını koymuştu.

Ama bu iyi adam neşeli ve oyunbaz olmaya, ve kendi fantazi bahçesinde (deyim yerindeyse) mimari bir kedi yavrusu gibi davranmaya ne kadar eğilim gösterse, sürekli karşısına dikilen bir engel vardı. Yumuşayacağına, geçip gideceğine, durmadan kabarıp azan aşağılanmışlık, hakarete uğramışlık duygusunu yüreğinde taşıyan Charity açık isyan durumundaydı. Sevgili babacığına karşı ateşli bir savaş açmıştı; babasına, daha iyi bir mecaz bulunamadığı için «köpek muamelesi» denen şekilde davranıyordu. Ama Mr. Pecksniff'in nazik evladıyla yaşadığı kadar acı bir hayat yaşayan bir köpek daha bulunamazdı, evde, kulübede ya da çiftlik avlusunda.

Baba kız kahvaltı masasında oturuyorlardı. Tom odasına çıkmıştı, yalnızdılar. Mr. Pecksniff önce surat astı; sonra kaşlarını düzeltip gizlice baktı yavrusuna. Burnu adamakıllı kızarmıştı ve havaya dikilmişti, düşmanca bir hazırlık içinde olduğu anlaşılıyordu.

«Cherry,» dedi Mr. Pecksniff, «ne var aramızda? Yavrucuğum, niçin birlik değiliz?»

Miss Pecksniff'in cevabı bu sevgi fışkırmasına yeterli karşılık değildi, çünkü sadece, «Kes, baba!» dedi.

«Kes!» diye tekrarladı Mr. Pecksniff, acılı bir tonla.

«Of! Artık çok geç, baba,» dedi kızı sakin sakin, «benimle böyle konuşmayın artık. Ne demek olduğunu, değerini, çok iyi biliyorum.»

«Buna dayanılmaz!» diye haykırdı Mr. Pecksniff, çay fincanına hitaben. «Buna dayanılamaz! Benim çocuğum. Kendi kollarımda taşıdığım, biçimsiz yün pabuçlar giyerken... yıllar önce.»

«Benimle böyle alay etmeyiniz, baba,» diye cevap verdi Cherry, ters ters bakarak. «Kardeşimden o kadar da yaşlı değilim, ama o evlendi dostunuzla!»

«Ah, insan yaradılışı, insan yaradılışı! Zavallı insan yaradılışı!» dedi Mr. Pecksniff, insan yaradılışına kendisiyle bir ilgisi yokmuşçasına başını sallayarak. «Böyle bir ayrılığın böyle bir nedenden ötürü aramıza girebileceğini düşünmek! Ah, ah!»

«Böyle bir nedenmiş!» diye haykırdı Cherry. «Gerçek nedeni söyleyin, baba, yoksa ben söyleyiverirm. Bakın, söylerim!»

Bu sözleri söylerkenki enerjisi bulaşıcıydı belki de. Her ne hal ise, Mr. Pecksniff'in yüzüne şiddet değilse bile bir öfke ifadesi gelip yerleşti.

«Demek söylersin! Söyledin bile. Dün söyledin. Her zaman söylüyorsun. Terbiye kalmamış. Huysuzluğunu gizlemiyorsun; Mr. Chuzzlewit'in önünde yüz kere açığa vurdun kendini.»

«Kendimi!» diye haykırdı Cherry, acı bir gülümseyişle. «Ah, öyle ya! Ne denir buna?»

«Beni de,» dedi Mr. Pecksniff.

Kızı, aşağılayıcı bir gülüşle güldü.

«Madem bazı şeyleri açıklamaya başladık, Charity,» dedi Mr. Pecksniff, başını tehdit edici bir tavırla sallayarak, «buna izin veremeyeceğimi işte söylüyorum sana. Yeter bu zırvalık, küçük hanım! Buna izin veremem.»

«Baba,» dedi Charity, sandalyesinde bir ileri bir geri sallanarak ve sesini iyice tizleştirerek: «ne istersem onu yapacağım ve şimdiye kadar ne yaptıysam onu yapacağım. Beni her şeyde ezemezsiniz, ona göre. Bu dünyada kimsenin kullanılmadığı gibi kullanıldım,» burada hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı, «ve sizden daha kötüsünü de bekleyebileceğimi biliyorum. Ama buna da aldırmıyorum. Hayır, aldırmıyorum.»

Mr. Pecksniff, sesinin yüksek tonu karşısında umudunu iyice yitirmişti; yatıştırmak için telaşlı bir çaresizlikle çevresine bakındıktan sonra kızını yakalayıp sarsmaya başladı: öyle ki sonunda kızın başında süs görevi yapan kabarıklık bir kuş tüyü gibi savrulmaya başladı. Charity bu saldırı karşısında öyle afallamıştı ki istenen sonuç gerçekleşti.

«Gene yaparım!» diye haykırdı Mr. Pecksniff, yerine oturup soluk almaya çalışırken, «bana bu sesle hitap edersen. Ne demek kullanılmak? Mr. Jonas senin yerine kardeşini seçtiyse buna kim ne diyebilir, bilmek isterim. Benim elimden ne gelebilirdi?»

«Ben kullanılmadım mı? Benim duygularımla oynanmadı mı? İlkin bana kur yapmadı mı?» diye hıçkırdı Cherry, ellerini kavuşturarak; «ah, aman Allahım, bir de tartaklanıyorum şimdi bunun karşılığı olarak!»

«Birazdan gene tartaklanacaksın,» diye cevap verdi babası,

«bu mütevazi çatı altında huzuru korumak için beni tekrar bu yola başvurmaya zorlarsan. Beni şaşırtıyorsun. Daha dayanıklı olmanı beklerdim. Mr. Jonas senden hoşlanmadıysa, sen nasıl isteyebilirsin onu?»

«Ben mi istedim onu?» diye haykırdı Cherry. «Ben mi istedim, baba?»

«Sen istemedinse,» dedi babası, «bütün bu patırtı niye?»

«Çünkü kandırıldım,» dedi Cherry; «çünkü kendi kardeşimle kendi babam bana karşı komplo kurdular. Ona kızmıyorum,» dedi Cherry, her zamankinden kızmış görünerek. «Acıyorum ona. Üzülüyorum onun için. O rezille nasıl bir kaderi olacağını biliyorum.»

«Senin rezil demenle Mr. Jonas'a bir şey olmaz, çocuğum,» dedi Mr. Pecksnif, durgunlaşarak; «ama ne istersen de ve bu işi kapat.»

«Kapatamam, baba,» dedi Charity. «Hayır, kapatamam. Anlaşamadığımız tek konu bu değil. Buna boyun eğemem. Bunu bir an önce anlamanızda fayda var. Hayır, gerçekten sineye çekemem, baba. Kör de değilim, aptal da değilim. Bütün anlatmak istediğim, buna boyun eğemeyeceğimdir.»

Ne demek istediyse, Mr. Pecksniff'i iyice sarsmıştı şimdi; çünkü rahat görünmek çabası son derece acıklı bir görünüm aldı. Öfkesi uysallığa dönüştü ve konuşması yumuşadı, yaltaklaştı.

«Yavrucuğum,» dedi, «öfkeli bir anımın kısa süreli heyecanı içinde, beni olduğu kadar seni de yaralamayı hedef alan küçük bir taşkınlığı bastırmak için haklı gösterilemez bir yola başvurdumsa — mümkündür böyle yapmış olmam; belki yaptım — senden özür dilerim. Bir babanın kendi çocuğundan özür dilemesi,» dedi Mr. Pecksniff, «sanırım, en sert bir insanı bile yumuşatacak bir manzaradır.»

Ama Miss Pecksniff'i hiç yumuşatmadı; belki de yeterince sert değildi. Tersine, aynı şeyi söyledi durdu, aptal olmadığını, kör olmadığını, buna boyun eğemeyeceğini tekrarladı.

«Ama yanılıyorsun, çocuğum!» dedi Mr. Pecksniff; «ama sormayacağım sana bunun ne olduğunu; bilmek istemiyorum. Hayır, lütfen!» diye ekledi, elini uzatarak ve yüzü kızararak, «bu konuyu bırakalım, çocuğum, ne olursa olsun!»

«Konunun aramızda açılmaması doğrudur, efendim,» dedi

Cherry. «Ama açılmasını tamamen önlemek istiyorum, onun için sizden bana ayrı bir ev sağlamanızı rica edeceğim.»

Mr. Pecksniff odaya göz gezdirdi ve: «Bir ev mi çocuğum?» diye sordu.

«Bir başka ev, baba,» dedi Cherry, gittikçe haşmetli bir tavır takınarak. «Beni Mrs. Todgers'ın evine ya da başka bir yere, bağımsız olacağım bir şekilde yerleştirin; ama durum böyle olursa burada oturamam.»

Belki de Miss Pecksniff Mrs. Todgers'dan söz ederken hayarnlıkla ayaklarına kapanan adamlar görür gibi oluyordu. Belki Mr. Pecksniff de, ikinci çocukluğunda, aynı kurumu, kendisini huysuzluğu ve gözetimiyle sıkan bu dertten kurtulmanın kolay bir yolu olarak görmekteydi. Şurası kesindir ki Mr. Pecksniff'in kulaklarında bu öneri, bütün umutlarının yıkıldığını bildiren kederli bir cenaze çanı gibi çınlamadı.

Ama çok duygulu, ince duyarlığı olan bir insandı ve mendilini iki eliyle birden bastırdı gözlerine; böyle insanların, özellikle gözlendikleri zaman hep yaptıkları şekilde. «Kuşlarımdan biri,» dedi Mr. Pecksniff, «beni bırakıp bir yabancının kucağına uçtu; öbürü de kanatlanıp Todgers'a gidecek! Peki, peki, ben neyim? Ne olduğumu bilemiyorum. Peki, ne yapalım!»

Yarısında sesinin kısılmasıyla büsbütün acıklılaşan bu söz bile Charity'yi etkilemedi. Haşin, sert ve kaskatıydı.

«Ama ben her zaman,» dedi Mr. Pecksniff, «çocuklarımın mutluluğunu kendi mutluluğum uğruna feda etmişimdir — yani kendi mutluluğumu çocuklarım uğruna demek istiyorum — ve şimdi hayatımı başka kurallara göre yürütmeye başlayamam. Mrs. Todgers'ın evinde babanın evinde olduğundan daha mutlu olacaksın, git Mrs. Todgers'a, yavrucuğum! Beni düşünme, kızım!» dedi Mr.Pecksniff, duygulanarak; «ben şüphesiz dayanırım.»

Önerilen bu değişiklik düşüncesinden gizli bir zevk aldığını bilen Miss Charity kendi duyduğu zevki bastırdı ve koşulların pazarlığına girişti. Bu konuda Mr. Pecksniff'in görüşleri başlangıçta o kadar sınırlıydı ki, belki de yeni bir tartaklamayla sonuçlanacak yeni bir anlaşmazlık ortaya çıkacak gibi oldu; ama zamanla anlaşmaya benzer bir şeye vardılar ve yaklaşan fırtına bulutları dağıldı. Gerçekten de, Miss Charity'nin fikri ikisi için

de o kadar elverişliydi ki, dostça bir anlaşmaya varmamaları çok şaşırtıcı olurdu. Az sonra tasarının denenmesine, hem de bir an önce denenmesine karar verdiler, bir süreden beri rahatsızlık mazeretiyle oyaladığı Mr. Chuzzlewit'le Mary'ye, gidiş gerekçesi olarak, Cherry'nin hasta olduğu ve hava değişikliği istediği, kardeşinin yakınında bulunmaya can attığı söylenecekti. Bu öncüllerde anlaştıktan sonra Mr. Pecksniff kızını kutsadı, büyük bir fedakârlıkta bulunan, kendini hiçe sayan ve erdemin kendi armağanının gene kendisi olduğuna inanan bir insanın vekarıyla. Böylece, Mr. Jonas'ın büyük kızı çiğneyip küçük kıza aşkını açığa vurduğu ve Mr. Peksniff'in de onu ahlaki nedenlerle desteklediği o kolay kolay unutulmaz geceden beri ilk kez barıştılar.

Ama nasıl oldu da — şu küçük aileye, her neyseler ya da her neredeyseler, şu Dünyanın Yedi Harikasına, beklenmedik bir ilaveydi bu olay — nasıl oldu da Mr. Pecksniff'le kızı ayrı yaşayacak duruma geldiler? Karşılıklı ilişkileri nasıl oldu da bu kadar değişti? Miss Pecksniff niçin aptal ve kör olmadığını ve artık buna boyun eğmeyeceğini böyle patırtıyla ilan ediyordu? Sakın Mr. Pecksniff'in yeniden evlenmek gibi bir kararı olmasın! Yoksa bir kadının keskin gözüyle kızı mı keşfetmişti bu yolda bir tasarısını?

Bunu iyice bir araştıralım.

Suçlanamayacak bir insan olan, iftira soluğunun, cilalı yüzeyine değip sıradan bir soluk gibi dağılıverdiği bir insan olan Mr. Pecksniff, sıradan insanların yapamayacakları şeyleri yapabilirdi. Kendi amaçlarının temizliğini biliyordu; bir amacı oldu mu ancak iyi bir insanın (ya da çok kötü bir insanın) yapabileceği biçimde çalışırdı üstünde. İkinci bir kere evlenmek için güçlü ve elle tutulur gerekçeleri var mıydı? Evet; hem de öyle bir iki tane değil, birçok gerekçenin birleşimi olan gerekçeleri vardı.

Yaşlı Martin Chuzzlewit yavaş yavaş değişmişti ama çok değişmişti. Mr. Pecksniff'in evine pek zamansız geldiği o akşam bile oldukça yumuşaktı, kolay idare edilebilmişti. Mr. Pecksniff bunu, kardeşinin ölümünün üstünde yarattığı etkiye yormuştu. Ama o zamandan beri kişiliği azar azar değişmeye

devam etmiş, sonunda iyice yumuşayıp Mr. Pecksniff'den başka herkese karşı durgun bir kayıtsızlığa dönmüştü. Görünüşü hep aynıydı ama kafası çok değişmişti. Şu ya da bu tutkunun daha parlak ya da daha solgun bir renk alması sorunu değildi bu; adamın bütün rengi solmuştu. Bir özelliği kaybolunca, onun yerini alacak yeni bir özellik çıkmıyordu ortaya. Duyuları da körelmişti sanki. Gözü daha az görüyordu; bazen sağırlaşıyordu; yanında olup bitenlere aldırmıyordu; kimi zaman günlerce ağzını bıçak açmıyordu. Bu değişiklik süreci öyle rahattı ki göze görünür olmaya başlar başlamaz tamamlanmıştı da. Ama ilk gören Mr. Pecksniff'di ve Anthony Chuzzlewit'in anısı belleğinde taze olduğu için kardeşi Martin'de de aynı çürüme sürecini gözlemliyordu.

Mr. Pecksniff gibi yufka yürekli bir insan için bu pek acıklı bir manzaraydı. Akrabasının art niyetli kişilerin kurbanı olması ve servetinin değersiz ellere düşmesi ihtimalini düşünmeden edemiyordu. Bu durum da ona çok acı verdiği için söz konusu servete kendisi sahip olmaya karar vermişti; kötü mirasçıları yaklaştırmayacaktı; yaşlı adamı kendine ayırıp, sözün gelişi, çevresine bir duvar örecekti. Böylece, Mr. Chuzzlewit'in kendi elinde bir araç olmaya yatkın olup olmadığını hafiften hafiften yoklamaya başladı ve bunun mümkün olduğunu, hatta kendi plastik parmaklarında fazlasıyla esnekleştiğini görünce, bu iyi insan, onun üstünde egemenlik kurmayı hayatının başlıca işi haline getirdi: uygulamayı göze aldığı her küçük deneme umduğunun ötesinde başarıya ulaşınca da, Martin'in parasının kendi manevi ceplerinde şıkırdadığını işitir gibi oldu.

Ama Mr. Pecksniff bu konu üzerine düşündükçe (imanlı olduğu için, sık sık düşünüyordu da) ve yüreği coşkuyla çarparak, ihtiyarı kendi ellerine teslim edip kötülleri şaşırtan ve iyiliği zafere ulaştıran olaylar dizisini hatırladıkça, Mary Graham'ın kendisi için bir engel olduğu sonucuna varıyordu. İhtiyar ne derse desin, Mr. Pecksniff onun bu kızı çok sevdiğini biliyordu. İrili ufaklı bin bir yoldan gösteriyordu bu sevgiyi; yanında bulunmasından hoşlanıyor, uzun zaman uzak kalınca rahatsız oluyordu. Vasiyetinde ona bir şey bırakmayacağına gerçekten yemin ettiğine hiç inanamıyordu Mr. Pecksniff. Ayrıca, Mr. Peck-

sniff'in bildiği gibi, yemini boş verip vicdanını rahatlatmasının bir sürü yolu vardı. Gene bildiği gibi, kızın kimsesizliği ihtiyarın zihninde büyük bir yüktü, Mr. Chuzzlewit kendisi açıkça söylemişti böyle olduğunu. «Öyleyse,» dedi Mr. Pecksniff, «ben onunla evleneyim! Ben,» diye tekrarladı Mr. Pecksniff, saçlarını düzeltip Spoker elinden çıkma büstüne bakarak: «ihtiyarın onayını alayım — zavallı, iyice bunadı zaten — ve onunla evleneyim!»

Mr. Pecksniff güzelliğin hakkını verirdi; özellikle kadınlarda. Cinsi latife karşı tavrı dikkate değerdi, özellikle sinsi imaları. Bu hikâyenin bir başka bölümünde Mrs. Todgers'a nasıl fol yok yumurta yokken sarılıverdiğini görmüştük; huyuydu bu; nazik mizacının uysallığının bir parçasıydı. Daha evlilik düşüncesi aklına gelmeden Mary'ye manevi hayranlığının birçok belirtisini göstermişti. Gerçi öfkeyle karşılanmıştı bunlar ama, zararı yoktu. Doğrusu, fikir zihninde geliştikçe bunlar da, tasarılarını hemen anlayan Cherry'nin delici gözlerinden kaçamayacak kadar taşkınlaşmıştı; ama başından beri duymuştu Mary'nin etkisini. Böylece Çıkar ve Eğilim bir çift oldular ve Mr. Pecksniff'in planının arabasına koşuldular.

Ayrıldığı zaman savurduğu küstah hakaretlerden ötürü genç Martin'den öç almak, dedesiyle barışmaları umudunu büsbütün yok etmek düşüncesine gelince, Mr. Pecksniff böyle şeyler düşünemeyecek kadar zayıf ve cömert ruhlu bir insandı. Mary'nin kendisini geri çevirmesine gelince, Mr. Chuzzlewit'le ikisinin birleşmesi karşısında dayanabileceğini sanmıyordu. Böyle bir durumda kızın kendi duygularını düşünmeye gelince, bu davranış Mr. Pecksniff'in ahlak yasasına uygun değildi; çünkü kendisinin ne kadar iyi bir adam olduğunu, herkes için ne kadar büyük bir mutluluk olduğunu biliyordu. Kızı buzları kırdığına ve cinayet aralarında açığa çıktığına göre, Mr. Pecksniff artık tasarısını olanca kurnazlığıyla yürütmek ve en ustalıklı yaklaşımları denemek durumundaydı.

«Ah, sevgili dostum,» dedi Mr. Pecksniff, ihtiyar Martin'e bahçede rastlayınca — çünkü aklına esince böyle bahçede gezinmek âdetiydi — «bu güzel sabah vakti aziz dostum acaba nasıllar?»

«Beni mi kastediyorsunuz?» diye sordu yaşlı adam.

«Ah!» dedi Mr. Pecksniff, «anlaşılan sağırlaştığı günlerden birindeyiz. Başka kimi kastedebilirim, sevgili dostum?»

«Belki Mary'den söz ediyorsunuzdur diye düşündüm.»

«Gerçekten, olabilirdi. Çok doğru. Ondan çok, çok sevgili bir dost olarak söz edebilirim herhalde, değil mi?» dedi Mr. Pecksniff.

«Herhalde,» diye cevap verdi yaşlı Martin. «Sanırım buna layıktır.»

«Sanmak mı dediniz!» diye haykırdı Mr. Pecksniff, «Sanmak mı, Mr. Chuzzlewit!»

«Biliyorum, bir şey söylüyorsunuz,» dedi Martin, «ama ne dediğinizi işitemiyorum. Hızlı söyleyin!»

«Top gibi sağır oluyor,» dedi Pecksniff. «Efendim, Cherry ile ayrılma kararı vermek zorunda olduğumu söylüyordum.»

«O ne yaptı?» diye sordu yaşlı adam.

«Hayatımda işittiğim en saçma soruları soruyor!» diye mırıldandı Mr. Pecksniff. «Bugün iyice çocuklaşmış.» Sonra ılımlı bir kükreyişle haykırdı, «Bir şey yapmadı, sevgili dostum.»

«Niçin ayrılacaksınız?» diye sordu Martin.

«Sağlığı çok kötü,» dedi Mr. Pecksniff. «Kardeşini özlüyor, aziz dostum; beşikten beri pek sevişirler. Hava değişikliği olsun diye biraz Londra'ya göndermeyi düşünüyorum. Şöyle uzun bir süre efendim, memnun kalırsa.»

«Çok doğru,» dedi Martin. «İyi düşünmüşsünüz.»

«Sizin böyle söylemenize çok sevindim. Umarım o uzaktayken siz bu heyecansız köşecikte bana arkadaş olursunuz?» dedi Mr. Pecksniff.

«Uzaklaşmaya hiç niyetim yok,» diye cevap verdi Martin.

«Öyleyse niçin...» dedi Mr. Pecksniff, ihtiyarın koluna girip ağır ağır yürüyerek, «niçin, sevgili dostum, gelip benimle kalmıyorsunuz?» Bu mütevazi kulübemde sizi herhangi bir köy yeri hanında olduğundan daha iyi ağırlayabileceğimden hiç şüphem yok. Kusuruma bakmayın, Mr. Chuzzlewit, kusuruma bakmayın ama, Ejder gibi bir yer, ne kadar iyi yönetilse (ve bildiğim kadarıyla Mrs. Lupin bu bölgenin en değerli insanlarından biridir) gene de Miss Graham için bir ev olamaz.»

Martin bir an daldı; sonra elini sıkarak cevap verdi:

«Hayır. Haklısınız; olamaz.»

«Kuka oyunu alanını görmek bile,» diye başarıyla devam etti Mr. Pecksniff, «nazik bir insan için hoş bir şey olmasa gerek.»

«Aşağı tabakadan insanlara göre bir eğlence,» dedi ihtiyar Martin, «Şüphesiz.»

«En aşağı tabakadan,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff. «Öyleyse niçin Miss Graham'ı buraya getirmiyorsunuz? İşte ev. İşte ben burada yalnızım, çünkü Thomas Pinch'i bir kimse olarak saymıyorum. Güzel arkadaşımız kızımın odasına yerleşir! Siz kendi odanızı seçersiniz; inşallah kavga etmeyiz!»

«Hiç sanmıyorum edeceğimizi,» dedi Martin.

Mr. Pecksniff elini sıktı. «Anlaşıyoruz, sevgili dostum! Parmağımın ucunda oynatabiliyorum onu!» diye düşündü.

«Bunun telafi edilmesini bana bırakıyor musunuz?» dedi yaşlı adam, bir anlık bir sessizlikten sonra.

«Ah! telafi etmekten hiç söz açmayın!» diye haykırdı Pecksniff.

«Telafi etmeyi bana bırakıyor musunuz diye sordum,» diye tekrarladı Martin, eski inadını hatırlatır şekilde. «Bırakıyor musunuz?»

«Nasıl isterseniz, aziz dostum.»

«Öyle istiyorum,» dedi ihtiyar. «Hep böyle istediğimi biliyorsunuz. Sizden satın alsam bile hep ödemek isterim. Gene de bir gün görülecek bir hesap bırakmıyor değilim, Pecksniff.»

Mimar, konuşamayacak kadar duygulanmıştı. Efendisinin eline bir gözyaşı damlatmak istedi ama kurumuş imbiğinde yaş bulamadı.

«Allah gecinden versin!» dedi dindarca. «Ah, efendim! Size ve sizinle ilgili herşeye ne kadar derin bir ilgi duyduğumu bilseniz. Güzel genç arkadaşımızı kastetmekteyim.»

«Doğru,» diye cevap verdi. «Doğru. Ona, kendisiyle ilgilenecek birisi gerek. Onu böyle yetiştirmem yanlış oldu. Öksüz de olsa, yeniden sevebileceği, kendisini koruyacak birini bulabilirdi. Çocukken, onu kendimle yalancı düzenbazlar arasına yerleştirerek kaprisimi doyururken, ona iyilik ettiğimi sanmış-

tım. Şimdi büyüdü, böyle rahat değilim bu konuda. Kendinden başka koruyucusu yok. Onu dünya karşısında öyle bir yere yerleştirdim ki her köpek ona havlayabilir de, yaltaklanabilir de. Gerçekten durumunu incelikle düşünmek gerek. Evet; gerçekten öyle!»

«Durumu değiştirilip öylece kesinleştirilemez mi, efendim?» diye bir ipucu verdi Mr. Pecksniff.

«Nasıl olabilir? Terzi ya da mürebbiye mi yapayım yani?»

«Tanrı esirgesin!» dedi Mr. Pecksniff. «Sevgili dostum, başka yolları da var. Gerçekten var. Ama şu anda çok heyecanlı ve şaşkınım, onun için devam etmek istemiyorum. Ne demek istediğimi ben de bilmiyorum. İzin verin de bir başka zaman devam edeyim.»

«Rahatsız mısınız?» diye sordu Martin, kuşkuyla.

«Hayır, hayır!» diye haykırdı Pecksniff. «Hayır. İzin verin de başka bir zamanda devam edeyim. Biraz yürüyeceğim. Tanrıya emanet olun!»

Yaşlı Martin de onu Tanrı'ya emanet edip elini sıktı. Dönüp yavaş yavaş eve doğru giderken Mr. Pecksniff de durup arkasından seyretti; az önceki duygusu çabucak geçmişti; başkasında olsa, Martin'in nabzını ölçmek için başvurulmuş bir düzen olduğu düşünülebilirdi. İhtiyardaki değişiklik vücudundan hemen hiç anlaşılamıyordu; Mr. Pecksniff, arkasından bakarak mırıldandı:

«Hem de oynatabiliyorum parmağımın ucunda! Düşün bir!»

Yaşlı Martin de o anda başını çevirdi, sevgiyle selamladı. Mr. Pecksniff selama cevap verdi:

«Oysa bir zamanlar,» dedi Mr. Pecksniff, «hem o kadar eski de değil, yüzüme bile bakmazdı! Ne kadar rahatlatıcı bu değişiklik. İşte insan yüreğinin incecik dokusu; yumuşatılması süreci bu kadar karışık! Dıştan bakınca aynı insan,oysa parmağımın ucunda oynatabiliyorum. Düşün bir!»

Gerçekten de, Mr. Pecksniff'in Martin Chuzzlewit'e yaptıramayacağı bir şey yoktu görünüşte; çünkü Mr. Pecksniff'in söylediği veya yaptığı her şey doğruydu ve onun verdiği her öğüt yerine getiriliyordu. Martin, onca yoksul servet avcısının tuzağından kaçıp kurtulmuş, o kadar yıl şüphe ve güvensizliğinin

kabuğu içinde kuruyup kalmış, sonunda bu iyi insanın aracı ve oyuncağı olmuştu. Yüzünde bu inancın verdiği mutluluğu yansıtan mimar sabah yürüyüşüne devam etti.

Göğsündeki yaz havası doğanın göğsünde de yansıyordu. Pecksniff, dalların yukarıda kemerlendiği, güneş ışığının güzelim perspektife dallar arasından vurduğu koyu yeşil korulardan; o yaklaşırken ürkmüş tavşanların yerinden fırlayıp kaçtığı çiğli eğreltiotları arasından; gizlenmiş göllerin, devrilmiş ağaçların yanından, kokularıyla geçmişin anısını uyandıran kuru yaprakları çiğneyerek geçti. Çayırlardaki kapılar ve çitler yabangülü kokusu saçıyordu; çatısı samandan yapılma kulübelerin önünden geçerken ev halkı bu iyi ve bilge adama eğilip saygıyla selam veriyordu; yüce Pecksniff düşüncelere dalmış yürüyordu. Arı, yapacağı işleri mırıldanarak uçuyordu; daralan ve genişleyen bir halka halinde durmadan dönüyordu tembel tatarcıklar, gene de onun kadar hızlı gidiyorlar, hep önüsıra dansediyorlardı; uzun otların rengi bir gelip bir gidiyordu, sanki uzaklarda süzülen hafif bulutlar onları utandırıyormuşcasına. Her biri birer Pecksniff vicdanı olan kuşlar bütün dallarda neşeyle ötüyordu; Mr. Pecksniff de yürürken planları üstüne derin derin düşünerek güne saygısını sunuyordu.

Dalgınlıkla kocamış bir ağacın küküne takılıp sendeleyince başını kaldırdı ve dindar gözlerini kaldırıp çevresine baktı. Düşüncelerinin imgesinin pek de uzakta olmadığını görmek irkiltti onu. Mary, ta kendisi. Hem de yalnız.

Mr. Pecksniff ilkin sanki ondan kaçınmak ister gibi durdu; ama hemen ardından içgüdüsü ona ilerlemesini söyledi; hızlı hızlı yürürken, öyle tatlı ve öyle masum bir türkü mırıldanıyordu ki bir de tüyü ve kanadı olsa kuş oluverecekti.

Arkasından, ağaçlardaki müzisyenlere ait olmayan bir ezgi işiten Mary dönüp baktı. Mr. Pecksniff bir öpücük gönderdi ve hemen yetişti ona.

«Doğayla konuşuyorsunuz galiba?» dedi Mr. Peksniff. «Ben de öyle.»

Sabah çok güzel olduğu için niyet ettiğinden fazla yürüdüğünü ve şimdi döneceğini söyledi. Mr. Pecksniff kendisinin du-

rumunun da aynı olduğunu, onun da dönmek üzere olduğunu bildirdi.

«Koluma girin, tatlı kız,» dedi Mr. Pecksniff.

Mary koluna girmedi; o kadar hızlı yürüyordu ki Mr. Pecksniff itiraz etti. «Size rastladığımda oyalanıyordunuz,» dedi Mr. Pecksniff. «Şimdi niye böyle zalimce hızlı gidiyorsunuz? Yoksa benden kaçmak mı istiyorsunuz?»

«Evet, öyle,» diye cevap verdi, yanakları kızaran yüzünü ona çevirerek, «öyle olduğunu biliyorsunuz. Bırakın beni, Mr. Pecksniff. Bana dokunmanızdan hoşlanmıyorum.»

Dokunması! Ne demek? Mrs. Todgers'ın — edepli bir hanım olduğuna şüphe mi vardı — itiraz etmeden katlanmak bir yana, açıkça hoşlandığı o temiz, babaca dokunuş! Bu, kesinlikle yanlıştı. Mr. Pecksniff bu sözleri işittiği için çok üzüntü duydu.

«Bunun böyle olduğunu kendiniz anlamadıysanız,» dedi Mary, «lütfen benim ağzımdan işitmiş olun ve efendi bir insansanız artık beni rahatsız etmeyin.»

«Ah, ah!» dedi Mr. Pecksniff uysalca, «kendi kızıma böyle bir davranışı çok yakıştırırdım, o halde bu kadar güzel bir insanda bu davranışa nasıl itiraz edebilirim! Çok zalim. Yüreğimi parçaladınız,» dedi Mr. Pecksniff; «ama sizinle kavga edemem, Mary.»

Buna üzüldüğünü söylemek istedi ama birden kendini tutamayıp ağlamaya başladı. Bunun üstüne Mr. Pecksniff Todgers'deki gösteriyi daha rahat bir şekilde, epey uzun süreceğini düşünür gibi bir havayla, tekrarlamaya girişti; boş kalan eliyle de Mary'nin elini yakalayıp, bir yandan anlatırken bir yandan kızın parmaklarını birbirinden ayırmaya, arasıra da öpmeye koyuldu.

«Rastlaşmamıza çok sevindim. Rastlaşmamıza çok sevindim. Şimdi gönlümü ağır bir yükten kurtarıp sizinle açıkça konuşabilirim. Mary,» dedi Mr. Pecksniff, en müşfik tonuyla: o kadar müşfik ki az kalsın «Ruhum! Seni seviyorum!» diye cıyaklayacaktı.

Ne tuhaf şey, genç kız yapmacıklıkları! Mary titrer gibi yaptı.

«Seni seviyorum,» dedi Mr. Pecksniff, «hayatım, kendimi bile şaşırtan bir muhabbetle seviyorum. Bu duygunun, akli ve bedeni nitelikleri bakımından yalnızca, senden sonra gelen bir hanımın sessiz mezarı altında gömülü olduğunu sanıyordum; şimdi yanılmış bulunduğumu anlamaktayım.»

Mary elini kurtarmaya çalıştı, sevecen bir boa yılanının sarılmasından kurtulmaya çalışmak gibi bir şeydi bu; ama, şüphesiz, Mr. Pecksniff böyle düzenbaz bir yaratığa benzetilemez.

«Gerçi ben bir dulum,» dedi Mr. Pecksniff, parmaklarındaki yüzükleri inceleyerek ve incecik bir damarı şişman başparmağıyla izleyerek, «iki kız evladı olan bir dulum, ama bu benim için bir engel değil, sevgilim. Bildiğin gibi, bir tanesi evli. Öteki de, kendi isteğiyle, ama itiraf edeyim ki — niçin etmeyecekmişim? — biraz da benim durumumda değişiklik yapmamın söz konusu olması üzerine, babasının evini terketmeye hazırlanıyor. Kişilik sahibi bir insanım. Sanırım herkes benim hakkımda iyi konuşur. Görünüşüm ya da davranışımda öyle canavarca bir şey olduğunu sanmıyorum. Ah, yaramaz el!» dedi Mr. Pecksniff, gönülsüz ganimete hitaben, «niçin tutuklandın beni? Git, git!»

Cezalandırmak için tokatladı eli, ama pişman oldu, katlayıp yeleğine koydu, orada avutmak üzere.

«Birbirimizle ve saygıdeğer dostumuzun yanında,» dedi Mr. Pecksniff, «mutlu olacağız. O bir dinlenme limanına uçunca, birbirimizi avutacağız. Benim güzel gülüm, sen ne diyorsun?»

«Bu açık konuşma tarzınızdan memnun kalmam gerekiyordur belki,» diye cevap verdi Mary, aceleci bir tavırla. «Memnun kaldığımı söyleyemem ama, sizin teşekkürüme hak kazandığınızı kabul edeyim. Teşekkürlerim sizin olsun, lütfen beni bırakın, Mr. Pecksniff.»

İyi yürekli adam yağlı yağlı gülümsedi; biraz daha yakınına çekti kızı.

«Lütfen beni bırakın, Mr. Pecksniff. Önerinize kulak veremem. Kabul edemem. Bunu kabul edebilecek çok kişi olabilir, ama ben onlardan değilim. Bir iyilik edin, acıyın, ve bırakın beni!»

Mr. Pecksniff kolunu beline dolamış ve elini tutmuş ola-

rak yürümeye devam ediyordu rahat rahat, birbirlerinden başka sevdikleri yokmuş ve en güçlü aşk bağlarıyla birbirlerine bağlı imişler gibi.

«Benden güçlü olmanıza dayanarak beni zorlarsanız» dedi Mary, adamın laftan anlamadığını görünce artık öfkesini gizlemeyi gerekli bulmuyordu; «benden güçlü olmanıza dayanarak beni sizinle dönmeye zorlarsanız ve yolda küstahlığınıza devam ederseniz, düşüncelerimi dile getirmekten alıkoymazsınız beni. Sizden tiksiniyorum. Gerçek kişiliğinizi biliyor ve iğreniyorum.»

«Hayır, hayır,» dedi Mr. Pecksnif büyük bir tatlılıkla, «Hayır, hayır, hayır!»

«Ne gibi düzenlerle ya da ne gibi talihsiz rastlantılarla Mr. Chuzzlewit üstünde bu kadar etki sağladığınızı bilmiyorum,» dedi Mary, «bunu bile yumuşatacak kadar güçlü olabilir etkiniz, ama bu olaydan haberi olacak ve bana inanacaktır, beyefendi.»

Ağırlaşan gözkapaklarını ağır ağır kaldırdı Mr. Pecksniff, sonra gene indirdi. «Evet, evet! Bak sen!» diyordu açıkça.

«Kişiliğini çarpıtıp değiştirdiğiniz,» dedi Mary, «her önyargısını kendi kötü amaçlarınıza uydurduğunuz, aslında iyi olan yüreğini bütün doğruları gizleyip ancak eğri ve çarpık görüşlerin ona ulaşmasına izin vererek katılaştırmanız yetişmiyor mu; bu gücü elinizde bulundurmanız ve istediğiniz gibi kullanmanız yetişmiyor, bana karşı da böyle kaba, kötü ve bu kadar ödlek olmanız da mı gerekiyor?»

Mr. Pecksniff hâlâ sakin sakin götürüyordu onu ve çimenlerde otlayan herhangi bir kuzu kadar uysaldı görünüşü.

«Hiçbir şey size dokunmaz mı, bayım?» diye haykırdı Mary.

«Şekerim,» dedi Mr. Pecksniff, rahat rahat sırıtarak, «kendimi inceleme huyum ve erdemlilik alışkanlığım...»

«İkiyüzlülük diyelim,» dedi Mary.

«Hayır, hayır,» diye devam etti Mr. Pecksniff, tutsak eli ovuşturarak, «erdemlilik: beni hayata karşı o kadar iyi korur ki, soğukkanlılığım pek ender bozulur. Tuhaf bir olgu; ama herhangi birinin beni tedirgin etmesi güçtür, biliyor musun?»

Eli biraz daha sıkarak, onun bunu başarabileceğini mi sandığını sordu. Ah, hiç bilmiyordu Mr. Peksniff'in kalbini.

Bilmiyordu ya! Öyle tuhaf bir kızdı ki, bir kurbağanın, yılanın, engereğin okşamasını, hatta bir ayının sarılmasını tercih ederdi Mr. Pecksniff'in sevgi gösterilerine.

«Haydi, haydi,» dedi bu iyi insan, «bu sorun bir iki kelimeyle çözülür ve aramızda tatlı bir anlaşma olur. Sana kızmadım, sevgilim.»

«Size mi düştü kızmak?»

«Hayır,» dedi Mr. Pecksniff, «kızmadım. İşte söylüyorum. Sen de kızmadın.»

Ama bu elin altında çarpan yürek başka bir hikâye anlatıyordu.

«Hiç şüphem yok ki kızmadın,» dedi Mr. Pecksniff; «nedenini açıklayacağım. İki tane Martin Chuzzlewit var; öfkeni birine bulaştırman, kim bilir, belki öbürünü de etkiler. Ona bir zarar vermek istemezsin herhalde, değil mi?»

Mary şiddetle titredi ve öyle gururlu bir küçümsemeyle baktı ki ona, Pecksniff başka yere bakmak zorunda kaldı. Herhalde, bütün iyiliğine karşın ona kızmak durumunda kalmamak için.

«Edilgin bir kavga, sevgilim,» dedi Mr. Pecksniff, «etkin bir kavgaya dönebilir. Miras dışında bırakılmış bir gencin zaten kırılmış umutlarının bir daha kırılması çok acı olur; ama bunu yapmak ne kadar kolay. Ah, ne kadar kolay! Saygıdeğer dostumuzun üstünde etkim var mı, ne dersin? Eh, belki de vardır. Belki de vardır.»

Gözlerinin içine baktı; ve pek tatlı bir şakacılıkla başını salladı.

«Hayır,» diye devam etti düşünceli düşünceli. «Senin yerinde olsam, tatlım, sırrımı saklardım. Olur ki — olur da, üstelik — dostumuzun şaşıracağı tutar, çünkü daha bu sabah kendisiyle konuştuk, seni şöyle daha güvenli bir duruma getirmeyi çok, ama çok istiyor. Ama şaşırsın şaşırmasın, olanları anlatmanın sonucu aynı olabilir. Küçük Martin'in başına bir şeyler gelebilir. Ben olsam acırdım küçük Martin'e, biliyor mu-

sun?» dedi. Mr. Pecksniff kandırıcı bir gülümseyişle. «Evet. Hak etmiyor bunu ama, ben olsam acırdım.»

Şimdi öyle fazla ağlıyordu ve o kadar üzgündü ki belini bırakıp yalnız elini tutmanın daha uygun olacağına karar verdi.

«Bu küçük sırdaki kendi payımıza gelince,» dedi Mr. Pecksniff, «bunu kendimize saklar, kendi aramızda konuşuruz ve sen de düşünürsün. Razı olacaksın, sevgilim; biliyorum, razı olacaksın. Ne düşünürsen düşün, razı olacaksın. İşittiğim bir şeyi hatırlar gibi oluyorum — nerede, nasıl işittimdi acaba —» diye ekledi, büyüleyici açıkyürekliliğiyle, «çocukken seninle küçük Martin arasında çocukça bir bağlılık varmış. Biz evlenince, bunun sürüp de onun mahvına yol açacağına, unutulup işine yaradığını sevinerek düşünürsün; çünkü o zaman küçük Martin'e ufak tefek yardımlarda bulunmaya çalışacağız. Saygıdeğer dostumuza sözüm geçiyor mu dersin? Eh! Belki de geçiyordur. Belki de geçiyordur.»

Bu sevgi dolu sözlerin söylendiği orman patikası Mr. Pecksniff'in evine yakındı. Eve artık o kadar yaklaşmışlardı ki Pecksniff durdu, kızın küçük parmağını tutup, en oyunbaz sesiyle, bir veda inceliği olarak, sordu:

«Isırayım mı?»

Cevap alamayınca, öpmekle yetindi; sonra eğildi, tombul yüzünü onun yüzüne yaklaştırdı (tombul ve sarkıktı yüzü, bu kadar iyi bir insan olduğu halde) ve onu kutsadıktan sonra nihayet serbest bıraktı. Böyle bir yerden gelen kutsama hayatı boyunca yolunu açık tutmaya yeterdi şüphesiz.

Kadınlara karşı gerçek anlamda incelik ve zerafetin insanı yüceltip soylulaştırdığı söylenir; aşk da, nice Kymon'ları inceltmiştir. Ama Mr. Pecksniff şimdi yalnız kaldığında hiç de böyle olağanüstü bir etkiye uğramış görünmedi; belki böyle şeyler onun ulu ruhu yanında kaba kaldığı için. Tersine, küçülüp ufalmış gibiydi; kendini kendi içine saklamaya çalışır gibi; ve bunu beceremediği için kahroluyordu sanki. Ayakkabıları fazla büyük görünüyordu; ceketinin yeni fazla uzun; saçı fazla gevşek; yüzü fazla kötü görünüyordu. Uzun boynuna ip iyi yakışacak gibiydi. Gerçekten, birkaç dakika için, solgun ve kö-

tü ve ateşli, utangaç ve sinsi, dolayısıyla her zamanki Pecksniff'den çok uzak idi. Ama az sonra kendine geldi ve yaz havasının Başrahibiymiş gibi bir tavırla evine yürüdü.

«Yarın gitmeye hazırım, baba,» dedi Charity.

«Bu kadar erken mi, çocuğum!»

«Bu durumda ne kadar erken gitsem o kadar iyi,» dedi Charity. «Hazırlık yapması için Mrs. Todgers'a yazdım, ayrıca her ihtimale karşı beni arabadan karşılamasını da söyledim. Artık başınıza buyruk olacaksınız, Mr. Pinch!»

Mr. Pecksniff o an odadan çıkmış ve Tom da aynı anda içeri girmişti.

«Başıma buyruk mu!» diye tekrarladı Tom.

«Evet, size karışacak kimse kalmayacak,» dedi Charity. «Hiç değilse, öyle olacağını umarım. Ehem! Dünya değişiyor.»

«Ne siz... siz de mi evleniyorsunuz. Miss Pecksniff?» diye sordu Tom, büyük bir şaşkınlıkla.

«Yok, hayır,» diye kekeledi Cherry. «Daha karar veremedim. Yani, istesem evlenebilirdim ama, Mr. Pinch.»

«Hiç şüphesiz!» dedi Tom. Ve büyük bir güvenle söyledi bunu. Yürekten inanıyordu.

«Hayır,» dedi Cherry. «Ben evlenmeyeceğim. Bildiğim kadarıyla, kimse evlenmek niyetinde değil. Ehem! Ama artık babamla oturmayacağım. Bunun için nedenler var, ama sır hepsi. Sizin için hep iyi duygular besleyeceğim, o gece gösterdiğiniz cesaretten ötürü. Sizinle bana gelince, Mr. Pinch, biz olabileceği kadar iyi dostuz, sizinle!»

Tom güveni ve dostluğu için teşekkür etti ama Cherry'nin esrarengiz havası karşısında şaşkına dönmüştü. Bu aileye aşırı bağlılığı yüzünden, Merry'nin gidişine o kadar üzülmüştü ki, bu üzüntüyü ancak, gördüğü bütün hakaretlere kendi kusurlarının yol açtığına nasıl inandığını bilen biri anlayabilirdi. Daha bu üzüntüyü yeni atlatmışken şimdi de Charity gidiyordu. Tom'un elinde büyümüştü, neredeyse. İki kız kardeş Pecksniff'in bir parçası, dolayısıyla Tom'un bir parçasıydılar; Pecksniff'in iyiliğinin maddeleri. Tom buna dayanamıyordu; yatağında bu korkunç değişiklikleri düşünmekten o gece iki saat bile uyuyamadı Tom.

Tanyeri ağardığında, bu bulanık işleri düşünde gördüğünü sandı; ama hayır, aşağı inince bavul hazırlanıp sandıkların yerleştirildiğini, Miss Charity'nin gidişine hazırlık yapıldığını gördü. Bunlar bütün gün sürdü. Akşam arabasının gelişi yaklaşınca Mrs. Charity evin anahtarlarını büyük bir tören havasıyla masaya bıraktı; nezaketle vedalaşıp baba ocağını terk etti; bu mutluluktan ötürü. Pecksniff hanesinin hizmetçisinin, ertesi pazar kilisede şükran duasında özellikle faal olduğunu gören bazı namussuzlar oldu.

XXXI. BÖLÜM

Mr. Pinch Kimseye Borçlu Olmadığı Bir Ödevden Affediliyor; Mr. Pecksniff de Topluma Karşı Borçlu Olduğu Bir Ödevi Yerine Getiriyor.

Son bölümün son sözleri doğal olarak buraya, selefine getiriyor bizi; çünkü kilise üzerine. Şimdiye kadar bunca sözü edilen, Tom Pinch'in bedava org çaldığı kilise.

Miss Charity'nin Londra'ya hareketinden bir hafta kadar sonra bir sıkıntılı öğle sonrası, kendi başına yürüyüşe çıkan Mr. Pecksniff'in aklına kilise bahçesinde gezinmek geldi. Mezar taşlarından birkaç işe yarar duygu kapmak için — çünkü fırsat düştükçe ateşlemek üzere böyle birtakım ahlaki fişekler hazırlamadan edemezdi — dolaşırken Tom Pinch çalışmaya başladı. Tom ne zaman boş zamanı olsa böyle kiliseye koşup çalışırdı; çünkü basit, küçük bir orgdu ve havası pedalla basılıyordu; körüğü bile yoktu. Ama Tom istese, bütün köyde ve geçite kadar (geçit bekçisi dahil) kimse, ciğerlerini patlatana kadar üflemekten kaçınmazdı Tom için.

Mr. Pecksniff'in bir itirazı yoktu musikiye; hiç itirazı yoktu. Her şeyi hoş gören bir insandı; sık sık söylerdi böyle olduğunu. Bu işi bir çeşit serserilik, zaman harcamak gibi görür-

dü, tam Tom'a göre bir şey. Gene de Tom'un org çalmasına hiç ses çıkarmazdı, çok yumuşak davranırdı; çünkü Tom pazarları çaldığında, Mr. Pecksniff de insanlara sınırsız duygudaşlığıyla sanki kendi çalıyormuş gibi oluyor, cemaate iyilik ettiği duygusuna kapılıyordu. Böylece, Tom'un ücretinin değerini düşürecek yeni bir imkân kalmayınca Mr. Pecksniff onun bu çalgıyla uğraşmasına izin verdi. Bu düşünceliliğinden ötürü çok müteşekkirdi Tom da.

Sıcak bir gündü ve Mr. Pecksniff uzun yürümüştü. Musikiye fazla yakınlığı yoktu ama ruhunu yatıştıracağı zamanları iyi bilirdi; şimdi olduğu gibi, tıpkı melodik bir horultu. Kiliseye yaklaşıp arka pencerelerinden birinin kafesleri arasından baktı ve Tom'un büyük bir içtenlik ve yumuşaklıkla çaldığını gördü.

Kilisenin gönül çelen bir serinliği vardı. Payandalarla destekli eski meşe çatıya, kır çalmış duvarlara, mermer tabletlere, yerlerdeki çatlamış taşlara bakması bile serinletiyordu insanı. Sarmaşıkların yaprakları karşı pencerelere sarkıyordu; güneş ışığı yalnız bir pencereden içeri sızıyor kilisenin büyük kısmını baştan çıkaran bir gölge içinde bırakıyordu. Ama en fazla baştan çıkartan nokta, kilisenin resmi büyüklerinin (Mr. Pecksniff de bunlardan biriydi) pazardan pazara gelip kendilerini gömdükleri kırmızı perdeli ve yumuşak koltuklu locaydı. Mr. Pecksniff'in koltuğu köşedeydi; son derece rahat bir koltuk, çok büyük Dua-Kitabı da şu anda sıranın üstünde böbürlenerek duruyordu. İçeri girip dinlenmeye karar verdi.

Hiç ses çıkarmadan girdi; bir bakıma, kilise olduğu için; bir bakıma, Tom ciddi bir parça çaldığı için; bir bakıma da, çalmayı kesince onu şaşırtmayı düşündüğü için. Locanın kapısını açtı, içeri süzülüp kapattı gene; sonra her zamanki yerine oturdu, ayaklarını mindere uzatıp musiki dinlemeye hazırlandı.

Böyle bir yerde uyanacak çağrışımların onu uyanık tutması gerekirdi ama, işin garibi, anlaşılmaz bir uyku bastırıverdi; gerçekten. Koltuğuna oturduktan sonra beş dakika geçmeden başı düştü. Uyanır gibi olmasıyla birlikte gene düştü başı. Uyuşuk uyuşuk gözlerini açarken gene uyudu. Kapatır-

ken gene uyudu. Böylece bir uyuklamadan öbürüne geçerek sonunda kilisenin kendisi kadar derin bir uykuya daldı.

Uyuduktan sonra da epey bir süre orgun bilincindeydi, ama org muymuş, yoksa bir boğa sesi mi geliyormuş, bunun hiç farkında değildi. Bir süre sonra birtakım aralıklarla gene sesler işitti uykusu arasında; uyuşuk bir merakla kendini toparlayarak, gözlerini açtı.

Öyle miskinlik çökmüştü ki mindere ve locaya göz gezdirdikten sonra gene dalıp gidecekti, ama kilisede gerçekten bazı sesler olduğunu fark etti: yakında bir yerde, alçak sesle heyecanlı heyecanlı konuşuluyordu: ve bir yankı, mırıltı halinde, cevap verir gibiydi. Şöyle bir toparlanıp dinledi.

On saniye içinde tamamen uyanmıştı. Gözünü, kulağını ve ağzını dört açarak büyük bir dikkatle azıcık kıpırdadı ve perdeyi eliyle hafifçe kaldırarak dışarıya baktı.

Tom Pinch ile Mary. Elbette. Tanımıştı seslerini ve ne hakkında konuştuklarını hemen anlamıştı. Biri dönüp bakacak olursa kafasını hemen çekebilmek için, giyotinden geçmiş bir adamın daha küçük kalan kısmı gibi çenesini locanın pervazıyla aynı hizaya getirdi ve dinlemeye başladı. Öyle yoğun bir ilgiyle dinliyordu ki saçı ve gömleğinin yakası bile ona yardım etmek için havaya dikilmişti.

«Hayır,» dedi Tom. «New York'dan gelen dışında hiç mektup almadım. Ama buna hiç üzülmeyin çünkü postanın sık ve düzenli olmadığı uzak bir yere gitmiş olabilirler. O mektupta da söylüyordu zaten böyle olabileceğini, Eden dedikleri o yere gitmeyi düşündüklerini.»

«Hep aklımda,» dedi Mary.

«Ama, yapmayın böyle,» dedi Tom. «Kötü haber kadar tez erişen bir şey yoktur derler; Martin'in başına en ufak bir şey gelse mutlaka çoktan işitirdiniz. Size bunu söylemek istedim hep,» diye devam etti Tom çok yakışan o utangaçlığıyla, «ama hiç fırsat vermediniz.»

«Bazen, size açılmaktan çekindiğimi sanacaksınız diye korkuyordum, Mr. Pinch,» dedi Mary.

«Hayır,» diye kekeledi Tom, «Ben... ben... hatırlamıyorum hiç böyle düşündüğümü. Düşündümse bile, size haksızlık olaca-

ğı için hemen zihnimden kovmuşumdur. Bana açılmakta durumunuzun nazikliğini anlıyorum,» dedi Tom, «ama bir günlük huzursuzluktan sizi kurtarmak için hayatımı tehlikeye atabilirim; gerçekten!»

Zavallı Tom!

«Bazen korkuyordum,» diye devam etti Tom, «sizi kızdırdım diye; arasıra isteklerinizi önceden tahmin etmekle. Kimi zamanlar da iyiliğinizden bana uzak durduğunuzu sandım.»

«Öyle mi?»

«Aptalca bir şey — küstahça, gülünç bir şey — böyle düşünmem,» diye devam etti Tom; gene de korktum ki — sanmanızdan — kendi huzurumu kaçıracak kadar size hayranlık duyarım diye; ve sırf bu nedenle başka durumda benden isteyeceğiniz yardımı istemediğinizi düşündüm. Böyle bir düşünce aklınızdan geçtiyse,» diye kekeledi Tom, «lütfen unutun bunu. Ben çok kolay mutlu olurum; siz ve Martin beni unuttuktan çok sonra da burada mutlu yaşamaya devam edeceğim. Ben zavallı, utangaç, beceriksiz bir insanım; hiç bu dünyaya uygun değilim; siz de beni bir yaşlı keşiş gibi kabul edin, lütfen!»

Keşişlerin senin gibi yürekleri varsa, Tom, çoğalsın keşişler; o katı aritmetiklerinde böyle bir kural olmasa da.

«Ah, Mr. Pinch!» dedi Mary, elini uzatarak; «iyiliğinizin beni nasıl duygulandırdığını size anlatamam; en küçük bir şüphe besleyerek haksızlık etmedim size ve bir an için olsun, Martin'in bana anlattığı insandan başka biri olduğunuzu aklımdan geçirmedim. Sizden gördüğüm sessiz ilgi ve dostluk olmasa buradaki hayatım çok daha mutsuz geçecekti. Ama siz benim iyilik meleğim gibiydiniz; yüreğimi şükran, umut ve cesaretle doldurdunuz.»

«Mezarlıktaki taştan melek heykelleri ne kadar melekse, ben de ondan fazla melek değilim; ayrıca, o çeşitten pek fazla gerçek melek olduğunu da sanmıyorum. Ama, bana açıklayabilirseniz, Martin'le ilgili olarak niçin bu kadar sessiz olduğunuzu bilmek isterim.»

«Çünkü size zarar vermekten korktum,» dedi Mary.

«Bana zarar vermek mi?» diye haykırdı Tom.

«Yanında çalıştığınız insanla ilgili olarak zarar vermek.» Söz konusu bey bir dalış yapıp kayboldu.

«Pecksniff mi?» dedi Tom, şen bir güvenle. «Ah, o bizi düşünmez bile. Çok iyi insandır. Siz ne kadar rahat olsanız, o da o kadar mutlu olur. Yok, yok, hiç çekinmeyin Pecksniff'den. İspiyon değildir.»

Mr. Pecksniff yerinde birçok insan, elinden gelse de, hatırlıların locasının döşemesini yarıp Kalküta'dan, ya da dünyanın öbür yüzündeki herhangi bir bölgeden çıkabilse, hiç durmaz yapardı bunu. Oysa Mr. Pecksniff mindere oturmuş, her zamankinden fazla gülümseyerek dinliyordu.

Mary bu arada itiraz edecek olmuştu herhalde, çünkü Tom dürüst bir heyecanla anlatıp duruyordu:

«Vallahi, nasıl oluyor anlamıyorum ama, hep böyle oluyor. Ne zaman böyle konuşsam ve kiminle konuşsam, Pecksniff'in hakkının yeterince verilmediğini görüyorum. Hayatta karşıma çıkan en olağanüstü durumlardan biri bu, ama böyle. Bir zamanlar burada öğrenci olan John Westlock, örneğin, başka konularda dünyanın en iyi yürekli delikanlılarından biri; ama John'un elinde olsa Pecksniff'i kırk katırın kuyruğuna bağlatırdı. Hem yalnız John da değil, böyle düşünen, ben burada olduğum sürece gelen her öğrenci korkunç bir kinle ayrıldı ondan. Sonra Mark Tapley vardı, bambaşka tabakadan bir insan,» dedi Tom, «Ejder'deyken Pecksniff'e yağdırdığı alay dehşetti. Martin de: Martin hepsinden kötüydü. Ama unutmuşum. Elbette o sizi hazırlamıştır Pecksniff'den hoşlanmamaya. Görüyorsunuz ya, Miss Graham, önyargıyla geldiniz; iyi bir tanık olamazsınız.»

Tom bu buluşuna çok sevindi ve keyifle ellerini ovuşturmaya başladı.

«Mr. Pinch,» dedi Mary, «onu yanlış tanıyorsunuz.»

«Hayır, hayır!» diye haykırdı Tom. «Siz yanlış tanıyorsunuz. Ama,» diye ekledi, tonunu hızla değiştirerek, «ne oldunuz? Miss Graham, neniz var?»

Mr. Pecksniff, locanın tepesine, azar azar, yavaş yavaş

yükseltti saçını, alnını, kaşını, gözünü. Kız, kapının yanında bir sıraya oturmuş ve elleriyle yüzünü kapamıştı; Tom da üzerine eğiliyordu.

«Neniz var?» diye haykırdı Tom. «Sizi incitecek bir şey mi söyledim? Sizi incitecek bir şey söyleyen biri mi oldu? Ağlamayın. Lütfen söyleyin bana, ne olduğunu. Sizi üzüntülü görmeye dayanamam. Tanrı bize yardım etsin, hayatımda böyle şaşırıp üzülmemiştim.»

Mr. Pecksniff gözetlemeye devam etti. Zaten artık bir şiş ya da mil sokulmadıkça gözünü oradan çekeceği yoktu.

«Size bunları anlatmak istemezdim, Mr. Pinch,» dedi Mary. «Ama o kadar aldanıyorsunuz ki, ve her an uyanık bulunmamız da o kadar gerekli ki; güç durumda kalmamalısınız; bu bakımdan da benim düşmanımı bilmelisiniz; önümde başka yol kalmadığını bilmelisiniz. Buraya, size söylemek için, özellikle geldim; gene de, siz beni buraya geliş gerekçeme getirmeseydiniz sanırım bunları anlatacak cesareti kolay kolay bulamayacaktım.»

Tom ona gözünü dikmiş bakıyor, sanki, «Başka?» diye soruyordu. Ama hiçbir şey söylemedi.

«Sizin en iyi insan olarak tanıdığınız o kimse,» dedi Mary, başını kaldırarak, konuşurken dudağı titreyip gözleri ışıl ışıl yanarak:

«Tanrım!» diye mırıldandı Tom, geri geri giderek. «Durun bir dakika. En iyi insan olarak tanıdığım kimse! Yani Pecksniff demek istiyorsunuz, şüphesiz. Evet, Pecksniff'i kastettiğinizi anlıyorum. Başıma gelenler, kanıtsız konuşmayın. Ne yaptı? En iyi insan değilse, nedir?»

«En kötüsü. En yalancı, düzenbaz, hilekâr, zalim, aşağılık, utanmaz,» dedi Mary titreyerek, öfkeyle titreyerek.

Tom bir yere oturup ellerini kavuşturdu.

«Başka ne olabilir bu adam?» dedi Mary; «Evine bir konuk olarak geldim, gelmek istemeyen bir konuk — hikâyemi biliyor, ne kadar savunmasız olduğumu biliyor — öyleyken, kendi kızlarının önünde bana sarkıntılığa kalkışıyor, öyleki, çocuk yaşta bir erkek kardeşim olsa sırf içgüdüsüyle bana yar-

dıma koşardı, ne olabilir bu adam?»

«Bir rezil!» diye haykırdı Tom. «Kim olursa olsun, bir rezildir.»

Mr. Pecksniff gene bir dalış yaptı.

«Tek dostum,» dedi Mary, «sevgili ve iyi yürekli dostum, aklı başında ve sağlamken aşağıladı onu, yerlerde süründüğü halde kovdu onu, bir köpek gibi (çünkü o zaman onu iyi tanıyordu). Şimdi bu dostum kötülemişken gene onun çevresinde sürünüyor, üzerinde alçakça sağladığı etkiyi her türlü kötü ve alçakça amaç için kullanıyor ve iyi ve doğru olan bir tek şey için kullanmıyor. Ne olabilir bu adam?»

«Diyorum ya, bir rezil olur ancak!» diye cevap verdi Tom.

«Ama ne olabilir — ah, Mr. Pinch, ne olabilir — böyle bir adam? Bu planlarını beni karısı yaparsa daha iyi gerçekleştireceğini sandığı için korkakça saldırıyor bana, ve kendisiyle evlenirsem, bu kadar mutsuz kıldığım Martin'e eski umduklarından birazının verilebileceğini söylüyor; evlenmezsem de, daha kötü bir yıkıntıya itileceğini. Bütün yüreğimle sevdiğim bir tek insana bağlılığımı benim için bir işkence ve onun için bir ihanet haline getiren bu kişi, mutlu etmek istediğim insanı mutsuz etmekte beni bir araç gibi kullanmak isteyen bu kişi ne olabilir? Çevreme bütün bu zalim tuzakları yerleştirdikten sonra amaçlarını gülerek, tatlı tatlı, güpegündüz anlatan; ve bu arada bana sarılıp sürükleyen ve bu eli öpen,» diye devam etti, heyecan içinde, «kimse başka ne olabilir? Dokunuşunun utancından ve alçaltıcılığından kurtulacağımı bilsem keser atardım bu eli, seve seve.»

«Bir rezil ve bir alçak!» diye haykırdı Tom, büyük bir heyecan içinde. «Kim olursa olsun, aşağılık, korkunç bir rezildir!»

Bu açıklamalar boyunca onu ayakta tutan tutku, dayanılmaz bir utanç ve üzüntü duygusu içinde boğulmuşçasına yüzünü gene elleriyle kapadı ve gözyaşları sel gibi aktı.

Her kederli durum yufka yürekli Tom'a dokunurdu, ama böylesi büsbütün kötüydü. Onun gözyaşları ve hıçkırıkları yüreğini delen oklardı. Yatıştırmaya çalıştı; yanına oturdu; bü-

tün basit hitabet gücünü harcadı; Martin'i övdü, umut vermeye çalıştı. Her kadına nasip olmayacak fedakâr bir aşkla yürekten seviyordu onu ama, baştan sona kadar yalnız Martin'in sözünü etti. Bütün Hindistan'ın serveti Tom'a başka şey söyletemezdi.

Mary biraz kendine gelince, anlattığı bu adamın gerçek görünümüyle Mr. Pecksniff olduğunu Tom'un kafasına iyice çaktı; koruda, aralarında geçenleri, hatırlayabildiği kadarıyla, kelimesi kelimesine, cümlesi cümlesine anlattı: bu efendi kendisi de, kukla oyunundaki, kafasına inen sopadan kaçınan akıllı ev sahibi gibi, locada dala çıka dinliyordu bunları. Hikâyeyi bitirince Tom'a bundan sonra kendisine karşı soğuk ve kayıtsız durmasını söyledi, teşekkür etti ve mezarlıkta ayak sesleri işitince korkuyla ayrıldılar; Tom gene kilisede yalnız kaldı.

Açıklamanın bütün telaşı ve sefaleti şimdi yıkılmıştı Tom'un üstüne. Çocukluğundan bu yana yücelttiği hayatının yıldızı bir anda pis kokan bir buhar oluvermişti. Pecksniff, Tom'un Pecksniff'i, yok olmamıştı, hiç var olmamıştı sanki. Ölseydi, Tom onun ne olduğunu hatırlayarak avunacaktı, oysa şimdi hiçbir zaman olmadığı şeyi hatırlamanın acısı vardı. Çünkü Tom'un bu konudaki körlüğü nasıl tam idiyse, şimdi gözünün açılması da öyle tamdı. Az önce işittiği kötülükleri başka herhangi bir Pecksniff yapabilirdi ama, onun Pecksniff'i yapamazdı; ve bunu yapan Pecksniff her şeyi yapardı ve hiç şüphe yok ki ta başından beri de doğru şeyden başka her şeyi ve herhangi şeyi yapmaktaydı. Zavallı Tom'un putu, koyduğu yüce yerden aşağı yuvarlanmış ve parçalanmıştı. Onu onarmak artık kimsenin harcı değildi. Devler gelse çıkaramazdı onu saplandığı çamurdan ve o da bunu hak etmişti! Ama bunun acısını çeken de o değildi; Tom'du. Pusulası kırılmış, haritası yırtılmış, kronometresi durmuş, direkleri devrilmişti; demiri taramıştı, binlerce fersah öteye sürüklenmişti.

Mr. Pecksniff canlı bir ilgiyle seyrediyordu Tom'u çünkü ne düşündüğünü tahmin ediyor, nasıl davranacağını merak ediyordu. Tom bir süre delirmiş gibi bir aşağı bir yukarı gezindi; bazen de bir sıraya yaslanıp düşünüyordu; sonra, zevkli bir biçimde kafatasları ve kemiklerle süslenmiş eski bir anıtı, başka

zamanlar çok küçümsediği halde, hayatında gördüğü en güzel sanat eseriymiş gibi seyretti; sonra oturdu; sonra gene gezindi; sonra gezinirken orgun yanına gitti ve tuşlara dokundu. Ama şarkıları değişmiş, ezgileri yok olmuştu; bir uzun acıklı nota çaldıktan sonra Tom umudu keserek başını elleri arasına aldı.

«Bana ne yapsa...» dedi Tom Pinch, taburesinden kalkıp papaz gibi kiliseye bakarak; «bana ne yapsa aldırmazdım, çünkü çok kereler sabrını taşırmışımdır, onun sırtından geçinmişimdir, başkalarının ona ettiği yardımı ben edememişimdir. Aldırmazdım, Pecksniff,» diye devam etti, kendisini kimin dinleyebileceği hiç aklına gelmeksizin, «bana haksızlık etseydin; buna bir sürü mazeret bulabilirdim; beni incitsen de, ben gene sayardım seni. Ama gözümden niye bu kadar düştün? Ah, Pecksniff, Pecksniff, senin için eskiden beslediğim kanıya şimdi de inanabilmek için neler vermezdim!»

Can evinden vurulan Tom bunları söylerken Mr. Pecksniff de mindere oturmuş, yakasını çekiştiriyordu. Az sonra Tom'un kilise anahtarlarını şıngırdatarak basamakları indiğini işitti; gözünü uydurup bir daha baktığında ağır ağır çıkıp kapıyı kilitlediğini gördü.

Mr. Pecksniff saklandığı yerden çıkmaya cesaret edemedi; çünkü kilisenin pencerelerinden Tom'un mezarlar arasında dolaştığını, bazen, dostunu kaybetmiş yaslı bir kişi gibi bir taşa dayanıp durduğunu görüyordu. O mezarlıktan çıktıktan sonra bile Mr. Pecksniff oradan kıpırdayamadı: Tom'un bu zihni tedirginliğiyle yeniden dönüp gelebileceğini düşünüyordu çünkü. Sonunda kalktı ve tatlı bir yüz ifadesiyle heyet odasına yürüdü; burada, ayağını atsa dışarı çıkabileceği alçak bir pencere olduğunu biliyordu.

Zihni durumu bir tuhaftı, Mr. Pecksniff'in, acelesi yoktu, hatta zamanı biraz boşuna geçirmek istiyordu, onun için odadaki dolabı açıp kapının içindeki küçük aynada kendine baktı. Saçının karıştığını görünce papazın tarağını alıp karışıklığı düzeltti. Ayrıca, bir dolap daha açtı; ama karşısında sallanan siyahlı beyazlı cüppeyi görünce ürküp kapattı gene; kendilerini

asarak intihar eden iki papaza benziyorlardı tıpkı. İlk dolapta bir şişe port şarabıyla biraz bisküvi gördüğünü hatırlayınca yeniden açtı kapağı ve ağır ağır midesini doyurdu: bütün bu süre içinde aklı başka yerdeymiş gibi, derin derin düşünüyordu.

Bir şüphesi vardıysa da, çok geçmeden kararını verdi; şişeyle bisküvileri yerlerine koyup pencereyi açtı. Güçlük çekmeden bahçeye çıktı. Pencereyi kapattı; dosdoğru eve yürüdü.

«Mr. Pinch içeride mi?» diye sordu hizmetçi kıza.

«Şimdi geldi, efendim.»

«Demek şimdi geldi?» diye tekrarladı Mr. Pecksniff, neşeli neşeli. «Yukarı mı çıktı?»

«Evet, efendim. Yukarı çıktı. Çağırayım mı, efendim?»

«Hayır,» dedi Mr. Pecksniff, «hayır. Çağırman gerekmez, Jane. Teşekkür ederim, Jane. Akrabaların nasıl, Jane?»

«İyiler, efendim, teşekkür ederim.»

«Memnun oldum. Sorduğumu bilsinler, Jane. Mr. Chuzzlewit buralarda mı, Jane?»

«Oturma odasında, efendim, okuyor.»

«Oturma odasında, okuyor, öyle mi Jane?» dedi Mr. Pecksniff. «Çok güzel. Öyleyse gidip onu göreyim, Jane.»

Mr. Pecksniff'i bundan daha keyfi yerinde gören olmamıştır!

Ama yaşlı adamın Jane'in dediği gibi, yanı başındaki masada kâğıt, kalem ve mürekkeple (çünkü Mr. Pecksniff yazı malzemesini her an hazır bulundurmaya özellikle özen gösteriyordu) oturduğu odaya girince neşesi azaldı. Öfkeli, intikamcı değildi, asık suratlı değildi, huysuz değildi, ama kederliydi; çok kederliydi. Yaşlı adamın yanına otururken, iki damla yaş — kayıtçı meleklerin kaydettiklerini sildikleri çeşitten değil, mürekkep yerine kullanılacak kadar değerli iki damla gözyaşı — erdemli yanaklarından aşağı yuvarlandı.

«Ne oldu?» diye sordu ihtiyar Martin. «Pecksniff, nedir seni böyle üzen şey?»

«İşinizi yarıda bıraktığım için çok üzgünüm, efendim. Bu durum için daha da fazla üzgünüm. Benim iyi, benim değerli dostum, aldatıldım.»

«Aldatıldınız mı? Siz mi?»

«Ah!» diye inledi Pecksniff, derin acılar içinde, «en nazik noktada. En sınırsız güvenimi bağladığım noktada aldatıldım, efendim. Aldatıldım, Mr. Chuzzlewit, Thomas Pinch tarafından.»

«Ah! Çok, çok kötü!» dedi Martin, kitabını yanına bırakarak. «Çok kötü! Umarım yanılıyorsunuzdur. Emin misiniz?»

«Emin olmak, sevgili dostum! Tanıklarım, kendi gözlerim ve kulaklarım. Başka türlü olsa inanmazdım. Ateş fışkırtan bir Yılan gelip Salisbury Katedrali'nin tepesinden bunu ilan etse, inanmazdım Mr. Chuzzlewit. Bu Yılanın,» diye haykırdı Mr. Pecksniff, «yalan söylediğini söylerdim. Thomas Pinch'e güvenim o kadar tamdır ki yalanını o Yılanın suratına çarpardım ve Thomas'ı sineme bastırırdım. Ama ne yazık ki, efendim, ben bir Yılan değilim ve benim için bir umut ya da mazeret kalmıyor.»

Onu böyle heyecanlı görüp bu beklenmedik haberi de alınca Martin de huzursuz oldu. Kendisini toparlamasını rica etti ve Mr. Pinch'in ihanetinin hangi konuda başgösterdiğini sordu.

«İşte en kötüsü de bu ya, efendim,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff. «Hemen hemen **sizinle** ilgili bir konuda. Ah! yetmiyor mu?» dedi Mr. Pecksniff, havaya bakarak, «bu darbelerin bana inmesi yetmiyor mu, bir de dostlarıma mı zarar vermeleri gerekiyor?»

«Beni korkutuyorsunuz,» diye haykırdı yaşlı adam, rengi atarak. «Eskisi kadar güçlü değilim. Beni dehşet içinde bırakıyorsunuz, Pecksniff!»

«Üzülmeyin, keyfinize bakın, soylu efendim,» dedi Mr. Pecksniff, cesaretlenerek, «o zaman biz de bizden bekleneni yaparız. Hepsini öğreneceksiniz, efendim, öğrenecek ve hakkınızı alacaksınız. Ama önce beni mazur görün, efendim, mazur görün. Topluma borçlu olduğum bir ödevi yerine getirmem gerekiyor.»

Zili çaldı ve Jane göründü. «Mr. Pinch'i buraya gönderin. Lütfen, Jane.»

Tom geldi. Tavrı sıkıntılı, değişikti; üzgün ve kederliydi, şaşkınlığı belli oluyordu; Mr. Pecksniff'le göz göze gelmekten kaçınıyordu.

Bu dürüst adam, Mr. Chuzzlewit'e, «işte görüyorsunuz,» der gibi baktı ve Tom'a şu kelimelerle hitap etti:

«Mr. Pinch, kilisedeki heyet odasının penceresini açık bıraktım. Lütfen gidip içeriden kilitler misiniz? Sonra da o kutsal yapının anahtarlarını bana getirin, lütfen!»

«Heyet odasının penceresi mi dediniz?» diye haykırdı Tom.

«Ne dediğimi anlamışsınızdır, Mr. Pinch, herhalde anlamışsınızdır,» diye cevap verdi efendisi. «Evet, Mr. Pinch, heyet odasının penceresi. Ne yazık ki, yorucu bir yürüyüşten sonra kilisede oturup uyuyakalmışken, az önce, iki kimse arasında geçen bir diyalogdan parçalar işittim,» burasını iyice vurgulamıştı; «sonra biri giderken kilisenin kapısını kilitlediği için ben de o kiliseden heyet odası penceresi yoluyla ayrılmak zorunda kaldım. Lütfen o pencereyi iyice kilitleyiniz. Mr. Pinch, sonra tekrar buraya geliniz.»

Yeryüzünde yaşayan hiçbir fizyonomi uzmanı Tom'un bu sözleri işittiğinde yüzünü kaplayan ifadeyi yorumlayamazdı. Şaşkınlık vardı, hafif bir suçlama vardı, ama birçok güçlü duygu yüzeye çıkmaya çalıştığı halde, korku ya da suçluluk kesinlikle yoktu. Eğildi, iyi veya kötü tek kelime söylemeden odadan çıktı.

«Pecksniff,» diye haykırdı Martin, titreyerek, «bütün bunlar ne demek oluyor? Aceleyle, sonradan pişman olacağınız bir şey yapmazsınız umarım!»

«Hayır, sevgili dostum,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff, kesin bir tavırla, «hayır. Ama topluma karşı borçlu olduğum bir ödevi yerine getirmem gerekiyor; bu ödev, ne pahasına olursa olsun yerine gelecektir!»

Geç hatırlanan, çok kez unutulan, ağzı kalabalık, kendini beğenmiş ödev, her zaman birisine ödenilmen gerekir, ama ceza ve gazaptan başka bir tarzda ödendiğine pek az rastlanır; insanlık ne zaman seni tanımaya başlayacak? İnsanlar ne zaman seni, günahkâr erginliğin ya da umutsuz yaşlılığın sıra-

sında değil de, görmezden gelinen beşiğinde ve bodur bıraktırılmış gençliğinde tanıyacaklar? Topluma karşı şimdiki ödevi paçavralar içindeki mahkûmu cezaya, ölüme çarptırmak olan ermin kürklü Yargıç, onu darağacına çağıran yüz açık kapıyı kapatıp dürüst bir hayata giden o tek kapıyı açmak da senin ödevin değil miydi? Ey piskopos, topluma karşı ödevi bu kötü zamanların, senin şerefli ünvanlarının da sana verildiği bu kötü zamanların acı yozluğuna acıklı bir dille yas tutmak olan piskopos, yükselmek için halen başkalarının ölümünü bekleyen ve dolayısıyla topluma karşı ödevleri henüz başlamamış olan kişilere vaızlarını sattığın o yüce yerin yolunu sana gösteren ne demişti? Sen, kahraman toprak beyi, eşi bulunmaz taşra efendisi, insanlar çıldırıp ürünler ateşe verilmeden önce topluma karşı ödevlerin yok muydu senin?

Mr. Pecksniff'in topluma karşı ödevi Tom geri gelinceye kadar ödenemezdi. Bu gencin dönmesine kadar geçen arayı dostuyla konuşarak geçirdi; öyleki sonunda Tom gelince, ikisini de kendisini karşılamaya hazır buldu. Mary yukarıda, kendi odasındaydı; her zaman düşünceli olan Mr. Pecksniff, duygularının incinmemesi için, orada bir yarım saat fazla kalmasını rica etmesi için yalvarmıştı Martin'e.

Tom geri geldiğinde ihtiyar Martin'i pencerenin yanında, Mr. Pecksniff'i de azametli bir tavırla masanın başında oturur buldu. Bir yanına mendilini koymuştu; öbür yanında bir küme (pek küçük bir küme) halinde altın, gümüş paralar ve birtakım peniler duruyordu. Tom, bir göz atınca, bunun kendi çeyrek yıllık maaşı olduğunu gördü.

«Pencereyi iyice kapattınız mı, Mr. Pinch?» dedi Pecksniff.

«Evet, efendim.»

«Teşekkür ederim. Anahtarlarını şuraya bırakın lütfen, Mr. Pinch.»

Tom anahtarları masaya koydu. Org kısmının anahtarından tutmuştu hepsini (en küçükleri o olduğu halde); bırakırken uzun uzun baktı bu anahtara. Tom'un eski, çok eski bir dostuydu; iyi bir arkadaş olmuştu ona, yıllarca.

«Mr. Pinch,» dedi Pecksniff, başını sallayarak, «ah, Mr.

Pinch! Şaşıyorum, nasıl oluyor da yüzüme bakabiliyorsunuz!»

Ama bakabiliyordu Tom; genellikle boynu bükük bir insan olduğu halde, şimdi dimdik duruyordu üstelik.

«Mr. Pinch,» dedi Pecksniff, mendili eline alarak, az sonra buna ihtiyacı olacakmış gibi, «geçmişin sözünü etmeyeceğim. Sizi ve kendimi hiç değilse bu acıdan kurtaracağım.»

Tom'un gözü pek parlak değildi belki ama çok şeyler dile getiriyordu Mr. Pecksniff'e baktığında.

«Teşekkür ederim, efendim. Geçmişten konuşmamanıza sevindim.»

«Şimdiki zaman yetişir,» dedi Mr. Pecksniff, yere bir peni düşürerek, «bu da ne kadar çabuk geçmişe karışırsa o kadar iyi olur. Mr. Pinch, size bir açıklama yapmadan işinize son vermeyeceğim. Bu koşullar altında böyle bir davranış bile haklı görülebilirdi; ama çok aceleci bir görünüşü olurdu, onun için bu yola başvurmayacağım; çünkü,» dedi Mr. Pecksniff, bir peni daha düşürerek, «soğukkanlılığıma sahibim şu anda. Dolayısıyla az önce Mr. Chuzzlewit'e anlattıklarımı size de anlatacağım.»

Arasıra Mr. Pecksniff'in duygularını ve cümlelerini onaylar gibi başını sallayan ama başka türlü söze karışmayan yaşlı adama baktı Tom.

«Az önce kilisede. Miss Graham ile aranızda geçen bir konuşmanın parçalarından öğrendiğime göre, Mr. Pinch,» dedi Pecksniff, «parçaları diyorum çünkü sesinizden uyandığımda sizden epey uzak bir yerde uyuyakalmıştım... evet, ve gördüklerimden öğrendiğime göre (bunu öğrenmemek için neler vermezdim, Mr. Pinch) siz, bütün görev ve namus bağlarını unutarak; bu evin bir sakini olarak yararlandığınız kutsal konukseverlik yasalarına aldırmayarak, bayım, Miss Graham'a karşılık görmeyen bağlılık konuşmalarında ve ilan-ı aşklarda bulundunuz.»

Tom sert sert bakıyordu ona.

«Bunu inkâr mı ediyorsunuz, bayım?» diye sordu Mr. Pecksniff, bir paund iki şilin dört peni düşürüp sonra büyük bir dikkatle bunları yerden topladı.

«Hayır, efendim,» dedi Tom. «Etmiyorum.»

«Etmiyorsunuz demek,» dedi Mr. Pecksniff, ihtiyara bakarak. «Lütfen bu parayı sayın, Mr. Pinch, ve şu makbuzu imzalayın. Demek inkâr etmiyorsunuz?»

Hayır, etmiyordu Tom. Tenezzül etmezdi. Kendi rezaletini işiten Mr. Pecksniff'in, gözünde daha fazla düşmeye hiç aldırış etmediğini görüyordu. Bu yalanı, ondan kurtulmanın en kolay yolu olarak uydurduğunu, ama nasıl olsa işin böyle sonuçlanacağını anlıyordu. Anlıyordu ki Mr. Pecksniff de inkâr etmeyeceğine güveniyordu, çünkü olayı açıklaması yaşlı adamı Martin'e karşı ve Mary'ye karşı büsbütün öfkelendirecekti; Mr. Pecksniff ise işittiği «parçaları» yanlış anlamış olacaktı sadece. İnkâr etmek! Hayır.

«Para doğru sayılmış mı, Mr. Pinch?» dedi Pecksniff.

«Doğru, efendim.» diye cevap verdi Tom.

«İstediğiniz zaman eşyanızı taşımak için,» dedi Mr. Pecksniff, «mutfakta biri bekliyor. Hemen ayrılalım, Mr. Pinch ve birbirimizi hiç tanımamış olalım.»

Adı olmayan bir şey — duygusallık, üzüntü, eski dostluk, yerini şaşırmış şükran, alışkanlık; bunların hiçbiri, gene de hepsi — Tom'un yufka yüreğini sızlattı ayırılırken. Bu beden içinde Pecksniff'in denecek bir ruh yoktu; gene de, konuşmak sevdiğini güç durumda bırakmayacak olsa bile, bu adamın kalıbına, biçimine karşı konuşamazdı. O zaman bile.

«Bunun nasıl bir darbe olduğunu söylemeyeceğim,» diye haykırdı Mr. Pecksniff gözyaşları içinde; «beni ne kadar üzdüğünü anlatmayacağım; nasıl yüreğime dokunduğunu; nasıl duygularımı perişan ettiğini anlatmayacağım. Bunlara hiç aldırmıyorum. Ben de herkes gibi dayanabilirim. Benim umduğum, sizin de ummanız gereken (yoksa sorumluluğunuz büyüktür, Mr. Pinch), bu aldanmanın insanlık üstüne düşüncelerimi değiştirmemesidir; tazeliğime zarar vermemesi, deyim yerindeyse, kanatlarımı kırmamasıdır. Böyle olmayacağını umuyorum; böyle olacağını sanmıyorum. Aramızda geçen olaydan ötürü insan kardeşlerimi daha kötü görmeye çalışmadığımı şimdi değilse de uzak bir gelecekte bilmeniz size de rahatlık verebilir. Elveda!»

Tom onu ufak bir neşter yarasından kurtarmak istemişti, ama bunu işitince vazgeçti:

«Kilisede bir şey unuttuğunuzu sanıyorum.»

«Teşekkür ederim, Mr. Pinch,» dedi Pecksniff. «Böyle bir şeyden haberim yok.»

«Bu sizin gözlüğünüz sanırım?» dedi Tom.

«Ah!» dedi Pecksniff, biraz kızarıp bozararak. «Teşekkür ederim. Şuraya koyun lütfen.»

«Pencereyi kapatmaya giderken kapalı locada buldum,» dedi Tom, ağır ağır.

Doğruydu. Mr. Pecksniff dalıp çıkarken gözlüğünü çarpıp kırılmasın diye çıkarmış, sonra da unutmuştu. Kilisede gözetlendikleri düşüncesiyle, nereden gözetlendiklerini merak ederek gittiği için bu loca kısmının kapısının açık oluşu Tom'un dikkatini çekmişti. İçeriye bakınca gözlüğü bulmuştu. Böylece, casusun nereden gözetlediğini anlamış ve gözlüğü vererek anladığını Mr. Pecksniff'e de belli etmişti; böylece, bir konuşmanın parçalarını işitmeyip, hepsini birden dinlediği ortaya çıkıyordu.

«Neyse ki gitti,» dedi Martin, Tom odadan çıkınca derin bir soluk alarak.

«Gerçekten rahatladık,» diye onayladı Mr. Pecksniff. «Büyük bir rahatlık. Ama topluma karşı borçlu olduğum ödevi yerine getirdikten sonra — umarım yeterli bir kesinlikle yaptım bunu — şimdi sevgili dostum, izin verirseniz, arka bahçede, alçak gönüllü bir insan olarak, birkaç gözyaşı dökeceğim.»

Tom yukarı çıktı; raflarındaki kitapları topladı; notalarıyla ve bavulundaki eski kemanla birlikte toparladı bunları; elbiselerini dolaptan çıkardı (başını ağrıtacak kadar fazla değillerdi zaten); onları da kitapların üstüne koydu; araç kutusunu almak için çalışma odasına girdi; param parça bir tabure vardı orada, minderi yırtılmış, at kılları bir peruka gibi dışarı uğramıştı; felaket bir tabureydi; yıllarca, burada hizmet ettiği sürece, bunun üstüne oturmuştu. Birlikte yaşlanmış, haraplaşmışlardı. Öğrenciler gelip doldurmuşlardı sürelerini, mevsimler gelmiş, geçmişti; bütün bunların arasında Tom'la tabure birlikte dayanmışlardı. Odanın burasına «Tom'un kö-

şesi» demek gelenektendi. Başlangıçta ona verilmesinin nedeni şömineden uzak ve hava akımının ortasında olmasıydı; ve o zamandan beri de burada oturmuştu. Duvarda portreleri vardı, bütün zayıf yanlarını abartarak yansıtan. Ağzından, şişman balonlar halinde, kişiliğine aykırı şeytani sözler çıkıyordu. Her gelen öğrenci bir şey eklemişti, hatta babasının tek gözlü, annesinin çarpık burunlu hayali portreleri bile yapılmıştı. Yalnız kız kardeşi her zaman çok güzel olarak resmediliyor ve bu Tom'a yapılan bütün kaba şakaların karşılığı oluyordu. Daha doğan koşullarda bunlardan ayrılmak, son olarak gördüğünü düşünmek, Tom'un yüreğini parçalardı ama, şimdi öyle duymuyordu. Pecksniff yoktu; hiç olmamıştı Pecksniff; öbür bütün üzüntüleri de bunun içinde boğulup gitmişti.

Böylece yatak odasına döndü, bavulunu, heybesini hazırladı, getrlerini, paltosunu, şapkasını giydi, bastonunu eline aldı ve son bir kez çevresine baktı. Bu odada, yaz sabahları erkenden ve özel mum diplerinin ışığında kış akşamları, gözlerini kör edercesine okumuştu. Gene bu odada, çarşafların altında keman çalmayı öğrenmeye çalışmış ama öbür öğrencilerin itirazları karşısında istemeye istemeye vazgeçmek zorunda kalmıştı. Başka bir zaman olsa yüreğinde büyük bir sızıyla ayrılır, burada öğrendiği her şeyi, burada geçirdiği bütün saatleri düşünürdü; sırf düşlerinin hatırı için olsa bile. Ama Pecksniff yoktu; Pecksniff hiç olmamıştı; ve Pecksniff'in gerçekdışılığı odaya da yayılıyordu; bu odada, o Büyük Soyutlama olması gereken şey belirli bir yatağın üstüne oturarak öyle etkili ahlâki nutuklar atmıştı ki sözlerini soluğunu tutarak dinleyen Tom gözlerinin yaşardığını duymuştu.

Eşyasını taşımak için tutulan adam — Tom iyi tanırdı onu, Ejder'dendi — ayaklarını vura vura merdiveni tırmandı ve Tom'un önünde biraz hergelece bir tavırla eğildi (oysa normal zamanda sadece gülümseyip başıyla selam verirdi), olanlardan haberi olduğunu, ve bunların **kendisini** hiç etkilemediğini belirtmek ister gibi. Biraz beceriksizce gösterdi bunu; topu topu bir seyisti; ama Tom sevdi adamı bu tavrı için, gitmekten çok bu dokundu ona.

Tom da bavulu taşımasına yardım etmek istedi ama adam

sırtında kule taşıyan bir fil gibi taşıyordu ağır bavulu; sırtına yükleyip iniverdi merdiveni, yapılı bir adam olduğu için, bavul taşımak boş yürümekten daha kolay geliyormuş gibi bir tavırla. Tom da heybeyi kapıp yanısıra indi. Kapıda Jane durmuş, bütün gücüyle ağlıyordu: Merdivende de Mrs. Lupin duruyordu; acı acı hıçkırıyor ve sıkmak için elini uzatıyordu Tom'a.

«Ejder'e mi geliyorsunuz, Mr. Pinch?»

«Hayır,» dedi Tom. «hayır. Bu gece Salisbury'ye yürüyeceğim. Burada kalamam. Ne olur, beni bu kadar mutsuz etmeyin, Mrs. Lupin.»

«Ama Ejder'e gelmelisiniz. Mr. Pinch. Bu gecelik olsa da gelmelisiniz. Beni görmek için, müşteri olarak değil.»

«Başıma gelenler!» dedi Tom, gözlerini silerek. «Sizlerin iyiliğiniz insanın yüreğini parçalıyor! Sevgili dostum, bu gece Salisbury'ye gitmek kararındayım. Bana yapabileceğiniz en büyük iyilik, ben yazıncaya kadar bavulumu yanınıza bırakmama izin vermeniz.»

«Ah, keşke yirmi tane bavulunuz olsaydı da hepsini bana bıraksaydınız, Mr. Pinch,» dedi Mrs. Lupin.

«Çok teşekkür ederim,» dedi Tom. «Sizden ancak böyle bir cevap umabilirdim. Hoşça kalın! Hoşça kalın!»

Kapının çevresinde genç, ihtiyar, epey insan toplanmıştı; bazıları Mrs. Lupin gibi ağlıyordu; ötekiler, Tom gibi, sağlam durmaya çalışıyordu; kimisi de Pecksniff'e duydukları hayranlığa gömülüp kalmışlardı: bir kağıt parçasına yan yan bakarak bir kilise inşa edebilen bir adamdı çünkü; kimisi de bu duyguyla Tom'a karşı duygudaşlıkları arasında bölünmüşlerdi. Eski öğrencisiyle aynı anda Mr. Pecksniff de basamakların üstünde belirmiş, Tom, Mrs. Lupin'le konuşurken o da «git!» der gibi elini uzatmıştı. Tom köşeyi dönüp gidince Mr. Pecksniff başını salladı,gözlerini yumdu, derin derin içini çekerek kapıyı kapattı; bunun üstüne Tom'u en yürekten destekleyenler bile çok kötü bir şey yapmış olduğuna inandılar: yoksa Mr. Pecksniff gibi bir adam böyle davranmazdı. Sıradan bir kavga olsa (dediler) bir şey söylerdi; söylemediğine göre Mr. Pinch onu korkunç kızdırmış olmalıydı.

Tom onların bu zekice kanılarını işitemeyecek kadar uzak-

laşmış, olanca hızıyla yürüyordu; derken, Martin'i karşılamaya gittiği o soğuk kış sabahında bekçinin ailesinin «Mr. Pinch!» diye bağırıştığı geçit yerine vardı. Köyü geride bırakmıştı, bu geçit son işkence yeriydi; ama bekçinin küçük çocukları çığlık çığlığa dışarı uğrayınca başını alıp kırlara doğru bir koşu koparmasına ramak kaldı.

«Ah, sevgili Mr. Pinch! Ah, beyefendiciğim!» diye haykırdı bekçinin karısı. «Bu zamanda böyle elinizde heybe, nerelere gidiyorsunuz,»

«Salisbury'ye gidiyorum,» dedi Tom.

«Allah Allah, peki araba nerede öyleyse?» diye haykırdı bekçinin karısı, yola doğru bakarak, sanki Tom farkına varmadan arabayı yolda devirmiş gibi.

«Araba yok,» dedi Tom. «Ben...» Kaçınmak mümkün değildi; bu soruyu atlatsa bundan sonrakinde yakalanacağını sezinliyordu. «Mr. Pecksniff'den ayrıldım.»

Bekçi — suratsız bir adamdı, her zaman, içeride, yolun iki yanını gören iki küçük pencere arasına ustalıkla yerleştirilmiş Winsor koltuğunda yalnız başına oturup piposunu içer, bir yandan birinin geldiğini görünce para alınacağı için kollarını kavuşturur, öbür yandan birinin gittiğini görünce para alındığı için gene kollarını kavuştururdu — o an dışarı fırladı.

«Mr. Pecksniff'den ayrıldınız mı!» diye haykırdı bekçi.

«Evet,» dedi Tom, «ayrıldım.»

Bekçi karısına baktı, söyleyeceği bir şey olup olmadığını sormakla, çocuklarla meşgul olmasını emretmek arasında karar veremezmiş gibi bir hali vardı. Şaşkınlık onu huysuzlaştırdığı için ikinci yolu seçti ve karısını azarlayıp para alınan kulübeye gönderdi.

«Mr. Pecksniff'den ayrıldınız!» dedi bekçi, kollarını kavuşturup bacaklarını açarak. «Sizden önce kendi kafası ondan ayrılsa bu kadar şaşmazdım.»

«Evet!» dedi Tom, «dün, ben de öyle düşünüyordum. İyi geceler!»

Hemen o anda bir inek sürüsü gelmemiş olsa bekçi dosdoğru köye koşarak olup bitenleri soruşturacaktı. Ama bu durumda yeni bir pipo yakıp karısıyla dertleşti. Ama birleşik bil-

gelikleri de konuya ışık getiremedi ve yatağa yattıklarında durum — mecazi olarak — karanlıktı. Ama o gece birkaç kere bir yük arabası ya da başka bir taşıt geçide gelip sürücü bekçiye «ne haber?» diye sorduğunda, fenerini kaldırıp, konuyla ilgileneceğinden emin olmak ister gibi adamı süzdükten sonra, paltosuna sarınıp:

«Şuradaki Mr. Pecksniff'i tanır mısın?»

«Ha! Elbet!»

«Yanındaki genci? Mr. Pinch, hani?»

«Ha!»

«Ayrılmışlar.»

Bu açıklamaların her birinden sonra bekçi evine dalıyor ve bir daha görünmüyor, öbür taraf da büyük bir şaşkınlık içinde yola devam ediyordu.

Ama bütün bunlar Tom yattıktan çok sonra olan işlerdi; oysa şimdi Tom, yüzü Salisbury'ye dönük, oraya varmak için çabalayıp duruyordu. Akşam önce çok güzeldi, güneş batarken ise bulutlandı, bulanıklaştı ve az sonra yağmur boşandı. On uzun mil daha yol tepti Tom, sırılsıklam bir halde. Sonunda ışıklar belirdi, şehre vardı.

Martin'i beklediği hana gitti ve Pecksniff üzerine soruları kısaca cevaplandırdıktan sonra bir yatak hazırlanmasını söyledi. Çay ya da yemeğe, et ya da içkiye iştahı yoktu hiç, onun için yatak hazırlanırken oturma odasında boş bir masanın başına oturdu, bu olaylarla dolu günde geçenleri zihninde evirip çevirmeye ve gelecekte ne yapacağını, ne yapabileceğini düşünmeye başladı. Oda hizmetçisinin gelip yatağın hazır olduğunu bildirmesine çok sevindi.

Bir dalga çukuru gibi ortası sarkan alçak, dört direkli bir yataktı, odanın ortasında oturuyordu ve oda işe yaramaz masalar, ıslak çarşaflarla dolu eski şifonyerlerle iyice kalabalık bir haldeydi. Şaşılacak kadar şişman bir öküzün yağlı boya tasviri şöminenin üstünde asılıydı ve eski mal sahiplerinden birinin portresi (kardeşi olacak kadar andırıyordu öküzü) yatağın ayakucundan odayı seyrediyordu. Çok eski bir lavantanın egemen olan kokusuna çeşitli garip kokular karışmıştı; pencere

de o kadar uzun zamandır açılmamıştı ki dokunulmaz bir anıt olduğunu iddia ederek artık açılmıyordu.

Bunlar küçük şeylerdi ama yerin yabancılığına eklenince Tom'un yeni durumunu unutmasını kolaylaştırmıyorlardı. Pecksniff dünyadan yok olmuştu — hiç var olmamıştı — ve Tom'un bütün yapabileceği, dua ederken onun adını anmamaktı. Ama sonra mutsuzluğu azalarak uyudu ve onu Hiçbir Zaman Olmadığı şekilde gördü düşünde.

XXXII. BÖLÜM

Gene Todgers'ı ve Önde Giden Öbür Bitkiler Arasında Solmuş Bir Başka Bitkiyi Ele Almaktadır.

Çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği eve ve sahnelere veda ettiğinin ertesi günü Miss Pecksniff Londra'daki posta arabası bürosuna sağ salim geldi, orada Mrs. Todgers tarafından karşılandı ve Anıt'ın gölgesi altındaki sakin eve götürüldü. Mrs. Todgers, salça dertleri ve kurumun yarattığı başka sorunlardan ötürü biraz yorgun görünüyordu; ama her zamanki içtenliğini ve sıcak davranışını gene gösterdi.

«Tatlı Miss Pecksniff'ciğim,» dedi, «ya saygıdeğer babanız nasıllar?» Miss Pecksniff (bir sır olarak), saygıdeğer bir anne peşinde olduğunu bildirdi; ve kör olmadığını, aptal olmadığını ve buna dayanamayacağını tekrarladı.

Haber herhangi bir kişinin tahmin edebileceğinden fazla sarstı Mrs. Todgers'ı. Çok acı tepki gösterdi. Erkeklerde dürüstlük olmadığını, genel bir ilke olarak, ne kadar hararetli konuşursa o kadar yalancı ve hayın olduklarını söyledi. Mr. Pecksniff'in peşine düştüğü yaratığın fesatçı, değersiz ve ahlaksız olduğunu şaşılacak bir açıklıkla tahmin etti; Charity de bu görüşlerini sonuna kadar pekiştirince gözyaşları içinde Miss Peck-

sniff'i bir kardeş gibi sevdiğini, acılarını kendi acılarıymışçasına derinden duyduğunu söyledi.

«Sahici kardeşin, o tatlı kız: evleneli beri bir kere bile göremedim kendisini,» dedi Mrs. Todgers, «o zaman görünüşü o kadar güzel sayılmazdı. Miss Pecksniff'ciğim, ben hep sizi seçeceğini sanmıştım.»

«Yok, ne münasebet!» diye haykırdı Cherry, başını sallayarak. «Hayır, hayır, Mrs. Todgers. Teşekkür ederim. Hayır! Allah göstermesin!»

«Haklısınız, bence de öyle,» dedi Mrs. Todgers, içini çekerek. «Başından beri korkmuştum böyle olacağından. Ama bu evlilik yüzünden burada, bu evde çekilen acılara kimse inanmaz, sevgili Miss Pecksniff.»

«Sahi mi, Mrs. Todgers?»

«Müthiş, müthiş!» diye tekrarladı Mrs. Todgers, vurgulaya vurgulaya. «Buradaki en genç beyi hatırlıyor musunuz, şekerim?»

«Şüphesiz hatırlıyorum,» dedi Cherry.

«Hatırlarsınız,» dedi Mrs. Todgers, «kardeşinizi nasıl gözlerdi; ne zaman onun yanında olsa taş kesilip aptallaşırdı hani?»

«Vallahi hiç hatırlamıyorum böyle bir şey gördüğümü, Mrs. Todgers,» dedi Cherry, huysuzlanarak. «Ne saçmalık, Mrs. Todgers!»

«Şekerim,» dedi Mrs. Todgers, boş bir sesle, «kaç kereler görmüşümdür onu, yemeği önünde, kaşığı ağzında donakalıp kardeşinize bakardı. Salonun köşesinde durup öyle acıklı acıklı ona bakarken insandan çok tulumbaya benzerdi, baktıkça insanın ağlayası gelirdi.»

«Ben hiç görmedim!» diye terslendi Cherry. «İşte bu kadar.»

«Ama evlenip gazeteye de ilan verilince,» diye konusuna devam etti Mrs. Todgers, «ve burada kahvaltıda okununca, aklını kaçırdı sandım, vallahi billahi. O gencin yaptıkları, Miss Pecksniff'ciğim! Kendini yok etmek konusunda dile getirdiği korkunç duygular; çayıyla yaptığı akıl almaz şeyler; çenesini

kasa kasa tereyağlı ekmeğini ısırışı; Mr. Jinkins'e saldırışı; hiç unutulamayacak şeylerdi hepsi de.»

«Ne yazık ki kendini yok etmemiş,» dedi Miss Pecksniff.

«Kendini!» dedi Mrs. Todgers, «geceleri iş değişiyordu. O zaman başkalarını yok ediyordu. Biraz gırgır vardı — bu sözümü ayıplamazsınız, umarım, Miss Pecksniff; hep bizim beylerin ağzında — biraz gırgır vardı, kendi aralarında güzel güzel konuşup eğleniyorlardı, derken bu bir fırladı, ağzı köpürerek, üç kişi önüne geçip tutmasa çekecekle Mr. Jinkins'i öldürecekti.»

Miss Pecksniff'in yüzünde yüce bir ilgisizlik ifadesi vardı.

«Şimdi de,» dedi Mrs. Todgers, «şimdi de insanların en uysalı. Yüzüne baksanız ağlayıveriyor. Pazarları bütün gün benimle oturuyor, öyle acıklı konuşuyor ki müşterilerin karşısına şen bir yüzle çıkamaz oluyorum. Ancak kadınların yanında rahat edebiliyor. Halk günlerinde beni tiyatroya götürüyor ama öyle sık oluyor ki bu, bilmiyorum parası yetiyor mu; bütün oyun boyunca gözünü yaşlı görüyorum; özellikle de şöyle gülünçlü bir oyun olursa. Daha dün nasıl korktum bilemezsiniz,» dedi Mrs. Todgers, eliyle yanını tutarak, «hizmetçi yatağının yanındaki halıyı pencereden aşağı atıvermiş, ben orada otururken. O sandım, sonunda yaptı bu işi dedim!»

Pansiyondaki en genç beyin düştüğü durumun bu acıklı hikâyesini dinlerken Miss Charity'nin küçümser tavrı, bu zavallı insana karşı pek derin bir duygudaşlık beslemediğini gösteriyordu. Buna hiç aldırmadı ve daha sonra, ticari pansiyonda başka değişiklikleri haber vermeye başladı.

Mr. Bailey gitmiş, yerine (insanın büyüklüğü işte böyle çürüyüp gider) adının Tamaroo olduğu söylenen yaşlı bir kadın gelmişti — ki imkânsız bir şeydi böyle bir ad. Zaten çok geçmeden şakacı müşterilerin bu adı bir İngiliz baladından aldıkları anlaşıldı — burada, belirli bir araba sürücüsünün kahramanlığını ve ateşliliğini anlatmak için bu sözün kullanıldığı sanılıyordu. Mr. Bailey'nin halefine de, St. Anthony'nin olduğu söylenen o ateşe arasıra tutulması dışında kahramanca ve ateşli hiçbir yanı olmadığı için takılmıştı. Bu yaşlı kadın, Mrs. Todgers ticari kurumların bir daha oğlanlarca karartılmayacağına yemin etmesinden ötürü tutulmuştu; başlıca özelliği her-

hangi bir konuda herhangi bir şeyi anlamak yeteneğinden tamamen yoksun oluşuydu. Gönderilecek haberler, paketler konusunda bir mezardı sanki, hiçbir işe yaramıyordu; eline mektup verilip postaneye gönderildiğinde, birtakım evlerin kapılarındaki deliklerden yarıklardan içeri mektupları atmaya çalıştığı görülmüştü; deliği bulunan her kapının bu işi göreceğine inanıyor olmalıydı. Ufacık, tefecik bir kadındı, her zaman, arkadan bağladığı kaba saba bir önlük takar, her zaman için burkulmuş durumda olduğu anlaşılan bileklerine de bantlar sarardı. Her seferinde, kapıyı açmak konusunda çok dikkatli, yeniden kapatmak söz konusu olunca çok istekliydi; sofra hizmetinde de bonesini takardı.

En genç beyin başına gelen değişiklik dışında tek büyük değişiklik buydu. En genç beye gelince, Mrs. Todgers'ın hikâyesini fazlasıyla doğrulamaktaydı; Mrs. Todgers'ın bile olduğunu sandığından fazlaydı duyarlığı. Kader üzerine bazı dehşetli düşünceler besliyordu ve insanların «görevleri» üstüne birçok şey söylüyordu; bu konuda genellikle herkesin bilemeyeceği bazı bilgileri var gibiydi, çünkü Merry'nin görevinin kendisini tomurcuk halindeyken ezmek olduğunu biliyordu. Çok zayıf, çok sulugözlüydü; kendi görevinin de ağlamak olduğuna inanıyordu herhalde. Çünkü durmadan bunu yapıyordu.

Mrs. Todgers'a sık sık kendi güneşinin artık battığını haber veriyordu; dalgalar üzerinden geçip gitmişti; Juggernaut arabası onu ezmişti*; ve Java'nın ölümcül Upas ağacı onu soldurmuştu**. Adı, Moddle'dı.

Miss Pecksniff, evlenen kız kardeşi şerefine yakılan ağıtlardan tad alacak bir durumda olmadığı için, önceleri bu pek mutsuz Moddle'a karşı son derece soğuk davrandı. Zavallı adam bir de bunun altında ezildi ve Mrs. Todgers'a da yakındı.

«O bile bana karşı, Mrs. Todgers,» dedi Moddle.

«Öyleyse siz de niçin biraz daha neşeli olmaya çalışmıyor-

* *Arabasının tekerlekleri altına atılan insanları ezen bir Hint Tanrısı. (Çev.)*

** *Jara mitolojisinde geçen bir ağaç. (Çev.)*

sunuz?» diye cevap verdi Mrs. Todgers.

«Neşeli mi, Mrs. Todgers, neşeli mi?» diye haykırdı en genç bey; «bana ebediyen uçup giden günleri hatırlatırken nasıl neşeli olabilirim. Mrs. Todgers?»

«Öyle yapıyorsa siz de kısa bir süre gözüne görünmeyin,» dedi Mrs. Todgers, «sonra yavaş yavaş yeniden tanıyın onu. Benden size söylemesi.»

«Ama ondan uzak da duramam,» diye cevap verdi Moddle. «Bunu başaracak kadar güçlü değilim. Ah, Mrs. Todgers, burnunun bana ne büyük bir mutluluk verdiğini bilseydiniz!»

«Burnu mu dediniz?» diye haykırdı Mrs. Todgers.

«Genel olarak profili,» dedi en genç bey, «ama özellikle burnu. O kadar benziyor ki — burada bir üzüntü dalgası gelip geçti üstünden — «o kadar benziyor ki Başkasının olan Onun burnuna, Mrs. Todgers!»

Keskin gözlü kadın akşam bu konuşmayı Charity'ye haber vermeyi ihmal etmedi; Charity o zaman gülüp geçti ama Mr. Moddle'a karşı daha nazik davrandı ve elinden geldiği kadar yandan sundu yüzünü ona. Mr. Moddle her zamankinden daha az duygusal değildi; hatta, daha bile duygusaldı denebilir; ama gözleri parlayarak seyretti Charity'yi ve müteşekkir göründü.

«Eh!» dedi pansiyon sahibesi ertesi gün. «Dün başınız dik oturuyordunuz. Toparlanıyorsunuz galiba.»

«Sadece, bir Başkasının olan Ona çok benzediği için, Mrs. Todgers,» diye cevap verdi genç adam. «Konuşunca, gülümseyince, yeniden ONA bakar gibi oluyorum, Mrs. Todgers.»

Bu haber de aynı şekilde Charity'ye iletildi ve ertesi akşam Charity en çekici tavırlarıyla konuşup gülümsedikten başka keyifsizliğinden ötürü Mr. Moddle'a çıkışıp iskambil oynamayı önerdi. Mr. Moddle bu işkenceyi kabul edince partisi altı peni olmak üzere oynadılar ve bütün partileri Charity kazandı. Bu durum her ne kadar en genç beyin zerafetinden ötürü sayılabilirse de şüphesiz duygularının da payı önemliydi; çünkü gözleri sık sık yaşardığından, aslarını onlu, valelerini dam sanıyor, bu da bazen oyunun akışını bozuyordu.

İskambil oyununun yedinci gecesinde, yanlarında oturan Mrs. Todgers, kumar oynayacakları yerde, oyun «aşk»ına oynamalarını söyleyince Mr. Moddle'ın renginin değiştiği görüldü. On dördüncü gece, Miss Pecksniff'in mum makasını öptü, koridorda, gece yatak odasına giderken, elini öpmek isteyip de ıskalayarak.

Sözün kısası, Mr. Moddle, Miss Pecksniff'in hayattaki görevinin kendisine huzur vermek olduğuna inanmaya başlamıştı; Miss Pecksniff de kendi görevinin eninde sonunda Mrs. Moddle olmak olup olmadığını düşünmeye başladı. Genç bir adamdı (Miss Pecksniff çok genç bir hanım değildi), yükselme umudu vardı, parası «neredeyse» yeterliydi. Gerçekten oldukça olumluydu görünüş.

Ayrıca — ayrıca — Merry'ye hayran olarak tanınıyordu. Merry onun şakasını etmiş, bir kere de ablasına avlarından biri olduğunu söylemişti. Jonas'dan daha yakışıklı, daha biçimli, daha derli toplu, daha yumuşak başlı, daha görgülüydü. Çekip çevirmesi, yönetmesi kolaydı, yavuklusunun sözünden çıkmazdı, Jonas ayıysa o da bir kuzuydu. Buradaydı işte üstünlüğü!

Bir yandan oyun sürüp gidiyordu ve Mrs. Todgers çekip gitmişti: çünkü en genç bey onu boş vermiş, Miss Pecksniff'i tiyatroya götürmeye başlamıştı. Ayrıca, Mrs. Todgers'ın söylediği gibi, «yemek saatlerinde» eve dönmeye ve olmadık zamanlarda «büro»dan kaçamaklar yapmaya da başlamıştı, Mrs. Todgers'a kendi ağzıyla söylediğine göre, Ev Eşyası mağazalarından kartlarla birlikte iki imzasız mektup almıştı: besbelli şu terbiyesiz herifin, Mr. Jinkins'in işiydi; ama yazık ki yaptığını suratına çarpacak kanıt yoktu elinde. Bütün bunlar, diyordu Mrs. Todgers Miss Pecksniff'e, gün gibi açıktı.

«Miss Pecksniff'ciğim, inanın bana,» diyordu Mrs. Todgers, «size teklifte bulunacak.»

«Aman daha neler, bulunacaksa bulunsun!» diye haykırdı Cherry.

«Erkekler bizim sandığımızdan çok daha çekingen oluyorlar, şekerim,» diye cevap verdi Mrs. Todgers. «Kendi kendilerine engel çıkarır dururlar. Todgers söyleyinceye kadar aylar ayı lafı ağzında gevelemişti.»

Miss Pecksniff, Todgers'ın iyi bir örnek olamayabileceğini söyledi.

«Yok, yok. O da öyleydi. Öyleydi, şekerim, öyleydi. Ben o zamanlar pek titizdim.» dedi Mrs. Todgers, kabararak. «Hayır, hayır. Konuşmasını istiyorsanız, daha çok cesaret vermelisiniz Mr. Moddle'a, Miss Pecksniff; o zaman hemen konuşur, benden söylemesi.»

«Ne cesareti vermemi istiyorsunuz bilmiyorum ki, Mrs. Todgers,» diye cevap verdi Charity. «Benimle yürüyüşe çıkıyor, kağıt oynuyor, gelip yalnızken yanımda oturuyor.»

«Tamam,» dedi Mrs. Todgers. «Bunlar olmadan olmaz, cicim.»

«Hem de çok sokularak oturuyor.»

«Bu da tamam,» dedi Mrs. Todgers.

«Bakıyor bana.»

«Bakmalı ya,» dedi Mrs. Todgers.

«Kolunu da sandalyenin, koltuğun — işte, nerede oturuyorsam artık — arkasına dayıyor.»

«Koyacak elbette, »dedi Mrs. Todgers.

«Sonra ağlamaya başlıyor!»

Bundan daha iyi bir yol bulabileceğini Mrs. Todgers da kabul etti; büyük Lord Nelson'un Trafalgar'daki işaretini örnek alsa ne iyi edecekti. Gene de yola gelirdi, ya da, açık konuşmak gerekirse, yola getirilirdi; bunun için Miss Pecksniff kararlı bir tutum almalı, gerekli olduğunu ona açık göstermeliydi.

Davranışını bu kanı uyarınca düzenlemeye karar veren genç bayan ilk fırsatta Mr. Moddle'ın karşısına sıkkın bir havayla çıktı; sonunda en genç beyin üzgün bir tavırla niçin bu kadar değiştiğini sormasını sağladı ve cevap olarak karşılıklı huzurları ve mutlulukları için kesin bir adım atılması gereğine inandığını söyledi. Son zamanlarda hep bir aradaydılar, birlikteydiler ve ortak duyguların içten tadını tatmışlardı. Onu hiç unutamıyor, en canlı dostluk duygularıyla onu düşünmekten vazgeçemiyordu; ama herkes laf etmeye başlamıştı, görülmüşlerdi, artık toplumdaki herhangi bir bey ya da hanımdan daha yakın olmamaları gerekiyordu kesinlikle. Duyguları daha fazla gerilmeden bu kadarını söyleyebilmekteki kararlılığına sevin-

mişti; ama itiraf ederdi ki duyguları epey zorlanmıştı; ama zayıf ve şaşkın olduğu halde, umuyordu ki, kendisini tutmasını bilmişti.

Moddle bu zamana kadar iyice gözyaşına boğulmuş, bol bol ağlıyordu ve yukarıda sözü geçen itiraftan kendi hayat görevinin başına gelen felaketi başkalarına iletmek olduğu sonucunu çıkardı; bir çeşit, gayri kasdi Vampir olduğu için, Kader ona Bir Numaralı Kurban olarak Miss Pecksniff'i göndermişti. Miss Pecksniff bu sözlerde günah bulunca Moddle da ona kırık bir kalple mutlu olup olamayacağını sormak zorunda kaldı; soruşturma sonucunda mutlu olabileceği anlaşılınca, perişan aşkını sundu ve aşkı kabul edildikten başka karşılığını da gördü.

Bu iyi talihini son derece ılımlı bir tavırla sineye çekti. Utkulu bir tavır takınacağı yerde o zamana kadar döktüğünden bile fazla yaş dökerek, hıçkırdı:

«Ah! Ne biçim bir gündü bu! Öğleden sonra büroya da gidemem artık. Of, bu ne zor gündü, Yarabbim!»

XXXIII. BÖLÜM

Eden'de Olup Bitenler ve Eden'den Çıkıp Gidenler. Martin Önemli Bir Şey Keşfediyor.

Mr. Moddle'dan Eden'e geçiş kolay ve doğal bir geçiştir. Miss Pecksniff'in aşkının atmosferinde yaşayan Mr. Moddle (kendi bilmese de) yeryüzü cennetinde yaşıyordu. Gelişen Eden şehri de, mal sahiplerinin iddialarına göre, yeryüzü cennetiydi. Güzel Miss Pecksniff şiirsel bir dille, düşmüş insanoğlu için fazla iyi bir şey olarak anlatılabilirdi. Zephaniah Scadder, General Choke ve başka değerli insanların şiirselleştirdikleri şekliyle gelişen Eden şehrinin özelliği de tastamam buydu; her zaman yükseklerde, en temiz havada, uçan ve hiçbir zaman kirli kanatlarıyla çamura düştüğü görülmeyen Amerikan Kartalının pençelerine yakışır bir şekilde.

Martin'i mimari bürolarda bırakan Mark Tapley ortak felaketlerini düşünerek cesaretlenip neşesini bulduktan sonra yardım edecek birini aramaya koyulmuştu, taze bir keyifle; yürürken bir yandan da en sonunda eriştiği kıskanılır durumdan ötürü kendini kutluyordu.

«Bazen,» diyordu Mr. Tapley, «Issız bir adanın bana iyi geleceğini düşünürdüm. Ama öyle bir yerde yalnız kendime bakmam gerekecekti; ben de kolay memnun edilir bir insan olduğum için, öyle önemli bir marifet sayılmazdı kendime bakmam. Oysa burada bakmam gereken ortağım var, o da tam bu iş için yaratılmış neredeyse. Bacaklarının üstünde duracağına habire bacaklarından aşağı kayan insanlardan hoşlanırım. Adam dediğin hayat okulunda o kadar geri olmalı ki defterine habire bir yazmalı, daha ileriye geçememeli bir türlü. Kendi paltosu, kendi pelerini olmalı adam, ve hep kendi kendine sarınmalı. İşte buldum böyle bir adam,» dedi Mr. Tapley, bir an sustuktan sonra. «Ne mutluluk!»

Durup, hangi kulübeye gitsem diye bakındı.

«Hangisine gitmeli, bilmem ki,» dedi. «Doğrusu bu. Dışarıdan hepsi eşit derecede çekici, içeriden de hepsi eşit derecede rahat, şüphesiz; doğal durumunda yaşayan bir timsahın isteyebileceği her şey vardır içlerinde. Dur bakalım! Dün gece ortaya çıkan yurttaş su altında oturuyordu, köşedeki köpek kulübesinde. Adamı rahatsız etmek de içimden gelmiyor, hani, pek zavallı bir şey; her bakımdan tam bir göçmen. Bak hele, penceresi olan bir ev. Çok kibirleniyorlardır, mutlaka. Belki bir kapı da aristokratik sayılıyordur burada; işte birincisi!»

En yakındaki kulübeye gidip kapıyı vurdu. İçeriden girmesi söylenince girdi.

«Komşu,» dedi Mark; «siz tanımazsınız ama ben sizin komşunuzum; dilenmeye geldim. A-a-a! Yataktayım! Düş görüyorum!»

Adının söylendiğini işitince söylemişti bu son sözleri. Hızlı ve soylu **The Screw** gemisindeyken kaç kere yüzlerini yıkayıp yemeklerini pişirdiği iki küçük oğlan eteğine yapışmışlardı.

«Gözlerim bozulmuş!» dedi Mark. «İnanmıyorum gözlerime. Ne yazık ki pek zayıf olan kızını kucağında tutan bu kadın ge-

mideki yol arkadaşım olamaz; şu adam da onu almak için New York'a gelen kocası olamaz. Bunlar da,» diye ekledi, oğlanlara eğilip bakarak, «ahbabım olan o iki yumurcak değildirler; çok benzedikleri halde.»

Kadın onu görünce sevincinden ağlamaya başladı; adam iki elini birden yakalamış sıkıyor, bırakmıyordu; iki oğlan bacaklarına sarılmışlardı; anasının kucağındaki hasta çocuk yanan ellerini ona doğru uzatıyor ve kupkuru boğazından gelen kısık sesiyle hepsinin çok iyi bildiği o adı mırıldanıyordu.

Aynı aileydi. Eden'in sağlıklı havası değiştirmişti onları. Ama aynıydılar.

«Bu da bir çeşit sabah ziyareti,» dedi Mark, derin bir soluk alarak. «Hep birden görünce şaşırıyor insan. Durun biraz! Şimdi geliyorum. Tamam, oldu! Bu beylerle tanışmıyoruz. Bunlar da evin vizite listesinde mi?»

Bu soru, arkasından eve giren ve aile halkının topuklarıyla yakından ilgilenen birkaç sıska domuzla ilgiliydi. Eve ait olmadıkları için oğlanlar kovdu onları.

«Kurbağa konusunda pek titiz değilimdir,» dedi Mark, odada göz gezdirerek, «ama burada bizlerle birlikte bulunduklarını gördüğüm birkaç tanesini de aynı zamanda kapı dışarı ederseniz, genç arkadaşlarım, açık havadan daha memnun kalacaklarını tahmin ediyorum. Kendilerine bir itirazım olduğundan değil,» dedi Mr. Tapley, bir tabureye oturarak; «çok yakışıklı bir hayvandır kurbağa; çok benekli; gerdanı bakımından bir beyefendi tipini de çok andırır; çok parlak gözlü. Çok serin, çok kaygan. Ama galiba bunları ev dışında görmek daha iyi.»

Bu çeşit konuşmalarla rahat olduğunu, dünyanın en kayıtsız ve dertsiz insanı olduğunu göstermeye çalışırken bir yandan da dört bir tarafı kolaçan ediyordu Mark Tapley. Ailenin soluk, sıska yüzleri, annedeki değişiklik; kucağındaki hasta çocuk, her şeye sinen sefalet ve umutsuzluk besbelliydi ve üzerinde derin bir izlenim yaratmıştı. Fiziksel gözleriyle evin duvarları olan kütükler arasına sokuşturulmuş çivilere tutturulmuş kaba saba rafları nasıl çarçabuk gördüyse, bunları da öyle gördü. Köşede aynı zamanda masa görevi yapan un fıçısı vardı;

battaniyeler, kürekler, başka eşyalar duvara dayanmıştı; yer ıslaktı; kulübenin her yanından bitkiler fışkırıyordu nemden.

«Buraya nasıl oldu da geldiniz?» diye sordu adam, ilk şaşkınlıkları geçince.

«Nasıl olacak, dün gece gemiyle geldik,» diye cevap verdi Mark. «Amacımız acele bir servet kazanmak: ve servet kazanılır kazanılmaz paramızı alıp gitmek. Peki sizler nasılsınız? Çok iyi görünüyorsunuz!»

«Şimdi hep hasta gibiyiz,» dedi kadıncağız, çocuğunun üstüne doğru eğilerek. «Ama bu yere alışınca düzeleceğiz.»

«Buraya alışması hiç bitmeyecek çok kişi var,» diye düşündü Mark.

Ama neşeli bir tavır atkınarak, «Düzelmek mi? Elbet düzeleceksiniz. Hepimiz düzeleceğiz,» dedi. «Bütün mesele neşemizi kaçırmamak ve birbirimize iyi komşu olmak. Sonunda kazanacağız, hiç korkmayın. Az kalsın unutuyordum. Bizim ortak kötü durumda; onun için bir şeyler dilenmeye gelmiştim. Gelip bir fikir verir misin, usta?»

Adam bir dakika oyalanmadan kalktı. Gitmeden önce Mark hasta çocuğu kucağına alıp anneyi avutmaya çalıştı; ama ölümün eli değmişti çocuğa, belliydi.

Martin evde, battaniyesine sarınıp yere uzanmıştı. Gerçekten çok hasta görünüyor, dehşetli titriyor, sarsılıyordu; soğuktan titrer gibi değil de, bütün gövdesini kavrayan bir spazm ya da katılmayla titriyordu. Mark'ın arkadaşı hastalığın sıtmayla karışık humma olduğunu söyledi; buralarda pek yaygındı bu hastalık, yarın daha kötü olacağı, daha nice yarınlar süreceği de tahmin edilebilirdi. Birkaç yıldır kendisi de bu nöbeti arasıra geçiriyordu; gene de memnundu, çünkü çevresinde birçok tanıdığı hummadan ölmüş, kendisi ise canını kurtarabilmişti.

«Kuvvetlisine çatmadığı halde,» diye düşündü Mark, sıska bedenine bakarak. «Yaşasın Eden!»

Sandıklarında biraz ilaç vardı: nice acı deneylerden geçen bu adam Mark'a ilacı nasıl ve ne zaman kullanacağını, Martin'in acılarını ne şekilde hafifletebileceğini anlattı. Bununla da kalmadı; gitti geldi durmadan ve Mark'ın durumlarını daha dayanılır kılmak için giriştiği canlı çabalarda ona çok yar-

dımı oldu. Gelecekle ilgili bir umut, bir avuntu vermek elinde değildi. Mevsim, hastalık mevsimiydi; yerleştikleri yer bir mezardı. Çocuğu o gece öldü; sırrı Martin'den saklayan Mark ertesi gün cesedin bir ağaç altına gömülmesine yardım etti.

Martin'e hizmet ettikten başka (hastalığı kötüledikçe istekleri daha huysuz oluyordu) sabah akşam dışarıda çalışıyordu; arkadaşının ve başkalarının yardımıyla, topraklarında bir şeyler yapmaya çabalıyordu. Bütün bunları yaparken onu ayakta tutan umut ya da kararlılık değil, her zamanki neşesi ve kendini dik tutma alışkanlığıydı; çünkü için için durumlarının umutsuzluğunu biliyor, dolayısıyla burada da, kendi deyimiyle «sağlam durup dayanmaya» çalışıyordu.

«İstediğim gibi sağlam durup dayanmaya gelince, efendim,» diye dert yandı Martin'e boş bir zamanında, yani bütün gün çalıştıktan sonra bir akşam kurumun çamaşırlarını yıkarken, «ondan vazgeçtim çoktan. Görüyorum ki talihin bu kadar iyisi hiç gelmemişti başıma.»

«Koşulların bundan daha ağır olmasını mı istiyorsun?» diye inledi Martin, yorganın altından.

«Bundan daha ağır olması işten bile değildi, efendim,» dedi Mark, «şu benim olağanüstü talihimin, hep arkamdan koşup beni çelmeleyen talihimin kıskançlığı olmasaydı. Buraya indiğimiz akşam durumumuzun bir hayli keyifli olduğuna inanmıştım. Bunu inkâr edemem. Bayağı keyifli görünüyordu durum.»

«Şimdi nasıl görünüyor?» diye inledi Martin.

«Ah!» dedi Mark, «ah, öyle ya. İşte asıl mesele. Şimdi nasıl görünüyor? Kapıdan dışarı ilk çıktığım gün ne oluyor? Tanıdığım bir aileye tosluyorum ve o günden beri durmadan yardım ediyorlar bize, her bakımdan! Olmaz ki; benim beklediğim böylesi değildi. Bir yılana toslasaydım da soksaydı beni; ya da birinci sınıf bir yurtsevere rastlasaydım da, bıçaklasaydı beni; ya da yakaları dönük bir yığın Duygudaşa çatsaydım ve beni bir arslan yapıverselerdi, eh, kendimi gösterebilirdim o zaman; bir marifet yapmış olurdum. Oysa, yolculuğumun büyük hedefi suya düştü şimdi. Nereye gitsem böyle zaten. Bu gece nasılsınız?»

«Her zamankinden beter,» dedi zavallı Martin.

«Bu da bir şey,» diye cevap verdi Mark, «ama yeterli değil. Kendim çok kötü olmak, sonuna kadar da çok keyifli olmak dışında hiçbir şey yaramayacak bana.»

«Aman Allah aşkına, böyle şeyler söyleme,» dedi Martin, korku içinde. «Sen hastalansan ben ne yaparım, Mark?»

Bu söz karşısında Mr. Tapley'nin keyfi yerine gelir gibi oldu, söz pek tatlı sayılmasa da. Daha şen bir tavırla devam etti çamaşıra.

«Burada bir güzel şey var ki keyfimi yerine getiriyor, efendim,» dedi Mr. Tapley, çamaşırı çitileyerek, «bu da, buranın kendi başına bir küçük Birleşik Devletler olması. Sağ kalan iki üç Amerikalı göçmen var; onlar da, dünyanın en güzel ve en sağlıklı yeriymiş gibi rahat rahat kalkıp geliyorlar buraya. Ama canını kurtarmak için kaçıp saklanan, sonra da çıkardığı gürültüden ötürü yakalanan horoza benziyorlar. Ötmeden duramıyorlar. Bunun için dünyaya gelmişler, ne olursa olsun, ötmeden duramıyorlar.»

Bu sözleri söylerken Mark'ın gözleri kapıya doğru kaydı ve orada mavi elbiseli ve hasır şapkalı, elinde budak budak kocaman bir asa, ağzında kısa siyah pipoyla bir adamın durduğunu gördü; adam hem pipo içiyor, hem tütün çiğniyordu ve sık sık tükürüyordu; yolda gelirken, geçtiği iz tükürülmüş çiğnenmiş tütünlerden belli oluyordu.

«İşte bir tanesi,» dedi Mark, «Hannibal Chollop.»

«İçeri bırakma,» dedi Martin, zayıf bir sesle.

«Bırakılmayı beklemez,» diye cevap verdi Mark. «İçeri girer.» Bu sözü doğru çıktı, çünkü girdi içeri. Yüzü en azından asası kadar budaklı ve sertti; elleri de. Başı eski, kararmış bir ocak süpürgesini andırıyordu. Şapkasını çıkarmadan sandığın üstüne oturdu; bacak bacak üstüne atıp Martin'e bakarak piposunu ağzından çıkarmadan konuştu:

«Evet, bay ve ortakları! İşler nasıl?»

Mr. Tapley kendisini bütün yabancılara bu adla tanıtmıştı. ciddi ciddi.

«İyiyim, iyiyim,» dedi Mark.

«Bu da Mr. Chuzzlewit herhalde, tamam mı!» dedi konuk. «Ya siz nasılsınız, bayım?»

Martin başını salladı ve farkında olmaksızın battaniyesinin altına girdi; çünkü Hannibal'in tükürmek üzere olduğunu sezinlemişti; sezgisinde haklıydı da.

«Bana bakmayın, bayım,» dedi Mr. Chollop memnun memnun. «Humma, sıtma filan dokunmaz bana.»

«Saklanmamın nedeni daha bencil bir şeye dayanıyor,» dedi Martin. «Baktım ki...»

«Uzaklığı ayarlarım, bayım,» diye cevap verdi Mr. Chollop, «santimi santimine.»

Bu güzel yeteneğe gerçekten sahip olduğunu derhal kanıtladı.

«İki ayak çapında bir halka, bayım,» dedi Hannibal, «bir santim dışına taşmam. On ayaklık bir halkada da tükürdüm, ama o zaman bahse girmiştik.»

«Umarım bahsi kazanmışsınızdır,» dedi Mark.

«Vallahi, ortaya konanın önemini anlamıştım,» dedi Chollop, «Kazandım, bayım.»

Bir süre sustu ve bu süre içinde oturduğu sandığın çevresine bir çember çiziverdi. Çember bitince yeniden konuşmaya başladı.

«Memleketimizi nasıl buluyorsunuz, bayım?» diye sordu, Martin'e bakarak.

«Hiç beğenmiyorum,» diye karşılık verdi hasta.

Chollop hiçbir duygu belirtisi göstermeden piposunu içmeye devam etti, yeniden konuşma havasına girene kadar. Bu zaman gelince piposunu ağzından çıkarıp konuştu:

«Böyle söylemenize hiç şaşmadım. İnsan yükselmesi, zihnini hazırlaması gerek. İnsan aklı özgürlüğü kavrayabilmeli, bay A.O.»

Hummalı bir sinir nöbetiyle zaten yarı yarıya delirmiş bulunan Martin bu yeni belanın vızıltılı sesiyle iyice kötüleyip gözlerini yummuş ve arkasını dönmüştü. Onun için Mark'a hitap ediyordu Hannibal.

«Bedeni hazırlık yapmak da fena olmazdı, bayım, ne dersiniz,» dedi Mark, «böyle bir pis bataklığa gelmeden önce?»

«Siz burayı bataklık olarak mı görüyorsunuz, bayım?» diye ciddiyetle sordu Chollop.

«Doğrusu, öyle, bayım.» diye cevap verdi Mark, «En ufak bir şüphem yok bu konuda.»

«Tam bir Avrupalı görüşü,» dedi binbaşı, «onun için beni şaşırtmıyor; İngilterede böyle bir bataklığa ne derdi sizin İngiliz yığınlarınız, bayım?»

«Çok berbat olduğunu söylerlerdi herhalde,» dedi Mark; «bir yolunu bulup aşı yaptırmak gerektiğini söylerlerdi.»

«Avrupalı kafası!» dedi Chollop, acıyarak. «Tam Avrupalı kafası.»

Ve öylece oturdu orada. Sessiz ve sakindi, ev kendi malıymış gibi; fabrika bacası gibi tütüyordu.

Şüphesiz Mr. Chollop memleketin en dikkate değer adamlarından biriydi; ama ayrıca da namlı bir kişiydi. Güneydeki ve Batıdaki arkadaşlarınca «yerli ham maddemizin görkemli örneklerinden» diye anlatılır ve akılcı özgürlüğe adanmışlığıyla tanınırdı; bu özgürlüğün yayılması için ceketinin ceplerinde yedişer mermili iki revolver taşırdı. Çeşitli incik boncuğu arasında «gıdıklayıcı» adını taktığı bir saldırmasıyla, yakın boğuşmada düşmanın karın nahiyesinde yaptığı havalandırmadan dolayı «Yırtıcı» adını verdiği (çünkü çok nükteden bir adamdı) bir de kaması vardı. Hepsi de gazetelerde anlatılan çeşitli olaylarda bu silahları başarıyla kullanmıştı; kendi sokak kapısını çalmak üzere bulunan bir beyin gözünü kahramanca çıkarıverişi özellikle dillere destandı.

Mr. Chollop gezmekten hoşlanan bir insandı; daha az ilerlemiş herhangi bir toplumda adı yanlışlıkla serseriye çıkabilirdi. Ama kaderinin onu bağladığı ve işbirliği yapacak kendine yakın birçok ruh arkadaşı bulduğu bu bölgelerde yüksek nitelikleri çok iyi anlaşıldığı ve değerlendirildiği için yıldızının çok parlak olduğu söylenebilir. İçinde yaşadığı çağın bu kadar ilerisinde olan birçok adam onun gibi şanslı olamamıştır. Gıdıklama ve yırtma meraklarını doyurabilme amacıyla toplumun kıyı bucağında, ayakaltından uzak kasaba ve şehirlerde oturmayı sevdiği için oradan oraya göçer, her konduğu yerde bir iş — genellikle bir gazete — kurar, az sonra da bunu satardı;

genellikle ,daha pazarlık ve devir tamamlanmadan yeni editörle düelloya kalkar, adamı bıçaklar, kurşunlar ya da gözünü oyardı.

Eden'e de bu çeşitten bir spekülasyon için gelmiş ama işi bırakmıştı ve şu sıra ayrılmak üzereydi. Kendini yabancılara özgürlüğe tapınan biri olarak tanıtırdı hep; köleliğin ve linç yönteminin savunucusuydu; ayrıca her zaman, söz ve yazıyla, kendisinden farklı düşünen sevimsiz insanların «ziftli kuş tüyüne» bulanmasını önerirdi. Bunu, «Ülkemin nisbeten vahşi bahçelerinde uygarlık standardını ekmek,» diye adlandırıyordu.

Bu açıksözlülük karşısında (çünkü gerçek Özgürlük böbürlenmediği zaman dilsizdir) Mr. Chollop'un Eden'deki standardını Mark hesabına ekeceğinden hiç şüphe yoktu; ama bölgede tam bir sefalet ve perişanlık egemendi ve kendisi de yakında buradan gidecekti. Bunun için Mark'a revolverlerinden birini göstermek ve fikrini sormakla yetindi.

«Illinoy Eyaletinde bununla bir adam vuralı çok zaman geçmiş sayılmaz, bayım,» dedi Chollop.

«Öyle mi, gerçekten!» dedi Mark, hiçbir korku belirtisi göstermeksizin. «Ne kadar özgür bir davranış; çok bağımsız!»

«Üç haftalık bir dergi olan **Spartan Portico**'da eski Atinalıların şimdiki **Locofoco Ticket**'den ileri gittiklerini söylediği **için vurdum onu, bayım,» diye devam** etti Chollop.

«Nedir o dediğiniz, anlamadım?» diye sordu Mark.

«Tam Avrupalı,» dedi Chollop. «Bilemez ki Avrupalı!»

Tükürük halkasıyla bir süre daha meşgul olduktan sonra konuşmaya devam etti:

«Demek Eden'de rahat değilsiniz?»

«Hayır,» dedi Mark, «hiç.»

«Memleketinizin gümrük resimlerini özlüyorsunuz belki. Ev vergilerini de özlüyor musunuz?» dedi Chollop.

«Evleri, daha çok,» dedi Mark.

«Burada pencere vergisi yok, bayım,» dedi Chollop.

«Pencere de yok,» dedi Mark,

«Kazık, zından, işkence masası, darağacı, tırnak sökme, deri yüzme, boyunduruk yok burada,» dedi Chollop.

«Sade revolverler, kamalar var,» dedi Mark. «Onlar da ne ki! Sözünü etmeye değmez!»

Geldikleri gece karşılarına çıkan adam bu sırada sürüklene sürüklene gelip kapıdan bakmıştı.

«Ey,» dedi Chollop. «Siz nasılsınız bakalım?»

Soluk alması bile kolay değildi; o da bunu söyledi zaten.

«Bay A. O. ile ben bir konuyu tartışıyorduk,» dedi Chollop. «Eski Dünya ile Yeni Dünya meselesini tartışma konusu yaptığı için karnını deşmeli, ne dersiniz?»

«Evet!» diye cevap verdi perişan gölge. «Şüphesiz öyle.»

«Ben sadece,» dedi Mark, yeni konuğa, «içinde yaşamak şerefine eriştiğimiz bu şehrin bataklık olduğunu söylemiştim. Sizin fikriniz nedir?»

«Bence de zaman zaman biraz nemli,» diye cevap verdi adam.

«Ama İngiltere kadar nemli değil, ha?» diye haykırdı Chollop, yüzünde dehşet veren bir ifadeyle.

«Yok! Ne münasebet! İngiltere kadar olur mu? Hele İngiltere kurumları,» dedi adam.

«Amerikadaki her bataklık o küçük adayı un ufak eder bırakır,» dedi Chollop, kesin bir dille. «Dosdoğru, trink, Scadder' dan mı aldınız, bayım?»

Cevap olumluydu. Mr. Chollop öteki yurttaşa göz kırptı.

«Scadder akıllı adam, bayım!» Mr. Chollop öbür yurttaşa gene göz kırptı .

«Bana da kalsa doğru tarafından yükselmeli,» dedi Mark. «Şöyle esaslı bir darağacının tepesine kadar yükselmeli en azından.»

Mr. Chollop yurttaşının Britanyalıyı mat etmesine ve Britanyalının da buna içerlemesine o kadar sevinmişti ki artık kendini tutamadı ve kahkahalar atarak güldü. Ama bu duygunun en garip dışa vuruşu öteki, sefil, perişan insan müsveddesinde görüldü; o da bu durumla öyle eğlendi ki arada kendi yıkıntısını unuttu: «Scadder'in akıllı adam olduğunu, bu yoldan epey Britanya sermayesi çektiğini» söyledi o da.

Bu şakanın tadını çıkardıktan sonra Mr. Hannibal Chollop, piposunu içerek oturmaya ve tükürük halkasının eksik kalan

yerlerini tamamlamaya devam etti; hiç konuşmuyor ama kalkmaya niyetli de görünmüyordu; herhalde, hür ve bağımsız düşünceli bir Birleşik Devletler yurttaşının bir başkasının evini iki üç saat süreyle bir tükürük hokkası niyetine kullanmasının, kimseyi bıktırmayacak nazik, kibar bir ilgi gösterisi olduğu görüşüne birçokları gibi o da sahipti. Nihayet kalktı.

«Gidiyorum,» dedi.

Mark kendisine özellikle iyi bakmasını rica etti.

«Gitmeden önce,» dedi sert sert, «size küçük bir sözüm var. Çok hazırcevapsınız, biliyor musunuz?»

Mark bu iltifata teşekkür etti.

«Ama bu hazırcevaplıkla fazla dayanmazsınız. Dağdaki panterlerin başına gelmez sizin başınıza gelecekler.»

«Niye?» diye sordu Mark.

«Aklınızı başınıza toplamalısınız,» diye cevap verdi Chollop, gözdağı verir bir sesle. «Zorba bir ülkede değilsiniz. Biz bütün dünyaya örnek bir ülkeyiz, onun için aklınızı başınıza toplamalısınız.»

«Ne yani, çok mu dobra dobra konuşuyorum?» dedi Mark.

«Konuşmanın çok daha azı için bıçak çekmiş, ateş etmişimdir,» dedi Chollop, asık bir yüzle. «Kahraman bilinen adamların bunun yarısı kadar az lakırdı yüzünden tüydüğünü görmüşümdür. Bunun yarısı kadar laf yüzünden insanlar linç edilmiş, dayaktan turşusu çıkarılmıştır, bağımsız düşünceli kimseler tarafından. Biz bu dünyanın zekâsını ve erdemini, insan yaradılışının kaymağını ve ahlaki gücün çiçeğini temsil ediyoruz. Öfkemiz çabuk kabarır. Suyumuza gidilmezse öfkemiz kabarır, hırlarız. Dişlerimizi gösteririz, anlaşıldı mı? Onun için suyumuza gidin!»

Bu uyarıdan sonra Mr. Chollop yırtıcı, gıdıklayıcı ve revolverlerinin hepsi her an seferi durumda olarak çıktı gitti.

«Yorganın altından çıkabilirsiniz, efendim,» dedi Mark; «gitti. Bu ne!» diye ekledi hafifçe, eğilip ortağının yüzüne bakarak ve nabzını tutarak. «Sayıklıyor bu gece, beni de tanımıyor!»

Martin gerçekten ciddi şekilde hastaydı; ölmek üzere. Günlerce bu durumda yattı ve bu süre içinde Mark'ın arkadaşları

kendilerini hiç düşünmeden ona baktılar. Mark zihnen de, bedenen de, yorgundu; bütün gün çalışıyor, gece de uyumuyordu; yeni hayatın sertliğinden, alışılmadık zorluğundan yıpranmıştı; kötü, umut kırıcı şeyler başlarından eksik olmuyordu; gene de yakınmıyor, hiç teslim olmuyordu. Martin'i bencil ve düşüncesiz bulmuş, kısa süreyle enerjik, sonra da umutsuz durumları karşısında fazlasıyla edilgin olduğunu görmüştü ama şimdi bunların hepsini unuttu. Yol arkadaşının yalnız olumlu yanlarını hatırlıyor ve bütün gücüyle ona yardımcı olmaya çalışıyordu.

Oldukça uzun bir süre sonra Martin Mark'ın koluna girip öbür eline de bir baston alarak yürüyebilecek duruma geldi. Gene de, havanın sağlıksızlığı ve besinlerin kötülüğü yüzünden iyileşmesi çok zaman alıyordu. O kadar korktuğu felaket başlarına geldiğinde hâlâ tam toparlanamamıştı. Mark hastalandı.

Mark epey dövüştü hastalığa karşı; ama hastalık daha zorlu dövüşüyordu ve Mark'ın çabaları boşa gidiyordu.

«Şimdilik hapı yutmuş durumdayız,» dedi bir sabah, yatağa sırtüstü çökerken; «ama keyifliyim!»

Hapı yutmuşlardı gerçekten, hem de çok ağır bir darbe yemişlerdi. Ama bunun böyle olacağını Martin'den başka kim olsa tahmin ederdi.

Mark'ın dostları Martin'e de iyi davranmışlardı (hem de çok) ama Mark'a karşı davranışları yirmi kat daha müşfikti. Şimdi çalışmak, uzun, upuzun gecelerde yatağın başında oturup kasvetli yabanlıktaki her bir sesi dinlemek sırası Martin'deydi; zavallı Mr. Tapley sayıklıyor, Ejder'de kuka oynuyor, Mrs. Lupin'e aşkî sözler söylüyor, **The Screw**'da denizci kesiliyor, Tom Pinch ile İngiliz kır yollarında yürüyor, Eden'de ağaç kütükleri yakıyordu. Hem bütün bunları bir arada yapıyordu.

Ama Martin ne zaman ona ilaç ya da su verse, ya da herhangi bir yardımda bulunsa, ya da dışarıda pis bir işi bitirip eve girse, hasta Mr. Tapley'nin yüzü aydınlanıyor, «çok keyifliyim, efendim, çok keyifliyim!» diyordu.

Martin de karşısında böyle yatan Mark'a bakıp bakıp düşünmeye başlamıştı; bir pişmanlık ifadesi takınmakla bile suçlamıyordu Martin'i; ağzını açıp sızıldanmıyordu; sağlam, ce-

sur olmaya çalışıyordu; hayatta bu kadar az avantajı olan bu insanın, bu kadar çok avantajı olan kendisinden, nasıl olup da bu kadar üstün olduğunu düşünmeye başladı. Hasta beklemek, özellikle de sapasağlam görmeye alıştığımız birinin hasta yatağını beklemek düşünceyi daha çok açtığı için, aralarındaki farkların nelerden doğduğunu düşünmeye başladı.

Mark'ın arkadaşının, gemideki yol arkadaşlarının sık sık yanlarında olması bu düşüncelerin belli bir sonuca yönelmesine yardım etti; örneğin, bu kadına yardımcı olmak konusunda epey çekişmişlerdi. Her nasılsa Tom Pinch'i de bu düşüncelere katıyordu; Tom'un da benzer koşullarda aynı çeşitten bir dostluk kuracağını düşünerek, bu kadar apayrı olan bu iki insanın nerede birleştiklerini ve kendisinden ayrıldıklarını kurcalamaya başladı. İlkin bütün bu düşüncelerde öyle huzursuzluk verecek bir şey yoktu ama onu kesinlikle huzursuz ediyorlardı.

Martin açıkyürekli, cömert bir insandı; ama dedesinin evinde büyümüştü; evcil kötülüklerin kendi düşmanlarını yarattıkları her zaman görülen bir olaydır. Bencillik özellikle böyledir; şüphe, kurnazlık, gizlilik, kıskançlık da böyledir. Martin çocukken, bilinçsiz olarak, «Dedem kendisini bu kadar çok düşünüyor, ben de onun kadar kendimi düşünmezsem unutulacağım,» diye akıl yürütmüştü. Böylece bencil olmuştu.

Ama hiç bilincine varmamıştı bunun. Biri çıkıp da ona bencil olduğunu söylese, mutlaka öfkelenecek, haksız bir suçlamaya uğradığını düşünecekti. Tehlikeli bir hastalıktan yeni kalkmış olmasa belki gene de anlayamayacaktı, ama kendisi hastalıktan yeni kalkmış, şimdi aynı hastalıktan yatan birinin başını bekliyor, Benliğin mezara ne kadar yaklaştığını, ne kadar bağımlı, zavallı bir nesne olduğunu görüyordu.

Kendi kurtuluşu ve Mark'ın durumunun kötülüğü üzerine düşünmesi doğaldı: aylarca bunu düşünmekten başka yapacağı iş de yoktu zaten. Buradan, hangisinin kurtulmasının daha hayırlı olacağı konusuna ve bunun nedenlerine geldi. O zaman gözündeki perde azıcık aralandı; ve ardında Benlik, Benlik. Benlik göründü.

Ayrıca, Mark'ın hastalığından korktuğu zamanlarda, ona karşı görevini yerine getirip getirmediğini, bağlılığına, canla başla çalışmasına doğru dürüst bir karşılık verip veremediğini kendi kendine soruyordu (böyle zamanlarda herkesin yaptığı, yapması gerektiği gibi). Hayır, arkadaşlıklarının süresi kısaydı, ama pek çok durumlarda kabahatli olduğunu duyuyordu: nedenini sorunca, perde biraz daha aralandı ve Benlik, Benlik, Benlik sahneyi kapladı.

Doğruyu bütünüyle anlayacak kadar kendini bilmesi epey zaman aldı; fakat bu berbat yerin berbat yalnızlığında, umut uzaklarda, ihtiras sönmüş ve ölüm kapısını çalarken, veba salgınına uğramış bir şehirdeymişçesine aktı düşünceler; böylece kendi hayatını duydu ve anladı ve ne kadar çirkin bir leke olduğunu gördü.

Böyle zorlu ders öğrenmeye, fazlasıyla zorlu bir okuldu Eden; ama bataklıkta, çalılıkta, hastalıklı havada, kendilerine göre eğitici bir yöntemleri olan öğretmenler vardı.

Gücünü topladıktan sonra artık sorgusuz ve tartışmasız bir şekilde, bencil olduğunu ve bundan kurtulması gerektiğini, kabul edilmiş bir olgu olarak benimsemeye ciddi bir karar verdi. Kendi kişiliği konusunda (haklı olarak) o kadar şüphedeydi ki Mark'a pişmanlığından ya da iyileşme kararından hiç söz etmemeyi, amacının gerçekleşmesine kendi kendine dikkat etmeyi düşündü — gururdan ötürü de değildi böyle düşünmesi; alçak gönüllülük ve kararlılıktan başka bir şey yoktu — giyebileceği en iyi zırh. O kadar alçaltmıştı Eden onu. O kadar yükseltti onu Eden.

Geçmek bilmeyen uzun bir hastalıktan sonra (konuşamayacak kadar kötülediği umutsuz aşamalarında hastalığın, bir kağıda «keyifliyim» diye yazmıştı), Mark'da bazı iyileşme belirtileri göründü. Gelip gidiyor, görünüp kayboluyordu bu belirtiler; ama sonunda kesinlikle iyileşmeye başladı; daha sonraları da gün günden düzelmeye başladı.

Yorulmadan konuşabilecek kadar düzelince, Martin aklına koyduğu bir tasarısını danıştı ona. Oysa iki üç ay önce aklına gelse başka kimsenin aklına zahmet vermeden uygulamaya ko-

yardı.

«Durumumuz umutsuz,» dedi Martin. «Besbelli. Burası ıssız; başarısızlığı herkesçe biliniyor olmalı; aldığımızı başkasına satmamız da, dürüst olsa bile, mümkün değil. Çılgınca bir planla yurdumuzdan ayrıldık ve beceremedik. Tek umudumuz; uğruna çabalayacağımız tek hedef burayı ebediyen terk etmek ve İngiltere'ye dönmek. Nasıl olursa olsun! Hangi yoldan olursa olsun. Tek, oraya dönebilmek, Mark.»

«Hepsi bu, efendim,» diye cevap verdi Mr. Tapley, kelimeleri anlamlı bir şekilde vurgulayarak, «hepsi bu!»

«Okyanusun bu yanında,» dedi Martin, «bize yardım edecek bir tek dostumuz var, o da Mr. Bevan.»

«Siz hastayken düşünmüştüm onu,» dedi Mark.

«Kaybedeceğimiz zamanı düşünmesem, dedeme bile yazardım,» dedi Martin, «böyle zalimce düşürüldüğümüz bu tuzaktan bizi kurtaracak para isterdim. Önce Mr. Bevan'ı mı denesem?»

«Çok hoş bir adamdı,» dedi Mark. «Öyle bulmuştum.»

«Buraya getirdiğimiz, paramızı bağladığımız birkaç eşyayı satsak üç beş kuruş ederdi,» diye devam etti Martin; «bunun getireceği para neyse hemen kendisine ödenirdi. Ama burada satılamaz ki.»

«Satın alacak kimse yok, cesetlerden başka,» dedi Mr. Tapley, acıklı acıklı sallayarak başını, «bir de domuzlar.»

«Böyle mi yazayım, en ucuz şekilde New York'a, ya da, herhangi bir gemi işinde de çalışmak üzere, yurda dönebileceğimiz herhangi bir limana götürmeye yetecek kadar para isteyim, öyle mi? Aynı zamanda akrabalarımı anlatır, İngiltere'ye döner dönmez, büyükbabam yoluyla da olsa borcumu ödemeye çalışacağımı söylerim.»

«Evet, öyle ya,» dedi Mark. «Herhalde hayır der, bakarsınız evet diyeceği de tutar. Denemekte bir sakınca yoksa...»

«Ne sakıncası olacak?» diye haykırdı Martin. «Buraya gelişimizin suçu benim üstümde, buradan gidebilmek için de elimden geleni yaparım. Geçmişi düşünmek bile istemiyorum. Sana danışmaya daha önceden başlasaydım buralara hiç gelmezdik, Mark.»

Mr. Tapley çok şaşırdı bu itirafa, ama kabul etmedi, sonucun değişmeyeceğini anlattı hararetle. İşitir işitmez Eden'e gelmeyi aklına koymuştu o da.

Sonra Martin ona, önceden Mr. Bevan'a yazıp hazırladığı mektubu okudu. Açıkyüreklilikle, safça yazılmıştı ve durumlarını hiçbir şeyi gizlemeksizin ortaya koyuyordu; çektikleri sefalet açıkça anlatılıyordu; alçak gönüllü ama dosdoğru bir söyleyişle dilekleri bildiriliyordu. Mark mektubu çok beğendi; Eden'e uğrayacak ilk gemiyle mektubu yollamaya karar verdiler; ancak odun almaya uğrardı gemiler Eden'e, ama odun boldu. Mr. Bevan'ın kendi evini bilmediği için Martin mektuba Mr. Norris'in adresini yazdı ve zarfa zaman geçirilmeden gönderilmesi ricasını ekledi.

Ufukta bir gemi görününceye kadar bir haftadan fazla zaman geçti; ama bir sabah, Esau Slodge'un yüksek basınçlı homurtularıyla uyandılar; bir yerlerde önemli olmuş, memleketin en dikkate değer adamlarından birinin adını vermişlerdi gemiye. Bir acele iskeleye koşup mektubu teslim ettiler; Endişeyle geminin yola çıkmasını beklerken iskelede yolu da tıkamış oldular; bu dikkatsizlikleri Esau Slodge'un kaptanını sinirlendirdi; «Allah canını alsın ki bu adamlar şu ordaki yolu tıkamaktan vazgeçmezlerse ufalayıp içkiye dökeceğini» söyledi, yani mecazi bir söyleyişle nehire atacağını anlatmak istedi.

En azından sekiz, on hafta sürerdi cevabın gelmesi. Bu süre içinde bütün güçlerini topraklarını düzeltmekte harcadılar; temizlediler, faydalı işlere hazırladılar. Çiftçilikleri berbattı ama, gene de komşularınınkinden iyiydi; çünkü Mark'ın böyle konularda biraz pratik bilgisi vardı. Martin de ondan öğreniyordu; kokuşuk bataklıkta kalan (bir avuçtu hepsi, bunlar da hastalıktan iyice kurumuşlardı) öteki çiftçiler ise toprak bakımının insanlığın ortak, doğuştan yeteneği olduğunu sanarak gelmişlerdi buralara. Bu çeşitten, başka çeşitten uğraşlarda birbirlerine hep yardım ediyorlardı; ama bir ceza sömürgesindeki mahkumlar kadar acıklı ve umutsuz bir şekilde çalışıyorlardı.

Mark ile Martin geceleri yalnız kalıp yatağa yatınca çok zaman yurtlarından, tanıdıkları yerlerden, evlerden, yollardan,

insanlardan söz ederlerdi; bazen bütün bunları yeniden görebilme umuduna kapılır, bazen de bu umut ölmüş gibi, kederli bir durgunlukla konuşurlardı. Bütün bu konuşmalar sırasında Martin'de garip bir değişiklik görmek Mark'ı çok şaşırtıyordu.

«Ne desem bilmiyorum ki,» diye düşündü bir gece; «benim sandığım adam değil. Kendini hiç öne sürdüğü yok. Bir daha deneyeyim şunu. Uyudunuz mu, efendim?»

«Hayır, Mark.»

«Evi mi düşünüyordunuz?»

«Evet, Mark.»

«Ben de öyle, efendim. Mr. Pinch'le Mr. Pecksniff nasıllardır acaba diyordum kendi kendime.»

«Zavallı Tom!» dedi Martin, düşünceli düşünceli.

«Zayıf iradeli bir insan, efendim,» dedi Mr. Tapley. «Orgu bedava çalar. Kendine hiç bakmaz.»

«Öyle, biraz daha kendine baksın isterdim,» dedi Martin. «Kim bilir. Belki de o zaman onu bu kadar sevmezdik.»

«Hep ezilir, efendim,» diye bir ipucu verdi Mark.

«Evet,» dedi Martin, bir an durduktan sonra. «Bunu ben de çok iyi bilirim, Mark.»

Öyle kederli konuşuyordu ki ortağı bu konudan vazgeçti, biraz sustu, bu arada yeni bir konu geldi aklına.

«Ah, efendim!» dedi Mark, içini çekerek. «Bir genç hanımın aşkı için çok şeylere katlandınız!»

«Ben bundan o kadar emin değilim, Mark,» diye cevap verdi; öyle acele ve enerjik bir şekilde söylemişti ki Martin bunu, söylerken yatağında doğrulup oturdu. «Düşüncelerim hiç de kesin değil bu konuda. Şunu bil ki çok mutsuzdur. Kafa huzurunu feda etti; çıkarlarını tehlikeye soktu; kendisine karşı olanlardan, kıskananlardan, benim gibi kolaylıkla kaçıp uzaklaşamaz. Katlanmak zorunda, Mark, eylemde bulunma imkânı olmaksızın katlanmak zorunda kızcağız! Onun çektikleri çok daha zor gibi geliyor bana. Gerçekten, böyle düşünüyorum!»

Mark Tapley'nin gözleri karanlıkta faltaşı gibi açıldı; ama lafa karışmadı.

«Bu konu açılmışken sana bir sır söyleyim mi, Mark?» dedi Martin. «O yüzük...»

«Hangi yüzük, efendim?» Mark'ın gözleri büsbütün açıldı.

«Ayrılırken bana verdiği yüzük, Mark. Satın almıştı onu; satın almıştı; Yoksul ve gururlu olduğumu (Tanrı yardımcım olsun! Bu gurur!), parasız olduğumu bildiği için.»

«Kim söylüyor bunu, efendim?» diye sordu Mark.

«Ben söylüyorum. Biliyorum çünkü. Sen hasta yatarken yüzlerce kere düşündüm bunu. Ne hayvanım ben, elinden aldım, parmağıma taktım da, hiç aklıma getirmedim bunu, satarken bile; oysa hiç olmazsa o zaman biraz akıl edebilirdim! Ama artık çok geç,» dedi Martin, kendini tutarak, «hem sen hastasın, zayıfladın. Beni neşelendirmek için konuşuyorsun. İyi geceler! Tanrı yardımcın olsun, Mark!»

«Size de, efendim! Ama bu bir dolandırıcılık,» diye düşündü Mr. Tapley, mutlu bir yüzle öbür yana dönerken. «Aldatıldım gene. Ben bunun için girmemiştim ki bu işe. Böyle bir adamla keyifli olmak hiç marifet değil!»

Zaman geçti, umutlarını yönelttikleri noktadan başka gemiler gelip odun aldılar; ama mektubun cevabı gelmedi. Yağmur, sıcak, pis çamur, iğrenç buğular, üretip yetiştirdikleri bütün hastalık ve pisliklerle birlikte, egemendiler. Toprak, hava, bitkiler ve içtikleri su ölümcül özellikle doluydu. Yol arkadaşları iki çocuğunu yitireli epey olmuştu; şimdi sonuncusunu gömüyordu. Böyle şeyler herkesin bilmesini, aldırış etmesini gerektirecek kadar önemli değildi. Akıllı yurttaşlar zengin olur, arkası olmayan kurbanlar sefil olup ölür, sonra da unutulur. Bu kadar.

Sonunda, çirkin nehrin üzerinde soluk soluğa bir gemi gelip Eden'de mola verdi. Geldiğinde Mark tahta kulübede bekliyordu; eline bir mektup verdiler. Alıp Martin'e götürdü. Titreyerek birbirlerine baktılar.

«Ağır, zarf,» diye kekeledi Martin. Açtılar zarfı, küçük bir para tomarı düştü yere.

O anda ne dediler, ne yaptılar, ne duydular, ikisi de hatırlamıyor. Yalnız Mark soluk soluğa, vapur kalkmadan kıyıya koşup yetişti ve dönüşte ne zaman oraya uğrayacağını sorup öğrendi.

On, on iki gün sonra dediler; gene de, daha o geceden eş-

yalarını toplayıp denklerini yapmaya başladılar. Bu heyecanı atlattıktan sonra ikisi de (daha sonra, konuşurlarken anladılar böyle olduğunu) gemi gelinceye kadar öleceklerine kesinlikle inandılar.

Yaşadılar ama, gemi geçmek bilmez üç uzun hafta sonra dönünceye kadar. Bir sonbahar sabahı şafak sökerken, güvertesinde duruyorlardı.

«Cesaret! gene görüşeceğiz!» diye haykırdı Martin, kıyıdaki iki zayıf insana el sallayarak. «Eski Dünyada!»

«Belki de öbür dünyada,» diye ekledi Mark, hafifçe. «İkisini böyle sessiz sedasız yan yana görmek belki de en kötüsü!»

Gemi hareket edince birbirlerine baktılar, sonra dönüp hızla uzaklaştıkları noktayı seyrettiler. Kapısı açık, çevresinde dalları sarkmış ağaçlarla kütükten yapılma kulübe; ötede belli belirsiz görünen durgun sabah sisi, kırmızı güneş; topraktan ve nehirden yükselen buğu; sürtündüğü iğrenç kıyıları büsbütün düzleştiren, monotonlaştıran çabuk akışlı su; düşlerinde kaç kere döndüler oraya! Ve ne büyük mutluluktu uyanıp bunların kaybolan gölgeler olduğunu görmek.

XXXIV. BÖLÜM

Yolcular Yurtlarına Doğru İlerlerken Yolda Bazı Seçkin İnsanlarla Karşılaşıyorlar.

Vapurdaki yolcular arasında, alçak bir kamp sandalyesine oturup bacaklarını yüksek bir un fıçısına dayayan ve sanki manzarayı ayak bilekleriyle seyreden bir bey hemen dikkatlerini çekti.

Ortadan ayrılmış düz siyah saçları ceketine kadar sarkıyordu; çenesinde de bir tutam tüy vardı; boyunbağı takmamıştı; beyaz bir şapka; yenleri uzun, paçaları kısa, siyah bir takım elbise: kirli kahverengi çoraplar ve bağlı ayakkabılar. Doğuş-

tan çamurlu bir görünşü olan yüzü, su ve sabun konusunda çok tutumlu olduğu için büsbütün çamurlanmıştı; bu gözlem giyiminin yıkanabilir kısımları için de geçerliydi; değiştirse, hem kendi rahatlayacak, hem dostlarını sevindirecekti. Otuz beş yaşlarında gösteriyordu; büyük yeşil pamuklu bir şemsiye altında, ezik bir yığın halinde yatıyordu; geviş getiren bir inek gibi çiğniyordu tütününü.

Doğrusu bu bakımlardan çok olağanüstü olduğu söylenemezdi; çünkü gemideki her adamın görünüşünden çamaşırcıyla kavgalı oldukları ve ilk gençlik yıllarından bu yana yıkanmaktan vazgeçtikleri anlaşılıyordu. Ayrıca hepsi sanki sıkı tıkaçlarla tıkanmış ama eklem yerleri gevşek kalmıştı. Ama bu beyde öyle bir bilgelik havası vardı ki Martin karşısındakinin sıradan bir adam olmadığını anladı; gerçekten de öyleydi.

«Nasılsınız, bayım?» dedi bir ses Martin'in kulağının dibinden.

«Nasılsınız, efendim?» dedi Martin.

Konuşan, ince uzun bir beydi; başına kalın kumaştan bir kasket, üzerine de cepleri siyah fitilsiz kadifeyle süslü uzun, bol, yeşil yünlü bir ceket giymişti.

«Avrupalı mısınız, bayım?»

«Evet,» dedi Martin.

«Şansınız varmış, bayım.»

Martin de aynı fikirdeydi; ama çok geçmeden kendisiyle bu beyin bu söze ayrı anlamlar verdiklerini anladı.

«Şansınız varmış ki karşınızda bizim Elijah Pogram'imizi görüyorsunuz, bayım.»

«Sizin Elijahpogrom'inizde mi!» dedi Martin, bunun tek kelime ve bir çeşit binanın adı olduğunu sanarak.

«Evet, bayım.»

Martin anlar görünmek istediyse de işin içinden çıkamadı.

«Evet, bayım,» diye tekrarladı adam. «Bizim Elijah Pogram'imimiz, bayım. Şu anda makine dairesi kazanı yanında şahsen oturmakta.»

Şemsiyenin altındaki bey, devlet meselelerini düşünüyormuş gibi, sağ elinin işaretparmağını alnına dayadı.

«O mu, Elijah Pogram?» dedi Martin.

«Evet, bayım,» diye cevap verdi öteki. «O, Elijah Pogram.»

«Allah Allah!» dedi Martin. «Çok şaşırdım.» Ama Elijah Pogram'in kim olduğu konusunda hiçbir fikri yoktu; hayatında işitmemişti bu adı.

«Bu vapurun kazanı patlayacak olursa, bayım,» dedi yeni tanışı, «hele şimdi patlayacak olursa, bugün despotluğun takviminde bir bayram günü olurdu; insan soyunun tarihi üzerindeki etkileri bakımından, bayım, bizim şanlı 4 Temmuz günümüz gibi bir şey olurdu. Evet, bayım, işte Meclis Üyesi sayın Elijah Pogram; memleketin büyük beyinlerinden biri, bayım. Şu alına bakın bir, bayım!»

«Çok dikkate değer bir alın,» dedi Martin.

«Evet, bayım. Ölümsüz Chiggle, bayım, Avrupada o kadar kavga ve gürültüye yol açan namlı Pogram Heykeli'ni yaptığı zaman, mermerden, bu alnın ölümlü olamayacağını söylemişti. Bu, Pogram Meydan Okumasından önceydi, onun için de korkunç zeki bir kehanetti.»

«Pogram Meydan Okuması nedir?» diye sordu Martin, bunun da bir çeşit meyhane tabelası gibi bir şey olduğunu düşünerek.

«Bir nutuk, bayım,» diye cevap verdi tanışı.

«Ah! elbette,» diye haykırdı Martin. «Ben de ne sanmıştım! Neye meydan okumuştu?»

«Dünyaya meydan okumuştu, bayım,» dedi öteki, büyük bir ciddiyetle. «Genel olarak bütün dünyaya meydan okuyarak herhangi bir davada bizimle yarışmaya çağırmıştı; evrensel dünyaya savaş açmak için iç kaynaklarımızı geliştiriyordu. Elijah Pogram'la tanışmak ister miydiniz, bayım?»

«Siz isterseniz,» dedi Martin.

«Mr. Pogram,» dedi yabancı — Mr. Pogram diyaloğun her kelimesini işitmişti — «Avrupadan bir bey, efendim; İngiltere'den, bayım. Ama yüksek ruhlu düşmanlar özel hayatın tarafsız topraklarında tanışabilirler, sanırım.»

Aygın baygın Mr. Pogram, durmak üzere bir saatin bebeklerinden biri gibi Martin'in elini sıktı. Ama bu baygınlığını, yeni kurulmuş bir saat gibi tütün çiğneyerek gideriyordu.

«Mr. Pogram,» dedi tanıştıran, «bir kamu hizmetkârıdır,

bayım. Meclis tatile girince, yetenekli evlatları olduğu Birleşik Devletleri gezer, tanır.»

Martin, saygıdeğer Elijah Pogram'in kendisi evde oturup ayakkabılarını geziye yollasa gene aynı sonucun alınacağını düşündü: çünkü çevreyi görebilecek durumda yalnız ayakkabıları vardı.

Ama zamanla Mr. Pogram kalktı; ve konuşmasını engelleyen bazı tıkaçsı sonuçları böylece bertaraf ettikten sonra, yaslanacak bir şey bulunan bir yer bulup seçtikten sonra, Martin'le konuşmaya başladı; yeşil şemsiyenin gölgesinden de hiç çıkmıyordu.

Söze, «Nasıl buluyorsunuz?» diye başladığı için Martin onun yerine devam etti.

«Memleketinizi mi?»

«Evet, bayım,» dedi Elijah Pogram. Konuşulacakları dinlemek üzere bazı yolcular çevrelerinde kümelenmişlerdi; Martin, arkadaşının, bir başka arkadaşına, ellerini ovuşturarak, «Pogram şimdi paramparça eder onu,» diye fısıldadığını işitti.

«Doğrusu,» dedi Martin, bir an duraladıktan sonra, «nice deneylerden öğrendiğime göre, bu soruyu sormakla haksızlık ediyorsunuz yabancılara. Yalnız bir tek cevap bekliyorsunuz. Ama ben o cevabı veremeyeceğim size, çünkü o cevabı vermem dürüst olmaz. Dolayısıyla, hiç cevap vermemeyi tercih ederim.»

Ama Mr. Pogram bir dahaki birleşimde dış ilişkiler üzerine büyük bir konuşma yapacaktı, ve bu konu üzerine sert makaleler yazacaktı; özel bir sohbette edindiği herhangi bir bilgiyi sonradan istediği gibi çarpıtarak kamu önünde kullanmak gibi özgür ve bağımsız bir alışkanlığı (pek hoş ve zararsız bir huy) olduğu için, nasıl olursa olsun Martin'in fikrini öğrenmeye kararlıydı. Çünkü ondan bir şey çıkaramayacak olursa, bir şey icat etmesi gerekecekti ki, yorucu bir işti bu. Cevabı zihnine kaydetti ve sorulara devam etti.

«Eden'den misiniz, bayım? Eden'i nasıl buldunuz?»

Martin memleketin o bölgesi üzerine düşüncelerini oldukça sert bir dille anlattı.

«Tuhaf,» dedi Pogram, çevresindeki insanlara bakarak, «ül-

kemize ve kurumlarına karşı bu nefret! Bu ulusal antipati Britanyalı zihninde iyice köklenmiştir!»

«Ne diyorsunuz, bayım?» diye haykırdı Martin. «Eden Toprak Şirketi başındaki Mr. Scadder, yarattığı bütün sefalet, Amerikanın Kurumlarından mı? Görülmüş, işitilmiş herhangi bir hükümetin bir parçası mı?»

«Bence bunun nedeni,» dedi Pogram, yeniden çevresine bakınarak ve Martin'in kestiği yerden sözüne devam ederek, «kısmen kıskançlık ve önyargı, kısmen de sevgili yurdumuzun yüce kurumlarını anlamakta Britanya halkının doğal yetersizliğidir. Mutlaka, bayım,» dedi gene Martin'e dönerek, «Chollop adında bir beyi Eden kasabasında bulunduğunuz süre içinde tanımışsınızdır?»

«Evet,» diye cevap verdi Martin; «ama arkadaşım bu konuda benden daha iyi cevap verebilir, çünkü ben o sıra çok hastaydım. Mark! Beyfendi Mr. Chollop'dan söz ediyor.»

«Ah. Evet, efendim. Evet. Görüyorum,» dedi Mark.

«Yerli hammaddemizin görkemli bir örneği değil mi kendisi, bayım?» diye sordu Program.

«Yok canım. Sahi öyle mi?» diye haykırdı Mark.

Saygıdeğer Mr. Pogram arkadaşlarına, «Bakın işte! Bakın ne geliyor!» der gibi baktı. Onlar da hafif bir mırıltıyla Pogram'ın dehasına saygılarını belirttiler.

«Yurttaşımız. Doğanın ana maddesinden yeni çıkmış örnek bir insandır!» dedi Pogram, coşarak. «Bu özgür yarımkürenin gerçek evlatlarından biridir! Ülkemizin dağları gibi yeşil; madenlerimiz gibi parlak ve bol; geniş ve uçsuz bucaksız ovalarımız gibi resmiyetten uzak, bozulmamış! Sert olabilir! Ayılarımız da öyle. Yabani olabilir. Mandalarımız da öyle. Ama o, doğanın evladı ve özgürlüğün çocuğudur; ve Despota, Tirana vereceği cevap, parlak evinin Batan Güneş olduğudur.»

Bu sözlerin bir kısmı Chollop'la, bir kısmı da Batıdan bir postane müdürüyle ilgiliydi; bir zamanlar hırsızlık ettiği için (Amerika'da böylelerine sık rastlanır) işinden atılmıştı; Mr. Pogram da (oyunu Pogram'a vermişti) Meclisdeki koltuğundan bu son cümleyi onun adına sevilmeyen Başkan'ın kafasına fırlatmıştı. Yarattığı izlenim dehşetli oldu; dinleyenler bayıldı-

lar, bir tanesi Martin'e «bu memleketin belagatsal yanını artık gördüğünü ve şimdi un ufak olduğunu anlaması gerektiğini» söyledi.

Mr. Program dinleyicilerin susmasını bekledi, sonra sordu Mark'a:

«Aynı fikirde imiş gibi görünmüyorsunuz, bayım?»

«Doğrusu kendisinden hiç hoşlanmadım,» dedi Mark. «Doğrusu bu. Bana kabadayı gibi göründü; o silahları yanında taşımasından ve kullanmaya da o kadar hazır görünmesinden hiç hoşlanmadım.»

«Garip!» dedi Pogram, şemsiyesini kaldırıp altından her bir yana bakarak. «Çok tuhaf! Britanya düşüncesinin kurumlarımıza ne kadar karşı olduğunu görüyorsunuz.»

«Ne tuhaf insanlarsınız!» diye haykırdı Martin. «Mr. Chollop'la temsil ettiği sınıf burada bir kurum mudur? Toplu tabancalar, saldırmalar, kamalar, buna benzer şeyler. Kıvanç duyduğunuz kurumlarınız mı? Kanlı düellolar, dövüşler, vahşi saldırılar, sokakta adam kurşunlamak, bıçaklamak, kurumlarınız mı sizin? Bu gidişle birazdan Yalan ve Dolan'ın da bu büyük Cumhuriyetin Kurumları arasında olduğunu öğreneceğiz!»

Sözler dudaklarından çıkar çıkmaz saygıdeğer Elijah Pogram gene çevresine baktı.

«Kurumlarımıza karşı bu hastalıklı nefret,» dedi, «psikolojik gözlemci için güzel bir inceleme konusu. Şimdi de Tanımama Politikamıza imada bulunuyor.»

«Vallahi, neyi isterseniz alın, bir Kurum yapın,» dedi Martin, gülerek, «kazandınız burada, çünkü gerçekten o dediğimi de Kurumlaştırdınız. Ama bütün bunların çoğu bizde bir tek kuruma girer, onu da biz Old Bailey* adıyla tanırız!»

O anda yemek zili çaldı ve herkes kabinelerine koştu; Saygıdeğer Elijah Pogram da öyle bir aceleyle koştu ki şemsiyesinin açık olduğunu unutup kapıda sıkıştı kaldı; ne girebiliyor, ne çıkabiliyordu. Bu kaza aç yolcular arasında birkaç dakika süren büyük bir isyan yarattı, tabakları görüyor, çatal bıçakların işlediğini işitiyor, anında oraya varmazlarsa ne olaca-

* *Londra'daki ünlü hapisane. (Çev.)*

ğını çok iyi biliyorlardı ve dolayısıyla deliye dönmüşlerdi; öte yandan masa başındaki birkaç erdemli yolcu da ötekiler gelmeden bütün eti bitirmek yolundaki olağanüstü çabalarından tıkanacak, boğulacak hale gelmişlerdi.

Şemsiyeyi de sel gibi süpürüp götürdüler ve gedikten içeri daldılar. Zorlu bir boğuşmadan sonra saygıdeğer Elijah Pogram'le Martin, bir Londra tiyatrosunun balkonunda buluşur gibi, yan yana gelmiş buldular kendilerini; bundan sonraki dört bütün dakika boyunca Pogram eline geçirebildiği her şeyi büyük bloklar halinde yuttu, bir kuzgun gibi. Bu olmadık uzunlukta yemeği bitirdikten sonra Martin'le konuşmaya başladı; sakin bir feylesof olduğunu, dolayısıyla hiç sıkılmadan, tamamen özgür bir şekilde kendisiyle konuşmasını söyledi ona. Martin bunu işittiğine çok sevindi; çünkü Elijah'nın öteki, soylu duygularını öğrencilerinin bedenlerine bıçakla kazıyıp, kalem ve mürekkeple değil de, zift ve kuştüyüyle yazan cumhuriyetçi felsefe okulundan olduğuna inanmaya başlamıştı.

«Burada hazır bulunan yurttaşlarım hakkında ne düşünüyorsunuz, bayım?» diye sordu Elijah Pogram.

«Ah! Çok hoş insanlar,» dedi Martin.

Hoş insanlardı. Kimse tek kelime konuşmuyordu; herkes, her zamanki gibi kendi özel tıkınmasına dalmıştı; ve hazır bulunanların çoğunluğu kesinlikle sofra adabını bilmeyen kişilerdi.

Elijah Pogram, «Bu kanıda olmadığını biliyorum!» der gibi baktı Martin'e ve az sonra bu düşüncesi pekişti.

Karşılarında tütünün ileri derecelerine varmış bir bey oturuyordu; bu bitkinin ağzından taşmasıyla meydana gelmiş, ağzının kıyılarında ve çenesinde kuruyup kalmış küçük bir sakalı bile vardı. Çok yaygın bir süs olduğu için Martin'in dikkatini bile çekmeyebilirdi ama bu iyi yurttaş, bütün gelenlere karşı eşitliğini göstermek hırsıyla yanıp tutuştuğu için, bir süre bıçağını ağzına sokup emdi, sonra da, tam Martin uzanırken, tereyağına daldırdı. Leş yiyen bir hayvanı bile tiksindirebilecek bir sulu sululuk vardı bu hareketinde.

Böyle şeylerle her gün rastlaşan Elijah Pogram Martin'in tabağını çektiğini ve tereyağı almadığını görünce pek sevindi.

«Allah Allah! Britanyalıların memleketimizin kurumlarına karşı hastalıklı nefreti hayret verici bir şey!» dedi.

«Vallahi!» diye haykırdı Martin de, «bunun gibi bir toplum daha olamaz. Adamın biri bile bile bir domuz gibi hareket ediyor ve bu bir Kurum oluyor!»

«Görgü öğrenmekle kaybedecek zamanımız yok, bayım,» dedi Elijah Pogram.

«Ne öğrenmesi!» diye haykırdı Martin, «Bir şey öğrenmek sorunu değil ki bu. Bir insanın bir başkasını tiksindirmesini, kızdırmasını önleyen içgüdüsel görgüyü, bir vahşinin doğal görgüsünü unutup yitirmek sorunu. Şu adam bunun böyle olmaması gerektiğini biliyor, ama küçük şeylerde hayvan gibi davranmanın pek güzel ve bağımsız bir iş olduğunu sanıyor.»

«Bu ülkenin bir yurttaşı, onun için doğal olarak parlak ve atik, elbette,» dedi Mr. Pogram.

«Bunun nereye varacağını düşünmeye çalışın, Mr. Pogram,» diye devam etti Martin. «Yurttaşlarınızın çoğu kibarlıkla, gelenek ve görenekle, hükümetle ya da memleketle hiçbir ilgisi olmayan, normal, doğal, insani terbiyeyle ilgili birçok toplumsal görevi inatla görmezden geliyorlar. Siz onların toplumsal suçlarını ulusal bir güzellikmiş gibi, her çeşit suçlamaya karşı savunarak kışkırtıyor, bu yolda yüreklendiriyorsunuz onları. Küçük görevlere karşı kayıtsızlıkları zamanla büyük görevlere karşı kayıtsızlık oluyor; böylece borçlarını ödemez oluyorlar. Sonra ne yaparlar, ya da ne yapmaktan kaçınırlar, bilemem; ama isteyen görür ki bu, doğal bir gelişme olacaktır ve kökü çürük olan bir şey alabildiğine büyüyecektir.»

Mr. Pogram'ın zihni bunu kavrayamayacak kadar felsefiydi; böylece yeniden güverteye çıktılar; orada, önceki yerine yerleşti ve tütünü çiğneye çiğneye neredeyse baygın denecek kadar gevşedi.

Birçok günlük yorucu bir yolculuktan sonra Eden'e doğru yola çıktıkları gece Mark'ın neredeyse vapuru kaçırdığı rıhtıma geldiler. Otel sahibi Yüzbaşı Kedgick orada duruyordu ve vapurdan çıktıklarını görünce çok şaşırdı.

«Ne, ne demek!» diye haykırdı Yüzbaşı. «Eh! Bayıldım buna doğrusu!»

«Otelinizde yarına kadar kalabiliriz umarını, Yüzbaşı?» dedi Martin.

«İsterseniz bir yıl kalın,» diye cevap verdi Kedgick soğuk soğuk. «Ama buradakiler geri gelmenizden hoşlanmayacak.»

«Hoşlanmayacak mı dediniz. Yüzbaşı Kedgick?» dedi Martin.

«Oraya yerleşeceğinizi sanmışlardı,» diye cevap verdi Kedgick, başını sallayarak. «Aldandılar, bunu inkâr edemezsiniz!»

«Ne demek istiyorsunuz?» diye haykırdı Martin.

«Kabul günü yapmamalıydınız,» dedi Yüzbaşı. «Yapmayacaktınız.»

«Dostum,» diye cevap verdi Martin, «ben mi çağırdım onları? Ben mi istedim? Kabul etmesem öfkeleneceklerini, her çeşitten öç alma çabasına gireceklerini, bir yaban kedisi gibi derimi yüzeceklerini söyleyen siz değil miydiniz?»

«Ben orasını bilmem,» diye cevap verdi Yüzbaşı. «Bizim insanlarımızın öfkesi kabardı mı, çok kötü olurlar, benden söylemesi.»

Bunu söyledikten sonra geri kalıp Mark'la konuşmaya koyuldu, Martin'le Elijah Pogram de Ulusal Otel'e doğru yürüdüler.

«Gördüğünüz gibi sağ döndük!» dedi Mark.

«Beklemiyordum,» diye homurdandı Yüzbaşı. «Bir insan kamu görüşlerine uymazsa kamusal bir kişi olamaz. Bilselerdi, yüksek tabakadan insanlarımız veda törenine gelmezlerdi.»

Eden'de ölmemelerini bir türlü kabullenemeyen Yüzbaşı'yı yatıştırmak mümkün olmadı. Otelde kalanların duyguları da aynen böyleydi; ama birdenbire saygıdeğer Elijah Pogram'ı yakalamak ve onun için bir kabul töreni düzenlemek fikri akıllarına geldiği için bunun üstünde düşünecek fazla zaman bulamadılar neyse ki.

Vapur gelmeden önce Otelde genel akşam yemeği yenmişti, onun için Martin, Mark ve Pogram büyük masaya yalnız başlarına oturmuş, çayla soğuk şeyler yiyorlardı. Bu sırada, bu şerefli töreni bildirmek üzere otelde kalanlardan altı kişiyle tiz sesli bir oğlandan meydana gelme bir kurul içeri girdi.

«Bayım!» dedi sözcü.

«Mr. Pogram! diye haykırdı tiz sesli adam.

Tiz sesli oğlanın varlığını böylece hatırlayan sözcü onu tanıttı. «Doktor Ginery Dunkle, bayım! Büyük şiirsel yetenekleri olan bir kimse. Bu yakınlarda katıldı bizlere ve büyük bir kazanç oldu, bayım, bizim için büyük bir kazanç oldu. Evet, bayım. Mr. Jodd, bayım. Mr. Izzard, bayım. Mr. Julius Bib, bayım.»

«Julius Washington Merryweather Bib,» dedi bu bey kendisi, kendisine. «Özür dilerim, bayım. Kusura bakmayın Mr. Julius Washington Merryweather Bib, bayım; Keresticilik yapan, çok saygıdeğer bir bey. Albay Groper, bayım. Profesör Piper, bayım. Ben de, bayım. Oscar Buffum.»

Adları söylenenler birer adım öne kaydı; saygıdeğer Elijah Pogram'i tos vururcasına başlarıyla selamladılar; el sıkıp gene yerlerine kaydılar. Tanıştırma işi bitince sözcü devam etti:

«Bayım!»

«Mr. Pogram!» diye haykırdı tiz sesli oğlan.

«Belki,» dedi sözcü, umudu kesmiş bir tavırla, «küçük görevimizin yerine getirilmesi işini siz yaparsınız, Dr. Ginery Dunkle.»

Tiz sesli oğlanın da zaten bütün istediği bu olduğu için hemen öne fırladı.

«Mr. Pogram! Bayım! Bir avuç yurttaşınız, bayım, Ulusal Otel'e geldiğinizi öğrenmiş bulunuyor kamusal hizmetlerinizin yurtsever özelliğinden haberdar oldukları için, bayım, sizi görmek, sizinle haşır neşir olmak zevkini diliyorlar, bayım ve sizinle, bayım, içinde bulunduğumuz şu...»

«Dakikalar,» diye hatırlattı Buffum.

«Dakikalarda ki, büyük ve mutlu yurdumuzun kendine özgü alınyazısı...»

«Tamam!» diye haykırdı Albay Groper, yüksek sesle. «Güzel söyledi! Çok güzel ifade etti! İyi!»

«Dolayısıyla, bayım,» diye devam etti Doktor, «Saygılarının bir işareti olarak, küçük davetlerine şeref vermenizi diliyorlar, hanımlar solununda, saat sekizde.»

Mr. Pogram eğilerek selam verdi ve söze girdi:

«Sevgili yurttaşlarım!»

«Güzel!» diye haykırdı Albay. «Çok güzel! İyi!»

Mr. Pogram Albaya ayrıca selam verdi, devam etti:

«Ortak davamızda harcadığım emeklerimi değerlendirmeniz ta yüreğime işlemiş bulunuyor. Her zaman ve her yerde; hanımların salonunda, Dostlarım ve Savaş Alanlarında...»

«Güzel, çok güzel! Duydunuz ya! İyi!» dedi Albay.

«Pogram adı size katılmaktan şeref duyacaktır. İsterim ki, dostlarım, mezarıma şu sözler yazılsın: «Ortak ülkemizin Meclis üyesiydi ve kendisine gösterilen güveni hak etti.»

«Komite, bayım!» dedi tiz sesli oğlan, «sizi sekize beş kala bekleyecek. İzninizle, bayım!»

Mr. Pogram onunla el sıkıştı, sonra herkesle, bir kere daha, el sıkıştı; sekize beş kala geri geldiklerinde hepsi, teker teker, acıklı seslerle; «Nasılsınız, bayım?» dediler ve bir kere daha Mr. Pogram'la el sıkıştılar, sanki bu arada o bir yıldır uzaklardaymış ve şimdi bir cenazede karşılaşmışlar gibi.

Ama bu zamana kadar Mr. Pogram kendini toplamıştı; saçını, yüzünü Pogram Heykeline uydurmuştu, öyle ki insan kör olsa, «İşte, ta kendisi! Meydan Okurken!» derdi. Komite üyeleri de süslenmişlerdi; bir topluluk halinde hanımlar salonuna girince beyler ve hanımlar el çırptılar; «Pogram! Pogram!» diye bağıranlar, görmek için saldalyelerin üstüne çıkanlar oldu.

Halkın sevgisinin hedefi odanın ortasına doğru ilerlerken çevresine bakıyor, gülümsüyor, bir yandan da tiz sesli oğlana ortak ülkelerinin kızlarının güzelliğini az çok bildiğini ama bu andaki kadar pırıl pırıl ve kusursuz olarak görmediğini anlatıyordu; tiz sesli oğlan bu sözleri ertesi gün gazetede yayınlayarak Elijah Pogram'ı epey şaşırttı.

«Bir sakıncası yoksa, bayım,» dedi Buffum, ceket ölçüsü alacakmış gibi tutarak Mr. Pogram'i, «şu en uzak köşede sırtınızı duvara verip durun da, yurttaşlarımız sıkışmasınlar. Sırtınızı şu perdeye yaslayıp, bayım, sol bacağınızı da sobanın arkasında tutarsanız her şey tamam olacak.»

Mr. Pogram söyleneni yaptı ve o kadar küçücük bir köşeye sıkıştı ki Pogram Heykeli de görse tanıyamazdı onu.

Bundan sonra akşamın eğlenceleri başladı. Beyler hanım-

ları getirdiler, kendilerini getirdiler, başkalarını getirdiler; Elijah Pogram'e şu ya da bu politik konuda ne düşündüğünü sordular; ona baktılar, birbirlerine baktılar ve pek mutsuz göründüler. Sandalyelere tırmanan hanımlar gözlükleriyle ona baktılar ve yüksek sesle. «Bir konuşsa. Niye konuşmuyor. Ah, keşke konuşsa!» dediler. Elijah Pogram de bazen hanımlara, bazen başka şeylere bakıyor ve sorulara karşılık senatoryal cevaplar veriyordu. Ama toplantının büyük amacı ve ereği, her ne pahasına olursa olsun, Elijah Pogram'i bulunduğu köşeden çıkartmamak olmalıydı; orada tuttular onu, adım attırmadılar.

Bir süre sonra kapı çevresinde bir itişip kakışma dikkate değer bir kişinin gelişini işaret ediyordu; az sonra, çok heyecanlı görünen yaşlı bir bey kendini kalabalığın üstüne attı ve boğuşarak saygıdeğer Elijah Pogram'e doğru yaklaşmaya başladı. Uzak bir köşede, yanında Mark'la, rahat bir gözetleme yerine yerleşen Martin (arada unuttuğu oluyordu onu ama, eskisi gibi sık sık unutmuyordu artık Mark'ı), bu beyi tanır gibiydi, ama adam gözleri yuvalarından uğrayarak, avazı çıktığı kadar bağırınca hiç şüphesi kalmadı:

«Bayım, Mrs. Hominy!»

«Amanın, gene bu kadın, Mark. Gene çıktı ortaya!»

«İşte geliyor, efendim,» dedi Mr. Tapley. «Pogram tanıyor onu. Kamusal bir kişi! Gözü hep memleketinin çıkarında, efendim! Şu hanımın kocası da benim fikrimdeyse, ne kadar mutlu bir insan olmalı!»

Bir yol açıldı; aristokratik yürüyüşü, mendili, kavuşmuş elleri ve klasik başlığıyla tek kişilik bir alay olarak geldi. Mr. Pogram onu görünce bazı sevinç belirtileri gösterdi ve genel bir sessizlik oldu; çünkü Mrs. Hominy gibi bir kadınla Pogram gibi bir adam karşılaşınca ilginç şeyler söyleneceğini herkes biliyordu.

Mrs. H. önce iyice yüklendi ona, verdiği bir oy dolayısıyla sıkı bir sorguya çekti; kendisi, modern Grakus'ların anası olarak, bir Almanca metinde bir satırla üzüntüsünü belirtmişti. Ama Mr. Pogram tam zamanında yıldızlı ve çizgili sancağa imada bulununca — anlaşılan bu bayrağın her çekildiği yerde esen rüzgarı mahcup etmek gibi bir alışkanlığı vardı — bağışladı

onu. Bundan sonra gümrük, ticari anlaşmalar, sınırlar, ithalat ve ihracat üzerine önemli şeyler söylediler; Mrs. Hominy sadece kitap gibi konuşmakla kalmıyor, okuduğu kitapları gerçekten kelimesi kelimesine tekrarlıyordu.

«A-a! bu da nesi?» diye haykırdı Mrs. Hominy, heyecanlı kılavuzunun eline sıkıştırdığı notu okuyunca. «Nasıl şey! Allah Allah! Bak sen!»

Sonra yüksek sesle okudu:

«İki Edebiyatçı Bayan modern Grakus'ların anasına saygılarını sunarlar ve yetenekli yurttaşları olarak kendilerini saygıdeğer (ve seçkin) Elijah Pogram'e tanıştırmasını rica ederler. Kendisini bu iki E. B. Chiggle'ın ruh-ezici konuşan mermerinde çok kereler seyretmişlerdir. M. G.'lerin annesi iki E. B.'nin isteğini yerine getireceğini sözle belirtirse, kendileri, bir Pogram'in yurtseverce yürütülmesine şeref vermek için toplanan galaksiye hemen katılmak zevkine erişeceklerdir. İki E. B. ile M. G.'lerin annesi arasındaki birliğin bir başka bağı olarak iki E. B.'nin ayrıca aşkınlıkçı oldukları da eklenmelidir*.» Mrs. Hominy hemen kalkıp kapıya yürüdü ve bir dakika sonra, kalabalık arasında açılan yoldan, kendine özgü o görkemli yürüyüşle iki E. B.'yi büyük Elijah Pogram'a götürdü. Tıpkı (tiz sesli oğlan büyük bir coşkuyla haykırdı bunu) Coriolanus'un Son Sahnesi gibiydi.

E. B.'nin biri başına olağanüstü büyüklükte kahverengi bir peruka takmıştı. Ötekinin alnında da görünmeyen araçlarla kocaman bir kakmalı taş takılıydı; üstünde Washington'daki Capitol'un resmi olan ve bir peniye satılan çilekli tartlar gibiydi biçimi.

«Miss Toppit ve Miss Codger!»

«Codger sanırım İngiliz gazetelerinde sık sık adı geçen hanım, efendim,» diye fısıldadı Mark. «Hiçbir şey hatırlamayan en eski yerli olarak.»

«Bir Hominy tarafından bir Pogram'e tanıştırılmak,» dedi Miss Codger, «duygularımız diye adlandırdığımız şeyler üzerin-

* *Amerikan filozofu Emerson'un aşkınlıkçılık felsefesine bağlı olduklarını söylüyorlar. (Çev.)*

rinde bıraktığı izlenim bakımından gerçekten heyecan verici bir an. Ama niçin onlara bu adı veriyoruz, ya da niçin izlenim kalıyor, ya da acaba izlenim kalıyor mu, ya da biz gerçekten varsak, ya da gerçekten varsa, ey şaşkın insan! bir Program ya da bir Hominy, ya da bu adları verdiğimiz herhangi bir etkin ilke, Ruhu araştıran, ışığı sönmüş, bu beklenmedik buhran anında inceleyemeyeceğimiz kadar yüce konulardır.»

«Ruh ve madde,» dedi perukalı bayan, «yüceliğin girdabına hızla süzülürler. Yücelik ulur, ve durgun ideal, imgelemin fısıltılı odalarında mışıl mışıl uyur. Onu işitmek çok tatlıdır. Ama sonra sert filozof güler ve der ki Grotesk kişiye, 'Hey, sen! O dolayımı tut benim için. Git, getir buraya!' ve böylece görüm solar.»

Bundan sonra ikisi de Mr. Pogram'in elini tuttular ve yurtsever bir el olduğu için öptüler o eli. Bu iş de bittikten sonra modern Grakusların annesi sandalye getirtti ve üç Edebi Bayan şevkle işe girişip zavallı Pogram'i köşesinden çıkardılar ve en parlak renkleriyle halka gösterdiler.

Pogram'in nasıl derinlere geliverdiği, üç E.B.'nin de kendi derinliklerinden nasıl hiç çıkamadıkları, kaydetmeye değmez bir tarihi konudur. Şunu söylemek yeter: dördü de boylarını aştılar, hiçbiri yüzme bilmiyordu, böylece kelimeleri her bir yana sıçratıp fışkırtarak bir hayli köpük yarattılar. Genel olarak, Ulusal Otel'de işitilegelmiş en zorlu zihin çalışması olarak kabul edildi. Tiz sesli oğlanın gözleri birkaç kez yaşardı; ve herkes, fazla yorulmaktan başlarına ağrı girdiğini söyledi; girerdi de hani.

Elijah Pogram'i artık köşesinden kurtarmak zorunlu olunca, komite kendisini sağ salim yandaki odaya götürdü ve hayranlık da son dereceyi buldu.

«Buna bir çıkış yolu bulmalı,» dedi Mr. Buffum, «yoksa patlayacaklar. Size çok teşekkür ederim, Mr. Pogram. Size karşı yüce bir saygı ve derin duygularla doluyum, bayım. Dile getirmek istediğim duygu, bayım, şudur: 'Dilerim Tanrı'dan, mermer heykeliniz kadar sağlam olasınız! O da düşmanlarına sizin gibi dehşet salsın.'»

Dostlarına da dehşet saldığı düşünülebilir, çünkü Yüce ya

da Gulyabani ekolünden bir heykeldi ve Saygıdeğer Elijah Pogram, saçları diken diken, burun delikleri açılmış bir halde, korkunç bir rüzgar olarak temsil edilmişti. Ama Mr. Pogram dostu ve yurttaşına dile getirdiği umuttan ötürü teşekkür etti ve Komite yeniden ciddiyetle el sıkıştıktan sonra, Doktor dışında herkes yatmaya gitti; Doktor ise akşamın olaylarından esinlenen, on dört yıldızla başlayan kısa bir şiir yazdı; şiirin başlığı şöyleydi: Birkaç Dize. Saygıdeğer Elijah Pogram'in Columbia'nın En Güzel Kızlarından Üçüyle Yaptığı Felsefi Bir Tartışmadan Esinlenilerek. Yazan Doktor Ginery Dunkle. Troy.»

Pogram da yattığına Martin kadar sevindiyse, emeklerinin karşılığını fazlasıyla görmüştür. Ertesi sabah yola çıktılar (Martin'le Mark daha önce ellerindeki eşyayı yola çıkarken satın aldıkları dükkâncılara yok pahasına satmışlardı) ve New York'a yaklaşıncaya kadar yol arkadaşlığı ettiler. Pogram onlardan ayrılması yaklaşırken düşünceli bir tavır aldı ve Martin'i bir kenara çekti.

«Ayrılmak üzereyiz, bayım,» dedi Pogram.

«Lütfen hiç üzülmeyin,» dedi Martin; «buna katlanmalıyız.»

«O değil, bayım,» diye cevap verdi Pogram; «onunla ilgisi yok. Ama nutkumun bir nüshasını kabul etmenizi rica edeceğim.»

«Teşekkür ederim,» dedi Martin, «çok naziksiniz. Çok sevinirim.»

«Bu da değil, bayım,» dedi Pogram: «memleketinize bir nüsha sokmaktan korkmazsınız ya?»

«Elbette korkmam,» dedi Martin. «Niçin korkayım?»

«Dile getirdiği düşünceler biraz sert, bayım,» diye çıtlattı Pogram, karanlık bir çehreyle.

«Orası hiç önemli değil,» dedi Martin. «İsterseniz onun gibi yirmi tane daha sokarım.»

«Hayır, bayım,» dedi Pogram. «Yirmi tane olmaz. O kadarını istemiyorum. Bu tehlikeye atılmaya hazırsanız, bayım, işte Lord Şansölye için bir nüsha,» deyip verdi, «bir tane de Dışişleri Bakanınız için. Kanılarımı dile getirmeleri bakımından bunları görmelerini istiyorum, bayım. Gelecekte görmediklerini,

bilmediklerini söylemesinler. Ama benim yüzümden kendinizi tehlikeye atmayın, bayım!»

«Hiçbir tehlikesi olmadığına lütfen inanın,» dedi Martin. Böylece kâğıtları cebine koydu ve ayrıldılar.

Mr. Bevan mektubunda belirli bir zamanda — talihlerine, tam da bu zamandı şimdi — şehirde belirli bir otelde olacağını ve onları dört gözle bekleyeceğini yazmıştı. Bir dakika oyalanmadan dosdoğru bu otele koştular. Sevinçle, otelde olduğunu öğrendiler; dostları da aynı heyecan ve içtenlikle karşıladı onları.

«Sizden para dilendiğim için çok üzüldüm ve utandım,» dedi Martin. «Ama bakın şu görünüşümüze. Görün halimizi ve ne durumlara düştüğümüzü anlayın.»

«Ben kendimi size yardımda bulunmuş saymıyorum,» diye cevap verdi öteki. «Tersine, bilmeden bu talihsizliklerinize sebep olmakla suçluyorum kendimi. Aldığınız bilgiyle kalkıp Eden'e gideceğiniz aklıma gelmemişti. Burada kolayca servet kazanıldığı düşüncenizden çok çabuk vazgeçeceğinizi umuyordum.»

«Aslında, çılgınca, düşüncesizce atıldım bu işe,» dedi Martin. «Hiç lafını etmemek en iyisi. Zavallı Mark'ın hiç söz hakkı olmadı.»

«Evet! Ama zaten başka konularda da söz hakkı yoktu, değil mi?» diye cevap verdi Mr. Bevan, Mark'la Martin'in durumlarını pek iyi anladığını gösteren bir gülüşle.

«Pek yoktu galiba,» dedi Martin, kızararak. «Ama yaşayan öğreniyor, Mr. Bevan! Neredeyse ölüm haline gelip öğreniyor ya da; biz de daha çabuk öğrendik.»

«Şimdi tasarılarınıza gelelim,» dedi dostları. «Hemen yurdunuza dönmek niyetinde misiniz?»

«Evet, öyle,» diye aceleyle cevap verdi Martin, başka bir yol gösterilmesinden korkarak. «Umarım siz de aynı fikirdesinizdir.»

«Şüphesiz. Zaten buraya niçin geldiğinizi hiç anlamıyorum: ama yazık ki çok ender rastlanan bir durum değil, onun için burasını fazla kurcalamayalım. General Fladdock'la sizi buraya getiren geminin limanda olduğunu işitmişsinizdir.»

«Öyle mi?» dedi Martin.

«Evet. Hem de yarın yola çıkıyor.»

Hem heveslendirici, hem de yürek parçalayıcı bir haberdi bu; çünkü Martin bu sınıftan bir gemide iş bulmasının imkânsız olduğunu biliyordu. Cebindeki para, şimdiye kadar yaptığı borcun dörtte birini ödemeye yetmezdi; yol paralarına yetecek olsa, şimdi harcayamazdı. Bu durumu Mr. Bevan'a açıkladı ve planlarını anlattı.

«İyi ama bu da Eden işi gibi bir çılgınlık,» diye cevap verdi dostu. «Gemiye bir Hıristiyan gibi binmelisiniz; en azından, bir güverte yolcusu ne kadar Hıristiyan olabilirse, o kadar; bana da niyet ettiğinizden birkaç dolar fazla borcunuz olur. Mark gemiye kadar bir gidip yolculara baksın, boğulmadan gidip gidemeyeceğinizi görsün; benim fikrim, gidin! Biz de bu arada şöyle bir dolaşırız (ancak isterseniz uğrarız Norris'lere), sonra da akşama üçümüz birlikte yemeğe çıkarız.»

Martin'in buna söyleyecek sözü yoktu, teşekkürden başka. Böylece karar verildi. Ama Mark'ın arkasından koşup, çıplak güvertede yatmak zorunda kalınsa bile bilet almasını söyledi; bu konuda zaten böyle öğütlere ihtiyacı olmayan Mr. Tapley de öyle yapacağına söz verdi.

Martin'le bir daha baş başa kaldıklarında Mark pek sevinçliydi ve besbelli kıvançla anlatmak istediği önemli bir şey vardı.

«Mr. Bevan'ın işini hallettim, efendim,» dedi Mark.

«Ne demek istiyorsun?» diye sordu Martin.

«The Screw'ün ahçısı dün gidip evlenmiş, efendim,» dedi Mark.

Martin bir açıklama bekleyerek baktı.

«Ben gemiye binince geldiğim lakırdısı yayıldı,» dedi Mark, «ikinci kaptan da gelip dönüşte geminin ahçısı olmak ister miyim diye sordu. 'Sen zaten alışıksın,' dedi: 'gemide herkesin yemeğini pişiriyordun.' Gerçekten de öyle,» dedi Mark, «daha önce hiç yemek pişirmediğim halde.»

«Ne dedin?» diye sordu Martin.

«Ne mi dedim?» diye haykırdı Mark. «Ne bulursam kabul edeceğimi söyledim. 'Öyleyse,' dedi ikinci, 'getirin bir bardak rom;' hemen getirdiler. Ücretim,» dedi Mark, sevinç içinde.

«Sizin yol paranızı çıkarıyor; ranzanızı da ayırdım (köşedeki, rahat olanı); işte böyle, yaşasın Britanya, Britonlar yurtlarına dönüyor!»

«Senin gibi insan dünyada yoktur!» diye haykırdı Martin, elini yakalayarak, «ama Mr. Bevan'ı 'hallettim' derken neyi kastediyorsun, Mark?»

«Canım, anlamıyor musunuz?» dedi Mark. «Ona söylemeyeceğiz. Parasını alacağız, harcamayacağız, saklamayacağız da. Ya ne yapacağız? Küçük bir not yazıp bu durumu anlatacağız, parayı da zarfa koyup, biz gittikten sonra kendisine verilmek üzere otele bırakacağız. Anladınız mı?»

Martin de bu fikre en az Mark kadar sevindi. Her şey onun dediği şekilde yapıldı. Neşeli bir akşam geçirdiler; otelde uyudular; mektubu planlandığı şekilde bıraktılar; ertesi sabah zamanında gemiye gittiler; geçmiş perişanlıklarının ağırlığından doğan bir hafifleme vardı yüreklerinde.

«Elveda! Bin kere elveda!» dedi Martin, arkadaşlarına. «Bütün iyiliklerinizi nasıl hatırlayacağım! Size nasıl teşekkür edeceğim!»

«İleride zengin bir insan, ya da nüfuzlu bir insan olursanız,» diye cevap verdi arkadaşı, «Hükümetinizin dışarıda yerleşmeye giden uyruklarını daha iyi kollamasını sağlarsınız. Göçmenlik konusunda kendi yaşadıklarınızı anlatın, biraz uğraşmayla ne büyük acıların önlenebileceğini göstermeye çalışın.»

Haydin tayfalar! Demir alındı. Yelkenler açıldı. Burnu dosdoğru İngiltere'ye döndü. Amerika arkalarında, denizin üstünde bir buluttu!

«Ey, ahçıbaşı! Böyle derin derin ne düşünüyorsun?» dedi Martin.

«Bir ressam olsam da, Amerikan Kartalının resmini yapmam gerekse, nasıl yapardım diye düşünüyordum,» diye cevap verdi Mark.

«Mümkün olduğu kadar kartala benzetmeye çalışırdın herhalde.»

«Hayır,» dedi Mark. «Bana öylesi yaramaz, efendim. Miyopluğundan ötürü, Yarasaya benzetmek isterdim; böbürlenmesinden ötürü, Horoza benzetirdim; dürüstlüğü açısından,

Saksağana benzetirdim; gururundan dolayı, Tavusa; başını yere gömüp kimse görmüyor sandığı için de, Devekuşuna...»

«Kendi kusur ve kötülüklerinin küllerinden dirilip yeniden göklere yükseldiği için de, Zümrüdüankaya,» dedi Martin. «Haydi, Mark. Öyle olduğunu umalım.»

XXXV. BÖLÜM

İngiltere'ye Varan Martin Bir Törene Şahit Oluyor ve Yokluğunda Unutulmadığını Anlıyor.

The Screw'ün yöneldiği İngiliz limanında vakit gün ortasıydı ve suların yükseldiği zamandı; kabaran sularla bir güzel gelip halice demir attı.

Pırıl pırıldı ortalık; taptaze, kıpır kıpır; hava temiz, özgür, ışıltılıydı; gene de, yurtlarının eski kiliseleri, çatıları, kararmış bacalarının görünüşü karşısında hiçbir şey değildi bütün bunlar, iki yolcuya sorulursa. Kalabalık sokaklardan uzaktan uzağa kulağa çalınan gürültü müzik gibi geliyordu; rıhtımda durup bakan insanlar hepsi sevgili dostlardı; şehrin üstündeki dumandan kubbe, İranın en zengin ipeklerinden daha güzel görünüyordu gözlerine. Su, geminin ışıl ışıl izinde dönüyor, durmadan oynuyor, gemilerin çevresinde dans edip onları kaldırıyordu; tembel teknelerle eğleniyor, şakacı atılışlarla liman rıhtımına çakılı eski demir halkalar arasından zıplıyordu; ama o bile, bir kere daha doğdukları toprağa ayak basmak için çarpan yürekleri kadar fıkır fıkır değildi.

Bu kuleler, çatılar gözlerinden silindiğinden bu yana bir yıl geçmişti. On yıl geçmiş gibi geliyordu onlara. Orada burada ufak tefek birkaç değişikliğe gözleri takılıyor, ne kadar az şeyin değiştiğine şaşıyorlardı. Sağlık ve servet, umut ve nakit bakımından gittiklerinden yoksul dönmüşlerdi. Ama eve dönmüşlerdi. Ev bir ad, bir kelime de olsa, çok güçlü; hiçbir büyücünün, en güçlü hokkabazlıkla ulaşamayacağı kadar güçlü.

Sahile ayak bastıklarında ceplerinde pek az para vardı, ne yapacakları konusunda da hiçbir belirli fikirleri yoktu; ucuz bir taverna bulup biftek yediler ve biraz da bira içtiler. Ancak karaya yeni ayak basmış insanlar gibi tadını çıkardılar bu işin. İki iyi huylu dev gibi yemeklerini yedikten sonra ateşi karıştırdılar, pencerenin perdesini açtılar ve kocaman, battal koltukları birbirlerine yapıştırıp divan yaparak mutlu mutlu sokağı seyre daldılar.

Sokak bile sanki bir peri ülkesinin sokağıydı, biftek ve sert, diriltici İngiliz birasının atmosferiyle yarı gizliydi. Çünkü pencere camı öylesine buğulanmıştı ki Mr. Tapley kalkıp mendiliyle silene kadar yoldan geçenleri normal ölümlü insanlara benzetemediler. Bundan sonra bile, sıcak groglarından yükselen helezonlu duman onları birbirlerinden gizlemekte devam etti.

Sadece böyle tavernalarda görebileceğiniz, herhalde yapılışları sırasında mimara içki içip sarhoş olma kolaylığını sağladıkları için taverna mimarisine girmiş olan garip küçük odalardan birindeydiler. İnatçı bir adamın beyninde olduğundan fazla köşe vardı odada; çılgınca tasarlanmış dolaplar vardı ki, ancak özel olarak bu amaçla icat edilmiş ve yapılmış eşyalar konabilirdi içlerine; esrarengiz raflar ve bölmeler, tavanda merdiven belirtileri vardı; ve odanın içinde, düğmenin iki karış ötesinde çalıp, kurumun başka hiçbir bölümüyle hiçbir şekilde ilişki kurmayan bir de zil vardı. Kaldırım düzeyinin biraz aşağısındaydı ve yaslanmıştı kaldırma; öyleki yoldan geçenlerin sepetleri, düğmeleri parmaklıklara takılıyordu; düşünceli bir müşteriyle ışığın arasına ansızın giriveren ürkek oğlan çocuklar sırnaşıyor ya da bir doktormuş gibi adama dil çıkarıyorlardı; ya da burunlarını camda yassıltarak beyaz tokmaklara benzetiyor, sonra da hayaletler gibi yitip gidiyorlardı.

Martin'le Mark gelip geçenleri seyrederek oturuyor, yapılacak ilk işlerinin ne olması gerektiğini konuşuyorlardı.

«Şüphesiz, Miss Mary'yi görmemiz gerekiyor,» dedi Mark.

«Elbette,» dedi Martin. «Ama nerede olduğunu bilmiyorum. Çektiğimiz sıkıntılarda mektup yazacak yürekliliği gösterememiştim — sen de en iyisi susmak demiştin ya — dolayısıyla,

New York'dan ilk ayrılışımızdan beri ondan haber alamadım ve nerede olduğunu da bilmiyorum.»

«Bana kalırsa, efendim,» diye cevap verdi Mark, «ilkin dosdoğru Ejder'e gitmeliyiz. Siz tanındığınıza göre, istemezseniz, hiç gelmeyin. Beş on mil uzağında kalabilirsiniz. Ben yolu devam ederim. Mrs. Lupin bütün haberleri verir bana. Mr. Pinch istediğimiz bütün bilgileri bana aktarır. Önerim şu: bu gün öğleden sonra yürümeye başlayalım. Yorulunca dururuz. Bulursak bir şeye bineriz. Binemezsek yürürüz. Hemen yapalım, hem de ucuz yapalım.»

«Ucuz yapmazsak, hiç yapamayabiliriz,» dedi Martin, paraları çıkarıp avucunda sayarak.

«İyi ya, öyleyse hiç zaman geçirmeyelim, efendim,» diye cevap verdi Mark. «Küçük hanımı görünce, büyük beyin ne düşündüğünü öğrenince, sonra ne yapmamız gerektiğine karar verirsiniz.»

«Şüphesiz,» dedi Martin. «Tamamen haklısın.»

Bardaklarını ağızlarına götürürken elleri havada kaldı, o anda yavaş yavaş, düşünceli düşünceli camın önünden geçmekte olan birine takılı kaldı gözleri.

Mr. Pecksniff. Rahat, sakin, ama gururlu. Dürüst bir şekilde gururlu. Özenle giyinmişti, gülümsemesi her zamankinden tatlıydı, bütün kirli düşüncelerden uzak, dalgın dalgın, sanatının güzelliklerini düşünüyor ve meydanı, büyülü bir fener içinde bir yapma adam gibi ağır ağır dolanıyordu.

Mr. Pecksnif geçerken, karşı yönden gelen biri durup büyük bir ilgi ve saygıyla, neredeyse hayranlıkla, arkasından baktı; gene onu görmüş gibi evden fırlayan mal sahibi de bu adama yanaştı, ciddiyetle başını sallayarak, o da Mr. Pecksniff'in ardı sıra baktı.

Martin'le Mark, gözlerine inanamazcasına birbirlerine baktılar; ama mal sahibiyle öbür adam orada duruyorlardı hâlâ. Mr. Pecksniff'in belirişinin verdiği öfkeye karşın Martin içtenlikle gülmekten kendini alamadı. Mark da aynı durumdaydı.

«Bu işi öğrenmeliyiz,» dedi Martin. «Mal sahibine soruversene, Mark.»

Mr. Tapley gitti ve biraz sonra iri kafalı mal sahibini de ardına takıp getirdi.

«Az önce buradan geçen, arkasından baktığınız bey kimdi?» diye sordu Martin.

Mal sahibi kömürleri alevlendirdi, sanki, cevabını en güzel biçimde verme çabasında, kömür fiyatlarına bile aldırış etmez bir hale gelmiş gibi; ellerini cebine soktu, cevabını daha da etkili kılmak için büsbütün şişerek konuştu:

«O bey, büyük Pecksniff'dir! Ünlü mimar, beyler!»

Bunları söylerken sırayla ikisini de süzdü, bu haberin altından ilk kalkabilecek olana yardım etmeye hazırlanır gibi.

«Büyük Mr. Pecksnif, tanınmış mimar, beyler,» dedi mal sahibi, bu kelimeleri tekrarlamaktan derin bir haz duyuyor gibiydi, «birinciliği kazandı, binayı yapacak.»

«Temelin ilk taşını kim koyuyor?» diye sordu Martin.

«Milletvekilimiz sırf bu iş için geldi,» diye cevap verdi mal sahibi. «Öyle sıradan adamların yapacağı iş değil. Yöneticiler Avam Kamarası'ndaki milletvekilimizden aşağısını kabul etmediler. O da Kibarların davası için geldi.»

«Ne davası bu?» diye sordu Martin.

«Ne! Bilmiyor musunuz?» dedi mal sahibi.

Besbelli mal sahibi de bilmiyordu. Seçim zamanları ona Kibar taraf olduğunu söylüyorlardı, o da çizmelerini giyip gidip oyunu atıyordu.

«Tören ne zaman?» diye sordu Martin.

«Bugün,» diye cevapladı mal sahibi. Sonra saatini çıkarıp etkileyici bir sesle, «neredeyse bu dakika,» dedi.

Martin telaşla gidip seyretmenin mümkün olup olmadığını sordu; meydan çok dolu olmadıkça efendi insanların seyretmesine bir engel bulunmayacağı cevabını alınca, Markla birlikte acele koştular.

Mr. Pecksniff kendilerini görmeden meydanda bütün olup bitenleri görebilecek bir köşe bulup yerleştiler. Tam zamanında yetişmişlerdi çünkü bir oh demelerine kalmadan ilerilerden büyük bir gürültü işitildi ve herkes kapıya baktı. Birkaç hanım sallamak üzere mendillerini hazır ettiler; ve yanlışlıkla alkışlanan bir hayır kurumu öğretmeni, hilesi çıkınca fena halde

yuhalandı.

«Belki Tom Pinch de yanındadır,» diye fısıldadı Martin, Mr. Tapley'ye.

«Bu kadarı ona fazla yüz vermek olmaz mı, ne dersiniz?» dedi Mr. Tapley.

Bu ihtimal üstüne tartışmaya da zaman kalmadı çünkü hayır kurumu okulunun öğrencileri temiz giyimlerle ikişerden kol geldiler ve oradakiler bu manzaradan ötürü kendilerini o kadar kutladılar ki tek kuruş katkıda bulunmayanlar bile gözyaşları döktüler. Ardından, işini hiç bırakmayan vicdan sahibi bir davulcunun başı çektiği bir bando belirdi. Sonra, ellerinde değnekler ve göğüslerinde yaylarla, törendeki işlevleri pek anlaşılmayan ve birbirlerinin ayaklarına basıp uzun süre yolu da tıkayan bir grup bey geldi. Bunları, Kibarların Davasını savunan milletvekili çevresinde kümeleşen Şehremini ve şehir meclisi izledi; milletvekilinin sağında büyük mimar Mr. Pecksniff vardı ve pek samimi konuşarak ilerliyorlardı. O zaman hanımlar mendillerini, beyler de şapkalarını salladılar ve kurum çocukları çığlıklar attı ve Kibarların Davasını savunan bey eğilerek selam verdi.

Ortalık durulunca Kibarların Davasının temsilcisi ellerini ovuşturdu, başını iki yana salladı ve tatlı tatlı çevresine baktı; temsilci ne yapsa hanımlardan biri ya da öbürü çılgınca mendil sallamaya başlıyordu. Taşa bakınca, ne zarif! dediler. Deliğe bakınca, ne kadar alçak gönüllü! dediler. Şehreminiyle sohbet edince, ne kadar rahat! Kollarını kavuşturunca hep bir ağızdan, tam bir devlet adamı!

Mr. Pecksniff de yakından izlendi. Şehreminiyle konuşurken, ah, ne nazik adam! dediler. Elini taşçının omzuna koyup birkaç talimat verince, çalışan sınıflara karşı davranışı ne kadar tatlı: zahmetlerini seve seve çektirecek bir adam, zavallıcıklara!

Derken gümüş bir mala getirildi; Kibarların Davasının temsilcisi kolları sıvayıp malaya biraz sıva alınca kulakları sağır eden bir alkış koptu. Ne kadar ustaca kullanıyordu malayı, şaşılacak şeydi. Böyle kibar bir insanın bunları nereden öğrendiğine kimse akıl erdiremedi.

Taşçının talimatıyla bir çeşit çamur pastası yapınca içinde paralar olan bir vazo getirdiler; Kibarların Davasının temsilcisi bir hokkabazlık yapmaya hazırlanır gibi bir tavırla bunu alıp şıngırdattı. Bunun üzerine ne hoş, ne şen, ne neşeli! dediler. Vazo da yerine konunca bir klasik bilgin yazıyı okudu, Latince olarak İngilizce değildi; hiç yakışmazdı. Herkes bunu da çok beğendi; özellikle de, üçüncü çekimden, ablatif halde, yanında da yakışık alır bir sıfat bulunan uzun isimler okundukça; böyle anlarda topluluk pek yumuşuyor, pek etkileniyordu.

Derken halkın bağırışması arasında taş yerine indirildi. İyice oturunca yerine, Kibarların Davasının temsilcisi malasının sapıyla üstüne üç kere vurdu; sanki şakacıktan, evde kimse var mı diye soruyordu. Bunun üstüne Mr. Pecksniff planlarını açtı (dehşetli planlardı) ve halk bakıp hayran olmak üzere toplandı.

Bütün bunlar olurken bir türlü rahat durmayan Martin — Mark bir türlü anlamıyordu kıpır kıpır oluşunun nedenini — artık kendini tutamadı; kalabalığı yarıp varlığından habersiz Mr. Pecksniff'in omzunun üstünden, açtığı planlara baktı. Öfke içinde döndü Mark'ın yanına.

«Ne oluyorsunuz, efendim?» diye haykırdı Mark.

«Ne olacağım! **Benim** okulum bu.»

«Sizin okulunuz mu?» dedi Mark.

«Benim okul planlarım. Ben yaptım. Hepsini ben çizdim. Sadece dört pencere eklemiş, alçak, ve berbat etmiş.»

Mark önce bir türlü inanamadı, ama öteki gerçekten böyle olduğunu anlatınca, düşüncesizce bir şey yapmasını önledi geçici öfkesi yatışıncaya kadar. Bu sırada milletvekili de halka az önce yaptığı iş üzerine bir söylev çekiyordu.

Bu şehrin Kibarlarının Davasını temsil etmek üzere Parlamentoya gittiğinden beri — ve Hanımefendilerin Davaları diye de ekleyebileceğini söyledi (mendiller savruldu) — onların arasına girmek ve Bir Başka Yerde (mendiller ve kahkahalar) sesini onlar adına yükseltmek tatlı görevi olmuştu. Ama hiç bu seferki kadar temiz, derin, lekesiz bir neşeyle aralarına katılmamıştı. «Bu olay,» dedi, «her zaman belleğimde yaşayacak-

tır; sadece saydığım nedenlerden ötürü değil, ayrıca, bir beyefendiyi şahsen ve bizzat tanıma fırsatını da bana bahşetmiş olduğu için...»

Burada malayla Mr. Peksniff'i gösterdi ve gene dehşetli bir gürültüyle alkışlanan Pecksniff'in omzuna elini koydu.

«Bu beyefendinin bu tarladan şeref ve kazanç biçeceğini umuyorum; namını daha önce de duymuştum — zaten kim duymamıştır ki? — ama entelektüel çehresini görmek şerefine bugüne kadar erişmemiştim ve entelektüel konuşmasını dinleyerek zevkle ders alma fırsatını şimdiye kadar bulamamıştım.»

Herkes buna çok sevindi ve öncekinden bile çok alkışladı.

«Ama umarım ki Saygıdeğer Dostum,» dedi kibar temsilci — tabii hemen ardından da ekledi: «kendisinden bu kelimeyle söz etmeme izin verirse,» — ve tabii Mr. Pecksniff eğilerek selam verdi — «kendisini daha yakından tanımama izin verecektir; isterim ki, ilerideki yıllarda bugünü düşünürken, ikisi de hayatım boyunca ayakta kalacak olan iki binanın temel taşlarını koyduğumu hatırlayım!»

Gene dehşetli alkış. Bütün bu süre boyunca Martin durmamasıya sövüyordu Mr. Pecksniff'e.

«Dostlarım!» dedi Mr. Pecksniff cevap olarak. «Benim görevim konuşmak değil, inşa etmektir; konuşmak değil, eylem yapmaktır; dille değil mermerle, taşla, tuğlayla uğraşmaktır; çok duygulandım. Tanrı sizleri korusun!»

Görünüşe bakılırsa dosdoğru Mr. Pecksniff'in yüreğinden pompalanıp gelen bu sözler coşkunluğu en yüksek derecesine ulaştırdı. Mendiller gene savruldu; hayır okulundaki çocukların her birisine büyüyüp birer Pecksniff olmaları emredildi; meclis üyeleri, asalı beyler, Kibarların Davasının temsilcisi, hepsi Mr. Pecksniff'i alkışladılar. Mr. Pecksniff için, üç kere sağ ol sağ ol sağ ol! Mr. Pecksniff için, üç kere daha! Beyler, lütfen, üç kere daha, Mr. Pecksniff için! Bir kere daha, beyler, Mr. Pecksniff için, ve son olduğuna göre iyi olsun!

Sözün kısası, Mr. Pecksniff'in büyük bir iş yaptığı kabul edilmiş ve nazikçe, cömertçe ödüllendirilmişti. Alay yürüyüp gidince meydanda Mark'la Martin'den başka kimse kalmadı. Mr. Mr. Pecksniff'in erdemleri ve bunları saygıyla anmaktı genel

sohbet konusu. Ondan büyük bir tek Kibarların Davasının temsilcisi vardı.

«Bir şu herifin durumuna bak, bir de bizimkine!» dedi Martin, acı acı.

«Amma yaptınız, efendim!» diye haykırdı Mark, «ne çıkar bundan? Kimi mimarlar plan yapmakta ustadır, kimi mimarlar da yapılmış plana göre bina yapmakta. Sonunda her şey düzelir, efendim; hepsi düzelir!»

«Ve şimdilik...» diye başladı Martin.

«Şimdilik, efendim, dediğiniz gibi, yapacağımız çok iş ve yüreyeceğimiz çok yol var. Onun için hemen davranalım!»

«Dünyanın en iyi öğretmeni sensin, Mark,» dedi Martin, «ben de kötü bir öğrenci olmamaya çalışmaya kararlıyım, elimden geldiği kadar! Haydi bakalım! Yola koyulalım bir ayak önce!»

XXXVI. BÖLÜM

Tom Pinch Hayatını Kazanmak Üzere Yola Çıkıyor. Başlangıçta Buldukları.

Ah! Yüreğindeki koskoca Pecksniff eriyip boş bir rüya haline geldikten sonra, Salisbury Şehri ne kadar değişik görünüyordu Tom Pinch'in gözüne! Olağanüstü dükkânlara karşı aynı imanı besliyor, bu yerin esrarına ve ahlaksızlığa karşı aynı dehşeti duyuyordu; zenginliğini, halkını, kaynaklarını aynı hayranlıkla ölçüyordu; gene de eski şehir değildi bu, hiç benzemiyordu. Handa kahvaltısı hazırlanırken pazarda gezinmeye çıktı; eski pazardı işte, aynı alıcılar ,aynı satıcılar; aynı telaşlı iş temposu; aynı bağırtı çağırtı, aynı tavuk gıdaklamaları; gene aynı tereyağları, göz kamaştıran aklıkta bezlere sarılmış, taze taze; üstünden hâlâ çiyi gitmemiş aynı taze sebzelerle yemyeşil; satıcıların gene aynı sepetleriyle, aynalar, danteller,

askılar, pantolon askıları, hırdavat dolu sepetleriyle süslü; gene aynı güzel domuz paçaları ve bir zamanlar üzerlerinde gezinen domuz ayaklarıyla değer kazanmış böreklerle lezzetli; gene de Tom'a bir şey garip bir şekilde değişmiş görünüyordu. Çünkü bildiği her yerde olduğu gibi pazaryerinin ortasında da, oraya koyduğu anıtı göremez olmuştu; bu süs olmayınca her yer çıplak, soğuk görünüyordu.

Değişiklik bundan derine gitmiyordu, çünkü Tom, bir insanda hayal kırıklığına uğradıktan sonra genel olarak bütün insanlıktan öç almanın ve herkesten birden şühelenmenin en akılcı ve bilgece yol olduğunu bilecek kadar zeki değildi. Gerçekten de, bu çeşit adalet, pek çok derin şair ve saygıdeğer insan tarafından desteklendiği halde, dünyanın daha yakın zamanlarda tanıyageldiği mantıklı — haydi, Hiristiyan demeyelim — bir davranış biçiminden çok, içlerinden birine kızdığı için Bağdat'ın bütün hamallarının katli için emir veren Bin Bir Gece'deki o müşfik Vezirin adaletine benzer.

Tom hayallerindeki Pecksniff'i çayına batırmaya, ekmeğine sürmeye ve birasının yanına çerez etmeye o kadar alışmıştı ki kovuluşundan sonraki ilk sabahında kahvaltısı hiç de iyi olmadı. Kendi işlerini ciddi ciddi düşünüp dostu, orgcunun asistanıyla da gene bunları konuştuğu için yemeğe de iştahı kalmadı.

Orgcunun asistanına göre Tom ne yaparsa yapsın, mutlaka Londra'ya gitmeliydi; çünkü Londra gibi yer yoktu. Bu, genel olarak doğrudur herhalde ama, Tom'un oraya gitmesi için kendi başına yeterli bir neden değildi.

Ama Tom da Londra'yı düşünmüştü bundan önce, kız kardeşi ve hayatının bu önemli buhranında doğal olarak danışmak istediği eski dostu John Westlock'la da ilgili olarak. Dolayısıyla, o da Londra'ya gitmeye karar verdi; yerini ayırtmak için hemen araba bürosuna gitti. Araba dolmuştu, onun için gidişini ertesi akşama ertelemek zorunda kaldı; ama bu olayın bile kötü olduğu gibi iyi bir yanı da vardı, çünkü beklenmedik harcamalarla kesesi hafiflemekle birlikte, Mrs. Lupin'e yazıp eşyasını zamanında getirtebilirdi şimdi; böylece bu hazineyi metropole yanında götürüp fazla masraftan kurtulmuş olurdu. «Onun

için,» dedi Tom, kendini yatıştırarak, «zararı kadar yararı da var.»

Ama işte bu kadarına karar vermekle bile, şimdiye kadar tanımadığı bir özgürlük duygusu geldi içine — belirsiz, bulanık bir tatil yapma izlenimi — pek hoş bir duygu. Üzüldüğü, sıkıldığı anlar vardı, hem de bir hayli çok; gene de, kendi efendisi olduğunu, kendi adına istediği gibi planlar yapabileceğini düşünmek çok güzeldi. Ürkütücü, coşturucu, yüce, anlaşılmaz bir şeydi; sorumluluk ve güvensizlikle dolu, sersemletici bir gerçeklikti; ama, bütün dertlerine karşın, handaki yemeklere özel bir tat veriyor ve kendisiyle, bazen büyülü bir parlaklık kazanan tasarıları arasına düşsel bir buğu perdesi geriyordu.

Bu kararsızlık içinde Tom, eski mal sahibiyle şişman öküzün aynı kıpırtısız şaşkınlığını uyandırarak, gene yatağına attı kendini; ertesi günü de bu durumda geçirdi. Sonunda, «Londra» yazısının yaldızlı harfleri ışıl ışıl yanan araba geldiğinde Tom'u öylesine ürküttü ki neredeyse kaçıp gidecekti. Ama kaçmadı; arabacının yanına oturup dört kır ata baktığında, kendini de bir kır ata benzetti; ya da, en azından, arabanın bir parçası; durumunun yeniliği ve görkemi karşısında afallamıştı.

Aslında, böyle bir arabacının yanında oturmak Tom'dan daha alçak gönüllü bir insanı da şaşırtabilirdi. Çünkü, araba sürme mesleğinden olanlar içinde, imparator seçilmeye layıktı gerçekten. Eldiven kullanışı, sıradan bir adamınkine benzemiyordu — arabadan uzakta, kaldırımda dururken bile — sanki dört kır at her nasılsa parmaklarının uçlarındaymışçasına giymişti eldivenleri. Şapkası için de aynı durum söz konusuydu. Ancak sınırsız bir at bilgisinin ve yollarda çılgın bir serbestliğin verebileceği şeyler yapıyordu şapkasıyla. Özel talimatlarla değerli küçük paketler getiriliyor, o da hepsini şapkasına atıp şapkayı da başına geçiriyordu; sanki yerçekimi yasalarıyla başından düşmesi, uçması mümkün değilmiş ve başına bir kaza gelemezmiş gibi. Yardımcısı da öyle! Günde yetmiş uzun mil favorilerinde bile yazılıydı. Tavırları rahvandı; konuşması tırıs. Yokuş aşağı bir yolda hızlı bir arabaydı; sırf hızdı bu adam. Tepesinde borusuyla bu adam oturduğu sürece bir öküz arabası bile yavaş gidemezdi.

Bütün bunlar Londra'yı hatırlatıyor, diye düşündü Tom, arabacının yanında oturup çevresine bakınırken. Böyle bir arabacı ve böyle bir yardımcı Salisbury ile başka herhangi bir yer arasında hiçbir zaman var olamazdı. Bu araba o sizin düzenli giden taşra arabalarınızdan değildi, afili, cakalı, sefih bir Londra arabasıydı; bütün gece ayakta, gündüzün uykuda, hızlı hayat yaşamaktaydı. Salisbury'ye metelik verdiği yoktu, sanki bir köydü Salisbury. En güzel caddelerden gürültüyle geçti, Katedrale meydan okudu, en beter köşeleri en hızlı döndü, her şeyi yolundan kaçırarak her yere bıçak gibi girdi; sanki son sevinçli mirasıymış gibi borusuyla canlı bir meydan okuma öttürerek açık kır yoluna çıktı.

Çok güzel bir akşamdı. Yumuşak ve aydınlık. Londra'nın kocamanlığı ve kesinsizliğinin zihnine yığdığı yüke karşın Tom tatlı havada bu hızlı yolculuğun gönül çelen duygusuna karşı direnemedi. Dört kır at, durumdan Tom gibi sevinç duyarcasına koşuyorlardı; boru da beygirler kadar keyifliydi; bazen arabacının sesi de katılıyordu; tekerlekleri uyum halinde mırıldanıyorlardı; koşumlardaki pirinçler, küçük çıngıraklardan meydana gelme bir orkestraydı; böylece, şıngırtıyla, şangırtıyla güzel güzel ilerlerken, öndeki atların dizgin tokalarından arka kapağın tokmağına kadar her şey, bir büyük müzik aleti olmuştu.

Hayda, hendeklerin, bahçe kapılarının, ağaçların yanı sıra geçerek; evlerin, ahırların, işte eve dönen insanların yanı sıra geçerek. Hayda, yol kenarına çekilmiş eşek arabalarının yanı sıra geçerek: araba yoldaki dar dönemeci alana kadar arabacıların azgın atlarını zor zaptedip yol kenarında tuttukları boş yük arabalarının yanı sıra. Hayda, sessiz köşeciklere bırakılivermiş kiliselerin ve çevrelerindeki, ölülerin göğüslerinde papatyaların uyuduğu — çünkü vakit akşamdır — yemyeşil köy mezarlıklarının yanı sıra geçerek; Hayda, sığırların bacaklarını serinlettikleri, kamışlar biten derelerin yanı sıra; çitle çevrilmiş çayırların, samanlıkların, çiftliklerin yanı sıra geçerek; geçen yıldan kalma, kesilmiş biçilmiş, azalan ışıkta eski ve kararmış evler gibi görünen saman yığınlarının yanı sıra geçerek. Hayda, çakıllı deve boyundan, suları sıçrata sıçrata geçip yeniden düz yoia çıkarak. Hayda! Hayda!

Posta yerine vardıklarında sandık orada mıydı? Sandık! Mrs. Lupin kendisi orada mıydı? Tam bir han sahibesi gibi kendi arabasına binip mi gelmişti yoksa, ve kendi atı Ejder'i (bu hayvanın adı sütlaç olmalıydı aslında) sürerek, mahun koltuğunda oturuyor ve pek güzel mi görünüyordu? Posta arabası, tekerleğini sıyırarak geldi durdu yanında ve muavin Mrs. Lupin'in adamına yardım edip sandığı yukarı aldıktan sonra, sanki araba da Tom Pinch'in kurtuluşundan dolayı coşkunluğunu dile getiriyormuşçasına, borusunu sevinçle öttürdü.

«Bana çok iyilik ettiniz, gerçekten!» dedi Tom, el sıkışmak üzere sarkarak. «Size bu zahmeti vermek istemezdim.»

«Zahmet olur mu hiç. Mr. Pinch!» dedi Ejder'in sahibesi.

«Eh! Biliyorum, siz seve seve yaparsınız,» dedi Tom, elini içtenlikle sıkarak. «Bir haber var mı?»

Han sahibesi başını salladı.

«Beni gördüğünüzü söyleyin,» dedi Tom, «çok cesur ve neşeli olduğumu, hiç üzülmediğimi de söyleyin; onun da böyle yapmasını istiyorum, çünkü sonunda her şey düzelecek. Hoşça kalın!»

«Yerleşince mektup yazmayı unutmazsınız, değil mi, Mr. Pinch?» dedi Mrs. Lupin.

«Yerleşince mi!» diye haykırdı Tom, elinde olmaksızın gözlerini açarak, «Ha, evet, yerleşince yazarım. Belki daha önce yazsam iyi olur, çünkü yerleşmem uzun sürebilir: param az ve sadece bir dostum var. Selamınızı iletirim o dostuma. Mr. Westlock'la aranız çok iyiydi hep. Allahaısmarladık!»

«Güle güle.» dedi Mrs. Lupin, içinden uzun bir şişe taşan bir sepeti aceleyle çıkarıp uzatarak. «Şunu alıverin. Güle güle!»

«Londra'ya mı götüreceğim?» diye haykırdı Tom. Öteki arabayı sürmeye başlamıştı bile.

«Yok, yok,» dedi Mrs. Lupin. «Yolda yemek için biraz bir şey hazırlamıştım da. Sıkı tutun, Jack. Siz yolunuza devam edin, bayım. Tamam! Güle güle!»

Tom kendini toplayıncaya kadar bir çeyrek mil kadar yol almışlardı; o zaman deli gibi el sallamaya başladı; Mrs. Lupin de aynı şeyi yapıyordu.

«Posta yerini son görüşümdür herhalde,» diye düşündü Tom, görmek için kendini zorlayarak, «kaç kereler burada durmuş, bu arabayı seyretmişimdir; kaç arkadaşımdan ayrıldım burada! Bu arabayı zaman zaman gelip arkadaşlarımı alarak dünyaya götüren kocaman bir canavara benzetirdim. Şimdi de beni götürüyor, Tanrı bilir nerede ve nasıl geçimimi sağlayacağım!»

Buraya gelip sonra da yürüye yürüye Pecksniff'in evine dönüşünü gözünün önüne getirmek Tom'u kederlendirdi; kederlenince de, o sıra unuttuğu, dizinde duran sepete takıldı gözü.

«Dünyada onun kadar iyi, düşünceli bir insan daha yoktur,» diye düşündü. Tom. «Şimdi aklıma geldi: adamına bana bakmamasını özellikle söylemiş olmalı, bahşiş vermeyim diye! Elimde hazır duruyordu ama bir kere bile bakmadı bana; oysa o adam doğal olarak (iyi tanırım çünkü) sırıtır ve bakardı. Vallahi, bu insanların iyiliği beni mahvediyor.»

Düşüncelerinin burasında arabacıyla göz göze geldiler. Arabacı göz kırptı. «Yaşına göre dehşetli hoş bir kadın,» dedi arabacı.

«Aynı fikirdeyim,» dedi Tom. «Öyle.»

«Nice gençleri cebinden çıkarır, yani,» dedi arabacı, «Ha?»

«Nice gençleri,» diye onayladı Tom.

«Zaten ben pek hoşlanmam öyle çok gençlerinden,» dedi arabacı.

Bu bir kişisel zevk konusu olduğu için Tom fikir belirtmemeyi uygun gördü.

«Çok genç oldular mı, örneğin içki konusunda doğru düşünenine rastlamak güçtür,» dedi arabacı: «böyle bir sepetle gelmeyi akıl edebilen bir kadın olgunluk çağına erişmiş demektir.»

«İçinde ne olduğunu merak ediyor musunuz?» dedi Tom, gülerek.

Arabacı sadece gülmekle yetinince Tom kendisi meraklandı sepeti açıp içindekileri birer birer yere dizmeye başladı. Fırında pişmiş soğuk tavuk, dilinmiş Jambon, pişkin bir ekmek, bir parça peynir, bir kesekâğıdı dolusu bisküvi, altı yedi elma,

bir bıçak, biraz tereyağı, biraz tuz ve bir şişe eski şeri. Ayrıca bir de mektup vardı; bunu cebine koydu Tom.

Arabacı Mrs. Lupin'in sağduyusuna o kadar hayran kalmıştı ve Tom'u iyi talihinden dolayı öyle yürekten kutluyordu ki Tom sepetin tamamen platonik bir sepet olduğu ve sadece bir dostluk nişanı olarak kendisine sunulduğunu açıklamak gereğini duydu. Bu sefih düşünceli gezginin konu üzerine yanlış kanılar beslemesine engel olmak için büyük bir ciddiyetle bunları söyledikten sonra armağanları onunla paylaşmaktan sevinç duyacağını belirtti ve arabacının tecrübesi, yolu tanımasına dayanarak uygun göreceği herhangi bir anda ortak bir dostluk duygusuyla sepete birlikte saldırıya geçmeyi önerdi. Bundan sonra sohbetleri iyice tatlandı ve Tom atlar üzerine, zürafa üzerine bildiğinden fazla bir şey bilmediği halde, vardıkları ilk konakta arabacı yardımcısına, «şu yanımda oturan ilk bakışta biraz sersem görünüyor ama sohbeti bakımından böyle yolcu az bulunur,» dedi.

Hayda, kararan gölgeler arasından; ağaçların kopkuyu gölgelerini hiç umursamadan, ışığın ve karanlığın arasından dörtnala, sanki elli mil ötedeki Londra'nın ışığı yolculuğa yetiyormuş, hatta biraz da artıyormuş gibi. Hayda, kriket oynayan birkaç kişinin daha hâlâ oyalandığı, oynayanların ayaklarının, raket ve sopaların taze çimende açtığı her oyuktan geceye kokular saçılan köy çayırlarının yanı sıra. Tüysüz Geyik hanından dört yeni atla yeniden yola, kapıda birikip hayran hayran seyredenlerin gözleri önünde; bu sırada çözülen atlar da, koşumları sarkarak, göle doğru tırısa kalkıyor ve farkına varılınca on kişi birden bağırıp meraklı oğlanlar da arkalarından seğirtiyor. Eski taş köprüden, nal sesleri ve kıvılcımlar arasında geçerek yeniden karanlık yola ve açık kapıdan çıkıp ileriye, dünyaya doğru. Hayda!

Hey, arkadaki, kes şu boruyu biraz! Muavin, arabanın damında emekleyerek ön tarafa gel, sen de saldır şu sepete! Ama bu arada hızımız kesilmemeli, hız kesmek olur mu hiç: tersine, şanımıza şan katmak için iki lokma bir şey atıştırıyoruz. Ah! Bu eski şarap şişesi gecenin olgun soluğuna değmeyeli kim bilir ne çok zaman geçmiştir; borucunun soluğunu ıslatmak için ne

güzel bir şey. Bir dene. Korkma, Bill, bir daha çek! Tamam, şimdi soluğu toparla, üfle boruyu, Bill. İşte müzik diye buna denir. Tını diye buna denir. Hayda, hayda, hayda!

Şu pırıl pırıl aya bak! Biz farkına varmadan yükselivermiş; bu ışıkta yeryüzü koynundaki nesneleri su gibi yansıtıyor. Hendekler, ağaçlar, alçak damlı evcikler, çan kuleleri, ağaç kütükleri ve yeşeren genç dallar, hepsi birdenbire kibirli oluvermişler, sabaha kadar kendi güzelliklerini seyretmeye kararlılar. İleride, karağaçlar hışırdıyor, titreyen yaprakları kendilerini yerde görebilsinler diye. Meşe öyle değil; titremek ona yakışmaz; onun için bir dalını bir kıpırdatmadan kocaman ve iriyarı sağlamlığını sergiliyor. Gıcırdayan menteşeleri üstünde yamuk duran sakat ve çürük, yosun tutmuş bahçe kapısı, fantastik bir dul gibi aynasının önünde ileri geri sallanıp duruyor; bu arada araba da, hayaletleri kovalarmışçasına hendeklerden, engebelerden atlayarak, düz yollardan, eğri yollardan geçerek ilerliyor.

Bulutlar da! Ve alçağa inen buğu! Çevreyi gizleyen koyu bir sis değil de, aydınlık, havalı, tül gibi bir buğu: önüne gerildiği güzellikleri, alçak gönüllü bir hayranlıkla bakan gözlerimize daha da güzel gösteriyor. Gerçek tül de böyle yapar ya: baştan çıkarır sizi Papa'nın kendisi olsanız bile. Hayda! Artık ay gibi gidiyoruz biz de. Bir an bir ağaç kümesinde gizleniyoruz; bir an sonra buğulara karışmışız; bir an yolumuzda apaçık beliriyor ;bir an sonra kaçıyor sanki, ama hep ilerliyor, bizim yolculuğumuz da onunkine paralel. Hayda! Ayla yarıştayız!

Gündüz geliverince gecenin güzelliği duyulmaz oluyor. Hayda! İki konak daha geçtikten sonra yollar neredeyse bir sürekli sokak haline geliyor. Hayda, pazar bahçelerinin, sıra sıra evlerin, villaların, meydanların arasından; yük arabalarının, yolcu arabalarının, öküz arabalarının yanından; erken erken işe gidenlerin, işsizlerin, sarhoşların, yük taşıyanların yanından; her biçimde tuğla ve harç arasından; arabada insanın oturduğu yerde kalmasını güçleştiren arnavutkaldırımlarından! Hayda, sayısız dönemeçlerden, sayısız dolambaçlı yollardan, derken eski bir bir hana varılıyor, ve Tom Pinch, başı dönerek, yerde, ve Londra da!

«Zamanından beş dakika önce geldik hem de!» dedi sürücü, Tom'dan yol parasını alırken.

«Doğrusu,» dedi Tom, «beş saat geç gelsek de pek aldırmazdım; çünkü bu erken saatte ne yapacağımı, nereye gideceğimi bilemiyorum.»

«Yani sizi beklemiyorlar mıydı?» diye sordu sürücü.

«Kim?» dedi Tom.

«Kim olacak, onlar,» dedi sürücü.

Belli ki Tom'un geniş bir akraba ve dost çevresini görmek üzere şehre geldiğini düşünüyordu ve onu bu düşüncesinden vazgeçirmek epey güç olacaktı. Tom hiç uğraşmadı. Neşeli bir tavırla konuyu kapattı, hana girip avluya açılan salonlardan birindeki şöminenin önüne oturup uykuya daldı. Uyandığında hanın bütün müşterileri ayaktaydı, onun için o da kalkıp yıkandı, giyindi. Yolculuktan sonra yıkanmak pek hoşuna gitti; bu zamana kadar saat de sekizi bulduğu için hemen eski dostu John'u görmek üzere yola çıktı.

John Westlock. High Holborn'da, Furnival's Inn'de oturuyordu. Burası Tom'un yola çıktığı yerden çeyrek saatlik bir yoldaydı ama, kestirmeden gitmek için düz yoldan iki üç mil öteye gittiği için uzak göründü. Sonunda John'un ikinci kattaki dairesine geldiğinde eli ayağı titreyerek zili tutup durdu. Çünkü Pecksniff'le aralarında geçenleri anlatma düşüncesiyle iyice heyecanlanmıştı; John'un bu durumda fena halde şişineceğinden korkuyordu.

«Ama nasıl olsa olacak,» diye düşündü Tom, «er geç; bari bir an önce bitsin.»

Tak tak.

«Galiba bu da Londra tarzında bir kapı çalma olmadı.» diye düşündü Tom. «Pek cesur çıkmadı sesi. Belki de onun için kimse kapıyı açmıyor.»

Gerçekten de kimse kapıyı açmıyordu, onun için Tom tokmağa bakarak ve bütün gücüyle birine «Girin» diye bağıran beyin nerede oturduğunu düşürerek orada durup durdu.

«Hay Allah!» diye düşündü sonunda Tom. «Belki de burada oturuyor da bana sesleniyor. Bunu hiç düşünmediydim. Acaba kapı dışarıdan da açılıyor mu? Açılıyormuş ya.»

'Açılıyordu gerçekten, tokmağı çevirince; ve gerçekten, tokmağı çevirince aynı ses gürledi yeniden, «Niye girmiyorsunuz? Girsenize içeri! Ne duruyorsunuz orada?» Epey şiddetle.

Tom küçük koridordan bu seslerin geldiği odaya girdi; sabahlığı ve terlikleriyle (ayakkabıları giyilmeye hazır olarak yanındaydı), elinde gazetesiyle, kahvaltı masasının başında oturan bir bey gözüne ilişmişti ki, söz konusu bey, çay masasını devirmek tehlikesini hiçe sayarak Tom'a doğru atıldı ve ona sarıldı.

«Tom, sevgili dostum!» diye haykırdı. «Tom!»

«Sizi gördüğüme çok sevindim. Mr. Westlock!» dedi Tom Pinch, iki elini birden sıkarak ve büsbütün titreyerek. «Ne kadar iyisiniz!»

«Mr. Westlock mu!» diye tekrarladı John. «Ne demek istiyorsun, Pinch? Adımı unutmuş olmayasın?»

«Yok, John, hayır. Unutmadım,» dedi Thomas Pinch. «Hay Allah, ne kadar iyisin.»

«Yahu, senin gibi adam hayatımda görmedim!» diye haykırdı John. «Ne demek istiyorsun durup durup bunu söylemekle? Ne olmamı bekliyordun, anlamadım ki! Gel, otur, Tom, otur ve aklını başına devşir Allah aşkına. Nasılsın, arkadaş? Çok sevindim seni gördüğüme!»

«Ben de seni gördüğüme çok sevindim,» dedi Tom.

«Demek duygularımız karşılıklı,» diye cevap verdi John. «Hep öyleydi zaten. Geleceğini bilsem kahvaltılık bulundururdum, Tom. Kendi hesabıma, böyle bir sürpriz dünyanın en iyi kahvaltısına tercih ederim; ama senin durumun başka, kurt gibi acıkmışsındır. Artık ne bulabilirsen, Tom, yemekte acısını çıkarırız. Şeker istersin, biliyorum; Pecksniff'deki şeker sorunu hep aklımda. Ha, ha, ha! Peki, Pecksniff nasıl? Ne zaman geldin şehre? Bir şeyler anlatsana, Tom. Burada hep kırıntı var ama kötü şeyler sayılmaz. Güveçte domuz başı. Şunu bir dene. Tom. Başla bir yerden, haydi. Ne adamsın yahu! Çok sevindim seni gördüğüme.»

Müthiş bir hareketlilik içinde bunları söylerken John durmadan kilere gidip geliyor, çanaklar içinde bir şeyler getiriyor, çay kutusunun dibinden olmadık miktarlarda çay çıkarıyor,

Fransız çöreklerini pabuçlarının içine düşürüyor, tereyağın üstüne sıcak su döküyor, hiç utanıp sıkılmadan buna benzer sürüyle sakarlık yapıyordu.

«İşte!» dedi John, ellinci kere yerine oturup sonra kahvaltıya bir şey daha eklemek üzere sandalyesinden fırlayarak. «Şimdi yemeğe kadar yeter bu bize. Şimdi haberleri dinleyelim, Tom. Önce, Pecksniff nasıl?»

«Nasıl olduğunu bilmiyorum,» dedi Tom, çok ciddi bir sesle.

John Westlock demliği masaya bırakıp şaşkın şaşkın baktı.

«Nasıl olduğunu bilmiyorum,» dedi Thomas Pinch; «hakkında herhangi bir kötü dileğim yok ama, nasıl olduğunu merak da etmiyorum. Ayrıldım ondan, John. Ebediyen ayrıldım kendisinden.»

«Kendi isteğinle mi?»

«Yo, hayır, o beni işten çıkardı. Ama onun hakkında yanıldığımı ben bundan önce anlamıştım; ne olursa olsun yanında kalamazdım. Onun hakkında yargılarının doğru olduğunu üzülerek kabul ediyorum. Gülünç bir zayıflık olabilir ama, John, emin ol ki bunu anlamak benim için çok üzücü oldu.»

Bir kahkahayla cevaplandırılmak korkusuyla Tom'un dostuna yalvaran bir bakışla bakması ve yumuşak başlı tavrıyla beklemesi gereksizdi. Böyle bir şey yapmak John'un aklının kıyısından bile geçemezdi.

«Ben bir düş görmüşüm,» dedi Tom, «şimdi hepsi geçti. Nasıl olduğunu sana başka bir zaman anlatırım. Aptallığıma kızma, John. Şu sıra bunu ne düşünmek ne de konuşmak istiyorum.»

«Doğrusunu istersen, Tom,» diye cevap verdi arkadaşı, içtenlikle, bir süre sessizce durduktan sonra,» bu konuda ne kadar duygulandığını görünce, sonunda bu keşfi yaptığına sevinmem mi yoksa üzülmem mi gerektiğini bilmiyorum. Bu konuda şakalaştığım için bile kendimi bağışlayamıyorum; daha düşünceli olmalıydım.»

«Sevgili dostum,» dedi Tom, elini uzatarak, «beni ve açıklamamı bu tavırla karşılaman iyiliğini, cömertliğini gösteriyor. Gelirken bir an için bile olsa, bir tedirginlik duyduğum için

yüzüm kızarıyor utancımdan. Sırtımdan nasıl bir yük kalktığını sana anlatamam,» dedi Tom, yeniden çatal bıçağı eline alıp neşelenerek. «Bu domuz başını fena halde cezalandıracağım.»

Böylece ödevleri hatırlatılan ev sahibi hemen davrandı ve Tom'un tabağına çelişik ve uzlaşmaz yiyecekler yığmaya başladı. Böylece Tom esaslı bir kahvaltı yaptı ve iyice rahatladı.

«Tamam,» dedi John, konuğunun davranışlarını sonsuz bir memnunlukla gözledikten sonra. «Şimdi, gelelim planlarımıza. Şüphesiz benimle kalacaksın. Bavulun nerede?»

«Handa,» dedi Tom. «Niyetim.»

«Niyetini boşver şimdi,» diyerek sözünü kesti John Westlock. «Ama buraya gelirken niyetin bana fikir danışmaktı, değil mi, Tom?»

«Elbette.»

«Fikir verirsem de alacaktın herhalde.»

«Evet,» diye cevap verdi Tom, gülümseyerek, «eğer iyi bir fikirse. Ama senden gelecek fikir şüphesiz iyi olmalı.»

«Çok güzel. Öyleyse daha işin başından böyle inatçılık etme, Tom, yoksa hemen dükkânımı kapar, bu değerli malımı satışa çıkarmam. Beni ziyarete geldin. Keşke senin için bir orgum olsaydı, Tom.»

«Alt katlardaki beylerle üst kattaki bey de şüphesiz böyle düşünüyordur,» diye cevap verdi Tom.

«Dur hele. İlkin, bu sabah gidip kız kardeşini görmek istersin,» diye devam etti arkadaşı, «ve şüphesiz oraya yalnız gitmek istersin. Yolun bir kısmına kadar ben de seninle gelirim: kendi ufak bir işimi görür, öğleden sonra da seni burada bulurum. Şunu cebine at, Tom. Canım, sadece kapının anahtarı. Eve benden önce gelirsen, anahtar gerekecek.»

«Ama,» dedi Tom, «kendimi böyle...»

«Yahu, iki tane anahtar var,» diye kesti sözünü John Westlock. «Kapıyı aynı anda iki anahtarla birden açamam, öyle değil mi? Tom, ne alem adamsın! Yemek için özellikle istediğin bir şey var mı?»

«Hayır, hayır,» dedi Tom.

«Güzel; öyleyse o işi de bana bırakabilirsin. Biraz kiraz brandisi içer misin, Tom?»

«Bir damla bile içemem! Ne güzel odalar bunlar!» dedi Pinch; «her şey var.»

«Amma yaptın, Tom, bir iki tane bekâr işi oda; Philip Quarll ya da Robinson Crusoe'nun aklına gelecek çeşitten bir düzen; hepsi bu kadar. Ne dersin? Yürüyelim mi?»

«Elbette,» diye haykırdı Tom. «Ne zaman istersen.»

John Westlock çörekleri pabuçlarından çıkardı ve papuçlarını giydi, giyindi, Tom'a da bu aralık okuması için gazeteyi verdi. Yürüyüşe çıkmaya hazır olarak döndüğünde Tom'u elinde gazete kara kara düşünür buldu.

«Hayal mi kuruyorsun, Tom?»

«Hayır,» dedi Mr. Pinch. «Hayır. İlan sayfasına bakıyordum, belki bana uygun bir şey görürüm diye. Ama hep düşündüğüm gibi, işin garibi, hiç kimse uymuyor. İşte, her çeşitten bir sürü işveren her çeşitten işçi arıyor, her çeşitten bir sürü işçi de her çeşit işveren arıyor, ama hiçbiri birbirine denk düşmüyor. İşte, geçici olarak zor duruma düşmüş, kamu hizmetinde bir bey, beş yüz paund ödünç para istiyor; bir sonraki ilanda da borç verecek tam bu kadar parası olan bir bey. Ama görürsün, John, hiçbir zaman o parayı ona veremez! İşte, az bir geliri olan bir bayan, sessiz, neşeli bir aileyle birlikte oturmak istiyor; ve işte kendilerini tam bu kelimelerle tanıtan bir aile, 'sessiz, neşeli bir aile' diyorlar ve tastamam böyle bir hanımın gelip kendileriyle oturmasını istiyorlar. Ama gitmez onların yanına, John. Havadar bir yatak odası ve arasıra salonu kullanmak isteyen şu bekâr beyler de, güzel havasıyla tanınan, Royal Exchange'e beş dakikalık yoldaki ev sahipleriyle bir türlü anlaşamayacaklar. Dostlarından kaçan ve sütun başlarında geri dönmeleri için yalvarılan şu harfler bile, ricaların kaç kereler tekrarlandığına bakılırsa, geri dönmeyecekler. Gerçekten de, görünüşe bakılırsa,» dedi Tom, düşünceli düşünceli içini çekip gazeteyi masaya bırakarak, «bazı insanlar nasıl sözle yakınıyorlarsa, bazı insanlar da dertlerini gazetede bastırarak yakınıyorlar. 'Şöyle bir şey istiyorum, elde edemiyorum ve elde edeceğimi de hiç sanmıyorum!' diyerek avunuyor, rahatlıyorlar anlaşılan.»

John Westlock bu düşünceye güldü, birlikte çıktılar. Tom

Londra'ya geleli o kadar zaman geçmişti ve o zamandan hatırladıkları o kadar azdı ki, gördüğü her şeye karşı büyük bir ilgi duyuyordu. Yarım saatlik bir yürüyüşten sonra hâlâ parasını yankesicilere kaptırmadığına çok şaştı. Ama John Westlock onu memnun etmek için bir yankesici icat edip gayet saygıdeğer bir yabancıyı bu meslek erbabından biri olarak göstermesi üzerine pek sevindi.

Arkadaşı onu Camberwell yakınlarına kadar getirdi ve zengin evin yerini yolunu şaşırmasına imkân kalmayacak bir kesinlikle anlattıktan sonra kendi başına bıraktı. Kocaman zilin önünde duran Tom, hafifçe çekti ipi. Az sonra kapıcı göründü.

«Affedersiniz, acaba Miss Pinch burada mı oturuyor?» dedi Tom.

«Miss Pinch burada mürebbiyelik ediyor,» diye cevapladı kapıcı.

Aynı zamanda Tom'u tepeden tırnağa bir süzdü «Ne biçim adamsın sen? Nereden geliyorsun?» demek istercesine.

«Ben de o hanımı sormuştum,» dedi Tom. «Tamam. Şimdi evde mi?»

«Bilmiyorum,» diye cevap verdi kapıcı.

«Bir zahmet öğrenebilir misiniz acaba?» dedi Tom. Çok utana sıkıla hatırlattı bunu. Çünkü böyle bir adım atma imkânının varlığı kapıcının hiç aklına gelmemiş gibiydi.

İşin aslı şuydu: kapıcı, bahçe kapısını açmaya giderken alışıldığı üzere evin zilini de çalmış (çünkü bu işleri yapmışken aristokratça yapmalı) ve orada kendi görevi sona ermişti. Görevi yabancılara bilgi vermek olmayıp sadece kapıyı açmak ve kapatmak olduğu için işin geri kalan kısmını tam bu sırada evin basamaklarında beliren uşağa bıraktı:

«Hey, baksanıza! Ne yapıyorsunuz? Bu tarafa, delikanlı!»

«Ah!» dedi Tom, ona doğru yönelerek. «Başkası olduğunu görmemiştim. Acaba Miss Pinch evde mi?»

«Evde,» diye cevap verdi uşak. Sanki Tom'a, «Evde ama, buranın sahibi filan sanıyorsan hemen vazgeç bu fikrinden,» der gibiydi.

«Mümkünse kendisini görmek istiyordum da,» dedi Tom.

Çiçeği burnunda bir delikanlı olan uşağın gözü tam o sırada bir güvercinin uçuşuna takılmıştı. Bu olayla o kadar ilgilendi ki kuş ortadan kayboluncaya kadar gözünü bir türlü ayıramadı. Sonra Tom'u içeri aldı ve bir odada beklemesini söyledi.

«İsim var mı?» dedi delikanlı, kapıda uyuşuk bir tavırla duraklayarak.

İyi düşünmüştü bunu; yabancıya, çabuk parlar cinsten olursa, suratına bir yumruk indirmek için yeterli gerekçe vermeden, delikanlının onun hakkındaki fikrini ima ediyor, böylece ziyaretçiyi adsız ve önemsiz olarak gizlice değerlendirmenin ağır yükünden kurtulup ferahlıyordu.

«Ağabeyisi deyin, lütfen,» dedi Tom.

«Annesi mi?» diye uzata uzata sordu uşak.

«Ağabeyisi,» diye tekrarladı Tom, sesini hafifçe yükselterek. «Önce bir bey, sonra da ağabeyisi derseniz memnun olurum çünkü beni beklemiyor, Londra'da olduğumu da bilmiyor, onun için heyecanlanabilir.»

Delikanlının, Tom'un sözlerine duyduğu ilgi çoktan kesilmişti, ama lütfen durmuş, dinler gibi yapıyordu; sözü bitince kapıyı çekip gitti.

«Allah Allah!» dedi Tom. «Ne saygısız, ne küstahça bir davranış bu. Umarım bu uşaklar burada yenidir ve Ruth'a karşı böyle davranılmıyordur.»

Yandaki odadan işitilen sesler bu düşüncelerini yarıda kesti. Heyecanlı bir tartışma oluyor ya da bir suçlu yüksek sesle azarlanıyordu; arada bir kasırga halini alıyordu bağırtı. Uşak da gelişini galiba bu fırtınaların biri sırasında haber vermişti; çünkü birdenbire, doğal olmayan bir sessizlik oldu, herkes sustu. Pencerenin önünde durmuş, bu aile kavgasının neden doğmuş olabileceğini düşünüp Ruth'la bir ilgisi olmasa diye umarken kapı açıldı ve kardeşi koşup boynuna sarıldı.

«Gözlerime inanamıyorum!» dedi Tom, sevgiyle kucaklaştıktan sonra ona kıvançla bakarak, «ne kadar değişmişsin, Ruth! Başka yerde görsem belki de tanıyamazdım! Çok güzelleşmişsin,» dedi Tom, anlatılmaz bir sevinçle: «bir genç kadın olmuşsun; öyle... o kadar, vallahi, çok güzeleşmişsin!»

«Sana öyle geliyor, Tom...»

«Yok, yok, herkese öyle geliyordur,» dedi Tom, saçlarını şefkatle okşayarak. «Bu bir olgu; benim düşüncem değil. Ama ne oldu?» dedi Tom, daha dikkatli bakarak, «niye yüzün kızarmış? Hem ağlamışsın sen!»

«Hayır, ağlamadım, Tom.»

«Saçma,» dedi ağabeyi, hiç kulak asmadan. «Doğru söyle. Beni kandıramazsın. Ne oldu, canım? Ben artık Mr. Pecksniff'in yanından ayrıldım; şimdi niyetim Londra'da bir iş bulup yerleşmek; buradan memnun değilsen (korkarım değilsin ve şimdiye kadar en iyi niyetinle beni kandırdın bu konuda) burada kalman gerekmez.»

Aman! Tom'un tepesi atıyordu, dikkat! Domuz başının da bununla bir ilgisi olabilir ama, uşağın kesinlikle vardı. Güzelim kızcağızı görmek de; bunun da payı çoktu. Tom kendisi çok şeye dayanırdı ama kardeşinden dolayı kıvanç duyuyordu ve kıvanç hassas bir şeydir. «Belki dünyada Pecksniff bir tane değil,» diye düşünmeye başlamıştı ve öfkeli damarlarda bir aşağı bir yukarı koşuşan bütün iğnelerden anlaşıldığına göre, Tom başka türlü kızışmaktaydı!

«Bunu sonra konuşuruz, Tom,» dedi Ruth, yatıştırmak için onu bir kere daha öperek. «Korkarım burada kalamayacağım.»

«Kalamayacak mısın?» dedi Tom. «Öyleyse kalmayacaksın, canım. Haydi! Sadaka beklemiyoruz!»

Tom'un bu ünlemlerini, efendisinden, gitmeden önce onu ve Miss Pinch'i görmek istediği haberini getiren uşak kesti.

«Göster yolu,» dedi Tom. «Hemen görüşelim.»

Böylece, az önceki patırtının geldiği bitişik odaya geçtiler. Burada, sesi ve tavrı pek azametli olan orta yaşlı bir beyle, iltizama verilebilir yüzlü, ya da, nişasta ve sirkenin külliyetli miktarda uygulandığı bir yüze sahip, orta yaşlı bir hanım oturuyordu. Ayrıca, şu anda şiddetle ağlayan ve kindarca burnunu çeken, Miss Pinch'in en büyük öğrencisi de hazır bulunuyordu.

«Ağabeyim, efendim,» diye uysalca Tom'u tanıştırdı Ruth.

«Ha!» dedi orta yaşlı bey, Tom'u dikkatle süzerek. «Gerçek-

ten ağabeyi misiniz Miss Pinch'in? Sorduğum için kusuruma bakmayın. Hiç benzetemedim de.»

«Miss Pinch'in bir ağabeyi olduğunu biliyorum,» dedi hanımefendi.

«Miss Pinch benim öğretimimle uğraşacağına hep ağabeyini anlatır zaten,» diye hıçkırdı öğrenci.

«Sophia! Sen dilini tut!» dedi beyefendi. «Oturun lütfen,» dedi Tom'a.

Tom oturdu, sessiz bir şaşkınlıkla yüzlerine bakarak.

«Siz de burada kalın, isterseniz, Miss Pinch,» diye devam etti beyefendi, omzundan geriye bir göz atarak.

Tom hemen kalkıp kız kardeşine bir sandalye çekti, sonra gene oturdu.

«Bugün kız kardeşinizi görmeye gelmenize sevindim, bayım,» diye devam etti pirinç ve bakır dökümcüsü. «Çünkü, prensip olarak, ailemde, mürebbiye olarak çalışan bir genç insanın ziyaretçi kabul etmesini doğru bulmamakla birlikte, bu seferinde tam denk düştü. Kız kardeşinizden hiç memnun olmadığımızı size üzülerek bildiririm, bayım.»

«Ama hiç memnun değiliz,» diye ekledi hanımefendi.

«Dayaktan öldürseler gene de dersimi anlatmam Miss Pinch'e!» diye hıçkırdı öğrenci.

«Sophia!» diye bağırdı babası. «Kes sesini!»

«Memnun kalmamanızın nedenini sorabilir miyim, beyefendi?» dedi Tom.

«Evet,» dedi beyefendi. «Böyle bir hakkınız olduğunu kabul etmiyorum; ama sorabilirsiniz, izin veriyorum. Kız kardeşinizde zerre kadar saygı uyandırma yeteneği yok. Bu aramızda sürekli bir tartışma konusu. Uzun bir süredir bu ailenin yanında olduğu halde, ve şimdi yanımızda bulunan küçük hanım onun elinde büyüdüğü halde, bu küçük hanım kardeşinize hiç saygı duymuyor. Miss Pinch kızımın ne saygısını, ne de güvenini kazanabildi. Şimdi,» dedi beyefendi, elini büyük bir ciddiyetle masaya vurarak, «bu işte kökten bir bozukluk olduğunu iddia ediyorum. Ağabeyi olarak, siz bunu kabul etmek istemeyebilirsiniz...»

«Özür dilerim, efendim,» dedi Tom. «Kabul etmemek gibi

bir niyetim yok. Bunda kökten bir bozukluk — kökten bir rezalet — olduğundan hiç şüphem yok.»

«Aman Yarabbi!» diye haykırdı beyefendi, kurumlana kurumlana odada göz gezdirdi, «ne görüyorum? Miss Pinch'in kişiliğindeki bu zayıflığın sonucu olarak ne gibi sonuçlarla karşılaşıyorum? Kendisinin de inkâr edemeyeceği gibi Miss Pinch'e kaç kere söyledim bunu; kızımın kullandığı deyimlerin seçkin olmasını, tavırlarının, hayatta yerine yakışır bir şekilde kibar olmasını, toplumda kendinden aşağı bir düzeyde olanlara nezaketle resmi davranmasını istiyorum. Ama, düşünün duygularımı, bir baba olarak, daha bu sabah kızımın Miss Pinch'in kendisinden bir dilenci diye söz ettiğini işittiğim zaman...»

«Dilenci parçası,» diye düzeltti hanımefendi.

«Daha kötü,» dedi beyefendi, utkulu bir tonla; «çok daha kötü. Dilenci parçası. Adi, bayağı, kaba, kötü bir söz!»

«Son derece bayağı!» diye haykırdı Tom. «Bunu böyle adilce değerlendirmenize çok sevindim.»

«Adilce, ya, bayım» dedi beyefendi, — daha etkili olmak için sesini alçalttı — «Miss Pinch'in koruyucusu, dostu olmayan, bir öksüz olduğunu bilmesem, biraz önce Miss Pinch'in kendisine de şerefim ve kişiliğim üzerine yemin ettiğim gibi, o anda ve derhal aramızdaki bağlantıyı keserdim.»

«Ne diyorsunuz, efendim!» diye haykırdı Tom, artık kendini tutamaz hale geldiği için yerinden fırlayarak, «böyle şeyler fikrinizden caydırmasın sizi. Yok böyle bir şey. Kardeşim, kimsesiz değildir. Şu an ayrılabilir buradan. Ruth, haydi canım giy boneni!»

«Ah, ne aile!» diye haykırdı hanımefendi. «Gerçekten ağabeysiymiş! Hiç şüphe yok!»

«Şu küçük hanımın kardeşimden değil, sizden terbiyenizi almış olduğu gibi, bunda da hiç şüphe yok, hanımefendi,» dedi Tom. «Ruth, boneni giy!»

«Siz, mevkiinize yakışır bir küstahlıkla konuşuyorsunuz, bayım,» diyerek araya girdi bakır ve pirinç dökümcüsü, «onun için cevap vermeye tenezzül etmiyorum. Yalnız, kızımın, en büyük kızımın, Miss Pinch'den başka birinden ders aldığını söy-

lemek istiyorsanız; devam etmem bile gereksiz. Çok iyi anlarsınız. Alışık olduğunuzdan hiç şüphem yok.»

«Beyefendi!» dedi Tom, bir süre konuşmadan onu süzdükten sonra. «Ne demek istediğimi anlamıyorsanız, anlatayım. Ne demek istediğimi anlıyorsanız, lütfen cevap verirken bu konuşma tarzını kullanmayın. Söylemek istediğim şu: hiç kimse çocuğunun, kendi aşağıladığı bir kimseye saygı duymasını bekleyemez.»

«Ha, ha, ha!» diye güldü beyefendi. «Laf! Laf! Hep aynı laf!»

«Hep aynı hikâye, beyefendi!» dedi Tom; «basit insanların hikâyesi. Mürebbiyeniz çocukların saygısını ve güvenini kazanamaz, asla! Önce sizinkini kazansın, o zaman bakın ne oluyor.»

«Miss Pinch bonesini giyiyordur herhalde, cicim?» dedi beyefendi karısına.

«Giyiyordur,» diyerek ötekinin cevap vermesine meydan bırakmadı Tom. «Hiç şüpheniz olmasın. O gelinceye kadar size iki çift sözüm daha var, beyefendi. Siz, söyleyeceğinizi bana söylediniz; bunun için beni görmek istediniz; benim de cevap vermeye hakkım var. Sesimi yükseltmiyorum,» dedi Tom; gerçekten de öyleydi. «Ama sizin için, sizin benimle konuşma tarzınız için aynı şeyi söyleyemem. Kız kardeşim adına, gerçeği düpedüz bildirmek istiyorum.»

«Ne isterseniz bildirin, delikanlı,» diye cevap verdi beyefendi, esner gibi yaparak. «Cicim, Miss Pinch'in parası.»

«Kardeşimin çocuklarınızın saygısını kazanma yeteneği olmadığı konusunda,» dedi Tom (sesini yükseltmiyordu ama bu öfkeli değildi anlamına da gelmiyordu) «durumun böyle olmadığını size bildirmeliyim; vardır bu yeteneği. Mürebbiye tutan herhangi biri kadar iyi eğitilmiş, terbiye görmüştür ve doğuştan yeteneklidir. Ama ona evinizdeki her hizmetkârın aşağısında bir yer verirseniz, kızlarınızın gözünde yerinin on kat daha aşağıda olacağını görecek kadar sağduyudan yoksun musunuz?»

«Çok güzel! Vallahi,» diye haykırdı beyefendi. «çok güzel!»

«Çok çirkin, beyefendi,» dedi Tom. «Çok kötü ve adi ve za-

limce ve çirkin. Saygıymış! Genç insanlar çabuk görür, taklit ederler; başka kimsenin saymadığı, herkesin küçümsediği birine ne diye saygı duysunlar? Derslerini de çok sevmeliler — çok, çok sevmeliler! — bu derslerin mürebbiyelerini nereye getirdiğini görünce! Saygıymış! Saygıya en fazla layık bir şeyi, kardeşimi gösterdiğiniz gibi gösterin çocuklarınıza, ne olursa olsun onu da aynı aşağı düzeye indirmiş olursunuz!»

«Konuşmanız çok küstahça, delikanlı,» dedi beyefendi.

«Sesimi yükseltmeden konuşuyorum ama, bu çeşit davranışlara ve bu davranışlarda bulunan herkese karşı öfkem ve nefretim sonsuz,» dedi Tom. «Dürüst bir insan olarak nasıl şaşırabilir ya da kızabilirsiniz kızınızın kardeşime dilenci parçası demesine? Siz kendiniz, ağzınızla söylemeseniz de, günde elli kere haliniz ve tavrınızla aynı şeyi söylemiyor musunuz? Kapıcınız ve uşaklarınız eve her gelen insana aynı nazik tavrı göstermiyor mu? Hele ona karşı şüpheniz ve güvensizliğiniz; sözüne bile; adamlarınızın erişemeyeceği bir yere koyamıyorsanız onu, çalıştırmaya da hakkınız olamaz.»

«Hakkım mı olamaz!» diye haykırdı bakır ve pirinç dökümcüsü.

«Elbette olamaz,» diye cevap verdi Tom. «Ödenen belli bir yıllığın size bu hakkı verdiğini sanıyorsanız, paranızın gücünü ve değerini çok fazla abartıyorsunuz. Paranız, anlaşmanızın en önemsiz maddesi böyle bir durumda. Parayı saniyesi saniyesine ödeyebilir, gene de iflâs edebilirsiniz. Söyleyecek başka bir sözüm yok,» dedi Tom, lakırdısı bitince iyice kızarıp sıkılganlaşarak, «yalnız kız kardeşim hazırlanıncaya kadar bahçede beklememe izninizi rica edeceğim.»

Cevap beklemeden çıktı Tom.

Öfkesini atlatamadan kardeşi geldi; ağlıyordu; Tom da, evden herhangi birinin onu bu durumda görmesini hiç istemiyordu.

«Çıktığın için üzüldüğünü sanacaklar,» dedi Tom. «Üzülmüyorsun, değil mi?»

«Hayır, Tom, hayır. Kaç zamandır çıkmak istiyordum.»

«İyi ya işte! Ağlama!» dedi Tom.

«Ben **senin** için üzülüyorum,» dedi Tom'un kardeşi, hıçkırarak.

«Ama benim için sevinmelisin,» dedi Tom. «Sen yanımda olunca iki kat mutlu olacağım. Kaldır başını. İşte! Şimdi yakışır alır bir şekilde çıkalım buradan. Böbürlenerek değil ama, kendimize de güvenerek, rahat rahat.»

Tom'la kız kardeşinin herhangi bir durumda böbürlenmeleri fikri, olacak şey değildi. Ama Tom heyecanından bunu düşünemiyordu; kapıdan çıkarken yüzünde öyle kesin bir kararlılık ifadesi vardı ki kapıcı az kalsın tanıyamayacaktı.

Birkaç adım daha yürüdükten sonra Tom duruldu, kendini toparladı. Hele kız kardeşinin tatlı bir sesle sorduğu soru üstüne iyice aklı başına geldi:

«Nereye gidiyoruz, Tom?»

«Hay Allah!» dedi Tom, duruverdi. «Bilmiyorum.»

«Peki, bir yer bir yerde kalmıyor musun, canım?» diye sordu kardeşi, düşünceli düşünceli yüzüne bakarak.

«Hayır,» dedi Tom. «Şimdilik bir yerde kalmıyorum. Kalıyorum sayılmaz. Daha bu sabah geldim. Bir yer bulalım kendimize.»

Arkadaşı John'la kalacağını söyleyemedi, çünkü bir ikinci konuk götüremezdi oraya, hele bu ikinci konuk bir genç hanım olursa; böyle yaparsa kız kardeşi utanacak, hem de ona yük olduğunu sanacaktı; ayrıca onu bir yerde bırakıp John'a haber vermek de işine gelmiyordu; çünkü arkadaşının cömertliğini, konukseverliğini kötüye kullanmış olacaktı. Onun için yeniden: «Bir yer bulmalıyız,» dedi; öyle metin bir tonla söyledi ki bunu, Londra'nın bütün pansiyonlarının ve kiralık evlerinin eksiksiz bir rehberi olduğunu sanabilirdiniz.

«Nereye gidip arayalım?» dedi Tom. «Ne dersin?»

Kardeşi de bu konuda ondan bilge değildi. Onun için küçük cüzdanını ağabeyinin ceketinin cebine yerleştirdi, bu işi yapan küçük eli ağabeyinin koluna girmiş olan öteki küçük elin üstüne koydu ve hiçbir şey söylemedi.

«Ucuz bir yer olmalı,» dedi Tom, «hem de Londra'dan çok uzak olmamalı. Dur bakalım. Islington'a ne dersin?»

«Herhalde çok iyi bir yerdir, Tom.»

«Bir zamanlar Şen Islington derlerdi,» dedi Tom. «Belki hâlâ şendir; keşke öyle olsa. Hımm?»

«Çok pahalı değilse,» dedi kardeşi.

«Elbette, çok pahalı değilse,» diyerek onayladı Tom. «Peki ama, nerede bu Islington? Herhalde en iyisi oraya gitmek. Haydi, gidelim.»

Tom'un kardeşi nereye olsa giderdi onunla; böylece kol kola girip gayet rahat bir havayla yürümeye koyuldular. Az sonra Tom, Islington'un oralarda olmadığını ve nasıl gidilebileceğini öğrendi. Arabada giderlerken çok çok konuştular, Tom kendi başından geçenleri, Tom'un kız kardeşi de kendi başından geçenleri anlattılar ve ikisi de bütün bunları nasıl sıkıştırıp da anlatacağını bilemediler; çünkü yolun sonuna geldiklerinde daha lafa yeni başlamış gibiydiler.

«Şimdi,» dedi Tom, «gösterişsiz sokaklar arayalım ve camlardaki tarifelere bakalım.»

Böylece gene yürümeye başladılar; bir başkasına ev bulmak için kendi sıcak evlerinden çıkmış gibi rahattılar. Tom'un saflığını hiçbir şey gideremiyordu. Ama şimdi kendisine bağımlı başka biri olduğu için kendi kendine daha fazla güvenmek zorundaydı ve canını dişine takmış bir insan olarak görüyordu kendini.

Saatlerce dönüp dolaştılar, yirmiden fazla ev gezdiler, sonunda biraz yorulmaya başladılar; evlerin hiçbiri de isteklerine uymuyordu. Sonunda, çıkmaz bir sokakta eski tarz acayip bir evde iki yatak odasıyla üçgen biçimde bir oturma odası buldular ve kendilerine uygun gördüler. Hemen yerleşme istekleri çok şüphe uyandıran bir durumdu, üstelik ilk haftanın kirasını da peşin veriyorlardı; kefil olarak Furnival's Inn, High Holborn'da Mr. John Westlock'un adını verdiler.

Ah! Pek hoştu bu önemli işin tamamlanması, Tom'la kız kardeşinin ev işlerinden dehşetli bir zevkle konuşarak fırına, kasaba, bakkala koşuşlarını seyretmek de pek hoştu; küçük siparişlerini verirken aralarında fısıldaşıyorlar, dükkancı en ufak bir tavsiyede bulunsa ne diyeceklerini şaşırıyorlardı! Üçgen oturma odalarına döndüklerinde Tom'un kardeşi binlerce tatlı hiç uğruna bir oraya bir buraya koşmaya başladı; arasıra du-

rup Tom'u öpüyor ya da ona gülümsüyor, Tom da bütün Islington onun olmuş gibi elleri ovuşturuyordu.

Ama vakit epey ilerlemişti ve Tom'un randevusuna yollanma zamanı çoktan gelmişti. Böylece, şimdiye kadar yemek yiyemedikleri için, dokuzda pirzola yemek müsrifliğinde bulunmaya karar verdikten sonra bu olağanüstü şeyleri John'a anlatmak üzere yola çıktı.

«Birdenbire aile babası oldum,» diye düşündü Tom. «Çalışacak bir iş bulabilsem, Ruth'la ne kadar rahat ederdik! Ama işte, bir olsa! Gene de umudumuzu yitirmemeliyiz. Her şeyi deneyip başarısızlığa uğrarsam yaparım onu; o zaman bile işime yaramaz. Hay Allah, diye düşündü Tom, daha hızlı yürümeye başlayarak, «John kim bilir neler düşünecek. Taşralıları boğazladıkları sokaklardan birine girdim sanacak; doğrandığımı filan sanacak.»

XXXVII. BÖLÜM

Yoldan Çıkan Tom Pinch Bu Durumda Yalnız Kendisinin Olmadığını Anlıyor. Düşmüş Bir Düşmanını Cezalandırıyor.

Tom'un kötülük perisi onu, birçok taşra hikâyelerine göre başkentte hızlı bir perakendecilik yapan bu yamyamların inine götürmedi; polisin de biraz daha iyi tanıdığı yankesicilerin, dolandırıcıların, üç kağıtçıların, yani kansız iş görenlerin eline de düşürmediği gibi. Genellikle yolda bir beye rastlarsınız, o da sizi bir meyhaneye götürür, orada bir başka bey vardır ve herkesten çok parası olduğuna yemin eder ama az sonra bir beyden daha fazla parası olduğunu ispatlar, çünkü onun parasını aşırır; Tom'un başına bunlar da gelmedi. Bu şehrin çeşitli yerlerinde kurulan başka çeşitten bir insan kapanına da yakalanmadı. Ama yolunu şaşırdı. Hemen yaptı bunu; bulmaya çalışırken, bir daha, bir daha şaşırdı yolu.

Şimdi, Londra'ya beslediği safça güvensizlik yüzünden, elinden gelirse Furnival's Inn'in yolunu kimseye sormayacağına karar vermiş ve bu kararından da kıvanç duymutu; ancak, Darphane ya da İngiltere Bankası'na rastlarsa iş değişirdi; o zaman içeri girer, kurumun saygıdeğerliğine güvenerek bir iki nazik soru sorabilirdi. Böylece, rastladığı bütün sokaklara bakıp bazılarını da yarı yarıya adımlayarak yoluna devam etti; dolayısıyla Goswell Street'e sadakat göstermediği, Aldermanbury'ye daldığı, Barbican'da aklını şaştığı ve Londra Suru'ndaki pusulanın ters ucuna bağlı kalıp, oraya gidiyor olsa dahiyane bir buluş sayılacak çaprazlama bir çıkışla Thames Sokağı'na saptığı için, sonunda, kendini Anıt'ın yakınlarında buldu.

Anıt'taki adam Tom'un gözünde en az Ay'daki Adam kadar esrarengizdi. Yaşlı bir münzevi gibi bütün dünyadan uzak duran sütunun üstündeki bu yaratığın yolu sorabileceği tek kişi olduğu geldi aklına. Soğuk olabilirdi; insan duygularına fazla saygısı yoktu belki — bu boyda bir sütunda durduğuna göre —; ama, Doğruluk bu Anıt'ın kaidesinde de bulunamasa — Pope'un, dışıyla ilgili beyitine karşın — Londra'nın başka neresinde (diye düşündü Tom) bulunabilirdi ki!

Sütuna yaklaşınca Tom Anıttaki Adamın sade zevkleri olduğunu anlayıp sevindi; ev taştan, yapmacıktı ama bazı kırsal anıları vardı hâlâ; bitkileri, asılı kuş kafeslerini seviyordu, kanarya otundan büsbütün kopmamıştı ve fıçılarda fidan yetiştiriyordu. Anıttaki adam, kendisi, kapının dışında oturuyordu — kendi kapısı Anıtın kapısı; ne müthiş bir fikir! — hatta esniyordu, sanki ağzının açılmasını durdurabilecek Anıt manıt bir şey yokmuş, kimse onu kendi varoluşuyla ebediyen ilgilenmeye zorlayamazmış gibi.

Tom, Furnival's Inn yolunu sormak üzere bu olağanüstü yaratığa yaklaşırken iki kişi de Anıtı görmeye geldi. Bir beyle bir hanım; bey, sordu: «Adam başına ne kadar?»

Anıttaki Adam, «Altı mangır,» diye cevap verdi.

Anıta kıyasla biraz bayağı bir dildi bu.

Adam eline bir şilin verdi ve Anıttaki Adam basık, karanlık bir kapı açtı. Beyle hanım gözden kaybolunca kapıyı örttü ve ağır ağır sandalyesine dönüp oturdu.

Oturup güldü.

«Kaç basamak olduğunu bilmiyorlar!» dedi. «Burada kalmak, verdikleri paranın iki katına değer. Hay Allah!»

Anıttaki Adam bir sinihti; çok bilgiç bir adam! Tom ona soramazdı yolu. Hiçbir sözüne güvenemezdi.

«Allah Allah!» diye seslendi Mr. Pinch'in arkasından, tanıdık bir ses. «Vallahi o, ta kendisi!»

Aynı anda bir şemsiye sırtını dürttü. Bu selamın nereden geldiğini görmek üzere dönünce eski patronunun büyük kızıyla karşılaştı.

«Miss Pecksniff!» dedi Tom.

«Üstüme iyilik sağlık, Mr. Pinch!» diye haykırdı Cherry. «Siz burada ne yapıyorsunuz?»

«Biraz yolumu şaşırdım da,» dedi Tom. «Şey...»

«Umarım kaçmışsınızdır,» dedi Charity. «Çok doğru ve cesur bir şey yaptınız demektir eğer kaçtınızsa, babamın kendini bu kadar unutabildiği bir zamanda...»

«Kendisinden ayrıldım,» diye cevap verdi Tom. «Ama ikimiz de bu konuda tam bir anlaşmaya vardık. Gizlice olan bir şey yok.»

«Evlendi mi?» diye sordu Cherry, ispazmoz tutmuş gibi çenesini sallayarak.

«Hayır, henüz değil,» dedi Tom, kızardı: «doğrusunu söylemek gerekirse, evleneceğini de sanmıyorum, eğer... eğer evlenmek istediği Miss Graham ise.»

«Amaaan, Mr. Pinch!» diye haykırdı Charity, keskin bir huysuzlanma tavrıyla, «ne çabuk kanıyorsunuz. Böyle yaratıkların ne hileleri olduğunu düşünemiyorsunuz. Ah, bu dünya çok kötü bir dünya.»

«Siz evlenmediniz mi?» diye sordu Tom, konuyu değiştirmek için.

«A, hayır!» dedi Cherry, Anıt Meydanı'ndaki özel bir taşı şemsiyesinin ucuyla çevreleyerek. «Ben... ama açıklamak çok güç, içeri gelmez misiniz?»

«Burada mı oturuyorsunuz?» dedi Tom.

«Evet,» dedi Miss Pecksniff, şemsiyesiyle Todgers'ı göstererek; «şimdilik, bir hanımın yanında ikamet ediyorum.»

İlk kelime üzerindeki vurgudan Tom bu konu üstüne iki çift laf etmek gerektiğini anladı. Onun için:

«Sadece şimdilik mi? Sonra eve mi döneceksiniz?» diye sordu.

«Hayır, Mr. Pinch,» diye cevap verdi Charity. «Hayır, teşekkür ederim. Hayır! İnsanın kendinden genç, yani, insanın neredeyse kendi yaşında bir kaynana bana uymaz. Hiç!» dedi Cherry, kindar bir titremeyle.

«Şimdilik dediniz de...» diye başladı Tom.

«Canım, siz de! Ne bileyim bu kadar ısrar edeceğinizi, Mr. Pinch,» dedi Charity, kızararak, «yoksa hiç kapı açmazdım bu — Amaan! — içeri gelmez misiniz?»

Tom, mazeret olarak, Furnival's Inn'de biriyle randevusu olduğunu, ama Islington'dan gelirken yolunu şaşırıp birkaç yanlış sokağa saptığını, bunun sonucunda da kendini Anıtın dibinde bulduğunu söyledi. Furnival's Inn'in yolunu bilip bilmediğini sorunca Miss Pecksniff fena halde fıkırdayıp kıkırdadı, sonunda cevap verecek cesareti toplayıp:

«Arkadaşım olan bir bey,» dedi; «daha doğrusu pek arkadaş değil de bir tanıdığım olan — öff, vallahi, ne desem bilmiyorum ki, Mr. Pinch; aramızda nişan filan olduğunu sanmayın sakın; olsa bile, daha kesinleşmiş bir şey değil — işte bu bey şimdi hemen Furnival's Inn'e gidiyor, küçük bir iş için, sanırım; gene yolunuzu şaşırmanızı önlemek için size seve seve refakat eder. En iyisi gelin içeri. Herhalde kardeşim Merry'yi de orada bulursunuz,» dedi, garip bir baş sallaması ve herhalde pek hoş olmayan bir gülümsemeyle.

«Öyleyse ben gene yolumu kendim bulmaya çalışayım,» dedi Tom; «çünkü beni gördüğüne pek sevineceğini sanmıyorum. Şu talihsiz olay vardı hani, sizinle özel olarak dostça bir kaç söz söylediğimiz, işte bu olaydan ötürü bana karşı fazla dostluk besleyeceğini sanmıyorum. Her ne kadar suç bende değil idiyse de.»

«Hiç merak etmeyin, işitmemiştir onu,» dedi Cherry, ağzını büzüp başını sallayarak. «İşitmiş olsa da bundan ötürü size pek düşman olacağını sanmam.»

«Ne diyorsunuz?» diye haykırdı Tom; bu sözdeki gizli ima onu gerçekten telaşlandırmıştı.

«Bir şey demiyorum,» dedi Charity. «Hile ve ihanetin ne kadar kötü şeyler olduklarını bilmeseydim, Mr. Pinch, kazandıkları başarıdan da anlayabilirdim... kazandıkları başarıdan» Bunu söylerken gene az önceki gibi gülümsedi. «Ama bir şey demiyorum. Tam tersine, tenezzül etmem. Haydi, gelin!»

Gizli bir şey vardı bu sözlerde, Tom'un merakını uyandıran ve sevecen yüreğine ezinti veren. Kararsızlık içinde bir an Charity'nin yüzüne baktı, ama bir zafer duygusuyla bir utanç duygusunun birbiriyle çarpıştığını görebildi ancak; o kadar ki, kendisine hiç önem vermediği halde, ve tavrının o dehşetli meydan okurluğuna karşın, göz göze geldiklerinde gözünü kaçırıverdi.

Tedirgin edici bir düşünce belirdi Tom'un aklında; kendisi ile Pecksniff arasında değişen ilişkilerin, başkalarını da başka türlü tanımasına ve daha önceleri hiç şüphelenmediği şeyleri şimdi çok daha iyi görmesine yol açacağı düşüncesi. Ama henüz Charity'nin davranışlarını herhangi bir biçimde yorumlamamıştı. Charity'nin hayal kırıklığının seyircisi olduğu için, şimdi de Merry'nin çok daha derin acısında Tom'un varlığından yararlanma fırsatına dört elle sarıldığını elbette anlayamıyordu; çünkü olandan bitenden habersizdi, Merry'yi her zamanki neşeli, kayıtsız, havai kız sanıyor, kendisine karşı hiç saklamadığı o küçümser tavrının değişmiş olabileceğine ihtimal vermiyordu. Sözün kısası, Miss Pecksniff'in kardeşine kardeşçe davranmadığını belli belirsizce sezmekten öteye geçememişti; elinden gelebilecek bir şey varsa yapmak için Charity'nin çağrısına uydu.

Evin kapısı açılınca Charity önden girip Tom'a da arkasından gelmesini söyledi; önüne düşüp salona götürdü.

«Ah, Merry!» dedi, kapıdan başını uzatarak. «Eve dönmediğine çok sevindim. Sokakta kime rastladım da sana getirdim, bil bakalım! Mr. Pinch! İşte. Çok şaşırdın, değil mi?»

Şaşırmıştı ama, onu gören Tom da daha az şaşırmamıştı. Belki daha da çok. İki kat şaşırmıştı.

«Mr. Pinch babamın yanından ayrılmış, şekerim,» dedi

Cherry, «durumu da çok iyi. Aynı yöne giden Augustus'un onu istediği yere götüreceğine söz verdim. Augustus, yavrucuğum, neredesin?»

Bu son sözlerle Miss Pecksniff çığlığını izleyerek salondan çıkıp Augustus Moddle'ı aramaya koyuldu; Tom Pinch'i de kız kardeşiyle baş başa bıraktı.

Her zaman en iyi arkadaşı olmuş olsaydı; yalnızlığında ona karşı kimselere nasip olmamış bir düşüncelilik göstermiş olsaydı; bütün o yılların her bir dakikasında yükünü hafifletmiş, onu hep korumuş, hiç incitmemiş olsaydı; dürüst yüreği ancak bu kadar derin bir acımayla kabarabilir, kötü şeylerin anısı zihninden bu kadar uzak olabilirdi.

«Aman Allahım! Gerçekten de sizi göreceğim dünyada aklıma gelmezdi!»

Tom onun bu eski tonda konuşmasına üzüldü. Bunu beklememişti. Ama onu, eski kişiliğine bu derece aykırı bir halde görmeye ve eski tonunda konuşmasını işitmeye aynı zamanda üzülmek çelişik görünmedi gözüne. İkisi de çok doğaldı.

«Beni görmekle ne kazanacaksınız bilmem. Nereden geldi aklınıza? Ben hiçbir zaman sizi gördüğüme fazlaca sevinmediydim. Aramızda hiçbir zaman fazla bir sevgi olmamıştı sanırım, Mr. Pinch.»

Bonesi kanapenin üstünde, yanındaydı ve konuşurken bağlarıyla oynayıp duruyordu. Parmaklarının ne yaptığının bilincine varacak durumda değildi.

«Hiçbir zaman kavga da etmedik,» dedi Tom. Haklıydı, çünkü insan, karşısında bir hasım olmadan kavga edemez, satranç da oynayamayacağı veya düello da edemeyeceği gibi. «Eski bir dostla el sıkışmaktan memnun kalacağınızı sanmıştım. Eski defterleri ne diye açıyoruz,» dedi Tom. «Sizi herhangi bir zamanda kızdırdıysam, özür dilerim.»

Merry bir an baktı ona; bonesi elinden düştü; sonra ellerini yüzüne kapayıp ağlamaya başladı.

«Ah, Mr. Pinch!» dedi, «ben size karşı hiçbir zaman iyi davranmadım ama, afedeceğinizi tahmin ediyordum. Zalim olduğunuzu hiçbir zaman aklımdan geçirmemiştim.»

Şimdi de hiç eskisi gibi konuşmuyordu ama Tom böylesini

de istememişti. Ama onu suçlayan bir tonu da vardı ve Tom bunun nedenini anlayamıyordu.

«Hiç göstermedim — hiçbir zaman — bunu biliyorum. Ama size inancım vardı, dünyada bana ters cevap verecek en son insanı sorsalar hiç duralamadan sizi söylerdim.»

«Beni mi söylerdiniz?» diye tekrarladı Tom.

«Evet,» dedi, heyecanla; «hem de çok kereler düşündüm bunu.»

Bir an düşündükten sonra Tom yanındaki bir sandalyeye oturdu.

«Sanıyor musunuz ki,» dedi Tom, «of, nasıl düşünebilirsiniz; az önce söylediklerimi olanca açıkyürekliliğimle söylediğimi anlamadınız mı? Cidden, bunu istedim sizden. Sizi kızdırdımsa beni bağışlayın dedim; kim bilir, belki de birçok kereler kızdırmışımdır. Siz beni hiç incitmediniz ve üzmediniz. O halde, böyle bir şeyi yapmak isteyecek kadar kötü huylu olsam bile, size nasıl ters cevap verebilirim?»

Merry az sonra, gözyaşları ve hıçkırıklar arasında teşekkür etti ona, evden ayrıldığından beri aynı anda bu kadar üzüntülü ve rahat olmadığını söyledi. Hâlâ acı acı ağlıyordu; onu ağlıyor görmek, duygudaşlığa ve şefkate muhtaç görmek Tom'a özellikle zor geliyordu.

«Haydi, haydi!» dedi Tom, «eskiden ne kadar neşeliydiniz.»

«Ah! Eskiden!» dedi, Tom'un yüreğini buran bir tonla.

«Gene öyle olacaksınız,» dedi Tom.

«Hayır, hiçbir zaman. Hayır, hiç, hiçbir zaman. Eğer yaşlı Mr. Chuzzlewit'le konuşacak olursanız,» diye ekledi, aceleyle yüzüne bakarak; «bazen sizden hoşlanıyor gibi gelirdi bana, hoşlanıyor ama göstermek istemiyor gibi, beni burada gördüğünüzü ve mezarlıktaki konuşmamızı hatırladığımı ona söyler misiniz?»

Tom söyleyeceğine söz verdi.

«O zamandan beri kaç kereler, o günden önce oraya taşınmış olmayı istediğim anlarda, sözlerini hatırladım. Bu sözlerinin ne kadar doğru olduğunu bilmesini isterim; ama bunu ben kendi ağzımla itiraf etmedim ve edemem.»

Tom bunları söyleyeceğine de söz verdi. Ama yaşlı adamla

yeniden karşılaşmalarının ne kadar uzak bir ihtimal olduğunu anlatmadı daha fazla üzmemek için.

«Bütün bunlardan sizin yolunuzla haberi olursa, sevgili Mr. Pinch,» dedi Mercy, «bu haberi kendim için değil, bir başka ihtiyaç zamanında, bir başka insana karşı daha hoşgörülü, daha sabırlı ve daha güvenli olması için gönderiyorum. O gün yüreğimin terazide nasıl titrediğini, ufacık bir şeyin dengeyi nasıl değiştirebileceğini bilseydi, kendi yüreği de sızlardı benim için.»

«Evet, evet,» dedi Tom. «Söyleyeceğim.»

«Yardımını hiç hak etmez gibi göründüğüm anda — bunu biliyorum çünkü o zamandan beri sık sık düşündüm — onun bana gösterdiği şeye atılmaya en fazla isteği duymaktaydım. Ah! Birazcık daha ısrar etseydi; bir çeyrek saat daha yolumda dikilseydi; mağrur, düşüncesiz. Sersem bir kıza duyduğu acımayı birazcık daha sürdürseydi; inanıyorum ki kurtarabilirdi onu! Ona kendisini suçlamadığımı, yaptığı kadarı için derin şükran duyduğumu anlatın; ama söyleyin ona, Allah aşkına, gençlik aşkına, düşüncesiz ve uyanmamış bir kişiliğin zayıflığı sandığı gücü gizlemek için giriştiği mücadeleyi düşünerek, söyleyin ona, böyle bir başka olayla karşılaştığında bunu hiç unutmasın!»

Tom söylenenlerin tam anlamını çıkaramıyordu, ama az çok tahmin edebiliyordu. Duygulanarak elini tuttu ve avutmak için birkaç söz söyledi ya da söylemeye çalıştı. Mercy de duydu ve anladı bunları, söylensin söylenmesin. Çok iyi hatırlamıyordu Tom ama galiba bir aralık önünde diz çökmeye bile kalkmıştı.

Mercy odadan çıktığında Tom yalnız olmadığını fark etti. Mrs. Todgers oradaydı, başını sallıyordu. Bilindiği gibi Tom hiç görmemişti Mrs. Todgers'ı, ama ev sahibesi olduğunu anladı; gözünde, kalbini kazanan gerçek bir acıma da görebildi.

«Ah, efendim! Görüyorum ki eski bir dostsunuz,» dedi Mrs. Todgers.

«Evet,» dedi Tom.

«Gene de,» dedi Mrs. Todgers, kapıyı hafifçe örterek, «size dertlerinin ne olduğunu anlatmamıştır, eminim.»

Tom bu sözlere şaştı, çünkü doğruydu. «Gerçekten de,» dedi. «Anlatmadı.»

«Her gün görseniz gene anlatmaz,» dedi Mrs. Todgers. «Bana da hiçbir şeyden yakınmıyor, ne bir şeyi açıklıyor ne de bir kimseyi suçluyor. Ama ben biliyorum,» dedi Mrs. Todgers, iç geçirerek, «**Ben** biliyorum!»

Tom üzgün üzgün salladı başını, «Ben de.»

«Bana sorarsanız,» dedi Mrs. Todgers, el çantasından mendilini çıkararak, «bu zavallı tazenin çektiklerini kimsecikler bilemez. Buraya sürekli geliyor, onun haberi olmadan rahat bir soluk alabilmek için; 'Mrs. Todgers, bugün çok kötüyüm; galiba yakında öleceğim,' diyor ve benim odamda oturup ağlıyor nöbet geçinceye kadar. Gene de, hiçbir şey anlatmıyor. Üstelik,» dedi Mrs. Todgers, mendilini yerine koyarak, «beni de iyi bir dost biliyor.»

Mrs. Todgers en iyi dost dese de olurdu. Ticari beyler ve salça Mrs. Todgers'ı çok yıpratmıştı; son şans — çok küçük bir şanstı ve büsbütün elinden kaçmaması için bunu biraz fazlaca kollaması hoşgörülebilirdi — Mrs. Todgers'ın zihnine iyice hakim olmuştu. Ama Mrs. Todgers'ın yüreğinde bir köşede epey bir merdivenle çıkılan, kolay kolay göze çarpmayacak bir köşede üstünde «Kadın» yazılı olan gizli bir kapı vardı ve Mercy'nin eli değer değmez bu kapı açılmış, onu içeri buyur etmişti.

Pansiyon hesapları başka hesaplarla dengelendiğinde ve Kaydeden Meleğin defterleri ebediyen kapandığında, senin alacak hanene yazılacak ve seni güzelleştirecek bir şeyler bulunabilir Mrs. Todgers!

Tom'un gözünde hızla güzelleşiyordu; çünkü yoksul olduğunu, içindeki bu iyiliğin hayatının nice pis uğraşı arasından doğduğunu görebiliyordu; Miss Pecksniff arkadaşıyla içeri girmese giderek bir Venüs olabilirdi Mrs. Todgers.

«Mr. Thomas Pinch!» dedi Charity, tanıştırma işini göze görünür bir kıvançla yerine getirerek. «Mr. Moddle. Kardeşim nerede?»

«Gitti, Miss Pecksniff,» diye cevap verdi Mrs. Todgers. «Evde olması gerekiyormuş.»

«Ah!» dedi Charity, Tom'a bakarak, «Hay Allah!»

«Çok değişti. Bir baş... evlendiğinden beri, Mrs. Todgers!» dedi Moddle.

«Sevgili Augustus!» dedi Miss Pecksniff, kısık bir sesle, «Bunu yalnız benim işittiğim elli bin kere söylemiş olmalısın. Ne Monoton şeysin!»

Bunu, tamamen o yürütmese bile, Miss Pecksniff'in başlattığı birtakım aşk oyunları izledi. Ama Mr. Moddle genç aşıklara pek yakışmayan bir derecede yavaştı verdiği cevaplarda ve insana sıkıntı veren bir neşesizliği vardı.

Tom'la birlikte sokağa çıktığında da düzelemedi. Öyle iç çekiyordu ki korkunçtu dinlemesi. Biraz neşelendirmek için Tom mutluluklar diledi.

«Mutluluk!» diye haykırdı Moddle. «Ha, ha!»

«Ne tuhaf bir genç!» diye düşündü Tom.

«Aşağılayıcı size damgasını vurmamış. Siz aldırıyor musunuz başınıza ne gelebileceğine?»

Tom bu konu ile arasıra gerçekten ilgilendiğini itiraf etti.

«Ben ilgilenmiyorum,» dedi Mr. Moddle. «Unsurlar istedikleri zaman beni aralarına alabilirler. Hazırım.»

Tom, bu ve buna benzer başka sözlerinden kıskançlık duyduğu anlamını çıkardı. Dolayısıyla onu kendi karanlık yoluna bıraktı ve Furnival's Inn'in kapısında ayrıldıklarında sırtından bir yük kalkmış gibi oldu.

Bu zamana kadar John Westlock'un yemeği iki saat kadar gecikmişti. Tom'un başına bir şeyler geldiğinden kuşkulanan John odayı arşınlamaktaydı. Sofra kurulmuştu; şarap özenle sürahilere konmuştu; yemeğin kokusu nefisti.

«Yahu, Tom, nerelerdesin? Bavulun geldi. Hemen çıkar botlarını ve sofraya otur.»

«Ne yazık ki oturamayacağım. John,» diye cevap verdi Tom Pinch. Merdivenleri koşarak çıktığı için soluk soluğa kalmıştı.

«Oturamayacak mısın!»

«Sen yemeğini yemene bak,» dedi Tom. «Ben de bu sırada ne olduğunu anlatırım. Ben bir şey yememeliyim, yoksa pirzolaya iştahım kalmaz.»

«İyi ama burada pirzola falan yok, dostum.»

«Burada yok; ama Islington'da var,» dedi Tom.

Bu cevap karşısında John Westlock iyice afalladı ve Tom ne demek istediğini tam olarak açıklayıncaya kadar ağzına bir lokma koymamaya yemin etti. Böylece Tom oturdu ve her şeyi anlattı, John da büyük bir ilgiyle dinledi.

Tom'u çok iyi tanıdığı, nezaketini bildiği için bütün bu işleri niçin kendisine danışmadan yaptığını sormadı. Tom'un hemen kız kardeşinin yanına dönmesinin gerekliliğini kabul etti, çünkü onu bıraktığı yerin nasıl bir yer olduğunu yeterince bilmiyordu; ayrıca, yolda ona refakat etmeyi, bir arabayla bavulunu taşımalarını da önerdi. Tom'un bu gece onlarla yemek yeme çağırısını kesinlikle reddetti ama ertesi gün için sözleştiler. «Pekâlâ, Tom,» dedi, arabada giderlerken, «Sana bir şey sormak istiyorum, ama doğru ve açık bir cevap bekliyorum. Paraya ihtiyacın var mı? Kalıbımı basarım ki vardır.»

«Gerçekten yok,» dedi Tom.

«Galiba beni kandırıyorsun.»

«Hayır. Çok teşekkür ederim sana, ama kandırmıyorum,» diye cevap verdi Tom. «Kız kardeşimde de, bende de biraz para var. Başka hiç param olmasaydı da o iyi insanın, Ejder'in sahibi Mrs. Lupin'in bir mektup zarfı içinde ödünç olarak kabul etmem ricasıyla verdiği beş paund var. Verdi, sonra da bütün hızıyla arabasını sürüp gitti.»

«Tanrı o güzel gamzeleri kutsasın,» dedi John, «ama niye onu bana tercih ediyorsun, anlamıyorum. Her neyse. Ben de beklerim, Tom.»

«Umarım beklemeye devam edersin,» dedi Tom neşeyle. «Sana hiçbir zaman ödeyemeyeceğim yüzlerce şey var.»

Tom'un yeni evinin kapısında ayrıldılar. Arabada oturan John Westlock, bavulu taşımaya ve Tom'u öpmeye koşan mini mini şirin yaratığı şöyle bir gördü; Tom'la yer değiştirmeye hiçbir itirazı olmazdı doğrusu.

Gerçekten de pek şen şakrak bir şeydi, son derece sevimli pırıl pırıl bir sessizliği vardı. Herhalde pirzola için ondan iyi bir sos icat edilmezdi. Patatesler de onun önünde sıcak buharlarını saçmaktan zevk alır gibiydiler; şarap kadehinin ağzındaki kabarcıklar kendilerini ona göstermek için çabalanıyorlardı. Ama

boşuna. Tom'dan başkasını gözü görmüyordu. Varsa yoksa Tom' du.

Yemekte Tom'un karşısında oturur, Tom'un sevdiği ezgilerden birini parmağıyla masa örtüsünde çalarken ve yüzüne bakıp gülümserken, hayatının en mutlu anlarını yaşıyordu.

XXXVIII. BÖLÜM

Gizli Servis.

Duygusal yol arkadaşıyla City'den gelirken Tom Pinch, Anglo Bengal Hayat Sigortası ve Kredi Şirketi'nin esrarengiz adamı Mr. Nadgett'ın yüzüne bakmış, ceketinin havi gitmiş yenine sürünmüştü. Tanımadığı, adını duymuşluğu olmadığı için Mr. Nadgett Tom'un görüş alanından silinince belleğinden de silindi.

İngiltere'nin bu kocaman metropolünde sabah uyandıklarında başlarını gece nereye koyacaklarını bilmeyen bir sürü insan olduğu gibi, bütün günü evlerin üstünden ok atmakla geçirip, kimin isabet aldığını bilmeyen insanlar da vardır. Mr. Nadgett, Tom Pinch'in yanından on bin kere geçebilirdi; yüzünü, adını, işini, kişiliğini oldukça iyi tanıyabilirdi de; gene de Tom'un kendi esrarlı işiyle herhangi bir ilgisi olabileceği aklından geçmezdi. Tom da ona karşı aynı durumda olabilirdi şüphesiz. Ama yaşayan bütün insanlar içinde aynı belirli kişi aynı anda ikisinin de aklındaydı; değişik biçimlerde de olsa, ikisinin de o günlük serüvenleriyle öncelikle bağlantılıydı; sokakta, birbirlerinin yanından geçerlerken, ikisinin de düşüncelerinde başlıca yeri dolduruyordu.

Tom'un niçin Jonas Chuzzlewit'i düşündüğünü açıklamaya gerek yok. Mr. Nadgett'ın niçin Jonas Chuzzlewit'i düşündüğü ise apayrı bir konu.

Ama, her nasılsa, bu tatlı ve değerli öksüz Mr. Nadgett'ın

vitroluşunun esrarının bir parçası haline gelmişti. Mr. Nadgett onun en önemsiz işleriyle bile ilgileniyordu ve bu ilgisi hiç azalmıyor, gevşemiyordu. Sigorta Bürosuna girişini, çıkışını gözlüyordu; şimdi resmen yönetici olarak yerleşmişti buraya. Sokaklarda izliyordu adım adım; konuşurken yakında durup dinliyordu; kahvelerde oturuyor, adını tekrar tekrar bir yerlere kaydediyordu; kendisine sürekli olarak onun hakkında mektuplar yazıyordu; sonra cebinde bulunca, öyle bir güvensizlik ve ihtiyatlılıkla ateşe atıyordu ki eğiliyor, yanıp havalanan küllerini gözlüyordu, sanki esrarın bacadan çıkıp gideceğinden korkuyormuşçasına.

Ama bütün bunlar sırdı. Mr. Nadgett sırrı kendisine saklıyor; hem de iyi saklıyordu. Jonas, bütün bir cizvit mezhebinin kendisini gözlediğinden nasıl hiç şüphelenmiyorsa, Mr. Nadgett'ın sürekli kendisini gözlediğinden de hiçbir şekilde şüphelenmiyordu. Aslında, Mr. Nadgett'ın gözleri yerden, saatten ya da ateşten başka bir yere pek seyrek bakardı; ama ceketinin bütün düğmelerinde birer göz olsa ancak o kadar çok şey görülebilirdi.

Adamın gizli kapaklı tavrı şüpheyi şöyle gideriyordu; başka birini gözlermiş gibi değil, başka birinin onu gözlediğini sanıyormuş gibiydi davranışı. Öyle sessizce dolaşıyor, kendisine öyle gömülüyordu ki hayatta bütün amacı sırrını saklamak ve göze çarpmamak sanılırdı. Jonas bazen onu sokakta, büronun dış odalarında, kapıda, hiç gelmeyen adamı beklerken ya da ifadesiz yüzü ve eğik başıyla, önünde kunduz postu eldiven teki sallanarak yürürken görüyordu. Ama St. Paul Katedrali'nin tepesindeki haçın hareketlerini izlediğini ve önünde bir tuzak hazırladığını düşünmek aklına gelirdi de Nadgett'ın böyle bir şey yapacağını düşünemezdi.

Mr. Nadgett bu sıralarda esrarengiz hayatında esrarengiz bir değişiklik yapmıştı; çünkü şimdiye kadar her sabah erkenden Cornhill'den geldiği görülürdü; bir gün önceki Nadgett'a o kadar benzerdi ki herkes gece yatmadığını ve elbiselerini çıkarmadığını sanıyordu; oysa şimdilerde ilk olarak Holborn'da görülüyor ve Kingsgate Sokağı'ndan çıkageliyordu; sonra, her sabah tıraş olmak üzere o sokakta bir berbere gittiği keşfedildi;

bu berberin adı Sweedlepipe'dı. Hiçbir zaman gelmeyen adamla berberde buluşmak üzere sözleşiyordu galiba; çünkü dükkanda uzun zaman oyalanıyor, bazen kağıt kalem isteyip not defterini çıkarıyor, bir saat kadar yazıp çiziyordu. Mrs. Gamp'le Mr. Sweedlepipe bu esrarengiz müşteri konusunda pek çok derin konuşmalar yapmışlardı; ama genellikle, spekülasyon yapıp kaybettiğine ve şimdi gözden ırak yerlerde dolaştığına karar veriyorlardı.

Hiçbir zaman gelmeyen adamla başka yerlerde de randevulaştığı anlaşılıyordu; çünkü bir gün ilk olarak cenaze levazımatçılarının buluşma yeri olan Mourning Coach-Horse'da görüldü; temiz bir tükürük hokkasının içindeki talaşa piposunun ucuyla sayılar çiziyor, birini beklediği gerekçesiyle bir şey ısmarlamıyordu. Bu bey sözünü tutma dürüstlüğünü göstermediği için ertesi gün gene geldi; cüzdanı da öyle kabarıktı ki meyhaneciler zengin olduğuna karar verdiler. Bundan sonra her gün gelmeye başladı ve o kadar çok yazdı ki iki oturumda koca bir hokka mürekkep tüketti. Çok konuşmadığı halde, devamlı müşteriler arasında bulunmakla herkesi tanımıştı; zamanla, Mr. Mould'ın baş yardımcısı Mr. Tackle'la ahbaplığı ilerletti; hatta, kendisi için, sır küpü, derin bir adam, kirli çıkın, derya, allame, dipsiz kuyu diyen ve daha birçok övgüde bulunan Mr. Mould'la bile ahbap oldu.

Gene bu sıralarda, kendine özgü o esrarengiz tavrıyla Sigorta Şirketi'ndekilere karaciğerinde bir bozukluk (şüphesiz, bir sır olan bir bozukluk) olduğunu ve doktora görünmek istediğini söyledi. Bunun üzerine Jobling'e teslim edildi; gerçi Jobling karaciğerin neresinin bozuk olduğunu anlayamadı ama Mr. Nadgett ille de bozuk diyordu; kendi karaciğeri olduğuna göre, en iyi kendisinin bileceğini iddia ediyordu. Böylece, Mr. Jobling'in hastaları arasına girdi; rahatsızlığının belirtilerini o ağır aksak ve gizli kapaklı tavrıyla sayıp dökerken birçok kere doktorun odasına girip çıkmaya başladı.

Bütün bu işleri aynı zamanda yürütüyordu; hepsini, sürekli olarak; ve hepsini gizli olarak; Mr. Jonas'ın söylediği ve yaptığı ve söylemediği ve yapmadığı her şeyi dikkatle izliyordu;

onun için, bütün bunların, gizli bir şekilde, yürüttüğü büyük işin önemli parçaları olduğu düşünülebilir.

Tom Pinch'ın başına bunca işin geldiği bu günün sabahında saat dokuzu çalarken Nadgett Mr. Montague'nun Pall Mall' deki evinin önünde ansızın bitiverdi: her zaman bir kapak açılmış da oradan çıkmış gibi görünürdü. Gizlice, sinsice, bir kanunsuzluk yaparmışçasına çaldı zili; ve kapı, sığabileceği kadar açılır açılmaz içeri süzülüverdi. Bunu başardıktan sonra kendi eliyle kapattı kapıyı.

Gelişini hiç beklemeden bildirmeye giden Mr. Bailey az sonra efendisinin onu odasında beklediği haberiyle geldi. Anglo-Bengal Kredi ve Hayat Sigortası Şirketi'nin Başkanı giyiniyordu. Nadgett'ı her zaman oraya buraya seğirten ve geldiğinde ne olursa olsun kabul edilmesi gereken bir iş adamı olarak karşıladı.

«Evet, Mr. Nadgett?»

Mr. Nadgett şapkasını yere koydu ve öksürdü. Oğlanın kapatıp gittiği kapıya yaklaştı, tokmağı inceledi, sonra Mr. Montague'nun oturduğu koltuğa birkaç adım kalacak kadar sokuldu.

«Bir haber var mı, Mr. Nadgett?»

«Sanırım sonunda bazı haberler var, efendim.»

«Çok sevindim bunu işittiğime. İzi kaybetmeniden korkmaya başlamıştım, Mr. Nadgett.»

«Hayır, efendim. İz bazen soğur. Olur bazen. Bunu önleyemeyiz.»

«Siz gerçeğin ta kendisisiniz, Mr. Nadgett. Büyük bir başarı mı sizce?»

«Bu sizin yargınıza ve nasıl kuracağınıza bağlı,» diye cevap verdi, gözlüğünü takarken.

«Siz ne düşünüyorsunuz? Memnun kaldınız mı?»

Mr. Nadgett ağır ağır ellerini ovuşturdu, çenesini sıvazladı, odayı gözden geçirdi, «Evet, evet,» dedi, «başarılı bir olay. Başarılı bir olay olarak yorumlama eğilimindeyim. Hemen başlayalım mı?»

«Elbette.»

Mr. Nadgett odadaki sandalyelerden birini seçti, belli bir

noktaya, sanki üstünde perende atacakmışçasına özenle yerleştirdi, önüne de başka bir sandalye koydu: ikisinin arasında sadece bacaklarını sığdıracak kadar yer bıraktı. Sonra iki numaralı sandalyeye oturdu, cüzdanını büyük bir dikkatle bir numaralı sandalyeye koydu. Cüzdanı çözdü ve sicimi bir numaralı sandalyenin arkalığına astı. Sonra iki sandalyeyi de Mr. Montague'ya yaklaştırdı ve cüzdanı açıp içindekileri çıkardı. Sonunda öbürlerinin arasından bir kağıt seçti ve patronuna uzattı; patron, bütün bu tören sırasında sabırsızlığını gizlemek için şiddetli çabalar harcamaktaydı.

«Sevgili dostum, keşke not almaya bu kadar düşkün olmasanız,» dedi Tigg Montague, soğuk bir gülümsemeyle. «Şunları bana ağızdan anlatsanız ya.»

«Ağızdan anlatmaktan hiç hoşlanmam,» dedi Mr. Nadgett ciddiyetle. «Kimin dinleyeceği bilinmez.»

Mr. Montague ters bir cevap verecekti ama Nadgett eline bir kâğıt tutuşturdu ve «Başından başlayalım; birincisi bu, efendim,» dedi.

Başkan, casusunun yöntemleşmiş huylarına karşı fazla bir saygı duymadığını gösteren bir gülümsemeyle soğuk soğuk baktı kağıda, ama beş on satır okuduktan sonra yüzünün ifadesi değişmeye başladı; daha ilk kâğıt bitmeden baştan aşağı dikkat kesilmişti.

«İki numara,» dedi Mr. Nadgett, birinciyi geri alıp yenisini verirken. «Lütfen iki numarayı da okuyun, efendim. Gittikçe daha ilgi çekici oluyor.»

Tigg Montague arkasına yaslandı ve hafiyesine öyle boş bir şaşkınlıkla (biraz da korku) baktı ki Mr. Nodgett ikidir söylediği şeyi tekrarlayıp dikkatini iki numaraya çekmek zorunda kaldı. Mr. Montague kendini toparlayıp iki numarayı okumaya başladı, sonra da üç, dört, beş numaralara, vb. de geçti.

Bu belgeler hepsi Mr.Nadgett'ın elyazısıyla yazılmıştı ve belli ki bir dizi meydana getiriyorlardı. Kullanılmış zarfların arkalarına, ya da eline geçen her çeşit kâğıda çeşitli zamanlarda yazmıştı. Uzaktan bakınca hiç de merak uyandırmayan düzensiz, dağınık şeylerdi; ama başkanın yüzündeki ifadeyi, kağıtlarda

yazılı olanların indeksi kabul edersek, epey yüklü şeylerle dolu olmaları gerekiyordu.

Mr. Nadgett'ın, sağladıkları etkiden doğan memnunluğu, okuyanın duygularıyla at başı gidiyordu. Önce Mr. Nadgett gözlüğünü burnuna indirip üstünden patronuna bakarak ve sinirli sinirli ellerini ovuşturarak oturuyordu. Bir süre sonra daha bir rahat oturur oldu, patronun yüzüne arasıra bir göz atmayı yeterli sayarmış ve endişeye gerek kalmamış gibi vermeye hazırlandığı kâğıdı okuyordu. Sonunda, kalkıp pencerenin önüne gitti ve bir zafer havasıyla orada durdu, Tigg Montague okumayı bitirinceye kadar.

«Sonu bu mu, Mr. Nadgett?» dedi Montague, derin bir soluk alarak.

«Evet, efendim, sonu bu.»

«Siz harika bir insansınız, Mr. Nadgett!»

«Oldukça başarılı bir olay sanırım, efendim,» diye cevap verdi kağıtlarını toplarken. «Epey sıkıntıya mal oldu, efendim.»

«O sıkıntıların karşılığı verilecektir, Mr. Nadgett.» Nadgett eğilip selam verdi. «İblisin parmağı sandığımdan fazla karışmış bu işlere, Mr. Nadgett. Sizin sırları çözmek konusunda bu başarınızdan dolayı çok mutluyum.»

«Ah! Sır olmayan hiçbir şey ilgimi çekmez,» diye cevap verdi Nadgett, cüzdanı sicimle bağlayıp cebine indirirken. «Sonucu size bildirmek bile bu araştırmanın tadını kaçırıyor neredeyse.»

«Hayran olunacak bir tutum,» dedi Tigg. «Sizin mesleğinizde bir insan için çok değerli bir Tanrı vergisi, Mr. Nadgett. Tedbirlilikten bile daha iyi. Ama sizde o nitelik de falzasıyla var. Galiba kapı çalındı az önce. Pencereden başınızı uzatıp kapıda birisinin olup olmadığını bana söyler misiniz?»

Mr. Nadgett camı sessizce kaldırıp pencerenin köşesinden baktı, her an bir yaylım ateşinin beklendiği bir sokağa bakar gibi. Başını aynı ihtiyatla içeri çekip sesini ve tavrını değiştirmeden.

«Mr. Jonas Chuzzlewit!» dedi.

«Öyle tahmin etmiştim,» dedi Tigg.

«Gideyim mi?»

«Evet, iyi olur. Yok, ama! Hayır! Burada kalın, lütfen, Mr. Nadgett.»

Tuhaf, nasıl da solmuştu yüzü bir anda. Neden, acaba? Gözüne usturası ilişmişti; evet, ne vardı bunda?

Mr. Chuzzlewit'in geldiği bildirildi.

«Hemen yukarı alın, Mr. Nadgett! Bizi yalnız bırakmayın. Sakın ha! Tanrı hakkıyçin,» diye ekledi işitilir işitilmez bir sesle, «ne olacağı bilinmez.»

Bunları söyledikten sonra iki saç fırçası alıp saçlarını fırçalamaya başladı, giyinmesi hiçbir kesintiye uğramamışçasına. Mr. Nadgett, ocak demirlerini ısıtmak üzere ölgün bir ateşin yandığı şömineye sokuldu; mendilini kurutmak için böyle güzel bir fırsat bulunca, hiç beklemeden çıkardı mendilini. Bütün konuşma boyunca orada öylece mendilini kurutarak ve arasıra — sık değil — omzundan geriye doğru bir göz atarak durdu.

«Sevgili Chuzzlewit!» diye haykırdı Montague, Jonas içeri girince, «Tarlakuşuyla birlikte uyanıyorsun. Bülbülle birlikte yattığın halde tarlakuşuyla birlikte uyanıyorsun. İnsanüstü bir enerjin var, aziz Chuzzlewit!»

«Allah Allah!» diye söylendi Jonas, uyuşuk ve huysuz bir tavırla bir sandalyeye yerleşirken, «elimden gelse hiç de uyanmazdım tarlakuşuyla birlikte. Ama uykum hafif; uyanık yatıp kilise çanlarını yatakta saymaktansa kalkmak daha iyi.»

«Uykusu hafif olmak mı?» diye haykırdı arkadaşı. «Ne demek uykusu hafif olmak? Bu deyimi çok işitmişliğim vardır, ama vallahi bilmiyorum hafif uykunun ne demek olduğunu!»

«Hey!» dedi Jonas, «o kim? Ha, şu şey: her zamanki gibi sanki bacaya saklanmaya çalışıyor.»

«Ha, ha! Şüphesiz öyledir.»

«Ey, burada bir işi yok, var mı?» dedi Jonas. «Gitsin, niye gitmiyor?»

«Canım, bırak kalsın, ne çıkar!» dedi Tigg. «O da bir eşya sayılır. Raporunu verdi, yeni emir bekliyor,» dedi Tigg, sesini yükselterek. «Bazı arkadaşlarımızı gözden kaybetmemesi, onlarla işinin bittiğini sanmaması gerektiği söylendi. İşini iyi bilir.»

«Bilmeli,» diye cevap verdi Jonas; «hayatta gördüğüm korkulukların en beteri bu. Benden korkuyor galiba.»

«Bana sorarsan,» dedi Tigg, «sen ona zehir gibi geliyorsun. Nadgett! Şu havluyu versene!»

Jonas'ın irkilmesi ne kadar gereksizse onun havlu istemesi de o kadar gereksizdi. Ama Nadgett havluyu çabucak getirdi; bir an oyalandıktan sonra şöminenin karşısındaki yerine döndü.

«Görüyorsun ya, sevgili dostum,» diye devam etti Tigg. «Sen fazla... ne oldu dudaklarına? Niye öyle bembeyaz?»

«Biraz önce sirke yedim,» dedi Jonas. «Kahvaltıda istiridye yemiştim. Neresi beyaz?» diye ekledi, bir de küfür mırıldanarak. Mendilini çıkarıp ağzını sildi. «Hiç de beyaz meyaz değiller.»

«Şimdi değil,» diye cevap verdi arkadaşı. «Düzeliyorlar.»

«Ne söyleyeceksen söyle, suratımı rahat bırak!» dedi Jonas öfkeyle. «İstediğim zaman dişlerimi gösterebileceğim sürece (bu işi de iyi yaparım) dudağımın rengi önemli değil.»

«Çok doğru,» dedi Tigg. «Sadece arkadaşımıza göre fazla canlı ve faal olduğunu söyleyecektim. Senin gibi bir adamla başa çıkamaz, çok sıkılgandır; ama işini iyi yapar. Her neyse. Peki, uykusu hafif olmak ne demek?»

«Yere batsın uyku şimdi!» diye haykırdı Jonas terslenerek.

«Yoo, yo,» diye kesti Tigg. «Hayır. Böyle şeylerin hiç gereği yok.»

«Uykusu hafif olmak uykusu ağır olmamaktır,» dedi Jonas, surat asarak: «çok uyumamak, derin uyumamak, rahat uyumamak.»

«Ha, tamam. Demek uykusu hafif olanlar düş de görür,» dedi Tigg, «çirkin çirkin bağırır uykusunda; gece mum sönünce rahatı kaçar falan filan; anladım!»

Bir süre sustular. Sonra Jonas konuştu:

«Çocukça lakırdılar bittiyse iki çift laf etmek istiyorum seninle. Bugün orada buluşmadan önce biraz konuşmak istiyorum. Ben bu durumdan memnun değilim.»

«Memnun değil misin?» diye haykırdı Tigg. «Oluk gibi para akıyor.»

«Para akıyor akmasına,» diye karşılık verdi Jonas; «ama geldiği gibi bol çıkmıyor. Kolayca el konamıyor gelen paraya. Yeterince yetkim yok; her şey senin elinde. Ne yani! Şu kural, bu kural, şu sıfatla oyun, bu sıfatla oyun, resmi hakların, kişisel hakların, sonra gene sen demek olan başka kişilerin hakları derken bana hak mak kalmıyor. Herkesin hakkı benim aleyhime. Her seferinde bastırılacak olduktan sonra sesimin bana ne yararı var? Dilsiz olsam daha iyi, hiç değilse bu kadar sinirlenmem. Buna razı olamam, anlıyor musun?»

«Ya!» dedi Tigg, imalı bir tonla.

«Evet!» dedi Jonas, «katlanamam. Şirketin altını üstüne getiririm bana oyun oynarsan ve her şeyi iyi bir fiyata bana devredebildiğine şükredecek duruma getiririm seni.»

«Sana namusum üstüne...» diye başladı Montague.

«Bırak şimdi namusu!» diyerek sözünü kesti Jonas; öteki alttan aldıkça daha kabalaşıyor ve şirretleşiyordu; Mr. Montague'nun niyeti de bu olabilirdi. «Para üstünde biraz da denetim hakkım olmasını istiyorum. Bütün şerefi, şanı sana kalsın; bunun için senden hesap sormam. Ama bu şimdiki duruma katlanamam. Namuslu kafanla kasayı alıp yolculuğa çıkmaya karar versen kim önleyebilir ki seni? İşte! Olmaz bu. Burada iyi yemekler yedim, ama bu koşullarda fazla pahalıya mal oldu bu yemekler. Onun için olmaz böyle!»

«Seni bu havada gördüğüme çok üzüldüm,» dedi Tigg, şaşırtıcı bir gülümsemeyle; «çünkü sana — kendi iyiliğin için; sırf kendi iyiliğin için — bizim şirkete biraz daha bağlanmanı önerecektim.»

«Bak hele, öyle mi yapacaktın.» dedi Jonas, kesik kesik gülerek.

«Evet. Şüphesiz bazı dostların olduğunu hatırlatacaktım ayrıca,» diye devam etti Montague. «Biliyorum olduğunu; bu dostların bizim çok işimize yarar ve onları aramıza kabul etmekten sevinç duyardık.»

«Ne iyisin! Demek kabul etmekten sevinç duyardın?» dedi Jonas, alaylı alaylı.

«Namusum üstüne söylüyorum, uçardım sevincimden. Senin dostların oldukları için elbette.»

«Tamam,» dedi Jonas, «benim dostlarım oldukları için elbette. Onları ele geçirdiğine şüphesiz ki çok sevinirsin. Hepsi de sırf benim iyiliğim için, değil mi?»

«Senin iyiliğin için,» diye cevap verdi Montague, iki elinde birer fırçayla gözlerini ayırmaksızın ona bakarak. «Senin için çok iyi olacaktır, mutlaka.»

«Şunun nasıl olacağını da bir zahmet anlatıversene.»

«Anlatmamı istiyor musun?» dedi öteki.

«Çok iyi edersin,» dedi Jonas. «Şimdiye kadar tuhaf insanlar Sigorta işlerinde tuhaf tuhaf işler yapmışlardır. Biraz kendimi kollamak istiyorum.»

«Chuzzlewit!» diye cevap verdi Montague, öne eğilerek kollarını dizlerine dayadı ve gözlerini ötekinin yüzüne dikti: «Tuhaf tuhaf işler yapılmıştır, her gün de yapılagelmektedir; sadece bizim tarzımızda değil, türlü türlü tarzlarda; hem de kimse şüphelenmiyor bunlardan. Ama, dostum, dediğin gibi bizimkisi tuhaf bir iş. Bazen de, tuhaf bir şekilde, tuhaf olaylar hakkında bilgi ediniveriyoruz.»

Jonas'a sandalyesini yaklaştırmasını işaret etti; Nadgett'ın orada olup olmadığını görmek ister gibi çevresine bir göz attıktan sonra kulağına bir şeyler fısıldamaya başladı.

Önce kızarıp sonra sarardı; sararıp kızardı; kızarıp yeşilleşti; sonra buz gibi terledi ve berbat bir şekilde mosmor kesildi. Bütün bu olaylar Jonas Chuzzlewit'in yüzünde o kısacık fısıltı sırasında gerçekleşti; sonunda, odadaki üçüncü kişinin kulağına gitmesin diye fısıldayanın ağzına kapatmak için uzattığı eli ölümün eli kadar kansız ve ağırdı.

Sandalyesini uzaklaştırdı, bir dehşet, perişanlık, öfke karışımı olarak orada kalakaldı. Konuşmaktan, bakmaktan, kıpırdamaktan ya da hareketsiz durmaktan korkuyordu. Perişan, düşkün, korku içindeydi; tepeden tırnağa iğrenç bir yara olsa insan biçimini bu kadar kirletemezdi.

Arkadaşı rahat rahat giyinmesini bitirdi. Arasıra sağladığı değişime gülümseyerek bakıyor, ama hiç konuşmuyordu.

«Bize daha fazla bağlanmaya bir itirazın yok, değil mi, Chuzzlewit, dostum?» dedi, işini bitirince.

Renksiz dudaklarından zorla çıktı «Yok» kelimesi.

«Güzel söyledin! Tam sana yakışır bir söz. Biliyor musun, para konularında büyük bilgeliğine güvenen kaynatanın, mesele kendisine iyi anlatıldığında bize katılacağını düşünüyordum dün. Parası var değil mi?»

«Evet, var.»

«Mr. Pecksniff'i sana bırakabilir miyim? Bu işi üstüne alır mısın?»

«Denerim. Elimden geleni yaparım.»

«Pek çok teşekkürler,» diye cevap verdi öteki, omuzunu okşayarak. «Aşağıya inelim mi? Mr. Nadgett! Lütfen bizimle gelin.»

Bu sırayla aşağı kata indiler. Jonas, Montague hakkında ne düşünürse düşünsün; kapana kısıldığını, yakalandığını, felaketin en derin çukuruna düştüğünü sanadursun; bu tek korkunç kurtuluş şansının, kapkara gökyüzünde tek bir kırmızı ışıltının hâlâ var olduğu bu anda zihnine ne gibi düşünceler doluşursa doluşsun; beş on basamak arkasından gelen boynu bükük kişinin kendisini kovalayan kaderi olduğu kesinlikle aklının kıyısından geçmedi.

XXXIX. BÖLÜM

Pinch'lerin Ev Ekonomileri Üstüne Birkaç Ayrıntı Daha; Ayrıca, Pinch'i Yakından İlgilendiren Bir Haber.

Tatlı Ruth! Neşeli, düzenli, kıpır kıpır, sakin Ruth! Onun üç köşeli oturma odasıyla iki küçük yatak odasına hükmetmekten aldığı tadı hiçbir kız çocuğu bebek eviyle oynamaktan almamıştır.

Tom'a bakmak. Ne şeref! En basit şekliyle bile ev bakımı, her çeşitten yüksek sorumluluklar gerektiren bir iştir; ama Tom'un evini çekip çevirmek gayet karışık ve son derece önemli bir şeydi. Çayın ve şekerin durduğu küçük şifonyerden anah-

tarları çıkardı; kara böceklerin bile küflenip sırtlarındaki cilalı parlaklığı kaybettiği, şöminenin yanındaki iki küçük rutubetli dolaptan anahtarları çıkardı; bunları bir anahtarlığa geçirip kahvaltıya inen Tom'a gösterip şıkırdattı. Sen bir kahkahayla, ve şen bir kıvançla, küçücük cebine koydu sonra da! Çünkü her şeyin efendisi olmak o kadar yepyeni bir şeydi ki, bütün ev yöneticilerinin en insafsızı ve despotu bile olsa, mazeret olarak sadece bunu ileri sürebilir ve haklı görülürdü.

Ama despot olmak bir yana, çay koyuşunda bile öyle bir cilve vardı ki Tom kendinden geçiyordu. Yemeğe ne istediğini sorup, geçen gecenin başarılı yemeğinden sonra «pirzola» diye kekeleyince Tom iyice şakacılaştı ve bir güzel takıldı ona.

«Bilmem ki, Tom,» dedi kardeşi, kızararak, «kendime güvenemiyorum, ama bir çeşit talaş böreği yapabilirim belki, uğraşırsam.»

«Bütün yemek kitabında talaş böreği kadar hoşuma gidecek bir yemek daha bulunamaz!» dedi Tom, cevabına güç katmak için dizine de vurarak.

«Evet, canım, çok güzeldir! Ama ilk seferinde iyi olmazsa,» diye kekeledi kız kardeşi; «yani tam talaş böreği olmazsa, tas kebabı ya da çorba, ya da öyle bir şey olursa kızmazsın, değil mi, Tom?»

Tom'a bakışındaki ciddiyeti; Tom'un onu bakışını; sonunda dayanamayıp kendi lafına kahkahayı atışını görseniz bayılırdınız.

«İyi ya, ne güzel işte,» dedi Tom. «Yepyeni, olağanüstü bir merak konusu olacak yemeğimiz. Talaş böreğine oynayacağız, ama karşımıza ne çıkacağını bilemeyeceğiz. Bakarsın müthiş bir icatta bulunur, şimdiye kadar bilinmeyen bir yemek çıkarırız ortaya.»

«Hiç şaşmam, Tom,» diye cevap verdi kardeşi, hâlâ neşeyle gülerek; «ama belki de bir daha yapmak istemeyeceğimiz bir şey olur. Ama şöyle ya da böyle, et tencereden çıkacak nasıl olsa. Pişip de yok olamaz ya; bu da bir şeydir. Onun için, sen denemeye hazırsan ben de hazırım.»

«Nefis bir talaş böreği olacağından en ufak bir şüphem yok,» diye cevap verdi Tom. «Hiç olmazsa, bana öyle gelecek.

Sende öyle bir beceriklilik var ki, Ruth, kusursuz bir kaplumbağa çorbası yapacağını söylesen gene inanırdım.»

Tom haklıydı. Gerçekten öyle bir insandı. Kimse direnemezdi tatlı sözüne; kimse direnmeye kalkışmazdı zaten. Ama böyle olduğundan kendisinin hiç haberi yoktu. En iyisi de buydu.

Evet! bir yandan konuşup Tom'a bakır ve pirinç dökümcüsü üstüne birçok hikâye anlatarak kahvaltı bulaşıklarını yıkadı; her şeyi yerli yerine koydu; odayı kendi gibi derli toplu bir hale getirdi; ama odanın biçiminin onun kadar derli toplu olduğunu sanmayın sakın; ve sonra da Tom'un şapkasını Mr. Pecksniff kadar parlak bir hale getirinceye kadar fırçaladı. Derken, birdenbire, Tom'un yakasının kıyısından söküldüğünü gördü; bir koşu yukarı gidip iğne iplik aldı ve yüksüğünü de takmış olarak inip büyük bir ustalıkla onardı söküğü, bir yandan Tom'un en sevdiği şarkıyı mırıldanıyor, sol elinin parmaklarıyla da yakasında tempo tutuyordu ama, iğneyi hiç batırmadı. Buna bitirince gene koştu gitti: işte oradaydı, küçücük çenesini küçücük bir boneye sığdırmaya çalışıyordu; arı gibi çalışkandı; şimdi de, bir an kaybetmeden, kasaba gitmekti niyeti; Tom'u da gelip etin kesilişini kendi gözüyle görmeye çağırıyordu. Tom zaten her yere gitmeye hazırdı; böyle kol kola girip yola düştüler, sokağın ne kadar sessiz, ne kadar ucuz, havasının ne kadar iyi olduğundan konuşa konuşa.

Kasabın eti tahtaya koymadan önce dövüşünü, bıçağını bileyişini seyretmek, kahvaltıyı o an unutmak demekti. Bayağı hoştu — gerçekten — eti kesişini seyretmek, yumuşacık, sulu sulu; bir sanattı, yüksek bir sanat; ele alıştaki incelik, tondaki berraklık, konusunu ustaca işleyişi. Ruhun madde karşısında zaferiydi: tamamen.

Belki dünyanın en yeşil lahana yaprağına sarıldı bu et, Tom'a öylece teslim edildi. Ama kasap işinin ustasıydı ve inceliğini anlıyordu. Tom'un lahana yaprağını beceriksizce cebine tıkıştırdığını görünce hemen bu işi ele aldı. «Etin,» dedi, «huyuna gitmeli; itip kakmamalı.»

Yumurta, un ve buna benzer bir şeyler aldıktan sonra evlerine döndüler; Tom oturma odasındaki masanın bir ucuna

büyük bir ciddiyetle yazı yazmaya oturdu, Ruth da öbür ucunda hamur açmaya hazırlandı; çünkü evde yaşlı bir kadından başka kimse yoktu (ev sahibi sabah erkenden çıkıp giden ve hemen hemen hiç görünmeyen esrarengiz bir adamdı); ve ev işlerini kendileri görerek iktisat yapıyorlardı.

«Ne yazıyorsun, Tom?» diye sordu kardeşi, elini omzuna koyarak.

«Bir an önce bir iş bulmak istiyorum da,» dedi Tom, arkasına yaslanıp kardeşine bakarak; «bugün Mr. Westlock gelmeden önce kendi durumumu ve özelliklerimi yazıp hazırlayım dedim; belki bir arkadaşına gösterebilir.»

«Benim için de aynı şeyi yapsan iyi olur, Tom,» dedi Ruth, yerlere bakarak. «Ben senin evine bakmak, hep seni rahat ettirmeye çalışmak isterim; ama bunu yapabilecek kadar zengin değiliz.»

«Zengin değiliz elbette,» diye cevap verdi Tom; «hatta daha da yoksullaşabiliriz. Ama zorunlu kalmadıkça ayrılmayacağız. Hayır, hayır; şimdi buna karar verelim, Ruth; benden uzakta olman benimle birlikte olmandan daha iyi olacak kadar kötü durumlara düşmedikçe, birlikte savaşalım. Birlikte savaşırsak çok daha mutlu olacağımıza inanıyorum. Aynı fikirde değil misin?»

«Olmaz olur muyum, Tom?»

«Peki, peki,» dedi Tom, şefkatle. «Ağlama sakın.»

«Yok, yok; ağlamam, Tom. Ama başa çıkamazsın, canım. Gerçekten başa çıkamazsın.»

«Daha bunu bilmiyoruz,» dedi Tom. «Denemeden nasıl bilebiliriz? Hay Allah!» Tom'un enerjisi yüce boyutlara erişti. «Bir deneyelim, olmayacak bir şey yoktur. Üstelik çok azla da yetinebilir, hem de mutlu olabiliriz; tek o azı olsun bulalım.»

«Evet; elbette yetiniriz, Tom.»

«İyi öyleyse,» dedi Tom, «deneyelim. Arkadaşım John Westlock çok iyi, zeki ve akıllı bir insandır. Onun öğütlerini dinleyeceğim. Gelince konuşuruz onunla: İkimiz de. John'u tanıyınca çok seveceksin, biliyorum. Ağlama, ağlama. Sen mi yapacaksın talaş böreğini?» dedi Tom, hafifçe iterek onu. «Nerede sende o cesaret?»

«İlle de börek diyorsun, Tom. Bak, ben seni uyardım!»

«Başka bir şey oluncaya kadar ben de börek derim, ne çıkar?» dedi Tom. «Vay vay vay, bayağı ciddi çalışıyorsun.»

Evet, evet! Öyleydi. Hem de öyle tatlı bir ciddiyet ki Tom dikkatini bir türlü önündeki kağıtta toplayamıyordu. İlkin aşağı kata, mutfağa koşup unu getirdi, sonra hamur tahtasını, sonra yumurtaları, sonra tereyağını, sonra bir çanak su, sonra oklava, sonra börek sahanını, sonra karabiberi, sonra da tuzu almaya koştu; her şey için ayrı bir yolculuğa çıkıyor ve her yola çıkışında gülmekten katılıyordu. Her şeyi toparlayınca dehşet içinde önlüğünün olmadığını fark etti ve bu sefer de değişiklik olsun diye yukarı kata koştu. Önlüğü yukarıda takmadı, eline alıp hoplaya zıplaya aşağı indi; önlük denen şeyin pek yakışan bir süs olduğu minik kadınlardan biri olduğu için takması, düzeltmesi çok zaman aldı; eteklerinin iyice düzeltilmesi gerekiyordu — Öf, göğüs kısmı ne kötü! bağlarını da düzeltmeliydi, sonra cepleri de okşanmalı, azarlanmalı, kandırılmalıydı, iyice oturması için, ve sonunda oturdu, ve oturunca da — ama vazgeçelim; ciddi bir hikâye bu. Sonra, un bulaşmasın diye kollarını sıvamalıydı; parmağından yüzüğünü çıkarmalıydı ve yüzük de bir türlü çıkmıyordu (amaan, aptal yüzük!); ve bütün bu hazırlıklar boyunca arasıra kapkara kirpiklerinin altından Tom'a nazlı nazlı bakıyordu sanki bütün bu yaptıkları talaş böreğinin bir parçasıymış ve bunlar yapılmadan börek pişmezmiş gibi.

Tom ne kadar uğraşsa, kafa patlatsa, «Otuz beş yaşında saygıdeğer genç bir adam»dan ileriye gidemiyordu; oysa Ruth olağanüstü bir sessizlik gösterisindeydi, rahatsız etmemek için ayaklarının ucuna basa basa yürüyordu; ama böyle yapınca Tom'un dikkati büsbütün dağılıyor, Ruth'a doğru kayı kayıveriyordu.

«Tom,» dedi sonunda, neşe içinde. «Tom!»

«Sonra ne yazmalı?» diyordu Tom kendi kendine. «Otuz beş yaşında...»

«Bir dakika bakar mısın, lütfen?»

Sanki şimdiye kadar başka bir şey yapmıştı!

«Başlıyorum, Tom. Kabın içine niçin yağ sürdüğümü merak etmiyor musun?» dedi kardeşi.

«Ben ediyorum ama sanki sen merak etmiyor musun?» diye cevap verdi Tom, gülerek. «Çünkü sen de bilmiyorsun bana kalırsa.»

«Ne hainsin, Tom! Bunu sürmesem sonra kaba yapışır, çıkmaz. Senin gibi bir mimarın bunu bilmemesi şaşılacak şey!»

Yazmak mümkün değildi. Tom «Otuz beş yaşında saygıdeğer genç bir adam»ı çizdi, elinde kalemi, dünyanın en sevecen gülümsemesiyle onu seyretmeye koyuldu.

Aman ne çalışkan şeydi öyle! Nasıl önemsiyordu kendini, gülmemeye, herhangi bir konuda kararsız görünmemeye nasıl uğraşıyordu! Çatık kaşları, gül dudakları büzülmüş bir halde hamuru yoğurmasını, yuvarlamasını, kesmesini, tepsiye dizmesini, kenardan taşanları kesmesini, eti küçük küçük doğramasını, tuz biber yağdırıp salça için soğuk su dökmesini, ciddiyeti bozulmasın diye ondan yana bakmamaya çalışmasını seyretmek bir harikaydı. Sonunda tepsi doldu, böreğin yalnız tepesinin kapanması işi kaldı ve Ruth hamura, una bulanmış ellerini çırparak öyle bir zafer kahkahası attı ki talaş böreğine tad verecek başka bir baharata filan gerek kalmadı.

«Nerede börek?» dedi Tom. Çünkü pek şakacı olmuştu o da.

«Nerede mi!» diye cevap verdi, iki eliyle tutup kaldırarak. «Bak işte!»

«Bu mu börek?» dedi Tom.

«Üstü kapanınca olacak, akılsız,» diye cevap verdi kardeşi. Tom hâlâ inanmama numarası yaptığı için oklavayla dokundu başına ve gene neşeyle gülerek böreğin üstünü örtmeye girişiyordu ki birden irkildi ve yüzü pespembe oldu. Tom da irkildi, çünkü kardeşinin bakışlarını izleyerek John Westlock'u görmüştü.

«Hay Allah, John! Nasıl girdin içeri?»

«Özür dilerim,» dedi John. «Özellikle kardeşinden; ama sokak kapısında bir yaşlı hanıma rastladım, buraya girmemi söyledi; kapıyı çaldığımı işitmediniz, kapı açık olduğu için ben de giriverdim. Bu kadar hoş bir ev hayatı sahnesine benim patta-

dak girmem karşısında hangimiz şaşırmalıyız bilmem ama, herhalde bana düşüyor bu. Tom, lütfen imdadıma yetişir misin?»

«Mr. John Westlock,» dedi Tom. «Kız kardeşim.»

«Umarım, eski bir dostun kız kardeşi olarak,» dedi John, gülerek, «benim hakımdaki ilk izlenimlerinizi bu talihsiz girişime bağlamazsınız.»

«Kardeşim de kendi adına aynı şeyi söylemek isteyecektir sanıyorum,» diye cevap verdi Tom.

John, tabii, bunun gereksiz olduğunu, çünkü sessiz bir hayranlıkla olduğu yere çakılıp kaldığını söyledi ve Miss Pinch'e elini uzattı; ama o da, kendi eli unlu ve hamurlu olduğu için bu eli tutup sıkamadı. Genel şaşkınlığı artırmak ve durumu büsbütün karıştırmak için sanki özellikle hesaplanmış gibi olan bu olay aslında en iyi etkiyi sağladı, çünkü ikisi de kendilerini tutamayıp güldüler ve böylece birbirlerine karşı hemen rahatladılar.

«Seni gördüğüme çok sevindim,» dedi Tom. «Otursana.»

«Ancak bir şartla oturabilirim,» diye cevap verdi arkadaşı; «o da, sanki yalnızmışsınız gibi, kardeşinin böreğe devam etmesi.»

«Bunu şüphesiz kabul eder,» dedi Tom. «Yalnız bizim de bir şartımız var, bu da senin yemeğe kalman ve o böreği yemen.»

Tom bu korkunç düşüncesizliği yapınca zavallı Ruth'un yüreği duracak gibi oldu; ya yemek bir şeye benzemezse, bir daha John Westlock'un yüzüne bakamazdı. Onun düşüncelerinden habersiz olan John daveti büyük bir sevinçle kabul etti; börek üzerine birkaç şaka daha yapıldıktan ve John bu konuda büyük umutlar beslediğini belirttikten sonra Ruth kızararak işine devam etti, John da bir yere oturdu.

«Niyet ettiğimden çok daha erken geldim. Tom; ama niçin erken geldiğimi anlatınca buna senin de sevineceğini söyleyebilirim şimdiden. Nedir o, bana mı gösterecektin?»

«Yok, yok,» diye haykırdı Tom; kağıdı elinde tuttuğunu unutmuştu. «'Otuz beş yaşında saygıdeğer genç bir adam' — kendimi tanıtan bir şey yazıyordum da, onun başlangıcı. Hep-

si bu.»

«Bitirmene gerek kalmayacak sanıyorum, Tom. Ama niye bana Londra'da dostların olduğunu söylemedin?»

Tom büyük bir şaşkınlıkla kardeşine baktı; ve şüphesiz kardeşi de büyük bir merakla ona baktı.

«Londra'da dostlarım!» diye tekrarladı Tom.

«Ya!» dedi Westlock, «elbette.»

«**Senin** Londra'da dostların var mı, Ruth?» diye sordu Tom.

«Hayır, Tom.»

«**Benim** olduğunu işittiğime çok sevindim,» dedi Tom; «ama hiç haberim yoktu. Hiç bilmiyordum. Demek çok iyi sır saklıyorlar, John.»

«Artık buna sen karar verirsin,» diye cevap verdi öbürü. «Gerçekten, Tom, olay şu. Bu sabah kahvaltı ederken biri kapımı çaldı.»

«Bunun üstüne sen de bütün gücünle 'Girin!' diye bağırdın,» diye hatırlattı Tom.

«Öyle yaptım. Kapıyı çalan adam da, taşradan gelen otuz beş yaşında saygıdeğer genç bir adam olmadığı için çağrıldığı zaman içeri girdi, sahanlıkta durup şaşkın şaşkın bakınacağı yerde. Evet! Gelen adamı tanımıyordum; ciddi, sakin bir işadamı görünüşündeydi. 'Mr. Westlock?' dedi. 'Benim,' dedim. 'Sizinle biraz görüşebilir miyim?' dedi. 'Lütfen buyurun, oturun,' dedim.»

John burada bir an durdu ve dikkatle dinleyen Ruth'un muhteşem bir şekilde bitirdiği tepsiye bir göz attı. Sonra devam etti:

«Börek sandalyeye oturunca, Tom...»

«Ne?» diye haykırdı Tom.

«Sandalyeye oturunca...»

«Börek dedin.»

«Hayır, hayır,» diye cevap verdi John, kızararak; «sandalye. Saatin sekiz buçuğunda odama giren bir yabancının börekle ne işi var? Sandalyeye oturunca, Tom, sandalyeye — şöyle bir konuşmaya başlayarak beni fena halde şaşırttı: 'Sanırım Mr. Thomas Pinch'le tanışıyorsunuz.'»

«Yok canım!» diye haykırdı Tom.

«Aynen böyle dedi. Tanıştığımızı söyledim. Şu anda nerede kaldığını bilip bilmediğimi sordu. Evet, biliyordum. Londra'da mı? Evet. Mr. Pecksniff'in yanından ayrıldığın şöyle bir kulağına çalınmıştı, dolaylı bir yoldan. Bu doğru muydu? Evet, doğruydu. Başka bir iş istiyor muydun? Evet, istiyordun.»

«Elbette,» dedi Tom, başını sallayarak.

«Ben de öyle söyledim. Hiç korkma, bu konuyu hiçbir yanlış anlamaya meydan bırakmayacak kadar açık koydum ve yapabileceği bir şey varsa yapmasını söyledim. Tamam mı?»

«'Öyleyse,' dedi, 'kendisine bir iş bulabilirim.'»

Tom'un kız kardeşinin soluğu kesildi.

«Aman Allahım!» diye haykırdı Tom. «Ruth, sevgilim, 'kendisine bir iş bulabilirim.'»

«Şüphesiz ben de bunu yapması için rica ettim,» diye devam etti John Westlock, Tom'dan daha da heyecanla dinleyen Ruth'a bakarak. «Seni hemen görebileceğimi bildirdim. Az konuşan bir insan olduğunu, onun için çok bir şey söylemeyeceğini, ama sözlerinin boş olmadığını belirtti. Gerçekten de öyle oldu; anlattığına göre bir tanıdığı sekreterlik ve kitaplık memurluğu yapacak birini arıyormuş; gelir azmış, sadece yılda yüz paundmuş, yiyecek ve yatacak yer de yokmuş, ama iş ağır değilmiş ve şu an açıktaymış. Açıkta yani, istersen kabul edeceksin.»

«Aman Allahım!» diye haykırdı Tom; «yılda yüz paund! Sevgili John! Ruth, canım! Yılda yüz paund!»

«Ama hikâyenin en garip yanı,» diye devam etti John Westlock, kendinden geçen Tom'u yatıştırmak, dikkatini çekmek için kolunu tutarak; «hikâyenin en garip tarafı, Miss Pinch, şurada. Ben bu adamı tanımıyorum; bu adam da Tom'u tanımıyor.»

«Tanıyamaz,» dedi Tom, büyük bir şaşkınlık içinde, «Londralıysa tanıyamaz. Ben Londra'da kimseyi tanımam.»

«Özür dileyerek sordum,» diye devam etti John, hâlâ Tom'un kolunu tutarak, «kendisini kimin bana gönderdiğini; arkadaşımın durumundaki değişikliği nereden haber aldığını; anlattığı işin arkadaşım için biçilmiş kaftan olduğunu nasıl bildiğini sordum. Kesin bir tavırla bu gibi açıklamalar yapmak

için kendisine yetki verilmediğini bildirdi.»

«Açıklama yapmak için yetki verilmemiş mi?» diye tekrarladı Tom, derin bir soluk alarak:

«Mr. Pecksniff'in yanında bulunmuş bir kimsenin kilisenin kulesi ya da Mavi Ejder kadar Mr. Thomas Pinch'i de tanıyacağını bilmem gerektiğini söyledi.»

«Mavi Ejder!» diye tekrarladı Tom, bir arkadaşına, bir kardeşine bakarak.

«Ya; düşünün! Öyle bir konuşuyordu ki Mavi Ejder'den, Mark Tapley sanırdınız. Vallahi gözlerim faltaşı gibi açıldı; ama adamı daha önce görüp görmediğimi bir türlü çıkaramadım, ama o gülerek, 'Mavi Ejder'i biliyorsunuz ya, Mr. Westlock; siz de orada birkaç keyifli gece geçirmiştiniz,' dedi. Bunu bile biliyor! Gerçekten de öyle. Hatırlıyor musun, Tom?»

Tom çok anlamlı bir tavırla başını salladı ve öncekinden de derin bir şaşkınlığa düşerek bunun hayatında gördüğü en olağanüstü ve açıklanmaz durum olduğunu söyledi.

«Açıklanmaz mı dedin?» diye tekrarladı arkadaşı. «Adamdan korktum. Güpegündüzdü, güneş pırıl pırıl parlıyordu, gene de korktum adamdan. Ölümlü bir insan değil de doğaüstü bir varlık gibi geldi önce, ama sonra normal bir cüzdan çıkarıp şu kartı verdi.»

«Mr. Fips,» diye yüksek sesle okudu Tom. «Austin Friars. Austin Friars adı insanın aklına hayaletleri getiriyor, John.»

«Ama Fips adı öyle değil,» diye cevap verdi John. «Orada oturuyor, Tom, ve bu sabah bizim ziyaretimizi bekliyor. İşte şimdi ben bu olay üstüne ne biliyorsam, siz de aynı şeyi biliyorsunuz.»

Yılda yüz paundun coşkunluğuyla bu anlatılanlar karşısındaki şaşkınlığı yansıtan Tom'un yüzü bir âlemdi. Kardeşi de ondan aşağı kalmıyordu. Bir ressamın görmek isteyebileceği en güzel şaşkınlık ifadesi yerleşmişti yüzüne. Bu zamana kadar bitmeseydi, talaş böreğinin başına neler gelebileceğini münneccimler bile zor tahmin ederdi.

«Tom,» dedi Ruth, kısa bir duraklamadan sonra, «belki Mr. Westlock sana dostluğundan ötürü bütün bildiklerini söylemek istemiyor.»

«Hayır, hayır!» diye haykırdı John, heyecanla. «İnanın ki öyle değil. Keşke öyle olsaydı. Miss Pinch, ne yazık ki bu işte benim hiç payım yok. Bütün bildiğim ve anladığım kadarıyla bütün bilebileceklerim, size anlattıklarımdan ibaret.»

«İsteseniz daha fazlasını bilemez miydiniz?» diye sordu Ruth, hamur tahtasını sıkı sıkı kazıyarak.

«Hayır,» diye cevap verdi John. «Gerçekten, hayır. Ben size bu kadar güvenirken sizin benden böyle şüphelenmeniz çok ayıp. Talaş böreğine güvenim sonsuz, Miss Pinch.»

Ruth buna güldü ama biraz sonra gene ciddileştiler ve konuyu enine boyuna tartıştılar. Olayın birçok yanı karanlıkta kalsa da, Tom'a yılda yüz paund verileceği apaçıktı; önemli nokta bu olduğuna göre, çevresindeki karanlık bunu karartmıyor, tersine daha belirginleştiriyordu.

Telaş içinde olan Tom hemen yola çıkmak, Austin Friars'a gitmek istedi. Ama John'un görüşüne uyarak bir saat kadar beklediler. Evden ayrılmadan önce Tom elinden geldiği kadar şıklaştı; kapının aralığından kahraman kız kardeşinin koridorda ceketinin yakasını fırçalamasını, eldivenlerindeki sallanan dikişleri toplamasını, çevresinde dolanıp o tatlı düzenliliğiyle orasına burasına çeki düzen vermesini seyreden John Westlock Pecksniff'in çalışma odasının duvarlarındaki yakıştırma portreleri hatırladı ve hiçbirinin yeterince güzel olmadığına, hepsinin iftira olduğuna öfkeyle karar verdi; ama, yerinde söylediğimiz gibi ressamlar hep bu resimleri güzel yapmaya çalışmışlardı ve kendisi de en az yirmi tane çizmişti bu portrelerden.

«Tom,» dedi, yolda giderlerken, «Bana sen birinin oğlusun gibi geliyor.»

«Herhalde öyle olmalıyım,» dedi Tom her zamanki sakin tavrıyla.

«Yani önemli birinin demek istiyorum.»

«Hay Allah iyiliğini versin,» diye cevap verdi Tom, «ne babam, ne de annem hiç öyle önemli insanlar değillerdi.»

«Demek hatırlıyorsun onları?»

«Hatırlamaz mıyım! En son annem öldü. Ruth daha bebekti öldüğünde, ondan sonra da sana anlattığım o iyi yürekli

büyükannenin biriktirdiklerine kaldı. Hatırladın mı anlattıklarımı? Yok, canım, bizim öyle romantik bir hikâyemiz yok, John.»

«Öyle olsun,» dedi John, sessiz bir umutsuzlukla. «O halde sabahki ziyaretçimizi açıklayamayacağız. Bari kafa yormayalım, Tom.»

Gene de kafa yordular, Austin Friars'a gelinceye kadar vazgeçemediler; burada, bir evin arkasında birinci kattaki çok karanlık bir koridorda bir köşede mahmur gözlü bir cam kapıya geldiler; kapıda, saydam olması amacıyla yapılmış harflerle MR. FIPS yazılıydı. Ayrıca, orada karanlıkla gizlenen ve ziyaretçilerin kaburgalarıyla ilgili kötü amaçlar besleyen hain bir büfe vardı; bir de, kafes biçimine girmiş bir eski paspas vardı ki, artık paspas olarak kullanılamayacağı için (göze görünse bile kullanılamazdı ya, görmek de mümkün değildi) birkaç yıldan beri enerjisini başka bir alana kanalize etmişti ve Mr. Fips'ın bütün müşterilerinin ayağına takılarak vakit geçiriyordu.

Bürosunun kapısıyla bir insan şapkası arasında sert bir çarpışma sesi işiten Mr. Fips bu alışılmış sesten kendisini görmeye gelen biri olduğunu anladı ve o «biri»sini içeri buyur ederek «biraz karanlık» olduğunu söyledi:

«Biraz karanlıkmış,» diye fısıldadı John, Tom'un kulağına. «Taşralı boğazlamak için bayağı elverişli bir yer burası, Tom.»

Tom da bir talaş böreğine malzeme sağlamak için o yöreye getirtildikleri ihtimalini düşünmemiş değildi; ama ufacık tefecik, halim selim, pudralı Mr. Fips'i görünce şüpheleri dağıldı.

«Buyurun,» dedi Mr. Fips.

İçeri girdiler. Büroda her şey sarılık hastalığına uğramış, solmuştu; yerde, bir köşede kocaman bir koyu leke vardı, sanki bir eski yazıcı burada gırtlağını keserek intihar etmiş ve kan yerine mürekkep dökmüş gibi.

«Arkadaşım Mr. Pinch'i getirdim efendim,» dedi John Westlock.

«Lütfen oturun,» dedi Mr. Fips.

Onlar iki koltuğa yerleşirken Mr. Fips de tabureye oturdu, delik yastığından upuzun bir at kılı çekerek çok iştahlı bir tavırla ağzına soktu.

Tom Pinch'e merakla bakıyordu ama olağanüstü bir ilgilenme derecesine vardırmıyordu bunu. Kısa bir sessizlik oldu; bu süre içinde hiçbir tedirginlik göstermediğine göre Mr. Fips istese bunun daha az sürebileceğini belirtmek istiyordu herhalde. Sonra, Mr. Westlock'a, Mr. Pinch'in durumdan tamamen haberli olup olmadığını sordu.

John öyle olduğunu bildirdi.

«Peki size uygun geliyor mu, efendim?» diye sordu Tom'a Mr. Fips.

«Benim için büyük bir talih eseri, efendim,» dedi Tom. «Size pek çok teşekkür borçluyum.»

«Bana değil,» dedi Mr. Fips. «Emirlere uyuyorum.»

«O halde arkadaşınıza, efendim,» dedi Tom. «Yanında işe gireceğim ve güvenini kazanmaya çalışacağım beye. Beni daha iyi tanıyınca hakkımdaki fikrini değiştirmeyeceğini umuyorum, efendim. İşe zamanında gelip gideceğimi, çok çalışacağımı, her şeyi doğru yapmak için uğraşacağımı görecek. Bu kadarını garanti edebilirim ve,» ona doğru bakarak, «sanırım Mr. Westlock da buna kefil olur.»

«Şüphesiz,» dedi John.

Mr. Fips konuşmayı devam ettirmekte biraz güçlük çeker gibiydi. Yapacak bir şey bulmuş olmak için damgayı kaptı ve bacaklarına büyük F'ler basmaya başladı.

«İşin doğrusu,» dedi Mr. Fips, «arkadaşım şu anda şehirde değil.»

Tom'un rengi soldu; çünkü bunu görünüşünün hoşa gitmediğine yormuştu; Fips mutlaka başka birini arayacaktı şimdi.

«Ne zaman gelir acaba?» diye sordu.

«Bilmiyorum; bir şey söylenemez. Gerçekten hiç fikrim yok. Ama,» dedi Fips. Sol bacağının baldırına esaslı bir damga basarak ve Tom'a gözünü ayırmadan bakarak, «bunun çok önemli olduğunu sanmıyorum.»

Zavallı Tom saygıyla başını eğdi ama pek inanmış görünmedi.

«Evet,» dedi Mr. Fips, «pek önemli olduğunu sanmıyorum. İş tamamen sizinle benim aramızda, Mr. Pinch. Ödevlerinizi ben

size bildirebilirim; maaşınıza gelince, bunu da ben ödeyebilirim. Haftada bir,» dedi Mr. Fips, damgayı masaya bırakıp sırayla bir Tom'a bir de John'a bakarak, «haftada bir; bu büroda; öğleden sonra dörtle beş arasında herhangi bir zamanda.» Mr. Fips bunu söylerken yüzüne ıslık çalmaya başlayacakmış gibi bir biçim verdi. Ama ıslık çalmadı.

«Çok iyisiniz,» dedi. Şimdi sevinci yüzüne vuran Tom: «bundan daha düzenli ve açık olunamazdı. Ne...»

«Dokuz buçuktan aşağı yukarı dörde kadar,» diye sözünü kesti. Mr. Fips. «Aşağı yukarı.»

«İş saatlerini sormuyordum, efendim,» diye cevap verdi Tom, «onun hafif ve kolay olacağına inanıyorum; yeri soracak tım.»

«Ha, yeri! Yeri Temple'da.»

Tom çok sevindi.

«Herhalde,» dedi Mr. Fips, «yeri görmek istersiniz?»

«Ah, elbette!» dedi Tom. «İzin verirseniz kendimi işe girmiş sayacağım; yeri görmeden.»

«Şüphesiz, kendinizi işe girmiş sayabilirsiniz,» dedi Mr. Fips. «Bir saat sonra Fleet Street'de Temple Gate'in önünde buluşabilir miyiz?»

Buna şüphe mi vardı?

«İyi,» dedi Mr. Fips ayağa kalkarak. «O halde size yeri de gösteririm; yarın sabah da işe başlarsınız. Bir saat sonra sizi göreceğim. Sizi de, öyle mi, Mr. Westlock? Pek güzel. Aman önünüze bakın. Biraz karanlıktır.»

Pek de gerekli olmayan bu son sözlerden sonra onları merdiven aralığına kapattı; el yordamıyla yollarını bularak sokağa çıktılar.

Görüşme Tom'un yeni işinin gömülü olduğu esrarı hiç aydınlatmamiş, büsbütün karartmıştı ve ikisi de şaşkın şakın gülümsüyorlardı birbirlerine. Gene de, Tom'un yeni bürosuna girmesi ve büro arkadaşlarıyla tanışmasıyla konunun aydınlanacağına inançlarını belirttiler; dolayısıyla, Mr. Fips'le tekrar buluşuncaya kadar bu sorunu düşünmemeye karar verdiler.

John Westlock'un odasına da bir uğrayıp domuz başına birkaç dakika ayırdıktan sonra buluşma yerine gitmek üzere

yeniden yola koyuldular. Sözleştikleri saat daha gelmemişti; ama Mr. Fips Temple Gate'de yerini almıştı ve zamanında gelmelerine sevincini belirtti.

Çeşitli dar sokaklardan, avlulardan geçip hepsinden daha sessiz ve karanlık bir sokağa geldiler, belli bir evi seçip bir merdiven çıktılar; cebinden paslı bir anahtarlık çıkardı. Üst katta, normal olarak kiracının adının bulunması gereken yerde sarı bir boya olan bir kapının önünde durup anahtarlardan birinin tozunu, ağır ağır, geniş tırabzana vura vura temizlemeye başladı.

«En iyisi küçük bir tıkaç yaptırmalı,» dedi, Tom'a bakarak, anahtarın oluğundan keskin bir ıslık öttürdükten sonra, «içlerinin dolmasını önlemenin en iyi yolu bu. Kilit için de biraz yağ gerekecek sanırım.»

Tom teşekkür etti; ama kendi düşüncelerine ve John Westlock'un bakışlarına fazlasıyla daldığı için pek konuşkan değildi. Bu sırada Mr. Fips kapıyı açtı; kapı hiç istemeden, dehşetli uyumsuz bir ses çıkararak açıldı. Sonra anahtarı çıkarıp Tom'a verdi.

«Evet, evet!» dedi Mr. Fips. «Toz biraz fazla burada.»

Gerçekten öyleydi. Bir hayli fazla olduğunu da söyleyebilirdi Mr. Fips. Her yerde toplanmıştı toz; her yere sinmişti; pancurdaki bir çatlaktan içeri sızıp karşı duvara vuran bir güneş ışınında, dev bir sincap kafesinde gibi, dönüp duruyordu toz.

Burada hareket eden tek şey tozdu. Kılavuzları ağır pencereyi kaldırıp odayı aydınlatınca ve yaz havası içeri girince, küflenen eşyalar, rengi atmış tahta duvar kaplaması ve tavan, paslı şömine, küllü ocak, olanca durağan ihmal edilmişlikleriyle ortaya çıktılar. Kapının yanında bir mumla söndürücüsü duruyordu; burada bulunan son adam, çıkışını garantiye aldıktan sonra dönüp geride bıraktığı perişanlığa son bir kere bakmış sonra ışığı ve canlılığı keserek odayı bir mezar gibi kapatıp gitmişti.

Bu katta iki oda vardı; birincisinden dar bir merdivenle yukarıda iki başka odaya çıkılıyordu. Bunlar yatak odası olarak döşenmişti. Gerek bunlar, gerekse aşağıdaki odalar eşya do-

luydu, ama hepsi de eski tarz şeylerdi; ıssızlıktan, kullanılmamaktan, sanki artık insana rahatlık veremez bir duruma gelmişlerdi, korkunç, hayaletimsi bir havaları vardı.

Her çeşitten ufak tefek eşya gelişigüzel serpilmişti ortalığa, sandıklar, sepetler, türlü türlü hırdavat üst üste yığılmıştı. Her yerde kitap vardı, belki binlercesi: kimi, hâlâ balyalar halinde; kimi, yeni satın alınmış gibi, kağıda sarılı; kimileri de tek tek ya da üst üste duruyordu; duvarları çepeçevre kuşatan raflarda ise bir tek kitap yoktu. Mr. Fips Tom'un dikkatini bunlara çekti.

«Bunlar sıra konmadan, kataloğu yapılmadan ve raflara dizilmeden önce hiçbir şey yapılamaz burada, Mr. Pinch. Bununla işe başlarsınız, efendim.»

Tom, bu çok sevdiği işin düşüncesiyle ellerini ovuşturmaya başlamıştı bile.

«Böyle bir çalışma beni çok ilgilendirir, emin olun. Herhalde Mr.»

«Herhalde Mr.» diye tekrarladı Fips; Tom'a niçin durduğunu sorar gibi.

«Beyefendinin adını söylemediğinizi unuttum da,» dedi Tom.

«Ha!» dedi Mr. Fips eldivenini giyerken, «söylemedim miydi? Hayır, öyle ya, söylemedimdi galiba. Eveet! Sanırım yakında gelecektir. Çok iyi geçineceğinizden hiç şüphem yok. Kapıyı iyice kapatmayı unutmazsınız ya? Hızlı çekince kendiliğinden kapanıyor. Biliyorsunuz, dokuz buçukta. Dokuz buçuktan dörde kadar, ya da dört buçuk filan. Bir gün biraz daha erken bir gün biraz daha geç, nasıl uygun gördüğünüze, işinizi nasıl yürüttüğünüze bağlı. Mr. Fips, Austin Friars, hatırlarsınız elbette. Kapıyı iyice çekmeyi unutmayın.»

Bütün bunları öyle tatlı, rahat bir tavırla söylüyordu ki Tom ellerini ovuşturup başını sallamaktan ve gülümsemekten kendini alamıyordu; o böyle yaparken öbürü rahatça çıkıp gidiverdi.

«Aa, gitti!» diye haykırdı Tom.

«Üstelik. Tom,» dedi John Westlock, bir kitap yığınının üstüne oturup şaşkın arkadaşına bakarak, «bir daha dönmeye de

hiç niyeti yok; böylece buraya yerleştin. Biraz garip koşullar altında, ne dersin, Tom?»

Başından sonuna kadar öyle tuhaf bir olaydı ve kitapların arasında, bir elinde şapkası, bir elinde anahtarlarla duran Tom öylesine afallamıştı ki John içten bir kahkaha atmaktan kendini alamadı. Tom da işin komikliğinin farkına varmıştı; arkadaşının neşesi bir yana, Mr. Fips'le kibarca konuşmasının doruğunda sohbetlerinin birdenbire yarım kalış biçimini de hatırlayınca, o da tutamadı kendini; böylece, birbirlerini güldürerek kahkaha ardına kahkaha patlattılar.

Gülmeleri bitince — kolay olmadı bu, çünkü John çok neşeli bir insandı ve bu işe bir başladı mı susması güç olurdu — ortalığı dikkatlice gözden geçirdiler ve hurda eşyaların arasında kazara aydınlatıcı olabilecek bir şey olup olmadığını araştırdılar. Ama hiçbir şey bulamadılar. Kitaplarda birçok adlar yazılıydı; belli ki çeşitli satışlardan, değişik zamanlarda toplanmışlardı. Ama bu adlardan birinin Tom'un patronun adı olup olmadığına ya da, hangisinin onun adı olabileceğine karar veremediler. John'un aklına bu odaların kime ait olduğunu ya da kime kiralandığını kapıcıya sormak geldi, ama gittiği gibi geldi; cevap: «Mr. Fips, Austin Friars.»

«Bana sorarsan, Tom, bu iş çok karışık olamaz. Fips garip bir insan; Pecksniff'i az çok tanıyor; tabii nefret ediyor ondan; seni ya gördü ya da başkasından işitti ve aradığı adam olduğunu anladı; ve kendine özgü garip tutumuyla seni işe aldı.»

«Ama niye kendine özgü garip tutumuyla?» diye sordu Tom.

«Eh, herkesin kendine göre bir özel tutumu yok mu? Mr. Fips niye saçına pudra sürüyor da kapı komşusu peruk takıyor?»

Herhangi bir açıklamaya kurtuluş olarak sarılmaya hazır duruma gelen Tom, bunu hemen kabullendi (ne olsa, herhangi bir açıklama kadar geçerliydi bu da) ve hiç şüphesi kalmadığını söyledi. Gerçi şimdiye kadar arkadaşının bütün tahminleri için aynı şeyi söylemişti ve önerecek yeni bir çözüm bulsa gene aynı şeyi söyleyecekti ama bundan ötürü inancı hiç eksilmiyordu.

Yeni bir çözüm bulunamayınca Tom camı indirip pancu-

ru kapattı; odadan çıktılar. Mr. Fips'in söylediği gibi sertçe kapattı kapıyı; denedi, iyice kapandığını görünce anahtarı cebine attı.

İslington'a dolambaçlı bir yoldan döndüler. Çünkü daha çok zamanları vardı ve Tom çevresine bakmaktan hiç bıkmıyordu. İyi ki yanında John Westlock vardı, çünkü çoğu kişi bütün vitrinlerde çakılıp kalmasından, kiliseleri ve başka kamusal binaları görmek için hayatını tehlikeye atarak araba yoluna ikide birde fırlamasından usanırdı. Ama John onun bu ilgisine bayılıyordu ve Tom'un araba tekerlekleri arasından geçerek ve arabacıların kendisini kutlamalarından habersiz olarak her gülerek dönüşünde John onu daha fazla sevdiğini sanıyordu.

Üç köşeli oturma odasında onları karşıladığında artık Ruth'un ellerinde un yoktu ama yüzünde tatlı bir gülümseme, gülümsemesinde, parlak gözlerinde nice ışıltılar vardı. Ne kadar da parlaktı gözleri! Elini sıkarken bir an bakınca bu gözlere, içlerinde öyle bir minyatürünüzü görüyordunuz ki, parlak, şık, yakışıklı bir genç olarak...

Ah! Sırf kendi minyatürünüz için alıp saklayabilseniz onları, ne iyi! Ama kötü, sadakatsiz, civelek, fazla tarafsız gözler, kim dursa önlerinde, hemen, sizin gibi şen şakrak salınıverirdi orada!

Sofra kurulmuştu; gerçi peçeteler, bardaklar ya da yeşil saplı bıçaklar pek seçme değildi, ve çift uçlu çatallar demir kürdan haline gelinceye kadar bacaklarını nereye kadar uzatabileceklerini merak eder gibiydiler, ama gene de ipek, gümüş, altın ya da porselen gerekmiyordu; hayır, hiçbir süs gerekmiyordu. İşte, her şey ortadaydı; ortada olduğuna göre de, başka hiçbir şey onunla yarışamazdı.

İlk yemeğin başarısı öylesine tamdı ki, öyle eksiksiz ve kusursuzdu ki John da, Tom da, Ruth'un yemek pişirme sanatını gizli gizli öğrendiği sonucuna vardılar; ona da, bunu itiraf etmesini söylediler. Bu şakaya pek bayıldılar, aynı konu üstüne bir sürü zekice şey söylediler; ama John'un davranışı beklenebileceği kadar dürüstçe olmadı, çünkü Tom Pinch'i uzun bir süre çekip sürükledikten sonra birdenbire düşman tarafına geçti ve

kız kardeşinin her dediğine katıldı. Gelgelelim, Tom'un o gece yatmadan önce söylediği gibi, John her zaman hanımlara karşı kibarlığıyla tanınmıştı, çocukken bile. Ruth, «öyle mi?» ded'. Başka bir şey demedi.

Üç kişi konuşacak ne çok şey bulabiliyor, şaşılacak şey. Hiç kesmediler konuşmalarını. Hem sadece boş şeylerden de konuşmadılar; çünkü, Tom Mr. Pecksniff'in kızlarını nasıl gördüğünü ve küçüğünün ne kadar değiştiğini anlatınca ciddileştiler.

John Westlock onunla çok ilgilendi; Tom Pinch'e evliliği konusunda birçok soru sordu, kocasının Tom'un Salisbury'ye yemeğe getirdiği bey olup olmadığını öğrenmek istedi; aynı kişi olmadıklarına göre, akrabalıkları neydi; sözün kısası, çok ilgilendi konuyla. Tom da uzun uzun anlattı; Martin'in nasıl yurtdışına gittiğini ve uzun zaman kendisinden haber alınmadığını; Ejder'deki Mark'ın ona refakat ettiğini; Mr. Pecksniff'in zavallı bunak büyükbabayı nasıl avcunun içine aldığını ve Mary Graham'a nasıl alçakça kur yaptığını anlattı — ama kendi yüreğinde yatanlardan tek söz etmedi — o kadar derin, sadık ve şerefli olan, gene de her türlü bencil olmayan ve nazik düşünceye yer bulunan yüreğinden; tek söz etmedi.

Tom, Tom! Bu dünyada bilgeliğine, kurnazlığına en çok güvenen kişi; bu dünyada başka insanlara karşı güvensizliğiyle en fazla kıvanç duyan ve inancının kârı olarak gösterecek en fazla altını ve gümüşü bulunan; «Her insan kendine ve Tanrı hepimize» öğretisine (Yüce Tanrının bencil tutkular ve sevgilerden yana olduğu ya da olabileceği düşüncesinde büyük bir bilgelik vardır çünkü) en fazla yürekten inanan kişi; saf bir yürekle karşılaştırıldığında bütün bilgeliğinin bir ahmağın zırvalığı olduğu anı hiçbir zaman görüp anlayamayacaktır, buna inan!

Evet ,evet, Tom, çaydan sonra John'un, giriş parası ödemeden içeri adam sokabileceğini söylediği tiyatro konusunda bu kadar istekli olmak da bir saflıktı, ama başka çeşitten bir saflıktı; tiyatrodan içeri onlardan önce girdiğinde paraları ödediğinden hiç kuşkulanmamak da böyle bir saflıktı! Bu kadar berbat bir oyun ve oynanış karşısında böyle yürekten ağlaman

ve gülmen de bir saflıktı; Ruth'la eve dönerken öylesine mutlu ve geveze olman; ertesi sabah oturma odasında onu bekleyen armağanı talaş böreği sayfası katlanmış yemek kitabını görünce o kadar şaşırman da büyük bir saflıktı. İşte! geçsin kayıtlara. Saf, saf, küçümsenecek kadar saftın, Tom Pinch.

XL. BÖLÜM

Pinch'ler Yeni Bir Ahbap Ediniyor ve Yeniden Şaşırıyorlar.

Temple'daki bu boş odalarda, Tom'un oradaki çalışmalarında hiç eksilmeyen ve işine tuhaf bir tat katan bir hayaletler atmosferi vardı. Her sabah Islington'da kapısını kapadığında suratını Londra sisine çevirdiği gibi ayrıca bir de açıklanmaz, büyüleyici bir çekiciliğe çeviriyordu; o andan başlayarak bu hava çevresinde gitgide yoğunlaşıyor, sonunda eve dönme zamanı geliyor, o zaman havayı kıpırtısız bir bulut gibi ardında bırakarak geliyordu.

Tom sanki her sabah bu hayaletimsi sise birbirini doğal olarak izleyen birtakım aşamalardan geçerek yaklaşıyor ve gömülüyordu. Sokakların gürültüsünden, patırtısından Temple'ın sessiz avlularına geçiş ilk hazırlıktı. Adımlarının yankıları ona, karanlık, sefil odaların tarihini aktarmak için bir dil arayan eski duvar ve kaldırımların sesi gibi geliyordu; yanları sıra geçerken pancurları arasından küflü iç çekişleri duyduğu kapatılmış kilerlerin unutulmuş köşelerinde çürüyen kayıp belgeleri anlatmak istiyorlardı; binaların eski bodrumlarındaki dehlizlerde tuğladan örülmüş karanlık eski değerli şarap ambarlarını fısıldıyorlardı; ya da daha bile alçak bir tonla, mermer heykelleri kilisede duran eğri bacaklı şövalyelerin karanlık efsanelerini mırıldanıyorlardı. Tozlu işyerinin merdivenine ilk adımını atar atmaz bu esrar daha da artıyordu; ve Tom

tırmanırken onlar da adım adım tırmanarak günün yalnız çalışma saatlerinde iyice yoğunlaşıyordu.

Her gün, hep tekrarlanan, hiç unutulmayan bir düşünce konusunu getiriyordu. Şu patron; bugün gelir miydi ve nasıl bir adamdı? Çünkü Tom Mr. Fips'le yetinemiyordu; Mr. Fips'in bir başkası hesabına çalıştığını belirttiğinde doğruyu söylediğine inanıyordu; ve ötekinin ne çeşit bir adam olduğu, Tom'un hayallerinin bahçesinde serpildikçe serpildi, büyüdü ve ne soldu ne de çiğnendi.

Bir keresinde, yaptığı kötülüğe pişman olan Mr. Pecksniff'in bir üçüncü kişi üzerinde etkisini kullanarak kendisine böyle bir iş bulduğunu düşünüyordu. Ama bu iyi insanla aralarında geçen olayı düşününce bu fikri o kadar dayanılmaz buldu ki aynı gün düşündüğünü John Westlock'a da anlattı: John'a, Mr. Pecksniff'in elinden en ufak bir şeyi kabul ederek kendisine saygısını yitireceğine hamal olarak çalışmayı tercih edeceğini söyledi. Ama John ona (yani Tom Pinch'e) daha hâlâ Mr. Pecksniff'in kişiliğini gereğince değerlendiremediğini, çünkü bu adamın böyle bir iyilik yapamayacağını söyledi; güneşin yeşil ve ayın siyah olduğunu, ayrıca da, çıplak gözle, on iki tane birinci sınıf kometin bu gezegenler çevresinde dönendiğini görünceye kadar böyle bir ihtimale kafa yormasının boşuna olduğunu belirtti. Ancak bu olağanüstü durumda (daha önce değil) Mr. Pecksniff'in böyle olmadık bir şey yapabileceğini düşünmek delilik olmayabilirdi. Sözün kısası, bu fikri hiç ciddiye almadı: Tom da vazgeçip yeni bir çözüm bulmak için gene yalpalamaya başladı.

Tom bir yandan da her gün işine gidiyordu ve kitaplara bir hayli çekidüzen vermişti, belli bir düzene girmişlerdi ve güzel elyazısıyla yazdığı katalogda da güzelce görünüyorlardı. İş saatlerinde arasıra kaçamak yapıp biraz okuyordu; bunlar aslında işinin gerekli bir parçasıydı; bazen de cesaretini toplayıp bu hayalet kitaplardan birini gece eve götürüyordu (garip patronunun birdenbire ortaya çıkıp bu kitaba ne olduğunu sorması ihtimalini düşünerek hep ertesi sabah geri götürüyordu) ve böylece kendine göre mutlu, sessiz, verimli bir hayat yaşıyordu.

Ama kitaplar ne kadar ilginç olsa, Tom için ne kadar yeni-

liklerle dolu olsa, onu bir an bile en küçük sesi kaçıracak kadar kendilerine bağlayamıyorlardı. Kaldırımda bir ayak sesi işitince kulakları dikiliyor, hele adımlar içeri girip merdiveni tırmanmaya başlayınca yüreği çarparak düşünüyordu, «İşte nihayet onunla yüz yüze geleceğiz!» Ama kendinden başka herkes alt katta takılıp kalıyordu.

Bu esrar ve bu yalnızlık Tom'un zihninde, saçmalığını kendi sağduyusunun da çabucak görebildiği ama gene de bir türlü önleyemediği fantesiler yaratıyordu; çoğumuzda vardır bu nitelik, eski Fransız polisi gibi çabuk keşfederiz de önleyemeyiz. Tanımlanamaz, açıklanamaz, saçma şüpheler, örneğin öteki odada birinin saklandığı — üst katta sessizce yürüdüğü, kapının yarığından içeriyi gözetlediği. Tom'un bulunmadığı her yerde sinsice bir şeyler yapıp durduğu — düşüncesi günde yüz kere gelip gidiyor, böyle zamanlarda camı açıp çatıda ve fıskiyenin yanında yuva kuran ve pencerelerde bütün gün cıvıldaşan serçelerle ahbaplık etmek bir rahatlama sağlıyordu.

Her zaman dış kapıyı ardına kadar açık bırakıyordu, içeri giren ve alt kattaki odalara gidenlerin ayak seslerini işitmek için. Sokakta rastladığı yabancılarla ilgili olarak da garip hayaller kuruyordu; giyimi ya da görünüşü tuhaf birini gördü mü, içinden, «Bak işte buysa hiç şaşmam!» diyordu. Ama hiçbir zaman o olmuyordu. Bu şüpheli kişilerden bazılarının ardına takılıp izlemişti, kendi ayrıldığı yere doğru gittikleri inancıyla; ama, durumun böyle olmadığını öğrenmek dışında hiçbir şey öğrenmemişti.

Austin Friars'daki Mr. Fips durumunun karanlığını aydınlatacağına koyulaştırıyordu; çünkü Tom'un ilk haftalık ücretini almaya gidişinde şöyle demişti:

«Ha! bir de şu vardı, Mr. Pinch, aramızda kalsın!»

Tom bir sır vereceğini sandı; onun için kimseye bir şey çıtlatmayacağını, Mr. Fips'in kendisine kesinlikle güvenebileceğini söyledi. Ama Mr. Fips cevap olarak sadece «çok iyi» deyip başka bir şey söylemeyince Tom gene dürtükledi:

«Hiçbir şey söylemem,» diye tekrarladı.

«Bir şey söylüyordunuz...» diye bir ipucu daha verdi Tom.

«Ha, yok canım!» dedi Mr. Fips. «Hayır, hayır.» Ama Tom'

un şakınlığını görünce ekledi, «Yani çalıştığınız yerden öyle herkese söz etmeyin demiştim. Böylesi daha iyi olur.»

«Daha işvereni görmek zevkini tadamadım, efendim,» dedi Tom, haftalığını cebine koyarken.

«Görmediniz mi?» dedi Fips. «Öyle ya, görmemişsinizdir tabii.»

«Kendisine teşekür etmek ve şimdiye kadar yaptıklarımı beğenip beğenmediğini öğrenmek isterdim,» diye kekeledi Tom.

«Çok doğru,» dedi Mr. Fips, esneyerek. «Şayanı takdir. Çok güzel.»

Tom, bir başka yaklaşım yolu denemeye acele karar verdi.

«Kitapları yakında bitireceğim,» dedi. «Umarım bu durum işime son vermez ve beni gereksiz hale getirmez.»

«Yok canım, yook!» dedi Fips. «Yapacak iş çok: iş çok! Giderken dikkat edin. Biraz karanlıktır.»

Tom'un ondan öğrenip öğreneceği de bu kadarla kaldı. Onun için gerçekten bir hayli karanlıktı ve Mr. Fips bu sözü iki anlamda birden kullandıysa böyle demekte çok haklıydı.

Ama bu arada öyle bir olay oldu ki Tom'un düşüncelerini bu esrardan bile aldı ve onlarla yeni kanal, başlı başına bir Nil Nehri olan bu yeni kanal arasında böldü.

Şöyle oldu bu iş. Erken kalkmaya alışık olduğu ve şimdi sabahın erken saatlerini hoşça geçirtecek bir org da bulunmadığı için Temple'a gitmeden önce uzun bir yürüyüşe çıkıyordu; bir yabancı olduğundan doğal olarak şehrin en canlı, hayat dolu yerlerine gittiği için zamanla pazaryerlerinin, köprülerin, dokların ve özellikle buharlı gemilerin yanaştığı rıhtımların devamlı müşterisi oldu; çünkü insanların işlerine ve eğlencelerine koşuştuğunu görmek çok güzeldi ve şehir hayatlarının tekdüzeli akışında böylesine değişiklik ve serbestlik olduğunu görmek Tom'un hoşuna gidiyordu.

Bu sabah gezintilerinin çoğunda Ruth da ona katılıyordu. Ev sahibi her zaman onlardan önce kalkıp işine (bunun ne olduğunu kimse bilmiyordu) erkenden gittiği için kaldıkları evdeki insanların alışkanlıkları da onlarınkine benziyordu. Böylece, çoğu zaman, sabahın yedisinde kahvaltıyı bitirip çıkmış oluyorlardı. İki saat kadar dolaştıktan sonra uygun bir yerde ay-

rılıyorlardı: Tom Temple'a gidiyor, kız kardeşi de eve dönüyordu, bir saat düzenliliğiyle.

Covent Garden Pazarı'nda birçok güzel gezintileri olmuştu: Meyveleri, çiçekleri koklayarak, ananasların, kavunların görkemine hayran olarak; yan sokaklarda, ters çevirdikleri sepetlere oturup bezelye ayıklayan sıra sıra yaşlı kadınlara göz atarak; lüks yiyecek mağazalarının önüne ve baharatçıların kapılarına göğüs siperi gibi dizilen, henüz pişmemiş dana dolması içi gibi kokan ve kırmızı biber, kese kâğıdı, çeşitli tohum kokularına hülyalı bir biçimde kokusu karışan — hatta ihtiraslı salyangoz ve dinç, genç sülüklerin varlığını da hissettiren — şişman kuşkonmaz demetlerine dalarak. Tavukçular arasında da bol bol gezindiler, boyunları olağanüstü derecede uzamış, pişmeye hazır ördeklerle tavukların çifter çifter yattığı, yosun tutmuş sepetlerde benekli yumurtaların durduğu, kedi köpeğin, ya da atla eşeğin saldırısından uzak bir yere konmuş beyaz köy sosislerinin dizildiği, çeşit çeşit taze peynirlerle, kafesleri çok küçük olduğu için kendileri çok büyük görünen kuşlarla, ölü, diri, sayısız tavşanla dolu sokaklarda. Serin, ferahlık veren, gümüşü balıkçı dükkânları arasından geçtiler çok kere, her zaman kıpkırmızı olan istakozlar dışında bütün malların bir mehtap duygusu verdiği balıkçılar arasından. Altında köpeklerin ve yorgun arabacıların, börekçiyi ve meyhaneyi unutup derin derin uyuduğu arabalar dolusu güzel kokulu taze saman arasında dolaştılar. Ama aydınlık bir sabah vakti buharlı gemilerin rıhtımında gezinmek gibi güzeli yoktu.

Gemiler öylece, yan yana, yan yana yatarlardı; görünüşe bakılırsa iyice yerleşmiş, sıkıca bağlanmışlardı oraya ama yolunu bulup sıvışmayı tasarlıyorlardı ve bunu becereceklerine güvenleri tamdı; ve bu inançla sürü sürü yolcu ve yığın yığın eşya acele acele biniyor, yükleniyordu gemilere. Küçük çatanalar durmadan aşağı yukarı gidip geliyordu. Sıra sıra tekneler, bir dolu direkler, halat labirentleri, sarkmış yelkenler, suları şıpırdatan kürekler, süzülen kayıklar, ağır ağır giden mavunalar, sulara yarı batmış, çamurlu köşelerinde su sıçanlarına çirkin barınaklar bulunduran yük kayıkları; kiliselerin çan kuleleri, depolar, çatılar, kemerler, köprüler, adamlar ve kadın-

lar, çocuklar, fıçılar, vinçler, sandıklar, atlar, arabalar, işsiz güçsüzler, didinenler; hepsi oradaydı, üst üste, herhangi bir yaz sabahında, ve Tom bir türlü birbirlerinden ayıramazdı onları.

Bütün bu kargaşalığın ortasında, sahnenin en güçlü duygusunu dile getiren ve kazanan yolcu gemilerinin bacalarının kesintisiz kükreyişi olurdu. Onlar da tıpkı yolcuları gibi terleyip telaşlanıyorlardı sanki; o boğuk sesleriyle vıdı vıdı etmekten bir an geri durdukları yoktu; habire. Soluk soluğa sesleniyorlardı. «Haydi acele edin çok sinirleniyorum canım gelsenize geç kalıyoruz ne kadar yavaşsınız acele edin şimdi gidiyorum gelin artık!» Yüklerini alıp kendilerini rahatça akıntıya bırakarak yola çıktıklarında bile bir fırsat bulmasınlar, yeniden başlıyorlardı; çünkü en kahraman gemi bile nehirde en ufak bir karışıklık olsa köpürmeye, seslenmeye başlardı, «işte durduk gene ne oluyor yürüsenize acelem var kasten yapıyorsunuz görülmüş şey değil haydi yürüsenize!» Ve böylece, neredeyse aklını oynatmış olarak, sisin içinden kendisini kızıllaştıran yaz ışığına doğru süzülüp kayardı.

Ama Tom'un gemisi, ya da, bir keresinde Tom'la kız kardeşinin ilgilerini en çok çeken yolcu gemisi daha hareket etmemişti ve kargaşalığının en canlı anını yaşıyordu. Yolcuların itişmesi had dereceyi bulmuştu; her iki yanında birer gemi yatıyordu; köprüleri tıklım tıklımdı; belli ki Gravesend'e gitmek isteyen, ama bu geminin Antwerp'e gideceği yolundaki bütün uyarılara kulaklarını tıkayan şaşkın kadınlar yiyecek sepetlerini fıçıların ve bölmelerin ardına, sıraların altına gizlemekte inat ediyorlardı ve büyük bir kargaşalık hüküm sürüyordu.

Manzara o kadar eğlenceliydi ki Ruth'la kol kola durup rıhtımdan bakan Tom, arkasındaki, yanında çok büyük bir şemsiye getiren ve bunu ne yapacağını bilemeyen yaşlı hanımın hiç farkına varamadı. Bu dehşetli aracın kancalı bir sapı vardı ve varlığını önce nefes borusundaki acı verici sıkışmadan anladı, sapı gırtlağına dolanmıştı. Hiç keyfini bozmadan boynunu bu âletten kurtardıktan sonra sırtında şemsiye ucundaki madeni halkayı hissetti; hemen ardından da kancalı sap ayağına dolaştı; sonra genel olarak şemsiye şapkasının çok yakınlarında gezindi ve kocaman bir kuş gibi kanatlarını çarptı şapkaya; son

olarak da ucu kaburgalarına öyle bir iniş indi ki acıyla dönüp yumuşak bir uyarıda bulunmaktan kendini alamadı.

Döndüğünde şemsiyenin sahibini ayaklarının ucunda yükselmeye çalışır buldu; yüzünde şiddetli bir düşmanlık ifadesiyle gemilere bakmaya çalışıyordu; bu durumu görünce, ön sırada durduğu için kadının kendisini doğal düşmanı saydığı ve kasıtlı olarak saldırıya geçtiği sonucunu çıkardı.

«Ne kadar huysuz bir insansınız!» diye haykırdı Tom.

Kadın şiddetle bağırdı, «Pulis yok mu!» diye — polis demek istiyordu — ve şemsiyesinin sapını Tom'a doğru sallayarak bu adamlar arandıkları zaman meydanda olsalar Tom'u hemen onlara teslim edeceğini bildirdi.

«Favorilerini daha az yağlasalar da o kadar para aldıkları işlerine biraz daha fazla baksalar,» dedi, «insan bu kadar sıkıntıya girmezdi!»

Belli ki fena halde itilip kakılmıştı çünkü bonesi çaprazlama duruyordu başında. Kısa boylu ve şişman bir hanım olduğu için yorulmuş, tıkanmış, terlemişti. Dolayısıyla Tom tartışmayı kesti ve nezaketle hangi gemiye binmek istediğini sordu.

«Herhalde sizden başkası binmek zorunda olmayınca durup gemilere bakma hakkına sahip değil,» diye cevap verdi kadın. «Alık!»

«Öyleyse hangisine bakmak istiyorsunuz?» dedi Tom. «Size de yer açarız. Bu kadar huysuz olmayın.»

«Bu kötü zamanlarda birlikte bulunduğum hiçbir yaratık,» diye cevap verdi kadın, biraz yumuşayarak, «ve sayıları da hiç az sayılmaz, beni fazla yumuşak ve boynu eğik olmaktan başka bir şeyle suçlamamıştır. Bana karşı gelmek sizi rahatlatıyorsa hiç aldırmayın, istediğinizi söyleyin, hanımcığım, derim çok kere, çünkü siz de bilirsiniz ki Sara güvenilir bir kişidir ve sözünden dönmez. Ama bugün sinirli ve öfkeli olduğumu inkâr etmeyeceğim ama ah! benim yerimde kim olsa öyle olur!»

Bu zamana kadar Mrs. Gamp (çünkü bu tecrübeli uzmanın ta kendisiydi) Tom'un yardımıyla parmaklık ile Ruth'un arasında küçük bir yere sıkışmıştı ve bir süre hızlı hızlı soluduktan ve şemsiyesiyle bir dizi tehlikeli manevralar yaptıktan sonra, rahatlamayı başardı.

«Bu dumanlı canavarların hangisi Ankworks vapuru acaba kim bilir? Aman Allah!» diye haykırdı Mrs. Gamp.

«Hangi gemi dediniz?» diye sordu Ruth.

«Ankworks postası,» diye cevap verdi Mrs. Gamp. «Ne yalan söyleyim, şekerim. Onu sormuştum işte.»

«Şu ortadaki Antwerp postası,» dedi Ruth.

«Aman aman, keşke Yunus'un karnında olaydı,» diye haykırdı Mrs. Gamp ve bu mucizevi istekle peygamberle balinayı birbirine karıştırdı.

Ruth cevap vermedi; ama çenesini parmaklığın serin demirine dayayan Mrs. Gamp dikkatle Antwerp gemisine bakmaya ve arasıra küçük küçük iniltiler çıkarmaya devam ediyordu; gidenler arasında çocuğunun ya da kocasının da bulunup bulunmadığını sordu.

«Ah, işte bundan da belli hayat vadisinde ne kadar az yol aldığın, sevgili genç yavrucuğum,» dedi Mrs. Gamp, gözlerini devirerek. «İyi bir arkadaşım hep söyler bana, sizden iyi olmasın adı da Harris'dir, şekerim, Mrs. Harris meydandan geçerken merdivende tütüncü dükkânının yanındayken durup bana 'Ah, Sara, Sarah, önümüzde bizi nelerin beklediğini hiç bilmiyoruz!' deyince ben de dedim ki, 'Mrs. Harris, bayancığım,' dedim 'Doğru, çok şey bilmiyoruz, ama sandığınızdan çok biliyoruz gene de. Bir ailenin nüfus sayısını, hanımcığım,' dedim, 'bir aşağı bir yukarı hemen hemen her zaman doğru hesaplıyoruz ve dediğimiz gibi çıkıyor.' 'Sara,' dedi Mrs. Harris, müthiş bir sesle, 'bana benim de numaramı söyle.' 'Yok, Mrs. Harris,' dedim ben de ona, 'beni mazur görün. Lütfen. Benimkisi,' dedim, 'üç kat merdivenden düştü, sabahın rutubeti ciğerlerine işledi, ama bir başkası da yatağında haberi bile olmadan göçüp gitti. Onun için, hanımcığım,' dedim. 'keramet göstermeye çalışmayın, geldiği gibi kabul edin.' Benimki.» dedi Mrs. Gamp. «benimkisi de göçtü gitti, şekerim. Kocalar arasında bir tahta bacaklısıydı o da ve şimdi o tahta bacak da Allah'ın rahmetine kavuştu, ama hep şarap mahzenlerine girip zorla getirilmedikçe oradan çıkmadığına bakılırsa tıpkı insan eti kemiği gibi zayıftı daha zayıf değilse.»

Bu söylevi bitirince Mrs. Gamp çenesini gene serin demire dayadı. Antwerp Postasına dikkatle baktı ve inledi.

«Erkek olup da böyle bir belayı başıma sarmam ben kendi hesabıma!» dedi Mrs. Gamp; «ama erkek olan kimse yapamaz bunu!»

Tom ile kız kardeşi birbirlerine baktılar; Ruth, bir an duraksadıktan sonra, Mrs. Gamp'e niçin bu kadar üzüntülü olduğunu sordu.

«Şekerim,» diye cevap verdi Mrs. Gamp, sesini alçaltarak, «bekârsın, değil mi?»

Ruth güldü, kızardı. «Evet,» dedi.

«Böylesi daha kötü ya;» diye devam etti Mrs. Gamp, «bütün taraflar için! Ama başkaları da evli veya evlenme durumunda; bu sabah bu Postaya gelen gencecik bir taze var, nasıl çıkacak açık denizlere aklım almıyor!»

Sözün burasında durup söz konusu geminin güvertesine, güverteye çıkan merdivene ve iskelelere baktı. Üzüntüsünü çektiği kimsenin henüz gelmediğinden emin olunca gözlerini yavaş yavaş emniyet borusunun tepesine yükseltti ve tekneye öfkeli bir tonla hitap etti:

«Ah, seni hınzır!» dedi Mrs. Gamp gemiye, şemsiyesini sallayarak, «nazenin bir tazenin gidip de yolcusu olacağı şey misin sen, gürültücü patırtıcı canavar seni! Ne muzır şeysindir sen! Güm güm, zart zart, fıs fıs bağıra bağıra, koca hayvan! Şu buharlı nalet gemiler,» dedi Mrs. Gamp, şemsiyesini yeniden sallayarak, «hepimizi işsiz bıraktı ve kimse onları saymazken (en çok da o düdüklü demiryolu şeyleri) ne olaylar ne olaylar yarattı. Bir delikanlıyı anlatmışlardı, demir yolunda çalışıyormuş, daha açılalı üç yıl olmamış bir demiryolu; Mrs. Harris iyi tanıyor onu, çünkü aslında kendi hısımı oluyor kız kardeşinin baş bıçkıcıyla evlenmesinden iki şimdi yirmi altı minik yabancının isim babası oldu o adam hiçbiri de beklenmiyordu ve hepsine Kızılderililer gibi isimler taktılar. Of!» dedi Mrs. Gamp, gemiye hitabını tamamlamak üzere, «ne kadar da belli insan icadı olduğun, tabiatımızın zayıflığına hiç aldırmamandan anlaşılıyor; besbelli hayvan seni!»

Mrs. Gamp'ın yakınmalarının birinci kısmından, posta arabası işinde mi çalıştığı iyice anlaşılamıyordu. Son sözlerinin genç ahbabı üzerindeki etkisini anlamaya fırsat bulamadı çünkü birden kendi kendinin lafını keserek haykırdı:

«İşte bizatihi gidiyor! Zavallı küçücük taze, işte gidiyor, kurbanlık kuzu gibi! Gemi denize açıldığında bir yaramazlık olursa,» dedi Mrs. Gamp bir kâhin edasıyla, «buna düpedüz cinayet derler ve dava açacağım.»

Bu konuda o kadar heyecanlanıyordu ki, Tom kadar yufka yürekli olan Ruth cevap vermezlik edemedi.

«Sizi bu kadar ilgilendiren hanımefendi hangisi?» diye sordu.

«İşte!» diye inledi Mrs. Gamp. «İşte gidiyor! Şu saniye küçük tahta köprüden geçiyor. Portakal kabuğuna basıp kayacak şimdi!» ve sıkı sıkı kavradı şemsiyesini. «Ay, yüreğim ağzıma geldi!»

«Hani yüzü görünmeyecek şekilde tepeden tırnağa büyük bir pelerine sarılmış beyin yanındaki hanım mı?»

«Yüzünü göstermesin elbette!» diye cevap verdi Mrs. Gamp. «Kendinden utanması için çok sebep var. Kolundan tutup nasıl çekti, gördünüz mü?»

«Evet, gerçekten biraz itip kakar gibi bir hali var.»

«Şimdi de o havasız kamaraya götürüyor!» dedi Mrs. Gamp, kızarak. «Ne yapmak istiyor bu adam? Allahın belası. Açık havada bıraksa ne olur?»

Gerekçesi ne idi bilinmez, ama bırakmadı, çabucak aşağı indirdi kadını, arkasından da kendisi kayboldu. Ne pelerinini gevşetmiş, ne de güvertede kamaraya kadar yol açmak için gereken zamandan bir dakika fazla oyalanmıştı.

Tom bu küçük diyalogu işitmemişti, çünkü dikkati beklenmedik bir biçimde başka bir yere çekilmişti. Tom Mrs. Gamp buhar makinesine karşı söylevini bitirirken kolundan biri tutmuş ve sağına dönünce — Ruth sol koluna girmişti — karşısında ev sahibini görmüştü.

Adamın orada bulunmasına o kadar şaşırmadı da yanına böylesine çabuk sokulmasına şaştı, çünkü bir an önce dirseği-

nin dibinde başka biri vardı ve bu sıra, aralarında durduğu insan kümesi içinde herhangi değişiklik ya da itişme de olmamıştı. Bu ev sahibinin eve ne kadar sessizce gelip gittiğine o da Ruth da çok kereler dikkat etmişlerdi; ama Tom şimdi onu dirseğinin dibinde görünce çok şaşırdı.

«Kusura bakmayın, Mr. Pinch,» dedi adam kulağına. «Biraz sakatım ve soluğum kesildi, gözlerim de iyi görmüyor. Gençlik uçtu gitti artık, beyefendi. Şu aşağıda büyük bir pelerine sarınmış bir adamla koluna girmiş bir hanım, siyah bir şala bürünmüş ve tül takmış bir hanım görüyor musunuz?»

Kendi göremiyorsa, bütün bu kalabalığın içinde tarif ettiği insanları seçip çıkarmış olması ve aceleyle bir onlara, bir Tom'a bakması, Tom'un da onları görebilmesi için sabırsızlanması biraz tuhaftı.

«Pelerine sarınmış bir bey!» dedi Tom, «ve siyah şallı bir hanım! Bakayım!»

«Evet, evet!» diye cevap verdi öteki, artan bir sabırsızlıkla. «Tepeden tırnağa sarınıp sarmalanmış bir bey — böyle bir sabah için garip bir giyim — hasta gibi, belki şu anda elini yüzüne götürmüştür. Hayır, hayır, hayır! Orada değil,» diye ekledi, Tom'un bakışını izleyerek; «öteki tarafta, şu yönde, orada, aşağıda.» Bu sefer acelesinden elini uzatarak bu kişilerin yolları tıkanıp durdukları yeri gösterdi gene.

«O kadar çok insan, o kadar fazla hareket var ki, bir sürü de eşya filan,» dedi Tom, «güç oluyor; yok, gerçekten pelerinli bir beyle siyah şallı bir hanım göremiyorum. Şurada kırmızı şallı bir hanım var.»

«Hayır, hayır, hayır!» diye haykırdı ev sahibi, gene heyecanla işaret ederek. «Orada değil. Öteki tarafta, öteki tarafta. Kamaranın merdivenine bakın. Sola doğru. Kamaranın basamaklarına yaklaşmış olmalılar. Kamaranın merdivenini görüyor musunuz? İşte kampana çalmaya başladı bile! Görüyor musunuz merdiveni?»

«Durun!» dedi Tom, «haklısınız. Bakın! İşte gidiyorlar. Şu mu dediğiniz adam, şu anda aşağı iniyor, pelerininin etekleri de arkasından sürükleniyor?»

«Ta kendisi!» dedi öteki, Tom'un gösterdiği yere değil de Tom'un yüzüne bakarak. «Bana bir iyilik eder misiniz, efendim, büyük bir iyilik? Eline bir mektup verir misiniz? Sadece şunu veriverin. Bekliyor. Patronlarım söylediler vermemi. Ama kendisini bulmakta geç kaldım, eskisi gibi genç olmadığım için zamanında gemiye çıkıp verip inemem. Bu cesaretimi bağışlar ve bana büyük bir iyilik eder misiniz?»

Mektubu Tom'a uzatırken elleri titriyordu, yüzünde büyük bir telaş ifadesi vardı ve eski bir gravürdeki kışkırtıcı şeytan gibi hedefi gösteriyordu Tom'a.

İyilik etmeden durup düşünmek Tom'un yapacağı şey değildi. Mektubu aldı; Ruth'a biraz beklemesini, hemen döneceğini fısıldadı; sonra bütün hızıyla merdivene koştu. Aşağı inen bir yığın insan, yukarı çıkan gene bir yığın insan, taşınan bir sürü ağır eşya vardı, kampanalar çalıyor, islim çıkıyor, insanlar bağrışıyordu, onun için yol bulup geçmesi; hatta hangi gemiye koştuğunu aklında tutması güçtü. Ama her nasılsa istediği gemiyi buldu ve bir koşu kamaradan içeri dalıp aradığı kişiyi salonun öbür ucunda buldu; arkası kendisine dönük olarak duvarda ilan gibi bir şey okuyordu. Tom mektubu vermek için yaklaşınca ayak sesini işiterek irkildi ve döndü.

Bu adamın tarlada dövüştüğü adam, zavallı Mercy'nin kocası, Jonas olduğunu görünce Tom'un şaşkınlığını siz düşünün!

Tom, ne istediğini sorduğunu işitir gibi oldu; ama konuşması bir tuhaftı ve söylediği iyi anlaşılmıyordu.

«Kendim için bir şey istemiyorum,» dedi Tom; «az önce, bu mektubu size vermemi rica ettiler. Sizi bana gösterdiler ama bu garip kılıkta tanıyamadım. Alın!»

Aldı, açtı ve içindeki yazıyı okudu. Mektup belli ki çok kısaydı; belki tek satır bir şey; ama sapanla atılmış bir taşı kafasına yemiş gibi oldu. Okurken düşecek gibi sendeledi.

Gösterdiği duygu Tom'un o zamana kadar gördüklerinden o kadar farklıydı ki elinde olmadan durup bekledi. Kararsızlığı geçici bir şeydi ve bu sırada kampana susmuş, kısık bir ses aşağıya, karaya çıkacak kimse olup olmadığını soruyordu.

«Evet,» diye seslendi Jonas, «Ben... ben çıkıyorum. Biraz zaman verin. Nerede o kadın? Gelsene; gel buraya!»

Bunları söylerken bir kapı açtı ve neredeyse sürükleyerek dışarı çıkardı onu. Solgundu ve korkmuştu, eski ahbabını görünce büsbütün afalladı; ama ağzını açmaya zaman bulamadı çünkü yukarıda kıyamet kopuyordu; Jonas onu hızla güverteye doğru çekti.

«Nereye gidiyoruz? Ne oldu?»

«Geri dönüyoruz,» dedi Jonas. «Kararımı değiştirdim. Gidemem. Soru filan sorma bana, canını alırım, ya da bir başkasınınkini. Durun! Durun! Kıyıya çıkacağız. İşitmiyor musunuz? Karaya çıkacağız!»

Çılgınca acelesi arasında bile Tom'a karanlık bir bakış fırlattı ve sıkılmış yumruğunu ona doğru salladı. Bu hareketi yaparken suratının aldığı şekil herhalde pek az insanda görülebilir.

Karısını sürükleyerek çıkardı, Tom da arkalarından geldi. Güverteden, sallantılı iskeleden geçip merdiveni tırmandılar; karısını hiç bakmadan sürüklüyor, habire yukarıya, rıhtımdaki insanlara bakıyordu. Birdenbire gene döndü ve dehşetli bir küfürle sordu:

«Nerede?»

Şaşkın ve kızgın Tom hiç anlamadığı bu soruya bir cevap bulmadan önce Tom'un arkasından bir bey yaklaştı ve Jonas Chuzzlewit'i adıyla selamladı. Siyah bıyıklı ve favorili, yabancı görünüşlü bir adamdı; Jonas'ın çılgın ve umutsuz halinden garip bir şekilde farklı rahat bir tavırla konuşuyordu.

«Chuzzlewit, sevgili dostum!» dedi bu bey, şapkasını çıkarıp Mrs. Chuzzlewit'i selamlayarak. «Yirmi bin kere özür dilerim. Sizlerle bu çeşitten bir gezi arasına girmeyi hiç istemezdim (bilirim ne tatlı, ne güzel bir şeydir böyle bir gezi, evli olmadığım halde bilirim, hayatımın büyük verimsizliği zaten bekâr oluşum). — ama sevgili dostum, arı kovanımız, arı kovanımız — bizi tanıştırmayacak mısın?»

«Mr. Montague,» dedi Jonas, söz söylemek onu boğuyordu sanki.

«Dünyanın en mutsuz, en tövbekâr insanı, Mrs. Chuzzlewit,» diye devam etti adam, «bu geziyi mahvettiğim için; ama, arkadaşıma söylediğim gibi, arı kovanı, arı kovanı. Kısa bir Avrupa gezisine niyetlenmiştin galiba, dostum?»

Jonas inatçı bir sessizliğe gömülmüştü.

«Allah canımı alsın,» diye haykırdı Montague, «ama çok şaşırdım! Kör olayım çok şaşırdım. Ama şu lanet olası arı kovanımız her şeyin üstünde olmalı, çünkü bal orada yapılıyor. Bundan daha kuvvetli mazeret de olamaz. Garip bir yaşlı bayan sağ tarafımda birtakım reveranslar yapmakta,» dedi Montague, konuyu yarıda kesip Mrs. Gamp'e bakarak, «ve benim ahbabım da değil. Kendisini bir tanıyan var mı acaba?»

«Ah! Beni iyi tanırlar, eksik olmasınlar!» dedi Mrs. Gamp «şen hanımınızı unutmadım, beyefendi, dilerim Tanrı'dan hep böyle şen kalsın! Dilerim herkes» (bunu bir davette kadeh kaldırma edasıyla söyledi) «onun gibi şen olsun ve bana bir küçük kuşun fısıldadığı bir bey gibi yakışıklı olsun ki adını vermek istemiyorum kimse gereksiz yere alınmasın diye! Sevgili hanımcığım,» sözün burasında neşeli görünmekten vazgeçti, çünkü şu ana kadar çok eğlenceli bir yerdeymiş gibi bir hali vardı, «yüzünüz ne kadar da solgun!»

«Siz de mi buradasınız?» diye homurdandı Jonas. «Hepsi de burada.»

«Umarım beyefendi,» diye cevap verdi Mrs. Gamp, öfkeli bir reveransla, «benimle Mrs. Harris kamu rıhtımında dolaşmamızdan kimsenin bir yeri kırılmamıştır. O da aynen böyle söylemişti bana (son söylediklerimdi bunlar) — 'Sara,' demişti, 'bu bir kamu rıhtımı mı?' 'Mrs. Harris' diyerekten cevap verdim. 'şüpheniz mi var?' dedim. 'Hanımcığım, beni artık otuz sekiz yıldır tanıyorsunuz; şimdiye kadar istenmediğim bir yere gittiğimi ya da gitmek istediğimi gördünüz mü?' dedim. 'Gördünüzse söyleyin,' dedim. 'Hayır, Sara,' dedi Mrs. Harris. 'Tam tersine.' Öyle de iyi bilir ki. Ben yoksul bir kadınım, beyefendi, ama beni de arayanlar vardır, siz inanmak istemezsiniz ama. Gecenin her saatinde kapım vurulmuştur ve birçok mal sahibi evden çıkmamı istemiştir. Yangın var diye. Ben ekmeğimi çalışarak kazanırım, beyefendi, ama bağımsızlığımı da koru-

rum, efendim, yüksek müsaadenizle, ve ölünceye kadar da koruyacağım. Bir kadın olarak benim de duygularım var, beyefendi, ve ben de bir anne oldum; ama bana ait bir ufacık güvece el sürerseniz ya da yediğim içtiğim hakkında en ufak bir şey söylerseniz, dünyanın en terbiyesiz, küstah, evin gözdesi hizmetçi kızı parçası da olsanız ya siz evden çıkarsınız ya da ben. Kazancım büyük değildir, beyefendi, ama kimseye el sürdürtmem. Yavruyu katla ve anneyi kurtar, beyefendi, işte benim alameti fabrikam budur, efendim; ama affınıza mağduren şunu da ekleyim, bakıcıya kötü davranmayın, çünkü eyvallah demez.»

Mrs. Gamp şalını iki eliyle tutup iyice sarınarak ve her zamanki gibi Mrs. Harris'i sözlerinin doğruluğuna kaynak göstererek konuşmasını bitirdi. Başı, kendi gibi kolay heyecanlanan hanımların az sonra kendilerini kaybedeceklerinin kesin belirtisi olan bir biçimde titriyordu; ama Jonas tam zamanında araya girdi.

«Burada olduğunuza göre,» dedi, «karımla meşgul olun, eve götürün. Benim başka işim var.» Başka bir şey söylemedi; ama hazır olduğunu belirtmek ister gibi Montague'ya baktı.

«Seni alıp götürdüğüm için çok üzgünüm,» dedi Montague.

Jonas, Tom'un belleğinde uzun zaman yaşayan, çok sonraları bile hatırladığı bir bakışla baktı ona.

«Gerçekten üzgünüm,» dedi Montague. «Niye beni böyle yapmak zorunda bıraktın?»

Aynı karanlık bakışıyla Jonas, bir an sustuktan sonra:

«Zorunluğu yaratan ben değilim,» dedi; «sen kendin yarattın.»

Başka bir şey söylemedi. Bunu da sanki bağlıymış ve ötekinin avucunun içindeymiş, ama kendi içinde de direnemediği aksi bir iblis varmış gibi söylemişti. Birlikte yürürlerken adım atışı bile zincire vurulmuş bir insanınki gibi; ama aynı tutuklu iblis, sıkılı yumruklarından, çatık kaşlarından, kısılmış dudaklarından dışarı taşmaya çabalıyordu.

İleride bekleyen şık bir arabaya binip gittiler.

Bu olağanüstü sahne o kadar hızla geçmişti ve çevrelerin-

de hüküm süren kargaşalık bütün bunlardan o derece habersizdi ki, Tom baş oyunculardan biri olduğu halde, düş görmüş gibiydi. Gemiden çıktıktan sonra kimse ona dikkat etmemişti. Jonas'ın arkasında durmuş ve çok yakında olduğu için bütün söylenenleri işitmişti. Kız kardeşiyle kol kola durmuşlardı orada, bu son derece garip olaydaki kendi garip payını açıklayabilecek bir fırsat çıkmasını beklemiş ve ummuştu. Ama Jonas gözünü yerden kaldırmamıştı; başka kimse de ona bakmamıştı; ve ne yapacağına karar veremeden hepsi gitmişlerdi.

Ev sahibini aradı. Ama bunu şimdiye kadar kaçıncı keredir yapıyordu ve adam ortalarda yoktu. Gözleriyle hâlâ aranıyordu ki bir kira arabasından kendisine el sallandığını gördü; oraya doğru gidince Merry olduğunu anladı. Aceleyle konuştu Merry, Mrs. Gamp duymasın diye pencereden sarkarak.

«Ne oldu?» dedi. «Allah aşkına, ne oldu? Dün gece niçin uzun bir yolculuğa hazırlanmamı söyledi ve bugün niçin siz bizi suçlular gibi geri getirdiniz? Sevgili Mr. Pinch!» perişan bir halde ellerini kavuşturdu, «bize acıyın. Bu korkunç sır her ne ise, bize acıyın, Tanrı da sizi kutsayacaktır!»

«Benim acımamdan bir şey çıksa,» dedi Tom, «benden her şeyi isteyebilirsiniz. Ama ben sizden de bilgisiz ve güçsüzüm.»

Gene arabaya girdi ve Tom bir an kendisine el salladığını görür gibi oldu; ama bunun bir yakınma mı, inanmazlık mı, üzüntü mü, perişanlık mı, yaslı bir veda mı yâ da ne olduğunu bu telaş arasında anlayamadı.

Şimdi o da gitmişti; Ruth'la şaşkın şaşkın oradan uzaklaştılar.

Mr. Nadgett hiçbir randevusuna gelmeyen adamla Londra Köprüsü'nde buluşmak üzere mi sözleşmişti o sabah? Şu anda köprünün korkuluğundan eğilmiş, rıhtıma bakmaktaydı. Zevk için olamazdı; zevke hiç zaman ayırmazdı. Hayır. Burada mutlaka bir işi vardı.

XLI. BÖLÜM

Hoş Bir Anlaşmaya Varan Mr. Jonas ve Arkadaşı Yeni Bir Girişime Geçiyorlar.

Mr. Montague, Jonas'ı pek yakında olan Anglo-Bengal Kredi ve Hayat Sigortası Şirketine götürdü ve kısa bir araba yolculuğundan sonra hedeflerine vardılar. Ama yolculuk saatlerce sürse bile ikisinin de ağzını açacağı yoktu; çünkü belli ki Jonas'ın aralarında hüküm süren sessizliği bozmaya niyeti yoktu ve sevgili arkadaşı sohbete başlamayı henüz istemiyordu.

Artık saklanmaya gerek kalmadığı için pelerinini çıkarmış, dertop edip dizine koymuştu. Ve daracık arabanın içinde mümkün olduğu kadar uzağına oturmuştu dostunun. Tavrı çok değişmişti, birkaç dakika önce gemide Tom'un hiç beklenmedik bir biçimde karşısına çıktığı ya da Mr. Montague'nun giyinme odasında o çirkin değişikliğe uğradığı zamanla şimdiki hali karşılaştırılırsa. Yakalanmış, silah tehdidi altında tutulan bir adamın yüzüydü yüzü; ürkütülmüş, kovalanmış, sarılmıştı; ama ama şimdi yüzünde, ifadesini değiştiren bir kararlılık gitgide belirginleşiyordu. Yüzü karanlık, güvensiz, asıktı; öfkeden, yenilgi duygusundan sararmıştı; düşkün, korkak, rezildi de aynı zamanda; ama, içindeki çatışma nasıl devam ederse etsin zihnindeki bütün duygularla boğuşan ve hepsini teker teker yere seren bir güçlü kararlılık vardı.

En iyi zamanda bile görünüşü pek hoş değilken, şimdi hiç hoş olmayacağını tahmin edersiniz. Alt dudağında dişlerinin derin izleri belli oluyordu; alnındaki derin oluklar gibi, az önce geçirdiği sarsıntının belirtileri de yüzünü iyice çirkinleştirmişti. Ama şimdi kendine hâkimdi; hiç de cesur olmayan insanların bazı aşırı tehlike durumlarında cesurlaşmaları gibi olağanüstü derecede hâkimdi kendine; araba durunca davet beklemeden atladı aşağı ve binaya girdi.

Başkan da onu izledi; kurul odasına girip kapıyı kapattıktan sonra kendini bir kanepeye attı. Jonas pencerenin önünde

durmuş sokağa bakıyordu, başını kollarına dayayarak yaslanmıştı çerçeveye.

«Bu yaptığın hoş bir şey değil, Chuzzlewit!» dedi Montague, bir süre sustuktan sonra. «Hiç hoş değil!»

«Ne yapmamı istiyorsun?» diye cevap verdi, birdenbire başını çevirip bakarak; «ne bekliyorsun?»

«Güvenmeni, sevgili dostum. Birazcık güvenmeni!» dedi Montague, incinmiş bir tavırla.

«Yok yahu! Sen bana ne çok güveniyorsun,» diye karşılık verdi Jonas, «değil mi?»

«Güvenmiyor muyum?» dedi arkadaşı başını kaldırıp ona bakarak; ama bu zamana kadar gene sırtını dönmüştü. «Güvenmiyor muyum? Kendi yararımız için tasarladığım kolay planları sana da açmadım mı? **Bizim** yararımız için, unutma; Yalnız benim yararım değil; karşılığında ne gördüm? Kaçmaya kalkıştın.»

«Ne biliyorsun? Kim söyledi kaçmaya kalkıştığımı?»

«Kim mi söyledi? Haydi haydi. Erken saatte, sarınıp sarmalanmış biri, yabancı ülkeye giden bir gemide! Kim söylemiş? Beni atlatmak niyetinde değil idiysen, ne yapıyordun orada? Beni atlatmaya niyetlenmiyor idiysen, niçin geri döndün?»

«İşi büyütmemek için döndüm,» dedi Jonas.

«Akıllılık ettin,» diye cevap verdi arkadaşı.

Jonas ses etmeden durdu; hâlâ başı kollarında, sokağa bakıyordu.

«Haydi, Chuzzlewit,» dedi Montague, «aramızda geçenlere karşın, seninle açık konuşacağım. Beni dinliyor musun? Sadece sırtını görebiliyorum.»

«Ben seni işitiyorum. Devam et!»

«Aramızda geçenlere karşın seninle açık konuşacağım diyorum.»

«Bunu az önce söylemiştin. Ben de sana işittiğimi söyledim. Devam et.»

«Biraz huysuzluğun üstünde ama bu kadarını hoş görebilirim; neyse ki benim keyfim tamamen yerinde. Şimdi, durumu bir gözden geçirelim. Bir iki gün önce sana bir şey keşfettiğimden söz etmiştim...»

«Keser misin sesini?» dedi Jonas, çevresine gazapla bakıp kapıya da bir göz atarak.

«Evet, evet!» dedi Montague. «İhtiyat! Çok doğru! Keşiflerim açığa çıkarsa, bu dürüst dünyada başka insanların keşiflerinden çok farklı olmaz; benim de bir işime yaramaz. Görüyorsun ya, Chuzzlewit, nasıl bir açıkyüreklilikle sana durumumun zayıflığını gösteriyorum! Konumuza dönelim. Bir keşif yapıyorum ya da yaptığımı sanıyorum ve bunu hemen sana da fısıldıyorum: aramızda hüküm sürdüğüne ve senin de karşılık verdiğine inandığım bu güven ruhu içinde. Belki bir doğru yanı vardır; belki de hiçbir şey yoktur. Bu konuda benim özel bilgim ve kanılarım var. Senin de vardır. Bunu tartışmayacağız. Ama, dostum, zayıf davrandın; sana göstermek istediğim, davranışının güçsüzlüğü. Ben bu küçük olayı kendi çıkarıma kullanmak isteyebilirim (zaten inkâr etmiyorum böyle istediğimi) ama çıkarım bunu deşmekte ya da sana karşı kullanmakta yatmaz.»

«Bana karşı kullanmaktan kastın ne?» diye sordu Jonas, duruşunu daha değiştirmemişti.

«Ah!» dedi Montague, gülerek. «Orasını karıştırmayalım.»

«Benim iliğimi sömürmek, değil mi? Kullanmak dediğin bu değil mi?»

«Hayır.»

«Allah Allah!» diye mırıldandı Jonas, acı acı. «Çıkarın böylesine kullanmakta. Bunu söylemekte haklısın.»

«Şüphesiz, bize biraz daha yatırım yapmanı (çok güvenli bir yatırım üstelik) ve ses etmemeni istiyorum,» dedi Montague. «Bunu yapacağına söz verdin bana ve yapmalısın. Açık söylüyorum, Chuzzlewit, yapmak ZORUNDASIN. Bir düşün taşın. Yapmazsan, elimdeki sır benim için değersizleşir; böyle olunca da, ha benim mülkiyetimde kalmış, ha kamu mülkü olmuş; hatta ikincisi daha iyi, çünkü aydınlığa çıkarmakla biraz da prestij kazanmış olurum. Ayrıca, sana sözünü ettiğim durumda seni bir yem olarak kullanmak istiyorum. Bunun için aldırış ettiğin yok, biliyorum. Adama aldırış etmiyorsun (hiç kimseye aldırış etmezsin zaten; çok keskinsin çünkü; ama ben de keskinim sanırım); onun kaybını hiç üzülmeden, sükünetle

karşılayabilirsin. Ha, ha, ha! İlk sonuçtan kaçmak istedin. İnan bana, kaçamazsın. Bunu da bugün gösterdim sana. Şimdi, bildiğin gibi ben ahlak sahibi bir insanım. Senin yaptığın hiçbir şey beni en ufak şekilde etkilemez; herhangi bir düşüncesizlik yapmış olabilirsin; yalnız, bundan bir kazanç sağlamak isterim, mümkünse; senin gibi zeki bir insanla da açık konuşurum. Bu bakımdan, benim bu zayıflığımı paylaşan çok insan var. Herkes, komşusunun düşüncesizliğinden yararlanıyor; en saygıdeğer insanlar da bunu en çok yapanlar. Niye beni böyle üzüyorsun? Bu iş ya dostça bir anlaşmayla, ya da dostça olmayan bir çarpışmayla sonuçlanacak. İkincisi olursa... eh! o zaman neler olacağını en iyi sen bilirsin.»

Jonas pencereden ayrılıp ona yaklaştı. Yüzüne bakmıyordu; huyu değildi böyle yapmak; ama onun yakınlarında bir yerlere bakıyordu — göğsüne filan — ve cevap verirken ağır ağır ve açık seçik konuşmaya çok çaba harcıyordu. Sarhoşluğunun bilincinde bir adamın konuştuğu gibi.

«Artık yalan söylemenin bir faydası yok,» dedi. «Bu sabah kaçmayı düşünmüştüm; seninle uzaktan anlaşacaktım.»

«Elbette! Elbette!» diye cevap verdi Montague. «Bundan doğal bir şey olamaz. Ben de bunu tahmin ettim, ona göre tedbir aldım. Ama korkarım sözünü kestim.»

«Habercini nasıl seçtiğini,» diye devam etti Jonas, daha da büyük bir çabayla, «ve nereden bulduğunu sana soracağım. Bugünden önce de ona bir iyilik borcum vardı. İnsanlar hakkında, az önce söylediğim gibi kayıtsızsan, bunun gibi bir itin başına ne geleceğine de aldırmazsın ve benim onunla kendi tarzımda hesaplaşmama ses çıkarmazsın.»

Arkadaşının yüzüne baksaydı, Montague'nun bu söylediklerini anlayamadığını görecekti. Ama başka yerlere baktığı, sözün burasında gene gözlerini kaçırarak ancak kurumuş dudakları diliyle ıslatacak kadar durakladığı için göremedi. Yakından gözlemleyen bir kişi bu sabit ve devamlı bakışın, Jonas'ın tavrında yer alan değişikliğin bir parçası olduğuna dikkat ederdi. Gözünü belirli bir noktadan ayırmıyordu ve belli ki baktığı yerle düşündükleri arasında bir bağlantı yoktu; Bir ip ya da tel üzerinde tehlikeli bir sonuca yürüyen bir cambaz nasıl

dengeli yürümek için önünde belli bir nesne tutup ona bakarsa ve gözünü bu nesneden ayırmazsa, Jonas da öyle yapıyordu.

Montague biraz rasgele de olsa bir cevap buldu. **Bu** konuda arkadaşıyla aralarında bir görüş ayrılığı yoktu. Kesinlikle.

«Büyük keşfin,» diye devam etti Jonas, kendini tutamayıp yüzünü korkunç bir biçimde buruşturarak, «doğru da olabilir yanlış da. Öyle de olsa, böyle de olsa, başka insanlardan daha aşağılık olmamı gerektirmez.»

«Katiyen,» dedi Tigg. «Katiyen. Hepimiz aynıyız; ya da aşağı yukarı aynıyız,»

«Şunu bilmek istiyorum,» diye devam etti Jonas; «kendi keşfin mi? Bunu sormama şaşmazsın herhalde.»

«Kendi keşfim!» diye tekrarladı Montague.

«Evet,» dedi öteki, hırıltılı bir sesle. «Başka bilen var mı? Haydi! Atlatma beni.»

«Hayır!» dedi Montague hiç duraksamadan. «Sır yalnız benim olmasa kaç para ederdi sanıyorsun?

İlk olarak şimdi baktı Jonas ona. Kısa bir duraklamadan sonra gülerek elini uzattı:

«Haydi! İşimi kolaylaştır, o zaman dediğini yaparım. Belki de burada kalmam gitmemden daha hayırlı olur benim için. Zaten buradayım ve artık burada kalacağım. Yemin et!»

Boğazını temizledi, çünkü sesi çatallı çıkıyordu; daha neşeli bir tonla:

«Pecksniff'e gideyim mi? Ne zaman? Söyle ne zaman!»

«Hemen!» diye haykırdı Montague. «Ne kadar erken avlasan o kadar iyi.»

«Vay canına!» diye haykırdı Jonas, vahşi bir kahkahayla, «o koca düzenbazı tongaya düşürmek de epey eğlenceli bir iş sayılır. Nefret ediyorum ondan. Bu gece gideyim mi?»

«Tamam! İşte,» dedi. Montague coşkuyla, «iş dediğin böyle yapılır! Şimdi anlaşıyoruz! Bu gece, sevgili dostum, elbette bu gece.»

«Sen de benimle gel,» diye haykırdı Jonas. «Parlak bir gösteri yapmalıyız: debdebeyle gitmeli, dosyalar mosyalar götürmeliyiz, çünkü az buz kurnaz değildir; ustaca kıvama getirmek gerekir, yoksa kaçar. Bilirim onu. Evini ve yemeklerini oraya

götüremeyeceğime göre, seni götürmeliyim. Bu gece gelir misin?»

Arkadaşı kararsız görünüyordu; ne böyle bir öneri beklemiş, ne de yapılınca hoşlanmıştı.

«Planlarımızı yolda geliştiririz,» dedi Jonas. «Dosdoğru ona gitmemeli, başka bir yere giderken uğramalıyız. Seni tanıştırmak istemeyebilirim, ama orada hazır bulunmalısın. İyi tanırım onu dedim ya.»

«İyi ama ya adam da beni tanırsa?» dedi Montague, omuz silkerek.

«Tanırsa mı!» dedi Jonas. «Her gün seni tanıyabilecek elli kişiyle karşılaşman tehlikesi yok mu zaten? Baban görse tanır mıydı? Ben tanıdım mı? Yok canım! İlk gördüğümde bambaşka bir insandın. Ha, ha, ha! Yırtıklar, yamalar gözünün önüne geliyor şimdi! O zaman takma saç, siyah boya da yoktu! Başka çeşitten bir şakacıydın o zamanlar! Konuşma tarzın bile değişti. O zamandan beri beyefendi rolünü o kadar ciddiyetle oynuyorsun ki kendini bile inandırdın. Tanısa ne çıkar? Geçirdiğin değişiklik başarının kanıtı. Bunu sen de biliyorsun, yoksa kendini bana tanıtmazdın. Gelecek misin?»

«Sevgili dostum,» dedi Montague, aynı kararsızlıkla, «yalnız sana da güvenim var.»

«Bana! Yahu, şimdi elbette bana güvenin olur, istediğin kadar. Artık kaçmaya çalışmayacağım!» durdu ve daha durgun bir tavırla, «sensiz gidemem. Gelecek misin?»

«Madem böyle düşünüyorsun, gelirim,» dedi Montague; ve bunun üstüne el sıkıştılar.

Konuşmanın ikinci kısmında Jonas'ın gösterdiği ve arkadaşının yüzüne baktığı andan şimdiye kadar neredeyse söylediği her kelimeyle hızla artan coşkunluk bundan sonra da geçmedi, aynı yüksek düzeyde devam etti. Onun için olağanüstü bir tavırdı bu, herhangi bir zamanda; mizacına, yapısına hiç uymayan bir şey; özellikle de bu kötü durumunda tuhaf kaçıyordu; ama değişmedi. Şarabın, başka herhangi bir kuvvetli içkinin etkisine de benzemiyordu çünkü tamamen ayıktı. Öyle ki, bu çeşitten coşturucu nesnelerin etkisinden bile korudu onu; çünkü o gün birkaç kere ihtiyatsızca ve düşüncesizce bol

bol içki içtiği halde değişmedi, neşesi ne azaldı ne de fazlalaştı.

Biraz görüştükten sonra gündüzün işleri yarıda kalmasın diye geceleyin yola çıkmaya karar verdiler ve neyle, nasıl gideceklerini düşündüler. Mr. Montague, hiç değilse ilk kademede, gösteriş yapabilmek için dört atlı bir arabanın uygun olacağını söyledi ve saat dokuz için dört atlı bir araba ısmarlandı. Jonas evine dönmedi; iş için büyük bir aceleyle şehirden ayrılmak zorunda kalmasının sabahleyin beklenmedik bir biçimde dönüvermesine iyi bir mazeret olacağını söyledi. Dolayısıyla bir not yazıp çantasını istedi ve bir haberciyle gönderdi. Haberci az sonra çantasını, o öteki eşyadan, yani karısından, gelip kendisini birazcık görmek istediğini bildiren kısa bir notla birlikte getirdi. Bu isteğe «sakın ha» cevabını gönderdi ve bu tehdit karısının evde oturmasına yetti.

Mr. Montague o gün çok meşgul olduğu için Mr. Jonas neşeli yüzünü daha çok doktora gösterdi ve öğle yemeklerini de onun kendi odasında yediler. Oraya giderken yolda Mr. Nadgett'a rastladı ve şakacı bir tavırla kendisini ne zaman görse kaçmak istediğini, yoksa kendisinden korktuğunu mu sordu. Mr. Nadgett ise korkmadığını, bunun herhalde huyu olduğunu çünkü aynı şeyin kendisi için daha önce de söylendiğini belirtti.

Mr. Montague da bu konuşmayı dinlemişti. Ya da daha nazik bir dille, bu konuşma kulağına çalınmıştı. Jonas uzaklaşınca kaleminin tüyüyle işaret ederek Nadgett'ı yanına çağırdı ve kulağına fısıldadı:

«Bu sabah mektubumu eline veren kimdi?»

«Kiracım, efendim,» dedi Nadgett, avcunun arkasından konuşarak.

«Nasıl oldu bu?»

«Kendisini rıhtımda gördüm, efendim. İş aceleydi, siz de gelmemiştiniz, bir şeyler yapmak gerekiyordu. Mektubu kendim verirsem bir daha işe yaramayacağımı düşündüm. Hemen anlardı.»

«Mr. Nadgett, siz bir pırlantasınız,» dedi Montague, sırtını sıvazlayarak. «Kiracınızın adı ne?»

«Pinch, efendim. Mr. Thomas Pinch.»

Mr. Montague bir an düşündü, sonra gene sordu:

«Taşradan mı, biliyor musunuz?»

«Wiltshire'dan olduğunu söylemişti, efendim.»

Başka bir şey konuşmadan ayrıldılar. Bir daha karşılaştıklarında Mr. Nadgett'ın eğilip selam verişini, Mr. Montague'nun selamı alışını gören biri bu ikisinin hayatta gizli konuşmalar yapmış olabileceklerini aklından geçirmezdi.

Bu sırada Mr. Jonas'la doktor da yukarı katta bir şişe eski Madeira ve sandviçlerle keyiflerine bakıyorlardı; çünkü saat altıda aşağıda yemeğe çağrılı olan doktor hafif bir şey yemeyi tercih etmişti. Böylesi, iki bakımdan gerekliydi: ilkin, sağlık açısından. İkincisi, yemeğe daha iyi hazırlık olduğu için.

«Siz de hepimiz için sindiriminize özellikle dikkat etmelisiniz, sevgili Mr. Chuzzlewit,» dedi doktor. Şarap bardağını bitirdikten sonra dudaklarını şapırdatarak; «çünkü inanın, dikkat edilmeye değer. Çok iyi korunmalıdır, bayım; kusursuz bir kronometre gibi çalışmalıdır. Yoksa böyle neşeli olamazsınız. Sinenizin efendisi tahtına hafif oturmalı, Mr. Chuzzlewit, filancanın oyununda söylediği gibi. Keşke bu oyun mesleğimizin hakkını veren bir oyun olaydı. Bir hekim var, bayım, bir aktar, bu oyunda, berbat; bayağı, bayım. Hiç uymuyor gerçeğe.»

Mr. Jobling tertemiz güzel kumaştan gömleğini çekiştirdi, «Doktor diye buna derim ben, bayım,» demek ister gibi ve Jonas'a baktı.

Konuya devam edecek durumda olmayan Jonas masada duran neşter kutusunu alıp açmıştı.

«Ah!» dedi doktor, koltuğuna yaslanarak, «her zaman yemeğe otururken cebimden çıkarırım. Ceplerim biraz dar da. Ha, ha, ha!»

Jonas küçük parlak âletlerden birini çıkarmış, bıçağın ağzı gibi keskin ve istekli bir bakışla inceliyordu.

«Güzel çelik, doktor. Güzel çelik. Ha?»

«Eve-et,» diye cevap verdi doktor, malın sahibi olmanın kıvancıyla. «Bununla çok güzel damar açılır, Mr. Chuzzlewit.»

«Çok damarlar açmıştır şimdiye kadar, herhalde?» dedi Jonas, gittikçe artan bir ilgiyle âlete bakarak.

«Eh, bir hayli, bayım, bir hayli. Çok iş yapmıştır, şüphesiz,» diye cevap verdi doktor, öksürerek, bu gerçek çok kuru ve açık olduğu için söylemesi insanı öksürtüyormuş gibi. «Çok iş görmüştür,» diye tekrarladı doktor, yeni bir şarap bardağını ağzına götürürken.

«Böyle bir şeyle insanın gırtlağı kesilebilir herhalde?» diye sordu Jonas.

«Ah, şüphesiz, şüphesiz, yerini bulduktan sonra,» diye cevap verdi doktor. «Her şey yerini bulmaya bağlı.»

«Şu elinizi bastırdığınız yer mi, ha?» diye sordu Jonas, uzanıp bakarak.

«Evet,» dedi doktor; «atar damar o.»

Coşkulu Jonas doktorun atar damarına doğru öyle bir savurdu ki neşteri adamın yüzü kıpkırmızı oldu. Sonra Jonas (aynı garip çoşkulu havayla) çatallı bir sesle bir kahkaha patlattı.

«Hayır, hayır,» dedi doktor, başını sallayarak; «keskin âletler, keskin âletler. Bunların şakası olmaz. Fakat keskin âletlerin çok ustaca kullanılışıyla ilgili bir olay şu anda aklıma geldi. Bir cinayet olayıydı, bizim meslekten birinin işlediği bir cinayet; çok artistik bir şekilde işlenmişti.»

«Evet!» dedi Jonas. «Nasıl oldu?»

«Vallahi,» diye başladı doktor, «çok basit bir şekilde. Bir sabah bir adam, ıssız bir sokakta, bir kapı içine düşmüş yatarken bulunuyor, daha doğrusu sırtı kapıya dayalı olarak oturur durumda bulunuyor. Yeleğinin üstünde tek bir damla kan var. Ölmüş adam, soğumuş bile; öldürülmüş, bayım.»

«Tek bir damla kan!» dedi Jonas.

«Bayım,» dedi doktor, «bu adam yüreğinden vurulmuştu. Öyle bir ustalıkla vurulmuştu ki o anda ölmüş ve kanama içeriden olmuştu. Bir doktor arkadaşının (ondan şüphelenildi) kendisiyle sohbet ettiği tahmin edildi. Sohbet arasında yeleğinin düğmesinden tutmuş, rahat rahat vuracağı yeri hesaplamış, hazır olunca elindeki aleti çıkarmış olmalı; ve...»

«Ve numarasını yapmış,» dedi Jonas.

«Tastamam,» dedi doktor. «Bir bakıma tam bir ameliyat sayılır, hem de çok başarılı bir ameliyat. Bu doktor ahbap hiç bulunamadı; ama dediğim gibi, herkes ondan bildi. Yaptı mı,

yapmadı mı, orasını söyleyemem. Gelgelelim, o sabah iki üç meslektaşımla birlikte beni de çağırmışlardı ve yarayı böylece yakından inceleme fırsatı buldum. Bu doktor kim olursa olsun meslek için bir şereftir yaptığı işlem. Meslekten olmayan biri yaptıysa, bu olay ya son derece olağanüstü bir sanat eseri ya da daha bile olağanüstü, mutlu ya da şanslı bir rastlatının sonucu olarak yorumlanmalıdır.»

Jonas hikâyeyle o kadar ilgilenmişti ki doktor kendi parmağı, başparmağı ve yeleğini kullanarak olayı ayrıntılarıyla canlandırdı; hatta Jonas'ın isteği üzerine odanın bir köşesine giderek hem öldüreni hem de öldürüleni oynadı; hem de büyük bir başarıyla. Şişe ve hikâye sona erdiğinde Jonas hâlâ başlangıçtaki garip ve coşkulu hava içindeydi. Jobling'in teorisine göre bunun nedeni sindirim sisteminin iyiliğiyse, bir devekuşunun sindirim aygıtına sahip olmalıydı.

Yemekte de aynıydı; yemekten sonra da; ağır et yemekleri yenilip bol bol şarap içildiği halde. Saat dokuz olduğunda hâlâ aynıydı. Arabanın bir lambası olduğu için bir deste iskambille bir şişe şarap almaya karar verdi: bunları pelerininin altına sokarak kapıya çıktı.

«Çekil yolumdan. Parmak çocuk, git yat!»

Çizmelerini giymiş, sarılmış sarmalanmış olarak arabanın kapısının dibinde yardım etmek üzere bekleyen Mr. Bailey'yi böyle selamladı.

«Yatayım mı dediniz? Ben de geliyorum,» dedi Bailey.

«Arabadan çabuçak indi ve Montague'nun pürosunu yaktığı hole girdi, yakasından tuttuğu Mr. Bailey'yi sürükleyerek.

«Bu maymunu da mı alıyoruz yoksa?»

«Evet,» dedi Montague.

Oğlanı sarsalayıp bir kenara savurdu. O gün yaptıkları içinde bir tek bu her zamanki kişiliğini hatırlatan bir davranıştı; ama hemen sonra gene bir kahkaha attı ve doktora, meslektaşının rolünü taklit eden bir hareket yaptıktan sonra arabaya gidip oturdu. Arkadaşı da hemen arkasından geldi. Mr. Bailey de arabanın arkasına tırmandı.

«Gece fırtınalı olacak!» diye haykırdı doktor, araba hareket ederken.

XLII. BÖLÜM

Mr. Jonas'la Arkadaşının Girişimlerinin Devamı.

Doktorun havayla ilgili tahmini az sonra doğrulandı. Gerçi hava hastalarından biri değildi ve kimse konsültasyon da istememişti ama, kehânetinin böyle çabucak doğrulanması mesleki ustalığının bir örneği sayılabilir; çünkü, gecenin görünüşü açıkça tehditkâr olmasaydı, Mr. Jobling bu konudaki düşüncelerini bildirerek açık vermezdi. Bu ilkeyi tıpta o kadar başarıyla uyguluyordu ki başka alanlarda da unutmasına imkân yoktu.

İnsanların pencere yanında oturup neredeyse patlayacağını bildikleri gökgürültüsünü bekledikleri sıcak, sessiz gecelerden biriydi; böyle havalarda korkunç kasırga ve depremlerin, dümdüz ovalarda yalnız yolculara ve denizlerde gemilere yıldırım çarpması öyküleri hatırlanır. Şimdi bile kapkara ufukta şimşekler çakıyor, ışıldıyordu ve rüzgârda boğuk homurtular vardı, sanki gökgürültüsünün olduğu yerlerde esmiş ve hâlâ onun tükenen yankılarıyla yüklüymüş gibi. Fırtına, hızla toparlandığı halde, henüz patlak vermemişti; uzaklardaki gürültü ve çatışmaların haberi havada gezindiği için hüküm süren durgunluk daha da dehşet vericiydi.

Çok karanlıktı; ama bulanık gökyüzünde, fırında ısıtılmış ve şimdi ağır ağır soğuyan kocaman bakır yığınları gibi alevli bir ışıkla pırıldayan bulut kümeleri birikmişti. Bunlar biraz öncesine kadar ağır ağır ve sürekli bir şekilde yaklaşıyorlardı ama şimdi durmuşlardı ya da öyle görünüyorlardı. Araba şakırtılar arasında köşeleri dönerken her köşebaşında — çoğu şapkalarını giymeksizin, yakındaki evlerinden gelen — gökyüzünü seyreden insan topluluklarına rastlıyorlardı. Derken birkaç iri yağmur damlası düştü ve uzaklardan gökgürültüsü gümbürdedi.

Jonas arabada bir köşeye büzülmüş, dizine koyduğu şişe-

nin boynunu elinden gelse tuzla buz edecekmiş gibi sıkıyordu. İçgüdüsel bir biçimde gecenin çekiciliğini duyduğu için iskambil destesini mindere bırakmıştı; ikisi de çok iyi anladıkları için konuşmalarını gerektirmeyen aynı bilinçsiz itkiyle arkadaşı da lambayı söndürmüştü. Ön camlar inikti; önlerindeki karanlık manzarayı sessizce seyrediyorlardı.

Londra'dan çıkmışlardı; yani, bu koca şehrin bir konak ötesindeki Batı Yolunda Londra'dan ne kadar çıkılırsa o kadar. Arada bir, en yakın korunağa doğru hızlı hızlı giden bir yayaya rastlıyorlardı; ya da ağır aksak bir yük arabası gene aynı amaçla ağır bir tırısla ilerliyordu. Yol kenarındaki bütün hanların ahırlarının çevresinde ve avlularında bu çeşitten taşıtlar kümelenmişti; sürücüleri de kapıdan ya da pencereden havaya bakıyor ya da içeride keyfediyorlardı. İnsanlar her yerde yalnız kalmaktansa bir araya toplanmayı tercih etmişlerdi; onun için sanki önünden geçtikleri her evden grup grup insanlar geceye ve onlara bakıyordu.

Bunun Jonas'ı tedirgin etmesi tuhaf görünebilir ama ediyordu. Kendi kendine bir şeyler homurdandıktan ve sık sık oturduğu yerde kıpırdadıktan sonra kendi penceresinin perdesini kapattı ve huysuz bir tavırla sırtını cama dönüp oturdu. Ama ne arkadaşına bakıyor ne de ağzını açıp birdenbire bastıran sessizliği bozuyordu.

Gökgürültüsü gürledi, şimşek çaktı; yağmur Tanrı'nın gazabı gibi boşandı. Bir an dayanılmaz bir ışığa, sonra da zifiri karanlığa gömülerek yollarına devam ediyorlardı. Konağın sonuna vardıklarında bekleyebilirlerdi ama beklemediler; hemen yeni at ısmarladılar. Bunun, o sıra fırtınanın geçeceğini haber verir gibi görünen beş dakikalık durgunlukla da ilgisi yoktu. Fırtınanın gazabı onları kovalıyormuşçasına yola devam ettiler. Topu topu on kelime bile konuşmamışlardı ve pekâlâ oturup dinlenebilirlerdi ama ikisi de ileriye gitme gereğini duyuyorlardı.

Gökgürültüsünün gümbürtüsü gittikçe yükseldi, gökyüzünde yüce bir tapınağın binlerce avlusu gibi; şimşek parlaklaştıkça parlaklaştı, gitgide daha yırtıcı oldu; yağmur gittikçe daha fazla boşandı. Atlar (şimdi iki atla gidiyorlardı) ileri atılıyor, sanki önleri sıra koşan alev derelerinden ürküyorlardı;

ama iki adam sessizce oturuyor, görünmez bir çekime kapılıp gidiyorlardı sanki.

Parlayan ışığın hızını alan insan gözü bir ışıltıda gün ışığında bu anın elli katı bir zamanda göremeyeceği kadar çok şey görüyordu. Çan kulelerinde çanlar, ipleri ve çarkları; saçaklarda darmadağınık kuş yuvaları; yanları sıra hızla geçen yan yatmış öküz arabalarında dertli insan yüzleri gökgürültüsünün bastırdığı bir gürültü çıkaran ürkmüş hayvanları; tarlalarda bırakılmış tırmıklar, pulluklar; kilometreler ve kilometrelerce, çitle ayrılmış topraklar ve uzaktaki ağaçlardan oluşan perçem şuracıktaki fasulye tarlasındaki korkuluk kadar açık seçik görünüyor; titrek, capcanlı bir anda her şey apaçık, besbelliydi; sonra kızıl ışık sarı ışığa dönüyordu; sonra maviye; öyle yeğin bir ışık ki ışıktan başka bir şey olmuyordu; sonra da derin, kopkoyu bir karanlık.

Çarpık çurpuk ve fazlasıyla göz kamaştırıcı olan şimşek gözü garip bir şekilde yanıltıyor olabilirdi, çünkü Montague arabada ansızın bir şey görür gibi oldu, sonra da bu şey kayboldu. Jonas'ın elindeki şişeyi kafasına bir çekiç gibi vurmak üzere olduğunu görür gibi oldu. Aynı zamanda yüzünde bir ifade gördü ki (ya da gördüğünü sandı) — bütün günkü olağanüstü coşkunluğuyla vahşi bir nefret ve korkunun karışımı — yanında bir kurtla yolculuk etmek daha hoş bir şey olabilirdi.

Kendini tutamayıp haykırdı ve arabacıya seslendi; arabacı da atları hemen durdurdu.

Ama gördüğünü sandığı şeyi gerçekten görmüş olamazdı, çünkü gözlerini yol arkadaşından hiç ayırmamıştı ve o da kırpırdamamıştı, köşesinde aynı şekilde oturup duruyordu.

«Ne var?» dedi Jonas. «Genellikle böyle mi uyanırsın sen?»

«Yemin ederim ki,» diye cevap verdi öteki, «gözlerimi kırpmadım.»

«Yeminini et bitir de,» dedi Jonas sakin sakin, «yolumuza devam edelim; arabayı yemin etmek için durdurttunsa.»

Dişlerinin yardımıyla şişenin mantarını çıkardı; ağzına götürüp uzun bir yudum çekti.

«Keşke hiç yola çıkmasaydık. Bu...» dedi Montague, içgüdüsel bir şekilde irkilerek ve endişesini sesinden belli ederek;

«bu, yolculuk edecek çeşitten bir gece değil.»

«Hay Allah! Bak bunda haklısın,» diye cevap verdi Jonas; «sen olmasan kimsenin yola çıkacağı yoktu. Bütün gün beni bekletmesen bu zamana kadar Salisbury'ye varmıştık; şimdi yatağımızda kıvrılmış, uyuyorduk. Ne bekliyoruz?»

Arkadaşı başını bir an pencereden dışarı çıkararak baktı, sonra içeri çekerek çocuğun iliklerine kadar ıslandığını söyledi (sanki endişesinin nedeni buymuş gibi).

«Oh olsun,» dedi Jonas. «Çok sevindim. Ne bekliyoruz yahu? Yoksa asıp kurutacak mısın?»

«İçeri almayı düşünüyorum,» dedi öteki, biraz duraksayarak.

«Ah! Çok teşekkürler!» dedi Jonas. «Burada ıslak çocuklara hiç ihtiyacımız yok; hele onun gibi bir zebaniye. Neredeyse orada kalsın. Ufacık bir şimşek ve gökgürültüsünden korkacak değil ya; başkaları korksa da. Haydi, arabacı! İstersen onu da içeri alalım,» diye mırıldandı, gülerek; «atları da!»

«Çok hızlı sürme,» diye haykırdı Montague arabacıya; «hem de dikkatli ol. Seslendiğimde az kalsın hendeğe giriyordun.»

Bu doğru değildi; yeniden yola koyulurlarken Jonas da dobra dobra söyledi doğru olmadığını. Montague onun lafına pek kulak asmadı, yalnız yolculuk için uygun bir gece olmadığını tekrarladı ve o anda ve daha sonra çok endişeli olduğunu belli etti.

Bundan sonra Jonas eski neşesini buldu; şehirden ayrılırlarkenki hali için neşe kelimesi kullanılabilirse. Şişeyi ağzından ayırmıyordu; birtakım şarkılar haykırıyordu, tempoya, ezgiye, ritme hiç aldırmadan, sadece bir gürültü çıkararak; sessiz yol arkadaşına da neşelenmesini söylüyordu.

«Senin gibi bir arkadaş bulunamaz, sevgili dostum,» dedi Montague, kendini zorlayarak, «genellikle de sana doyum olmaz; ama bu gece işitiyor musun?»

«Vay anasına! Hem işitiyorum hem de görüyorum,» diye haykırdı Jonas, o an yalnız önlerinde değil çepeçevre her yanda birden parlayan şimşeğe karşı elini gözlerine siper ederek. «Ama ne çıkar bundan! Ne seni, ne beni, ne de işimizi değiştirmiyor ya.»

Neşesi öyle vahşi ve olağanüstüydü ve açıklanamaz bir biçimde geceye o kadar uygundu ve aynı zamanda gecenin dehşeti yanında öyle kaba saba kalıyordu ki tam bir korkak olan arkadaşı iyice sindi. Jonas onun aleti, maşası olacağına, sanki yer değiştirmişlerdi. Ama bu da sebepsiz değil, diye düşündü Montague, kendi alçalması böyle bir adamın doğal olarak gürültülü bir biçimde bağımsızlığını öne sürmesine yol açabilir. bu havada gerçek durumunu unutabilirdi. Bu gibi konularda kafası oldukça tez çalıştığından, işi bu yanından ele alıp bu durumun da hakkını vermekte gecikmedi. Ama gene de, kaynağı belirsiz bir ürküntü duyuyordu, sıkkın ve tedirgindi.

Uyumadığını kesinlikle biliyordu; ama gözleri onu aldatmış olabilirdi; çünkü şimdi karanlıkta Jonas'a her bakışında onu zihninde canlandırdığı herhangi bir durumda görebiliyordu. Öte yandan, Jonas'ın kendisini sevmesi için hiçbir sebep olmadığını da biliyordu; ve hayal değil de gerçek olduğundan şüphelendiği o pandomim bile bu günkü şeytani eğlence havasına uygundu ve gerçeği aynı iktidarsız ve güçsüz şekilde dile getiriyordu. «İstemekle beni öldürebilseydi,» diye düşündü dolandırıcı, «fazla yaşamazdım.»

Jonas'ı kullanacağı zaman demir zincirle bağlayacağını düşündü: şimdilik en iyisi kendi haline bırakmaktı, kendi acayip tavrıyla olağanüstü neşesini sürdürsündü. Buna katlanmak çok da büyük bir fedakârlık sayılmazdı; «çünkü koparabileceğim her şeyi kopardıktan sonra,» diye düşündü Montague, «Avrupa'ya geçeceğim ve son gülüş bende kalacak... tabii paralar da.»

Her saat başı bunları düşünüyordu; aynı düşüncelerin usandırıcı bir süreklilikle habire tekrarlandığı bir kafası vardı çünkü; düşünce denen şeyden toptan vazgeçmiş görünen Jonas ise aynı şekilde eğleniyordu. Salisbury'de konaklayıp Mr. Pecksniff'e sabah gitmeye karar verdiler; bu saygıdeğer adamı kandırmak düşüncesi sevgili damadının neşesini pek artırıyordu.

Gece ilerledikçe gökgürültüsü azaldı ama uzaklarda kasvetli ve yaslı bir tonda gümbürdemeye devam etti. Şimdi bir hayli zararsızlaşan şimşekler de hâlâ parlak ve sıktı. Yağmurun hızı hiç azalmıyordu.

Şafak vaktinde ve yolculuklarının son evresinde huysuz bir

çift ata düşmek talihsizliğine uğradılar. Fırtına bu hayvanları ahırlarındayken ürkütmüştü; gece ile gündüz arasındaki, gün ışığının şimşeği henüz yenemediği, üstelik de karşılarındaki nesnelerin gece olmayacak garip ve abartılmış biçimlerde göründüğü bu sıkıntılı zamanda gittikçe ele avuca sığmaz oldular; derken, yol kenarında bir şeyden ansızın ürkerek, dik bir bayırdan aşağı çılgınca atıldılar, sürücüyü yerinden fırlattılar, arabayı bir hendeğin ta yanına getirip tepetaklak devrildiler, arabayı da devirdiler.

Yolcular araba kapısını açmış, ya atlamış ya da düşmüşlerdi. Sendeleye sendeleye ilk kalkan Jonas oldu. Halsizdi çok ve başı dönüyordu; bir bahçe kapısına kadar sendeleyerek gidip tutundu ve gözlerinin önünde dönüp duran manzaraya baktı. Sonra yavaş yavaş kendini topladı ve az sonra atların az ötesinde yolda baygın yatan Montague'yu gördü.

O anda, bitkin bedenine bir zebani girip can vermişçesine, atların başına koştu; bütün güçleriyle dizginlerine asılarak tepinen, çifteler savuran hayvanları yerde yatan adama yaklaştırdı; öyle ki yarım dakika daha geçse hayvanlar damın üstünde tepinerek beynini dağıtacaklardı.

Bunu yaparken cin tutmuş bir adam gibi debelenip atlarla boğuşuyor, bağırtılarıyla büsbütün azdırıyordu hayvanları.

«Deeeh!» diye bağırıyordu Jonas. «Deeeh! haydi! bir daha! Biraz daha, biraz daha! Haydi! Hoop!»

Arabacı kalkmış, durması için seslenerek acele acele geliyordu. Onu işitince büsbütün çılgına döndü.

«Deeeh! Deeeh!» diye bağırdı Jonas.

«Dursana yahu!» diye bağırdı sürücü. «Adamı — yoldakini — öldüreceksin!»

Aynı bağırtı ve aynı debelenme oldu cevabı. Ama adam kendi hayatını tehlikeye koyarak atıldı ve Montague'yu, çamurun ve suyun içinden çekerek kurtardı. Sonra Jonas'a doğru koştu; bıçağını savurarak kısa zamanda atların koşumlarını kesti, her yerleri kanayan hayvanları ayağa kaldırdı. Ancak bundan sonra sürücü ile Jonas yüz yüze bakabildiler.

«Soğukkanlılık, soğukkanlılık!» diye haykırdı Jonas, elleri-

ni bir deli gibi havada sallayarak, «Ben olmasam ne yapardın?»

«Ben olmasam öbür adam ne yapardı?» diye cevap verdi sürücü, başını sallayarak. «Önce onu oradan kaldırmalıydınız. Hayatından umudu kesmiştim.»

«Soğukkanlılık, sersem, soğukkanlılık!» diye haykırdı Jonas, kaba, gürültülü bir gülüşle. «Bir yerine bir şey olmuş mu?»

İkisi de ona baktılar. Çitin yanında oturmuş boş gözlerle çevresine bakınır durumda görünce Jonas anlaşılmaz bir şeyler homurdandı.

«Ne oldu?» diye sordu Montague. «Kimsenin bir yerine bir şey oldu mu?»

«Yok!» dedi Jonas, «görünüşte bir şey yok. Kimsenin bir yeri kırılmamış.»

Kaldırdılar, yürümeye çalıştı. O da epey sarsılmıştı ve her yeri titriyordu. Ama ezilen, berelenen birkaç yerinden başka önemli bir şey olmamıştı.

«Bir iki yara bere, ha?» dedi Jonas. «O kadarı hepimizde var. Birkaç yara bere, ha?»

«On saniye daha geçseydi beyefendinin kellesine on para değer biçmezdim,» dedi arabacı. «Bir daha böyle bir kaza geçirecek olursanız, beyim — inşallah geçirmezsiniz — yolda bir adam varken sakın beygirlerin dizginlerine asılmayın, benden size söylemesi. Bu işi adam öldürmeden iki kere tekrarlayamazsınız; bu sefer de, tam zamanında yetişmesem böyle kazasız belâsız atlatılamazdı bu iş.»

Jonas bir küfürle dilini tutmasını ve kendi isteğiyle gitmesinin pek de muhtemel olmadığı bir yere gitmesini söyleyerek cevap verdi bu sözlere. Ama her kelimeyi kulak kesilerek dinleyen Montague, «Çocuk nerede?» diye haykırarak konuyu kendisi değiştirdi.

«Hay Allah, unuttuydum o maymunu,» dedi Jonas. «Ona ne oldu?» Kısa bir arayış bu soruyu çözüme vardırdı. Talihsiz Mr. Bailey duvarın ya da kapının üstünden uçup tarlaya düşmüştü ve ölü gibi yatıyordu.

«Bu gece yolculuğa çıkmayı hiç istemediğimi söylerken,»

diye haykırdı patronu, «biliyordum uğursuz bir şey olacağını. Şu çocuğa bakın!»

«Hepsi bu mu?» diye homurdandı Jonas. «Buna mı işaret diyorsun?»

«Neye işaret diyecekmişim?» diye sordu Montague aceleyle. «Ne demek istiyorsun?»

«Yani,» dedi Jonas, eğilip çocuğa bakarak, «senin bu oğlanın babası ya da bir yakını olduğunu hiç bilmiyordum, onun için niye bu kadar üzüldüğünü anlamadım. Hey! Kalk bakalım!»

Ama çocuğun kalkaçak ya da kaldırılacak hali kalmamıştı; yalnız yüreği hızlı hızlı çarpıyordu. Biraz tartıştıktan sonra sürücü en az incinen ata bindi çocuğu da kucağına aldı; Montague ile Jonas da öteki atı yedeklerine, eşyalarını da aralarına alarak onun yanı sıra yaya olarak Salisbury'ye doğru yola koyuldular.

«Oraya birkaç dakikada varabilir ve bize de oradan yardım gönderebilirsin, arabacı,» dedi Jonas. «Haydi, dehle hayvanı!»

«Yok, yok,» diye haykırdı Montague; «hep birlikte gideceğiz.»

«Amma korkaksın! Hırsızlardan mı korkuyorsun yoksa?» dedi Jonas.

«Hiçbir şeyden korkmuyorum,» diye cevap verdi öteki, ama hali tavrı bu sözleriyle açıkça çelişiyordu. «Gene de birlikte gidelim.»

«Az önce çocuğa pek üzülüyordun,» dedi Jonas. «Bu arada ölebileceğini de biliyorsun herhalde.»

«Evet, evet, biliyorum. Ama birlikte gideceğiz.»

Bu kararından dönmeyeceği belli olduğu için Jonas yüzünün ifadesinden başka bir şeyle cevap vermedi; birlikte yola düzüldüler. En az üç dört millik yolları vardı; yolun durumu, yüklerinin ağırlığı, kendi yaraları bereleri yürümeyi büsbütün güçleştiriyordu. Oldukça uzun ve rahatsız bir yürüyüşten sonra hana vardılar; kapıyı vurup içeridekileri uyandırdıktan sonra (henüz çok erkendi saat) arabaya bakmaya birilerini gönderdiler ve en kötü durumda olan kişi için de bir doktor buldular. Doktor elinden gelen her şeyi hemen ve ustaca yaptı. Ama ka-

nısınca çocuk kötü bir beyin sarsıntısı geçirmişti ve Mr. Bailey ölümlü varoluşunun sonuna ermişti.

Onun bu sözleri karşısında Montague'nun gösterdiği derin endişe bir parça bencillikten uzak olsa övülecek bu kadar az özelliği olan bu kişide kurtarıcı bir erdem sayılabilirdi. Ama en iyi kendisinin bildiği açıklanmayan bir nedenden dolayı, bu çocuğun sağlığına ve varlığına tuhaf bir değer biçtiğini anlamak kolaydı. Doktor kendisine de baktıktan sonra hazırlanan odaya çekilirken ve artık gün iyice ışıdığı halde zihni hâlâ bu konuyla meşguldü.

«Şu çocuğu şu anda kaybetmektense bin pavnd kaybetmeye razıydım,» dedi. «Ama yalnız döneceğim eve. Kararım böyle. Önce Chuzzlewit yoluna devam edecek, sonra da ben istediğim zaman dönüş yoluna çıkacağım. Artık dayanamam bu rezalete,» diye ekledi, terli alnını silerek. «Yirmi dört saat daha böyle giderse saçlarım ağaracak.»

Odayı gözden geçirdi, yatağın altına, dolapların içine, hatta perdelerin arkasına baktı ve olağanüstü bir tedbir olarak (gün ağardığı halde) kapıyı iki kere kilitledi ve yatağa uzandı. Odanın bir kapısı daha vardı ama dışarıdan kilitliydi. Ve nereye açıldığını bilmiyordu.

Korkuları ya da suçlu vicdanı bütün düşlerinde bu kapıyı ortaya çıkardı. Düşünde bu kapının korkunç bir sırla bir ilintisi olduğunu gördü: hem biliyor, hem de bilmiyordu bu sırrı, çünkü ondan sorumlu, hatta olayda ortak olduğu halde kesin niteliğini ve önemini bir türlü bilemiyordu. Bir başka düş de anlaşılmaz bir şekilde bu düşe karışıyor ve o zaman kapı bir düşmanın, bir gölgenin, bir hayaletin saklandığı yer oluyordu; böylece bu korkunç yaratığı orada kapalı tutmak, oradan boşanıp üstüne saldırmasını önlemek hayatının başlıca uğraşı haline geliyordu. Bu amaçla, o ve Nadgett ve başında bir kan lekesi olan bir yabancı (eski oyun arkadaşı olduğunu bildirmiş ve o zamana kadar aklında olmayan bir okul arkadaşının adını da söylemişti) demir plakalar ve çivilerle kapıyı sağlam bir şekilde kapatmaya çalışıyorlardı. Ama çok uğraştıkları halde bütün didinmeleri boşa gidiyordu, çünkü çiviler kırılıyor ya da ellerinde yumuşacık dallar haline, ya da daha beteri, solucanlar ha-

line geliyorlardı; kapının tahtası kıymık kıymık olup dökülüyor onun için çiviler tutmuyordu; demir plakalar da ateşe tutulmuş kâğıt parçaları gibi kıvrılı kıvrılı veriyorlardı. Bütün bu süre içinde öbür taraftaki yaratık — insan biçiminde mi, yoksa hayvan biçiminde mi olduğunu ne biliyor ne de bilmek istiyordu — gitgide yaklaşıyordu onlara. Ama en çok, alnı kanlı adam ona bu yaratığın adını bilip bilmediğini sorunca ve kulağına fısıldayacağını söyleyince korktu. O zaman düşünde diz üstü çöktü, anlatılmaz bir korkuyla bütün kanı coşarak kulaklarını tıkadı. Ama konuşanın yüzüne bakınca ağzında «J» harfinin biçimlendiğini gördü; avazı çıktığı kadar sırrın açığa çıktığını ve mahvolduklarını bağırarak uyandı.

Uyandı ve Jonas'ın başucunda durup kendisini seyretiğini gördü. Ve o kapı da ardına kadar açıktı.

Göz göze gelince Jonas birkaç adım geriledi. Montague da yatağından fırladı.

«Allah Allah!» dedi Jonas. «Bu sabah ne kadar canlısın!»

«Canlı!» diye kekeledi öteki, zilin ipini hızla çekerek ,«ne yapıyorsun burada?»

«Senin odan, elbette,» dedi Jonas; «ama neredeyse ben de sana burada ne yaptığını soracağım. Benim odam da şu kapının öbür tarafında. Dün gece kimse açmamamı söylemedi. Koridora açılıyor sandım, kahvaltı ısmarlamaya çıkıyorum, odamda zil yok.»

Montague bu zamana kadar potinlerini ve sıcak suyu getiren adamı içeri almıştı; bu sözleri işiten adam zil olduğunu söyledi; yandaki odaya geçerek yatağın başucundaki zili gösterdi.

«Demek ki görmemişim,» dedi Jonas; «aynı kapıya çıkar. Kahvaltı söyleyim mi?»

Montague ısmarlamasını söyledi. Jonas ıslık çalarak kendi odasına geçince ara kapıyı açtı anahtarı alıp içeriden kilitlemek için. Ama anahtar alınmıştı.

Kapının önüne masayı çekti ve kendini toplamak için oturdu, düşlerinin etkisini zihninden hâlâ atamamış gibi.

«Berbat bir yolculuk,» diye birkaç kere tekrarladı. «Berbat bir yolculuk. Ama eve yalnız döneceğim. Artık bunu çekemem!»

Bunun kötü bir yolculuk olduğu yolundaki sezisi ya da doğaüstü inancı, yolculuğun amacı olan kötülüğün yapılmasından vazgeçirmiyordu onu. Bu düşünceyle, Mr. Pecksniff'in üstünde olumlu bir izlenim bırakmak için her zamankinden daha özenle giyindi; kendi görünüşü, sabahın güzelliği, pencerenin dışarısında şen güneş ışığında ıslak dalların parlaması giderek keyfini yerine getirdi ve az sonra birkaç esaslı küfür savurup bir şarkının nakaratını bile mırıldandı.

Gene de arasıra kendi kendine mırıldanıyordu: «Eve yalnız döneceğim!»

XLIII. BÖLÜM

Birçok İnsanın Talihinin Değişmesi. Mr. Pecksniff İktidarının Zirvesinde Görünüyor; ve Bu İktidarı Cesaretle ve Âlicenapça Kullanıyor.

Fırtına gecesi, Mavi Ejder'in sahibesi Mrs. Lupin tezgâhın başında yalnız oturuyordu. Yalnızlığı ya da havanın kötülüğü, ya da her ikisi birden, Mrs. Lupin'i kederli değilse de düşünceli yapmıştı. Çenesini eline dayamış otururken ve günün en aydınlık zamanında bile asma yaprakları yüzünden loş olan arka pencerenin kafesinden bakarken sık sık başını sallıyor ve, «Ah! ah!» diye söyleniyordu.

Ejder'in şirin ve sıcak barında melankolik bir saatti. Pencerenin baklava biçimli kafesinden, gökgürültüsünün gümbürdediği uzak ufka kadar geniş tarlalar, otlaklar, yeşil yamaçlar, hafif engebeler, dereler, çitler, güzelim ağaç kümeleri, hepsi karanlık ve kasvetliydi. Ağır yağmur ince narin asma ve yasemin dallarını kırıyor, öfkeyle ezmeye çalışıyordu; şimşek çakınca, pencerenin önünde bir arada titreyen ve bu kötü gecede içeri girip sığınmak istiyormuşçasına camı tıkırdatan gözyaşlı yapraklar görünüyordu.

Şimşeğe saygısının bir işareti olarak Mrs. Lupin mumunu şöminenin üstüne koydu. Dikiş sepeti dirseğinin dibinde ihmal edilmiş olarak bekliyordu; biraz ileride yuvarlak bir masada duran akşam yemeğine el sürmemişti; yıldırım çekmesin diye bıçakları kaldırmıştı. Uzun süredir elini çenesine dayamış oturuyor ve arada bir, «Ah, hay Allah! Ah, ah!» diyordu.

Bunu bir kere daha söylemek üzereydi ki dış kapının (yağmur içeri girmesin diye kapanmıştı) tokmağı döndü ve içeri bir yolcu girip kapıyı arkasından kapattı ve dosdoğru tezgâha yürüyerek kalın, boğuk bir sesle:

«Biranın en iyisinden bir yarımlık,» dedi.

Sesinin boğukluğu anlaşılmaz bir şey değildi çünkü geceyi bir çağlayanın altında geçirse ancak bu kadar ıslanabilirdi. Kaba kumaştan lacivert bir denizci ceketi giymiş, gözlerine kadar kaldırmıştı yakalarını, başındaki muşamba kaplı şapkanın geniş kenarlarından göğsüne, sırtına, omuzlarına sular dökülüyordu. Çenesinin canlılığından — şapkasını gözlerine kadar indirip ceketinin yakalarını da iyice kaldırdığı için sadece çenesi görünüyordu ama o sırada çenesini bile kolunun arkasına gizlemişti — Mrs. Lupin adamın iyi huylu bir adam olduğuna karar verdi.

«Berbat bir gece!» dedi han sahibesi, neşeli bir tavırla.

Yolcu bir Newfoundland köpeği gibi silkelendi, öyle olduğunu söyledi.

«Mutfakta ateş yanıyor,» dedi Mrs. Lupin, «hem de iyi insanlar oturuyor orada. İsterseniz gidip üstünüzü başınızı kurutun.»

«Yok, teşekkür ederim,» dedi adam; mutfağa doğru bir göz attı; hanın girdisini çıktısını bilir bir hali vardı.

«Soğuktan öleceksiniz,» dedi han sahibesi.

«Kolay kolay ölmem,» diye cevap verdi yolcu; «öyle olmasa bu geceye kalmaz ölürdüm şimdiye kadar. Sağlığınıza.»

Mrs. Lupin teşekkür etti; ama tam bardağı ağzına götürmüşken vazgeçti, gene yerine koydu. İyice sarınıp sarmalanmış ve şapkasını da gözüne kadar indirmiş bir adamın bakabileceği kadar bakındıktan sonra çevresine, sordu:

«Bu hanın adı ne? Yoksa Ejder mi?»

Mrs. Lupin istifini bozmadan cevap verdi, «Evet. Ejder burası.»

«Ah, öyleyse burada benim bir akrabam çalışıyor, bayan,» dedi yolcu; «Tapley adında bir genç. Ne! Mark, evladım!» diye hitap etti genel olarak çevresine, «sonunda yakaladım seni, koca yezit!»

Böyle demekle Mrs. Lupin'in hassas bir yerine dokunmuş oldu. Şöminenin üstündeki mumun fitilini düzeltmeye davrandı Mrs. Lupin ve arkasını yolcuya dönerek:

«Ejder'de en iyi karşılanacak insan, Mark'dan bana haber getiren kişidir, efendim. Ama o İngiltere'den ayrılalı nice uzun günler, aylar geçti. Zavallıcık, sağ mı, ölü mü, Tanrı bilir!»

Başını salladı ve sesi titredi; eli de titriyor olmalıydı çünkü mumun fitili daha bir hayli düzeltilmeye ihtiyaç gösteriyordu.

«Nereye gitti, bayan?» diye sordu yolcu, daha yumuşak bir sesle.

«Amerika'ya gitti,» dedi Mrs. Lupin, artan bir kederle «Ne iyi yürekli, müşfik bir insandı; kim bilir, belki de şimdi zavallı bir zenciye acıyıp biçare yaratığın kaçmasına yardım ettiği için hapiste idam cezasını bekliyordur. Nasıl oldu da gitti Amerika'ya! Vahşilerin birbirlerini dürüstçe yiyip herkese eşit fırsat tanıdıkları bir ülkeye gitseydi ya!»

Artık iyice duygulanan Mrs. Lupin üzüntüsünden bir sandalyeye çökmüştü ki yolcu onu kolları arasına aldı ve Mrs. Lupin de onu tanıyarak bir sevinç çığlığı attı.

«Evet, öpeceğim!» diye haykırdı Mark, «bir daha bir daha yirmi kere daha! Demek bu palto ve şapkayla beni tanımadın? Oysa ben nerede görsen tanırsın sanıyordum! On kere daha!»

«Tanırdım, tanırdım elbet, görebilseydim seni; göremedim ki, sesin de bir tuhaf çıkıyordu. Beni ilk gördüğün gün bu kadar boru gibi bir sesle konuşabileceğini hiç ummazdım, Mark.»

«On beş kere daha!» dedi Mr. Mark Tapley. «Ne güzel, ne kadar da gençsin! Altı tane daha! Son yarım düzine iyi olmadı onun için baştan alacağız. Hay Allah, ne güzelmiş seni görmek! Bir tane daha! Hayatta hiç bu kadar keyifli olmamıştım. Bu

durumda bu bir marifet sayılamayacağı için birkaç tane daha!»

Mr. Tapley sonunda bu toplama işlemlerini kesti ama, yaptığı işten yorulduğu için değil, soluğu kesildiği için. Durunca da aklına başka şeyler geldi.

«Mr. Martin Chuzzlewit dışarıda,» dedi. «Araba barakasının altında bekliyordu, ben de tanıdık kimse var mı diye bakmaya geldim. Senden haberleri öğreninceye ve ne yapacağımıza karar verinceye kadar burada kendimizi belli etmeden kalmak niyetindeyiz.»

«Mutfak takımından başka kimse yok handa,» diye cevap verdi mal sahibesi. «Senin döndüğünü haber alsalardı, Mark, saatin geç olmasına bakmaz sokakta ateş yakarlardı.»

«Ama bu gece haberleri olmamalı, sevgilim,» dedi Mark; «onun için hanı kapat, mutfaktaki ateşi de besle; her şey hazır olunca pencereye bir mum bırak, biz anlar geliriz. Bir tanecik daha! Eski dostlara ne oldu, çok merak ediyorum. Hepsini anlatırsın, olur mu? Mr. Pinch, sokağın başındaki kasabın köpeği, öteki taraftaki tazı, arabacınınki filan falan. Bu gece kiliseyi ilk gördüğümde çan kulesi beni boğacak sandım. Bir tane daha! Olmaz mı? Son bir tanecik daha, bitirmek için, hm?»

«Yeterince oldu artık,» dedi han sahibesi. «Nereden edindin bu ecnebi huylarını?»

«Bunun ecnebisi olur mu, canım!» diye haykırdı Mark. «İstiridye kadar yerli! Bir tane daha, yerli malı olduğu için! İçinde yaşadığımız ülkeye saygımızı belirtmek üzere! Bu seninle benim aramızda sayılmaz,» dedi Mr. Tapley. «Şu anda seni öpmüyorum, anlıyorsun ya. Yurtseverler arasındayım: memleketini öpüyorum.»

Bu açıklamayı izleyen yurtseverlik gösterisinin gönülsüz, isteksiz olduğunu söylemeye kimsenin hakkı olamazdı. Milliyetçiliğini yeteri kadar dile getirdikten sonra Martin'in yanına koştu; Mrs. Lupin de, büyük bir telaş ve çarpıntı içinde onları ağırlama hazırlıklarına girişti.

Mutfaktakiler az sonra dışarı döküldüler; hepsi birbirlerine Ejder'deki saatin yarım saat ileri olduğunu, herhalde gök-

gürültüsünden bozulduğunu söylüyorlardı. Sabırsız, sırılsıklam ve yorgun oldukları halde Martin ile Mark bu eski dostları görünce çok sevindiler ve handan ayrılıp yakınlarından geçişlerini sevgiyle seyrettiler.

«Bak ihtiyar terziye, Mark!» diye fısıldadı Martin.

«Gidiyor işte, efendim! Bacakları biraz daha çarpılmış galiba, değil mi? O kadar çarpılmış ki oldukça iri kıyım bir el arabası geçirebilirsiniz aralarından; oysa eskiden bu iş çok rahat yapılamazdı. Bakın, Sam de geliyor, efendim.»

«Evet, evet!» dedi Martin. «Seyis Sam. Pecksniff'in beygiri hayatta mıdır dersin?»

«Mutlaka,» diye cevap verdi Mark. «Bu hayvan kendine özgü o kemikli tarzıyla daha uzun süre yaşayıp, sonunda gazetelere geçecektir «Bir Dörtayaklıda Olağanüstü Yaşama Tutkusu» başlığı altında. Sanki hayatı boyunca, sözü edilmeye değecek kadar hayatta olabilmiş gibi! İşte yazıcı, efendim, gene her zamanki gibi çok sarhoş.»

«Görüyorum,» dedi Martin, gülerek. «Hay Allah, ne kadar da ıslanmışsın, Mark!»

«Ben ıslandım! Ya siz kendinizi nasıl buluyorsunuz, efendim?»

«Yok canım, yarın kadar bile ıslanmadım,» dedi arkadaşı, büyük bir öfkeyle. «Sana rüzgârlı taraftan gitmemeni söylemiştim. Mark, değişe değişe yürüyelim dedim o kadar. Yağmur başından beri hep senin üstüne yağdı.»

«Ne kadar sevindiğimi bilemezsiniz, efendim,» dedi Mark, kısa bir sessizlikten sonra, «cesaretimden dolayı kusuruma bakmayın; ama bu sizin olağanüstü düşünceli sözlerinizi işittikçe; kulak asmaya hiç niyetim yok gerçi, ama Eden'de hastalandığımdan beri hep böylesiniz.»

«Ah, Mark!» diye içini çekti Martin, «bu konuda ne kadar az söylesek o kadar iyi. Şurada bir ışık mı görüyorum?»

«İşte ışık, tamam!» diye haykırdı Mark. «Hay Allah razı olsun, ne kadar da tez canlıdır! Tamam efendim. Güzel şarap, rahat yatak, birinci sınıf bir ağırlanma.»

Mutfağın ocağında kıpkızıl bir ateş yanıyordu, sofra kurulmuştu, çaydanlık kaynıyordu; terlikler oradaydı, çekecek de

oradaydı, parça parça jambonlar oradaydı, ıskaranın üstünde pişiyorlardı; yarım düzine yumurta oradaydı, suda pişiyorlardı; kanlı canlı bir kiraz brandisi şişesi oradaydı, masanın üstündeki köpüklü bira bardağına göz kırpıyordu; seçme yiyecekler oradaydı, kirişlerden sarkıyorlardı, sanki bir ağzınızı açtınız mı güzel bir yiyecek bunu bahane bilip ağzınıza düşecekmiş gibi. Onlar için aşçıyı bile gönderen Mrs. Lupin tapınağın başrahibesi olarak kendi elleriyle hazırlıyordu yemeklerini.

Kimse dayanamazdı: bir hortlak konuk gelse o bile sarılırdı ona. Atlas Okyanusu ile Kızıl Deniz bu bakımdan aynı şey demek olduğu için Martin hemen kucakladı onu. Mr. Tapley (bu çok yeni bir fikirmiş ve daha önce hiç aklına gelmemiş gibi) onu izledi ve büyük bir ciddiyetle sarıldılar.

«Hiç aklıma gelmezdi,» dedi Mrs. Lupin, başlığını düzeltip içtenlikle gülerek, evet, hem de kızararak; «hep söylerdim Mr. Pecksniff'in genç öğrencileri Ejder'in canı, ruhudur, onlarsız burası yaşanmayacak kadar sıkıcı bir yer olur diye; gene de hiç aklıma gelmezdi, birinin sizin kadar serbest olabileceği, Mr. Martin! Hem de ona hiç kızmayıp yürekten sevineceğim de hiç aklıma gelmezdi, Amerika dönüşü onu ilk karşılayan benim diye, onu ve yanında... Mark Tapley'yi.»

«Arkadaşı Mark Tapley'yi, Mrs. Lupin,» diye yardım etti Martin.

«Arkadaşı Mark Tapley'yi,» dedi han sahibesi, belli ki sevinmişti bu sıfata, ama bir yandan da Mr. Tapley'yi elindeki çatalla saygılı bir uzaklıkta durmaya uyarıyordu. «Hiç aklıma gelmezdi bu! Hele, yemeğinizi bitirince size anlatacağım değişiklikleri size anlatanın ben olacağım!»

«Aman Allahım!» diye haykırdı Martin, kızarak,» ne gibi değişiklikler?»

«O,» dedi han sahibesi, «Çok iyi ve şu anda Mr. Pecksniff'in yanında. Onun için hiç korkmayın, efendim. Tam sizin olmasını isteyeceğiniz gibi. Lafı dolaştırmanın, bilmezlik numarası yapmanın gereği yok, değil mi, efendim?» diye ekledi Mrs. Lupin. «Ben hepsini biliyorum, gördüğünüz gibi.»

«Sevgili dostum,» diye cevap verdi Martin, «siz zaten bunları bilmesi gereken kişiniz. Sizin hepsini bildiğinize çok sevin-

dim. Ama ne gibi değişiklikler ima ediyorsunuz? Ölen filan mı var?»

«Hayır, hayır,» dedi han sahibesi, «O kadar kötü değil. Ama yemeğinizi bitirinceye kadar tek kelime daha söylemeyeceğim. Bu arada bana elli tane soru da sorsanız, cevap yok.»

O kadar kesindi ki kararı, ağzından laf alabilmenin tek yolu yemeği yiyip bitirmekti; millerce yol yürüdükleri ve gün ortasından beri aç oldukları için yemeğe esaslı bir şekilde girişmekle kendi eğilimlerine aykırı bir iş de yapmış olmadılar. Yemeğin bitmesi, sanılabileceğinden uzun sürdü. Çünkü beş altı kere bitirdiklerini sanırlarken Mrs. Lupin bu izlenimin yanlışlığını muzaffer bir edayla ispatladı. Ama sonunda, zamanın ve doğanın yasaları uyarınca, bitti. O zaman terlikli ayaklarını mutfağın şöminesine uzatarak (gecenin bu vaktinde hava iyice serinlediği için ateş büyük bir rahatlık kaynağıydı) ve ateşin gözlerinde kıvılcımlandığı ve kuzguni saçlarında hareler yaptığı gamzeli, tombul, pespembe ev sahibesine gayri ihtiyari hayranlıkla bakarak oturup vereceği haberleri dinlemeye hazırlandılar.

Mr. Pecksniff'le kızları ve Mr. Pecksniff'le Mr. Pinch'ın ayrıldıklarını anlatırken sözleri şaşkınlık ünlemleriyle sık sık kesildi. Ama köyde herkesin diline düşecek şekilde yaşlı Mr. Chuzzlewit'i nasıl avucunun içine aldığını ve Mary için ne gibi şerefli şeyler düşündüğünü anlatınca Martin deliye döndü. Bu haberi işitince Martin'in terlikleri bir anda uçtu, derhal bir yerlere gitmek ve birilerine bir şeyler yapmak üzere — öfkeli mizaçların birinci emniyet süpabıdır bu — ıslak botlarını giymeye başladı.

«O, ha!» dedi Martin. «Alçak dalkavuk! O, ha! Öteki botu ver bana, Mark!»

«Nereye gitmeyi düşünüyordunuz, efendim?» diye sordu Mr. Tapley, konuşurken ayakkabının öteki tekinin tabanını ateşte kurutarak ve buna soğukkanlılıkla, bir ekmek kızartıyormuş gibi bakarak.

«Nereye mi!» diye tekrarladı Martin. «Burada oturacağımı düşünmüyorsun herhalde?»

İstifini bozmayan Mark öyle düşündüğünü söyledi.

«Öyle mi?» diye cevap verdi Martin öfkeyle. «Çok teşekkür ederim. Beni ne sanıyorsun?»

«Neyseniz onu sanıyorum, efendim,» dedi Mark; «dolayısıyla da, doğru ve akla yakın olan şeyi yapacağınıza inanıyorum. Botunuz, efendim.»

Martin botu almadan kızgın bir bakış fırlattı ona, sonra bir ayağında bot, öbüründe çorap olarak mutfakta birkaç kere hızlı hızlı gitti geldi. Ama Eden'deki kararını hatırlayarak, Mark'ın söz konusu olduğu durumlarda birçok kere kendini tutmayı başarmıştı. Böylece çekeceğin yanına geldi, dengesini bulmak için elini Mark'ın omzuna koydu, botunu çıkardı, terliklerini toplayıp giydi ve yeniden oturdu. Ellerini ceplerinin ta dibine kadar sokmuş, arasıra «Pecksniff, ha! O herif! Başıma gelen! Hay Allah! Daha neler!» diye söyleniyordu — çok öfkeli bir yüzle arasıra yumruğunu ocağa doğru sallamaktan da kendini alamıyordu — ama bunlar uzun sürmedi; sakin değilse de sessizce dinledi Mrs. Lupin'in haberlerini sonuna kadar.

«Mr. Pecksniff'in kendisine gelince,» dedi han sahibesi sonuç olarak, eteklerini iki eliyle yanlara doğru yayarak ve başını sallayarak, «o konuda ne diyeceğimi bilemiyorum. Biri beynini zehirlemiş ya da garip bir şekilde etkilemiş olmalı. Bu kadar doğru sözlü bir beyin kendi isteğiyle gidip kötülük yapacağına inanamıyorum!»

Doğru sözlü bey! Bu kadarlık gerekçeleriyle kendi Pecksniff'lerini sonuna kadar savunan ve Pecksniffler kötüledi diye dürüst insanlara yüz çeviren kim bilir ne çok insan vardır dünyada!

«Mr. Pinch'e gelince,» diye devam etti han sahibesi, «dünyanın en candan, iyi yürekli, tatlı, değerli insanıdır o. Ama Mr. Pecksniff'le aralarındaki anlaşmazlığa yaşlı Mr. Chuzzlewit'in sebep olmadığını nereden biliyoruz? Bunu ancak onlar kendileri açıklayabilir, çünkü Mr. Pinch sessiz sedasız ama onurlu bir insandır. Bizden ayrılırken — çok da üzgündü — hikâyesini anlatmaya tenezzül etmedi, bana bile.»

«Zavallı Tom!» dedi Martin, pişmanlık kokan bir sesle.

«Neyse ki kız kardeşiyle birlikte yaşadığını ve iyi olduğunu biliyoruz,» diye devam etti han sahibesi. «Daha dün bana pos-

tayla bir şey gönderdi,» derken yüzü pembeleşti, «giderken kendisine ödünç verdiğim ufak bir şey; pek çok teşekkür ediyor, iyi bir iş bulduğunu ve artık buna ihtiyacı kalmadığını yazıyordu. Aynı, banknottu; bozdurmamış. Bir paranın geri gelmesine insan ancak bu kadar az sevinebilir.»

«Çok iyi, çok içtenlik şeyler söylüyorsunuz,» dedi Martin, «Değil mi, Mark?»

«Bu niteliklere sahip olmayan bir söz ağzından çıkamaz zaten,» diye cevap verdi Mr. Tapley, «çalışma ruhsatı kadar bunlar da Ejder'in öz malıdır. Eh, artık öfkeniz geçti, soğukkanlılığınızı topladınız, efendim, isterseniz yeniden konuya dönelim. Gururunuz size engel değilse ve buraya gelirken yapacağınızı söylediğiniz şeyi yapmaya hazırsanız, izleyecek en iyi yol budur bence. Dedenizle işe yanlış başladınızsa (böyle konuştuğum için kusuruma bakmayın ama yanlış başlamışsınız gibi geliyor bana) gidin bunu kendisine de anlatın, efendim, duygularına hitap edin. Kafa tutmayın. Sizden o kadar yaşlı; o biraz anlayışsız davrandıysa, siz de anlayışsız davrandınız. Yumuşayın, efendim, yumuşayın.»

Mr. Tapley'nin belagati Martin'i etkilemedi değil, ama gene de ikircikliydi. Ve nedenini şöyle açıklıyordu:

«Bütün bu söylediklerin çok doğru, Mark. Mesele karşısına çıkıp olanca alçak gönüllülüğümle konuşmak ve özür dilemek olsaydı bir an düşünmezdim. Ama görmüyor musun, tamamen o ikiyüzlü herifin boyunduruğu altında ve (bize anlatılanlar doğruysa) kendi düşüncesi, iradesi kalmamış durumda. O zaman gerçekte onun değil, Mr. Peksniff'in ayaklarına kapanmış oluyorum. Ve geri çevrildiğim, kovulduğum zaman,» dedi Martin bu düşünceyle kıpkırmızı kesilerek, «o değil, kendi kandaşım değil, Pecksniff bunu bana yapmış olacak Pecksniff. Mark!»

«Evet ama,» diye cevap verdi siyasi Mr. Tapley, «Pecksniff'in ahlaksız, ikiyüzlü ve alçak olduğunu biliyoruz.»

«Rezil bir alçak!» dedi Martin.

«Rezil bir alçak. Bunu zaten biliyoruz, dolayısıyla Pecksniff'in bizi yenilgiye uğratması utanılacak bir şey değil. Pecksniff'den bize ne! »diye haykırdı Mr. Tapley, belagatinden kendisi de coşarak, «Pecksniff bizimle aynı fikirde olmadıkça ya da bize

bir iyilik etmedikçe utandıramaz bizi; bu çeşitten bir küstahlık yapmaya kalkışırsa, duygularımızı İngiliz dilinde açıklayabiliriz, umarım Pecksniff!» diye tekrarladı Mr. Tapley, anlatılmaz bir küçümsemeyle, «Pecksniff de neyin nesi, Pecksniff kimmiş, Pecksniff nerede, neden bu kadar önemsiyoruz onu? Biz **kendimiz** için hesap yapmıyoruz;» dedi ve «kendimiz» derken kelimeye olağanüstü bir vurgu koyarak Martin'in yüzüne baktı; «kendi payına düşenleri şimdiye kadar çekmiş olan bir genç hanım için bu işe girişiyoruz; en ufak bir umudumuz varsa, şu Pecksniff'in umudumuzla aramıza girmesine izin veremeyiz. Pecksniff'in çıkarmış olduğu bir parlamento yasası mı var? Pecksniff! Ben olsam görmem bile o adamı; işitmem bile; karşımda olduğunu görmemeyi tercih ederim. Kapının önündeki paspasa ayağımı siler ve o paspasa Pecksniff diyebilirim, isterseniz; ama daha fazla tenezzül edemem.»

Bu coşkun söylev karşısında Mrs. Lupin, hatta Mr. Tapley'in kendisinin şaşkınlığı büyüktü. Ama Martin kısa bir süre ateşe baktıktan sonra:

«Haklısın, Mark,» dedi. «Haklı da olsan, haksız da olsan, yapılmalı. Yapacağım.»

«Son bir söyleyeceğim daha var, efendim,» dedi Mark «Yalnız ona size karşı kullanacağı bir açık vermeyin. Siz oraya gitmeden gammazlayabileceği gizli bir iş yapmayın. Bu sabah Miss Mary'yi bile görmeyin, bırakın bu sevgili dostumuz,» Mr. Tapley han sahibesine bir gülücük gönderdi; «onu olacaklara hazırlasın ve gerekli haberleri getirip götürsün. O bilir nasıl yapacağını. Değil mi?» Mrs. Lupin gülerek başını geriye attı. «Sonra da siz rahat ve serbest bir şekilde görüşmeye gidersiniz. 'Gizli kapaklı hiçbir şey yapmadım,' dersiniz. 'Evin çevresinde sinsi sinsi dolanmadan; işte geldim, özür diliyorum, beni bağışlayın!'»

Martin güldü ama gene de öğüdü ciddiye aldı ve böyle davranmaya karar verdi. Mrs. Lupin'den Mr. Pecksniff'in izzet ve ikbal ile hazır bulunduğu büyük törenden döndüğünü öğrendikten ve ertesi gün yapacaklarını kararlaştırdıktan sonra sabahı sabırsızlıkla bekleyerek yattılar.

Bu görüşmede kararlaştırıldığı şekilde tasarılarını yerine getirmek üzere Mr. Tapley ertesi sabah kahvaltıdan sonra yola

çıktı ve Martin'in dedesine yazdığı, birkaç dakika görüşmek istediğini belirten mektubunu götürdü; yol boyunca birçok ahpabının kutlamalarını daha elverişli bir zamana erteleyerek az sonra Mr. Pecksniff'in evine vardı. En keskin fizyonomi uzmanının bile aklından geçirdiği düşünceleri, hatta düşünüp düşünmediğini bile kestiremeyeceği kadar ifadesiz bir suratla kapıyı vurdu.

Mr. Tapley gibi uyanık bir insanın, Mr. Pecksniff'in kapıyı çalanın kim olduğunu keşfedebilme çabası içinde burnunun ucunu oturma odasının penceresinde iyice yassıltmakta olduğunu görmemesi imkânsızdı. Mr. Tapley de en üst basamağa kadar tırmanıp şapkasının tepesini o yöne dönerek düşmanın bu manevrasını boşa çıkartmakta gecikmedi. Ama galiba Mr. Pecksniff tanımıştı onu çünkü Mark. Kapıyı kendi elceğiziyle açmak üzere yaklaşırken ayakkabılarının gıcırdadığını işitti.

Mr. Pecksniff her zamanki gibi neşeliydi, koridorda ufak bir şarkı bile mırıldandı.

«Nasılsınız efendim?» dedi Mark.

«Ah!» diye haykırdı Mr. Pecksniff. «Yanılmıyorsam, Tapley? Asi Evlat döndü demek! Yok, bira istemiyoruz, arkadaş.»

«Teşekkür ederim, efendim,» dedi Mark. «İsteseniz de bulamazdım. Bir mektup, efendim. Cevap bekliyor.»

«Bana mı?» diye haykırdı Mr. Pecksniff. «Demek cevap yazacağım?»

«Size değil, efendim,» dedi Mark, yönü eliyle göstererek. «Yanılmıyorsam Chuzzlewit adına.»

«Ah!» diye cevap verdi Mr. Pecksniff, «Teşekkür ederim. Evet. Kimden geliyor, delikanlı?»

«Gönderen bey adını mektuba yazdı, efendim,» diye cevap verdi Mr. Tapley, aşırı bir nezaketle. «Bana vermesini beklerken imza attığını kendi gözümle gördüm.»

«Cevap beklediğini söyledi, öyle mi?» diye sordu Mr. Pecksniff, en kandırıcı tavırlarıyla.

Mark öyle olduğunu bildirdi.

«Cevap alacaktır. Elbette,» dedi Mr. Pecksniff. Mektubu yırtarak; mektubu yazana en büyük kibarlığı gösteriyormuşcasına çok nazik bir şekilde yırtıyordu. «Selamlarımla birlikte bunu

kendisine verin, lütfen. İyi günler!» Ve kağıt parçalarını Mark'ın eline tutuşturarak içeri girdi, kapıyı kapattı.

Mark yapılacak en doğru işin kişisel duygularını bastırarak Ejder'e ve Martin'e dönmek olduğunu düşündü. Böyle bir cevabı beklemiyor değillerdi; yeni bir girişim yapmadan önce bir iki saat daha geçirdiler. Bu süre dolduktan sonra Mr. Pecksniff'in evine birlikte gittiler. Bu sefer kapıyı Martin çaldı ve Mr. Tapley de kapı çalınınca ayağını ve omzunu içeri sokup böylece gerekirse zorla girmek üzere hazırlandı. Ama bu tedbirlere gerek yoktu çünkü hizmetçi kız hemen geldi. Önceden karar verdiği şekilde kızın yanından içeri süzüldü Martin (sadık müttefiki de arkasında olmak üzere) ve ziyaretçiyi bulacağını tahmin ettiği oturma odasının kapısını açtı; hemen girdi odaya; ve apansızın dedesinin karşısına çıkmış oldu.

Mr. Pecksniff de odadaydı; Mary de oradaydı. Göz göze geldikleri anda yaşlı adam ağarmış başını eğdi ve ellerini yüzüne kapadı.

Martin onu böyle görünce yüreği sızladı. En bencil, en kayıtsız zamanlarında olsa, yaşlı adamın eski sevgisinin bu kalıntısı, eski günlerde o kadar gurur ve umutla kurduğu şatonun yıkık kulesi ,Martin'in yüreğinde gene bir sızı uyandırırdı; ama şimdi en kötü yanları en iyi şekilde değişmişti; bu kadar çökmüş, yıpranmış olan eski dostuna, çocukluğunun koruyucusuna değişik bir gözle bakıyordu; buruşuk yanaklarından aşağı süzülen göz yaşları öfkeyi, somurtkanlığı, kendine güveni ve kibiri alıp götürmüştü. Gözyaşlarını görmeye dayanamıyordu Martin. Onlara kendisinin sebep olduğunu düşünmeye dayanamıyordu. Onlarda yansıyan suçlayıcı ve geri döndürülemez geçmişi düşünmeye dayanamıyordu.

Yaşlı adamın elini yakalamak, sıkmak için atıldı ama Mr. Pecksniff aralarına girdi.

«Hayır, delikanlı!» dedi Mr. Pecsniff; göğsünü yumruklayarak ve öbür kolunu kanadının altına almak ister gibi uzatarak. «Hayır, bayım. Bunu yapamazsınız. Buraya vurun, bayım, buraya vurun! Oklarınızı bana atın, bayım, lütfen; Ona değil!»

«Dedeciğim!» diye haykırdı Martin. «Beni dinleyin! Size yalvarıyorum, bırakın konuşayım.»

«Öyle mi, bayım? Öyle mi?» dedi Mr. Pecksniff, hep aralarında kalabilmek için sağa sola sekerek. «Gece yarısı bir hırsız gibi, ya da daha doğrusu — çünkü doğruluk konusunda ne kadar titizlik göstersek o kadar iyidir — gündüz vakti bir hırsız gibi evime girmeniz, sefih arkadaşlarınızı arkanız sıra getirmeniz, onlara oturma odalarının kapısına sırtlarını verdirip ev halkımın içeri girip çıkmasını engellettirmeniz yetmiyor mu?» Mark gerçekten oradaydı ve yerinden kıpırdamaya niyetli görünmüyordu; «bir de saygıdeğer Erdeme vurmaya mı kalkışıyorsunuz? Öyle mi? Bilin ki o koruyucusuz değildir. Ben onun kalkanı olacağım, delikanlı. Bana saldırınız. Haydi, bayım. Ateş ediniz!»

«Pecksniff,» dedi yaşlı adam, zayıf bir sesle, «Sakin olun. Susun.»

«Sakin olamam,» diye haykırdı Mr. Pecksniff, «susmayacağım. Velinimetim ve dostum! Benim evim bile sığınak olamayacak mı sizin ak saçlı yastığınıza?»

«Yana çekilin!» dedi yaşlı adam, elini uzatarak! «bir zamanlar çok sevdiğim kişinin neye benzediğini göreyim.»

«Haklısınız, görün onu, dostum,» dedi Mr. Pecksniff. «Görmeniz iyi olacak, benim soylu efendim. Onu gerçek suretiyle temaşa ediniz. Bakınız ona! İşte burada, efendim. İşte burada!»

Martin'ın ölümlü bir insan olup Mr. Pecksniff'in içinde uyandırdığı kızgınlık ve tiksintiyi yüzünden hiç belli etmemesi mümkün değildi. Ama, bunun ötesinde, bu efendinin varlığını ya da varoluşunu bildiğini gösteren herhangi bir şey yapmadı. Gerçi bir kere, ilk başta, istemeden şöyle bir bakmıştı ona, yüce bir aşağılamayla; ama bundan sonra orada ha Pecksniff varmış, ha hava; davranışını hiç değiştirmedi.

Az önce dile getirilen isteğe uyarak Mr. Pecksniff aralarından çekilince (yukarıda kaydedilen son sözleri söylerken yapmıştı bu işi) Mry Graham'ın elini tutan ve ona şefkatle, korkulacak bir şey olmadığı yolunda bir şeyler fısıldayan yaşlı Martin Mary'yi hafifçe geriye, koltuğunun arkasına itti; ve gözünü kırpmadan torununa baktı.

«Demek bu, o,» dedi. «Ah, bu, o! Söylemek istediğini söyle. Ama biraz daha yaklaş.»

«Öyle bir adalet duygusu var ki,» dedi Mr. Pecksnif, «onu bile dinleyecek, bundan bir şey çıkmayacağını önceden bildiği halde. Ne saf bir ruh!» Mr. Pecksniff bunları söylerken herhangi bir kişiye hitap etmiyordu; bir Yunan tragedyasındaki koronun durumuna geçerek kanılarını olayların yorumları olarak belirtiyordu.

«Dedeciğim!» dedi Martin, büyük bir içtenlikle. «Acılı bir yolculuktan, zorlu bir hayattan, hasta yatağımdan, yoksulluk ve üzüntülerden, keder ve hayal kırıklıklarından çaresizlik ve neredeyse umutsuzluktan, size döndüm.»

«Bu çeşitten serseriler,» dedi koro olarak Mr. Pecksniff, «talan ve yağma seferlerinde umduklarını elde edemeyince çok zaman geri dönerler.»

«İlk olarak burada tanıdığım ve benimle gönüllü olarak, uşaklık etmek üzere yola çıkan ama yolculuğumuz boyunca candan ve bağlı arkadaşım olan bu sadık insan olmasaydı yurt dışındayken ölmüş olacaktım. Yurdumdan, her türlü yardım ve avantadan uzakta; beni merak eden hiç kimsenin kaderimden haberi bile olamayacaktı; ah, bırakın söyleyim, sizin de haberiniz olmayacaktı!»

Yaşlı adam Mr .Pecksniff'e baktı. Mr. Pecksniff ona baktı. «Bir şey mi söylediniz, değerli dostum?» dedi Mr. Pecksniff, gülümseyerek. Yaşlı adam «Hayır,» dedi. «Ne düşündüğünüzü biliyorum,» dedi Mr. Pecksniff, yeni bir tebessümle. «Bırakın anlatsın, dostum. İnsan zihninde kişisel çıkar düşüncesinin gelişimini gözlemlemek her zaman için meraklı bir inceleme konusudur. Bırakın anlatsın, efendim.»

«Anlat!» dedi yaşlı adam; Mr. Pecksniff'in öğütlerine mekanik bir şekilde boyun eğdiği görülüyordu.

«O kadar perişan ve yoksuldum ki,» dedi Martin, «Yabancılarla dolu bir ülkede, buraya dönebilmek için bir yabancının hayırseverce yardımına muhtaç kaldım. Bütün bunlar sizi bana karşı öfkelendiriyor, biliyorum. Buraya para için geldiğimi, sevgi ya da pişmanlıktan ötürü gelmediğimi düşünüyorsunuz. Sizden ayrıldığım zamanlar böyle bir şüpheyi hak ediyordum, dedeciğim, ama şimdi etmiyorum .Şimdi etmiyorum.»

Koro elini yeleğinin cebine soktu ve gülümsedi. «Bırakın an-

latsın, değerli dostum,» dedi. «Ne düşündüğünüzü biliyorum, ama vakti gelmeden söylemeyin.»

Yaşlı Martin gözlerini Mr. Pecksniff'in yüzüne çevirdi ve onun görünüşüyle sözlerinden yeni kuvvet almış gibi, bir kere daha:

«Anlat!» dedi.

«Söyleyeceğim fazla bir şey kalmadı, dedeciğim,» diye cevap verdi Martin. «Bunu artık hemen hemen hiçbir umudum kalmamış olarak söylüyorum, dedeceğim; bu odaya girerken beslediğim en ufak bir umut vardıysa bile, şimdi o da kalmadı, onun için sözlerimin doğruluğuna inanın. Hiç değilse, sözlerimin doğruluğuna inanın.»

«Güzel Doğruluk!» diye haykırdı Koro, yukarı bakarak. «Kötü insanların ağzında adın nasıl kirletiliyor! Benim kutsal ilkem, bir kuyuda yaşayacağına düzenci insanlığın dilinde yaşıyorsun. İnsanlığa katlanmak zor şeydir, sevgili efendim,» diye hitap etti yaşlı Mr. Chuzzlewit'e; «ama yumuşak başlılıkla katlanalım buna. Ödevimiz böyle yapmaktır. Ödevlerini yerine getiren birkaç kişi arasında olalım. Eğer,» diye devam etti Koro, yüce bir yüksekliğe kanatlanarak, «şairin bize söylediği gibi İngiltere Herkesin ödevini yapmasını bekliyorsa, İngiltere dünyanın en iyimser ülkesidir ve sürekli olarak hayal kırıklığına uğrayacaktır.»

«Bir konu daha var,» dedi Martin; konuşurken sakin sakin yaşlı adama bakıyordu, ama bunları söylerken, şu anda koltuğun arkasında ellerini yüzüne kapayarak duran Mary'ye kaydı gözü: «aramızda ilk tartışmaya yol açan konuda düşünce ve duygularımın değişmesi mümkün değil. O mutsuz günden beri değiştilerse de, bu değişiklik zayıflama değil, güçlenme yönünde oldu .Buna ne üzülebilir, ne kararsızlık gösterebilir, ne de utanabilirim. Böyle duymamı siz de istemezsiniz, biliyorum. Ama keşke sizin sevginize daha çok güvenip kendimi size teslim etseydim; daha yumuşak ve daha düşünceli olsam sizi daha kolay kazanabilirdim; kendimi düşünmemin en iyi yolu kendimi unutup sizi hatırlamaktı; yalnızlığım, sefaletim sırasındaki düşüncelerim bunları bana öğretti. Bunları söylemeye ve sizden özür dilemeye karar vererek geldim buraya; gelecek için

bir umut beslemekten çok geçmiş için pişmanlığımdan dolayı; çünkü sizden bütün istediğim, yaşamama yardım etmenizdir. Bana şerefli bir iş bulun, çalışırım. Durumum çok elverişsiz, sadece bencil çıkarlarımı gözettiğimi sanacaksınız; ama bunun böyle olmadığını göreceksiniz .Deneyin ve görün eskisi gibi başına buyruk, inatçı, kibirli olup olmadığımı; göreceksiniz sıkı bir okulda eğitim gördüğümü. Doğanın ve kandaşlığımızın sesi aramızdaki meseleyi çözsün, dedeciğim; çok kötü de olsa bir tek kusurum için beni büsbütün kendinizden uzaklaştırmayın!»

Sözleri sona ererken yaşlı adamın ak saçlı başı gene eğildi, yüzünü gene gergin parmakları arasına aldı.

«Sevgili efendiciğim,» diye haykırdı Mr. Pecksniff, ona doğru eğilerek, «böyle kendinizi bırakmamalısınız. Çok doğal, çok da insani; ama nicedir bağrınızdan çıkarıp attığınız bir kimsenin utanç verici davranışları sizi bu kadar etkilememeli. Kendinize gelin. Düşünün,» dedi Pecksniff, «dostum. .Beni düşünün.»

«Düşüneceğim,» diye cevap verdi yaşlı Martin, yüzüne bakarak. «Beni kendime getirdiniz. Düşüneceğim.»

«Ah!» dedi Mr. Pecksniff, bu amaçla oraya çektiği bir sandalyeye oturup yanı başına yerleşerek ve şakacı bir tavırla kolunu okşayarak. «Nesi var benim kararlı yurttaşımın, kendisine böyle müşfik bir ifadeyle hitap etmeme izin buyuruyorlarsa? Dostumu azarlamalı, ya da onunki gibi bir zekâya öğüt vermeye mi kalkışmalıyım? Sanmıyorum.»

«Hayır, hayır. Gerek yok,» dedi yaşlı adam. «Geçici bir duygu. O kadar.»

«Kızgınlık,» dedi Mr. Pecksniff, «yakıcı gözyaşını dürüst göze getirir, biliyorum; «ve kendi gözünü merasimle sildi. «Ama ödevlerimiz bizden daha yüksek davranışlar bekliyor. Kendinize gelin, Mr. Chuzzlewit. Düşüncelerinizi dile getireyim mi, dostum?»

«Evet,» dedi ihtiyar Martin, koltuğun arkasına yaslanıp, yarı şaşkınlık ve yarı hayranlıkla ona bakarak, büyülenmiş gibi. «Benim adıma konuşun, Pecksniff. Teşekkür ederim. Siz bana sadıksınız. Teşekkür ederim!»

«Beni duygulandırmayın, efendim,» dedi Mr. Pecksniff, eli-

ni sert sert sallayarak, «yoksa bu görevi yerine getiremeyeceğim. Şu anda karşımızda bulunan kimseyle konuşmak duygularımı rencide ediyor, aziz efendim, çünkü onun doğaya karşı davranışlarını sizin ağzınızdan işittikten sonra kendisini evimden attığımda onu ebediyen aforoz etmiştim. Ama madem siz istiyorsunuz, konuşacağım. Delikanlı! Kapı rezalet arkadaşınızın tam arkasında. Yüzünüz kızarıyorsa, kızarınız; kızarmıyorsa, kızarmadan gidiniz.»

Martin bütün bu süre içinde tam bir sessizlik olmuş gibi gözünü ayırmadan dedesine bakmıştı. İhtiyar da aynı şekilde gözünü ayırmadan Mr. Pecksniff'e bakıyordu.

«Geçen sefer rezil olup bu evden atıldığınızda size evimden çıkmanızı emrettiğim zaman,» dedi Mr. Pecksniff, «bu son derece soylu ve âlicenap insana karşı utanmazca davranışınız karşısında öfkeye ve gazaba kapılarak size «Gidiniz!» diye haykırdığımda, aşağılaşmanızın derecesine de gözyaşı döktüğümü söylemiştim. Ama şu anda göz pınarıma dolan yaşların sizin için döküldüğünü sanmayın. Onun için dökülüyor, bayım. Onun için dökülüyor.»

Sözün burasında Mr. Chuzzlewit'in kafasının saçsız bir kısmına kazara bir yaş damlatan Mr. Pecksniff mendilini çıkarıp orayı sildi ve özür diledi.

«Onun için, sizin hilelerinizin kurbanı olan kimse için dökülmüştür, bayım,» dedi Mr. Pecksniff; «soymak, aldatmak, kandırmak istediğiniz kimse için. Ona duygudaşlık içinde ve ona hayranlık içinde dökülmüştür; ona acıdığım için değil, çünkü ne mutlu bize ki sizin ne olduğunuzu biliyor. Artık ona haksızlık edemeyeceksiniz, bayım,» dedi Pecksniff, iyice coşarak, «ben hayatta olduğum sürece. Cansız cesedime basarak geçebilirsiniz, bayım. Bu çok kuvvetle muhtemeldir. Sizinki gibi bir zihnin böyle bir olaydan büyük bir zevk alacağını tahmin edebilirim. Ama ben varoldukça, bayım, ancak beni aşarak ona vurabilirsiniz. Evet!» dedi Mr. Pecksniff, öfkeli bir şakacılıkla Martin'e başını sallayarak: «böyle bir durumda da, delikanlı, benim kötü bir müşteri olduğumu görürsünüz!»

Martin hâlâ sürekli olarak ve sükünetle dedesine bakıyor-

du. «Bana hiç cevap vermeyecek misiniz?» diye sordu sonunda: «tek kelimeyle bile?»

«Söylenenleri işittin,» diye cevap verdi ihtiyar, başını bu sözleri onaylayarak sallayan Mr. Pecksniff'den gözlerini ayırmaksızın.

«Sizin sesinizi işitmedim: gerçek ruhunuzu anlayamadım,» diye cevap verdi Martin.

«Tekrar anlatın ona,» dedi yaşlı adam, hâlâ Mr. Pecksniff'e bakarak.

«Sadece...» diye cevap verdi Martin, başından beri kararlıydı bu konuda ve küçümsemesi karşısında Pecksniff'in nasıl ezilip büzüldüğünü gördükçe daha da kesinleşiyordu kararı: «Sadece sizin bana söylediğinizi işitebilirim, dedeciğim.»

Saygıdeğer arkadaşının onun (yani Mr. Pecksniff'in) yüzünde garip ve ilgi çekici bir özellik bulması Mr. Pecksniff için iyi bir şanstı herhalde çünkü kendi coşkun koruyucusunun halini genç Martin'in duruşuyla karşılaştıracak olsa, bu çıkar düşünmeyen efendi Tom Pinch'e yol verdiği gün olduğu gibi bütün çirkinliğiyle görünecekti. İnsanın şu Mr. Pecksniff'de garip bir nitelik olduğuna inanası geliyordu; içindeki parlaklık ve temizlikten ileri geliyordu mutlaka; düşmanlarına yansıyıp onları süsleyen bir ışık. Onun yanında hepsi mert ve temiz görünüyordu.

«Tek bir kelime bile?» dedi Martin, ikinci bir kere.

«Söyleyecek bir sözüm olduğunu hatırladım, Pecksniff,» dedi ihtiyar. «Kısacık bir söz. İngiltereye dönmek için bir yabancının hayırsever yardımına muhtaç olduğunu söylemiştin. Kimdir bu? Sana ne kadar para verdi?»

Bu soruyu Martin'e sorduğu halde ona bakmıyor, gözlerini gene Pecksniff'den ayırmıyordu. Hem sözlük, hem de mecazi anlamında huy edinmişti yalnız Pecksniff'e bakmayı.

Martin cebinden kalemini çıkardı, defterinden bir yaprak yırttı ve Mr. Bevan'a borcunun ayrıntılarını acele acele yazdı. İhtiyar elini uzatıp kâğıdı aldı ama gözlerini Mr. Pecksniff'den ayırmadı.

«Size bu parayı istemediğimi ya da kendim ödeyebileceğimi söylemem,» dedi Martin, kısık bir sesle, «uydurma bir alçak

gönüllülük ve zavallı bir gurur olur. Ama yoksulluğu şu an olduğu kadar güçlü bir şekilde duymamıştım hiç.»

«Okuyun bana, Pecksniff,» dedi yaşlı adam.

Mr. Pecksniff bir cinayetin polis ifadesini eline alacakmış gibi yaklaştı kâğıda.

«Pecksniff,» dedi ihtiyar Martin, «bunun ödenmesini istiyorum. Yurt dışında olan, durumu araştırıp öğrenmek fırsatını bulamayan ve kendi fikrince iyilik eden bu adamın kayba uğramasını istemem.»

«Saygıdeğer bir duygu, sevgili efendim, Tam size göre. Ama tehlikeli bir örnek,» dedi Mr. Pecksniff, «izin verin de böylece uyarayım sizi.»

«Bunu izleyen başka bir hareketim olmayacak,» diye cevap verdi yaşlı adam. «Sadece bu kadar olacak onu tanımam. Ama bunu daha sonra da konuşabiliriz. Bana öğüt verirsiniz. Başka bir şey yok mu?»

«Başka bir şey yok,» dedi Mr. Pecksniff neşeyle, «yalnız bu tecavüzü, duygularınıza karşı girişilen bu adice ve terbiyesizce saldırıyı bir an önce def edip yeniden gülümsemelisiniz.»

«Söyleyecek başka bir şey kaldı mı?» diye sordu yaşlı adam, olağanüstü bir içtenlikle Mr. Pecksniff'in kolunu tutarak.

Mr. Pecksniff dilinin ucuna kadar geleni söylemeyecekti. Çünkü belli ki suçlamalar faydasızdı.

«Söyleyecek başka bir şey yok mu? Emin misiniz? Varsa, ne olursa olsun, serbestçe söyleyin. Benden istediğiniz hiçbir şeyi geri çevirmeyeceğim,» dedi yaşlı adam.

Dostunun sınırsız güveninin bu ispatı karşısında yaşlar Mr. Pecksniff'in gözlerine doluştu ve kendini toplamak için burnunun kemerini kavrayıp sıkması gerekti. Yeniden konuşabilecek hale gelince derin duygular içinde boğularak bunu hak etmek için yaşadığı sürece çalışacağını söyledi; ve söyleyecek başka bir sözü olmadığını ekledi.

Yaşlı adam, o yaşta olan ve akli yetilerini kaybetmek üzere bulunanların yüzlerinde sık rastlanan o boş ve durgun ifadeyle birkaç saniye daha baktı onun yüzüne. Sonra dinç bir şekilde kalktı ve kapıya doğru yürüdü; Mark hemen kapının önünden çekilerek yol verdi.

Dalkavuk Mr. Pecksniff kolunu uzattı. İhtiyar, girdi koluna. Kapıda durup Martin'e döndü ve elini salladı:

«Kendisini işittiniz. Gidiniz. Bitti artık. Gidiniz!»

Giderlerken Mr. Pecksniff bazı duygudaşlık ve yüreklendirme sözleri mırıldandı: bu sahnenin son kısmı karşısında düştüğü dalgınlıktan uyanan Martin de gidişlerini fırsat bilerek her şeyin suçsuz nedenini kucakladı. Ve göğsüne bastırdı.

«Sevgilim!» dedi Martin. «Seni değiştirememiş. Aman Allahım, ne güçsüz ve zararsız bir alçakmış meğer!»

«Kendini çok iyi tuttun! Nelere katlandın!»

«Niye kendimi tutmuş olayım?» dedi Martin neşeyle. «Sen buradaydın ve değişmediğini biliyordum. Başka ne isteyebilirdim? Beni görmek o köpeğe o kadar acı geldi ki onu buna katlanmak zorunda bırakarak zaferimi kazandım ben. Ama anlat bana, sevgilim — şimdi konuşabileceğimiz birkaç kelime çok değerli — nedir bu söylentinin aslı? Bu alçağın sana kur yaptığı doğru mu?»

«Öyleydi, Martin, gene de bir dereceye kadar öyle; ama mutsuzluğumun başlıca kaynağı senin için duyduğum üzüntüydü. Niye bizi bu kadar korkunç bir kuşkuda bıraktın?»

«Hastalık, uzaklık; gerçek durumumuzu belli etme korkusu, tam bir sessizliğe gömülmedikçe o durumu gizlemenin imkânsızlığı; gerçeğin seni kesinsizlik ve şüpheden çok daha fazla üzeceğini bilmek,» dedi Martin çabuk çabuk; şu birkaç an içinde bütün konuşmaları böyle aceleydi zaten, «işte bunlardan dolayı sadece bir kere yazabildim. Ya Pecksniff? Bana bütün hikâyeyi anlatmaktan çekinme, çünkü bizi karşı karşıya gördün. Bu kadar zaman dinledim ve gırtlağına sarılmadım. Seni kovalaması nasıl başladı? Dedemin haberi var mı?»

«Evet.»

«O da yardım ediyor mu ona?»

«Hayır,» diye cevap verdi, sevinçle.

«Tanrıya şükür!» dedi Martin,» demek zihninin bulanmayan bir yanı kalmış,»

«Başlangıçta bildiğini sanmıyorum,» dedi Mary. «Bu adam kararını kesinleştirinceye kadar ona azar azar açıldı. Öyle sa-

nıyorum ama bu benim edindiğim izlenim, onlar bana bir şey söylemediler. Sonra benimle yalnız konuştu.»

«Dedem mi?» dedi Martin.

«Evet; benimle yalnız konuştu, dedi ki...»

«O, köpeğin söylediğini söylemiştir,» diye haykırdı Martin. «Hiç tekrarlama!»

«Ayrıca, niteliklerini iyi bildiğimi de ekledi; oldukça zengin ve sayılan bir kimse olduğunu, kendi güven ve sevgisini de kazandığını söyledi. Ama çok üzüldüğümü görünce duygularımı denetlemeyeceğini ve zorlamayacağını, sorunu bana bildirip onunla tartışacağını söyledi. Bu konu üstünde durarak ya da yeniden açarak beni üzmeyeceğini söyledi; o zamandan beri de böyle yaptı ve gerçekten sözünü tuttu.

«Ya adam kendisi?...» diye sordu Martin.

«Israrını sürdürmeye pek fazla fırsat bulamadı. Dışarı hiç yalnız çıkmadım, onun yanında da yalnız kalmadım. Sevgili Martin, sana anlatmam gereken bir şey var,» diye devam etti, «büyükbabanın bana karşı sevgisi hiç değişmedi. Hâlâ dostuyum. Eski sevgisine anlatılmaz bir şefkat ve duygudaşlık karıştı. Biricik evladı olsam bu kadar müşfik bir baba olamazdı bana. Sana karşı yüreği böylesine taşlaşırken bana karşı sevgisinin nasıl olup da böyle sürebildiğini ben de anlamıyorum. Ama ona sadık kalmış olmak beni çok mutlu etti, hâlâ da ediyor; bu hayalden uyanacak olursa, ölüm döşeğinde bile ona seni hatırlatmak üzere yanındayım.»

Martin hafifçe renklenen yüzüne hayranlıkla baktı ve dudaklarını dudaklarına yapıştırdı.

«Uzun zamandan beri bunayan hayatları solup bir düş haline gelen insanların ölmeden önce silkelenip uyandıklarını, bir zamanlar sevdikleri, ama o zamana kadar unuttukları, tanımadıkları, hatta nefret ettikleri yüzleri görmek istediklerini çok işittim ya da okudum. Düşün, bu adam hakkındaki eski izlenimleriyle bir gün uyanıp karşısında tek dostu olarak onu görürse ne hale gelir!»

«Sana onu bırakman için ısrar edemem, sevgilim,» dedi Martin, «ayrı geçireceğimiz yılları sayabilsem bile. Ama korkarım bu herifin onun üstündeki etkisi gittikçe artıyor.»

O da bunu kabul etmezlikten gelemedi. Yavaş yavaş, azar azar ve kesin bir gidişle buraya varılmıştı ve şimdi bu apaçıktı. Kendisinin hiçbir etkisi kalmamıştı, gene de ona her zamankinden daha müşfik davranıyordu. Martin bu tutarsızlığı zayıflığına ve yaşlılığına verdi.

«Ondan korkacak kadar girdi mi etkisine?» dedi Martin. «Bu büyü karşısında kendi düşüncelerini ileri sürmeye cesaret ediyor mu? Bana öyle gibi geldi de.»

«Bana da öyle gelmişti, sık sık. Neredeyse eskiden yaptığımız gibi yalnız otururken, ona sevdiği bir kitabı okurken ya da neşeli neşeli konuşurken, Mr. Pecksniff'in içeri girmesiyle tepeden tırnağa değiştiğini gördüm. Hemen lafı kesiyor, bugün gördüğün haline giriyordu. Buraya ilk geldiğimizde gene o öfke nöbetlerine yakalanıyordu; öyle ki bütün esnekliğine karşın Mr. Pecksniff bile yatıştırmakta güçlük çekiyordu. Ama bunlar çoktan geçti gitti. Her şeyde ona başvuruyor, hiçbir konuda fikri yok, yalnız bu hain adamın zorla kabul ettirdiği fikirleri tekrarlıyor.»

Hızlı hızlı fısıldaşarak ve Mr. Pecksniff'in döndüğünü sanıp sık sık konuşmalarını keserek, Martin büyükbabasının çöküşünün ve öteki erdemli kişinin egemen oluşunun hikâyesini dinledi, Tom Pinch'i, Jonas'ı, bu arada hatta kendini de dinledi: çünkü âşıklar nasıl her durumda çok şeyi söylenmeden bırakır ve dolayısıyla dönüp bir daha aynı şeyi konuşmak gereğini bulurlarsa, bazı şeyleri de çok iyi özetleyip anlatmasını bilirler. Kısacık bir zamanda, Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı Parlamentosu'nun Avam Kamarası'ndaki altı yüz elli sekiz üyenin konuştuğundan fazla şeyi konuşuverirler; gerçi bu söz konusu üyeler de, şüphesiz, âşıktırlar; ama onlar memleketlerine âşıktırlar ki, iki şey arasında dağlar kadar fark var. Çünkü o çeşitten tutkularda (yani karşılığı her zaman görülmeyen) âdet mümkün olduğu kadar çok laf söylemek ama hiçbir şey anlatmamaktır.

Mr. Tapley'den bir uyarı; acele bir vedalaşma ve sözü edilmemesi gereken başka bir şey; Mark Tapley'nin kendisine uzatılan ve onun da bir şövalye bağlılığıyla öptüğü bir beyaz el; daha birkaç veda, birkaç başka bir şeyler; Martin'den son bir veda, Londra'dan yazacağına ve orada büyük işler başaracağına dair (Tanrı bilir ne yapacaktı ama kendisi inanıyordu buna); ve

Mark'la birlikte kendilerini Pecksniff'sel sarayın dışında buldular.

«Bu kadar uzun bir ayrılıktan sonra ne kadar kısa görüşebildik!» dedi Martin kederli kederli. «Ama iyi ki çıktık evden. Burada kalmakla, bu kadar kisa bile olsa, kendimizi güç bir duruma düşürebilirdik, Mark.»

«Bizi bilmem ama, efendim,» diye cevap verdi, «biz oradayken gelseydi bir başkası güç bir duruma düşebilirdi. Kapıda hazır bekliyordum. Pecksniff kafasını gösterse ya da sadece kapının arkasından kulak kabartmaya bile kalkışsa bir ceviz gibi kırardım kafasını. Böyle adamın kafası da,» diye ekledi Mr. Tapley, dalgın dalgın, «kolay ezilir, biliyorum.»

O sırada Mr. Pecksniff'in evine gittiği anlaşılan biri yanlarından geçti. Mimarın adı geçince başını kaldırıp baktı; birkaç adım yürüdükten sonra durup arkalarından bir daha baktı. Mr. Tapley ve Martin de geriye doğru bir göz attılar; çünkü yabancı yanlarından geçerken çok keskin bakmıştı onlara.

«Kim olabilir acaba?» dedi Martin. «Yüzü tanıdık geldi ama adamı çıkaramadım.»

«Yüzünü bizim de tanımamızı ister gibi bir hali var,» dedi Mr. Tapley, «çünkü pek dik dik bakıyor. Bari güzelliğini harcamasa, çünkü zaten biraz kıt.»

Ejder'e yaklaşınca kapıda bir yolcu arabası gördüler.

«Salisbury'den bir araba üstelik!» dedi Mr. Tapley. «Mutlaka bununla gelmiştir. Gene ne oluyor acaba? Yeni bir öğrenciyse hiç şaşmam. Belki de yeni bir ortaokul siparişidir, geçen seferki gibi.»

Onlar içeri girmeden Mrs. Lupin koşarak dışarı fırladı; onları arabanın yanına çağırarak üstünde CHUZZLEWIT yazılı bir bavul gösterdi.

«Miss Pecksniff'in kocasıydı gelen,» dedi kadıncağız Martin'e. «Aranızın nasıl olduğunu bilmediğim için siz dönünceye kadar epey telaş ettim.»

«Hayatta hiç konuşmuşluğumuz yok,» dedi Martin; «kendisiyle daha iyi ya da daha kötü tanışmayı hiç istemediğim için yoluna çıkmak da istemem; yolda karşılaşmış olmalıyız. İyi ki da-

ha erken gelmedi. Allah Allah! Miss Pecksniff'in kocası pek şık bir gezgin!»

«Yanında çok şık görünüşlü bir bey var, şimdi en iyi odada,» diye fısıldadı Mrs. Lupin, hana girerlerken üst kat penceresine bakarak. «Yemek için mümkün olan her şeyi ısmarladı; hayatta böyle parlak bıyık ve favori görmemişsinizdir.»

«Öyle mi?» dedi Martin; «şu halde onunla da hiç karşılaşmamaya bakalım, bu feragatımızın yeterince kuvvetli olacağını umarak. Nasıl olsa birkaç saat zamanımız var,» dedi Martin; yorgun bir tavırla barın bölmesindeki bir sandalyeye oturarak. «Ziyaretimiz başarısız kaldı, sevgili Mrs. Lupin, onun için Londra'ya gitmem gerekiyor.»

«Ah! Ah!» dedi han sahibesi.

«Evet. Nasıl bir tek kırlangıçla yaz gelmezse bir kötü rüzgârla da kış olmaz. Yeniden deneyeceğim. Tom Pinch başarı kazandı. Ondan öğüt alıp belki ben de başarılı olabilirim. Bir zamanlar Tom'u himayeme almıştım!» dedi Martin, acıklı bir gülüşle; «ona bir servet bağışlayacağıma söz vermiştim. Belki Tom da şimdi beni himayesine alır ve ekmeğimi kazanmamın yolunu öğretir.»

XLIV. BÖLÜM

Mr. Jonas ile Arkadaşının Girişimlerinin Daha da Devamı.

Mr. Pecksniff'in sahip olduğu nice hayranlık verici nitelik arasında bir özel niteliği de, kendini ne kadar çok ele verse, ikiyüzlülüğünü aynı oranda artırmasıydı. Bir cephede başarısızlığa uğradı mı savaşı bir başka cepheye aktararak kendini tazeler ve zararını giderirdi. Yaptığı işleri, kurduğu düzenleri A anlarsa, hiç zaman geçirmeden B'nin üstünde çalışmaya başlardı, sırf o çorbada da tuzu bulunsun diye. Thomas Pinch içyüzünü keşfettikten sonra herkesin karşısında bir evliya ve bir ahlaklılık örneği ke-

sildi. Martin'in aşağılayışını sıcağı sıcağına duyarken insanlığı alabildiğine müşfikleşti ve erdemleri alabildiğine yüceldi.

Bu geniş gereksiz duygu ve ahlak stoku elinin altında olduğu ve ne pahasına olursa olsun harcanması gerektiği için Mr. Pecksniff damadının geldiğini işitince onu da hemen yürürlüğe konması gereken bir toptan satış ya da genel sipariş gibi ele aldı. Dolayısıyla hızla oturma odasına inip genç adamı kucakladı ve ruhunun tedirginliğini dile getiren bir görünüş ve hareketlerle haykırdı:

«Jonas! Evladım!... O iyi mi? Bir şeyi yok ya?»

«Ne, gene mi bu numaralar?» diye cevap verdi damadı, «Bana da mı? Haydi canım siz de, gidin işinize!»

«Öyleyse bana onun iyi olduğunu söyle,» dedi Mr. Pecksniff. «Bana onun iyi olduğunu söyle, evladım!»

«İyi, iyi,» diye karşılık verdi Jonas, kolunu kurtararak. «Onun bir şeysi yok.»

«Onun bir şeyi yok!» diye haykırdı Mr. Pecksniff, en yakın sandalyeye oturup saçlarını ovalayarak. «Ah, benim bu zayıflığım! Elimden başka türlüsü gelmiyor, Jonas. Teşekkür ederim. Şimdi daha iyiyim. Öteki yavrum nasıl; en büyükleri; Cherrywerrychigo'cuğum?» dedi Mr. Pecksniff, yeni kazandığı yürek ferahlığı içinde kızına böyle tatlı bir isim icat ederek.

«O da her zamanki gibi,» diye cevap verdi Mr. Jonas. «Sirke şişesinden hiç ayrılmıyor. Bir sevgili edindiğini biliyorsunuzdur herhalde?»

«Haberi karargâhtan aldım,» dedi Mr. Pecksniff; «çocuğum kendisi söyledi. Bana kalan kızımı kaybedeceğimi düşünmenin bana dokunduğunu itiraf edeceğim, Jonas — korkarım biz babalar bencil oluyoruz, korkarım öyle oluyoruz — ama onları böyle bir yuva için yetiştirmek her zaman hayatımın başlıca hedefi olmuştur; Cherry'nin de bir süs gibi yakışacağı bir ortamdır bu.»

«Bir yerleri süslemesi gerekiyordu,» dedi damadı, «çünkü genellikle fazla süsleyici bir yanı yok.»

«Kızlarımın geçimi artık sağlanmıştır,» dedi Mr. Pecksniff. «Artık geçimleri mutlu bir şekilde sağlanmıştır. Emeklerimi boşa harcamadım!»

Kızlarından biri piyangodan otuz bir paund kazansa ya da

öteki sokakta kimsenin sahip çıkmadığı bir para çantasını alıp gelse Mr. Pecksniff aynen bunları söylerdi. Her iki durumda yavrusunun başına pederşahi bir kutlama kondurur ve beşikten beri bunu istemiş olmakla kendine büyük bir pay çıkarırdı.

«Biraz da başka şeylerden konuşsak,» dedi Jonas, kuru bir sesle, «ne dersiniz? Biraz değişiklik olsun diye. Nasılsınız, iyi misiniz?»

«Oldukça iyiyim,» dedi Mr. Pecksniff. «Ah seni, seni yaramaz. Zavallı ihtiyar babayla eğlenirsin, değil mi? Pekâlâ! O da hak etti alayını. Hem hiç gücenmiyor, çünkü duyguları, kendi kendilerinin ödülüdür. Benim yanımda kalmak için mi geldin, Jonas?»

«Hayır. Bir arkadaşımla geldim,» dedi Jonas.

«Arkadaşını da getir!» diye haykırdı Mr. Pecksniff, konukseverlik taşkınlığı içinde. «İstediğin kadar arkadaş getir!»

«Bu öyle getirilecek adam değil,» dedi Jonas, küçümseyerek. «Görür gibi oldum birden, 'iltifat' diye onu buraya getirdiğimi! Neyse, gene de teşekkürler, ama buralara pek gelemez, ağacın tepesine fazla yakındır, Pecksniff.»

Bu iyi insanın kulakları dikildi birdenbire; ilgisi uyanıverdi. Ağacın tepesine yakın olmak, büyüklük, erdem, iyilik, sağduyu, dehâ demekti — ya da, hepsinden yoksun, ama hepsinden çok daha güzel bir şeye sahip olmak demekti — Mr. Pecksniff'in gözünde. Mr. Pecksniff'e yukarıdan bakabilecek birine Mr. Pecksniff aşağıdan, olanca terbiyesi, olanca alçak gönüllülüğü ile bakardı. Büyük insanlar hep böyledir.

«Bakın ne yapabilirsiniz,» dedi Jonas: «isterseniz gelip Ejder'de bizimle yemek yersiniz. Dün gece iş için Salisbury'ye gelmemiz gerekiyordu, sabahleyin de arabasıyla beni buraya getirmesini sağladım; aslında kendi arabası değil, çünkü dün gece kaza geçirdik, sabah kiraladığımız başka bir arabayla geldik; hepsi aynı kapıya çıkar. Dikkatli davranın, ha; öyle her türlüsüne alışık bir adam değildir; ancak en üst tabakayı tanır.»

«Senden iyi bir faizle ödünç para alan genç bir kişizade olmalı, hm?» dedi Mr. Pecksniff, şakacı bir tavırla parmağını sallayarak. «Bu hızlı genci tanıdığıma çok sevinirim.»

«Ödünç mü?» diye yankıladı Jonas. «Ödünç ha! Siz onun

olduğunun yirmide biri kadar zengin olsanız, dükkânınızı kapatabilirsiniz! Hep bir araya gelip dernek kursak da, eşyasını, tabak takımlarını ve resimlerini satın alabilsek, ne mutlu bize. Tam buldunuz ödünç para alacak adamı. Mr. Montague! Hah, onun başkanı olduğu Sigorta Şirketine girme şansını elde ettiğimden beri (haydi, şunu da ekleyin ki yalnız şans değil, biraz da benim kurnazlığımdı); ama neyse, kapatalım şimdi bunu,» dedi Jonas, her zamanki ihtiyatına yeniden sarılmış görünerek. «Beni oldukça iyi tanırsınız, böyle konularda gevezelik etmem. Ama, epey kazandım yani.»

«Gerçekten, sevgili Jonas,» diye haykırdı Mr. Pecksniff, heyecanla, «böyle bir beyefendiye ilgi göstermek gerekir. Kiliseyi görmek ister mi acaba? Ya da güzel sanatlardan hoşlanıyorsa — senin anlatışına bakılırsa mutlaka hoşlanıyordur — kendisine birkaç resim gönderebilirim. Salisbury Katedrali, sevgili Jonas,» dedi Mr. Pecksniff — resimleri hatırlayınca ve kendini gösterme derdine kapılınca bu alandaki olağan kelime hazinesine başvurmayı aklına getirmişti — «saygıdeğer anılarla dolu bir binadır ve akla en yüce duyguları getirir. Geçmiş çağların uğraşlarını burada inceleriz. Orgun taşan sesini burada, yankılanan geçitlerde gezerken dinleriz. Bu tanınmış yapının çeşitli resimleri elimizde bulunmaktadır: kuzeyden, güneyden, doğudan, batıdan, güneydoğudan, kuzeybatıdan...»

Mr. Pecksniff böylece konudan uzaklaşırken, daha doğrusu diyaloglarının başlangıcından beri Jonas salıncaklı sandalyede oturmuş, elleri ceplerinde, başı kurnazca eğik, sallanıyordu. Bu sırada Mr. Pecksniff'e gözlerinde öyle kurnaz bir anlam ışıldayarak baktı ki Mr. Pecksniff durdu ve ne söyleyeceğini sordu.

«Hay Allah!» diye cevap verdi. «Pecksniff, vasiyetini ne yolda yazacağını bilsem sana paranı kısa zamanda iki kat artırmanın yolunu gösterirdim. Böyle bir fırsatı aile içinde bulundurmak fena olmaz. Ama sen fazla akıllısın!»

«Jonas!» diye haykırdı Mr. Pecksniff; çok duygulanmıştı. «Ben öyle diplomat bir insan değilim; yüreğim elimdedir. Şerefsiz ve yararsız olmadığını umduğum hayatımın uğraşları sonucunda biriktirdiğim birkaç ufak tefek tasarrufumun büyük kısmını şimdiden bölmüş, vereceklerime ayırmış bulunuyorum

(teknik bakımdan bir yanlışım varsa yanlışımı düzelt, sevgili Jonas); şimdi tekrarlamak istemediğim, güvenimi belirtir sözlerle söylenmesi gereksiz teminatlarla, adını veremeyeceğim, adını vermeyeceğim, adını vermem gerekmeyen bir kimseye bırakıyorum vasiyetnamemde». Burada büyük bir heyecanla sıktı damadının elini, «Tanrı seni korusun; parayı alınca dikkatli kullan!» demek ister gibi.

Mr. Jonas başını salladı ve güldü, zihninden geçirdiği şeyden vazgeçmiş gibi bir tavırla, «Neyse, kapatalım bu konuyu,» dedi. Ama yürümeye çıkacağını söyleyince Mr. Pecksniff de onunla gelmek istedi. Yolda Mr. Montague'ya kartını da bırakabilirdi, akşam yemeğine kendini davet etmek üzere. Böyle yaptılar.

Yürüyüşleri sırasında Mr. Jonas konuşurlarken tam zamanında takındığı ihtiyatlı tavrı sürdürür göründü. Mr. Pecksniff'i yatıştırmaya hiç kalkışmadığı, tersine ona karşı her zamankinden kaba ve hoyrat bir tavır takındığı için Mr. Pecksniff de gerçek niyetlerinden hiç şüphe etmeyerek karşısında büsbütün açık veriyordu. Çünkü bir alçak, kullandığı araçların alçaklık mesleğinde zorunlu olduğuna inanır; böyle bir durumda kendisinin nasıl davranacağını bilen Mr. Pecksniff şöyle düşünüyordu: «Bu delikanlı benden bir şey koparmak isteseydi nazik ve kibar davranırdı.»

Jonas sorularına, ufak girişlerine ters türs cevaplar verdikçe Mr. Pecksniff de belli belirsizce gözüne çarpan altın sırları öğrenmek için gitgide meraklanıyordu. Akrabalar arasında ne diye soğuk, dünyevi sırlar olsundu? Güven olmayınca hayat neye yarardı? Kızının seçilmiş kocası, onca kıvanç ve umutla ve onca sevinç, neşeyle kızını teslim ettiği adam: hayatının çorak topraklarında bir yeşil nokta olmayacaksa, bu vaha başka nerede bulunabilirdi.

Mr. Pecksniff o anda ayağını ne tür bir yeşil noktaya bastığının hiç farkında değildi. «Her şey toz olup gidiyor!» derken kendi tozunun alınmasına ne kadar kısa bir zaman kaldığının hiç farkında değildi.

Kendi canını acıtan yerde, yani kesesinde, Mr. Pecksniff'e de acı verme umuduyla canlanan ve bu güzel düşünceyle yap-

makla görevlendirildiği hilekârlığa fazladan ve kötü niyetli bir ilgiyle bağlanan Jonas, hoyrat ve ters tavrıyla, Anglo-Bengal kurumunun göz kamaştıran imkânlarını ortaya sereceği yerde santim santim, azar azar gösterdi ona. Aynı ketum tavrıyla Mr. Pecksniff'e, isterse, kendisinde görgü ve konuşma yeteneği olmadığı için Mr. Montague'ya bu bakımlardan yeterli bir kimseyi tanıtmak ve böylece kendi eksikliklerini gidermek istediği sonucunu çıkarmasını sağlayacak ipuçları verdi (Mr. Pecksniff de hemen o sonuçları çıkardı elbette). Böyle olmasa, kaynatasına sır mır vermeyeceğini, «yeterince uzak» bulundurmayı tercih edeceğini de belirtti, homurdana homurdana.

Böylece ustalıkla hazırlanan Mr. Pecksniff yemek zamanında öyle bir incelik, iyilik, neşelilik, kibarlık ve içtenlikle ortaya çıktı ki, bu kadarına belki o bile ilk kez erişiyordu. Taşralı beyefendinin açıkyürekliliği, sanatçı inceliği, hayat adamının cömert hoşgörüsü; insanseverlik, sabırlılık, dindarlık, hoşgörürlük hepsi, her şeye ve her hangi bir şeye kolayca adapte olur bir esneklik içinde birbirlerine karıştılar; büyük spekülatör ve kapitalistle el sıkışırken bütün bunlar Mr. Pecksniff'den fışkırmadaydı.

«Hoşgeldiniz, sayın beyefendi,» dedi Mr. Peksniff, «mütevazi köyümüze hoş geldiniz! Bizler basit insanlarız; ilkel, kaba saba adamlarız, Mr. Montague; ama damadımın da doğrulayacağı üzere, ziyaretinizle bize verdiğiniz şerefin değerini anlayabiliyoruz. Ne garip,» dedi Mr. Pecksniff, elini neredeyse huşu içinde sıkarak; «ama sizi tanır gibiyim. Bu geniş alın, sevgili Jonas'cığım,» dedi Mr. Pecksniff damadına, alçak sesle, «ve bu zengin saç... sizi görmüş olmalıyım, beyefendi, herhalde kaymak tabakanın arasında.»

Bundan daha muhtemel bir şey olamayacağına oybirliğiyle karar verdiler.

«İsterdim ki,» dedi Mr. Pecksniff, «sizi evimizin yaşlıca bir sakiniyle tanıştırabileyim; arkadaşımızın amcasına. Mr. Chuzzlewit, efendim, sizinle el sıkışmaktan kıvanç duyardı.»

«Bu beyefendi halen burada mı?» diye sordu Montague, kıpkırmızı kesilerek.

«Burada,» dedi Mr. Pecksniff.

«Bundan hiç söz etmediydin, Chuzzlewit.»

«Seni ilgilendireceği aklıma gelmemişti,» diye cevap verdi Jonas. «Tanışmaktan hoşlanmayacağını biliyorum.»

«Jonas! Sevgili Jonas!» diye çıkıştı Mr. Pecksniff. «Ömürsün vallahi!»

«Canım, siz elbette savunursunuz onu,» dedi Jonas. «Adamı çivilemişsiniz. Bütün serveti size kalacak.»

«Oho! Demek durum böyle?» diye haykırdı Mr. Montague. «Ha, ha, ha!» Burada hepsi güldüler; özellikle de Mr. Pecksniff güldü.

«Hayır, hayır!» dedi Mr. Pecksniff, şakacı bir tavırla damadının omzuna küçük şamarlar indirerek, «Genç akrabamın her ağzından çıkana inanmayın, Mr. Montague! İş mevzuatında kendisine inanabilirsiniz, iş mevzuatında güvenebilirsiniz kendisine, ama böyle fantezilerine fazla önem vermemelisiniz.»

«Doğrusunu isterseniz, Mr. Pecksniff, şu son sözüne çok önem veriyorum,» diye haykırdı Mr. Montague. «Doğru olduğunu umuyor ve güveniyorum. Parayı ne kadar çabuk dolaşıma koysak o kadar iyi, Mr. Pecksniff. Servetimizi insanlığın zayıflıkları üstüne kurmak kadar güzel bir şey yoktur dünyada.»

«Ah, ne ayıp! Ne ayıp! Aman, ne ayıp!» diye haykırdı Mr. Pecksniff. Ama gene hepsi birden güldüler: özellikle de Mr. Pecksniff güldü.

«Size namusum üstüne söylüyorum ki biz böyle yaparız,» dedi Montague.

«Aman, ne ayıp, ne ayıp!» diye haykırdı Mr. Pecksniff. «Çok şakacısınız. Öyle olmadığınızdan eminim! Öyle olmadığınızdan eminim! Nasıl olabilirsiniz, hiç olur mu?» Gene koro halinde güldüler; ve gene özellikle Mr. Pecksniff güldü.

Bütün bunlar gerçekten pek hoştu. Yakın, rahat, düpedüz; Mr. Pecksniff de hâlâ topluluğun Akıl hocası durumunda kalıyordu. Ejder'in yemek pişirme hususundaki en büyük başarılarının ürünleri önüne kondu. Ejder'in mahzenindeki en eski ve en iyi şaraplar bu vesileyle gün ışığını gördüler; Mr. Montague'nun serveti ve mevkiini işaret eden binlerce kabarcık, durmadan sohbetlerinin yüzeyine çıkmaktaydı; üç namuslu insan ne kadar açıkyürekli ve şen olabilirse, o kadar açıkyürekli ve şen-

diler. Mr. Pecksniff, Mr. Montague'nun insanlığı ve zayıflıklarını bu kadar küçümsemesine üzülüyordu (ve böyle söylüyordu). Bu konuda çok endişeliydi; zihnini buradan ayıramıyordu; şu ya da bu şekilde, bir yolunu bulup dönüyordu aynı konuya. Onu doğru yola kazanmalıydı, böyle söylüyordu. Ve Mr. Montague ne zaman insanlığın zayıflıkları üstüne servet kurmaktan söz etse, açık açık «**Biz** böyle yapıyoruz!» diye ekliyor, Mr. Pecksniff de her seferinde, «Ah! ne ayıp, ne ayıp! Böyle yapmadığınızdan eminim. **Nasıl** yapabilirsiniz, hiç **olur** mu?» diyordu ve her seferinde bu kelimelerin vurgusunu biraz daha artırıyordu.

Mr. Pecksniff'in bu şaka ile karışık soruyu sık sık tekrarlaması üstüne Mr. Montague'nun da şaka ile karışık cevaplar vermesi gerekti; ama iki taraf da bir süre nişancılık talimi yaptıktan sonra Mr. Pecksniff ciddileşti, neredeyse ağlayacak bir hale geldi; Mr. Montague izin verirse, genç akrabası Mr. Jonas'ın şerefine ve sağlığına bir kadeh kaldıracaktı ve bulduğu değerli, seçkin dostu dolayısıyla kendisini kutlayacaktı ama, insan kardeşlerine karşı yararlılığından ötürü de onu kıskanmaktaydı. Çünkü, daha yeni tanıdığı ve tanıdığına çok sevindiği Kurumun amaçlarını — şüphesiz henüz bütünüyle bilmiyordu bunları — doğru anladıysa, bu amaçlar, iyilik yapmaya yönelikti; ona (Mr. Pecksniff'e) kalırsa, kendisi de buna katkıda bulunabilirse her gece başını yastığına hemen uyuyacağına kesinlikle inanarak yaslayacaktı.

Kazara söylenmiş bu sözden (çünkü kazara söylenmiş bir sözdü, Mr. Pecksniff'in ruh açıklığından dolayı dökülmüş bir söz) konunun bir iş sorunu olarak tartışmasına geçmek kolay oldu. Çok geçmeden önlerinde kitaplar, kağıtlar, şemalar, hesaplar birikti; hepsinin bir tek hedefi olduğuna göre, şimdi de hepsinin aynı hedefe yönelmeleri şaşılacak bir şey değildi. Hâlâ, Montague ne zaman şirketin kârlarını anlatsa ve havada kaldıkları sürece işlerini yürütebilecek alıcı kuşlar olduklarını söylese Mr. Pecksnif hafif bir sesle, «Ah, ne ayıp!» diyordu, hani neredeyse ona çıkışıyor bile olabilirdi Mr. Pecksniff, şaka yapıyor olmasaydı. Ama Mr. Pecksniff şaka yaptığını biliyordu; çünkü öyle söylüyordu.

Hatırı sayılır bir para yatırımı yapmak için böyle bir fırsat

(avantaj oranı, yatırılan para oranında artıyordu) ne şimdiye kadar olmuştu ne de şimdiden sonra olabilirdi. Buna yaklaşan bir dönem daha olmuştu, o da Jonas'ın şirkete katıldığı dönemdi; onun için şimdi böyle huysuzlanıyordu, şuradan bir şüphe, buradan bir noksan bulup çıkarıyor, homurdanarak Mr. Peksniff'e iyi düşünmesini söylüyordu. Bu tatlı kârlı şirkette mal sahibi olmayı sağlayacak tutar, Mr. Pecksniff'in çıkınındaki paraların toplamına eşit gibi bir şeydi: Mr. Chuzzlewit'in parasını saymazsak; Mr. Pecksniff bu sonuncuyu bankaya konmuş para gibi görmekteydi. Buna sahip olduğu için de Mr. Montague'nun anlattığı çeşitten bir balina yakalamak üzere kendi özel çırçırlarını yem yapmaktan korkmuyordu. Neredeyse para yatırır yatırmaz karşılığını almaya başlayacaktı ve kazançlar dehşetliydi. Tartışma sonucu, Mr. Pecksniff'in Anglo-Bengal'deki son ortak ve hisse sahibi olmayı kabul etmesi ve görüşmeyi tamamlamak için iki gün sonra Mr. Montague ile Salisbury'de yemek yemek üzere sözleşmeleriydi.

Konuyu bu sonuca vardırmak o kadar uzun sürdü ki vedalaştıklarında neredeyse gece yarısı olmuştu. Mr. Pecksniff aşağı kata indiğinde Mrs. Lupin'in kapıda durup dışarı baktığını gördü.

«Ah, aziz dostum!» dedi, «demek daha yatmadınız! Yıldızları mı seyrediyordunuz, Mrs. Lupin?»

«Bu gece yıldızlar çok güzel parlıyor, efendim.»

«Çok güzel,» dedi Mr. Pecksniff, başını yukarı kaldırarak. «Gezegenlere bakın, nasıl da parlıyorlar! Bakın! Sabah burada kalan o iki kişi, buradan ayrıldılar umarım, Mrs. Lupin?»

«Evet, efendim. Gittiler.»

«Buna sevindim,» dedi Mr. Pecksniff. «Şu dünyanın harikuladeliğini temaşa ediniz, Mrs. Lupin! Ne muhteşem bir manzara! Şu ışıl ışıl âlemlere baktıkça, insanların didinmelerinin ne kadar boşuna olduğunu görüp birbirlerine göz kırptıklarını sanıyorum. İnsan kardeşlerim!» diye haykırdı Mr. Pecksniff, başını acıyarak salladı; «çok yanılıyorsunuz; solucan akrabalarım, çok aldanıyorsunuz! Yıldızlar kendi alemlerinde çok memnunlar, öyle olduklarına inanıyorum. Siz niye memnun değilsiniz? Ah, daha zengin olmak için uğraşıp boğuşmayın, birbirinizi kandırmaya çalışmayın, aldanan dostlarım benim, gelin benimle

gökyüzüne bakın!»

Mrs. Lupin içini çekerek başını salladı .Çok etkili bir konuşmaydı bu.

«Benimle göklere bakın!» diye tekrarladı Mr. Pecksniff, elini uzatarak; «sizler gibi bir Böcek olan şu mütavazi benimle. Altın, gümüş ya da değerli taşlar şu yıldız kümeleri gibi parlayabilir mi? Sanmıyorum. Öyleyse altın, gümüş ya da değerli taşlar için uğraşmayın; gelin benimle göklere bakın.»

Bu sözleri söyledikten sonra bu iyi insan Mrs. Lupin'in elini okşadı. «Bunları düşün,» demek ister gibi. Bir çeşit coşkunlukla, kendinden geçmiş bir halde, şapkası koltuğunda yürüyüp gitti sonra da.

Jonas, Mr. Pecksniff çıktığı zaman oturduğu şekilde oturmuş arkadaşına ters ters bakıyordu: o da, bir yığın belge içine gömülmüş, uzunca bir kâğıda bir şeyler karalamaktaydı.

«Demek öbür gün Salisbury'de buluşacaksınız?» dedi Jonas.

«Sözleşmemizi işittin,» diye cevap verdi Montague, başını kaldırmadan. «Zaten ne olursa olsun çocuğu bekleyecektim.»

Gene yer değiştirmiş gibiydiler: Montague'nun neşesi yerinde, Jonas'ın keyfi kaçıktı.

«Benim bulunmamı istemezsin herhalde?» dedi Jonas.

«Senden istediğim şurayı imzalaman,» diye cevap verdi; gülümseyerek baktı ona. «Yazılması bitince. Bu fazladan sermaye için senin imzan da bulunsa fena olmaz. Bütün istediğim bu. Evine dönmek istiyorsan, Mr. Pecksniff'le işimi yalnız başıma da halledebilirim şimdi. Aramızda tam bir anlaşma var.»

O sessiz sessiz yazarken Jonas da asık bir suratla oturuyor ve onu seyrediyordu. Yazıyı bitirip çantasındaki kurutma kağıdıyla mürekkebi kuruttu, başını kaldırdı, kalemi Jonas'a fırlattı.

«Ne, demek bir günlük izin bile yok, bir günlüğüne bile güvenemiyorsun, ha?» dedi Jonas, acı acı. «Bu gece harcadığım bunca emekten sonra da?»

«Bu geceki emeklerin pazarlığımızın bir koşuluydu; bu da öyle.»

«Pazarlık etmeyi iyi biliyorsun,» dedi Jonas, masaya yak-

laşarak. «Sen bilirsin. Ver bakalım!»

Montague kâğıdı verdi. Adını oraya yazmaya karar veremezmiş gibi bir an duraladıktan sonra Jonas kalemi en yakın hokkaya daldırdı ve çabuk çabuk yazmaya girişti. Ama kâğıda kalemi sürer sürmez büyük bir korkuyla geriledi.

«Bu da nesi?» dedi. «Kanlı bu!»

Oysa sadece kalemini kırmızı mürekkep hokkasına batırmıştı. Ama bu yanlışlığa garip denecek kadar fazla önem veriyordu. Bu mürekkebin buraya nasıl geldiğini, kimin getirdiğini ve niçin getirildiğini sordu. Önce Montague'ya, kendisine bir oyun oynadığını sanar gibi bakıyordu. Kalemi değiştirip doğru mürekkebi kullanırken bile önce başka bir kağıda çiziktirdi. bunun da kırmızılaşmasından korkar gibi.

«Bu sefer yeterince siyah,» dedi, kağıdı Montague'ya verirken. «Allahaısmarladık.»

«Gidiyor musun? Buradan neyle gideceksin?»

«Sen daha yataktan kalkmadan karayoluna çıkmış olacağım; gündüz postasına yetişeceğim. Allahaısmarladık!»

«Acele ediyorsun!»

«Yapacağım birşey var,» dedi Jonas. «Allahaısmarladık!»

Dışarı çıkarken arkadaşı ardından şaşkınlıkla baktı ama az sonra bu duygusu sevince ve rahatlamaya dönüştü.

«Böylesi daha iyi. İstediğim şey güçlük çıkmadan oluyor. Eve yalnız döneceğim.»

XLV. BÖLÜM

Tom Pinch'le Kız Kardeşi Biraz Hoş Vakit Geçiriyorlar Tamamen Evcil ve Merasimsiz Bir Şekilde.

Rıhtımdaki o[illegible]un da görmüş olduğu sahnenin öbür oyuncuları dağıldıktan hemen sonra gündelik işlerini görmek için ayrılmaları gereken Tom Pinch'le kız kardeşi olanları tartışacak zaman bulamadılar. Ama Tom yalnız başına kitaplıkta ve

Ruth üç köşeli oturma odasında bütün gün başka bir şey düşünemediler; öğleden sonra buluşma saatleri yaklaşırken şüphesiz bu konuyla dolup taşmışlardı.

Aralarında gizli bir anlaşma vardı: Tom, Temple'dan her zaman aynı yoldan çıkıyordu; çeşmenin yanından. Çeşme Meydanı'ndan çıkınca Bahçe Meydanı'na inen merdivenlerden aşağı bir göz atması ve çevresine bir kere bakınması gerekiyordu; Ruth onu almaya gelmişse işte o anda görürdü onu; salınarak gelemezdi tabii (çevrede bir sürü adam vardı çünkü), hızlı hızlı yaklaşırdı, yüzünde dünyanın en tatlı gülümseyişiyle çeşmenin bütün güzelliğini bastırarak. Çünkü mutlaka Tom onu ters yönde arar, bulacağından umudu kesmiş olurdu; oysa öteki de kendini göstermek için küçük anahtarlığındaki bütün anahtarları şıngırdatırdı gelirken.

Çeşme Meydanı'nın bitkiler âleminde iş tutmuş taflanlarda, dünyanın en pırıl pırıl ve temiz yürekli kadınının bilincine varacak kadar canlılık kalıp kalmadığı bahçıvanların ve bitkilerin duygularını iyi bilenlerin cevap verebileceği bir soru. Ama hiç şüphe yok ki böyle ince narin bir siluetin süzülerek geçmesi bu meydanı güzelleştiriyordu; isli eski evlerin önünden, yıpranmış taşların üstünden bir gülümseme gibi geçiyor ve onları ardında eskisinden daha kasvetli, karanlık ve asık yüzlü bırakıyordu. Onun kişiliğinde Law'un kuru ve tozlu kanallarından ışıldaya ışıldaya akıp gelen genç kızlığın umutlu pınarını karşılamak için Temple fıskiyesi yirmi metre havalara zıplasa yeriydi; Temple'ın yarıklarında, çatlaklarında büyüyen serçeler cıvıltılarını kesip hayali bir tarlakuşunu dinleyebilirlerdi böylesine taptaze bir yaratık oradan geçerken: sadece kendi ağırlıkları yüzünden boyunlarını eğen tozlu dallar onun güzel başını kutsamak için daha zarif bir şekilde eğilebilirlerdi; çevredeki bürolarda demir kasalarda gizlenen ve aralarına karıştıkları aile evrakı yığınlarının arasında önemsenmeyen ve böylece yozlaşıp o yığınlara karışan aşk mektupları eski sevecenliklerini bir an hatırlayıp kıpırdanabilir, titreyebilirlerdi o geçerken. Olmayan ve hiç olmayacak pek çok şey Ruth aşkına olabilirdi.

Bu hikâyemizde anlatılan öğle sonrasında bir şey oldu üste-

lik. Onun aşkına değil ama. Yok canım! Tamamen bir rastlantı, onunla hiç ilgisi yoktu bunun.

Ya kendisi biraz erken gelmişti ,ya da Tom biraz gecikmişti — genellikle her şeyi zamanında yapardı ve gelişini dakikası dakikasına hesaplamıştı — ama Tom ortalarda yoktu. Hay Allah! Peki, bir başkası mı vardı orada? Çevresine bakındıktan sonra niçin öyle pespembe kesilip bir koşu merdivenden inmeye başladı?

Neden olacak, Mr. Westlock'un o an oradan geçeceği tutmuştu. Temple herkesin gelip geçtiği bir yer; kapısında bunun böyle olmadığı yazılı olabilir, ama kapılar açık kaldıkça öyledir ve öyle olacaktır; Mr. Westlock'un da herkes gibi orada bulunmaya hakkı vardı elbette. İyi ama, öyleyse neden kaçtı Ruth? Giyimi kötü olamazdı, çünkü çok düzgün giyinmişti. Niye kaçtı öyleyse? Bonesinin altından dökülen kumral saçı ve saçına takılı, bütün erkeklere karşı serbestliğiyle kurumlanan o bir tanecik yapma çiçek yüzünden mi kaçtı yoksa? Ama bu da olamazdı çünkü pek sevimli görünüyordu o afacan çiçek. Canım, hay akılsız, ürkek gönül, ne vardı kaçacak?

Küçük çeşme sevinçle akıyor, güneşli yüzünde sevinçli gamzeler beliriyordu. John Westlock da ardından koştu. Fısıldayan su hafifçe çatlayıp döküldü; gamzeler yaramaz yaramaz ışıldadı, arkasından yetişirken John.

Ah, akılsız, soluk soluğa, ürkek minik gönül, niye geldiğinden habersiz görünmeye çalışıyordu? Hem uzaklarda olmak için böyle çabalamak, hem de orada olduğu için böylesine mutluluk duymak, neyin nesiydi bu?

«Sizin olduğunuzdan emindim,» dedi John, yetişip yakalayınca. «Yanılmayacağımı biliyordum.»

Ne kadar da şaşırmıştı!

«Ağabeyinizi bekliyorsunuz,» dedi John. «Ben de size arkadaşlık edeyim.»

Cilveli minik eli öyle hafifti ki gerçekten kolunda olduğundan emin olmak için eğilip bakması gerekti. Ama onun pırıl pırıl gözleriyle karşılaşan gözleri ilk amaçlarını unuttular ve daha ileriye geçemediler.

Tom'u ve esrarengiz işini konuşarak üç dört kere bir aşağı

bir yukarı gidip geldiler. Şimdi bu, elbette ki çok doğal ve masum bir konuydu. Öyleyse neden Ruth gözlerini ne zaman yukarı kaldırsa sonra hemen indiriveriyor, kaldırımın pek de sevimli olmayan taşlarına dikiyordu? Gözleri, ışıktan kaçınacak gözlerden değildi; değerleri artsın diye kaçırılıp saklanacak gözlerden de değillerdi. Böyle sanatlara gerek duymayacak kadar güzel, içtenlikliydiler. Belki de birisi içlerine içlerine bakıp duruyordu da ondan.

Ama Tom'u bulmaları da uzun sürmedi. Görünür görünmez bu bir çift göz yakaladı onu. Her zamanki gibi çevresine bakınıyor, bakması gereken yönden başka her yöne bakıyordu; onlara bakmamakta, kasıtlıymışcasına inat ediyordu. Belli ki kendi haline bırakılsa yürüyüp eve gidecekti, onun için John Westlock fırlayıp yetişti.

Bu da zavallı Ruth'un onlara kendi kendine yaklaşmasını pek güçleştirdi. Tom büyük bir şaşkınlık içindeydi (şu Tom'un da böyle küçük olaylarda hiç kafası çalışmaz); John da karşısında, olayı elinden geldiğince hafife almaya çalışıyor, öte yandan da en gereksiz ayrıntılara inerek orada bulunuşunu açıklıyordu; ve işte kendisi de gelmişti, onlara yaklaşıyor, onlar ona bakıyor, o fena halde kızardığının bilincinde ama yüzüne kayıtsız bir ifade vermeye, dünyanın en rahat ve dertsiz bir küçük kadını gibi gülümsemeye çalışıyordu.

Çeşme sevinçle aktı da aktı, sonunda gamzeler birbirlerine karışıp bir genel gülümseyiş oldular ve havuzun yüzeyini kapladılar.

«Ne tuhaf bir karşılaşma!» dedi Tom. «İkinizi birden burada göreceğim aklımdan geçmezdi.»

«Tamamen bir rastlantı,» diye mırıldandığı işitildi John'un.

«Tamamen,» dedi Tom. «Ben de onu söylüyorum ya. Rastlantı olmasa şaşılmazdı zaten.»

«Elbette,» dedi John.

«Hem de böyle olmadık bir yerde karşılaşmanız,» diye sürdürdü Tom, sevinerek. «Ne kadar olmayacak bir yer!»

John bu konuda tartışmaya hazırdı. Tersine, çok uygun bir yerdi burası. Sürekli buradan gelip geçerdi. Söylediğine bakılır-

sa. Bir daha karşılaşacak olsalar hiç şaşmazdı. Asıl daha önce olmadığına şaşmalıydı.

Bu zamana kadar Ruth ağabeyinin öteki yanına geçip koluna girmişti. Sıkıyordu kolunu: «Bütün gün burada dikilip duracak mısın, patavatsız Tom?» demek ister gibi.

Tom sanki bunu söylemiş gibi yanıtladı kolunu sıkışını. «John,» dedi, «sen de kardeşimin öbür koluna gir, aramıza alıp yürüyelim. Sana anlatacak tuhaf bir şey geçti. Rastlaşmamıza çok sevindim, tam zamanında oldu.»

Çeşme sevinçle sıçrayıp oynadı, gülümseyen gamzeler sevinçle ışıldadılar ve genişlediler, havuzun kıyısına kadar uzanan bir gülüş olup sonra gözden silindiler.

«Tom,» dedi arkadaşı, gürültülü sokağa girerlerken. «Bir önerim var. Şöyle: sen ve kardeşin — zavallı bir bekârın evine şeref vermeye tenezzül ederse — benimle yemeğe gelirseniz çok sevineceğim.»

«Ne, bugün mü?» dedi Tom.

«Evet, bugün. Ev yakın, bildiğin gibi. Lütfen, Mrs. Pinch, siz de ısrar edin. Hiç bir şekilde çıkar düşünmemiş olacaksınız, çünkü size sunacak pek az şeyim var.»

«Sakın bu söze inanma, Ruth,» dedi Tom. «Bir bekâr olarak onun gibi konuk ağırlayan kimse görmedim. Londra Şehremini olacak adam. Ee, ne dersin? Gidelim mi?»

«Sen istersen, Tom,» diye cevap verdi uysal kız kardeş.

«Yani,» dedi Tom, gülümseyerek ve hayran hayran ona bakarak, «giymen gerekip de üstünde olmayan bir şey var mı? Vallahi ben bilemem, John; Kim bilir, belki bonesini bile çıkaramayacaktır.»

Bunun üstüne epey gülündü, John Westlock çeşitli komplimanlar yaptı; ya da, kendi sözüne bakılırsa (hakkı da vardı gerçekten) kimsenin karşı çıkamayacağı dürüst, açık, kesin doğrular söyledi. Ruth güldü, filan falan, ama o da itiraz etmedi; böylece anlaştılar.

«Daha önceden bileydim,» dedi John, «ben de bir börek yapmayı denerdim; rekabet olsun diye değil de, o ünlü böreği daha da yüceltmek için. İçyağı kesinlikle kullanmazdım.»

«Niye?» diye sordu Tom.

«Çünkü yemek kitabı kullanın diyor,» dedi John Westlock; «oysa bizimki un ve yumurtayla yapılmıştı.»

«Ne diyorsun!» diye haykırdı Tom. «Bizimki un ve yumurtayla yapılmıştı, ha? Ha, ha, ha! Un ve yumurtayla talaş böreği! Hay Allah, kim olsa bilir bunu. Ben bile biliyorum. Ha, ha, ha!»

Börek yapılırken Tom'un da hazır bulunduğunu ve başından beri böreğin başarısına iman ettiğini hatırlatmak gerekmez. Ama kardeşine takılma fırsatı bulduğuna öyle sevindi ki gülmek için Temple Bar'da durdu; Yoldan geçen asık suratlı insanların aforozlarına ve itip kakmalarına karşı o kadar aldırışsızdı ki direk olsa daha çok tepki gösterirdi: Eksilmeyen bir neşeyle «Un ve yumurta! Un ve yumurtayla yapılmış bir talaş böreği!» diye haykırmaya devam ediyordu. Sonunda John Westlock'la kardeşi resmen yanından kaçtılar ve onu yol ortasında gülerken bıraktılar. Gönlünce güldükten sonra kalabalık sokakta seke seke geldi yanlarına. Yüzünde öyle tatlı ve yumuşak (çünkü bu Tom'un yumuşak bir şakasıydı) bir ifade vardı ki Temple Bar eskiden olduğu gibi bir dizi çürüyen insan kellesiyle süslenmiş olsa bile havayı arıtabilirdi.

Bu bekârların oturdukları evlerde pek sıcak havalı odalar vardır ve kendilerine o kadar acınıp duran bu insanların ne güzel geçindikleri de gerçekten şaşılacak bir şeydir. John hayatının tatsızlığını, uyduruklığu ve derme çatmalığını yana yakıla anlattı; ama görünüşe bakılırsa oldukça rahat yaşadığı söylenebilirdi. Odaları hem kusursuz denecek kadar düzenliydi hem de hiçbir eksiği yoktu. Hâlâ rahat değilse, bunun suçu herhalde dairesinde olamazdı.

Tom'la kız kardeşini en iyi odasına alır alınaz (taptaze çiçeklerle dolu bir vazo duruyordu masada, tam Ruth'a göre. Sanki geleceğini bekliyormuş gibi, dedi Tom) şapkasını kapıp yeniden dışarı fırladı ve az sonra, yarı aralık kapıdan gördükleri üzere yanında dehşetli yüzlü bir kadınla geri döndü. Kadının bonesi ezilmiş, özellikle uzun şeritleri de arkasından sarkmıştı. Sonra koşup sofra kurmaya başladı, şarap kadehlerini kendi eliyle parlatıyor, biberliğin gümüş tepeliğini yenine siliyor, göz

kamaştıran bir hız ve ustalıkla şişelerin tıpalarını açıp bardakları dolduruyordu; ve sanki, bu silip parlatma süresince, büyülü bir lamba ya da yüzüğü de silip parlatmış ve derhal en az yirmi bin doğaüstü köle hizmete koşmuş gibi birden bire beyaz önlüklü, kolunun altında peçeteyle bir varlık belirdi; yanında da, başında ince uzun bir kutu taşıyan benzeri bir yaratık vardı. Bu kutudan dumanı üstünde bir şölenlik yemek çıkarılıp masaya kondu.

Som balığı, kuzu, bezelye, masum genç patatesler, serin bir salata, dilinmiş hıyar, yumuşacık bir ördek ve bir turta, hepsi geldi. Hepsi de zamanında geldi. Nereden geldikleri belli değildi. Ama ince uzun kutu durmadan gelip gidiyor, kapının dışına hafifçe toslayarak gelişini beyaz yelekli adama bildiriyordu. Hiç şaşırmıyordu bu adam; kutunun içinde bulduğu olağanüstü şeylere hiç şaşmıyor, kesin bir amaçlılık ve nüfuz edilmez bir kişilik gösteren bir yüzle bunları masaya yerleştiriyordu. İyi bir insandı, nazik tavırlı, ve yedikleriyle, içtikleriyle yakından ilgileniyordu. Bilgili bir adamdı, John Westlock'un özel soslarının tadını biliyor, küçük şişeleri dağıtırken, yavaş yavaş ve duyarak tarif ediyordu bunları. Ciddi bir adamdı, ve sessiz; çünkü yemek bitip şarapla meyve büfenin üstüne dizilince ortadan kayboluverdi, kutusuyla mutusuyla, sanki hiç böyle bir varlık yaşamamış gibi.

«Bunun gibi konuk ağırlayan yoktur dememiş miydim?» dedi Tom. «Aman Allah! nasıl da yedik!»

«Ah, Miss Pinch,» dedi John. «Böyle bir yerde yaşadığımız hayatın parlak yanı da bu kadarcık işte. Bugünkü parlaması da olmasa kim bilir ne kasvetli bir hayat olurdu.»

«Hiçbir sözüne inanma,» diye haykırdı Tom. «Burada kral gibi yaşıyor ve bu hayatını hiçbir şeye değişmez. Şikâyet eder gibi görünüyor sadece.»

Yok, John gerçekten öyle görünmek sevdasında değildi, çünkü olağanüstü bir çaba harcıyordu, talihsiz bir genç adamın normal durumlarda yaşayabileceği kadar sönük, yalnız ve rahatsız bir hayat sürdüğünü anlatmak için. Berbat bir hayat, diyordu; sefalet hayatı. Bu odalardan kısa zamanda kurtulmayı düşünüyordu aslında ve yakında çıkacaktı zaten.

«Evet!» dedi Tom Pinch. «Daha rahat olmak için nereye gidebileceğini düşünemiyorum, John. Benim başka bir söyleyeceğim yok. Sen ne dersin, Ruth?»

Ruth tabağındaki kirazlarla oynadı ve Mr. Westlock'un mutlu olması gerektiğini ve mutluluğundan şüphesi olmadığını söyledi.

Ah, akılsız, çarpınan, ürkek minik gönül, nasıl da yumuşacık söyledi bunları!

«Ama anlatacaklarını unutma, Tom; bu sabah olanları,» diye ekleyiverdi, hemen ardından.

«Evet, az kalsın unutuyordum,» dedi Tom. «Başka konularda o kadar konuştuk ki neredeyse aklımdan çıkmıştı. Büsbütün unutmadan hemen anlatayım, John.»

Tom rıhtımda olanları anlatınca arkadaşı çok şaşırdı ve hikâyeyi Tom'a da biraz tuhaf gelen bir ilgiyle dinledi. Tanıştıkları yaşlı hanımı belki de tanıyordu ve tariflerine göre adının Gamp olduğunu söyleyebilirdi. Ama Tom'un hiç beklenmedik şekilde götürmek zorunda kaldığı haberin mahiyeti ne olabilirdi; niçin haberi onun vermesi istenmişti; nasıl olmuş da bu insanlar bir araya gelmişlerdi; ve bütün bunların altında hangi sır yatıyordu; merakını uyandırmıştı bunlar. Tom onun da ilgileneceğini tahmin etmişti ama bu kadar meraklanacağını hiç düşünmemişti. Ruth odadan çıktıktan sonra bile John'un ilgisi devam etti; belli ki sırf bir sohbet konusu olarak ilgilenmiş değildi.

«Ev sahibime çıkışacağım elbette,» dedi Tom; «ama çok garip, gizli kapaklı bir adam. «Mektupta yazılı olanları bilse de bana açıklayacağını sanmıyorum.»

«Mutlaka biliyordu,» dedi John.

«Öyle mi dersin?»

«Hiç şüphem yok.»

«Olabilir,» dedi Tom, «kendisini gördüğümde (tuhaf bir şekilde gidip geliyor ama yarın sabah yakalamaya çalışacağım) bana bu kadar sevimsiz bir iş verdiği için çıkışacağım. Ayrıca şunu da düşündüm, John — yarın şu Mrs. Bilmemkimin City'deki evine gitsem... hah, Mrs. Todgers — zavallı Mercy Pecksniff'i

orada bulabilirim ve belki de bu işe nasıl karıştığımı ona açıklayabilirim.»

«Haklısın, Tom,» diye cevap verdi arkadaşı, kısa bir süre düşündükten sonra. «En iyisi öyle yap. Bu iş neyin nesidir bilmiyorum ama hayırlı bir şey olmadığından eminim; senin de bu işlere gönüllü olarak karıştığın izlenimini ortadan kaldırman iyi olur; hatta mümkünse kocasını da görüp durumu açıkça bildirerek aradan çekil. Bu işin içinde karanlık bir şeyler döndüğünden şüphem var, Tom. Nedenini sana başka bir zaman anlatırım; kendim de bir iki soruşturma yaptıktan sonra.»

Bütün bunlar Tom Pinch'e çok esrarengiz göründü. Ama arkadaşına güvenebileceğini bildiği için dediğini yapmaya karar verdi.

Ama John'la ağabeyi şaraplarını içerek konuşurlarken giyeni görünmez yapan bir cekete bürünüp küçük Ruth'u seyretmek ne hoş olurdu! Ezik boneli dehşetli yüzlü kadınla sohbet edebilmek için nazik çabaları; kadın, giyim konusunda çılgınca bir hamle yapmış, yıkanmaktan solmuş sarı bir elbise giymişti ve elbisenin üstünde gene aynı kumaştan dallar, filizler vardı, öyle ki tereyağı parçalarından örülme bir mozayiğe benziyordu. Bunu görmek bayağı hoş olurdu. Dehşetli yüzlü kadın bir ejderha katılığı ve haşinliğiyle onun bu yaklaşımlarını, orada hiçbir işi olmayan, ancak müşterisini elinden almak ya da kendi kendine biten çayın, şekerin, öteki ufak tefeğin başına ne geldiğini sormak üzere gelen düşman ve tehlikeli bir güçten gelme saldırılar gibi geri çeviriyordu. Bunu görmesi de epey tatlı olurdu. Dehşet-surat gidince minicik Ruth'un utangaç, gönül çelen, harika bir merakla orada burada dağınık duran kitaplara, öteberiye, şöminenin üstündeki papiyemaşelere, kim yaptı diye özel bir ilgiyle bakması. Bu da görülmeye değerdi. Titreyen eliyle o çiçekleri bağlayışı; sonra neredeyse kızararak onları göğsüne takıp aynaya bakışı, başını yana eğip çiçekleri seyredişi, bir çıkarıp yerlerine koymaya, bir göğsünde takılı tutmaya karar verişi. Hele bunu görmek çok güzel olurdu!

John da bütün bunları çok güzel buluyor olmalıydı; çünkü Tom'la birlikte çay içmeye geldiklerinde büyülenmiş gibi oturdu yanına. Çay takımları götürülüp Tom da piyanonun başında

orgla çaldığı ezgilerden birine dalmışken hâlâ açık pencerenin yanında ve ona yakın oturmuş, dışarıya, karanlığa bakıyordu.

Furnival's Inn'de öyle görülecek fazla bir şey yoktur. Gölgelik, sessiz bir yerdir, orada işi olanların ayak sesleri yankılanır; yaz akşamları da buralar biraz monoton, kasvetlidir. Bunları güzelleştiren neydi ki hayalci Tom gibi zamanın geçişinden habersiz duruyorlardı pencereden uzun uzun; nasıl bir güç vardı solan ışıkta, yoğunlaşan karanlıkta; orada burada beliren yıldızlarda; akşam havasında, City'nin mırıltısı ve telaşesinde, kilise saatlerinin vuruşunda; yeryüzünün en görkemli manzaraları karşısında bile duymayacakları bu ilgi nereden geliyordu?

Gölgeler koyuldu, koyuldu, oda iyice karardı. Tom'un parmakları hâlâ piyanonun tuşlarında geziniyordu; ikisi hâlâ penceredeydiler.

Sonunda kardeşinin elini omzunda ve soluğunu alnında duyan Tom uyandı düşlerinden.

«Hay Allah!» diye haykırdı, silkinerek. «Korkarım büyük bir düşüncesizlik ve nezaketsizlik ettim!»

Tom hiç bilmiyordu nasıl bir düşüncelilik ve nezaket gösterdiğini!

«Bize bir şarkı söyle, canım,» dedi Tom. «Sesini işitelim. Haydi.»

John Westlock da öyle bir içtenlikle ricaya koyuldu ki taş olsa dayanmazdı. Ruth ise hiç de taşyürekli değildi. Hiç! Bambaşka bir şeyden yapılmaydı yüreği.

Onun için oturdu ve tatlı bir sesle Tom'un sevdiği baladları söylemeye başladı. Eski hikâyeler, eski günlerde bir ozanın. yarı yarıya hatırlanan bir öykünün akışını çıkarmak için başını yukarı kaldırıp dalarken harpine vurabileceği birkaç mızrap için durakları vardı sadece; eşki şairlerin sözleri, öyle bir ölçüye vurulmuş ki ozanın soluğu, düşüncelerini dile getiren çalgı olmaya yeter; bazen ezgi öyle şen ve hafifleşiyor ki bunu söyleyenin kederlenebileceği akla gelmiyor, ama birden bir dönüşle (ah, kötü kalpli küçük şarkıcı) dinleyenlerin yüreğini dağlayıveriyor yeniden; onlara zevk vermek için başvurduğu basit araçlar bunlardı. Ama bu sadelikle gerçeketn zevk verdi onlara, da-

ha da karanlıklaşan odanın, mumların bir türlü yakılmayışının da tanık olabileceği gibi.

Sonunda mumlar getirildi ve eve dönme zamanı da geldi. Kâğıtları özenle kesmek, bunları çiçeklerin saplarına sarmak da biraz vakit aldı; ama zamanında bu bile bitti ve Ruth gitmeye hazır duruma geldi.

«İyi geceler,» dedi Tom. «Unutulmayacak, çok güzel bir akşamdı, John! İyi geceler!»

John da onlarla yürümeyi düşünüyordu.

«Yok, yok. Olmaz,» dedi Tom. «Hiç olur mu! Eve döneriz pekâlâ, yalnız başımıza. Seni de götürmek aklımdan bile geçmez.»

Ama John bunu istediğini söyledi.

«Gerçekten istiyor musun?» dedi Tom. «Sırf nezaketinden öyle söylüyorsun korkarım.»

John emindi istediğinden, onun için Ruth'a kolunu verip dışarı çıkardı. Yeniden ortaya çıkan Dehşet-surat öyle soğuk bir reveransla vedalaşmasına karşılık verdi ki belli bile olmadı; ve Tom'u tamamen görmezlikten geldi.

Dostları bütün yolu yürümeye kararlıydı, John'un itirazlarına kulak asmıyordu. Mutlu zaman, mutlu yürüyüş, mutlu vedalaşma, mutlu düşler! Ama gündüzleri bazen öyle tatlı hayaller vardır ki gecenin tatlı düşlerini bile utandırırlar.

Ruth, yanında çiçekleriyle uyurken Temple çeşmesi aktı durdu; John Westlock da bir portreye — kimin? — başladı.

XLVI. BÖLÜM

Miss Pecksniff Aşk Yapıyor, Mr. Jonas Öfke Yapıyor, Mrs. Gamp Çay Yapıyor, Mr. Chuffey de İş Yapıyor.

Ertesi günün resmi görevi sona erince Tom yolda hiç oyalanmadan eve koştu; yemekten ve kısa bir dinlenmeden sonra da yanında Ruth'la karar verildiği gibi Todgers ziyaretini yeri-

ne getirmeye çıktılar. Tom, Ruth'u yalnızca her yere birlikte gitmekten büyük bir zevk duyduğu için değil, aynı zamanda zavallı Merry'yi avutsun ve rahatlatsın diye götürüyordu; o da buna (genç kadının perişan hikâyesini Tom'dan dinledikten sonra) can atmaktaydı zaten.

«Beni görünce çok sevinmişti,» dedi Tom, «onun için seni görünce de sevineceğini sanıyorum. Senin göstereceğin duygudaşlık benimkinden daha ince ve sevimli olur.»

«Orasından hiç de emin değilim, Tom,» diye cevap verdi; «kendine haksızlık ediyorsun. Gerçekten. Ama umarım benden hoşlanır, Tom.»

«Ondan hiç şüphem yok,» dedi Tom, güvenle.

«Herkes senin gibi düşünse ne çok dostum olurdu. Değil mi, Tom'cuğum?» dedi küçük kardeşi, yanağını okşayarak.

Tom güldü ve söz konusu olayda Merry'nin havarileri arasına katılacağından hiç şüphesi olmadığını söyledi. «Çünkü siz kadınlar,» dedi Tom, «siz kadınlar öyle iyisinizdir ki, şekerim, ve iyiliğinizde öyle bir altıncı duyunuz vardır ki; öyle görünmeksizin müşfik ve yardımsever olmayı öyle iyi bilirsiniz ki; duygularınızın inceliği elinizin dokunuşu gibidir; eliniz bedendeki yaralara nasıl şefkatle bakmasını biliyorsa öteki de zihin yaralarını öyle iyi sarar. Sizler o kadar...»

«Aman, Tom!» diyerek lafını kesti kardeşi. «Sen hemen âşık olmalısın.»

Tom bu sözü renk vermeden, gülerek geçiştirdi, ama biraz da ciddileşti; az sonra başka bir konuda konuşmaya başlamışlardı bile.

Todgers yakınlarında bir sokaktan geçerlerken büyük bir mefruşat ve mobilya mağazasının önünde Ruth Tom'u durdurdu ve halkı hayran bırakmak, özendirmek için en güzel bir biçimde sergilenen çok muhteşem ve çok dahiyane bir şeyi gösterdi. Tom bu malın fiyatı hakkında son derece yanlış, olmadık ölçüde uzak bir tahmin yapmıştı ve şimdi kardeşiyle birlikte kendi yanlışına yürekten gülüyordu; birden kardeşinin kolunu koluyla sıktı ve biraz ötede, aynı vitrindeki şifonyer ve masalara derin bir ilgiyle bakan iki kişiyi gösterdi.

«Şşşt!» diye fısıldadı Tom. «Miss Pecksniff'le evleneceği genç.»

«Niye cenazeye katılmış gibi bir hali var, Tom?» diye sordu küçük kardeşi.

«Vallahi bilmem ama, doğuştan sıkıntılı bir insan galiba,» dedi Tom. «Fakat çok nazik ve zararsız.»

«Herhalde evlerini döşüyorlar,» diye fısıldadı Ruth.

«Herhalde,» diye cevap verdi Tom. «Konuşmaktan kaçınsak iyi olacak.»

Ama onlara bakmaktan kaçınmaları mümkün değildi. Çünkü yolda çıkan küçük bir olay yüzünden birkaç saniye daha orada oyalanmak zorunda kaldılar. Miss Pecksniff, mutsuz Moddle'ı tutsak etmiş ve kurban taşına sürüklenen bir kuzu gibi eşyaları seyretmeye getirmiş gibi bir havadaydı. Moddle herhangi bir direnme göstermiyordu, tamamen susmuş ve teslim olmuştu. Perişan başındaki ve çökük duruşundaki melankoli ifadesi son dereceyi bulmuştu; vitrinde koskocaman, dört direkli bir karyola duruyordu ama gözünde de öyle bir yaş damlası vardı ki karyolayı maryolayı silmeye yetiyordu.

«Augustus, hayatım,» dedi Mis Pecksnif, «sekiz gül ağacı iskemleyle oyun masasının fiyatını sorsana.»

«Belki sipariş edilmişlerdir,» dedi Augustus. «Belki artık Bir Başkasınındırlar.»

«Öyleyse bunlar gibi bir takım daha yaparlar,» diye cevapladı Miss Pecksniff.

«Hayır, hayır, yapamazlar,» dedi Moddle. «Ne mümkün!»

Bir an, yaklaşan mutluluğunun hayaliyle kendinden geçtiği ve sersemlediği görüldü; ama sonra kendini toparlayıp mağazaya girdi. Girmesiyle çıkması bir oldu ve umutsuz bir tonla:

«Yirmi dört paund on şilin!» dedi.

Miss Pecksnif bu sözü dinlemek için dönünce Tom Pinch'le kız kardeşinin kendilerine baktıklarını gördü.

«Aa-aa!» diye haykırdı Mis Pecksniff, dört bir yana bakarak, yer yarılıp içine geçmenin münasip bir yolunu arar gibi. «Hay Allah, ben — nereden de — insanın aklına — çok — Mr. Augustus Moddle, Miss Pinch!»

Bu muzafferane tanıştırma töreninde Miss Pecksniff Miss

Pinche'e çok nazik davrandı; aşırı nazik. Nezaketten de fazlaydı; ve candandı. Belki Tom'un Mr. Jonas'ın kafasını kırarak yaptığı eski hizmetten ötürüydü bu değişiklik; belki de babasından ayrıldıktan sonra bütün insanlıkla, ya da insanlığın babasından hoşlanmayan o gittikçe artan kesimiyle barışmıştı; belki de ilginç umutlarını bildirecek yeni bir dişi tanış bulma sevinci başka her duyguyu bastırmıştı; candan ve müşfikti Miss Pecksniff. Ve Miss Pecksniff iki kere Miss Pinch'i öptü yanağından.

«Augustus... Miss Pinch, biliyorsunuz. Sevgili kız!» dedi Miss Pecksniff, yana dönerek. «Hayatımda bu kadar utanmamıştım.»

Ruth böyle düşünmemesini rica etti.

«Ağabeyiniz belki de en az utanacağım insandır,» diye cilveler yaptı Miss Pecksniff. «Ama böyle bir durumda herhangi bir beyle karşılaşmak çok kötü! Augustus, yavrucuğum, sen...»

Bundan sonrasını kulağına fısıldadı Miss Pecksniff. Perişan Moddle cevap verdi:

«Yirmi dört paund on şilin!»

«Ah, ne aptalsın! Onları söylemiyorum,» dedi Miss Pecksniff. «Şu...»

Gene fısıldamaya başladı.

«Vitrindekinin aynı örnek basma, otuz iki, on iki, altı,» dedi Moddle, içini çekerek. «Çok pahalı.»

Miss Pecksniff hafif bir utangaçlıkla elini ağzına bastırarak başka açıklamalar yapmasını önledi. Sonra Tom Pinch'e nereye gittiğini sordu.

«Kız kardeşinizi görmek istiyordum,» dedi Tom. «Kendisine bir iki şey söyleyecektim. Orada daha önce gördüğüm için Mrs. Todgers'ın evine gidiyorduk.»

«Oraya boşuna gitmeyin,» dedi Cherry. «Çünkü biz de biraz önce oradan ayrıldık, kardeşimin orada olmadığını biliyoruz. Ama isterseniz sizi kardeşimin evine götürebiliriz. Augustus — yani Mr. Moddle demek istedim — ile ben de şimdi oraya çaya gidiyorduk. Onu hiç düşünmeyin,» diye ekledi, başını sallayarak, Tom'un durakladığını görünce. «Evde değil.»

«Emin misiniz?» diye sordu Tom.

«Evet ,eminim. Artık intikam istemiyorum,» dedi Miss Peck-

sniff anlamlı bir sesle. «Ama lütfen, siz iki bey önden yürüyün, biz de Miss Pinch'le arkadan gelelim. Şekerim, ne kadar şaşırdım bilemezsiniz.»

Bu utangaç diziliş düzeni üzerine Moddle ile Tom ve Miss Pecksniff ile Ruth kol kola girdiler.

«Tabii, şekerim,» dedi Mis Pecksniff, «bu gördüklerinizden sonra ağabeyinizle kol kola giden beyle hayatımı birleştirmek üzere bulunduğumu sizden saklamam boşuna olur. Gizlemenin faydası yok. Nasıl buldunuz onu? Ne olur, samimi fikrinizi söyleyin.»

Ruth, anlayabildiği kadarıyla, pek münasip bir kısmet olduğunu söyledi.

«Merak ettim,» dedi Miss Pecksniff, geveze bir açık sözlülükle, «bu kısa süre içinde siz de gördünüz mü, ya da dikkatinizi çekti mi, biraz melankolik bir tabiatı olduğunu?»

«Bu kadarcık zamanda dikkat edemedim,» dedi Ruth.

«Şüphesiz, şüphesiz; ama siz aldırmayın, söyleyin,» diye cevap verdi Miss Pecksniff. «Ne söyleyeceğinizi merak ettim.»

Ruth, ilk görüşte «biraz keyifsiz» göründüğünü itiraf etti.

«Sahi mi?» dedi Miss Pecksniff. «Allah Allah! ne kadar tuhaf! Herkes aynı şeyi söylüyor. Mrs. Todgers da öyle söylüyor; Augustus da bunun evdeki beyler arasında bir şaka konusu olduğunu anlattı. Gerçekten, çok kesin emir vermemiş olsaydım, şimdiye kadar birkaç kere ateşli silahlara başvurulacak derecelere gelindi. Bu sıkıntılı hali nereden geliyor dersiniz?»

Ruth'un aklına birkaç şey geldi; hazımsızlık, terzisi, annesi, ya da bu çeşitten birkaç şey. Ama hiçbirini söyleyemeyip biraz durakladı.

«Şekerim,» dedi Miss Pecksniff; «bilinmesini istemiyorum ama ağabeyiniz bu kadar zamandır bildiği için size de söylemekte bir sakınca görmüyorum: Augustus'u üç kere reddettim. Çok durgun ve yumuşaktır yaradılışı; yüzüne baksanız gözleri dolar, pek tatlıdır; işte bu zulmümün etkisini bir türlü üstünden atamadı. Gerçekten de zulümdü,» dedi Miss Pecksniff, kendi babasının ahlaki çelengini bile süsleyebilecek bir saflıkla. «Hiç şüphe götürür yanı yok. Yaptıklarımı düşününce şimdi yüzüm kızarıyor. Öteden beri kendisinden hoşlanırım. Onu hiçbir zaman

evlenme teklifiyle gelen bir alay delikanlıyla bir tutmadım, her zaman başka türlü düşündüm. Böyle olduğuna göre ne hakla üç kere reddettim onu?»

«Sadakatini ölçmek için çok sert bir sınama, şüphesiz,» dedi Ruth.

«Şekerim,» diye cevap verdi Miss Pecksniff; «haksızdım. Ama işte biz kadınlar böyle kaprisli ve düşüncesiz oluyoruz! Ama bana bakın da ders alın. Size teklifte bulunan kimsenin duygularıyla benim Augustus'a yaptığım gibi oynamayın; tam da çılgına döndürdüğüm zamanlarda onun için duyduklarımı siz de birisi için duyarsanız, bırakın bu duygularınız dile gelsin, Mr. Augustus Moddle'ın bana yaptığı gibi o kimse de kendini ayaklarınızın dibine atarsa. Düşünün, ya davranışım onu intihara sürükleseydi ve gazeteler de yazsaydı duygularım ne hale gelirdi şimdi!»

Şüphesiz, çok pişman olacağını söyledi Ruth.

«Pişmanlık!» diye haykırdı Miss Pecksniff, rahat ve zevkli bir tövbekârlık tavrıyla. «Onu kabul ederek hatamı tamir ettikten sonra bile duyduğum pişmanlığın derecesini size anlatamam! Şekerim, artık ağırbaşlı ve düşünceli bir insan oldum, evliliğin eşiğine ayağımı basmakla, ama eski günlerdeki deliliğimi hatırlıyorum, sizin şimdiki halinizde olduğum günleri düşünüyorum da, titriyorum, şekerim, ürperiyorum. Eski davranışlarımın sonucu ne oldu? Augustus beni mihraba götürünceye kadar benden emin olamayacak. Yüreğini, duygularını o kadar incittim ki benden emin olamıyor. Bunun beynini yediğini, içini kemirdiğini görüyorum. Sevdiğim erkeği bu halde görünce vicdanımın sızılarını düşünün!»

Ruth sınırsız ve okşayıcı güvenini belirtmeye çalıştı ve çok yakında evleneceklerini tahmin ettiğini söyledi.

«Gerçekten çok yakında,» diye cevap verdi Miss Pecksniff. «Evimizin döşenmesi tamamlanır tamamlanmaz. Şimdi elimizden geldiği kadar çabuk döşüyoruz evi.»

Aynı güvenli tonla Miss Pecksniff şimdiye kadar alınan eşyalarla daha alınması gereken eşyaların dökümünü yapıverdi; evlenirken ne giymek istediğini ve törenin nerede yapılacağını;

sözün kısası (kısası olduğunu kendi söyledi) Mis Pinch'e olayla ilgili her konuda erken ve geniş bilgi verdi.

Arkada bunlar olurken Tom ve Mr. Moddle önde, derin bir sesizlik içinde kol kola ilerliyorlardı. Tom, uzun bir süre Mr. Moddle'ın yüreğine baskı yapmayacak sıradan bir konu bulmak için düşünüp taşındıktan sonra sessizliği bozdu.

«Hayret,» dedi Tom. «bu kalabalık sokaklarda nasıl oluyor da daha fazla yaya ezilmiyor!»

Mr. Moddle karanlık bir bakış fırlatarak cevap verdi:

«Sürücüler yapmaz.»

«Yani, nasıl...» diye başladı Tom.

«Bazı insanlar vardır ki,» diye kesti sözünü Moddle, boğuk bir gülüşle, «ezilmezler. Büyülü bir hayat yaşarlar. Kömür arabaları onlardan kaçar, kira arabaları bile reddederler ezmeyi. Ah!» dedi Augustus, Tom'un şaşkınlığına bakarak. «Böyle insanlar vardır. Bir tanesini yakından tanıyorum.»

«Şerefim, namusum üstüne,» diye düşündü Tom, «bu delikanlının zihin durumu gerçekten ciddi!» Sohbet fikrinden bütün bütün vazgeçti ve bir daha ağzını açmaya kalkışmadı; ama Augustus'un kolunu da sıkı sıkı tuttu, birdenbire kendini yolun ortasına atarak yavuklusunun gözü önünde intihar etmesin diye. Tom onun böyle çılgınca bir iş yapacağından öyle korkmuştu ki Mrs. Jonas Chuzzlewit'in evine gelince büyük bir rahatlık duydu.

«Çıkın, çıkın, Mr. Pinch,» dedi Miss Pecksniff; çünkü Tom kapıda kararsız bir tavırla duralamıştı.

«Bilmem ki, benim gelmemi hoş karşılarlar mı,» diye cevap verdi Tom. «Daha doğrusu, bilmeyecek bir şey yok. En iyisi bir haber göndereyim yukarı.»

«Canım, hiç olur mu!» diye cevap verdi Miss Pecksniff, Tom'la yalnız konuşarak. «Evde olmadığını biliyorum; kesinlikle biliyorum; Merry'nin hiçbir şekilde haberi yok sizin...»

«Yok,» diye kesti sözünü Tom. «Bilmesini de istemem. Ben o kavgadan ötürü o kadar kıvanç duymuyorum doğrusu.»

«Ah, ama siz çok alçak gönüllüsünüz, tabii,» diye cevap verdi Miss Pecksniff, gülümseyerek. «Ama gelin lütfen. Bilmesini

istemiyorsanız ve onunla konuşmak istiyorsanız, gelin. Haydi, gelin, Miss Pinch. Öyle durmayın orada.»

Tom hâlâ kararsızdı çünkü durumu elverişli görmüyordu. Ama bu sırada Cherry kız kardeşini koluna alıp merdiveni tırmanmaya başladı ve evin kapısı da arkalarından kapandı. Onun için gelmekle iyi mi kötü mü yaptığına karar veremeden o da çıktı.

«Merry, sevgilim!» dedi güzel Miss Pecksniff, her zamanki oturma odasının kapısını açarak. «Mr. Pinch'le kız kardeşi de seni görmeye geldiler. Sizi de burada bulacağımızı umuyorduk. Mrs. Todgers! Nasılsınız, Mrs. Gamp? Ya siz nasılsınız, Mr. Chuffey, sormak gereksiz aslında ama.»

Selam verirken bu kişilerin her birini zehirli birer gülümsemeyle de şereflendirerek Miss Charity Mr. Moddle'ı tanıştırdı.

«Onu daha önce de gördüğünüzü sanıyorum,» dedi tatlı tatlı. «Augustus, tatlı çocuğum, bana bir sandalye getir.»

Tatlı çocuk söyleneni yaptı; tam odanın bir köşesine çekilip yasını gizli gizli tutmaya hazırlanırken Miss Charity işitilir bir fısıltıyla ona «bebeğim» diyerek gelip yanında oturmasına izin verdi. İnsanoğullarının genel şenliği açısından umulur ki, Mr. Moddle kadar mükedder bir bebek hiç görülmemiş olsun. Öyle meyustu ki, Miss Pecksniff pamuk gibi eliyle onun elini tutup bu iltifatını adi bakışlardan gizlemek için de şalının kıyısıyla örttüğü zaman bile herhangi bir coşkunluk göstermedi. Hatta, öncekinden bile daha kederli bir hal aldı; sandalyesinde rahatsız bir şekilde dimdik oturuyor ve sulu gözlerle, «Aman yarabbi! Bana bakın! Bana yardım edecek bir hayırsever yok mu?» dercesine çevresine bakıyordu.

Ama Mrs. Gamp'de yirmi genç âşığı donatmaya yetecek coşku vardı ve özellikle Tom Pinch ile kız kardeşini görmek bu coşkuyu uyandırmıştı. Mrs. Gamp'in mutlu mizacında, coşkulu olması için iyi ve kârlı bir ilişki kurmak gibi genel bir istek yetip artardı zaten. Her gün yayına o kadar çok tel eklerdi ki artık bunu tam bir harp haline getirmişti ve istediği anda irticalen bir konçertoya başlayabiliyordu.

«Hay Allah!» dedi, «Mrs. Chuzzlewit! Bu evin çatası altın-

da görmek: ki bu evi iyi bilirim. Miss Pecksniff, sevgili tatlı hanımcığım, başka evlere benzemez, kör talih, ne olurdu benzeseydi, zaten o zaman bu gözyaşı dolu vadi bir çiçekli bahçe olup çıkardı. Mr. Chuffey; ne diyordum, bu çatı altında aynen ve bizzat Mr. Pinch'in geldiğini görmek (affınıza mağduren, beyefendi, adınızı anıyorum hiç tanışmadan), vallahi beyefendi, gördüğüm en mübettessim ve güzel yüz, Mrs. Chuzzlewit, sizinki istisna, sevgili hanımcığım, ve sizin hanımınızınki de istisna, beyefendi, Mr. Moddle, görünen köy kılavuz istemez ama işte ben gene söylemiş olayım başınızı ağrıtmazsam, Mrs. Todgers. Ki bundan kimse alınmasın, sözüm meclisten yabana, inşaallah. Bir ahbabımla Londra Köprüsündeki yolcu gemileri arasında dikkatimizi çeken en mübettessim ve güzel yüzü, burada görmek gerçekten akıllara seza, hayretengiz bir şey!»

Bu güzel söylevle seyirciler arasında bulunan herkese kendi payını dağıttıktan sonra Mrs. Gamp Ruth'a birkaç reverans yaptı ve başını uzun uzun salladıktan sonra konuşmasına devam etti:

«Bu mutlu öğle sonrasında güzellikten yana çok zengin değil miyiz, vallahi. Tanıdığım bir hanım vardır, adı da, sizi kandırmaya çalışmayım, Mrs. Chuzzlewit, adı da Harris'dir, kocasının kardeşi bir doksan boyundadır ve sol kolunda Wellington botları giymiş azgın bir boğa dövmesi vardır, çünkü zavallı anneciğini böyle bir boğa bir ayakkabıcı dükkânına kovalamış kadıncağız o mutlu ve hayırlı durumdayken ve ben de bunu hep söylemişimdir Gamp'e aramızda kavga çıktığında; Mrs. Harris'e hep derim ki, 'Ah, Mrs. Harris'ciğim' derim. 'Melek gibi yüzünüz var!' Sahiden de, sivilceleri olmasa aynen bir melek yüzüdür. Ama o, 'Hayır, Sara Gamp.' der, 'ah sen ne emektar ne çalışkan insansın (onca emeğine karşın dar gelirli, düşük ücretlisin ne kadar para alsan da düşük ücretin ki o da başka konu). Harris o dövmeyi evlenmeden önce on şilin altı peniye yaptırmıştı,' dedi bana 've sadakatle kalbinin üstünde taşıdı rengi soluncaya kadar; ama ne düşündüyse düşündü ama bana hiç melek yüzü olduğunu söylemedi, Sara.' dedi. Mrs. Harris'in kocası şimdi burada olsaydı,» diyerek çevresine bakındı Mrs. Gamp ve kıkır kıkır gülerek genel bir reveransla herkesi

birden selamladı, «açık açık söylerdi düşündüğünü ve sevgili karısı da hiç suçlamazdı kendisini! Çünkü etraftaki güzel kadınları zehirlemeyi düşünmeyen bir kadın varsa ve kocası da dünyanın en iyi kocası olduğu için ona böyle düşünecek fırsat vermez işte Mrs. Harris'dir bu melek gibi huylu insan!»

Evde resmi bir görevle bulunmayıp zarif bir ilgi gösterisi olarak çay içmek için uğramış görünen bu saygıdeğer bayan bu sözleri söyledikten sonra eski köşesinde oturan Mr. Chuffey'nin yanına gidip omzundan tutarak sarstı.

«Uyuklamayın da başınızı kaldırıp bakın! Haydi!» dedi Mrs. Gamp. «Misafir geldi, Mr. Chuffey.»

«Öyleyse özür dilerim,» dedi ihtiyar, ezile büzüle çevresine bakınarak. «Biliyorum, ayakaltındayım. Özür dilerim, ama gidecek başka yerim yok. O nerede?»

Merry yanına yaklaştı.

«Ah!» dedi ihtiyar, yanağını okşayarak. «İşte geldi. İşte geldi! O hiç kötü davranmaz zavallı Chuffey'ye. Zavallı Chuff!»

Merry ihtiyarın yanında alçak bir sandalyeye otururken Tom'a bir göz attı. Yüzünde hafif bir gülümseme vardı ama oldukça acı bir bakıştı bu bakış. Anlamlı bir bakıştı ve Tom anlamını çözebiliyordu. «Acıların beni nasıl değiştirdiğini görüyorsunuz. Şimdi yanımızda çalışan insanları da sevebiliyorum ve bağlılıklarına değer verebiliyorum.»

«Evet, evet!» dedi Chuffey, avutmak ister gibi. «Evet, evet, evet! Ona bakma sen. Dayanması güçtür ama sen ona bakma. Günün birinde ölür. Bir yılda üç yüz altmış beş gün var — Şubat yirmi dokuz çekerse 366 gün — bunların herhangi birinde ölebilir.»

«Aman, insanı usandırırsınız siz, vallahi billahi,» dedi Mrs. Gamp, biraz uzaktan kendi kendine mırıldanışına ters ters bakarak. «Ne yazık ki ne söylediğinizi bilmiyorsunuz, çünkü bilseniz kendi sabrınızı tüketirdiniz ve sizi tanıyanlar için mutlu bir kurtuluşa varırdınız.»

«Onun oğlu,» diye mırıldandı ihtiyar. «Tam onun oğlu!»

«Al işte!» dedi Mrs. Gamp, «başladınız gene, Mr. Chuffey. İnşallah memnunsunuzdur, efendim. Ama siz ne kadar emin

olursanız olun, ben olsam hiç iddia etmem. Şu ihtiyara da bakın, nasıl da emin söylediğinden! Çok anlarmış da oğullardan! Ya da kızlardan! Bari biraz da ikizleri anlatın bize, ne dersiniz?»

Mrs. Gamp'ın bu saldırılara yüklediği acı ve öfkeli hicvi zavallı bilinçsiz Chuffey hiç anlamadı, çünkü ne bu sözlerin söylendiğinden ne de Mrs. Gamp'i kızdırdığından haberi vardı. Ama bu hanım mesleki alanına tecavüz edilmesine hiç dayanamadığı ve Mr. Chuffey'nin oğullar hakkında, tek meşru otorite olarak ilkin kendisinden gelmesi ya da hiç değilse kendi onayına ve kabulüne sunulması gereken bir tahmin yürüttüğünü sandığı için öfkesinin yatışması kolay değildi. Onun için, çay getirilip Mrs. Jonas da kendisinden çayı bardaklara koymasını ve dağıtmasını isteyinceye kadar Mr. Chuffey'ye keskin ve düşmanca bakışlar fırlatmaya ve genel olarak zorla bastırılan bir öfkeyi işaret eden alçak bir tonla birtakım alaylı ve imalı sözler söylemeye devam etti. Ama çay gelince gene yüzü güldü ve kendine özgü inceliğiyle işine sarıldı.

«Epey kalabalık bir aile için yapılacak bu çay,» dedi Mrs. Gamp; «fakat ne mutlu bu çayı hazırlayana! Küçük hanım» — hizmetçi kıza — «bakarsın biri şöyle lop olmayacak kadar haşlanmış bir iki günlük yumurta ister. Sonra belki tereyağlı kızarmış ekmek isteyenler de bulunur, ama kabuğu çıkarılmış olmalı zayıf dişler için; onlar da iyice seyreldi ya; Mr. Gamp kendisi, Mrs. Chuzzlewit, biraz içkili olduğu bir anda bir vuruşta dört tanesini döktü, ikisi köpek dişi, ikisi azı dişi ve hatıra olarak Mrs. Harris aldı ve halen şu anda cebinde taşımaktadır, iki aşık kemiği, bir parça zencefil ve bir bebek patiği biçiminde, hindistancevizini koymak için küçücük bir de topuğu olan bir rendeyle birlikte: hastalara şerbet yaparken kullanırım rendelenmiş hindistancevizini, çok da iyi olur.»

Çay hazırlamanın ayrıcalıkları çoktu — kızarmış ekmeğin yanında oturmak ve başkaları bir fincan içerken iki fincan çay içmek, hem de buhran anında doldurmak ikinciyi — yani, demliğe taze su koymadan, bekleyip koyulmuş çayı içmek — ayrıca da bütün topluluğa hâkim bir yerde oturup sanki kürsüden onlara hitap etmek — Mrs. Gamp kendisine verilen görevi büyük bir sevinç ve güler yüzlülükle yerine getirdi. Bazen, çay taba-

ğını elinin ayasına koyup dirseğini de masaya dayayarak, çay yudumları arasında duruyor ve topluluğu bir gülümseme, bir göz kırpması ya da bir baş sallaması türünden bir iltifatla şereflendiriyordu; böyle anlarda yüzü, bazı damıtılmış sıvıların hayırlı etkisinden ayrılması mümkün olmayan bir zekâ ve canlılıkla aydınlanıyordu.

Mrs. Gamp olmasa kimsenin sesi çıkmayacaktı. Miss Pecksniff yalnız Augustus'la konuşuyor, ama onunla da fısıldaşarak konuşuyordu. Augustus kimseyle konuşmuyor ama herkes adına içini çekiyor ve bazen de alın nahiyesine öyle şaplaklar indiriyordu ki biraz sinirli olan Mrs. Todgers ikide birde haykırarak yerinden uğruyordu. Mrs. Torgers kendini yününe vermişti ve pek az konuşuyordu. Zavallı Merry neşeli Ruth'un elini iki eliyle birden tutmuş, belli ki her söylediğini zevkle dinliyordu, ama kendisi pek az konuşuyor, bazen gülümsüyor, bazen yanağından öpüyor, bazen de gözlerinde biriken yaşları göstermemek için başını çeviriyordu. Tom ondaki bu değişikliği öyle yakından duyuyor ve Ruth'un onunla nasıl müşfik bir tavırla konuştuğunu, onun da bunu nasıl anlayıp yanıtladığını gördükçe öyle seviniyordu ki, söylemek istediği her şeyi çoktan söylediği halde gitmek için ayaklanmak bir türlü gelmiyordu içinden.

Küçük topluluğun öteki üyeleri böylece oyalanırken eski durumuna dönen yaşlı yazıcı da derin bir sessizliğe gömüldü; tembel düşüncelerinin yüzeyinde hiçbir kıpırtı yaratmayan düşlerine daldı. Bu düşler ve kırıntılar çevresinde devam edegelen sessiz yiyip içme süreciyle birleşince herhalde zihnindeki son yiyip içme anısı zorla uyanıp silkelendi ve aklına garip bir soru getirdi:

«Yukarıda yatan ölü kim?»

«Hiç kimse,» dedi Merry, ondan yana dönerek. «Ne oldu? Hepimiz buradayız.»

«Hepimiz!» dedi ihtiyar, «hepimiz buradayız ha? Öyleyse o nerede... eski patronum, Mr. Chuzzlewit, tek evladı olan? O nerede?»

«Sss!» dedi Merry, yumuşak bir sesle. «Ondan beri çok zaman geçti. Hatırlamıyor musunuz?»

«Hatırlamak!» diye cevap verdi ihtiyar, üzüntüyle. «Hiç unuttuğum var mı? Hiç unuttuğum var mı?»

Bir an elini yüzüne götürdü; sonra, tıpkı az önceki tavrıyla gene sordu:

«Yukarıda yatan ölü kim?»

«Hiç kimse!» dedi Merry.

Önce biraz kızarak baktı ona, kendisini kandırmaya çalışan bir yabancıya bakar gibi; ama yüzünü görüp tanıyınca kederli bir duygudaşlıkla başını salladı.

«Sen öyle sanıyorsun. Sana söylemiyorlar. Ya, ah zavallıcık, sen! Sana söylemiyorlar. Yukarıda ölü yoksa bunlar kim, niçin burada yeyip içiyorlar. Kirli bir iş dönüyor. Git bak, kimmiş?»

Merry ona bir şey söylememeleri için işaret etti ama zaten kimsede öyle bir istek yoktu; kendisi de sustu. Öteki de kısa bir süre ses çıkarmadı; ama biraz sonra özel bir korku ile yüklü bir tonla aynı soruyu tekrarladı.

«Biri öldü,» dedi, «ya da ölüyor; kim olduğunu bilmek istiyorum. Git bak, git bak! Jonas nerede?»

«Şehir dışında,» diye cevap verdi.

İhtiyar, söylediğine inanmamış ya da lafını işitmemiş gibi baktı ona; sonra yerinden kalkıp üst kata tırmanmaya başladı, «Kirli işler» diye mırıldanarak. Üst kattan ayak seslerini işittiler; yatağın (Anthony'nin ölüm döşeği) durduğu köşeye gidiyordu; hemen sonra gene aşağı indiğini işittiler. Hayalleri boş odada olmayan şeyler görecek kadar güçlü ya da çılgın değildi henüz; çünkü daha sakin dönmüştü ve kuşkularını gidermişe benziyordu.

«Sana söylemiyorlar,» dedi Merry'ye titrek sesiyle; başını okşadı ve yerine oturdu. «Bana da söylemiyorlar; ama dikkat edeceğim, dikkat kesileceğim. Sana bir şey yapamayacaklar; hiç korkma. Sen oturup gözetlerken ben de oturup gözetledim. Evet, evet, gözetledim!» Sıska, kurumuş elini sıkıp yumruk yaptı. «Nice geceler hazır bekledim!»

Bütün bunları titrek ve hafif sesiyle, duraklaya duraklaya söylediği ve kulağına fısıldadığı için odadakiler pek fazla bir şey işitemediler. Ama sesini işitmek ve halini görmek tedirgin ol-

malarına, yerlerinden kalkıp başına toplanmalarına yetmişti; böylece, profesyonel soğukkanlılığı kolay kolay bozulmayan Mrs. Gamp güçlü zihninin ve iştahının bütün enerjilerini tereyağlı kızarmış ekmeğe, çaya ve yumurtaya yöneltmenin bu elverişli fırsatını kaçırmadı. Bu yiyeceklere öyle bir heyecanla girişmişti ki yüzü alev alev yanıyordu ve artık (yiyecek ya da içecek bir şey kalmadığı için) lafa karışmanın gereğini duymuştu.

«Allah Allah, Allah Allah!» diye haykırdı Mrs. Gamp, «bu mu sizin görgünüz? Kendinize getirmek için bir kova soğuk su mu dökelim yani? Bence en iyi çare bu, Betsey Prig'in elinde olsanız başınıza da gelirdi ha, Mr. Chuffey, hiç şüpheniz olmasın. İspanyol sineğinden başka bir şey sizi yola getiremez; size yapılacak en büyük iyilik sırtınıza hardal lapası sarıp bu sinekleri salmak olur. Ölü kimmiş, laf! O ölü buradan biri olsa kimse de üzülmezdi ya, aslına bakılırsa!»

«Sustu artık. Mrs. Gamp,» dedi Merry. «Üstüne varmayın.»

«Aman bırakın ihtiyar bunağı, Mrs. Chuzzlewit,» diye cevap verdi bu gayretli hanım, «Sabrımı tüketiyor, canım. Siz de fazla şımartıyorsunuz. Baş belası bir yaratık.»

Salık verdiği tedavi ilkelerine uygun hareket etmiş olmak ve bunağı fazla şımartmamak için herhalde, zavallıyı yakasından yakaladı ve şöyle iyice bir tartakladı, sarsaladı; hastabakıcılığın Prig Okulu'ndan yetişmiş üyelerince (ki bu meslekte büyük bir yer tutarlar) bu idmanın hastayı rahatlattığına ve sinir sistemini çok güzel yatıştırdığına inanılır. Söz konusu durumda da hastanın başını döndürdü ve başka bir şey söyleyemeyecek duruma getirdi; bunu da Mrs. Gamp sanatının zaferi olarak kabul etti.

«İşte!» dedi, bu bilimsel işlem sonucunda suratı biraz moraran ihtiyarın boynunbağını gevşeterek, «artık rahatlamışsınızdır umarım. Baygınlık maygınlık gelirse hemen düzeltiriz sizi, hiç merak etmeyin. Böyle durumlarda hastanın parmağını ısırmalı ya da tersine bükmeli,» dedi Mrs. Gamp, dinleyicilerine aynı anda hem zevk hem de bilgi vermenin bilinciyle gülümseyerek, «hemen düzeliverirler, şaşarsınız vallahi!»

Bu becerikli hanıma daha önce de Mr. Chuffey'ye bakmak görevi verildiği için ne Mrs. Jonas ne de bir başkası muamele

tarzına karışma cesaretini kendinde bulamadı; ama hazır bulunan herkes (özellikle de Tom Pinch ile kız kardeşi) kendisiyle kesin bir görüş ayrılığında görünüyorlardı. Cahiller öyle korkusuzca iddialı olurlar ki, geleneğe, eski örneklere hiç kulak asmadan insanlık gibi, şefkat gibi saçma sapan bir soyut ilke çıkarırlar ortaya; geleneği kuran ve örnekleri veren, dolayısıyla konu üstüne en iyi ve en tarafsız yargıyı verecek olanlara karşı bile bu soyut ilkeyi savunmaya yeltenirler.

«Ah, Mr. Pinch!» dedi Miss Pecksniff. «Hep bu talihsiz izdivaç yüzünden. Kız kardeşim bu kadar acele etmese ve kendini bir alçağa vermeseydi evde Mr. Chuffey filan olmazdı.»

«Aman yavaş!» dedi Tom. «İşitecek.»

«İşitecek olursa çok üzülürüm, Mr. Pinch,» dedi Cherry, sesini azıcık daha yükselterek; «kimsenin huzursuzluğunu artırmak istemem, hele kız kardeşimin, hiç istemem. Bir ablanın ödevlerini ben bilirim, Mr. Pinch, hayatım boyunca da bildiğimi göstermişimdir. Augustus, sevgili yavrucuğum, mendilimi bul ve bana ver.»

Augustus emre uydu, sonra da Mrs. Todgers'ı bir kıyıya çekerek derdini ona dökmeye başladı.

«Mr. Pinch,» dedi Charity, yavuklusunun arkasından bakarak ve kardeşine de bir göz atarak, «halen elimin altında olan ve ileride beni bekleyen mutluluk için çok müteşekkir olmalıyım şüphesiz, Augustus'u kardeşimin kocası olan o alçak adamla karşılaştırıyorum da,» sözün burasında mahcup bir tavır takındı, «yumuşaklığına, söz dinlemesine, bağlılığına hayran oluyorum; ya şimdi o benim, ben de onun durumunda olsaydık diye düşünüyorum da, Mr. Pinch, bu durumuma ne kadar şükretsem azdır, ne kadar alçak gönüllü olsam azdır, diyorum.»

Durumuna şükrediyor olabilirdi, ama alçak gönüllü kesinlikle değildi. Yüzünde ve tavrında alçak gönüllülükten o kadar uzak bir ifade vardı ki Tom'da anladı içinden geçirdiği bayağı düşünceleri ve tiksindi. Başını çevirdi, Ruth'a gitmeleri gerektiğini söyledi.

«Kocanıza mektup yazıp kendisini burada bulsaydım söylemek istediğim şeyleri açıklayacağım,» dedi Tom Merry'ye. «Benim yüzümden sıkıntıya girdiyse de suç bende değil; bir pos-

tacı getirdiği mektupta yazılı olanları ne kadar bilebilirse ben de verdiğim mektubu o kadar biliyordum.»

«Teşekkür ederim,» dedi Merry. «Mektubunuz belki işe yarar.»

Ruth'la sevgiyle vedalaştılar ve tam ağabeyiyle birlikte odadan çıkmak üzereyken aşağıdaki kapıda bir anahtar sesi, hemen sonra da merdivende acele ayak sesleri işitildi. Tom durdu ve Merry'ye baktı.

Hafif bir sesle, Jonas'ın geldiğini söyledi.

«Bari merdivende karşılaşmayalım,» dedi Tom, kardeşinin koluna girip birkaç adım gerileyerek. «Burada bekleyelim.»

O bunu söylerken kapı açıldı ve Jonas içeri girdi. Karısı onu karşılamak için öne çıktı; ama Jonas elini uzattı ve ters bir tavırla:

«Parti verdiğini bilmiyordum,» dedi.

Aynı anda da, ya kazara ya da isteyerek Miss Pecksniff'e bakmıştı; Miss Pecksniff zaten onunla kavga fırsatı aradığı için hemen alındı.

«Aman Allahım!» diyerek ayağa kalktı. «Aile saadetinize engel olmayalım! Çok üzülürüm sonra. Sizin yokluğunuzda burada çay içtik, efendim; ama bize masrafı çıkarıp bir de makbuz gönderirseniz hemen öderiz. Augustus, aşkım, gidelim istersen. Mrs. Todgers, eğer burada kalmak istemiyorsanız siz de bizimle gelin. Bu beyin her zaman her yere getirdiği mutluluğa engel olmayalım; hele evine getirmişken o mutluluğu.»

«Charity! Charity!» dedi kardeşi. Öyle yürekten seslenmişti ki adını taşıdığı erdemden imdat beklediği sanılabilirdi*.

«Merry, şekerim, verdiğin öğüt için çok teşekkür ederim,» diye cevap verdi Miss Pecksniff, muhteşem bir küçümsemeyle — laf aramızda öğüt möğüt veren olmamıştı — «ama **ben** onun kölesi değilim...»

«Hayır, istesen de olamazdın,» diye kesti lafını Jonas. «Onu herkes biliyor.»

* *«Charity» kelimesinin «iyilik», «hayır» anlamında olmasını ima ediyor. (Çev.)*

«Ne dediniz, bayım?» diye haykırdı Miss Pecksniff, keskin bir sesle.

«İşitmedin mi?» diye cevap verdi Jonas, bir sandalyeye çökerek. «Bir daha da söyleyecek değilim. Kalacaksanız, kalın. Gidecekseniz, gidin. Ama kalacaksanız terbiyenizi bozmayın.»

«Hayvan!» diye haykırdı Miss Peksniff, bir hışım kapıya doğru atılarak, «Augustus! Sen onun seviyesine inme!» Augustus pek ölgün ve hastalıklı bir şekilde yumruklarını sıkar gibi yapmıştı, «gel benimle, yavrucuğum,» diye bir çığlık attı Miss Pecksniff, «sana emrediyorum!»

Çığlık, Augustus'un geri dönüp Jonas'la dövüşe girişme yollu bir niyet göstermesi üzerine atılmıştı. Ama Miss Pecksniff ateşli genci çekti, Mrs. Todgers da itti ve Miss Pecksniff'in tiz perdeden çıkışmaları arasında üçü birden odadan çıktılar.

Bu süre içinde Jonas Tom'la kız kardeşini hâlâ görmemişti; çünkü kapı açıldığında arkada kalmışlardı, o da sırtını onlara dönüp oturmuş ve Miss Pecksniff'le atışmaları boyunca umursamaz görünüşüyle bu haksızlığa uğramış genç bayanın gazabını artırmak amacıyla gözünü hiç o yana çevirmemişti. Ancak şimdi karısı kekeleyerek Tom'un kendisini görmek için beklediğini söyleyebildi; Tom da ileri çıktı.

Onu görür görmez Jonas yerinden fırladı, dehşetli bir küfür savurarak, Tom'un kafasına indirmeye hazırlanır gibi sandalyeyi kavradı. Şüphesiz yapardı da bunu, ama öfkeden ve şaşkınlıktan karar veremedi ve soğukkanlı Tom sözünü işittirme fırsatını buldu.

«Dövüşe hazırlanmanıza gerek yok, bayım,» dedi Tom. «Söyleyeceklerim sizin işlerinizle ilgili ama ben sizin işlerinizi ne biliyorum, ne de öğrenmek istiyorum.»

Jonas öfkesinden konuşamıyordu. Kapıyı açtı ardına kadar; ayağını yere vurarak Tom'a çıkmasını işaret etti.

«Buraya sizi yatıştırmak niyetiyle ya da kendim hoşlandığım için geldiğimi düşünemezsiniz,» dedi Tom. «Onun için beni nasıl kabul ettiğinize ya da nasıl gönderdiğinize de bakacak değilim. Delirmedinizse lafımı dinleyin! Geçen gün geziye çıkarken elinize bir mektup vermiştim.»

«Vermiştin, namussuz!» diye bağırdı Jonas. «Bir gün onu

getirmenin hesabını ödeteceğim, bir başka eski hesapla birlikte!»

«Haydi, haydi,» dedi Tom, «boşuna tehditler savurmayın. Şunu anlamanızı istiyorum — anlaşılmasını istemem, sizden ve sizinle ilgili her şeyden uzak kalmayı tercih ettiğim için; sizin bana kötülük etmenizden korktuğum için değil — o mektupta yazılı olanlardan hiçbir şekilde haberim yok. Size verileceğini bile bilmiyordum; verişimin...»

«Ulan hâlâ konuşuyor!» diye bağırdı Jonas, sandalyeyi havaya kaldırarak, «Bir kelime daha söylersen beynini dağıtırım.»

Ama Tom gene diretip ağzını açınca Jonas bir vahşi gibi saldırıya geçti; Tom'un kendini koruyacak bir şeyi de olmadığı için bu hızlı ve azgın saldırıyla belki fena halde yaralanabilirdi de, ama Merry Tom'a Allah aşkına evden çıkmasını haykırarak aralarına attı kendini. Bu zavallının acısını, kız kardeşinin korkusunu sözünü dinletmenin, ayrıca da kuştüyü bir şilte gibi üstüne çullanan ve vücudunun ağırlığıyla onu merdivene doğru iten Mrs. Gamp'e karşı direnmenin imkânsızlığını gören Tom zorunlukla evi terk etti ve Nadgett'ın adını da söylememiş oldu.

Bu adı söylemiş olsaydı; Jonas, iğrenç kişiliğiyle, onu kızdırıp eskiden yaptığı o işi yaptırmamış olsaydı (son olaydan ötürü değil, bu eski hikâyeden ötürü o kadar nefret ediyordu Tom'dan); Jonas, Tom'un sayesinde hiç şüphelenmediği casusun adını o zaman öğrenebilseydi; o sıralarda kapkara sonucuna yaklaşan suçu işlemekten vazgeçebilirdi. Ama kaderini kendi eliyle hazırlıyordu; kuyusunu kendi eliyle kazıyordu; çevresinde koyulan karanlık kendi hayatının gölgesiydi.

Karısı kapıyı kapatmış kendisi de kapının önünde diz çökmüştü. Şimdi de kendi adına yalvararak ellerini kaldırmış, araya girdiği için kötü muamele etmemesini, kan dökülmesin diye bunu yaptığını söylüyordu.

«Öyle mi?» dedi Jonas, soluk soluğa, «Demek ben yokken görüştüğün dostların bunlar? Bu çeşitten insanlarla fesat kuruyorsun, öyle mi?»

«Hayır, hayır! Benim bu sırlardan hiç haberim yok, anlamıyorum zaten. Evden ayrıldığımdan beri sadece bir kere — iki kere — gördüm onları.»

«Ya!» diye terslendi Jonas, yaptığı düzeltmeyi hemen yakalayarak. «Bir kere, iki kere, öyle mi? Yani hangisi? İki ve bir, belki de, ha? Üç kere! Kaç kere gördün,utanmaz yalancı?»

Eliyle bir hareket yapınca Merry olduğu yerde çöktü. Anlamlı bir hareketti! Zalim bir gerçekle dolu!

«Kaç kere gördün?» diye tekrarladı.

«O kadar. Bir geçen gün, bir de bugün, bir de daha önce.»

Cevap verecekken saat çaldı. İrkildi, durup dinledi; zamanın ilerlemesi sırrı olan bir sözleşmeyi ya da başka bir konuyu hatırlatmıştı.

«Yerlerde sürünme öyle! Kalk ayağa!»

Kalkmasına yardı metti, daha doğrusu kolundan tutup çekerek kaldırdı.

«Beni dinle, küçük hanım; sebep yokken uluma öyle, yoksa sebep yaratırım. Bir daha onu bu evde bulursam ya da senin onu başka birinin evinde gördüğünü öğrenirsem fena ödetirim, pişman olursun. Benden izin olmadıkça benimle ilgili her konuda sağır ve dilsiz olmazsan, pişman olursun. Emirlerime tastamam uymazsan, pişman olursun. Dinle şimdi. Saat kaç?»

«Bir dakika önce sekizi çaldı.»

Dikkatle baktı karısına, sonra, kelimeleri ezberlemiş gibi tane tane konuşarak:

«Gece gündüz yoldaydım, yoruldum,» dedi. «Biraz para kaybettim. Bu da neşemi artırmadı. Akşam yemeğimi aşağıdaki küçük odaya koyarsın. Oradaki yatağı da yaparsın. Bu gece, belki yarın gece, orada yatacağım; yarın bütün gün uyuyabilirsem ne âlâ, çünkü uyumaya ihtiyacım var. Ev sessiz olsun. Beni de çağırma. Anlaşıldı mı? Beni çağırma. Başka kimseyi de yanıma bırakma. Bırak uyuyayım orada.»

Merry bu isteklerin yerine getirileceğini söyledi. Hepsi bu kadar mıydı?

«Neyin hepsi? İlle sorular sorup burnunu bir şeylere sokman mı gerekiyor?» diye tersledi öfkeyle. «Daha neyi öğrenmek istiyorsun?»

«Senin bana söylediğinden başka bir şey öğrenmek istemiyorum, Jonas. Aramızda güven umudundan çoktan vazgeçtim!»

«Yok, bir de vazgeçmeyecek miydin!» diye homurdandı.

«Ama bana isteklerini söylersen boyun eğer ve seni memnun etmeye çalışırım. Bununla da övünmüyorum. Çünkü babam da, ablam da dostum değiller, yapayalnızım. Son derece alçak gönüllü ve itaatkârım. Direncimi kıracağını söylemiştin, bunu başardın. Bir de kalbimi parçalama şimdi!»

Bunları söylerken elini omzuna koymaya cesaret etmişti. Jonas, gururu okşandığı için buna ses çıkarmadı ve bütün alçak, bayağı, ucuz, acınası ruhu, o an, çirkin ve kötü gözlerinden Merry'ye baktı.

Sadece bir an — çünkü gene aynı aceleci tavırla kendi içindeki bir şeye yöneldi — ilgisiz ve asık bir suratla isteklerini hemen yürürlüğe koyarak itaatkârlığını göstermesini söyledi. Merry odadan çıkınca odada bir aşağı bir yukarı gezindi dört beş kere; sağ elini bir şey tutuyormuş gibi sıkıyordu hep; oysa bir şey tuttuğu yoktu, boştu eli. Gezinmekten sıkılınca bir sandalyeye düşer gibi oturdu, sağ kolunun yenini sıyırarak kolunu gözden geçirdi, gücünü ölçmek ister gibi; o anda bile sağ yumruğu sıkılıydı.

Yere bakarak düşünürken Mrs. Gamp içeri girip küçük odanın hazır olduğunu bildirdi. Kavgaya karıştıktan sonra nasıl karşılanacağını bilmediği için Mrs. Gamp patronun ilgisini çekmenin ve öfkesini yatıştırmanın yolu olarak Mr. Chuffey'ye derin bir ilgi göstermeyi seçmişti.

«Şimdi nasıl, efendim?» dedi.

«Kim?» diye haykırdı Jonas, başını kaldırınca onu gördü.

«Hay Allah,» dedi kadın, bir gülümseme ve bir reveransla. «Ben de ne akılsızım. Siz yoktunuz o garip hal gelince. Hiç böyle tuhaflaşan kimse görmemiştim hayatımda; yalnız onun yaşında bir başka hasta bakmıştım bir zamanlar, gümrükte çalışan biri — adı da Mrs. Harris'in babasının adıydı — çok iyi bir şarkıcıymış, Mr. Chuzzlewit, bir harpin bas telleri gibi bir ses; işte onu tutmaya altı kişi az gelirdi, ağzı mağzı köpürürdü ki, bir felaket!»

«Ha, Chuffey mi?» dedi Jonas, ihtiyar yazıcıya yaklaştığını görünce, o da baktı ihtiyara.

«Zavallının öyle ateşi var ki,» dedi Mrs. Gamp, «ütü koyup ısıtabilirsiniz. Zaten söylediği laflardan da belli ya!»

«Söylediği mi?» diye irkildi Jonas. «Neymiş söylediği?»

Mrs. Gamp elini kalbine koydu, çarpıntısını durdurmak için, sonra gözlerini devirerek titrek bir sesle cevap verdi:

«Hayatımda duyduğum en kötü şeyleri söylüyor, Mr. Chuzzlewit! Mrs. Harris'in babası hiç söylemezdi öyle şeyler, bazısı söyler bazısı söylemez, yalnız kendine gelince 'Sarah Gamp nerede?' diye sorardı, o kadar. Ama vallahi, efendim, Mr. Chuffey yukarıda yatan ölü kim diye sorunca...»

«Yukarıda yatan ölü kim!» diye tekrarladı Jonas; dehşet içinde ayağa kalkmıştı.

Mrs. Gamp yutkunur gibi başını sallayıp devam etti:

«Yukarıda yatan ölü kim; böyle İncil gibi konuşuyor; sonra bir de tek evladı olan Mr. Chuzzlewit nerede diye sordu; derken yukarı çıkıp odaları gezip gene geldi aşağı, kirli işler filan diye kendi kendine bir şeyler mırıldana mırıldana; çok korktum, hiç inkâr etmem, Mr. Chuzzlewit, hani biraz alkollü bir şey almasam — nadiren kullanırım, şahsen — ama nerede bulunduğunu bilmek isterim — ihtiyacım olunca — insan ne zaman gerekli olur bilemiyor, dünyanın hali belli değil.»

«Hay bunak, çıldırmış iyice!» diye haykırdı Jonas; iyice huzuru kaçmıştı.

«Ben de aynı fikirdeyim, efendim,» dedi Mrs. Gamp, «açıkça söylüyorum, bakın. Bana kalırsa, efendim, Mr. Chuffey'nin bakıma ihtiyacı var (özür dilerim, hatırlattığım için) sevgili hanımınızı da böyle üzüp yormaması için.»

«Ne, kim aldırıyor onun lafına?» dedi Jonas.

«Aldırmasa da yoruyor, efendim,» dedi Mrs. Gamp. «Kimsenin aldırdığı yok ama herkesin ayağının altında.»

«Hıh! Haklısın,» dedi Jonas, bu konuşmanın konusunu kuşkulu kuşkulu süzerek. «Bir odaya tıkıp kilitlemek aklımdan geçmiyor değil.»

Mrs. Gamp ellerini ovuşturdu, ve gülümsedi, ve başını salladı, ve bir iş kokusu aldığı için anlamlı anlamlı burnunu çekti.

«Siz... bu budalaya siz bakabilir misiniz, üst katta bir odada?» diye sordu Jonas.

«Ben ve bir arkadaşım nöbetleşe bakabiliriz, Mr. Chuzzlewit,» diye cevap verdi hastabakıcı; ücretimiz yüksek değildir,

keşke daha alçak olabilse, ve yabancı olunmadığı düşünülerek indirim yapılmıştır. Ben ve Betsey Prig, efendim, uygun bir şekilde alabiliriz Mr. Chuffey'yi,» dedi Mrs. Gamp; başını yana eğerek bir baktı ihtiyara, üzerinde sıkı pazarlık edilmesi gereken bir malı gözden geçirir gibi, «ve sizi her bakımdan memnun ederiz. Betsey Prig'in deli vakalarında çok tecrübesi vardır, idare etmesini iyi bilir; mesele çıkardıkları zaman ateşin önüne koyacaksınız, hemen uslanırlar.»

Mrs. Gamp bunları anlatırken Jonas gene odayı arşınlamaya başlamıştı; hem yürüyor, hem de belli etmeden ihtiyarı süzüyordu. Durdu ve bir soru sordu:

«Bu adama bakmam gerek herhalde, yoksa bir işler karıştırabilir. Ne dersiniz?»

«Ne demezsiniz!» diye cevap verdi Mrs. Gamp. «Tecrübeme dayanarak söyleyebilirim ki, çok işler karıştırabilir, efendim.»

«İyi ya! Şimdilik bakarsınız ona — durun bakalım — öbür günden sonra öteki kadın gelsin, bakalım anlaşabilecek miyiz? Gece dokuz ya da onda diyelim. Şimdilik siz ona bakın ve kimseye anlatmayın. Tamamen delirmiş«»

«Zırdeli!» diye haykırdı Mrs. Gamp. «Zır zır deli!»

«Siz bakın öyleyse; bakın da bir iş karıştırmasın; söylediğim şeyi de unutmayın.»

Mrs. Gamp kendisine söylenen her şeyi tekrarlarken ve belleğini, güvenilirliğini beğendirmek için namlı Mrs. Harris'in hayranlık verici özdeyişleri arasında seçmeler yaparken Jonas da kendisine hazırlanan küçük odaya indi ve ceketini, ayakkabılarını çıkarıp dışarı bıraktı, sonra da kapıyı kapatıp kilitledi. Kilitlerken, anahtarın delikten bakacaklara engel olacak şekilde kilide girmesine dikkat etti; bütün bu tedbirlerden sonra yemeğini yemeye oturdu.

«Mr. Chuff,» diye homurdandı, «**seninle** başa çıkmak oldukça kolay olacak. İşleri yarım bırakmak oluyor, ben de burada olduğum sürede senin icabına bakarım. Ben gittiğimde ne istersen söylersin. Ama çok garip şey,» diye ekledi; el sürmediği tabağı önünden itip ayaklanarak gezinmeye başladı, «tam şu sırada böyle zırvalamaya başlaması.»

Küçük odayı boydan boya birkaç kere arşınladıktan sonra başka bir iskemleye oturdu.

«Tam şu sırada diyorum ama, belki de bu oyunu baştan beri sürdürüyordu. Koca moruk! Tıkarım senin ağzını!»

Gene aynı huzursuz ve kararsız tavrıyla odada dolaşmaya koyuldu; sonra karyolaya oturdu, çenesini eline dayayıp gözünü masaya dikti. Uzun bir süre baktıktan sonra yemeği hatırladı; ilk başta oturduğu iskemleye yeniden çöküp oburca tıkınmaya başladı; acıkmış gibi değil de, bu işi böyle yapmaya karar vermiş gibi. Bolca da içti; bazen bir yudum alırken kalkıp dolaşıyor, iskemlesini değiştirip gene dolaşıyor, sonra gene bir kurt gibi aceleyle masaya saldırıyordu.

Ortalık kararıyordu artık. Akşam karanlığı geceye dönüşürken sanki kendi içinden çıkan bir başka karanlık gölge yüzünü kapladı ve yavaş yavaş değiştirdi. Yavaş yavaş; karardıkça kararı; soldukça soldu; karanlık kapladıkça kapladı; sonunda içi dışı kapkara geceye kesti.

Kapandığı oda zemin katta, evin arka tarafındaydı. Akşamları beşten, altıdan sonra hemen hiç kimsenin ayak basmadığı, zaten herhangi bir saatte sokak olarak kullanılmayan üstü kapalı dar bir pasaja ya da çıkmaz sokağa açılan bir kapısı vardı odanın. Çıkmaz, yakınlarda bir sokağa açılırdı.

Bu odanın yeri, hatırlanamayacak kadar eski bir zamanda bir avluydu; büro olarak kullanılmak üzere bugünkü şekline sokulmuştu. Ama yapan adamla birlikte yararlılığı da ölüp gitmişti; bazen yedek bir yatak odası yerine konmuş, bir aralık da (ama yıllar önce) ihtiyar yazıcının odası olmuştu ama Anthony Chuzzlewit ve oğlu tarafından pek fazla rahatsız edilmemişti. Mahzen gibi, lekeler içinde, rutubetli, küflü bir odaydı; su boruları vardı duvarlarında ve bunlar geceleyin, başka her şey sessizken, birdenbire guruldamaya başlarlardı boğazlanırmış gibi.

Çıkmaz sokağa açılan kapı çok uzun bir zamandan beri açılmamıştı; ama anahtarı her zaman belli yerinde asılı dururdu ve şimdi gene oradaydı. Paslı olacağını biliyordu, hazırlıklıydı; cebinden küçük bir yağdanlıkla bir kalem tüyü çıkardı ve bunlarla kilidi de, anahtarı da dikkatle sildi. Bütün bunları yapar-

ken ceketi sırtında değildi ve yere çorabıyla basıyordu. Sonra gene aynı kılıkta usulca yatağa girdi, yatağın içinde kendini oradan oraya atarak epey ses çıkardı. Bu huzursuzluğuyla kolay oldu bunları yapması.

Bir süre sonra kalktı ve dönüşünde özel olarak bu odaya koydurduğu çantasından bir çift kaba saba ayakkabı çıkardı, bunları giydi; bir de, köylülerin giydiği çeşitten deri pantolon çıkardı. Bunu da oyalana oyalana giydi. Son olarak kaba kumaştan bir elbise geçirdi sırtına ve bir de fötr şapka giydi — kendininkini özel olarak yukarıda bırakmıştı — sonra elinde anahtarla kapının dibine çömelip bekledi.

Işık yoktu; kasvetli, uzun, feci bir zaman geçti. Yakın bir kilisenin çancıları prova yapıyorlardı ve çanların sesi bir felaketti. Allahın belası çanlar sanki kapıda durup dinlediğini biliyorlardı da hep bir ağızdan bütün şehre yaymaya çalışıyorlardı! Susmayacak mıydı bunlar?

Sustular, sonunda; o zaman da sessizlik öyle yeni ve korkunçtu ki çok beter bir gürültünün uvertürü gibiydi. Sokakta ayak sesleri! İki adam. Ayaklarının ucuna basarak uzaklaştı kapıdan, sanki tahtanın ötesinden onu göreceklermiş gibi.

Konuşarak geçtiler. Yakınlardaki bir kazıda geçen gün bulunan bir iskelet üstüneydi konuşmaları. Adamın bir cinayete kurban gittiği tahmin ediliyordu. «Görüyorsun ya, cinayetler her zaman ortaya çıkmıyor,» dedi bir tanesi, köşeyi dönerlerken.

Şşşt!

Anahtarı kilide sokup çevirdi. Kapı biraz direndi ama az sonra açıldı ağır ağır; ağzında bir ateş duygusu, pas, toz, toprak ve çürük tahta tadı vardı. Dışarı baktı; çıktı; kapıyı kilitledi.

Kaçarken ortalık çok sessizdi.

XLVII. BÖLÜM

Mr. Jonas ile Arkadaşının Girişimlerinin Sonu.

Karanlık sokaklarda yürüyen insanlar, sinsi sinsi arkalarından yaklaştığında, sebebini bilmeden ürpermediler mi? Uyuyan hiçbir çocuk yatağına düşen, masum uykusunu kaçıran suçlu gölgesini seçemedi mi o geçerken? Hiçbir köpek ulumadı, onu parçalamak için zincirini koparmaya çalışmadı mı? Elindeki işin kokusunu alan hiçbir sıçan onun sağlayacağı ziyafet düşüncesinin verdiği oburlukla ardı sıra tünelini kazıp onu izlemeye kalkışmadı mı? İkide bir dönüp geriye bakması, acele adımlarının tozlu kaldırıma hâlâ kuru kuru mu bastığını, yoksa Kabil'in çıplak ayaklarını lekeleyen kırmızı çamurla ıslak ve pıhtılı mı olduğunu görmek için miydi?

Ana batı yoluna erişecek şekilde yürüyordu ve bu yola çıkması uzun sürmedi; bir ara bir şeye bindi, sonra inip gene yürümeye koyuldu. O yaya yürürken gelen bir posta arabasının tepesinde epey gitti; araba başka yola sapınca bir posta arabasının sürücüsüne para vererek biraz da onunla yol aldı; sonra tarlalara daldı ve tekrar yola çıkıncaya kadar kestirmeden giderek bir iki mil de böyle kazandı. Sonunda, planı gereğince, durabildiği her konakta duran, şimdi sürücüyle yardımcısının yemek yemeleri için bir meyhanenin önünde durmuş olan ağır, tangır tungur gece postasına yetişti.

Bu arabada dışarıda bir yeri pazarlıkla aldı. Gitmek istediği yerin birkaç mil yakınına gelinceye kadar ayrılmadı bu arabadan, bütün gece aynı yerde oturdu.

Bütün gece! Herkes geceleri bütün doğanın uyuduğunu sanır. Jonas'ın pek iyi bildiği gibi yanlış bir sanıdır bu.

Soğuk, parlak, ışıltılı derelerde, ırmaklarda balıklar uyukluyorlardı belki; ağaçların dallarına tüneyen kuşlar da; ve ahırlarında, çayırlarında hayvanlar sessizdiler; ve insanlar uyuyordu. Ama ne çıkar bunlardan, heybetli gece uyanıktı, gözünü kırpmıyordu, ışığıyla olduğu kadar karanlığıyla da nöbetteydi!

Görkemli ağaçlar, ay ve parıldayan yıldızlar, hafifçe esen rüzgâr, gölgelik yol, geniş, parlak çayır, hepsi nöbet tutuyordu; sessizlik ne kadar derinse, nöbette de o kadar uyanık ve tetikteydiler sanki.

Ama o uyudu. Tanrı'nın bu nöbetçileri arasında uyuyor ve yolculuğunun amacını değiştirmiyordu. Huzursuz uykusu arasında unutacak olsa gene düşlerine sızıyor, uyandırıyordu onu. Ama uyanıp da pişman olduğu ya da niyetinden vazgeçtiği yoktu.

Bir seferinde yatağında sakin sakin yattığını gördü düşünde, mehtaplı geceyi ve araba tekerleklerinin gürültüsünü düşünürken ihtiyar yazıcı kapıdan başını uzatıp eliyle çağırmıştı. Bu işaret üstüne hemen kalktı — giyinikti, o sıra giydiği elbiseler vardı üstünde — ve onu izleyerek garip bir şehre geldi. Burada sokakların adları ona yabancı gelen harflerle duvarlara yazılmıştı; bundan bir rahatsızlık duymadı çünkü düşünde bu şehre daha önce geldiğini hatırlıyordu. Bu sokaklar dimdikti, uçurum gibiydi, birinden ötekine geçmek için merdivenlerden inmek gerekti ve merdivenler kısa kalıyordu, iplere sarılmak gerekti ve iplere asılınca tok sesli çanlar çalıyor, ipe tutunup sağa sola sallanılıyordu ama bütün bunlar hafif bir korku dışında bir duygu vermedi ona; bütün derdi kılığıydı, orada yapılacak olan, kendisinin de katılmak için geldiği bir bayram vardı ve kılığı buna uygun değildi. Sokaklar daha şimdiden dolup taşmaya başlamıştı; derken sokağın bir ucundan binlerce insan belirdi, yollara çiçek serpiyor ve beyaz atlara binmiş gelen birilerine yol açıyorlardı ki ansızın kalabalığın içinden korkunç bir yaratık fırladı ve dünyanın Kıyamet Gününün geldiğini haykırdı. Feryatlar yaygınlaştı ve sonra herkes Son Yargıya koşmaya başladı, itişe kakışa; sıkışıklık gitgide arttı ve birden arkadaşıyla (o da durmadan değişiyordu, kimsenin gidip geldiğini görmediği halde iki dakika bile aynı adam olarak kalmıyordu) kenarda bir verandada durup korkuyla kalabalığın akışını seyre başladılar; geçenler arasında tanıdıkları vardı, tanımayıp tanıdığını sandığı birçok kişi de vardı; birdenbire başlardan biri çabalanarak ötekilerin üzerine yükseldi — mosmor, ölü, gene de tanıdığı zamanlardaki gibi — ve onu bu korkunç günü seçmekle suçladı. Yaklaştılar. Sopayı tuttuğu elini kur-

tarıp vurmayı o kadar kurduğu darbeyi vurmaya çalışırken uyanıp uyanık zamanının amacını hatırladı ve güneşin doğduğunu gördü.

Güneşin doğmasına sevindi. Hayat vardı, kıpırtı vardı, hareket içinde dünya gündüzün dikkatini dağıtıyordu. Gecenin gözüydü — kirli düşüncelerini izlemeye o kadar boş zamanı olan uyanık, tetikte, sessiz, dikkatli gece — onu en çok korkutan. Gecenin ışıltısı yoktur. Şan bile, kalabalık bir savaş meydanında, geceleyin fazla görkemli görünemez. Öyleyse Şan'ın kandaşı, piç Cinayet kim bilir ne düşük görünür!

Evet! Lamı cimi yoktu artık, gizlisi saklısı da kalmamıştı. Cinayet. Adam öldürmeye gelmişti.

«Burada ineceğim,» dedi.

«Şehre varmadan mı?» dedi sürücü.

«İstediğim yerde inerim, tamam mı?»

«İstediğin yerde bindiğin gibi istediğin yerde inersin. Seni kaybettik diye kalbimiz kırılmaz, bir daha hiç bulamasak gene kırılmaz. Biraz daha çabuk tut elini. O kadar.»

Yardımcı inmiş, yolda bekliyordu para almak için. Tasarladığı işin verdiği kuşkuları bir türlü zihninden atamadığı için bu adamı da fazla meraklı buldu.

«Ne bakıyorsun, bir şey mi var?»

«Pek hoş bir şey yok herhalde,» diye cevap verdi adam. «Falını söyleyim biraz istersen. Bu suratla boğulmazsın kolay kolay.»

Cevap verecek zaman bulamadan arabacı kırbacını şaklatıp yoldan çekilmesini söyleyerek diyaloğu kesti. Aynı anda yardımcı da yerine sıçradı ve araba hareket etti; arabadakiler gülüyor, Jonas da arkalarından yumruğunu sallıyordu. Ama biraz düşününce bu durum hoşuna gitti, çünkü basit bir köylü sanmışlardı onu. Kılığını iyi değiştirdiğine inandı.

Yol kıyısında — ama hemen orada değil, iki üç mil ileride — bir çalılığa girdi ve bir çitten kalın, sert, budaklı bir sopa çıkardı; bir saman yığınının dibine çöküp sopayla uğraştı, kabuğunu soydu, tepesini topuz biçiminde yonttu bıçağıyla.

Gün geçiyordu. Öğle, öğle sonrası, akşam. Günbatımı.

Bu durgun ve huzur verici vakitte, arabaya binmiş iki adam tenhaca bir yolu kullanarak şehirden çıktı. Mr. Pecksniff'in

Montague ile yemek yemek üzere sözleştiği gündü bu. Sözünü tutmuştu ve şimdi evine dönüyordu. Montague da onu geçirmeye çıkmıştı ve az sonra Peksniff'in göstereceği sevimli bir kır yolundan şehre dönecekti. Jonas planlarını biliyordu. Onlar yemekteyken avluda gezinmiş, verdikleri emirleri dinlemişti.

Bağıra çağıra, büyük bir neşeyle konuşuyorlardı, sesleri çok uzaktan işitilebiliyor, atlarının, arabalarının gürültülerini bile bastırıyordu. Ayrılacakları noktaya böyle gürültülü patırtılı geldiler. Orada durdular.

«Zaman ne çabuk geçti. Ne kadar da çabuk geçti,» dedi Mr. Pecksniff. «Ama işte burası, aziz dostum. Bu yoldan ayrılmayın, yolunuza küçük bir koru çıkacak. Oradan da dosdoğru geçin. Gerçi yol koruda biraz daralır ama, görmemenize imkân yok. Bir daha ne zaman görüşürüz? İnşallah yakındır?»

«İnşallah,» diye cevap verdi Montague.

«İyi geceler!»

«İyi geceler. İyi yolculuklar!»

Mr. Pecksniff iyice uzaklaşıncaya kadar dönüp dönüp selamlar gönderdiği için Montague da gülümseyerek yolda durdu ve el salladı. Ama yeni ortak gözden kaybolup bu gösteri gereksizleşince yol turnikesinin üstüne öyle değişmiş bir halde oturdu ki on yıl yaşlanmış gibiydi.

İçkiden kızarmıştı ama neşeli değildi. Planı başarıya ulaşmıştı ama sevinçli değildi. Uzun süre oynamak zorunda olduğu güç rol onu yormuştu belki ya da akşam saati vicdanına bir şeyler fısıldamıştı veya belki de (böylesi de olabilir, olmuştur) üstüne bir gölge çöküyor, yaklaşan alınyazısının belli belirsiz sezgisi dışında bütün düşüncelere kapılarını kapıyordu.

İnsan bedeninde rüzgârın, yağmurun, donun geleceğini önceden bilen ve damarcıklarına sinip çekilen sıvılar varsa (ki olduğunu biliyoruz); kan da kendi içindeki özelliklerle kendisini dökmek üzere birtakım ellerin kalktığını sezemez mi ve onun damarlarında o anda aktığı gibi soğuk soğuk akamaz mı?

Öylesine soğuktu kanı, hava sıcak olduğu halde; öylesine ölgündü, gökyüzü pırıl pırıl olduğu halde; onun için titreyerek kalktı yerinden ve acele acele yürümeye başladı. Ama birdenbire

durdu gene; yoldan mı yoksa patikadan mı döneceğine karar veremedi bir süre.

Sonra patikaya saptı.

Batan güneş bütün ihtişamıyla yüzüne vurmuştu. Kuşların cıvıltısını işitiyordu. Çevresi güpgüzel çiçeklerle doluydu. Uzakta toprak damlı yoksul evleri görünüyordu; tepesinde bir haç takılı bir kilise kulesi yükseliyordu kendisiyle yaklaşan gece arasında.

Bütün bu şeylerin anlattığı dersi hiçbir zaman öğrenmemişti; hep alay etmişti, yüz çevirmişti bunlara; ama yokuş aşağı inmeden önce akşam manzarasına kederli kederli baktı. Sonra vadinin derinliklerine doğru yokuş aşağı vurdu kendini.

Böylece koruya geldi — sık, ağaçlık, gölgelik bir koruydu — patika içinden kıvrıla kıvrıla geçiyor, incecik bir keçi yolu oluyordu. Koruya dalmadan önce duraladı; sessizlik neredeyse ürkütücüydü.

Güneşin son ışınları yatık yatık sızıyordu içeri, vurduğu ağaçlar, dallar arasında altın bir ışık yolu yapıyordu ama bu bile daha o bakarken sönmeye, ağır ağır bastıran alacakaranlığın önünden yavaşça çekilmeye başlamıştı. Ortalık öyle sessizdi ki bazı kocamış ağaçların gövdelerindeki yumuşak ve sinsi yosun sanki sessizlikten doğmuştu, onun öz yavrusuydu. Kış kasırgalarının devirdiği şu öteki ağaçlar tam yere düşmemiş de yanlarındaki başka ağaçlara takılmışlardı, çıplak ve kavruk yatıyorlardı onların yapraklı kollarında, sanki düşüp de gürültüleriyle genel sessizliği bozmak istemiyorlarmış gibi. Korunun yüreğine, içlerine doğru her yandan sessizlik sayvanları açılıyordu; gökyüzüne açık bir dehliz, bir koridor, bir kemer gibi başlıyor, sonra kopkoyu ve yemyeşil bir esrar yumağı haline geliyordu; bu yeşilliğin içinde budaklı kökler, yumru yumru dallar, sarmaşık kaplı gövdeler, titreyen yapraklar ve ihtiyar ağaçların kabuğu soyulmuş gövdeleri çok güzel bir kargaşalık içinde seçilebiliyordu.

Gün ışığı ölür ve akşam çökerken, koruya girdi. Yoluna çıkan dikenleri ya da eğik dalları iterek yavaş yavaş koruya gömüldü. Bazen bir açıklıktan geçtiği görülüyor ya da kırılan bir

dalın çatırtısı yerini bildiriyordu; ama az sonra ne görüldü ne de işitildi.

Kimse ne gördü ne işitti onu; bir kişi dışında. Bu adam, korunun öbür yanında dalları ve yaprakları aralayarak yola atladı az sonra.

Geride ne bırakmıştı ki böyle cehennemden kaçar gibi atlaya zıplaya kaçıyordu korudan?

Öldürdüğü adamın cesedini bırakmıştı. Sık ağaçlı, tenha bir yerde, geçen yıldan kalma meşe ve gürgen yapraklarının arasında, yüzükoyun düşmüş, kalmıştı. Başına yastık olan yapraklara akıyor, onları ıslatıyordu kanı. Batak toprağa karışıyordu, insanlardan saklanmak istercesine; aralarından geçtiği yapraklar kıvrık kıvrıktı, sanki bu cansız şeyler onu itiyormuş, tiksinti içinde ona değmekten kaçınıyorlarmış gibi; bütün yaz gecesini yeryüzünden gökyüzüne kadar boyayan koyu, koyu bir sıvı akıyordu.

Bu işi yapan öyle vahşice fırladı ki korudan geçerken kopardığı dal parçaları, yapraklar uçuştu havada ve kendisi de o hızla otlara serildi. Ama çabucak ayaklanıp kalktı, bir çitin yanı sıra neredeyse emekler gibi hızlı hızlı giderek yola yaklaştı. Yola varınca da hızlı adımlarla Londra'ya doğru yürümeye başladı.

Yaptığı işe pişman değildi. Düşününce korkuyordu — düşünmediği bir zaman var mıydı? — ama pişman değildi. Korudan çok korkmuştu içindeyken; ama cinayeti işleyip korudan da çıkınca korkusu şimdi garip bir şekilde evde kapalı bıraktığı karanlık odada yoğunlaşmıştı. Odanın korkusu korunun korkusundan kat kat fazlaydı. Şimdi oraya döndüğü için, karşılaştıralamayacak kadar berbat ve korkunç bir yerdi oda, korudan. İğrenç sırrı odada gizliydi ve bütün korkuları oradaydı; koruda korkulacak hiçbir şey yoktu ona sorsanız.

On mil kadar yürüdü; sonra bir birahanede durup, çok geçmeden Londra'ya döneceğini bildiği arabanın gelmesini bekledi; bunun gelirken bindiği araba olmayacağını da biliyordu, çünkü başka bir yerden geliyordu. Kapının dışındaki banka, pipo içen bir adamın yanına oturdu. Bira ısmarlayıp biraz içtikten sonra birazını da bu adama sundu; adam teşekkür edip bir yu-

dum çekti. Adam her şeyi bilse, kendisiyle aynı bardaktan içmek istemezdi diye geçirdi içinden, bilinçsizce.

«Güzel bir gece!» dedi adam. «Gurup da çok güzeldi.»

«Görmedim,» dedi acele acele.

«Görmediniz mi?» diye sordu adam.

«Nereden göreceğim, uyuyordum!»

«Uyuyordunuz! Ha, o başka. «Adam böyle birdenbire parlamasına şaşırmış gibiydi, onun için başka bir şey söylemeden piposunu içmeye devam etti. Öyle otururlarken içeriden kapı vurulur gibi bir ses işitildi.

«O ne?» diye haykırdı Jonas.

«Vallahi bilmem,» diye cevap verdi adam.

Jonas başka bir şey sormadı, çünkü zaten istemeden haykırmıştı. Ama şu anda kapalı odayı düşünüyordu; özel bir durum ortaya çıktığı için kapıyı vurmaları ihtimalini; cevap alamayınca telaşlanacaklarını; kapıyı kıracaklarını; odayı boş bulacaklarını; dışarı açılan kapıyı kilitleyip kılığını değiştirmeden evine girmesi imkânını yok edeceklerini; bundan söylentiler çıkardı, söylentiden durum anlaşılırdı, durum anlaşılınca idam. Tam bu anda da, garip bir rastlantı sonucu, içeriden kapı vurulmaya başlanmıştı.

Ses hâlâ devam ediyordu; yarattığı korkunç gerçekliğin uyarıcı yankısı gibi. Oturup dinlemeye dayanamadığı için parasını ödeyip yeniden yola koyuldu. Bütün gün bilmediği yerlerde sine sine dolandığı, gece vakti ıssız bir yolda, olmadık bir kılıkta ve karmakarışık bir kafayla gezindiği için sık sık durup çevresine bakıyor, düş gördüğünü umuyordu.

Hâlâ pişman değildi. Hayır. Adamdan fazlasıyla nefret etmiş, bu kurtuluş için çok zamandır, çok umutsuz bir şekilde hazırlanmıştı. Her şeyi baştan yapmak gerekse gene yapardı. Kötü, kinci tutkuları kolay yatışır cinsten değildi. Şu anda da cinayeti işlediği anda olduğundan daha fazla pişmanlık duymuyordu.

Korku ve dehşet sarmıştı. Beklemediği bir ölçüye varmıştı korkusu ve elinden bir şey gelmiyordu. Evdeki o odadan ölesiye korkuyordu. Garip, canice, çılgınca bir şekilde, yalnız kendi için korkmuyor, kendinden de korkuyordu; kendini de sanki odanın

bir parçası sayarak — orada bulunması gereken ama bulunmayan bir şey — onun esrarengiz korkusunu kendine de taşırmıştı; çirkin odayı getiriyordu gözünün önüne, iki gecenin karanlık saatleri boyunca yalancı ve sessiz, yalancı ve sessiz; içinde debelendiği yatak, içinde yok kendisi, ama orada biliniyor; bir bakıma kendi hortlağı, hayaleti olmuştu ve aynı anda hem hayalet hem de hayaletin saldırısına uğrayan kişiydi.

Araba gelince — uzun sürmedi gelmesi — dışarıda bir yer ayarladı ve dörtnala eve yaklaşmaya başladı. Şimdi de, çoğu köylü olan insanların arasında arkada gelirken, cinayetten haberli olduklarından, cesedin bulunduğunu söyleyeceklerinden korkmaya başlamıştı; oysa, çok iyi bildiği gibi, olayın yeri ve zamanı düşünülürse mümkün değildi bu. Biliyordu ve onların bilmeyişini olayların doğal sonucu saymaması için hiçbir neden yoktu, ama gene de onların bilmeyişi onu teşvik ediyordu. O kadar teşvik ediyordu ki cesedin hiç bulunmayacağına inanır gibi oldu ve bu ihtimali kurmaya başladı. Bu noktadan yola çıkıp zamanı kendi suçlu düşüncelerinin hızlı akışına göre ölçerek, kan dökülmeden önce olanları ve aklından bir türlü çıkmayan karışık ve uyarsız bir alay düşünceyi böyle bir açıdan ele alarak, cinayetin eski bir cinayet olduğuna ve henüz ortaya çıkmadığı için emniyette olduğuna inanmaya başlamıştı gün ağarırken. Henüz! Oysa güneş koruya bakmış, altın ışığıyla bir ölünün yüzünü aydınlatmıştı, dün gece sağ gördüğünde cennet düşüncesini zihnine sokmaya çalıştığı adamın!

Ama işte Londra sokaklarına gelmişlerdi. Ssss!

Daha topu topu beş olmuştu saat. Kimse görmeden dönebilecekti evine, sokaklar insanlarla dolmadan, yakalanmasına yol açacak bir şey olmadıysa daha. Arabacının atları durdurmasını beklemeden atladı aşağı, yan sokaklara gire çıka evine yaklaştı. Yaklaştıkça ihtiyatı artırıyordu; önce durup sokağı iyice gözden geçiriyor, bir sokağı hızla süzülerek geçince durup ikincisini inceliyordu.

Katilin suratı belirdiğinde çıkmaz sokakta kimse yoktu. Ayaklarının ucuna basarak, sanki kendisini uyandırmaktan korkuyormuş gibi yaklaştı kapıya.

Dinledi. Hiç ses yoktu. Titreyen eliyle anahtarı çevirirken ve

diziyle kapıyı hafifçe itip açarken öldürücü bir korku her yanını sarmıştı.

Ya karşısında öldürdüğü adamı görürse!

Korkuyla acele bir göz attı odaya. Ama hiçbir şey yoktu içeride.

İçeri girdi, kapıyı kilitledi, anahtarı şöminede küle, kire sürttü iyice, eskisi gibi kirli paslı görünsün diye, sonra eski yerine astı. Köylü elbiselerini çıkarıp geceden önce götürüp nehre atmak üzere bir bohça yaptı, dolaba kilitledi. Bu tedbirleri aldıktan sonra soyunup yattı.

Örtülerin altında yatarken içindeki susuzluk, içinde yanan ateş, görünmez olunca artan dehşeti odanın; haberi getirecek olan kapı vurulmasına başlangıç olacak sese hiç benzemese bile, en ufak sese dikkat kesilmesi, dinlemenin sancısı; durup dururken yaptığı işin yüzünde yazılı olduğundan korkarak fırlayıp aynaya bakması; kendi yüreğinin «Katil, Katil, Katil» diye vurduğunu işitmesi; bunlar gibi korkunç doğruları dile getiren kelimeler olabilir mi?

Sabah ilerledi. Evde ayak sesleri işitildi. İstorların çekildiğini, pancurların açıldığını işitti; arasıra kendi kapısının dışında hafif adım sesleri duyuyordu. Birkaç kere seslenmek istedi, ama ağzı kum doluymuşçasına kurumuştu. Sonunda yatağında doğrulup oturdu ve seslendi:

«Kim o?»

Karısıydı.

Saati sordu. Dokuzdu.

«Dün kimse bu kapıyı çaldı mı?» diye kekeledi. «Bir şey işitir gibi oldum; ama kapı kırılmadıkça benden cevap alamazdınız.»

«Kimse gelmedi,» dedi karısı. Bu iyiydi işte. Cevabını soluğu kesilerek beklemişti. Bu rahatlattı onu, rahatlayabileceği ölçüde.

«Mr. Nadgett görmek istedi,» dedi karısı, «ama yorgun olduğunu, rahatsız edilmek istemediğini söyledim. Çok önemli bir şey olmadığını söyleyip gitti. Sabah havalandırmak için oda-

mın penceresini açarken, erkenden, sokaktan geçtiğini gördüm; ama bir daha gelmedi.»

Bu sabah sokaktan geçmiş! Hem de erkenden! Jonas onunla kendisinin de karşılaşabileceği ihtimalini ürpererek aklından geçirdi. Herkesten kaçan, kendi sırlarını saklayan — ve hiçbir şey görmeyen — o adamla karşılaşmak bile kötüydü.

Kahvaltısını hazırlamasını söyledi ve yukarı çıkmaya hazırlandı, odaya girerken dışarıda bıraktığı elbiseleri giydi. Yaptığı işten sonra kendi eviyle ilk karşılaşmadan gizli gizli korktuğu için küçük bahaneler bulup orada oyalandı, yüzüne bakmadan onu görsünler diye; giyinirken kapıyı aralık bıraktı; sesine alışsınlar diye pencereleri açmaları, kaldırımı sulamaları için seslendi. Odadan çıkmayı böylece geciktirip hepsini gördükten ya da sesini duyurduktan sonra bile aralarına karışacak cesareti uzun zaman bulamadı ve kapının eşiğinde durup uzaktan mırıltı halinde işitilen konuşmalarını dinledi.

Ama orada ebediyen duramazdı, onun için sonunda gitti yanlarına. Aynaya son bakışında yüzünden belli oluyor gibiydi, ama bu kendisi kuşkulu baktığı için böyle olabilirdi. Onların görüp görmediklerini anlamak için yüzlerine bakmaya cesaret edemiyordu: ne kadar da sessizdiler.

Kendini denetlemeye uğraştığı halde dinlemeden edemiyor ve dinlediğini gösteriyordu. İster konuşmalarını dinlesin, ister başka şeyler düşünmeye çalışsın, ister kendi konuşsun, ya da sussun, ya da arkadaki boğuk sesli saatin tik taklarını sabırla saysın, büyülenmiş gibi, birazdan sırf kulak kesiliyordu. Çünkü geleceğini biliyordu; ve şimdiki cezası işkencesi, çılgınlığı, gelişini dinlemekti.

Sss!

XLVIII. BÖLÜM

Martin ile Mark'dan ve Okurun Tanımıyor Sayılamayacağı Bir Üçüncü Kişiden Haberler. Evlat Sevgisinin Çirkin Bir Şekli. Çok Karanlık Bir Yere Çok Şüpheli Bir Işık Tutulması.

Tom Pinch'le Ruth kahvaltı masasındaydılar; pencere açıktı ve pervazında Ruth'un kendi eliyle yerleştirdiği küçük taze çiçekler diziliydi. Şıklaştırmak, yaz gününe benzetmek için Tom'un yakasına da bir ıtır dalı iliştirmişti Ruth (sıkı sıkı iğnelemesi gerekiyordu, yoksa Tom mutlaka bir yerlerde düşürüp kaybederdi); insanlar da sokaklarda çiçek getirip götürüyorlardı; akılsız arının biri de pencerenin iki camı arasına sıkışmış, güzelim sabaha kavuşmak için kafasını bereliyor, gidemediği için de büyülendiğini sanıyordu; sabah, görüp göreceğiniz en güzel sabahlardan biriydi; taptaze hava Ruth'u öpüyor, Tom'u okşuyordu, «Nasılsınız, canlarım, sırf sizi selamlamak için bunca yol geldim,» der gibiydi; yeryüzündeki herkesin mutlu olmasını, yürekteki yazın ışıltılarını görüp yılın yazının güzelliğini duymalarını istediğiniz ya da istemeniz gereken bir zamandı.

Her zamankinden daha bile hoştu kahvaltı; üstelik her zaman da hoştu. Çünkü Ruth'un şimdi ikişer saatlik iki öğrencisi vardı; ayrıca da birkaç paravana ile kartvizit kutusu boyamıştı ve Tom'a haber vermeden (en çok da böylesine bayılmıştı) önce bu çeşit eşyalar satan bir dükkânı iyice gözlemiş, sonra da içeri girmişti; cesaretini toplayıp dükkân sahibesi hanıma bunları satın almak isteyip istemeyeceğini sormuştu. Dükkân sahibesi de sadece satın almakla kalmamış, yenilerini de ısmarlamıştı; ve o sabah Ruth bütün bunları Tom'a itiraf etmiş ve bunun için ördüğü küçük cüzdanla parayı vermişti. Bunun heyecanını yaşamışlardı ve belki bir iki sevinç gözyaşı bile dökülmüştü bu konu üstüne; ama şimdi hepsi geçmişti; Tom'unkinden daha parlak, Ruth'unkinden daha parlak bir yüz görmemişti parlak güneş dün gece yatıp uyuyalı beri.

«Sevgili Ruth,» dedi Tom. Öyle ani girdi ki konuya ekmek

keserken bu işi bile yarıda kesip bıçağı ekmeğe saplı bıraktı. «Ev-sahibimiz ne tuhaf adam! Beni o tatsız duruma soktuğundan bu yana bir kere bile eve geldiğini sanmıyorum. Sanki bir daha da hiç dönmeyecek evine. Ne esrarengiz bir hayatı var bu adamın, değil mi?»

«Çok garip. Değil mi, Tom?»

«Vallahi,» dedi Tom, «inşallah sadece gariptir. İnşallah kötü bir şey değildir. Bazen şüphe edesim geliyor. Yakalarsam,» dedi Tom, çok korkunç bir tehdit savurur gibi başını sallayarak, «bana yaptığını açıklamasını isteyeceğim.»

Kapıya iki kere kısaca vurulunca Tom'un tehditkâr bakışı silindi ve bunun yerini şaşkınlık aldı.

«Allah Allah!» dedi Tom. «Ziyaret için biraz erken bir saat! John'dur herhalde.»

«Yok, onun vuruşu değildi galiba, Tom,» dedi kardeşi.

«Değil mi?» dedi Tom. «Sakın şehre gelen patronum olmasın? Belki anahtarı almak istedi, Mr. Fips de buraya gönderdi. Herhalde beni arayan biri, her kim ise! Buyurun, girin!»

Ama bu kişi içeri girince Tom Pinch, «Beni mi görmek istediniz, efendim?» ya da «Benim adım Pinch, efendim; ne istemiştiniz,» diyeceğine ya da böyle resmi şeyler söyleyeceğine, «Neler görüyorum!» diye haykırdı ve coşkun bir sevinç ve şaşkınlık gösterisiyle adamın iki elini birden yakaladı.

Ziyaretçinin heyecanı da Tom'unkinden aşağı kalmıyordu; başkaca bir şey konuşmadan uzun uzun el sıkıştılar. Sesini ilk bulan Tom oldu.

«Mark Tapley de gelmiş!» dedi Tom. Kapıya doğru koşup orada da bir başkasıyla el sıkışarak. «Sevgili Mark, gel içeri. Nasılsın, Mark? Ejder'den beri hiç yaşlanmamışsın. Nasılsın, Mark?»

«Teşekkür ederim, fena halde keyifliyim, efendim,» diye cevap verdi Mr. Tapley, gülerek. «Siz de afiyettesinizdir inşallah?»

«Hay Allah!» dedi Tom. sevgiyle sırtını okşayarak. «Sesini tekrar işitmek ne güzel oluyor! Sevgili Martin, otursana. Kız kardeşim, Martin. Mr. Chuzzlewit, canım. Ejder'den Mark Tapley, şekerim. Hay Allah, ne süpriz! Oturun. Hay Allah!»

Tom heyecanından bir an yerinde duramıyor, Mark'la Mar-

tin arasında koşup duruyor. İkide birde ellerini sıkıyor, tekrar tekrar kız kardeşine tanıtıyordu.

«Ayrıldığımız günü sanki dünmüş gibi hatırlıyorum, Martin,» dedi Tom «Ne gündü! Sen de ne kadar öfkeliydin! O sabah Salisbury'ye giderken nasıl seninle karşılaşmıştık, hatırlıyor musun, Mark? Hani ben Martin'i karşılamaya gidiyordum, sen de iş arıyordun. Ya Salisbury'de yediğimiz yemek, Martin, John Westlock'la birlikte, ha? Hay Allah! Ruth, canım, Mr. Chuzzlewit. Mark Tapley, tatlım, Ejder'den. Biraz daha fincan ve tabak çıkarır mısın? Aman ne sevindim ikinizi de gördüğüme, bilemezsiniz!»

Sonra Tom (kendi gelişinde John Westlock'un yaptığı gibi) ekmek ve tereyağı hazırlamak üzere ekmek somununa koştu; daha bir dilime yağ süremeden başka bir şey geldi aklına, sonra da bunu anlatmaya koştu; sonra gene el sıkıştılar; gene kız kardeşini tanıştırdı; sonra daha önce yaptığı her şeyi baştan yaptı; ve Tom'un yapabildiği, Tom'un söyleyebildiği hiçbir şey onların sağ salim dönüşü karşısında duyduğu sevinci dile getirmeye yetmiyordu.

Kendini ilk toplayan Mr. Tapley oldu. Çok kısa bir süre içinde oraya garson olarak yerleştiği anlaşıldı. Bir süre mutfakta kaybolması ve birazdan bir çaydanlık kaynar suyla gelip tamamen kendine özgü serinkanlılığıyla çayı tazelemesi üstüne bu durumun bilincine vardılar.

«Otur da kahvaltı et, Mark,» dedi Tom. «Martin, söyle de oturup kahvaltısını yesin.»

«Çoktan umudu kestim ondan,» dedi Martin. «Dediği dedik, Tom. Değerini bilseniz kusuruna hiç bakmazsınız, Miss Pinch.»

«Bilir, bilir!» dedi Tom. «Mark Tapley'nin her şeyini ona da anlattım çok kere. Değil mi, Ruth?»

«Evet, Tom.»

«Her şeyi olamaz, Tom,» diye cevap verdi Martin, alçak sesle. «Mark Tapley'nin en iyi yanlarını yalnız bir kişi bilir; Mark olmasa hayatta kalıp bunları anlatamazdı zaten.»

«Mark!» dedi Tom Pinch, enerjiyle, «hemen masaya oturmazsan sana küfredeceğim.»

«Size bunu yaptırmaktansa hemen oturayım, efendim,» di-

ye cevap verdi Mr. Tapley. «Bu kadar güzel karşılanmak insanın keyif alanına tecavüz sayılmak gerekir ama derler ki bir **Fiil**: bir şey olmak ya da bir şey yapmak ya da bir şeye katlanmak belirten bir kelimedir (bana öğretilen bütün gramer budur ve bu kadarı da yeter zaten); hayatta canlı bir Fiil varsa, o da ben olmalıyım. Çünkü her zaman bir şey oluyorum, bazen bir şey yapıyorum ve durmadan bir şeye katlanıyorum.»

«Daha keyifli olmanın yolunu bulamadın mı?» diye sordu Tom, gülümseyerek.

«Eh, denizin ötesinde az çok öyle sayılırdım, efendim,» diye cevap verdi Mr. Tapley; «hem de epey marifet sayılırdı. Ama insan yaradılışı bana karşı komplo hazırlıyor; olmuyor, yürütemiyorum. Vasiyet edeceğim, mezarıma şöyle yazsınlar: «Kendisine fırsat verilse kuvvetini gösterecek bir adamdı; ama fırsat vermediler.»

Mr. Tapley gülerek çevresine baktı, sonra da kahvaltıya saldırdı; hiç de öyle umutları sönmüş, kedere gömülmüş bir adamınkine benzemiyordu iştahı.

Bu arada Martin de koltuğunu Tom'a ve kardeşine yaklaştırarak Mr. Pecksniff'in evinde olanları anlattı. İngiltere'den ayrılalıdan beri karşılaştığı üzüntü ve hayal kırıklıklarını da birkaç kelimeyle özetledi.

«Sana emanet ettiğim işte gösterdiğin iyiliğe, candan ilgiye borcumu hiçbir zaman ödeyemem, Tom,» dedi. «Mary'nin teşekkürlerini de kendiminkilere ekleyince...»

Ah, Tom! Kan yanaklarından öyle hızla çekildi, sonra da öyle hızla geri döndü ki bunu duymak acı vermiş olmalıydı; ama yaralı yüreğinin sancısı yanında hiçbir şey değildi bu.

«Mary'nin teşekkürlerini de kendiminkilere ekleyince, elimizde olanı yapmış oluyorum; ama duygularımızı bilsen, Tom, eminim ki sen de değer verirdin onlara.»

Onlar da Tom'un duygularını bilseler — ama hiçbir insan bilmiyordu onları — ona da değer verirlerdi. Gerçekten verirlerdi.

Tom konuyu değiştirdi. Sürdüremediği için üzgündü, çünkü Martin'in hoşuna gidiyordu konuşması; ama şu anda bu konu-

ya dayanamazdı. İçinde bir damla olsun acılık ya da kıskançlık yoktu ama onun adını sakin sakin anacak durumda değildi.

Martin'in tasarılarını sordu.

«Artık sana servet kazanmayı tasarlamıyorum, Tom,» dedi Martin, «geçinecek bir yol bulmak istiyorum. Bunu bir kere Londra'da denemiş ve beceremediğimi, Tom. Sen bana dostça birkaç öğüt verirsen, senin kılavuzluğunla belki başarabilirim. Kendi emeğimle geçimini sağlamak için elimden geleni yaparım, Tom. Umutlarım bundan yukarılara yükselmiyor artık.»

Gönlü yüce, soylu Tom! Arkadaşının böyle alçak gönüllü olmasına, böyle değişik konuşmasına üzüldü ve hemen, hemen onu yüreklendirmeye girişti:

«Bundan yukarılara yükselmiyor ne demek!» diye haykırdı Tom. «Elbette yükselecekler. Nasıl böyle konuşabiliyorsun? Onunla mutlu olacağın zamana yükselecekler daha, Martin. Maneviyatının bozulduğunu, yoksulluk çektiğini aklına bile getirmeyeceğin zamanlar olacak, Martin. Öğüt diyorsun. Elbette. Ama benimkinden daha iyi (daha dostça olamasa da) öğütlere ihtiyacın var şimdi. John Westlock'a danışmalısın. Hemen ona gidelim. Vakit daha çok erken olduğu için işe gitmeden önce sizi onun dairesine götürebilirim; yolumun üstünde; sizi orada bırakırım, bu işleri konuşursunuz. Haydi gelin bakalım, haydi. Ben iş güç sahibi bir insanım, biliyorsunuz,» dedi Tom, en tatlı gülüşüyle: «kaybedecek zamanım yok. Demek umutların oralara yükselmiyor? Yükselmesin bakalım. Ben seni tanırım. Çok geçmez bir yükseliş yükselirler, Martin, hepimiz fersah fersah gerilerde kalırız.»

«Evet! Ama ben de biraz değişmiş olabilirim, senin beni tanıdığın zamandan bu yana, Tom,» dedi Martin.

«Laf!» diye haykırdı Tom. «Niye değişecekmişsin? İhtiyar adamlar gibi konuşuyorsun. Hiç böylesini işitmemiştim! Haydi, haydi John Westlock'a gidelim. Gel bakalım, Mark Tapley. Bütün bunlar Mark'ın işleridir, mutlaka; tabii, böyle yakınıp duran bir adamla gezersen böyle olursun.»

«Canım, zaten sizin yanınızda keyifli olmak hiç marifet değil, Mr. Pinch,» dedi Mark, gülmekten yüzü kırış kırış kırışarak. «Bir köy doktoru bile sizin yanınızda keyifli olabilir. Sizi bir

daha gördükten sonra keyiflenmenin marifet olması için yeniden Amerikaya gitmekten başka çare yok!»

Tom güldü, kardeşiyle vedalaştıktan sonra Mark'la Martin'i alıp en kestirme yoldan John Westlock'un evine koştura koştura götürdü; çünkü iş saati yaklaşmıştı ve zamanı hiç sektirmemekle gurur duyuyordu.

John Westlock evdeydi ama onları görünce tuhaf bir şekilde sıkıldı; Tom kahvaltı ettikleri odaya doğru gidince orada bir yabancı olduğunu söyledi. Çok esrarengiz bir yabancı olmalıydı çünkü John bunları söylerken kapıyı kapattı ve onları bitişik odaya aldı.

Ama Mark Tapley'yi gördüğüne çok sevinmişti; Martin'i de her zamanki açıkyürekli nezaketiyle karşıladı. Ama Martin, John Westlock'un kendisine karşı herhangi bir olağanüstü ilgi duymadığını sezdi, Tom Pinch'e birkaç kere kuşkuyla, hattâ acıyarak baktığını da gördü. Bunun nedenini bildiğini düşünerek kızardı.

«Korkarım işiniz var,» dedi Martin, ziyaretlerinin nedenini Tom açıkladıktan sonra. «Size uygun gelecek bir zamanda yeniden uğrayabiliriz.»

«Doğrusu işim var,» diye cevap verdi John, biraz gönülsüzce; «ama işim, aslında benden çok sizin bilmeniz gereken bir şeyle ilgili.»

«Öyle mi?» dedi Martin.

«Bir akrabanızla ilgili ve çok ciddi bir konu. Burada beklerseniz, size durumu özel olarak bildirebilirim, işin önemini de siz kendiniz değerlendirirsiniz.»

«Bu arada,» dedi Tom, «ben daha fazla vakit geçirmeden gitmeliyim.»

«Bizimle yarım saat daha kalamayacak kadar önemli mi işin?» diye sordu Martin. «Keşke kalabilseydin. Peki, nedir işin, Tom?»

Utanmak sırası şimdi Tom'a gelmişti; ama kısa bir duraksamadan sonra durumu açıkladı:

«Vallahi, ne olduğunu söyleyecek durumda değilim, Martin; ama yakında söyleyebilecek duruma geleceğimi umuyorum; zaten patronumun isteği dışında, söylememi engelleyen bir şey de

yok. Gene de kötü bir durum,» dedi Tom, arkadaşından şüphelenir gibi görünmenin verdiği tedirginlikle, «ve her gün duyuyorum kötülüğünü; ama elimden de bir şey gelmiyor, öyle değil mi, John?»

John Westlock da onu doğruladı; cevabını yeterli bulan Martin başka herhangi bir açıklama beklemediğini söyledi; ama Tom'un nasıl bir iş yaptığını, niye bunu bu kadar gizli tuttuğunu ve sıkıldığını, işi söz konusu olunca bambaşka bir insan olduğunu merak etmekten de kendini alamadı. Bu konuşmadan sonra Tom hemen evden çıktı ve Mark Tapley'yi de, Fleet Street'e kadar yanında gelmesinde bir sakınca olmadığını söyleyip yanına aldı.

«Peki, sen ne yapacaksın, Mark?» diye sordu Tom, yan yana yürürlerken.

«Geçim yolunda mı, efendim?» dedi Mr. Tapley.

«Evet. Nasıl bir hayat yaşamayı düşünüyorsun?»

«Vallahi bilmem ki,» dedi Mr. Tapley, «İşin doğrusu, evli bir hayat yaşamayı düşünüyorum biraz.»

«Ne diyorsun, Mark!» diye haykırdı Tom.

«Evet, efendim. Şöyle bir geçirdim aklımdan.»

«Peki hanım kim, Mark?»

«Kim, efendim?» dedi Mr. Tapley.

«Hanım kim? Haydi haydi! Biliyorsun ne sorduğumu,» diye cevap verdi Tom, gülerek, «benim kadar sen de biliyorsun!»

Mr. Tapley kendini tutup gülmedi; en komik ifadelerinden birini takınarak sordu:

«Belki de tahmin edersiniz, Mr. Pinch?»

«Nasıl tahmin edeyim?» dedi Tom. «Göz ağrılarını hiç tanımıyorum ki, Mark. Tabii Mrs. Lupin dışında.»

«Peki, ya oysa!» dedi Mr. Tapley.

Tom yürürken durup baktı yüzüne ve Mr. Tapley bir an tamamen ifadesiz, donuk bir çehre sundu ona; duvar gibi bir yüz. Ama sonra şaşılacak bir hızla birbiri ardından bütün pencerelerini açtı ve hepsini de aydınlattıktan sonra sözünü tekrarladı:

«Laf olsun diye, diyelim ki odur, efendim!»

«Ama böyle bir evliliğin sana hiç uymayacağını sanırdım, Mark!» dedi Tom.

«Eh, ben de bir zamanlar öyle düşünüyordum, efendim,» dedi Mark. «Ama şimdi pek bilemiyorum doğrusu. Çok tatlı, çok iyi bir insandır.»

«Çok tatlı, çok iyi bir insan? Elbette öyledir,» dedi Tom. «Ama her zaman çok tatlı, çok iyi bir insandı, değil mi?»

«Olmaz olur mu?» dedi Mr. Tapley.

«Öyleyse ne diye başından beri evlenmedin de aldın başını gittin, gezdin, bunca zaman geçirdin, onu da burada yalnız bıraktın? Başkaları da kur yapabilirdi sen yokken.»

«Bakın, efendim,» diye cevap verdi Mr. Tapley, sınırsız bir güvenle, «size anlatayım nasıl olduğunu. Beni tanırsınız, Mr. Pinch; beni sizden iyi tanıyan adam yoktur hayatta. Huyumu bilirsiniz, zaaflarımı bilirsiniz. Huyum, keyifli olmaktır; zaafım da, bundan övünme payı çıkarmak. Tamam mı, efendim? Ben bu kafadayken, görüyorum ki bana şey gözle bakıyor, yani şöyle iyi bir gözle bakıyor diyebilirsiniz buna,» dedi Mr. Tapley, alçak gönüllü bir tavırla.

«Şüphesiz,» dedi Tom. «Ta ne zaman konuşurken bunu biliyorduk; sen Ejder'den ayrılmazdan önce.»

Mr. Tapley başını sallayarak onayladı. «Tamam, öyle! Ama o zamanlar umutlu bir gelecek hayal ediyordum, onun için böyle her şeyin rahat olduğu, her şeyin insanın önüne hazır geldiği bir hayatta keyifli olmaktan övünme payı çıkarılamayacağını düşündüm. İnsan hayatına aydınlık tarafından bakınca, umutlu hayallerimden biri de beni bekleyen bir hayli sefalet olduğuna inanmamdı; bunların ortasında kuvvetimi gösterip keyifli olmaktan övünme payı çıkarabilirdim. Böylece, efendim, sevinçle atıldım hayata, bunu denedim. Önce gemiye bindim ve anladım ki (keyifli oluşumun kolaylığına bakarak) orada olmakta övünecek bir şey yok. Bundan ders alıp vazgeçebilirdim ama öyle olmadı. Amerikaya gittim; derken başladım biraz biraz, ne yalan söyleyim; keyifli kalmak marifetmiş gibi geldi biraz. Sonra ne oldu? Tom başarılı olduğuma, bu işi kıvırmaya başladığıma inanır gibi olurken, efendi beni kandırdı.»

«Kandırdı mı!» diye haykırdı Tom.

«Dolandırdı,» diye cevap verdi Mr. Tapley, yüzü pırıl pırıl parlayarak. «Yanında bulunmayı marifet yapan her şeye sırt

çevirdi, beni öylece yüzüstü bıraktı. İşte bu durumda yurda döndüm. Tamam mı? Baktım ki bütün umutlarım sönmüş, hiçbir yerde bulunmaktan övünme payı filan çıkacağı yok, kendimi umutsuzluğa vurdum, dedim ki, 'Bari en az övünülecek şeyi yapayım; benden pek hoşlanan tatlı, iyi bir insanla evleneyim; hem zaten ben de ondan pek hoşlanıyorum; mutlu bir hayat yaşayım ve umutlarımı kıran koşullarla savaşmaya kalkışmayım artık.'»

«Hayatta işittiğim en garip felsefe olabilir seninkisi, ama, Mark,» dedi Tom, bu konuşmayı içtenlikle gülerek dinledikten sonra, «çok akılsızca bir felsefe olduğu da söylenemez. Tabii Mrs. Lupin 'evet' dedi.»

«Yo, hayır, efendim,» dedi Mr. Tapley; «daha o kadar ileri gitmedi; bunu da henüz kendim sormamış olmamla açıklıyorum biraz. Ama pek şendik, birlikte — pek rahattık — eve döndüğüm gece. Mesele yok, efendim.»

«Güzel,» dedi Tom, Temple Gate'de durarak. «Sana mutluluk dilerim, Mark, bütün yüreğimle. Bugün gene görüşürüz herhalde. Şimdilik hoşça kal.»

«Güle güle, efendim! Güle güle, Mr. Pinch!» Sonra, arkasından bakarak kendi kendine mırıldandı. «Siz de az engel değilsiniz benim soylu amacıma. Kendiniz bilmezsiniz ama, umutlarımı ilk kıran sizdiniz. Pecksniff'in yanında göklere yükselebilirdim, ama sizin tatlı huyunuz beni aşağı çekti. Güle güle, Mr. Pinch!»

Tom Pinch'le Mark bunları konuşurlarken Martin'le John Westlock çok başka türlü konularla uğraşıyordu. Yalnız kalır kalmaz Martin gizleyemediği bir zorlamayla söze başladı:

«Mr. Westlock, şimdiye kadar sadece bir kere karşılaşmıştık, ama siz Tom'u uzun bir süredir tanıyorsunuz ve bu da sizi bana yakınlaştırıyor. Zihnimi fazlasıyla uğraştıran bir şeyi şu anda çözemezsem sizinle hiçbir konuda rahat konuşamayacağım. Üzülerek görüyorum ki bana güvenmiyorsunuz ve Tom'un kendini düşünmezliğinden, ya da iyiliğinden ya da bunun gibi güzel niteliklerinden yararlanarak ona askıntı olacağımdan korkuyorsunuz.»

«Bu izlenimi size vermeyi hiç istememiştim,» dedi John, «verdimse de özür dilerim.»

«Ama bu izlenim sizde var?»

«Öyle açık ve dobra dobra soruyorsunuz ki,» diye cevap verdi öbürü, «Sizi, kötülükten değil ama düşüncesizlikten ötürü Tom'un kişiliğini yeterince anlamayan ve ona karşı hak ettiği şekilde davranmayan biri olarak düşünmeye alışmış olduğumu gizleyemeyeceğim. Tom Pinch'i küçümsemek, onun değerini anlamaktan çok daha kolaydır.»

Öfkeli söylememişti bunları ama kararlıydı sesi; çünkü bu dünyada onu daha fazla duygulandıran hiçbir konu yoktu (bir tane dışında).

«Ben büyüdükçe tanıdım Tom'u» diye devam etti. «Onu kendimden çok daha üstün bir varlık olarak sevmeyi öğrendim. Daha önce karşılaştığımızda sizin onu anladığınızı sanmamıştım. Anlamaya çalıştığınızı da sanmıyorum. Sizde bu yoldaki gözlemlerim de, bu gözlemlerime yol açan olaylar da, önemsizdi, hatta zararsızdı da, sanırım. Ama hoşlanmadım ve gözüme battı; çünkü ben. İlle de böyle bir şey görmek için fırsat kollamıyordum. Siz de,» diye ekledi John, normal tavrına dönerken gülümseyerek, «benden hoşlanmadığınızı söyleyebilirsiniz. Ama emin olun ki bu konuyu ben kendim açmak istemezdim.»

«Ben açtım,» dedi Martin. «Sizden bir şikâyetim olması bir yana, Tom'a beslediğiniz dostluğu ve dostluğunuzun gerçekliğini gösteren davranışlarınızı derin bir saygıyla karşılıyorum. Sizden gizlemeye çalışmam yersiz olur...» burada kıpkırmızı kesildi, «onu ne anlamış, ne de anlamaya çalışmıştım yanındayken; şimdi bundan dolayı çok üzgünüm.»

Bunu öyle içtenlikle, alçak gönüllülükle ve erkekçe söyledi ki John daha önce tokalaşmamışlar gibi elini uzattı; Martin de aynı duyguyla elini uzatınca iki genç arasındaki bütün gerginlik geçti.

«Şimdi,» dedi John, «anlatacaklarımla sabrınızı tükettiğimde bu hikâyenin bir sonu olduğunu ve hikâyenin amacının da bu son olduğunu hatırlayın.»

Bu önsözden sonra Bull'daki hastanın hummasını ve nasıl yavaş yavaş iyileştiğini anlattı; bu hikâyenin eteğine de rıh-

tımda Tom'un başından geçenleri ekledi. Sona gelinince Martin epey şaşırdı, çünkü iki hikâye arasında hiçbir bağlantı yok gibiydi ve her şey havada kalmıştı.

«Bana bir saniye izin verin,» dedi John, ayağa kalkarak. «Sizi hemen bitişik odaya çağıracağım.»

Böyle dedi ve Martin'i afallamış bir halde bırakıp gitti; biraz sonra da verdiği sözü tutmak üzere geldi. Martin bitişik odaya girince orada üçüncü bir kişi buldu; şüphesiz geldiklerinde sözünü ettiği yabancıydı.

Genç bir adamdı; koyu siyah saçları ve gözleri vardı. Zayıf ve solgundu; belli ki ciddi bir hastalığı yeni atlatmıştı. Martin içeri girince ayağa kalktı ama John'un sözü üstüne oturdu. Hep yere bakıyordu; yarı utangaç yarı yalvarır bir bakışla onlara baktıktan sonra gene yere dikti gözlerini ve kıpırdamadan, sesizce oturdu.

«Bu beyin adı Lewsome,» dedi John Westlock, «bu yakınlardaki handa hastalanıp uzun bir humma geçiren kişi, kendisi. Düzelmeye başladığından beri de zor günler geçirdi, ama gördüğünüz gibi şimdi kendine geliyor.»

Adam kıpırdamadığı ve ses çıkarmadığı, John Westlock da sözüne ara verdiği için ne diyeceğini bilemeyen Martin bu habere sevindiğini söyledi.

«Kendi ağzından dinlemenizi istediğim hikâyeyi,» diye devam etti John, Martin'e değil de ötekine dikkatle bakarak, «bana ilk olarak dün anlattı, bu sabah da aynı şekilde tekrarladı. Handan alınmadan önce zihninde huzursuzluk veren bir sır olduğunu ve bunu bana açmak istediğini size anlatmıştım. Ama hastalıkla iyileşme arasında gidip gelirken, sırrı anlatıp rahatlama isteğiyle anlatıp kendini de işin içine karıştırma korkusu arasında bocalarken, düne kadar geciktirdi bu işi. Ben de birkaç gün öncesine kadar hiç üstüne varmadım (çünkü işin ağırlığını ve önemini bilmiyordum ve kendimde de bir hak göremiyordum); sonra kendisi bana köyden yazdığı bir mektupla sırrın Jonas Chuzzlewit adında biriyle ilgili olduğunu söyledi. Tom'u arasıra kuşkulandıran bir konudaki küçük esrarı çözebileceğini düşünerek konuşmasını istedim; şimdi siz de kendi ağzından dinleyeceksiniz. Öleceğinden korkarak bunları yazmış ve benim

adresime yazılı bir zarfa koyarak mühürlemiş; ama bunu elime teslim etmeye karar veremedi. Mektup sanırım şu anda koynundadır.»

Genç adam acele dokundu göğsüne.

«Onu bize bırakmanız iyi olur herhalde,» dedi John. «Ama şimdi düşünmeyin bunu.»

Bunları söylerken Martin'in dikkatini çekmek için elini kaldırdı. Martin ise zaten bütün dikkatini vermişti adama; adam kısa bir süre sonra hafif, zayıf, boğuk bir sesle sordu:

«Mr. Anthony Chuzzlewit, nereden...»

«Neyin mi oluyordu?» dedi Martin. «Büyükbabamın kardeşiydi.»

«Öldürüldüğünü sanıyorum. Cinayete kurban gittiğini!»

«Aman Allahım!» dedi Martin. «Kim öldürdü?»

Lewsome bir an başını kaldırıp yüzüne baktı, sonra gene indirdi gözlerini.

«Korkarım ben öldürdüm.»

«Siz mi?» diye haykırdı Martin.

«Kendi elimle değil ama, âlet oldum.»

«Anlatın,» dedi Martin, «doğruyu söyleyin.»

«Korkarım doğrusu bu.»

Martin gene kesecekti sözünü ama John araya girerek yavaşça «Bırakın, bildiği gibi anlatsın,» diye mırıldandı. Lewsome şöylece devam etti:

«Ben tıbbi eğitim gördüm, son birkaç yıldır City'de bir pratisyen hekimin yanında yardımcısı olarak çalışıyordum. Onun yanındayken Jonas Chuzzlewit'le tanıştım. Bu işin asıl faili odur.»

«Ne demek istiyorsunuz?» diye sertçe sordu Martin. «Sözünü ettiğiniz kimsenin oğlu olduğunu biliyor musunuz?»

«Biliyorum,» diye cevap verdi.

Birkaç saniye sustu, sonra bıraktığı yerden devam etti.

«Elbette bilmem gerekir; çünkü babası ölsün diye dua ettiğini, başına bela olduğundan, bir türlü ölmediğinden yakınıp durduğunu kaç kere işitmişimdir. Üç dört kişi bir araya geldiğimiz bir buluşma yerimiz vardı, orada konuşurdu böyle. Topluluğun başının o olduğunu söyleyince bu buluşmaların hiç de hoş

şeyler olmadığını anlarsınız. Keşke kendim ölseydim de hiç görmeseydim bunları!»

Gene durdu; gene önceki gibi toparlanıp devam etti.

«Toplanıp içki içer, kağıt oynardık; büyük parayla oynamazdık ama gene de bizler için büyük para sayılırdı, genellikle o kazanırdı. Kazansa kazanmasa, bizden kaybedenlere faizle borç verirdi; hepimiz ondan gizlice nefret ettiğimiz halde bu yoldan başkanımız durumuna gelmişti. Onu yatıştırmak için babasını şaka konusu yapmıştık — ona borçlu olanlar başladı; ben de onlardandım — babanın çabuk göçmesi, oğluna da mirasının kalması için kadeh kaldırırdık.»

Gene durakladı.

«Bir gece çok keyifsiz geldi. İhtiyarın o gün canını çok fazla sıktığını söyledi, ikimiz yalnızdık; kızgın kızgın, ihtiyarın ikinci çocukluk dönemini yaşadığını anlattı; çökmüştü, bunamıştı, salyasını tutamıyordu; başkalarına nasıl sıkıntı oluyorsa kendi kendine de öyle sıkıntı oluyordu; hayatına son vermek bir hayırseverlik olacaktı. Öksürük için aldığı şeye kolayca ölmesini sağlayacak bir şey karıştırmayı düşündüğünü söyledi. Kuduz köpek ısıran insanları da bazen boğarlar, dedi; bu bir türlü ölemeyen insanları da kurtarmak gerekmez miymiş? Bunları söylerken bana dik dik baktı, ben de ona dik dik baktım; ama başka bir şey konuşulmadı.»

Gene sustu, bu kadar sessizlik epey uzadığı için John Westlock, «devam edin,» dedi. Martin gözlerini adamın yüzünden hiç ayırmıyordu, ama dehşetten ve şaşkınlıktan hiç sesi çıkmıyordu.

«Bundan bir hafta kadar sonraydı, belki biraz daha az, belki biraz daha fazla — konu hep aklımdaydı ama başka bir tarihi hatırlayabileceğim gibi hatırlayamıyorum zamanını — gene konuştu benimle. Bu seferinde de yalnız ikimizdik; normal toplantı saatinden önce gitmiştik. Aramızda bir sözleşme yoktu, ama galiba ben onu bulmak için gitmiştim ve o da beni bulmaya gelmişti. İlk gelen oydu. Ben içeri girdiğimde gazete okuyordu, bakmadan, gazetesini de bırakmadan selam verdi. Karşısına geçip oturdum. Hemen, benden iki çeşit ilaç istediğini söyledi. Birisi çabuk etkili olacaktı. Öteki yavaş yavaş etkisini gösterecek, şüphe uyandırmayacaktı; daha çok bundan istiyordu.

Benimle konuşurken bir yandan da gazetesini okuyordu. 'İlaç' diyor, başka kelime kullanmıyordu. Ben de aynı kelimeyi kullandım.»

«Bütün bunlar daha önce dinlediklerime uyuyor,» dedi John Westlock.

«İlaçları ne için istediğini sordum. Kötülük için olmadığını söyledi; kedi zehirlemek için; ne üstüme vazifeydi? Uzak bir sömürgeye gidiyordum (Mr. Westlock'un bildiği gibi yeni bulmuştum bu işi, ama hastalığım dolayısıyla kaybettim; oysa mahvolmaktan kurtulmak için tek umudum buydu), gerçekten de, bana neydi? Ben yardım etmesem de yüz yerden bulabilirdi istediklerini, benden almak gibi kolay olmasa da. Bu gerçekten böyleydi. Belki de hiç gerekmezdi ve zaten şu anda kullanmayı düşünmüyordu; ama elinin altında bulundurmak istiyordu. Bütün bunları söylerken hâlâ gazeteyi okuyordu. Fiyatını konuştuk. Borcumu unutacak — tamamen avucunun içindeydim — ayrıca da beş paundluk küçük bir armağan verecekti; sözün burasında ötekiler geldi ve konuşmamız yarıda kaldı. Ama ertesi gece, aynı koşullar altında ilaçları verdim; kötü niyetle kullanacağını sanırsam aptallık edeceğimi söyledikten sonra. Parayı da verdi. O zamandan beri karşılaşmadık. Sadece, babasının kısa bir süre sonra öldüğünü biliyorum; tam da bu ilaçtan ölebileceği şekilde; işte o zamandan beri dayanılmaz bir acı içindeyim. Duyduğum acıyı,» dedi, ellerini uzatarak, «hiçbir şey anlatamaz! Hak ettim bunu, ama anlatılır gibi değil.»

Bundan sonra başını eğdi ve başka bir şey söylemedi. Yıkılmış, perişan olmutu. İşe yaramaz suçlamalar yöneltmenin anlamı yoktu artık.

«El altında bulunsun,» dedi Martin, başını çevirerek; «ama göz önünde olmasın, Allah aşkına!»

«Burada kalacak,» diye fısıldadı John. «Gelin!» Çıkarlarken kapıyı üstüne kilitledi ve Martin'i deminki odaya götürdü.

Martin şaşırmış, afallamış, çarpılmıştı; uzun zaman hikâyeyi zihninde toparlayıp bütün haline sokamadı, parçaların birbirleriyle ilişkisini çıkaramadı ve ayrıntıları yerine oturtamadı. Sorunu az çok açık seçik görebilir duruma gelince John Westlock Jonas'ın suçunu başkalarının da bildiği ve bundan yarar-

landığı ihtimalini öne sürdü; Tom Pinck de bu olayı görmüş, istemeden yardımcı bile olmuştu. Durum o kadar açıktı ki fazla tartışmaya gerek kalmadan ikisi de görüş birliğine vardılar: ama böylece rahatlayamadılar, tersine eskisinden daha beter bir durumda buldular kendilerini.

Bu bilgiyi elde tutanı tahmin edemiyorlardı. Elle tutulabilecek tek insan Tom'un ev sahibiydi. Ama bulsalar bile — ki Tom'a bakılırsa kolay değildi bulması — Tom'un ev sahibini sorguya çekmeye hakları yoktu. Ayrıca, sorguya çekseler, adam da cevap verse bile (bunu beklemek fazla iyimserlik oluyordu) rıhtımdaki olay için Jonas'ı acele bir iş dolayısıyla çağırmak üzere gönderildiğini söyler, bu iş de burada kapanırdı.

Üstelik, böyle bir olayda herhangi bir hareket yapmakta bile büyük sorumluluklar vardı. Lewsome'ın hikâyesi uydurma olabilirdi; bu durumunda hasta beyninde böyle bir olay yaratmış olabilirdi; hepsi doğru olsa bile ihtiyar normal bir şekilde ölmüş olabilirdi. O sıra Mr. Pecksniff oradaydı; öğleden sonra gelip konuşmaya katılınca Tom hemen hatırladı bunu: herhangi bir gizlilik de olmamıştı ölümden sonra. Takınılacak tutum konusunda karar vermek Martin'in dedesine düşerdi; ama onun görüşünü almak imkânsızdı çünkü Mr. Pecksniff'in sözüne uyacaktı. Mr. Pecksniff'in damadıyla ilgili görüşünün ne olacağı da kolaylıkla tahmin edilebilirdi.

Bütün bunlardan başka, Martin kendi akrabasına karşı bu doğadışı suçlama fırsatına sarılıp bunu dedesinin gözüne girmek için bir basamak olarak kullanmak düşüncesine dayanamıyordu. Ama durumu açıklamak için Mr. Pecksniff'in evinde yeniden dedesinin karşısına çıkarsa böyle bir amacı olduğu sanılabilirdi; özellikle de Mr. Pecksniff durumu böyle göstermeye çalışırdı; bunu çok iyi biliyordu. Öte yandan, böyle bir şeyden haberi olmak ve olayla ilgili hiçbir araştırmaya girmemek, söz konusu olacak suça ortaklık etmek gibi bir şeydi.

Sözün kısası, bu karmakarışık ve dolambaçlı labirentten çıkmanın yolunu bir türlü bulamadılar; Mr. Tapley'ye hemen konuyu açtılar; bu beyin coşkun hayal gücü hemen birçok cesur çözüm yolu üretti ve kendine kalsa bunları anında yürürlüğe koymaya da hazırdı: sorumluluğu kendi üstüne alarak; gene

de, bu gönüllü hizmet önerilerinden de, Mr. Tapley'nin kişiliğindeki genel coşkunluk dışında bir sonuç çıkarılamadı.

İşte bu durumda Tom'un, çay partisi akşamında yaşlı yazıcının davranışlarını anlatması hemen önem kazandı ve yaşlı adamın belleğini, anılarını bilmenin gerçeği ortaya çıkarmakta en önemli adım olduğuna hepsini inandırdı. Böylece, Lewsome ile Mr. Chuffey arasında herhangi bir haberleşme olamayacağına (olsaydı, Mr. Chuffey'nin şüpheleri buna hamledilebilirdi), karar verdikten sonra, durumu aydınlatacak adamın bu yaşlı yazıcı olduğu sonucuna vardılar.

Ama, bir genel kamusal toplantıda şu ya da bu kötülüğe bir an bile katlanılamayacağına oybirliğiyle karar verilip gene de hiçbir değişiklik yapılmaksızın o kötülüğe birkaç yüzyıl daha dayanıldığı gibi, onlar da böylece aynı görüşte oldukları sonucuna varmış oldular sadece. Çünkü Mr. Chuffey'nin yardımının gerekli olduğuna karar vermek başka, Mr. Chuffey'nin kendisini bulmak ve konuşmak başkaydı; çünkü onu ürkütmeden, ya da Jonas'ı ürkütmeden onunla temasa geçmek, ayrıca da, bu kadar akortsuz ve bunca zamandır kullanılmamış bir sazda istedikleri notayı bulup çalmak, kolay kolay üstesinden gelinecek işler değildi.

O zaman soru; o akşam kimin yaşlı yazıcı üstünde en fazla etkisi olduğu sorusu haline geldi. Tom'a göre, bu, açıkça, evin hanımıydı. Ama Tom da, öbürleri de, kadını kapana düşürüp zalim kocasını cezalandırmanın aracı haline getirmek düşüncesinden hoşlanmamışlardı. Başka kimse yok muydu? Öyle ya, vardı. Çok değişik bir şekilde ama, hastabakıcı Mrs. Gamp de etkili olabilmişti: Tom'un konuşulanlardan anladığına göre daha önce de bakmıştı bu kadın ona.

Hemen sarıldılar bu imkâna. Şimdiye kadar ihmal ettikleri yeni bir çözüm yolu ortaya çıkmış gibiydi. John Westlock, Mrs. Gamp'i tanıyordu; o da çalıştırmıştı onu; oturduğu yeri biliyordu; çünkü Mrs. Gamp ayrılırlarken, tanıdıklarına dağıtmak üzere bir deste kartını vermişti eline. Mrs. Gamp'e ihtiyatla, ama zaman geçirmeden yaklaşmaya hemen karar verdiler; Mrs. Gamp, Mr. Chuffey'yi ne kadar tanıyordu, aralarından birini ya da birkaçını onunla görüştürebilir miydi? Bunlar da araştırıla-

caktı.

Martin'le John Westlock bu gece bu işi öğrenmeye karar verdiler; önce Mrs. Gamp'in evine gideceklerdi; ya evinde, özel hayatını yaşarken, ya da dışarıda, mesleki uğraşının başında bulacaklardı kendisini. Tom ise, Mr. Nadgett gelirse kaçırmamak için hemen eve döndü. Mr. Tapley de (kendi özel isteğiyle) Lewsome'a bakmak için uFrnival's Inn'de kaldı; ama Lewsome'ın başında beklemeleri gereksizdi aslında, çünkü bir yere kaçacağı filan yoktu.

Herkes işine gitmeden önce üstündeki mektubu okutturdular ve hepsi dinlediler; mektupta, öleceği korkusuyla ve türlü manevi acılar içinde bütün hikâyeyi kendi isteğiyle anlattığını söylüyordu. Okunduktan sonra kağıdı hepsi imzaladılar ve gene kendi rızasıyla alarak emin bir yere koydular.

Martin, ayrıca, John'un üstelemesiyle, ünlü Okul'un yöneticilerine bir mektup yazarak projeyi kendisinin yaptığını söyledi ve Mr. Pecksniff'i sahtekârlıkla suçladı. John bu olayla da yakından ilgileniyordu; her zamanki saygısızlığıyla, Mr. Pecksniff'in hayatı boyunca başarılı bir alçak olarak yaşadığını, bu konuda adaletin yerini bulmasına en küçük şekilde katkısı olursa çok sevineceğini söylüyordu.

Çok dolu bir gün! Ama Martin'in daha barınacağı bir yeri de yoktu; onun için bu işler tamamlanınca yemek zamanında John Westlock'dan izin alıp ev aramaya çıktı. Uzun uğraşmalardan sonra Strand'de bir iç avluda, Temple Bar yakınlarında, Mark'la kendisi için bir tavan arasında iki odayı bulmayı başardı. Araba bürosunda onları bekleyen eşyalarını buraya taşıttırdı; sonra da, bencil bir insanken hiçbir zaman duyamayacağı bir sevinçle Mark'ı ne çok zahmet ve yorgunluktan kurtardığını ve şimdi Mark'ın ne kadar şaşıracağını düşünerek ve akşam yemeği yerine bir sandviç yiyerek Temple'da bir aşağı bir yukarı gezinip vakit geçirdi.

XLIX. BÖLÜM

Mrs. Harris, Bir Çaydanlık Yardımıyla, İki Arkadaş Arasında Kavgaya Yol Açıyor.

Mrs. Gamp'in Kingsgate Street, High Holborn'daki evi, mecazi bir şekilde söylenecek olursa, yabanlıklarını giymişti. Konuk ağırlamak üzere süpürülmüş, süslenmişti. Konuk, Betsey Prig idi — Bartlemy'den, Mrs. Prig; ya da, kimisine göre, Barklemy'den; bazılarına göre de, Bardlemy'den. Çünkü Betsey Prig'in de bir süsü olduğu o kız kardeşler birliğinde St. Barholomew Hastanesi bu biçimlerde günlük kelime haznesine girmiştir.

Mrs. Gamp'in evi pek geniş değildi ama kanaatkâr bir insan için bir oda saray yerini de tutar; Mr. Sweedlepipe'ın sokağa bakan birinci kat odası Mrs. Gamp için muhteşem bir yer olabilirdi. Huzursuz kafalı birisi açısından tastamam böyle olmasa da, aklı başında bir insan bu boyda bir odada daha fazla rahatlık beklememeliydi, hiç değilse. Karyolayı aklınızdan çıkarmadıkça, mesele yoktu. Büyük sır buydu. Karyolayı hatırladıktan sonra, düşürdüğünüz bir şeyi almak için küçük masanın altına bile eğilip bakabilirdiniz: etajere toslamadan ya da ocağa düşüp St. Bartholomew'daki hastalar arasına katılmadan.

Odayı ziyaret edenlerin zihinlerinde bu eşyanın anısının her daim capcanlı kalmasını sağlayan yanı, boyuydu; muazzam bir şeydi. Tek katlı karyolalardan değildi, Fransız karyolası da değildi, hatta dört direkli karyolalardan da değildi; şiirsel bir dille, çadır diyebilirdiniz. Ortası öyle bir sarkmıştı ki Mrs. Gamp'in sandığı sığmıyordu altına ve konukların bacaklarını tehdit eden bir şekilde yarısı dışarıda duruyordu. Yatağın sayvanı olsa onu tutacak olan, ama olmadığı için boşuna divan çerçeve direklerinde tahtadan oyulma çeşitli elmalar vardı ve bunlar en ufak mazeretle, bazen de hiçbir mazeret olmaksızın yere yuvarlanıp zavallı konuklara ölüm korkusu saçardı.

Yatak, antika bir örtüyle örtülüydü; kapıya yakın ucunda gayet kıt bir mavi perde sallanmakta ve Mrs. Gamp'in başını Kingsgate Street'de dolaşan badısebadan korumaktaydı. Birta-

kım partal elbiseler ve bu bayanın gardrobunun çeşitli nümuneleri direklerden sarkıyordu; bu elbiseler giyile giyile öylesine olmuşlardı ki giyenin biçimini, gece karanlığı heyecan içinde koşup gelen nice kocalar Mrs. Gamp'in kendini astığını sanıp dehşete kapılmışlardı. Gene aynı amaçla gelen bir tanesi; «uykusunda onu bekleyen» koruyucu meleklere benzetmişti bunları; ama Mrs. Gamp'in de dediği gibi «daha ilk sefer»iydi ve bundan sonra ziyaretlerini pek çok kere tekrarladığı halde bu sözü tekrarlamamıştı.

Mrs. Gamp'in dairesindeki koltuklar gayet büyük ve geniş sırtlıydı: sadece iki tane olmaları için yeterli nedendi bu. Eski maundan, kolluklu koltuklardı; başlıca değerli özelikleri, oturulacak yerlerinin — maviye çalan parlak bir kumaşla kaplıydılar — fazlaca kaygan olmasıydı. Ziyaretçi oturur oturmaz, endişeli bir yüzle, kaymaya başlardı. Mrs. Gamp koltuk eksiğini mukavva kutularla gidermişti: büyük bir kutu koleksiyonu vardı odada; çeşitli değerli eşyayı saklamak için kullanılıyordu bunlar ama onun tatlı bir hayale kapılarak sandığı kadar kullanışlı eşyalar değillerdi bu bakımdan. Çünkü bütün mukavva kutuların özenle kapatılan bir kapağı vardı ama hiçbirinin dibi yoktu. Onun için içlerine konan eşya, sadece, sanki söndürülmüş gibi oluyordu. Daha eskiden bir sandığın üstünde duran etajerin, cücemsi, gulyabanimsi bir görünüşü vardı; ama, güvenlik bakımından kutulara oranla çok üstündü çünkü sürgülerin hiçbirinde tutulacak bir tokmak, sap filan kalmadığından içindeki eşyaya erişmek çok güçtü. Nitekim, ancak iki yoldan gerçekleştirilebiliyordu bu iş; ya bütün eşyayı öne doğru eğiyordunuz ve bütün sürgüler yuvalarından fırlıyordu ya da istiridye gibi teker teker, bıçakla açıyordunuz.

Mrs. Gamp bütün öteberisini şöminenin yanındaki küçük dolaba depolardı; doğada olduğu gibi yeraltında kömürden başlayarak en sonunda, bazı nazik nedenlerden ötürü çay demliğinde sakladığı uçucu maddelere yükseliyordu. Şömine küçük bir almanakla bezenmişti. Mrs. Gamp buraya kendi elceğiziyle falan filan hanımın gününün dolma tarihlerini kovalardı. Ayrıca, üç tane de profil resmiyle bezenmişti: biri sulu boyaydı ve hayatının daha erken bir döneminde Mrs. Gamp'i resmediyor-

du; öteki bronzdandı ve Mrs. Harris olduğu tahmin edilen, herhalde baloya gitmek için tüyler takınmış bir kadını gösteriyordu. Öteki bir boy resmiydi, tahta bacağın da belirmesiyle benzerlik tam olsun diye.

Bir körük, bir çift takunya, ekmek kızartmak için bir tel, bir çaydanlık, inatçılara ilaç vermek için bir kaşık ve son olarak da, çok pahalı ve çok ender bir şey olarak, büyük bir gururla sergilenen Mrs. Gamp'in şemsiyesi, şöminenin ve komşu duvarın süsünü tamamlıyordu. Çay masasını hazırlayıp Betsey Prig'in ağırlanması için gerekli koşulları, şiddetle salamura edilmiş bir kilo Newcastle alabalığının da ortaya serilmesine kadar sağladıktan sonra Mrs. Gamp memnun bir gözle süzdü bütün bunları.

«Tamam! Aman sen de, Betsey, bekletmesene!» dedi Mrs. Gamp, hazır bulunmayan arkadaşına hitaben. «Çünkü beklemek zor geliyor, vallahi. Nereye gitsem, hiç şaşmadan şu hikmete uyarım: 'Kolay memnun edilirim; beklediğim azıcık bir şey; ama o küçücük şey en iyisinden olmalı, saat çalıp ayrılık vakti gelinceye kadar; yoksa gönlümün istediğince, birbirimize karşı kötü niyet beslemeden ayrılamayız.'»

Kendi hazırlıkları en iyisindendi; çünkü taze bir somun, bir tabak taze tereyağı, bir leğen ince beyaz şeker ve bu ölçülerde başka tedarikler vardı. Şu sıra çekmekte olduğu enfiye bile o kadar seçkin bir nitelikteydi ki bir tutam daha aldı.

«İşte küçük çıngırak çalıyor,» dedi Mrs. Gamp, merdiven başına koşup aşağı bakarak. «Betsey Prig, hay — aa! aman şu Sweedlepipes'mış meğersem.»

«Evet, benim,» dedi berber, titrek bir sesle; «yeni geldim de.»

«Hep geliyorsun zaten,» diye kendi kendine homurdandı Mrs. Gamp, «gittiğin zaman hariç. Bu adama da çok kızıyorum.»

«Mrs. Gamp,» dedi berber. «Baksanıza! Mrs. Gamp!»

«Evet,» diye seslendi Mrs. Gamp, sinirli sinirli, aşağı kata inmeye başlayarak. «Ne olmuş? Thames nehri tutuştu da balıklar kebap mı oldu, Mr. Sweedlepipes? Allah Allah, ne yaptı bu adam? Bembeyaz olmuş!»

Bu son sözleri aşağı inip onu berber koltuğunda solgun ve üzgün bir halde otururken görünce söylemişti.

«Hatırlarsınız,» dedi Poll. «Hatırlarsınız şu genç...»

«Ne, yoksa Wilkins mi?» diye haykırdı Mrs. Gamp. «Sakın demeyin, Wilkins olmasın! Eğer Wilkins'in karısı...»

«Kimsenin karısı değil,» diye bağırdı berber. «Bailey, Bailey!»

«Ee, ne yapmış kerata diyorsunuz yani?» diye sordu Mrs. Gamp kızarak. «Saçmalamayın.»

«Canım bir şey yaptığı yok!» diye haykırdı zavallı Poll, iyice umudu keserek. «Ne diye sözümü kesiyorsunuz ikide birde? Baksanıza, bundan fazla konuşamıyorum. Artık bir şey yapamayacak. İşi bitik. Ölmüş. O çocuğu ilk gördüğümde,» dedi Poll, «Kırmızı muhabbetkuşuna fazla para istemiştim. Pazarlık eder diye korktum, bir penilik kuşa bir buçuk peni dedim. Oysa hiç pazarlık etmedi. Şimdi de öldü; şimdi bu dükkâna bilumum buhar makinelerini, elektrik bilmem nelerini doldursak ve hepsini alabildiğine çalıştırsak gene de hesabı denkleştiremeyiz, açık yarım penicik olsa bile.»

Mr. Sweedlepipe havluya sarılıp gözlerini kuruladı.

«Ah, ne de akıllı çocuktu!» dedi. «Ne kadar şaşırtıcı bir delikanlıydı! Nasıl konuşurdu! Ne çok şey bilirdi! İşte bu koltuğa oturup tıraş olurdu; şakacıktan; öyle şaka yapardı; hep şakacıydı. Ah! demek hiçbir zaman sahiden tıraş olamayacak! Keşke bütün kuşlar ölseydi de,» diye haykırdı berber, kafeslere bakıp yeniden havluya sarılarak, «ben bu haberi almasaydım!»

«Nereden işittiniz?» dedi Mrs. Gamp. «Kim söyledi?»

«City'ye gitmiştim,» diye cevap verdi berbercik, «talim için ağır uçuşlu birkaç güvercin isteyen avcı bir beyle Borsada buluşacaktık; onunla işim bitince gidip biraz bira içeyim dedim; orada herkes bunu konuşuyordu. Gazeteler yazmış.»

«Sizin aklınız başınızdan gitmiş, Mr. Sweedlepipes,» dedi Mrs. Gamp, başını sallayarak; «bana sorarsanız, en iyisi şakaklarınıza şöyle beş altı tane besili, genç sülük yapıştırın, çok iyi gelir, benden söylemesi. Ne konuşuyorlardı? Gazete ne yazıyormuş?»

«İşte bunu yazıyormuş!» diye haykırdı berber. «Ne yaza-

cak sanıyorsunuz? Patronuyla yolculuk ederken araba devrilmiş, Salisbury'ye getirmişler, haber yayınlanırken son nefesini vermekteymiş. Bir daha hiç konuşamamış. Tek kelime bile. Bana da en çok bu dokunuyor; ama dahası da var. Patron kaybolmuş. Şirketin öteki ortağı — Crimple, David Crimple — parayı alıp kaçmış, aranıyor, duvarlara filan ilan yapıştırmışlar; ödül veriliyor. Mr. Montague için, zavallı Bailey'nin patronu için de ilan var. Kimisi yurt dışında arkadaşıyla buluşmak için savuşmuştur diyor; kimisine göre kaçamamış; her yerde arıyorlar. Şirket bir palavraymış. Dolandırıcılık baştan aşağı. Ama Hayat yanında Hayat Sigortası Şirketinin ne önemi var! Ah, nasıl bir Hayattı Bailey'cik!»

«Bu vadide doğmuştu,» dedi Mrs. Gamp, felsefi bir serinkanlılıkla; «bu vadide yaşadı; böyle bir durumun sonuçlarına katlanmasını bilmeliydi. Peki ama bütün bunların arasında Mr. Chuzzlewit'in hiç lafı geçmiyor mu?»

«Hayır,» dedi Poll, «hiç adı geçmiyor. Kuruldan olanlar arasında adı yoktu, ama bazılarına göre yakında o da ilan edilecekmiş. Kimi diyor o da aldandı, kimi diyor o da aldatanlardan biri; ama öyle de olsa, böyle de olsa, aleyhine bir kanıt yok. Bu sabah kendiliğinden şehremininin ya da o kodamanlardan bazılarının makamına gidip dolandırıldığını söylemiş; bu iki adam onu kandırıp parasını almışlar, hatta yeni öğrendiğine göre Montague'nun adı Montague bile değilmiş, bambaşka bir adı varmış. Görenler de ölü gibiydi diyorlar, onca kayıptan sonra. Ama,» diye haykırdı berber, kendi özel üzüntüsüne dönerek, «bana ne nasıl göründüğünden? Elli kere ölseydi de Bailey'nin ölmesi gibi olur muydu hiç?»

Tam bu sırada çıngırak çaldı ve Betsey Prig'in kalın sesi konuşmaya katıldı.

«Hah, siz de bunu konuşuyorsunuz, değil mi?» dedi Mrs. Prig. «Eh, inşallah sonuna gelmişinizdir, çünkü beni ilgilendirmiyor bu konu.»

«Betsey'ciğim,» dedi Mrs. Gamp, «ne kadar geç kaldın!»

Değerli Mrs. Prig biraz sert cevap verdi ve bazı münasebetsiz insanlar hiç beklenmedik bir zamanda tutup ölüyorlarsa kabahatin kendisinde olmadığını söyledi. Buna ek olarak da, çaya

giderken geç kalmak istemiyormuş gibi bir de bu hikâyeyi baştan dinlemenin fazla geleceğini bildirdi.

Bu cevap veriş tarzından Mrs. Prig'in duygularının ne durumda olabileceğini kestiren Mrs. Gamp hemen arkadaşını alıp yukarı çıkardı: alabalığın yumuşatıcı bir etki sağlayacağını umuyordu.

Ama Betsey Prig acıalığı bekliyordu. Beklediği besbelliydi; çünkü masaya göz gezdirdikten sonra ilk sözü şu oldu:

«Biliyordum işte sirkalık olmayacağını!»

Mrs. Gamp'ın rengi attı, karyolaya oturdu.

«Hay Allah layığını versin, Betsey Prig, doğru söylüyorsun! Nasıl da unuttum!»

Mrs. Prig arkadaşına dik dik bakarak elini cebine soktu ve bir zafer havasıyla, ya dünyanın en bayat marulunu ya da en taze lahanasını, her neise, cesameti hatırı sayılır bir yeşil sebze çıkardı: öyle büyüktü ki cebinden çıkarırken bir şemsiye gibi kapayıp katlaması gerek. Ayrıca bir avuç hardal tozu ve tere, hindiba denen ottan bimiktar, üç demet kırmızı turp, normal boyda bir şalgamdan daha irice bir soğan, üç esaslı dilim pancar ve kısa bir kereviz sapı da çıkardı; bütün bu bostan ürünleri az önce iki penilik bir data adı altında bir seyyar satıcı tezgâhında sergilenirken satının hepsini cebine sığdırması şartıyla Mrs. Prig tarafından satın alınmıştı. Bu olay High Holborn'da başarıyla gerçekleştirilmiş ve olayı yakından seyreden bir arabacının heyecandan soluğu kesilmişti. Bu şaşırtıcı düşünceliliğini o kadar az vurgulayordu ki cebini normal boyutlarına indirgerken gülümsemesi ile. Sadece bu doğa ürünlerinin hemen tüketilmek üzere boş sirkede dilimlenmesini tavsiye etti.

«Sakın enfiyeni düşme içine,» dedi Mrs. Prig. «Çorbada, arpa suyunda, elma çayında, koyun haşlamada filan önemi yok. Hastayı canlandırır. Amaben kendi hesabıma hoşlanmam.»

«Allah Allah, Betsey Prig!» diye haykırdı Mrs. Gamp, «nasıl konuşabiliyorsun böyle?»

«Ne yani, senin hastaların, hastalıkları ne olursa olsun hep hapşırırlar, senin enfiyenyizünden, yalan mı?» dedi Mrs. Prig.

«Ne olmuş hapşırıyorlarsa?» dedi Mrs. Gamp.

«Bir şey olmuyor,» deiMrs. Prig. «Ama inkâr etme, Sarah.»

«Kim inkâr ediyor?» diye sordu Mrs. Gamp.

Mrs. Prig cevap vermedi.

«KİM inkâr ediyor, Betsey?» diye tekrar sordu Mrs. Gamp. Sonra Mrs. Gamp sorunun sırasını değiştirerek daha da dehşetli bir ciddiyet verdi soruya. «Betsey, kim inkâr ediyor?»

Bu, iki hanım arasında bir kavgaya hemencecik yol açabilecek bir durumdu; ama Mrs. Prig'in yiyeceklere karşı iştahı kavgaya karşı iştahına ağır basmaktaydı şu anda, onun için «Sen etmiyorsan mesele yok, Sarah,» dedi ve çaya hazırlandı. Çünkü kavga istediğiniz anda elinizin altındadır ama alabalık öyle değildir.

Süslenme işi basitti. Bonesiyle şalını yatağın üstüne «atıverdi»; saçlarını bir sağdan bir de soldan çekti sanki çan çalıyormuş gibi; böylece süs bitti. Çay zaten hazırdı, Mrs. Gamp de salatayla fazla oyalanmadı ve çok geçmeden yemeğin derinliklerine daldılar.

Masadaki güzellikler bir süre ikisinin de keyfini getirdi. Yemek bitip (ki bayağı uzun sürdü bitmesi) Mrs. Gamp masayı temizledikten sonra dolabın en üst rafından çaydanlığı aldı ve aynı zamanda iki tane de şarap kadehi çıkardı. Bu sırada pek dosttular.

«Betsey,» dedi Mrs. Gamp, kendi kadehini doldurup çaydanlığı uzatarak, «senin şerefine içiyorum. Sık sık ortağım, Betsey Prig'e!»

«Ben de, bu adı Sarah Gamp yaparak,» dedi Mrs. Prig, «sevgi ve muhabbetle kadehimi kaldırıyorum.»

Bu andan sonra her iki hanımın da burunlarında alevlenme belirtileri gezinmeye başladı; öyle değilmiş gibi görünmesine karşın, herhalde sinir sistemlerinde de aynı şey oluyordu.

«Evet, Sarah,» dedi Mrs. Prig. «İşle eğlenceyi birleştirelim, ne gibi bir iş için yardımımı istiyorsun?»

Mrs. Gamp'in yüzünde kaçamaklı bir cevap verme hazırlığı görünce Betsey bir soru daha ekledi:

«Yoksa Mrs. Harris mi?»

«Hayır, Betsey Prig, değil,» diye cevap verdi Mrs. Gamp.

«Eh!» dedi Mrs. Prig, güldü. «Hiç değilse onun olmadığına sevindim.»

«Niye sevinecekmişsin, Betsey?» diye kızarak sordu Mrs. Gamp. «Tanımıyorsun kendisini: sadece işittin, görmedin. Niçin seviniyorsun? Mrs. Harris'in kişiliği hakkında ki ben yakından tanırım arkasından ya da yüzüne karşı, ya da herhangi bir yerden bir şey söyleyecek olursan ben buna izin veremem, ne söyleyeceksen söyle, Betsey. O tatlı, o iyi kadını,» dedi Mrs. Gamp, başını sallayarak ve gözyaşları dökerek, «ta ilk seferinden öncesinden beri tanırım; Mr. Harris de ah ne yumuşak başlı adamdır gidip köpek kulübesine saklandıydı kulaklarını tıkamak için ve ne elini çekti ne dışarı çıkmadı bebeği gösterinceye kadar o zaman da nöbet geldi doktor yakasından yakalayıp sırtüstü soğuk taşlara yatırdı karısına da kendini üzmesin diye onun feryatları org sesi dedik. Ayrıca, Betsey Prig. Kocası Dokuzuncu için bu fazla oldu, hattâ bundan önceki de galiba deyip onun hisli kalbini kırdığı zaman yavrucak masum masum yüzüne bakıp guruldarken o zaman da tanıdım, o da yetişti büyüdü işte çarpık bacaklı olsa da; ama Mrs. Harris seni istemedi diye niye sevinmeliymişsin anlamıyorum, Betsey. Seni hiçbir zaman istemeyecektir bunu böylece bil, çünkü ne zaman hasta olsa ağzından çıkan 'Sarah'yı çağırtın» demek olmuştur ve öyle olacaktır!»

Bu dokunaklı söylev sırasında Mrs. Prig bir tek konuya kendini fazlaca vermekten ileri gelen bir dalgınlığın kurbanı olma numarasını ustaca yaparak sanki farkında değilmiş gibi çaydanlıktan kadehine aktarma yapınca Mrs. Gamp de bunu gördü ve dolayısıyla sözünü erken kesti.

«İyi ya, demek o değilmiş,» dedi Mrs. Prig, soğuk bir sesle; «ya kim?»

«Bull'da o hummalı hastaya ortak bakarken,» dedi Mrs. Gamp, çaydanlığa anlamlı ve belirgin bir bakışla bakarak, «sana sözünü ettiğim bir kişi vardı, hatırlıyor musun?»

«Snuffey,» dedi Mrs. Prig*.

Sarah Gamp gözlerinde alevler yanarak baktı, çünkü Mrs.

* *Mrs. Prig, «Chuffey» adını «Snuffey» diye söylerken «Snuff» yani enfiye kelimesini hatırlatarak Mrs. Gamp'in enfiye düşkünlüğü ile alay ediyor. (Çev.)*

Prig'in bu kasıtlı yanlışında kendi zayıflığına karşı aynı kötü niyetli saldırı vardı; Betsey gene bu konu yüzünden en baştan kaçırmıştı akşamın tadını. Nezaketle ama sertçe «Chuffey» diye düzeltince de Mrs. Prig şeytani bir kahkaha attı.

En iyilerimizin bile birçok kusuru vardır; Mrs. Prig'in iyiliğindeki eksiklik de, bütün keskin ve asitli özelliklerini hastalarına harcamayıp (gerçekten iyi bir kadın olsa böyle yapardı) birazını da dostlarının yararına kullanmak üzere ayırmasıydı. Salamura alabalık ile sirkeli marul, kendi başlarına asitli birtakım yiyecekler olarak, Mrs. Prig'in bu kusurunu teşvik etmiş, azdırmış olabilirdi; çaydanlığa her başvuruşunun böyle yaptığından hiç şüphe yoktu; çünkü arkadaşlarının da hep söylediği gibi, içtikçe kavgacı olurdu. Bu sıralarda yüzü alaycı ve iddiacıydı, kesinlikle; kollarını kavuşturmuş, tek gözünü yummuş, mütecaviz bir biçimde zeki olduğu için sinir bozucu bir tavırla oturuyordu.

Bunu gören Mrs. Gamp, Mrs. Prig'in haddinin bildirilmesi, cemiyet içindeki mevkiinin, ayrıca da kendisine karşı görevlerinin bildirilmesi zorunluğunu duydu.

Onun için Mrs. Prig'e biraz daha ayrıntılı olarak cevap verirken daha yukarıdan bir tavır takındı.

«Betsey,» dedi Mrs. Gamp, «Mr. Chuffey aklen zayıftır. Özür dilerim ama belki herkesin sandığı kadar zayıf değildir ya da belki herkesin sanıyor göründükleri kadar zayıf olmadığını bilemiyor olabilirler yani ben ne bilirsem onu bilirim; sen de bilmediğini bilmezsin; onun için sorma bana, Betsey. Ama Mr. Chuffey'nin dostları kendisine bakılmasını uygun gördüler ve bana dediler ki, 'Mrs. Gamp,' dediler, 'siz bu işi kabul eder misiniz?' dediler. 'Sizden başka kimseye emniyet edemeyiz, çünkü siz bu işin erbabısınız, sizin gibisini bulamayız. Gece gündüz kendiniz alıyor musunuz? Fiyatını da siz söyleyin,' dediler. 'Hayır,' dedim ben, 'Yapamam. Bana güvenmeyin. Bu şartlarla kabul edeceğim yalnız bir hasta vardır dünyada, o da Mrs. Harris'tir,' dedim. 'Ama,' dedim, 'benim bir arkadaşım var, adı da Betsey Prig, onu size salık verebilirim, o da bana yardım eder. Betsey,' dedim, 'benim yanımda oldukça güvenilir bir insandır ve istediğim gibi hareket eder.'»

Betsey Prig, sinir bozucu tavrını hiç değiştirmeden gene dalmış gibi yapıp elini çaydanlığa uzattı. Ama artık bu kadarına dayanamazdı Mrs. Gamp. Elini uzatıp Mrs. Prig'in elini yolda durdurdu ve derin bir duyguyla;

«Hayır, Betsey!» dedi. «Ne yaparsan yap ama payın kadar iç.»

Böylece kötü duruma düşen Mrs. Prig koltuğun arkalığına yaslandı, o tek gözünü daha da belirli bir biçimde yumdu, kollarını daha da sıkı kavuşturdu ve başını ağır ağır iki yana sallayarak aşağılayıcı bir gülümsemeyle arkadaşını süzdü.

Mrs. Gamp sözüne devam etti:

«Mrs. Harris, Betsey...»

«Mrs. Harris'in canı cehenneme!» dedi Betsey Prig.

Mrs. Gamp hayretle, inanamayarak, gazapla baktı ona; Mrs. Prig ise gözünü büsbütün yumup kollarını büsbütün kavuşturarak şu unutulmaz ve dehşetli sözleri söyledi:

«Böyle bir insan olduğuna inanmıyorum!»

Bu sözleri söyledikten sonra öne doğru eğildi ve parmaklarını bir, iki, üç kere şakalattı, her seferinde Mrs. Gamp'in yüzüne biraz daha yaklaşarak. Sonra da, artık aralarında hiç bir köprünün kurulamayacağı bir uçurum açıldığını anlayan bir insan tavrıyla kalkıp bonesini giymeye başladı.

Bu darbe o kadar ani ve sert olmuştu ki Mrs. Gamp yukarı dikilmiş boş gözleriyle ve soluk alamıyormuş gibi açılan ağzıyla olduğu yerde kalakaldı. Ancak Betsey Prig bonesini ve şalını takıp şalı boynuna sararken kendine gelebildi. O zaman Mrs. Gamp ayağa kalktı — manen ve maddeten ayağa kalktı — ve onu telin etti.

«Ne!» dedi Mrs. Gamp, «seni bayağı yaratık, ben Mrs. Harris'i otuz beş yıldır tanıyayım da gelip bana öyle biri yok desinler, ha? İrili ufaklı bütün meselelerinde arkadaşı olarak yanıbaşında bulunmuşum, bunun için miydi bütün bunlar, güzelim resmi de karşında asılı ahlaksız sözlerini suratına çarpmak için! Ama öyle bir insan olmadığına sen istediğin kadar inanma, çünkü o sana bakmaya tenezzül bile etmez. Zaten ben adını söyledikçe — ne yapayım, söylemiş bulundum — her zaman söy-

lemiştir kendisi. 'Ne, Sarah Gamp! Onun seviyesine nasıl inebiliyorsun? Aşkolsun sana!' derdi hep.»

«Gidiyorum işte, görüyorsunuz, bayan,» dedi Mrs. Prig, bunu söylemek için durarak.

«Gitseniz iyi olur, bayan,» dedi Mrs. Gamp.

«Siz kime hitap ettiğinizi biliyor musunuz, bayan?» diye sordu konuk.

«Zannedersem,» dedi Mrs. Gamp, küçümseyerek tepeden tırnağa süzüp, «Betsey Prig olacaksınız. Zannedersem. Kendisini tanırım. Benden iyi tanıyan yoktur. Hadi defol!»

«Sen mi beni yanında çalıştıracaktın, sen ha!» diye bağırdı Mrs. Prig, o da Mrs. Gamp'i süzdü tepeden tırnağa. «Sen! Ay, güleyim bari! Hay küstah hay,» dedi Mrs. Prig, alaydan birdenbire vahşete geçerek, «sen kim oluyorsun?»

«Defol git!» dedi Mrs. Gamp. «Senin adına utanç duyuyorum.»

«Başlamışken biraz kendi adına utanç duysan iyi olur!» dedi Mrs. Prig. «Sen de, Chuffey'lerin de! Hık, zavallı yeterince deli değilmiş demek! Ha?»

«Seninle işi olsaydı çok geçmez hemen çıldırırdı,» dedi Mrs. Gamp.

«Ya, onun için mi çağırdınız beni?» diye muzafferane haykırdı Mrs. Prig. «Evet. Ama aldanıyorsunuz. Ben onun yanına yaklaşmayacağım. Bakalım bensiz ne yapacaksınız! Elimi bile sürmem.»

«İşte en doğru lafını şimdi söyledin!» dedi Mrs. Gamp. «Haydi, yallah!»

Mrs. Prig'in odadan fiilen ayrılmasını görmek için büyük bir isteklilik gösterdiği halde, kadın bu öfkeli geri çekilme hareketi arasında karyolaya toslayınca yukarıda sözünü ettiğimiz oyma elmaları aşağı indirdi; bunların üçü dördü Mrs. Gamp'in kafasına geldi ve bu tahta duşun etkisinden çıktığında Mrs. Prig odada yoktu.

Ama Betsey kalın sesiyle şikâyetlerini sayıp döküyor, Chuffey ile uğraşmama kararını bildiriyordu, merdivenlerde, koridorda, hatta sokakta. Mrs. Gamp hiç değilse bunu işitebildi. Aynı

zamanda dairesinde, Mrs. Prig'in yerine, Mr. Sweedlepipe ile iki beyefendi gördü.

«Başıma gelenler!» diye haykırdı berber, «ne oluyor? İki hanım ne çok patırtı ettiniz, Mrs. Gamp! Bu iki bey bu kadar zamandır merdivende size kendilerini işittirmeye çalışıyorlar da hiç duymuyorsunuz! Dükkândaki, suyunu kendi çeken küçük şakrakkuşu ölürse sizden bileceğim. Korkusundan kendini parçaladı, bir yılda içeceği kadar su içti. Yangın var sanmıştır mutlaka!»

Bu sırada Mrs. Gamp koltuğuna çökmüştü. Oradan, yaşlı gözlerle, ellerini kavuşturup, şöylece sızlandı:

«Ah, Mr. Sweedlepipes, ki Mr. Westlock da, gözlerim beni aldatmıyorsa, ve tanışmak şerefine erişmediğim bir başka bey, Betsey Prig'den bu akşam çektiklerimi hiçbir ölümlü yaratık bilemez! Bana sövseydi, içkili olduğu için, ki geldiğinde kokusunu alır gibi oldum, ama inanamadım, kendim alışkın olmadığım için» — laf aramızda, Mrs. Gamp kendisi epey zomdu ve çaydanlığın kokusu dünyayı tutmuştu — «buna dayanabilirdim tevekkülle. Ama Mrs. Harris için söylediklerini kırlardaki kuzucuklar bile bağışlayamaz. Hayır, Betsey!» dedi Mrs. Gamp, ani bir duygu taşkınlığı içinde, «ne de soluncanlar unutabilir!»

Berber başını kaşıdı, salladı, çaydanlığa baktı, sonra ufak ufak odadan çıktı. John Westlock Mrs. Gamp'in bir yanına bir sandalye çekip yerleşti, yatağın ayakucuna ilişen Martin de öbür yandan sardı.

«Herhalde ne istediğimizi merak ediyorsunuz,» dedi John. «Kendinize gelin de, hemen anlatacağım. Çok acelesi yok, birkaç dakika sonra da olabilir. Nasılsınız şimdi? Biraz düzeldiniz mi?»

Mrs. Gamp bir miktar gözyaşı daha döktü, başını salladı ve titrek bir sesle Mrs. Harris adını tekrarladı.

«Biraz çey içseniz...» Ne diyeceğini bilemiyordu John.

«Çay,» diye yardım etmek istedi Martin.

«O çay değil,» dedi Mrs. Gamp.

«Bir ilaçtır herhalde,» diye haykırdı John. «Biraz için.»

Mrs. Gamp bir kadehçik içmeye razı edildi. «Yalnız,» dedi

duygulanarak, «Betsey'nin bir daha benden iş almaması şartıyla.»

«Elbette,» dedi John. «Hiçbir zaman **benim** hastabakıcım olmayacak.»

«Sizin o arkadaşınıza baktığını düşünüyorum da,» dedi Mrs. Gamp, «neredeyse işitecekti şeyleri... ah!»

John, Martin'e baktı.

«Evet,» dedi. «Az kalsın işitecekti, Mrs. Gamp.»

«Az kalsın, ya!» diye cevap verdi. «Ben gece gelip sayıklamalarına yetişiyordum, o ise ancak gündüz geliyordu, yoksa tamamdı. **Benim** bildiklerimi bilseydi kim bilir neler anlatırdı, rezil kaltak! Aman aman!» diye haykırdı Mrs. Gamp, Mrs. Prig'in yokluğundan yararlanıp ayaklarını yere vurarak, «Mrs. Harris hakkında neler neler işittim o karının ağzından!»

«Aldırmayın,» dedi John. «Doğru olmadığını biliyorsunuz.»

«Nasıl doğru değil!» diye haykırdı Mrs. Gamp. «Doğru! Bilmez miyim o sevgili kadıncağız şu dakika beni bekliyor, Mr. Westlock, sokak penceresinden sarkmış bakıyor, kucağında da minik Tommy Harris, bana Haminne diyen, hakkı da var, ah o güzel tombul bacaklarını yesinler, sahiden ninesiyim ben onun kırmızı yün patiğini yutmuş guruldarken bulduğum günden beri, Mr. Westlock, oyun olsun diye almış ağzına küçük yaramaz herkes evin içinde dört dönüyor patik nerede diye o da oturma odasında tatlı tatlı boğuluyor, evlat! Ah, Betsey Prig, bu gece yaptığın kötülük, ah, ama bir daha Sarah Gamp'in kapısından içeri adımını atmayacaksın seni yılan seni!»

«Siz de o kadar iyilik etmiştiniz ona!» dedi John, avutmaya çalışarak.

«İşte asıl insanı mahveden de bu ya! Asıl bu kalbimi kırıyor, Mr. Westlock,» diye cevap verdi Mrs. Gamp; farkına varmadan uzattı kadehini, Martin de doldurdu.

«Mr. Lewsome işinde yardım etsin diye çağırmıştınız!» dedi John. «Mr. Chuffey'de de onu seçtiniz!»

«Bir kere seçmiş bulundum, ama artık yok!» diye haykırdı Mrs. Gamp. Betsey Prig'le bir daha ortaklık mı, Allah esirgesin!»

«Hayır, hayır,» dedi John. «Olmaz, hiç olmaz.»

«Hiç olmamalıydı, efendim,» diye cevap verdi Mrs. Gamp, sarhoşluğun belli bir aşamasında ortaya çıkan o derin ciddiyetle.

«Artık makse,» derken maske demek istiyordu Mrs. Gamp «düştü yüzünden; gerçek yüzü görününce diyorum ki hiç olmamalıymış. Ailelerde bazı şeylerin sır olarak saklanması boşuna değildir, Mr. Westlock, onun için yalnız güvenebileceğiniz kimseleri bulundurmalısınız yanında. Betsey Prig'e kim güvenebilir, Mrs. Harris hakkındaki sözlerinden sonra, tam da şu koltuğa oturmuş, gözümün önünde!»

«Çok doğru,» dedi John. «Umarım yeni bir yardımcı bulacak vaktiniz vardır, Mrs. Gamp?»

Bir yandan öfke, bir yandan çaydanlık, Mrs. Gamp'in anlama yeteneği yavaş yavaş sönmeye başlamıştı. John'a yaşlı gözlerle bakıyor ve Mrs. Prig'in meydan okuduğu o namlı adı mırıldanıyordu — sanki bütün dünyevi acılara karşı bir tılsımmış gibi — beyni bir şey almaz olmuştu.

«Umarım,» diye tekrarladı John, «bir başka yardımcı bulmaya vaktiniz olur.»

«Yakında inşallah,» dedi Mrs. Gamp, uykulu gözlerini devirip Mr. Westlock'un bileğini ana şefkatiyle yakalayarak. «Yarın akşam, efendim, gidiyorum dostlarıma hizmete. Mr. Chuzzlewit dokuzdan ona kadar dedi.»

«Dokuzdan ona kadar,» dedi John, Martin anlamlı bir bakış fırlatarak; «sonra da Mr. Chuffey emniyete alınıyor, öyle mi?»

«Emniyete almak şart,» diye cevap verdi Mrs. Gamp, esrarengiz bir tavırla. «Betsey Prig'den kurtulan bir ben değilim. Hiç tanımazmışım o kadını. Her şeyi söyleyecekti az kalsın!»

«Yani **onu** söyleyecekti diyorsunuz, öyle mi?» dedi John.

«Ne demezsiniz!» dedi Mrs. Gamp. «Oh!»

Bu son derece ironik cevaptan sonra başını eğdi ve Mrs. Gamp'in ağzının kıyıları biraz daha sarktı. Kısaca kestirdikten sonra, muhteşem bir tavırla:

«Ama sizi bekletmeyeyim, beyler, vakti nakittir,» dedi.

Onu hemen alıp bir yere götürmek istedikleri sanısıyla şu sıralar istemeden içine girdiği konuları kurnazca kapatma isteği birleşince Mrs. Gamp kalktı; çaydanlığı her zamanki yerine koyup dolabı büyük bir ciddiyetle kilitledikten sonra mesleki bir ziyaret yapmak üzere giyinmeye başladı.

Bu hazırlık kolayca tamamlandı, çünkü enfiyeli siyah bone,

enfiyeli siyah şal, takunyalar ve onsuz edilmez şemsiyeden başka bir şey gerekmiyordu; ama bunlar olmadan ne doğum yapılabilirdi, ne de ölüm. Mrs. Gamp bu malzemeyi toparladıktan sonra gene koltuğuna oturdu ve gitmeye hazır olduğunu söyledi.

«Zavallı bir tatlı tazeye yardım edebilmek düşüncesi ne güzel,» dedi. «Herkes benim gibi düşünmez. Betsey Prig'in eline düşmek işkencedir!»

Betsey'nin hastalarının acısını derinden paylaşarak yumduğu gözlerini bir daha açmayı unuttu, nalınlardan biri düşünceye kadar. Uykusu, Friar Bacon'un ünlü uykuları gibi birkaç kere daha kesintiye uğradı, öteki nalınla şemsiyenin de sırayla düşmeleri yüzünden. Ama bu fazlalıklardan kurtulunca rahat bir uykuya daldı.

İki genç garip garip baktılar birbirlerine; Martin gülmemek için kendini zor tutarak John Westlock'un kulağına fısıldadı:

«Şimdi ne yapacağız?»

«Burada kalıp bekleyeceğiz,» dedi öteki.

Mrs. Gamp uykusunda «Mrs. Harris» diye sayıkladı.

«Hiç şüphen olmasın,» diye fısıldadı, ihtiyatlı ihtiyatlı bakarak ona. «Belki Mrs. Harris kılığına girmen gerekir ama mutlaka konuşacaksın o ihtiyar yazıcıyla. En azından, bu kadını istediğimiz şekilde hareket ettirecek kadar bilgimiz var şimdi; iyi ki şu kavga oldu, namussuzlar ayrılınca mallar namuslulara kalır derler ya. Jonas Chuzzlewit ayağını denk alsın: bu kadın da istediği kadar uyusun. Çok geçmeden istediğimizi elde edeceğiz.

L. BÖLÜM

Tom Pinch Çok Şaşırıyor. Kız Kardeşiyle Sır Alışverişleri.

Ertesi akşamdı; Tom'la kardeşi her zamanki sessiz, sakin tavırlarıyla çay masasının başında oturmuş, birçok şeyden konuşuyorlardı; ama Lewsome'un hikâyesi ya da bununla ilgili herhangi

bir şeyin sözünü etmiyorlardı; çünkü John Westlock — gerçekten de, John, bu kadar genç olduğu halde, dünyanın en düşünceli insanlarından biriydi — huzursuz eder diye bundan şimdilik kardeşine söz açmaması için Tom'u özellikle uyarmıştı. «Mutlu yüzüne bir gölge, ince yüreğine bir tedirginlik gelmesini dünyada istemem,» demişti, biraz duraklayarak. Gerçekten, ne iyi insandı John, olağanüstü iyi bir insandı. Ruth'un babası olsa diyordu Tom, onunla bu kadar ilgilenemezdi.

Tom'la kız kardeşi gevezelik edip duruyorlardı ama her zamankinden durgun, neşesizdiler. Bunun Ruth'dan geldiğini düşünemeyen Tom kendini fazla cansız buluyordu. Gerçekten de öyleydi; çünkü Ruth'un dingin zihninin gökyüzündeki en küçük bulutun gölgesi Tom'a vururdu.

Ve bu akşam bir bulut vardı Ruth'un üstünde. Gerçekten. Tom başka yana bakarken gizlice ona bakıyor, o zaman parlak gözleri her zamankinden fazla ışıldıyor, sonra gene sönüyordu. Tom susup yaz manzarasına dalınca, sanki koşup boynuna sarılmak istiyormuş gibi bir hareket yapıyor, ama hemen kendini tutuyor, sonra Tom bakınca güler yüzüyle neşeli neşeli bir şeyler söylüyordu; Tom'a bir şey vermesi gerekince ya da herhangi bir bahaneyle yanına yaklaşınca bir türlü uzaklaşamıyor, elini çekine çekine omzuna koyup bir türlü çekemiyordu; bütün bunlardan, sevgi dolu yüreğinde ona söylemek istediği ama bir türlü cesaret edip söyleyemediği bir şey olduğu belliydi.

Bu havada oturuyorlardı; Ruth dikişini almıştı yanına ama dikmiyordu; Tom'un da yanında kitabı vardı, ama o da okumuyordu. İşte tam bu sırada Martin kapıyı çaldı. Kim olduğunu tahmin eden Tom gidip açtı ve Martin'le birlikte odaya geldiler. Tom biraz şaşkındı, çünkü onun içten selamına Martin doğru dürüst bir cevap vermemişti.

Konuklarının tavrında bir tuhaflık olduğunu Ruth da sezdiği için Tom'a soran gözlerle baktı. Tom başını sallayıp, o da aynı şekilde Martin'e baktı.

Martin oturmadı, pencereye gidip oradan dışarıyı seyretmeye başladı. Biraz sonra bir şey söylemek için döndü ama konuşmadan aceleyle başını çevirdi yeniden.

«Ne oldu, Martin?» diye endişeyle sordu Tom. «Kötü bir haber getiriyorsun galiba, dostum.»

«Of, Tom!» diye, derin bir suçlama tonuyla cevap verdi Martin. «Başıma gelenler için böyle ilgilenir görünmen, bana yaptığın haksızlıktan bile daha ağır geliyor.»

«Haksızlık mı! Martin! Ben...» Tom başka bir şey söyleyemedi.

«Bunu nasıl yapabildin, Tom, sana dostluğun için öyle yürekten teşekkür ederken nasıl dayandın, erkekçe söylemedin bana, beni terk ettiğini? İyi miydi bu, Tom? Doğru muydu? Senin gibi insana yakışır mıydı, bana karşı dönmüşken, içimi sana dökmeme izin vermek, Of, Tom!»

Sesinden, büyük bir haksızlığa uğramışlık duygusu belli oluyordu; ama, güvendiği dostu yitirmenin derin üzüntüsü de vardı: Tom'u eskiden çok sevdiğini, değersiz çıkmasına da çok çok üzüldüğünü gösteriyordu; o kadar ki, Tom, bir an için, elini yüzüne kapadı ve sanki bir ihanet ve yalan dolan kumkumasıymış gibi, kendini temize çıkaracak söz bulamadı.

«Ölürken bile,» dedi Martin, «hayalimde yaşattığım Tom'un kaybına üzüleceğim; ve bana ettiğin haksızlığı hatırlarken hiç öfkelenmeyeceğim. Ancak böyle zamanlarda, böyle keşiflerden sonra, sevdiğimiz insana sevgimizin derecesini yeterince anlayabiliyoruz. Çok göstermedim belki; çok göstermediğimi biliyorum; ama yemin ederim ki seni en az sevdiğim zamanda bile bir kardeş gibi seviyordum, Tom.»

Tom artık kendini toplamıştı, insan kılığında bir Doğruluk Ruhu olabilirdi — Allahtan ki çok zaman insan kılığına girer — cevap verirken.

«Martin,» dedi, «aklında ne olduğunu, onu oraya kimin, nasıl bir hileyle soktuğunu bilmiyorum. Ama bu bir yalan olmalı. Edindiğin bu izlenimin hiçbir doğru yanı olamaz. Başından sonuna kadar bir yanılgı içindesin; bana yaptığın bu haksızlık için sonra çok pişman olacaksın, uyarıyorum seni. Sana da, kendime de sadık kaldığımı dürüstçe söyleyebilirim. Pişman olacaksın. Gerçekten, çok pişman olacaksın, Martin.»

«Pişmanım zaten,» diye cevap verdi Martin. «Şimdiye kadar yürekten üzgün olmanın ne demek olduğunu bilmemişim.»

«Hiç değilse,» dedi Tom, «başından beri beni şimdi olmakla suçladığın yaratık olsam, beni hiç sevmemiş, hep küçümsemiş, ben de bunu hak etmiş olsam bile, nerede ihanetimi yakaladığını bana söylemelisin; neye dayandığını söylemelisin. Bana bunu lütfen söylemen için rica etmiyorum, Martin, hakkım olarak talep ediyorum.»

«Kendi gözlerimle görüyorum,» diye cevap verdi Martin. «Gözlerime de inanmayayım mı?»

«İnanma,» dedi Tom, sakin sakin. «Beni suçluyorlarsa inanma.»

«Kendi sözlerin. Kendi davranışın,» diye devam etti Martin. «**Onlara** da inanmayacak mıyım?»

«Hayır,» diye cevap verdi Tom, aynı rahatlıkla. «Beni suçluyorlarsa onlara da inanma. Ama onlar hiçbir zaman suçlamadı beni. Onları böyle kötüye kullanan kimse büyük bir kötülük etmiş bana, zalimce;» burada biraz heyecanlanır gibi oldu; «senin gibi.»

«İşte bunun için geldim buraya,» dedi Martin; «sevgili kız kardeşine de rica ediyorum, beni dinlesin...»

«Ona da söyleme,» diyerek kesti sözünü Tom. «Lütfen, ona bir şey rica etme. Sana hiçbir zaman inanmayacaktır.»

Bunu söylerken kardeşinin koluna girmişti.

«Ben mi inanacakmışım, Tom?»

«Hayır, hayır,» dedi Tom, «hiç olur mu? Söyledim ya. Canım, hadi, hadi. Niye böyle yapıyorsun?»

«Hiçbir zaman,» dedi Martin aceleyle, «sizden kardeşinizi suçlamanızı istemedim. Kaba ve kötü bir insan olarak düşünmeyin beni. Buraya herhangi bir suçlamada bulunmak için gelmediğimi bildirmemi dinlemenizi istedim: Suçlamak değil, üzüntümün derinliğini dile getirmek için geldim. Bunun ne acı olduğunu anlayamazsınız; Tom'u ne kadar çok düşündüğümü bilmeniz gerekir; neredeyse umutsuz koşullar altında onunla dostluğumuzun ilerlemesini düşünmüştüm; en ufak bir şüphe duymadan güveniyor ve inanıyordum ona.»

«Haydi, yeter, canım,» dedi Tom, kardeşinin konuşmasını engelleyerek. «Yanılıyor. Aldatmışlar. Sen niye üzülüyorsun? Sonunda kendisi de anlayacak.»

«Ben de bunu anlayacağım günü görmek isterim,» dedi Martin. «İnşallah gelir o gün!»

«Amin!» dedi Tom. «Gelir!»

Martin biraz durdu, sonra daha da yumuşak bir sesle devam etti:

«Sen kendi seçmeni yaptın, Tom. Ayrılmamız seni ferahlatacak. Kızgın ayrılmıyoruz. Benim tarafımda öfke yok...»

«Ben de öyle,» dedi Tom.

«...Bu senin istediğin sonuç, sadece. Tekrar ediyorum, seçmeni yaptın. Senin durumunda pek çok insanın yapacağı, ama senden beklemediğim bir seçme. Bunun için de belki senden çok kendi değerlendirmemi suçlamalıyım. Bir yanda servet ve elde etmeye değer bir sevgi var; öte yanda ise terk edilmiş, debelenen bir adamın değersiz dostluğu. Seçmeni yapma özgürlüğün vardı, yaptın; zor bir seçme de değildi. Ama böyle şeylere kapılmayacak cesareti olmayanlar, kapıldıklarını itiraf edecek cesarete sahip olmalılar hiç değilse; seni **bunun** için suçluyorum, Tom: beni bir sevgi gösterisiyle karşıladın, açıkyürekli, açıksözlü olmaya teşvik ettin, seni sırdaş yapmaya teşvik ettin beni, benden yana olduğunu söyledin; oysa kendini başkalarına satmıştın. İnanmıyorum,» dedi Martin, gene duygulanarak; «yürekten söylüyorum bunu; **inanamam**, Tom, şimdi seninle böyle yüz yüze dururken, bana ciddi bir kötülük edebilecek bir yaradılışta olduğuna, inanmıyorum; bir rastlantıyla kimin emrinde olduğunu keşfettiğim halde. Ama öğrenmesem seni sıkıntıya sokardım, Tom; seni ikiyüzlü davranmaya zorlardım; eski kişiliğini satarak, bu kadar yüksek bir fiyat karşılığında kazandığın sevgiyi elinde tutmaya devam etmeni güçleştirirdim; senin böylesine gizli tutmak istediğin şeyi öğrenmem ikimiz için de iyi oldu.»

«Adil ol,» dedi Tom, yumuşak bakışını bu son konuşmanın başlangıcından beri ayırmamıştı Martin'in yüzünden, «adaletsizliğinde bile adil ol, Martin. Unutuyorsun. Beni neyle suçladığını hâlâ söylemedin.»

«Niye söyleyim?» diye cevap verdi Martin, elini sallayarak kapıya doğru yürüdü. «Ben söyleyince daha iyi öğrenecek değilsin. Daha kötü **olmayabilir** ama, **istemiyorum** bunu **konuşmayı**. Hayır, Tom. Olanları bırakalım. Senden burada, o kadar iyi ve

dost olduğun bu evde, ilk rastlaştığımız günkü gibi — o zamanki gibi neşeyle değilse bile, o kadar dostça — ayrılabiliriz. İyilikler dileklerimle, Tom! Ben...»

«Beni böyle bırakacak mısın? Beni böyle bırakabiliyorsun, demek?» dedi Tom.

«Ben... sen... sen kendin seçtin, Tom! Ben... umarım ki, düşüncesiz bir seçme yapmışsındır,» diye kekeledi Martin. «Herhalde öyle oldu. Bundan eminim! Allahaısmarladık!»

Ve gitti.

Tom kız kardeşini bir koltuğa oturttu. Kendisi de kitabını alıp okumaya başladı, ya da okur gibi yaptı. Birazdan, bir sayfa çevirirken: «Buna çok pişman olacak,» dedi. O sırada gözünden taşan bir yaş kitaba damladı.

Ruth yanında diz üstü çöküp sokuldu ona, boynuna sarıldı.

«Hayır, Tom! Hayır, hayır! Üzülme! Sevgili Tom!»

«Ü... Üzülmüyorum,» dedi Tom. «Düzelecektir bu iş.»

«Ne kadar zalimce, kötü bir karşılık!» diye haykırdı Ruth.

«Hayır, hayır,» dedi Tom. «İnanıyor. Niçin inanıyor anlayamadım. Ama düzeltilecektir.»

Ruth daha da fazla sokuldu; yüreği parçalanır gibi ağlamaya başladı.

«Ağlama. Ağlama,» dedi Tom. «Niye yüzünü saklıyorsun, canım?»

Sonra, bir gözyaşı tufanı içinde her şey açığa çıktı.

«Ah, Tom, sevgili Tom, biliyorum yüreğindeki sırrını. Anladım; benden saklayamadın gerçeği. Niye anlatmadın bana? Anlatsam senin daha mutlu olmanı sağlayabilirdim. Onu ne kadar çok seviyorsun, Tom!»

Tom, kardeşini alıp aceleyle bir yere kapatacakmış gibi bir hareket yaptı eliyle; ama aynı el sarıldı kardeşine, böylece kısacık tarihçesi bu hareketle yazılmış oldu. Bütün patetik ihtişamı bu sessiz sarılmaya sığdı.

«Gene de,» dedi Ruth, «o kadar sadık ve iyi davrandın, canım; gene de sadık kaldın, kendini çiğnedin, kendinle savaştın; gene de, o kadar yumuşak, müşfik, iyi huylu olabildin; bir öfkeli bakışını, bir sinirli sözünü işitmedim. Bütün bunlara karşılık böyle zalimcesine yanlış anlaşılıyorsun. Ah, Tom, sevgili Tom,

bu da mı düzelecek? Düzelecek mi, Tom? Bu üzüntüyü hep saklayacak mısın yüreğinde — sen ki mutlu olmaya o kadar layıksın — yoksa bir umut var mı?»

Hâlâ yüzünü Tom'dan saklıyor, boynuna sarılıyor, onun için ağlıyor, kadın ruhunu ve yüreğini bu sırrın ortaya çıkmasının acı ve ferahlığı içinde ortaya döküyordu.

Çok geçmeden Tom'la yan yana oturuyorlardı ve duygulu bir suskunlukla Tom'un yüzüne bakıyordu. O zaman Tom ciddi ama kedersiz bir sesle şunları söyledi ona:

«Aramızda bunların geçtiğine çok sevindim, canım. Müşfik sevgisini bir kere daha gösterdiği için değil (çünkü ondan zaten şüphem yoktu) sırtımdan büyük bir yük kalktığı için.»

Kardeşinin sevgisinden söz ederken Tom'un gözleri ıslak ıslak parlıyordu; yanağından öptü onu.

«Sevgili yavrucuğum,» dedi Tom, «ona nasıl bir duyguyla bakarsam bakayım;» — sözsüz bir anlaşmayla adını anmıyorlardı — «çoktan beri — hatta ilk başından beri diyebilirim — bunu bir düş gibi görmeye alıştım. Çok değişik koşullar altında belki olabilecek, ama bu durumda hiçbir zaman olamayacak bir şey. Şimdi, söyle bana. Neyin düzelmesini istiyorsun?»

Tom'a öyle bir anlamlı baktı ki Tom ister istemez bunu cevap olarak kabullenip devam etmek zorunda kaldı.

«Canım, kendi isteği ve rızasıyla Martin'in nişanlısı; ikisi de benim varlığımdan haberdar olmadan çok önceden beri böyleydi. Benimle mi nişanlanmasını istiyorsun?»

«Evet,» dedi, dosdoğru.

«Evet,» diye cevap verdi Tom, «ama bu düzeltmek değil, büsbütün bozmak olur. Sanıyor musun ki,» dedi Tom, ciddi bir gülümsemeyle, «onu görmeseydi bile, tutup bana âşık olurdu?»

«Niye olmasın, Tom?»

Tom başını salladı, gene gülümsedi.

«Beni bir roman kişisi gibi düşünüyorsun, Ruth,» dedi Tom. «Böyle düşünmen de doğal aslından. Şu ya da bu imkânsız yoldan, şiirsel adaletin sağlanması için, sevdiğim insanla sonunda evlenmem gerektiğini sanıyorsun. Ama, sevgilim, şiirsel adaletten daha yüksek bir adalet var; o, olayları aynı ilkeye göre düzenlemiyor. Onun için de kitaplarda kahramanların hikâyelerini oku-

yan ve kendilerini kitap kahramanı olarak görmek isteyen insanlar, dünyada her şey onların kişisel isteklerine uygun olmadığı için karamsar ve hoşnutsuz, insan düşmanı hatta biraz da açık saçık olurlar. Benim de böyle bir insan olmamı mı istiyorsun?»

«Hayır, Tom. Ama biliyorum ki,» diye ekledi ürkek bir sesle, «senin için gene de bir üzüntü bu.»

Tom bu sözü de tartışacak gibi oldu. Ama saçma olurdu, onun için vazgeçti.

«Canım,» dedi Tom, «senin sevgine Doğruyu olduğu gibi anlatarak karşılık vereceğim. Benim için bir üzüntü. Olmaması için çok uğraştım, ama tam başarılı olamadım. Ama şöyle düşün, çok sevdiğin biri ölebilir, cennette onun ruhunla buluştuğunu görebilirsin düşünde, uyanınca da hayatı zor bulabilirsin. Oysa hayat gece uyuduğun zaman olduğundan daha zor değildir. İlk günden beri sadece bir düş olduğunu bildiğim bu düşü düşünmek acı oluyor benim için; ama bunun suçu çevremdeki gerçeklikler-de değil. Onlar her zaman aynı. Bu evi bu kadar tatlı yapan kız kardeşim, sevgili arkadaşım, bu düş beni hiç tedirgin etmese olacağından daha mı az bağlı bana, Ruth? Bana karşı istese kolayca soğuk ve uzak durabilecek olan eski dostum John daha mı az samimi bana karşı? Çevremdeki dünyada daha mı az iyilik var? Kendimin olmadığı için bencilce duyduğum üzüntü olmasa, başka bütün iyi ve güzel yaratıklar gibi beni daha mutlu, daha iyi yapabilecek olan iyi ve güzel bir yaratık yoluma çıktı diye konuşmam kabalaşacak, yüzüm ekşiyecek, yüreğim soğuyacak mı? Hayır, sevgili kardeşim. Hayır,» dedi Tom, güvenle. «Mutluluk imkânlarımı hatırlayınca bu gizli şeye üzüntü bile diyemiyorum; gerçek adı ne olursa olsun, gene de Tanrı'ya şükrediyorum çünkü onun sayesinde sevgiyi ve bağlılığı daha iyi değerlendiriyorum, beni türlü yollardan daha yumuşak bir insan yapıyor. Ama daha mutsuz değilim. Daha mutsuz değilim, Ruth!»

Konuşamadı, ama layık olduğu gibi sevdi onu. Onun hak ettiği kadar sevebildi.

«O açar Martin'in gözünü,» dedi Tom, kıvançla. «Ve bu iş (ki gerçekten haksızlıktı) düzelir. Biliyorum ki hiçbir şey inandıramaz onu Martin'e ihanet ettiğime. Meseleyi o düzeltir ve Martin de çok pişman olur. Sırrımız bizim sırrımız, Ruth, bizimle ya-

şayıp ölecek. Herhalde kendim hiç söylemezdim sana,» dedi Tom. gülümseyerek, «ama senin bulup anlamana sevindim!»

O gece yaptıkları kadar güzel bir yürüyüşe hayatlarında çıkmamışlardı. Tom her şeyi olanca rahatlığı, sadeliğiyle anlattı, kardeşinin sevgisine kendi açıkyürekliliğiyle cevap vermeye o kadar can atıyordu ki yürüyüşü normalden fazla uzattılar ve dönüşte de geç vakte kadar oturdular. Gece yatmak üzere ayrılırlarken Tom'un yüzünde öyle rahat, güzel bir ifade vardı ki Ruth bunun üstüne kapıyı kapatmaya kıyamadı, ayaklarının ucuna basa basa odasının kapısına gidip biraz daha seyretti onu. O zaman Tom da gördü, yeniden kucaklaşarak odalarına çekildiler. Ruth'un dualarında, uykusunda — mutlulukla hatırlanacak güzel günler, Tom! — Tom'un adı hep en başta geliyordu.

Yalnız kalınca Tom kardeşinin bu keşfini uzun uzun düşündü ve nasıl anladığına çok şaştı. «Çünkü,» diyordu Tom. «Çok dikkat ettim. Saçmaymış bunca dikkatim, çünkü mesele ortaya çıkınca bu kadar ferahladım; ama ondan gizli kalmasına çok dikkat ediyordum. Biliyorum, zeki, duygulu olduğunu, zaten onca dikkat bunu bildiğim içindi; ama böyle bir şeyi hiç beklemiyordum. Onun keşfi de mutlaka ansızın olmuştur. Allah Allah!» dedi Tom. «Nasıl da bir sezgi!»

Bir türlü atamıyordu kafasından. İşte gene bunu düşünüyordu, kafası yastıktayken de.

«Bildiğini anlatmaya başlayınca nasıl da titredi!» diye düşündü Tom, bütün olayları, küçük ayrıntıları hatırlayarak; «yüzü de nasıl kızarmıştı! Ama elbette, doğal bunlar! Çok doğal! Açıklanması gereksiz.»

Tom gene de anlayamamıştı ne kadar doğal olduğunu. Ruth'un kendi yüreğinde, onun sırrını okumasına yardımcı olan taze bir sır olduğundan da haberi yoktu Tom'un, Ah, Tom! Her gün yanından geçiyordu ama, Temple Çeşmesi'nin fısıldadıklarını anlamıyordu.

Ertesi sabah Ruth'un olduğu gibi neşeli ve çalışkan olmak kimin elinde? Konuşmasa bile, Tom'un kapısını vuruşu, dışarıdan duyulan hafif ayak sesleri başlı başına bir musikiydi. Ama ayrıca dünyanın en güzel sabahı olduğunu da söyledi; öyleydi gerçekten; öyle olmasa da, o söyledikten sonra Tom inanırdı öyle

olduğuna.

Tom aşağı indiğinde kahvaltısı güzelce hazırlanmış, Ruth sabah yürüyüşü için bonesini de giymişti. Öyle çok da haber doluydu ki Tom şaştı kaldı. Sanki bütün gece yatmamış. Tom'u eğlendirmek için haber toplamıştı. Mr. Nadgett daha eve dönmemişti, somunu bir peniden ekmek gelmişti, bu seferki çay geçen seferkinin iki katı kuvvetliydi; sütçü kadının kocası hastaneden taburcu edilmişti, karşı sıradaki kıvırcık saçlı çocuk da dün bütün gün kaybolmuştu ve şimdi çok acele bir sürü reçel yapacaktı ve evde tam bu işe uygun bir tencere vardı; Tom'un eve son getirdiği kitap hakkında her şeyi de biliyordu ama okuması güçtü; o kadar çok şey vardı ki Tom'a söyleyeceği kahvaltıyı ilk kendisi bitirdi. Sonra küçük bonesini giydi, çayı, şekeri dolaba kilitledi, anahtarları çantasına attı, çiçeği de, her zamanki gibi Tom'un yakasına taktı; böylece, Tom daha onun hazırlanmaya başladığını sezinleyemeden hazırlanmıştı çıkmaya. Sözün kısası, Tom'un da, neredeyse genel olarak kamuoyuna bir meydan okuma denebilecek kadar güvenle söylediği gibi, dünyada onun gibi bir küçük kadın olamazdı.

Tom'u da konuşkan yapıyordu. Direnmek elde değildi. Öyle yüreklendirici sorular soruyordu ki; kitaplar, kiliselerin yapılış tarihleri, orglar, Temple, ve daha çeşit çeşit şey üstüne. Yolu (ve Tom'un yüreğini) o kadar hafifletiyordu ki Temple çok boş ve ıssız görünüyordu kapıda ondan ayrılınca.

«Mr. Fips'in arkadaşı bugün de gelmez herhalde,» diye düşündü Tom, merdiveni tırmanırken.

Henüz gelmemişti, şüphesiz, çünkü kapı her zamanki gibi kapalıydı ve Tom anahtarıyla açtı. Kitapları kusursuz bir şekilde sıraya koymuştu bu zamana kadar, kitapların yırtık sayfalarını, zedelenmiş sırtlarını onarmış, yıpranmış yazıları yerine düzgün etiketler yapıştırmıştı. Bambaşka bir yer olmuştu daire. Tom, yarattığı değişikliği kıvançla seyrediyordu, ama beğenecek ya da beğenmeyecek başka hiç kimse yoktu.

Bu günlerde katalog taslağını temize çekiyordu; acelesi olmadığı için de, Mr. Pecksniff'in çalışma odasında haritalar, planlar çizerken gösterdiği özenle göz nuru döküyordu. Harika

bir katalogdu; çünkü Tom bazen aldığı parayı gerçekten hak etmediği inancına kapılıyordu, onun için de bu katalogun yazılışına çokça zaman ayırıyordu.

Böylece, elde cetvel, kalem, pergel, silgi, ve kurşunkalem, ve siyah ve kırmızı mürekkep, bütün sabah boyunca çalıştı Tom. Martin ve dünkü konuşmaları zihnini bir hayli uğraştırıyordu, dostu John'a bir açılabilse, bu konuyla ilgili danışabilse çok daha rahat edecekti. Ama John'un böyle bir şeye çok kızacağını biliyordu, onun şu sırada Martin'e önemli bir anda yardımcı olduğunu düşünüyordu; böyle buhranlı bir zamanda onu yardımından yoksun bırakmak ona ciddi bir zarar vermek demekti.

«Onun için kendime saklamalıyım,» dedi Tom, içini çekerek. «Kendime saklamalıyım.»

Ve unutabilmek için yeniden, daha da büyük bir gayretle, kalem, cetvel, silgi, kurşunkalem, siyah mürekkep ve kırmızı mürekkeple işe girişti.

Böylece bir saat kadar uğraştıktan sonra aşağıda, girişte bir ayak sesi duydu.

«Hah!» dedi Tom, kapıya bakarak; «bir zamanlar, hem de yakın bir zamanda, bu sesle hemen meraklanır, kulak kesilirdim.»

Ayak sesi merdivende yaklaşıyordu.

«Otuz altı, otuz yedi, otuz sekiz,» diye saydı Tom. «Şimdi durursun. Kimse otuz sekizinci basamaktan yukarı çıkmıyor.»

Bu gelen de durdu gerçi, ama sadece soluk almak için. Kırk, kırk bir, kırk iki, filan.

Kapı açık duruyordu. Adımlar yaklaşınca Tom sabırsızlıkla, heyecanla gözünü kapıya dikti. Adam sahanlığa varıp kapının önünde durarak ona baktığında neredeyse bir hayalet gördüğünü sanarak yerinden fırladı.

İhtiyar Martin Chuzzlewit! Mr. Pecksniff'in evinde, zayıf, çökmüş bir halde gördüğü adam!

Aynı adam? Hayır, aynı adam değildi, çünkü bu yaşlı adam yaşlıydı ama, güçlüydü, bastonuna güçlü kuvvetli bir elle dayanıyor, öteki eliyle de gürültü etmemesini işaret ediyordu. Kararlı yüzüne, uyanık gözlerine, bastonu tutan sağlam eline, tav-

rındaki utkulu amaçlılığa bakınca Tom'un gözleri kamaştı.

«Uzun zamandır,» dedi Martin, «beni beklediniz!»

«İşverenimin yakında geleceği söylenmişti,» dedi Tom: «ama...»

«Biliyorum. Kim olduğunu bilmiyordunuz. Ben öyle istemiştim. Sözüme bu kadar iyi uyulmasına sevindim. Sizi daha önce görmek istiyordum. Zamanın geldiğini düşünüyordum. Sizi son gördüğüm günden sonra, onu daha iyi, ya da daha kötü, tanıyamayacağıma karar vermiştim. Ama yanılmışım.»

Bunları söylerken Tom'un yanına yaklaşmıştı. Elini yakalayıp sıktı.

«Haftalar, aylarca evinde oturdum ve bana dalkavukluk etmesini seyrettim, Pinch. Siz de biliyorsunuz. Beni aracı, âleti olarak kullanmasına izin verdim. Bunu da biliyorsunuz; gördünüz beni orada. Sandığı gibi zayıf, yaşlı bir adamın çekeceğinin on bin kat fazlasını çektim orada. Biliyorsunuz. Mary'ye sulandığını gördüm. Biliyorsunuz; sizden iyi kim bilebilir ki zaten? Her gün aşağılık ruhunu seyrettim ve bir kere bile kendimi ele vermedim. Bu zamanı bekliyor olmasam bütün bunlara katlanamazdım.»

O kadar öfkeyle konuştuğu halde — gene de çok sakin, kararlıydı — kendini tuttu, yeniden Tom'un elini sıktı. Sonra, heyecanla devam etti:

«Kapıyı kapatın, kapatın kapıyı. Arkamdan yetişebilir hemen. Önümüzdeki günlerde,» dedi yaşlı adam, acele acele, konuştukca yüzü, gözleri parlayarak, «her şey düzelecek. Bundan önce başına bir şey gelmesini istemem! Kapatın kapıyı!»

Tom, uykuda mı, uyanık mı olduğunu bilmeden kapattı kapıyı.

LI. BÖLÜM

Çok Karanlık Yeri Aydınlatıyor; Mr. Jonas'la Arkadaşının Girişiminin Eki.

Yaşlı yazıcının bakıcılarına teslim edileceği gece gelmişti. Suçlu düşünceleri arasında bunu unutmamıştı Jonas.

Bunun hatırlanması da suçlu zihninin çalışmasının bir parçasıydı; çünkü böylelikle kendini biraz daha güven altına almış oluyordu. Böyle bir anda ihtiyarın bir sözü, vereceği bir ipucu uyanık insanların şüphesini çekebilir ve onu mahvederdi. Kendisini kuşatan tehlikeleri sezdikçe, suçunun keşfedilebileceği her yola karşı uyanıklığı keskinleşiyordu. Sırtında cinayet yükü, eteğinde bunun sayısız korkuları vardı, gece gündüz; gene de, ötesinde güvenlik görebilse, bir cinayet daha işleyebilirdi. Buydu cezası; kendi suçlu bünyesindeydi. Korkuları yüzünden dayanılmaz hale gelen şeyi, korkuları yüzünden bir daha yapabilirdi.

Ama planına göre ihtiyarın sadece gözaltında tutulması da yeterliydi. İlk şaşkınlık ve kargaşalık yatıştıktan sonra kaçmayı tasarlıyordu; o zaman şüphe çekmeden kaybolabilirdi. Şimdilik bu kadınlar onu susturmasını bilirlerdi; ihtiyarın gevezeliği tutsa da öyle kolay kolay korkuya kapılmazlardı. Biliyordu mesleklerini.

İhtiyarın ağzı tıkanmalı derken boşuna da konuşmamıştı. Susturmaya kararlıydı; araçları değil, amacı düşünüyordu. İhtiyara hayatı boyunca sert, haşin, kaba davranmıştı; kötülük çok doğaldı, ihtiyarı düşündüğünde; «konuşursa ağzı tıkanır, yazarsa eli kolu bağlanır,» dedi Jonas, ihtiyara bakarak; çünkü ikisi yalnız oturuyorlardı. «Zaten yeterince deli; bu işi halletmeliyim!»

Şşşt!

Hâlâ dinliyordu! Her sese kulak veriyordu. O zamandan beri dinliyordu ve hâlâ gelmemişti. Sigorta Şirketi'nin açığa çıkması; Crimple ile Bullamy'nin paraları alıp kaçmaları; bunların arasında, muhtemelen Mr. Pecksniff'in parasıyla birlikte bu gü-

venilir dostlara, bir bankaya yatırılmak üzere verilen, öldürdüğü adamın cüzdanında bulamadığı, kendi parası; büyük kayıpları ve hâlâ da müflis şirketin bir ortağı olarak hesap vermeye çağırılma korkusu; bütün bunlar her an teker teker ya da hep birden gelip geçiyordu zihninden, ama düşünemiyordu böyle şeyleri varlıklarının, yanları sıra getirdikleri öfke, sıkıntı ve çaresizliğin bilincindeydi; ama yalnız bir tek korkunç soruyu düşünüyordu; yani denetleme gücü ile düşünüyordu. Korudaki ceset ne zaman bulunacaktı?

Çok uğrarmış, çabalamıştı — hiç vazgeçmemişti uğraşmaktan — orada olduğunu unutmak için değil de, hayalinde bunun canlı resimlerini çizmeyi unutmak için; yapraklar arasında yavaş yavaş dolanıyordu çevresinde, dallar arasında bir boşluktan yaklaşıyor, yaklaşıyor ve kuru üzüm yığınları gibi üstüne üşüşmüş sinekleri birden ürkütüp havalandırıyordu. Bütün düşünceleri bu keşifte toplanmıştı, onun için her sese, bağırtıya kulak kabartıyordu; biri gelse, biri gitse, dinliyordu: pencerede durup sokaktan geçenleri seyrediyordu; kendi görünüşüne, sözlerine güvenemiyordu. Cesedin bulunuşunu ne kadar çok düşünse, korudaki şeyin çekiciliği de o kadar artıyordu. Sanki durmadan, gördüğü her yaratığa onu sunuyor, gösteriyordu; «Bakın şuna! Biliyor musunuz bunu? Bulundu mu? **Benden** şüpheleniyor musunuz?» Cesedi kollarına alıp taşımaya, her rastladığının önüne bırakıp kimlik tesbiti yapmaya mahkûm edilse, ancak bu kadar meşgul olabilirdi cesetle.

Ama hâlâ pişman değildi. Onu bu hale getiren pişmanlık, yaptığı işe duyduğu üzüntü değildi; kendi güvenliğinden korkmaktı sadece. Bu cinayet girişiminde bütün servetini batırmış olduğu düşüncesi nefretini ve öç alma duygusunu büsbütün körüklüyor, kazandığı şeye daha da fazla bel bağlıyordu. Adam ölmüştü; bunu değiştirmek artık mümkün değildi. Hiç değilse bundan ötürü bir zafer duygusu vardı içinde.

Cinayeti işleyeli beri Chuffey'den hiç gözünü ayırmıyordu; zorunlu olmadıkça — o da sadece kısa sürelerle — yanından ayrılmıyordu. Şimdi baş başaydılar. Alacakaranlık çökmüştü, kararlaştırılan saat yaklaşıyordu. Jonas bir aşağı bir yukarı arşınlıyordu odayı. İhtiyar her zamanki köşesinde oturuyordu.

En küçük olay bile tedirgin ediyordu katili; şimdi de, öğleden sonra erken bir saatte evden çıkıp hâlâ dönmeyen karısının yokluğuna aklı takılmıştı. Bunun temelinde sevgi filan yoktu; yolda çevirmelerinden, tuzağa düşürüp kendisini güç duruma sokacak bir şey söyletmelerinden korkuyordu. Kim bilir, belki de o yokken vurmuştu kapısını, evde olmadığını anlamıştı. Tam onun yapacağı şey, Allahın belası karı, soluk suratıyla dolaşır durur evin içinde! Neredeydi şimdi?

«Arkadaşı Mrs. Todgers'a gitti,» dedi yaşlı adam, bu soruyu pis bir küfürle karıştırıp yüksek sesle sorunca.

Öyle ya! Elbette! Hep o karının yanına sıvışır. Kendi dostu değildi bu kadın. Kim bilir ne fesatlar kuruyorlardı kafa kafaya verip! Hemen gelsin eve.

Bir şeyler mırıldanan yaşlı adam kendisi gidecekmiş gibi ayağa kalktı, ama Jonas kızgın kızgın onu tekrar sandalyesine itip bir hizmetçi kız göndertti çağırmaya. Bundan sonra gene odada gezinmeye başladı ve kız dönünceye kadar da voltayı kesmedi. Yol kısa olduğu ve kız da acele gidip geldiği için dönmesi çok sürmedi.

«Ey? Neredeymiş? Geldi mi?»

«Hayır. Tam üç saat önce oradan ayrılmış.»

«Ayrılmış mı? Yalnız mı?»

Haberci bunu sormamıştı; öyle olacağını düşünmüştü.

«Hay Allahın salağı. Mum getir!»

Kız odadan çıkar çıkmaz, karısını sorduğundan beri özellikle onu gözleyen yaşlı yazıcı yerinden fırlayıp üstüne geldi.

«Ver onu!» diye haykırdı ihtiyar. «Haydi! Ver onu bana! Ona ne yaptığını bana söyle. Çabuk! Bu konuda vaadim yok sana. Söyle bana ne yaptın onu.»

Konuşurken yakasından yakalamıştı, hem de sımsıkı.

«Benden kaçamazsın!» diye haykırdı ihtiyar. «Bağırıp komşuları kaldıracak kadar takatın var, onu bana vermezsen. Ver onu bana!»

Jonas öyle afallamış, suçluluk duygusuyla öylesine donakalmıştı ki adamın yakasındaki elini çözecek gücü bulamadı kendinde; parmağını bile oynatmadan, karanlıkta bakabileceği kadar bakıyordu ona. Ancak, ne demek istediğini sorabildi.

«Ona ne yaptığını öğreneceğim!» diye cevap verdi Chuffey. «Saçının bir teline zarar verdinse, bunun hesabı sorulacaktır senden. Zavallıcık! Zavallıcık? Nerede şimdi?»

«Hay deli moruk!» dedi Jonas, kısık bir sesle, dudakları titreyerek. «Tam tımarhanelik oldun.»

«Bu evde gördüklerim yetmez mi beni deli etmeye?» diye haykırdı Chuffey. «Nerede benim sevgili patronum? Bebekken dizime yatırdığım tek evladı nerede? O nerede, sonuncusu? Her gün solduğunu, gece yarıları ağladığını görüp işittiğim, o nerede? Sonuncusu oydu, son dostum! Tanrı yardımcım olsun, oydu sonuncusu!»

Gözlerinden yaşlar aktığını gören Jonas ellerini çözüp uzağa itecek cesaretini topladı. Cevap verdi:

«Nerede olduğunu sorarken işitmedin mi? Çağırtmaya adam gönderdiğimi işitmedin mi? Elimde olmayan bir şeyi sana nereden vereyim, koca budala? Keşke verebilseydim sana, sırtımdan atsaydım; ne güzel bir çift olurdunuz hani!»

«Ona bir zarar geldiyse,» diye haykırdı Chuffey, «şunu iyi bil! Kocadım ve gücüm kalmadı; ama bazen belleğim çalışıyor; ona bir zarar geldiyse...»

«Allah belanı versin,» diyerek sözünü kesti Jonas, ama sesi büsbütün kısık çıkıyordu; «ne zarar gelebilir ki ona? Sen ne kadar biliyorsan ben de o kadar biliyorum nerede olduğunu; keşke bilseydim. Bekle de gelsin eve; daha çok gecikmez. Tamam mı, memnun oldun mu?»

«Unutma!» diye haykırdı yaşlı adam. «Saçının bir teline! Saçının bir teline zarar gelmeyecek! Buna izin veremem. Çok, çok fazla dayandım, Jonas. Sustum... ama... ama... konuşabilirim. Ko... ko... konuşabilirim,» diye kekeledi ve sürüklenerek sandalyesine döndü; görünüşü tehditkârdı ama gene güçsüzleşmişti.

«Konuşabilirsin demek, öyle mi?» diye düşündü Jonas, «Pekâlâ, pekâlâ, sustururuz seni. İyi ki zamanında öğrendim. Önlemek tedaviden daha iyidir.»

Hem kabadayı görünmek, hem de ihtiyarı yatıştırmak çabaları arasında bocalamıştı; ama öyle korkmuştu ki ter içinde kalmıştı; hâlâ iri iri damlalar duruyordu alnında. Olağandışı ses

tonu ve telaşlı tavrıyla korktuğunu belli etmişti; ama şimdi mum ışığında gene odada gezinirken sadece yüzü de yetiyordu korkusunu göstermeye.

Pencerenin yanında durup düşünmeye başladı. Karşıdaki dükkânların birinde ışık yandı; satıcıyla bir müşteri tezgâhın üstüne eğilmiş bir şey okuyorlardı. Bunu görür görmez unuttuğu şeye döndü. «Baksanıza! Biliyor musunuz şunu? Bulundu mu? **Benden** şüpheleniyor musunuz?»

Kapının tokmağı döndü. «O ne?»

«Güzel bir akşam,» dedi Mrs. Gamp'in sesi, «biraz fazla sıcak olsa da ki, Mr. Chuzzlewit, hıyarların üçü iki peniye ininince böyle olması beklenir. Bu akşam Mr. Chuffey nasıl, efendim?»

Mrs. Gamp bunları söylerken kapıdan pek uzaklaşmıyor ve her zamankinden fazla reveranslar yapıyordu. Genellikle olduğundan daha rahatsız görünüyordu.

«Odasına götürün,» dedi Jonas, yanına yaklaşıp kulağına fısıldadı. «Bu gece sayıklamaya başladı, iyice delirmiş. Buradayken konuşmayın, sonra hemen gelin.»

«Vah zavallıcık!» diye haykırdı Mrs. Gamp, olağanüstü bir şefkatle, «tir tir titriyor.»

«Geçirdiği çılgınlık nöbetinden sonra olabilir,» dedi Jonas. «Götürün odasına.»

Bu sırada Mrs. Gamp ihtiyarın ayağa kalkmasına yardım ediyordu.

«İşte oldu cancağızım!» dedi Mrs. Gamp, hem yatıştırıcı hem de yüreklendirici bir sesle. «Haydi, sevgili Mr. Chuffey! Haydi odanıza gidelim, efendim, biraz uzanın yatağınıza; çok fena titriyorsunuz, güzelim eklem yerlerinizi tele asmışlar gibi. Aferin! Haydi gelin Sarah ile!»

«Eve döndü mü?» diye sordu yaşlı adam.

«Hemen şimdi gelecek,» diye cevap verdi Mrs. Gamp. «Gelin Sarah ile, Mr. Chuffey. Gelin Sarah'nızla.»

Mr. Chuffey'nin sorduğu insanın bu çabuk avdeti konusunda herhangi bir şey bildiği yoktu, sırf ihtiyarı yatıştırmak için böyle bir şey söylemişti. Ama etkili oldu; birlikte çıktılar odadan.

Jonas gene baktı pencereden. Karşıdaki dükkânda hâlâ ga-

zeteyi okuyorlardı, hatta bir üçüncü kişi de gelip katılmıştı. Ne olabilirdi, onları bu kadar ilgilendiren?

Aralarında bir tartışma başlamış gibiydi, çünkü hepsi birden başlarını kaldırdılar ve ötekilerin omzunun üstünden bakan üçüncü kişi birtakım hareketlerle bir olayı anlatmak üzere bir iki adım geriledi.

Korkunç! Koruda vurduğu darbeye ne kadar da benziyordu!

Sanki kendi kafasına yemiş gibi oldu. Sendeleyerek bir sandalyeye otururken Mrs. Gamp'in hastasına gösterdiği bu yeni yumuşak tavrı düşündü. Olay ortaya çıktığı için miydi bu değişiklik? — Bildiği için mi? — Şüphelendiği için mi?

«Mr. Chuffey yattı,» diyerek içeri girdi Mrs. Gamp, «inşallah yarar ya zaten zararı olmaz bari faydası olsun, rahat olun!»

«Oturun,» dedi Jonas boğuk bir sesle, «şu işi tamamlayalım. Öteki kadın nerede?»

«Öteki şahıs şimdi hastanın yanında,» diye cevap verdi.

«İyi,» dedi Jonas. «Yalnız bırakmaya gelmiyor. Bugün bana saldırdı — yakama yapıştı — kudurmuş gibi. İhtiyar mihtiyar ama yakamı zor kurtardım elinden. Siz — Şşşt! — bir şey yok. Öteki kadının adını söylemiştiniz ama unuttum.»

«Betsey Prig demiştim,» dedi Mrs. Gamp.

«Güvenilir bir insan, değil mi?»

«Değilmiş!» dedi Mrs. Gamp; «onu getirmedim zaten, Mr. Chuzzlewit. Bir başkasını getirdim, her bakımdan iyi görünüyor.»

«Adı nedir?» diye sordu Jonas.

Mrs. Gamp cevap veremeden garip garip baktı ona, ama soruyu anlamış görünüyordu.

«Adı nedir?» diye tekrarladı Jonas.

«Adı,» dedi Mrs. Gamp, «Harris.»

Her zaman ağzından dökülü dökülüveren bu adı ne kadar zorlukla söylediği şaşılacak bir şeydi. Ağzından çıkarana kadar üç dört kere yutkundu ve çıkarınca da elini böğrüne bastırıp bayılacakmış gibi devirdi gözlerini. Ama, bazı iç rahatsızlıklar yüzünden arasıra alkollü içkilere başvurmadan yaşayamadığını ve bu ilaç bulunamayınca rahatsızlıkların bir hayli huysuzlaştığını

bilen Jonas, gene bu nöbetlerden birinin geldiğini sandı.

«Peki, peki!» dedi aceleyle, çünkü zihnini de bir türlü toparlayıp konuya veremiyordu. «İkiniz hastaya nasıl bakacağınızı kararlaştırdınız, değil mi?»

Mrs. Gamp olumlu cevap verdi ve hafif sesle pek sevdiği formülünü tekrarladı, «Sırayla; bir o, bir ben.» Ama sesi öyle titrek çıkıyordu ki açıklama yapmak gereğini duydu: «Bu gece de sinirlerim pek üstünde!»

Jonas gene bir dinledi ortalığı. Sonra aceleyle devam etti:

«Para için hiç çekişmeyelim. Geçen seferki gibi olsun. Yanından ayrılmayın, ses çıkarttırmayın. Zaptetmek gerekiyor. Bu gece kafasını karımın öldüğüne takmış, sanki ben öldürmüşüm gibi saldırıyor üstüme. Bu delilerin böyle en sevdikleri kişilere olmadık şeyler söylemeleri normaldir. Değil mi?»

Mrs. Gamp, kısaca inleyerek doğruladı bunu.

«Onun için başından ayrılmayın, bakarsınız gene bir iş karıştırır. Sakın, hiç güvenmeyin ona; çünkü en aklı başında göründüğü zaman en olmadık deli saçmalarını söylüyor. Ama bunu biliyorsunuz zaten. Arkadaşınızı göreyim.»

«Öteki öbür hastabakıcıyı mı, efendim?» dedi Mrs. Gamp.

«Evet! Siz gidip ötekini gönderin. Çabuk! İşim var.»

Mrs. Gamp kapıya doğru geri geri birkaç adım attı, orada durdu.

«Ötekini görmek istiyorsunuz, öyle mi, Mr. Chuzzlewit?» dedi, boğuk bir hırıltı halinde çıkıyordu sesi.

Ama Jonas'ın birdenbire bembeyaz kesilince Mrs. Gamp, ötekini görmüş olduğunu anladı. Başını çevirip bakmasına vakit kalmadan yaşlı Martin eliyle onu bir yana itti. Chuffey ve John Westlock'la birlikte içeri girdiler.

«Kimse evden çıkmasın,» dedi Martin. «Bu adam benim yeğenimdir: baştan aşağı bir kötülük yuvasıdır. Olduğu yerden kıpırdarsa veya buradakilerle konuşurken sesini yükseltirse pencereyi açıp yardım istersiniz!»

«Ne hakla böyle emirler veriyorsunuz bu evde?» diye sordu Jonas, titrek bir sesle.

«Senin yaptığın kötülüklerin bana verdiği hakla. Gelin içeri!»

Jonas'ın ağzından zaptedilemez bir ünlem yükseldi Lewsome içeri girince. İnilti değil, çığlık değil, bir söz değildi ve işitenlerin o zamana kadar kulaklarına çalınagelmiş hiçbir sese benzemiyordu; aynı zamanda, suçlu yüreğinde geçenlerin, doğanın icat edebileceği en keskin ve korkunç bir biçimde dile getirilişiydi.

Bunun için adam öldürmüştü! Bunun için tehlikelere atılmış, acılar, sayısız korkular çekmişti! Sırrını koruda gömmüştü; kanlı toprağa, eze eze bastırmıştı; şimdi hiç beklenmedik bir anda, burada, kilometrelerce ötede, yeniden çıkıyordu ortaya; herkesin bildiği bir şey olarak; gücünü kuvvetini yeniden kazanmış bir yaşlı insanın ağzından ilan olunuyordu dünyaya ve o ihtiyar sanki bunu anlatmak için bir mucize sonucu böyle canlanıvermişti!

Bir koltuğun arkalığına tutunarak baktı onlara. Onları küçümsemek, her zamanki küstah tavrını takınmak imkânsızdı bu durumda. Ancak koltuğu tutarak ayakta durabiliyordu; ama bu bile zor oluyordu.

«Tanıyorum şu herifi,» dedi, her kelimede durup soluk alarak ve titreyen parmağıyla Lewsome'u işaret ederek. «Hayatta gördüğüm en büyük yalancıdır. Neymiş son hikâyesi? Ha, ha! Ne adamlarsınız? Şu benim amcam artık çocuk olmuş; kardeşinden, yaşlılığında babamın olduğundan daha çocuk; ya da Chuffey'den. Ne demek istiyorsunuz,» diye ekledi, John Westlock ve Mark Tapley'ye (ikincisi Lewsome'la birlikte gelmişti) vahşi gözlerle bakarak, «buraya böyle iki alçak ve bir budalayla gelip evimi işgal etmek ne demek? Hey, baksanıza! Kapıyı açın! Atın şu yabancıları dışarı!»

«Sana bir şey söyleyim mi?» diye haykırdı Mark Tapley, öne çıkarak, «adın olmasa kendi elimle alır sokaklarda sürüklerdim seni! Anladın mı? Öyle sert sert bakma bana. Beceremiyorsun! Devam edin, efendim,» dedi yaşlı Martin'e. «Diz üstü çöktürün alçak katili. Gürültü çıkarmak istiyorsa, çıkarırız, hem de ne gürültü; şu pencereden bir bağırdım mı Londra'nın yarısını buraya getiririm. Devam edin, efendim! Tepeden tırnağa titriyor ama, isterse bir denesin benim de sözümün eri olduğumu görsün.»

Mark bunları söyledikten sonra kollarını kavuşturup pencerenin pervazına oturdu; havasına bakılırsa, buradan kendisi atlamaya, ya da Jonas'ı tutup atmaya, hazır bulunanların hoşuna gidebilecek herhangi bir şeyi hemen yapmaya hazırdı.

Yaşlı Martin Lewsome'a döndü:

«Bu adam, değil mi?» dedi, elini Jonas'a doğru uzatarak.

«Anlattıklarımın doğruluğunu görmek için ona sadece bakmanız yeter,» diye cevap verdi. «Tanığım da odur!»

«Ah, kardeşim!» diye haykırdı yaşlı Martin, ellerini kavuşturup gözlerini yukarı çevirerek. «Ah, kardeşim, kardeşim! Sen böyle bir alçak büyütesin, ben de çevremde büyüyen her çiçeği soldurup hayatı bir çöle çevireyim diye mi hayatımızın yarısını birbirimize yabancı olarak geçirdik? Bu muydu senin ve benim ilkelerimizin doğal sonucu? Senin doğurttuğun, yetiştirdiğin, eğittiğin, üstüne titrediğin, uğruna çabaladığın yaratık bu olsun, ben de geçmiş artık onarılmaz hale geldikten sonra onu cezalandırmanın aracı olayım!»

Konuşurken bir sandalyeye oturmuştu, başını yana çevirerek bir süre sustu. Sonra enerjisini yeniden toplayıp şöyle devam etti:

«Ama yanlış hayatlarımızın hasadı ayaklar altında çiğnenecek. Bunun için henüz vakit çok geç değil. Şu adamı, şu canavarı görüyorsunuz; acımayacak, adaletli bir şekilde davranacaksınız ona karşı. Söylediklerini dinleyin! Cevap ver, sus, karşı çık, tekrarla, meydan oku, ne yaparsan yap. Benim yolumu değiştiremezsin. Haydi bakalım! Siz de,» dedi Chuffey'ye, «eski arkadaşınızın sevgisi için, konuşun, anlatın!»

«Onun sevgisi için sustum!» diye haykırdı yaşlı adam. «O beni zorladı. Yemin ettirdi bana, ölüm döşeğinde. Siz bu kadar şey öğrenmeseniz, ağzımı açmazdım. O zamandan beri hep bunu düşündüm — nasıl düşünmeyebilirdim? — ve bazen de hepsini düşümde gördüm: ama gündüzün, uykuda değil. Bu çeşit bir düş var mıdır?» dedi Chuffey, yaşlı Martin'in yüzüne endişeyle bakarak.

Martin yüreklendirici bir cevap verince dikkatle kulak kabarttı sesine, gülümsedi.

«Evet, evet!» diye haykırdı. «O da çok zaman böyle konu-

şurdu benimle. Okulda birlikteydik, o ve ben. Oğluna karşı dönemezdim, biliyorsunuz; tek evladı, Mr. Chuzzlewit!»

«Keşke siz olsaydınız oğlu!» dedi Martin.

«Tıpkı eski patronum gibi konuşuyorsunuz,» diye haykırdı ihtiyar, çocuksu bir sevinçle, «o kadar ki neredeyse onunla konuştuğumu sanıyorum. Yeniden gençleşiyorum. Bana hiçbir zaman sertçe bir şey söylemedi, ben de onu her zaman anladım. Gözüm zayıf olduğu halde onu hep görebiliyordum, ayrıca, çok iyiydi bana karşı, sevgili eski efendim!»

Kardeşinin elini tutup başını kederli kederli salladı. Bu sırada, pencereden dışarıya bakan Mark odadan çıktı.

«Tek oğluna karşı dönemezdim, biliyorsunuz,» dedi Mr. Chuffey. «Ama çok zorladı beni, burama kadar geldi; bu gece az kalsın söyleyecektim. Ah!» diye haykırdı yaşlı adam, öfkesinin nedenini ansızın hatırlayarak. «Nerede o? Daha eve gelmedi!»

«Karısını mı soruyorsunuz?» dedi Mr. Chuzzlewit.

«Evet.»

«Ben yanıma aldım. Yanımda kalacak ve şimdi burada olanları daha sonra, uygun biçimde öğrenecek. Yeterince tatmış acıyı, bir de bunları yaşaması gerekmiyor.»

Jonas yüreği durur gibi olarak işitiyordu bunları. İzindeydiler, mahvedeceklerdi onu, biliyordu. Ayağının altından santim santim kayıyordu toprak; çevresini kuşatan harabe gittikçe artan bir hızla daralıyordu, kötülük merkezine doğru, iyice kapanacak ve onu ezecekti.

Derken suç ortağının sesini işitti; anlatıyordu, yüzüne karşı: zamanı, yeri, olayı, bütün ayrıntılarıyla; açıkça, bir şey saklamadan, gizlemeden, duygulanmadan ilan ediyordu: doğruyu. Hiçbir şeyin gizleyemeyeceği doğruyu; kanın boğamayacağı, toprağın örtemeyeceği doğruyu; bunakları esinledirip güçlü insanlar haline getiren doğruyu; bu doğrunun kanatlarıyla, dünyanın öbür ucunda olduğuna inandığı bir insan uçmuş gelmişti tepesine.

İnkâr etmeye çalıştı ama dili hareket etmiyordu. Koşmak, kendini sokaklara atıp kaçmak gibi imkânsız şeyler geldi aklına; ama donuk, kaskatı suratı gibi vücudu da cevap vermiyordu iradesine. Ve ses durmadan anlatıyordu, yavaş yavaş, suçlu-

yordu onu. Sanki koruda kalan her kan damlası onunla alay etmek için bir ses bulmuş konuşuyordu.

O susunca bir başka ses başladı hikâyeye, ama tuhaf bir şekilde; çünkü her şeyi gören ve hikâyeyi de doğruluğunu biliyormuş ve pekiştirebilirmiş gibi ellerini ovuştura ovuştura dinleyen yaşlı yazıcı şu sözleri söyleyerek atıldı ileri:

«Hayır, hayır, hayır! Yanılıyorsunuz; yanılıyorsunuz, tamamen yanılıyorsunuz! Sabırlı olun, çünkü doğrusunu yalnız ben biliyorum!»

«İşittiklerinizden sonra,» dedi eski efendisinin kardeşi, «nasıl böyle konuşabiliyorsunuz? Üstelik, daha demin, size yukarıda neyle suçlandığını söylediğimde babasını onun öldürdüğünü bildiğimizi söylemiştiniz.»

«Evet, elbette! O öldürdü!» diye haykırdı Chuffey, kendinden geçmişçesine. «Ama sandığınız gibi değil, sandığınız gibi değil. Durun! Bir dakika izin verin bana. Hepsini anlatacağım, hepsini! Pislik, kötülük, alçaklıktı; ama sizin sandığınız gibi değil. Durun, durun!»

Başı zonkluyor ya da acı veriyormuşçasına iki eliyle kavradı. Çevresine boş ve şaşkın bir bakışla bakarken gözü Jonas'a ilişti ve o anda hatırlama ve anlayış geri geldi zihnine.

«Evet!» diye haykırdı ihtiyar Chuffey, «evet! İşte şöyle oldu. Şimdi hepsini hatırladım. O... o, ölmeden önce yatağından kalktı, evet, kalktı ve onu bağışladığını söyledi; sonra benimle birlikte aşağıya, bu odaya indi; ve onu görünce — biricik oğlu, o kadar sevdiği oğlu — dili tutuldu, konuşamaz oldu; benden başka da kimse anlayamadı ne dediğini. Ama ben anladım... ben anladım!»

Yaşlı Martin hayretle bakıyordu ihtiyara; ötekiler de öyleydi. Üçte ikisiyle, kaçmaya hazır olarak kapının dışında ve üçte biriyle de, kazanandan yana çıkmak üzere odanın içinde duran ve daha hiçbir şey söylemeyen Mrs. Gamp biraz daha girdi içeri ve hıçkırarak Mr. Chuffey'nin «dünyanın en tatlı insancığı» olduğunu söyledi.

«O nesneyi almıştı,» dedi Chuffey, kolunu Jonas'a doğru uzatarak. Gözünde alışılmadık bir alev yanıyor ve yüzünü aydınlatıyordu. «Hiç şüphe yok ki aldı o nesneyi, işittiğiniz gibi, ve

buraya getirdi. Bir kavanozda şekerlemeyle karıştırdı — bakın şunun suratına! — tıpkı babasının öksürük ilacı gibi karıştırdı ve sürgülerden birine koydu; şuradaki masanın sürgüsüne; kendisi bilir hangi sürgüyü söylediğimi! Orada kilitli tuttu. Ama cesaret edemedi ya da yüreği elvermedi... Tanrım, inşallah yüreği elvermemiştir. Biricik oğluydu! Patronumun günde yirmi kere alacağı, her zamanki yerine koymadı»

Yaşlı adam duygularının şiddetiyle sarsıla sarsıla titriyordu. Ama gözünde o aynı ışık, kolu gene aynı şekilde uzanmış, ak saçları başında savrularak konuşurken vahiy gelmiş gibiydi neredeyse. Jonas bakamadı ona ve tutunduğu sandalyeye çöktü. Sanki bu korkunç gerçek dilsizleri konuşturuyordu.

«Her kelimesini biliyorum şimdi!» diye haykırdı Chuffey. «Her kelimesini! Dediğim gibi o sürgüye koymuştu. O kadar sık gidip bakıyor, öyle sinsi tavırlar alıyordu ki babası farkına vardı; o yokken, açtırdı sürgüyü. Birlikteydik, kavanozu bulduk: Mr. Chuzzlewit ile ben. Kendisi aldı ve o aralık önemsemez göründü; ama gece ağlayarak başucuma geldi ve kendi oğlunun onu zehirlemek istediğini söyledi. 'Ah, Chuff,' dedi, 'ah, koca Chuff, sevgili Chuff! bu gece odama bir ses geldi ve bu cinayetin benden başladığını söyledi. Benim bırakacakların için açgözlü olmasını öğretiğim zaman başladı. Bunu beklemeyi ben soktum onun kafasına!' Aynen bunları söyledi! Zaman zaman katı bir adamdı ama hep oğlu içindi bunlar. Biricik oğlunu çok seviyordu ve bana karşı da her zaman iyiydi!»

Jonas gittikçe artan bir ilgiyle dinliyordu. Hafif hafif umutlanmaya başlamıştı.

«'Ölmemi bekleyerek usanmasın, Chuff;' sonra da böyle dedi işte,» diye devam etti yaşlı yazıcı, gözlerini silerek; «sonra da böyle dedi, bir çocuk gibi ağlaya ağlaya; 'Ölümümü bekleye bekleye usanmasın, Chuff. Parayı hemen vereceğim; ben memnun değilim ama, istediğiyle de evlensin, Chuff; biz de seninle gider, ufak bir şeyle geçiniriz. Onu her zaman sevdim; belki o da beni sever o zaman. İnsanın kendi çocuğunun, ölümüne susaması korkunç bir şey. Ama bunu bilmeliydim. Ektiğimi biçmem gerekiyor. Bu zehiri aldığımı sanacak; üzüldüğünü ve istediğini elde ettiğini görünce her şeyi anlatacağım ve onu ba-

ğışladığımı söyleyeceğim. Belki kendi oğlunu ve kendi kendini daha iyi insan yapar, Chuff!'»

Zavallı Chuffey yeniden gözlerini silmek için hikâyesine ara verdi. Yaşlı Martin ellerini yüzüne kapamıştı. Jonas gitgide kulak kesiliyor, göğsü kabarıp taşan bir su gibi inip kalkıyordu; ama umutla, büyüyen bir umutla.

«Sevgili efendim ertesi gün rol yaptı,» dedi Chuffey, «sürgüyü, kendi anahtarlığında, ona uyan bir anahtarla açtığını (aynısından yaptırıp takmıştık) ve yeni öksürük ilacını orada bulduğuna çok şaştığını, ama herhalde yanlışlıkla sürgü açıkken konulup unutulduğunu söyledi. Yaktık zehiri, ama oğlu aldığını sanıyor; biliyor öyle sandığını. Bir keresinde Mr. Chuzzlewit denemek için tadının bir tuhaf olduğunu söylemişti; hemen kalktı, odadan çıktı.»

Jonas kısa kısa, kuru kuru öksürdü ve kollarını kavuşturup daha rahat oturdu; onlara bakmıyordu ama yüzünü görebiliyorlardı şimdi.

«Mr. Chuzzlewit babasına mektup yazdı; yani, karısı olan zavallıcığın babasına yazdı;» dedi Chuffey; «getirtti buraya, evlenmelerini çabuklaştırmak için. Ama benimki gibi onun aklı da durmuştu biraz, üzüntüden; kalbi de dayanamadı. Bana geldiği o geceden sonra gün günden çöktü, kötüledi, bir daha başını kaldıramadı. Hepsi hepsi birkaç günlük bir şeydi ama bir o kadar yılda öylesine değişemezdi. 'Acı ona, Chuff!' dedi ölmeden önce. Yalnız bu kadarını söyleyebildi. 'Acı ona Chuff!' Ben de yemin ettim. Öyle yapmaya çalıştım. Biricik oğlu.»

Eski arkadaşının hayatındaki son sahnenin anısıyla, zavallı Chuffey'nin gitgide zayıflayan sesi büsbütün kesildi. Eliyle bir hareket yaptı, Anthony'nin elini tutarak öldüğünü anlatmak ister gibi. Sonra her zaman üzüntülerini sakladığı köşesine gidip oturdu ve sustu.

Jonas artık çevresindeki insanlara bakabiliyordu, hem de gerine gerine. «Ey!» dedi, biraz bekledikten sonra, «tatmin oldunuz mu? Yoksa, yürürlüğe koyacak yeni fesatlarınız var mı? Ne olacak, şu herif. Lewsome, istediğiniz kadar uydurur size. Bu kadar mı? Başka bir söyleyeceğiniz yok mu?»

Yaşlı Martin dik dik bakıyordu ona.

«Pecksniff'in evinde göründüğünüz gibi misiniz, yoksa başka bir şey ve bir şarlatan mısınız, bilmiyorum ve bilmek de istemiyorum,» dedi Jonas, gülümseyerek ve yere bakarak, «ama burada bulunmanızı istemiyorum. Kardeşiniz sağken buraya o kadar sık gelirdiniz ve onu o kadar severdiniz ki (sevgili, pek sevgili kardeşiniz; şimdiye kadar çoktan boğazlamıştınız birbirinizi!), buraya böyle bağlılık duymanıza şaşmıyorum; ama bu yer size bağlı değil ve ne kadar erken çekip gitseniz o kadar iyi; yoksa çok geç kalabilirsiniz. Karıma gelince, ihtiyar, doğru eve yollayın onu, yoksa kendisi için daha kötü olur. Ha, ha! Bir de yukarıdan tavrınız var ki! Ama insanın kendi özel işleri için yanında zehir bulunması ve iki bunak moruğun tutup bununla oyunlar oynamaları asılmak için yeterli sebep değil. Ha, ha! Kapıyı görüyor musunuz?»

Korkaklığıyla, ayıbıyla, suçuyla boğuşan alçakça zafer duygusu öyle iğrençti ki gözleri tırmalayan, müstehcen ve kirli bir hayvan görmüş gibi başlarını çevirdiler. Son kapkara günahını da işlemekteydi şimdi, ebediyen lanetlenmek üzere. Öyle olmasa, azıcık bile olsa, yaşlı yazıcının anlattıkları biraz dokunabilirdi ona; öyle olmasa, sırtından birdenbire böyle bir yükün kalkmasıyla biraz daha insani bir değişime uğrayabilirdi. Ama o son yaptığı olunca — bu gereksiz, boşuna tehlikeyi sırtında duyarken — sevincine ve ferahlığına umutsuzluk karışıyordu, çılgın, zaptedilmez, dindirilmez umutsuzluk; kendini attığı tehlikenin faydasızlığı için; onu katılaştıran, delirten, en sevinçli anında dişlerini gıcırdatmasına yol açan umutsuzluk.

«Sevgili dostum!» dedi yaşlı Martin, Chuffey'nin kolundan tutarak. «Burada kalamazsınız artık. Benimle gelin.»

«Tıpkı o!» diye haykırdı, Chuffey, yüzüne bakarak. «Neredeyse Mr. Chuzzlewit'in dirildiğine inanacağım. Evet! Beni de alın! Ama yok, olmaz!»

«Niye?» diye sordu yaşlı Martin.

«Onu bırakamam, o zavallıyı!» dedi Chuffey. «Bana çok iyi davrandı. Onu bırakamam, Mr. Chuzzlewit. Çok teşekkür ederim. Burada kalmalıyım. Çok kalmayacağım zaten; önemli değil.

Ak saçlı başını sallayıp yaşlı Martin'e böyle teşekkür eder-

ken artık toptan odaya girmiş bulunan Mrs. Gamp gözyaşlarını tutamadı.

«Allaha şükürler olsun!» dedi, «böyle iyi, tatlı, sayın bir yaratık Betsey Prig'in pençesine düşmedi, ki ben olmasam mutlaka olurdu, çünkü gerçekler serttir ve kolay çakılmaz!»

«Az önce söylediğimi işittin, ihtiyar,» dedi Jonas amcasına. «Benim adamlarıma karışmak yok, ne erkeğine ne kadınına. Kapıyı görüyor musun?»

«Sen görüyor musun kapıyı?» diye cevap verdi Mark'ın sesi, o yönden. «Bak!»

Baktı ve bakışı orada çivilendi. Ölümcül, uğursuz eşik, babasının ölüm saatindeki ayak seslerinin lanetlediği, genç karısının kederli adımlarının lanetlediği yaşlı yazıcının her günkü gölgesinin lanetlediği, kendi katil ayaklarının lanetlediği kimdi kapıda duran bu adamlar?

Nadgett, en başta.

Dikkat! Geldi, deniz gibi kükreyerek! Seyyar satıcılar doluştu sokağa, hep bir ağızdan bunu bağırdılar; insanlar dinlemek için pencerelere koştu; yolda izde insanlar durup kulak kabarttı; çanlar, aynı çanlar, çalmaya başladı: Olayın keşfedilmesine sevinçlerinden (karmakarışık kafasıyla böyle yorumluyordu seslerini) birbirleri üstüne devrile devrile raksederek ve havaları titreterek.

«İşte bu adam,» dedi Nadgett. «Pencerenin yanındaki!»

Üç kişi daha girdi içeri, yakaladılar ve kelepçelediler. Bunlar öyle çabuk olup bitmişti ki bilekleri kelepçelenirken kendisini açığa çıkaranın yüzünden bir an ayrılmıştı gözleri.

«Cinayet,» dedi Nadgett, şaşkın şaşkın bakan gruptakilere. «Kimse karışmasın.»

Bütün sokak çınladı Cinayet diye; korkunç, canavarca Cinayet: Cinayet, Cinayet, Cinayet. Evden eve uzandı ses, taştan taşa yankılandı, sonunda sesler hep aynı kelimeyi mırıldanır gibi olan uzak bir tınlama olup söndüler.

Herkes sustu: gürültü geçene kadar dinlediler ve birbirlerinin yüzüne baktılar.

İlk konuşan yaşlı Martin oldu. «Nedir bu korkunç hikâye?» diye sordu.

«Ona sorun,» dedi Nadgett. «Dostusunuz. Size anlatır, isterse. Benden iyi bilir kendisi, ben de çok şey bildiğim halde.»

«Nasıl oluyor da çok şey biliyorsunuz?»

«Bunca zamandır boşuna gözetlemedim onu,» diye cevap verdi Nadgett. «Onu gözetlediğim gibi kimseyi gözetlemedim.»

Bu korkunç gerçeğin bir başka hayaleti! Boşluğun içinden beliriveren bir biçim daha. Bütün insanlar arasında bu adam, onu gözetlemiş; bu adam, kimliğini değiştirerek, ürkek, kör, kayıtsız tavrından silkinerek uyanık bir düşman oluveriyor! Ölen adam mezarından kalkıp gelse daha şaşırtıcı, çarpıcı olamazdı.

Oyun bitmişti. Yarış sona ermişti; boynuna takılacak urgan hazırdı. Bir mucize sonucunda bu dar boğazdan kaçabilecek olsa — nereye olursa olsun — orada da yeni biri çıkacaktı karşısına, almak için. Bir bebek bir saatte büyüyüverecek, bir ihtiyar bir saatte gençleşiverecek, kör bir adam görmeye, sağır bir adam işitmeye başlayacaktı. Kurtuluş yoktu. Bir yığın halinde duvarın dibine çöktü ve o andan sonra artık bir daha umutlanmadı.

«Akrabası olma lekesini taşıyorum ama dostu değilim,» dedi Mr. Chuzzlewit. «Bana anlatabilirsiniz. Nasıl gözetlediniz ve ne gördünüz?»

«Gece gündüz, her yerde gözetledim,» diye cevap verdi Nadgett. «Son günlerde ise uyku durak bilmeden gözetledim;» yorgun yüzü ve kan çanağına dönmüş gözleri söylediklerini doğruluyordu. «Gözetleme sonucunda işin nerelere varacağını hiç tahmin etmemiştim. Bohça edip Londra Köprüsü'nden attığı elbiseleri giyip geceleyin sokağa çıktığında kendisi de bilmiyordu bunları!»

Jonas, fiziksel işkence gören biri gibi kıvrandı yerde. Bir silahla yaralanmış gibi inledi; kendini parçalamak istercesine çekiştirdi bileklerindeki demiri.

«Dur bakalım, sevgili akrabam,» dedi polislerin şefi. «Yavaş ol.»

«Kime akraba diyorsun?» diye sertçe sordu yaşlı Martin.

«Size de diyebilirim,» dedi adam.

Martin dikkatle baktı ona; kolunu sandalyesinin arkalığına atmış, tembel tembel oturuyordu; fındık yiyor ve kabukları pen-

cereden fırlatıyordu; konuşurken de aynı işi yapmaya devam etti.

«Evet,» dedi, somurtarak. «Yeğenlerinizi ölünceye kadar tanımazlıktan gelebilirsiniz, ama Chevy Slyme gene de Chevy Slyme'dır, bütün dünyada. Belki siz bile bir kandaşınızın bu işte çalışmasından utanç duyabilirsiniz. Satın alınabilirim.»

«Her adım başında!» diye haykırdı Martin. «Benlik, benlik, benlik. Hepsi yalnız kendisi için var!»

«Öyleyse zahmet edip aralarından bir ikisini kurtarın da siz de **kendi**nizden başkası için oluverin,» diye cevap verdi yeğeni. «Bakın bana! Küçük parmağında, bütün ailenin birleşik beyinlerinde olduğundan fazla yetenek taşıyan bir insanı bir polis memuru olarak görüyor ve utanmıyor musunuz? Özellikle sizi utandırmak için girdim bu mesleğe. Ama girdiğinde, ailenin bir başka üyesini tutuklamak gerekeceği aklıma gelmemişti.»

«Senin ve seçtiğin arkadaşlarının sefahat hayatı seni gerçekten bu mesleğe girecek kadar düşürdüyse,» diye cevap verdi yaşlı adam, «burası sana layıktır, polis olarak kal. İnşallah bir de hırsızlık etmiyorsundur: bu da bir şeydir.»

«Seçtiğim arkadaşlarım için kötü konuşmayın,» diye cevap verdi Slyme, «çünkü bazen sizin de seçtiğiniz arkadaşlar oluyorlardı. Arkadaşım Tigg'le iş yapmadığınızı sakın iddia etmeyin, çünkü biliyorum. Kavgasını bile yaptık.»

«O adamı kiraladım,» diye cevap verdi Mr. Chuzzlewit, «ve parasını da verdim.»

«İyi ki verdiniz,» dedi yeğeni, «çünkü vermeseydiniz çok geç kalmış olacaktınız. Tam makbuzu verdi; ya da zorla aldılar elinden.»

Yaşlı adam ne dediğini merak eder gibi baktı ona ama sormaya tenezzül etmedi.

«Biz iki eski arkadaşın kanunun yürütülmesi sırasında tekrardan buluşacağımız sık sık geliyordu aklıma,» dedi, Slyme, cebinden bir avuç fındık daha çıkararak; «ama dolandırıcılık gibi bir işten aranıyor olacağını düşünmüştüm: katilinin tutuklama kâğıdını taşıyacağım hiç gelmediydi aklıma.»

«**Katili!**» diye haykırdı Mr. Chuzzlewit, süzerek odadakileri.

«Onun ya da Mr. Montague'nun,» dedi Nadgett, «ikisi de aynı adammış. Bu adamı dün gece bir koruda ölü bulunan Mr. Montague'nun katili olmakla suçluyorum. Bu kadar çok şeyi nasıl bildiğimi sorduğunuz gibi nasıl suçladığımı da sorabilirsiniz. Anlatayım. Artık gizlemenin anlamı yok.»

Adamın başlıca huyu o anda bile kendini gösteriyordu, bildiğini açıklayacağını öyle üzgün bir tonla söylüyordu ki.

«Size onu gözetlediğimi söylemiştim,» diye devam etti, «bir süredir yanında çalıştığım Mr. Montague'nun emri üzerine yaptım bu işi. Bazı şüphelerimiz vardı; bunun neyle ilgili olduğunu biliyorsunuz, çünkü biz dışarıda beklerken bunu konuşuyordunuz. Tartışmanız bittikten sonra bunu biraz daha konuşmamızı isterseniz söyleyim: ilk şüphelerimizi bir kavga uyandırdı, bu adamla babasının hayatını sigortaladığı şirket arasında (kendi sözünden yakaladık ipucunu). Şirket öyle şüphedeydi ki onlarla uzlaşmak zorunda kaldı ve paranın yarısını aldı; hem de sevine sevine. Azar azar çeşitli kanıtlar ele geçirdim, hem de az değil. Biraz sabır istiyordu ama benim işim bu. Hastabakıcıyı buldum: kendisi de burada işte, söylediklerimi doğrular. Doktoru buldum, cenaze levazımatçısını, onun yardımcısını buldum. Şu yaşlı beyin, Mr. Chuffey'nin, cenaze töreni sırasındaki davranışlarını öğrendim; bu adamın,» derken Lewsome'ın koluna dokundu, «humma sırasında söylediklerini öğrendim. Babasının ölümünden önceki davranışlarını, ölümden sonraki davranışlarını ve ölüm sırasındaki davranışlarını öğrendim. Bütün bunları yazdım, dikkatle derleyip toparladım ve Mr. Montague'ya onu cinayetle suçlamaya yetecek kadar kanıt verdim (bu geceye kadar cinayeti işlediğine kendisi de inanıyordu). Bu suçlama sırasında ben de oradaydım. Görüyorsunuz kendisini. O zamankinden biraz daha kötü sadece.»

Ah aptal, koca aptal! Of, bu dayanılmaz, çıldırtıcı işkence! Sırrın, ezdiğini sandığı beynini ve sağ kolunu karşısında dipdiri görmek! Öldürdüğü adamı büyüleyip bir kayanın içinde hapsetse hikâye gene yaşayacak, dolaşacaktı bu adamla! Kelepçeli kollarıyla kulaklarını tıkamaya çalıştı, her şeyi dışarıda bırakmak için.

Yerde kıvranırken, soluğunda veba mikrobu varmışçasına

uzaklaştılar yanından. Hepsi teker teker odanın o kısmından uzaklaştılar ve onu orada, yerde, yalnız bıraktılar. Polisler bile (hâlâ fındıklarını yiyen Slyme'den başkası) uzak duruyorlardı.

«Karşıdaki tavan arası penceresinden,» dedi Nadgett, dar sokağın öbür tarafını işaret ederek, «bu evi gecelerce gözetledim. Mr. Montague ile birlikte çıktığı yolculuktan yalnız döndüğünü de o pencereden gözetledim. Bu işaretten Mr. Montague'nun amacına ulaştığını anladım; şimdi biraz gevşetebilirdim nöbeti, ama işime son verilinceye kadar büsbütün bırakmayacaktım, anlaşmaya göre. Ama aynı gece, karanlıktan sonra karşı evin kapısında dururken bu evden, arka avludaki yan kapıdan, eve hiç girmemiş olan bir köylünün sinsice çıktığını gördüm. Yürüyüşünü tanıyordum, kılık değiştirdiğini anladım. Hemen ardına düştüm ama batı yolunda izini kaybettim. Kaybettiğimde hâlâ batıya doğru gidiyordu.»

Jonas bir an başını kaldırıp baktı ona ve bir küfür mırıldandı.

«Bunun ne demek olduğunu anlayamadım,» dedi Nadgett; «ama bu kadarını gördükten sonra sonunu da görmeye karar verdim. Öğrendim de. Eve uğrayıp karısından, çıktığını gördüğüm odada uyuduğunu, rahatsız edilmemek için kesin emir verdiğini öğrendim ve böylece döneceğini anladım; dönüşünü bekledim. Sokakta bekledim — kapı aralarında, filan — bütün gece; gene o pencerede bekledim, bütün ertesi gün; gece olunca da gene sokağa indim. Çünkü giderken yaptığı gibi, şehrin bu kısmı boşaldıktan sonra geleceğini biliyordum. Öyle yaptı. Sabah erkenden, aynı köylü, sürüne, sürüne, döndü eve.»

«Daha enerjik!» diye araya girdi, fındıklarını bitiren Slyme. «Böyle uyuşukluk olmaz, Mr. Nadgett!»

«Bütün gün pencerede bekledim,» dedi Nadgett, ona aldırış etmeden. «Sanırım gözümü bile kırpmadım. Gece elinde bir bohçayla çıktığını gördüm. Gene ardına düştüm. Londra Köprüsü'nün basamaklarından indi, bohçayı nehre attı. O zaman daha ciddi endişeler duymaya başladım ve polise haber verdim. Bu sayede bohça...»

«Nehirden çıkarıldı,» diye kesti lafını Slyme. «Canlanın, Mr. Nadgett.»

«Giydiğini gördüğüm elbise vardı içinde,» dedi Nadgett; «çamura bulanmıştı ve küçük kan lekeleri vardı üstünde. Cinayet haberi şehre dün gece geldi. Bu elbiseyi giyen birinin oralarda dolaştığı biliniyor; benim eve döndüğümü gördüğüm zamana çok uyan bir zamanda da oralardan buraya gelen bir arabadan inmiş. Tutuklanma kâğıdı çıkarıldı, bu polisler de birkaç saatten beri benim yanımda. Zamanı kolladık; sizin içeri girdiğinizi gördük, sonra da bu adam pencereye çıkınca...»

«Kapıyı açması için işaret ettiniz,» dedi Mark, kendisinden söz edildiğini duyunca hikâyeyi devralarak; «ben de büyük bir zevkle açtım.»

«Şimdilik hepsi bu kadar,» dedi Nadgett, sırf alışkanlıktan, açıklamasına başlarken cebinden çıkarıp bütün bu süre içinde elinde tuttuğu kocaman cüzdanı yerine koyarak; «ama daha çok gelecek var. Bana olguları sormuştunuz, ben de bu kadarını anlattım; artık bu beyleri bekletmeyelim. Hazır mısınız, Mr. Slyme?»

«Hazır ne kelime,» diye cevap verdi o saygıdeğer kişi, ayağa kalkarak «Siz büroya doğru yürüyün, biz de arkanızdan yetişiriz. Tom! Bir araba bul!»

Emri alan polis gitti. Yaşlı Martin biraz daha oyalandı, belki de Jonas'a bir iki şey söylemek istiyordu; ama yere çömelmiş durumda, korkunç bir şekilde iki yana sallandığını görünce Chuffey'nin koluna girerek ağır ağır odadan çıktı. John Westlock ve Mark Tapley de onlara katıldı. Mrs. Gamp duygularını daha etkili biçimde sergileyebilmek için yürümekle bayılmak arası bir gidiş tutturarak önceden çıkmıştı; çünkü Mr. Mould nasıl kısa mühletle cenaze kaldırabilirse Mrs. Gamp de duruma göre hemen çeşitli bayılma tarzları uygulayabilirdi.

«Hıh!» dedi Slyme, arkalarından bakarak. «Dinim hakkıyçin! Ailemin göz bebeği, şerefiyken hiç umursamazdı beni, şimdi böyle bir meslekte aileyi rezil etmeme de aldırmıyor! Bir geçim sağlamak için ruhumu alçaltmamın — hem de benimki gibi ruh — karşılığı bu demek ki?»

Sandalyesinden kalktı, sonra da bir tekme savurdu sandalyeye, öfkeyle.

«Hem de ne geçim! Önümde ışık tutmaya layık olmayan

bir sürü adam servet içinde, arabalarıyla gezerken! Ne dünya!»

Gözü Jonas'a ilişti; heyecanla ona bakıyor ve bir şey fısıldar gibi dudaklarını oynatıyordu.

«Ha?» dedi Slyme.

Jonas arkası dönük olan polise baktı ve elleriyle kapıya doğru bir işaret yaptı.

«Hıh,» dedi Slyme, düşünceli bir tavırla. «Sen bu kadar ileri gitmişken benden ötürü utanmasını bekleyemezdim. Bunu unutmuşum.»

Jonas bakışını ve jestini tekrarladı.

«Jack!» dedi Slyme.

«Ne var?» dedi adam.

«Kapıya in, arabayı bekle. Gelince seslen. Orada bulunmam daha iyi. Evet,» diye ekledi adam gidince, «Ne var?»

Jonas kalkmaya çalıştı.

«Dur bakalım,» dedi Slyme. «Kolların bağlı olunca o kadar kolay değildir. Haydi bakalım! Hop! Ne istiyorsun?»

«Elini cebime sok. İşte! Solda, iç cebime!» dedi Jonas.

Elini soktu; bir cüzdan çekti.

«İçinde yüz paund var,» dedi Jonas; sözü zor anlaşılıyordu; yüzü de, solgunluğu ve gerginliğiyle, insan yüzü olmaktan çıkmıştı.

Slyme baktı ona; cüzdanı eline tutuşturdu ve başını salladı.

«Yapamam. Cesaret edemem. Etsem de yapamazdım. Aşağıdaki adamlar...»

«Kaçamam,» dedi Jonas. «Biliyorum. Yüz paund, sadece bitişik odada beş dakika için.»

«Ne yapmak için?» diye sordu.

Kulağına fısıldamak için yaklaştırdığı yüzünden irkilerek kaçındı, elinde olmadan. Ama durdu ve dinledi. Söylenen azdı ama dinlerken yüzü değişti.

«Üstümde,» dedi Jonas, elini boğazına götürdü, sözünü ettiği şey yakalığındaymış gibi. «Siz nereden bileceksiniz? Bilemezsiniz ki! Yandaki odada beş dakikacık için yüz paund! Zaman geçiyor. Konuş!»

«Daha... daha şerefli olur aile için,» dedi Slyme, dudakları

titreyerek. «Keşke bu kadar yüksek söylemeseydin, yarısı da işini görürdü. Kendine saklardın.»

«Bitişik odada beş dakika için yüz paund! Konuş!» diye haykırdı Jonas, umutsuz bir tavırla.

Cüzdanı aldı. Jonas adamakıllı sendeleyerek cam bölmenin kapısına doğru gitti.

«Dur!» diye haykırarak eteğinden yakaladı Slyme. «Bu işi iyi bilmiyorum. Ama herhalde böyle bitmeli. Suçlu musun?»

«Evet!» dedi Jonas.

«Kanıtlar şimdi söylendiği gibi mi?»

«Evet!» dedi Jonas.

«Peki... şey... bir dua falan... öyle bir şey yapmayacak mısın?» diye kekeledi Slyme.

Jonas cevap vermeden elinden kurtuldu, kapıyı kapattı.

Slyme kulağını anahtar deliğine dayayarak dinledi. Sonra ayaklarının ucuna basa basa, odada gidebileceği en uzak noktaya çekildi. Korkuyla kapıya bakıyordu. Aşağıda araba sesi işitince kendine geldi.

«Bir iki eşyasını topluyor,» diye seslendi pencereden, aşağıdaki iki adama; sokak fenerinin ışığı altında duruyorlardı. «Biriniz arka kapıyı bekleyin de formalitede eksiklik olmasın.»

Adamlardan biri avluya gitti. Öteki arabanın merdivenine oturup penceredeki Slyme'la sohbete daldı: belki de hep, köşeyi dönünce hazır bulunduğu için (öldürülen adamın o kadar övdüğü meziyeti) üst durumuna gelmişti Slyme, onların yanında. Şimdiki mesleğinde işe yarar bir alışkanlıktı bu.

«Nerede?» diye sordu adam.

Slyme odaya dönüp baktı ve başıyla, «Yakında. Görüyorum,» der gibi bir işaret yaptı.

«İşi bitik,» dedi adam.

«Tamamen,» dedi Slyme.

Birbirlerine, sonra da sokağa baktılar. Arabanın basamaklarındaki adam şapkasını çıkardı, yeniden giydi, biraz ıslık çaldı.

«Yahu! Amma geciktirdi!» dedi.

«Beş dakika zaman vermiştim,» dedi Slyme. «Ama çoktan doldu. Şimdi getiriyorum.»

Pencereden çekildi ve gene ayaklarının ucuna basarak böl-

menin kapısına yaklaştı. Dinledi. Hiç ses gelmiyordu. Camdan ışığı belli olsun diye mumu yaklaştırdı.

Kapıyı açmaya karar vermeyi bir türlü beceremiyordu. Ama sonra birdenbire ve gürültüyle açtı; açıp kaçtı. İçeri göz atıp biraz daha dinledikten sonra girdi içeri.

Jonas'la göz göze gelince irkildi; duvarın köşesine yapışmış, bakıyordu. Yakalığı yoktu; yüzü kül gibiydi.

«Erken geldin,» dedi Jonas, perişan bir mırıltı halinde çıkıyordu sesi. «Zaman yetmedi. Yapamadım. Ben... beş dakika daha... iki dakikacık! Bir dakikacık!»

Slyme cevap vermedi, cüzdanı zorla cebine sokup adamlarını çağırdı.

Uluyor, bağırıyor, küfrediyor, boğuşuyor ve boyun eğiyordu, aynı anda; ayakta duracak gücü de yoktu. Arabaya götürüp koltuğun üstüne attılar; ama birazdan inleyerek yerdeki samanların içine düştü ve orada kaldı.

İki adam yanındaydı; Slyme yukarıda, sürücünün yanındaydı; yerde yatmasına bir şey demediler. Bir manavın önünden geçiyorlardı; dükkân bu saate kadar kapanmıştı ama kapısı açık duruyordu; bir tanesi şeftalilerin ne kadar baygın koktuğunu söyledi.

Öteki de o anda onayladı ama birazdan aceleyle davrandı ve tutukluya eğildi.

«Arabayı durdurt! Kendini zehirlemiş! Koku elindeki şişeden geliyor!»

Eli şişenin üstüne sımsıkı kapanmıştı. Yaşayan hiçbir insanın kazandığı bir ödülü kavrayamayacağı bir güçle yakalamıştı.

Karanlık sokağa sürükleyip yatırdılar; ama juri, yargıç ve cellat da daha fazlasını yapamazdı ve bundan sonra da zaten bir şey yapamazdı. Ölü, ölü, ölü.

LII. BÖLÜM

Her şey Tamamen Tepetaklak Oluyor.

Yukarıda anlatılan olaylar yaşlı Martin'in bunca zamandır yüreğinde saklayıp beslediği, Mr. Pecksniff'in evinde kalırken biriken öfkesi yüzünden sık sık açığa vurulma tehlikesiyle karşı karşıya gelen projelerini biraz geciktirdi, ama en fazla birkaç saat. Tom Pinch'le John Westlock kardeşinin ölümüyle ilgili şüphelerini anlatınca afallamıştı; Chuffey ile Nadgett'in anlattıkları, Jonas'ın ölümüyle sonuçlanan — bunun haberi hemen gelmişti — olaylar zinciri karşısında serseme dönmüştü; bütün bu olayların kendisiyle amacı arasına doluşması üstüne niyetleri, umutları darmadağınık olmuştu ama gene de olayların şiddeti ve bir araya gelişlerinin kargaşalığı kendi tasarısını hızla, olaylara kulak asmadan yürürlüğe koymasına yol açtı. Zulüm, korkaklık, ikiyüzlülük, hepsinde aynı doğurgan tohumu görüyordu. Benlik — açgözlü, hırslı, kısa görüşlü, yıkıcı benlik; uzun şüpheleri, tutkuları, hileleri ve bunların gelişen sonuçlarıyla — bu kötülük ağacının köküydü benlik. Mr. Pecksniff kişiliğini öyle bir sergilemişti ki yaşlı adamın önünde — iyi, hoşgörülü, sabırlı Pecksniff — bütün bencilliğin ve hainliğin temsilcisi olmuştu; ve bu kötülüklerin karşısında beliren biçimleri iğrençleştikçe, Mr. Pecksniff'i de, Mr. Pecksniff'in kurbanlarını da yerli yerine koyma isteği keskinleşiyordu.

Bu amaç için sadece kişiliğine özgü enerji ve kararlılığı değil (okurun bu kişiyle tanışmaya başlarken dikkat etmiş olabileceği gibi kişiliğinin özellikle güçlü ve gelimeye elverişli yanlarıydı bu nitelikler), bunları uzun süre baskı altından tutmaktan ileri gelen enerjiyi de toparladı. Bu iki kararlılık dalgası birleşip akınca öyle güçlü oldular ki John Westlock'la Mark Tapley (onlar da yeterince enerjik oldukları halde) kapılıp birlikte sürüklenmemek için — Tanrı bilir nerelere — zor dayandılar.

John Westlock'u gelir gelmez çağırtmıştı; John da, Tom Pinch'in yanında hemen koşup gelmişti. Mr. Tapley'yi çok iyi hatırlıyordu, onu da John'un yardımıyla vakit geçirmeden ge-

tirtmişti; böylece, gördüğümüz gibi, hep birlikte City'ye gitmişlerdi. Ama torununu ertesi sabaha kadar görmek istememişti; Mr. Tapley sabah onda Temple'a getirecekti onu. Haksız yere şüphelenilmesin diye Tom hiçbir şey yapmayacaktı; ama bütün olanlardan onun da haberi vardı ve gece geç saate kadar onlarla birlikteydi: Jonas'ın ölümünü haber aldıktan sonra bütün bu olağanüstü şeyleri Ruth'a anlatmak ve Mr. Chuzzlewit'in özel isteği uyarınca sabah Temple'daki toplantıya getirmek üzere eve döndü.

Yaşlı Martin gene kendine özgü bir davranışla, tasarısını kendi önünde açık seçik görüyor, ama yanındakilere hiçbir şey açıklamıyordu; yalnız, evinde oynadığı oyundan ve adı geçtikçe gözlerinin parlamasından, Mr. Pecksniff'e bir ceza düşündüğünü çıkarıyorlardı. Çok güvendiğini belli ettiği halde (aslında hepsine güveniyordu) John Westlock'a bile hiçbir şeyi açıklamadı. Sadece sabah gelmesini istedi; gecenin epey ileri saatlerinde, bütün bildikleri bunlardan ibaret olarak yanından ayrıldılar.

Günün olayları kendisinden çok daha genç bir insanı da yorgun düşürmeye yeterdi, ama sabah ortalık aydınlanıncaya kadar derin derin düşünerek oturdu. O zaman bile yatmaya çekilmeyip saat yediye kadar koltuğunda biraz kestirdi. Yedide, sözleşmelerine uyan Mark Tapley geldi: Hem de sabah kadar taze ve temiz ve neşeli olarak.

«Tam zamanında geldiniz,» dedi Mr. Chuzzlewit. Kapıyı hafifçe vurunca hemen uyanmış ve kendisi açmıştı.

«Benim bütün istediğim,» diye söze başladı Mr. Tapley — ve bu sözlerden anlaşılan aklı evlilikle ilgili işlerdeydi — «sevmek, saymak ve söz dinlemek. Saat şu anda çalmaya başladı, efendim.»

«Gelin içeri!»

«Teşekkür ederim, efendim,» diye cevap verdi Mr. Tapley, «sizin için ilk olarak ne yapabilirim?»

«Haberimi Martin'e ilettiniz mi?» diye sordu yaşlı adam, gözlerini gözlerine dikerek.

«İlettim, efendim,» diye cevap verdi Mark; «hayatınızda bu kadar şaşkın bir insan göremezdiniz.»

«Başka ne söylediniz?» diye sordu Mr. Chuzzlewit.

«Başkaca çok şey söylemek isterdim ama,» dedi Mr. Tapley, gülümseyerek, «bilmediğim için söyleyemedim, efendim.»

«Bütün bildiklerinizi söylemediniz mi?»

«Ama bildiğim bir şey yoktu ki, efendim,» diye cevap verdi Mr. Tapley. «Sizinle ilgili olarak söyleyebileceğim o kadar az şey var ki. Yalnız, tahminime göre Mr. Pecksniff'in aldandığını anlayacağını, sizin aldandığınızı anlayacağınızı ve kendisinin aldandığını anlayacağını söyledim.»

«Ne bakımdan?» diye sordu Mr. Chuzzlewit.

«Onunla ilgili mi, efendim?»

«Onunla ve benimle.»

«Yani, birbiriniz hakkında düşünceleriniz bakımından,» dedi Mr. Tapley. Aslında o da, düşünceleri de, göreceğiniz gibi, çok değişti. Biliyorum. Geçen gün sizinle konuşmadan önce de biliyordum, söylemeliyim bunu. Kimse onu benim yarım kadar tanıyamaz. Kimse tanıyamaz. Başından beri epey bir iyilik vardı içinde ama biraz kabuk tutmuştu, her nasılsa. O kabuğu kim yoğurdu bilemem, ama...»

«Devam edin,» dedi Martin. «Niye durdunuz?»

«Ama... işte! Özür dilerim, ama belki de sizdiniz, efendim. İstemeden hani siz yapmış olabilirsiniz. İkinizin de birbirinize fırsat tanıdığınızı sanmıyorum. İşte! Söyledim, attım üstümden,» dedi Mr. Tapley, umutsuzluğa kapılarak; «bunu kafamda taşıyıp duramazdım, kafam çatlayacaktı yoksa; dün iyi dayandım. Bugün çıktı. Elimden gelmedi saklamak. Özür dilerim. Siz bunun acısını ondan çıkarmayın yalnız.»

Belli ki Mark hemen kovulmayı bekliyordu ve gitmeye de hazırdı.

«Demek sizce,» dedi Martin, «eski kusurları, bir ölçüde benim eserim, öyle mi?»

«Vallahi, efendim,» dedi Mr. Tapley, «özür dilerim, ama söylediğimi geri alamam. Cahil bir insana böyle kendi ağzıyla kendini mahkum ettirmeniz adalet değil, efendim, ama ben böyle düşünüyorum. Size karşı saygım büyük; ama gerçekten böyle düşünüyorum.»

Martin'in donuk yüzünde hafif bir gülümseme belirir gibi oldu. Cevap vermeden bir süre baktı Mark'a.

«Gene de cahil bir insan olduğunuzu söylüyorsunuz,» dedi uzun bir sessizlikten sonra.

«Çok,» dedi Mr. Tapley.

«Ben de iyi eğitim görmüş, okumuş bir insan mıyım sizce?»

«Evet, çok,» dedi Mr. Tapley.

Yaşlı adam, eli çenesinde, iki üç kere gitti geldi odada.

«Bu sabah onun yanından mı geliyorsunuz?»

«Dosdoğru oradan geliyorum, efendim.»

«Niçin geldiğinizi sanıyor?»

«Benim gibi o da ne sanacağını bilmiyor, efendim. Ben sadece dün olanları anlattım, bana 'Sabah yedide burada bulunabilir misin?' dediğinizi ve benim yolumla ona da 'Sabah onda burada bulunabilir misin?' dediğinizi ve benim de her iki soru için 'Evet' dediğimi anlattım. Hepsi bu kadar, efendim.»

Öyle açıkyürekliydi ki besbelli hepsi buydu gerçekten.

«Belki de ondan ayrılıp benim yanımda çalışacağınızı sanıyordur,» dedi Martin.

«Onun yanında öyle çalıştım ki, efendim,» diye cevap verdi Mark, serinkanlılığını hiç kaybetmeden; «ve sefalet içinde öyle arkadaş olduk ki, bana sorarsanız, böyle bir şeyi aklından bile geçirmez. Sizin de geçirmeyeceğiniz gibi, efendim.»

«Giyinmeme yardım eder ve otelden kahvaltı getirtir misiniz?» diye sordu Martin.

«Zevkle, efendim,» dedi Mr. Tapley.

«Gelenleri görünce şaşkınlık göstermeye gerek yok,» dedi Martin.

«Yok, ne münasebet, efendim,» dedi Mr. Tapley.

Tam bir güvenle söz veriyordu ama şimdiden iyice şaşırmıştı. Martin de bunu sezmiş ve bu şaşırtıcı koşullarda Mr. Tapley'nin davranışlarını gözünün önüne getirmiş olmalıydı. Çünkü sesinin dinginliğine ve yüzünün ciddiliğine karşı o belli belirsiz aydınlanma yüzünde görünüp kayboluyordu. Mark verilen görevleri yerine getirmek üzere harekete geçti; az sonra da, hareket halinde olduğu için, şaşkınlığı dıştan belli olmaz oldu.

Ama Mr. Chuzzlewit'in giyeceği elbiseleri çıkarıp hazırla-

dıktan ve bu giyim işi tamamlanıp kahvaltıya oturduktan sonra, Mr. Tapley'nin şaşkınlık duyguları şiddetle geri gelmeye başladı. Kolunun altında bir peçeteyle yaşlı adamın yanında beklerken (gemide aşçılığı nasıl rahat üstlendiyse aynı rahatlıkla Temple'da da garson oluvermişti) ona yan yan bakmaktan bir türlü kendini alamıyordu. Hayır, mümkün değildi; dolayısıyla bu dürtüye o kadar çok uydu ki Martin elli kere yakaladı bakışını. Bu yakalanma olaylarında Mr. Tapley'nin yüzüyle yaptığı olağanüstü şeyler; birdenbire gözünü, ya da burnunu ya da çenesini ovmasının gerekmesi; derin düşüncelere dalıverip takındığı bilgece ifade ya da evin içindeki sineklerin veya dışındaki serçelerin hayat tarzlarını birdenbire şiddetle merak edivermesi; ya da şaşkınlığını giderebilmek için büyük bir nezaketle davranıp çörek uzatması: bütün bunlar yaşlı Martin Chuzzlewit'in yüz ifadesini denetleme yeteneğinin bile kolay kolay başa çıkamayacağı şeylerdi.

Ama gayet rahat oturuyor ve kahvaltısını oyalana oyalana yiyor ya da yer görünüyordu, çünkü aslında pek az yiyip içiyor, arada uzun uzun dalıp gidiyordu. Onun işi bitince Mark aynı masada kahvaltıya oturdu; hâlâ ses çıkarmayan Mr. Chuzzlewit ise odada gezinmeye koyuldu.

Bir süre sonra Mark sofrayı topladı, onun için de bir koltuk hazırladı. Saat ona doğru Martin bu koltuğa oturdu, ellerini bastonunun sapında sıkı sıkı kavuşturup çenesini de ellerine dayadı. Bütün sabırsızlığı ve dalgınlığı geçmişti şimdi. Keskin gözleriyle dik dik kapıya bakarak otururken Mark yüzündeki kararlılığa, güçlülüğe şaşmaktan kendini alamadı; Mr. Pecksniff'in bu suratın sahibiyle epey çelik çomak oynadıktan sonra şimdi birkaç esaslı çomak almak üzere geliyor oluşuna pek seviniyordu.

Ne yapılacağı ve ne söyleneceği, ayrıca kimin kime ne yapıp ne söyleyeceği Mark'ı heyecanlandırmaya yetiyordu. Üstelik, genç Martin'in geldiğini, birkaç dakika sonra burada olacağını bilince, sessiz ve durgun kalmak çok güçleşiyordu. Ama, rahatlamak için birkaç kere tuhaf tuhaf öksürmek dışında, hayatının bu en uzun on dakikasını çok dikkatli davranarak geçirdi.

Kapı çalındı. Mr. Westlock. Mr. Tapley onu içeri alırken kaş-

larını yükselebilecekleri en yüksek noktaya kadar kaldırarak durumundan memnun olmadığını belirtti. Mr. Chuzzlewit, John'u büyük bir nezaketle karşıladı.

Mark, merdivenden tırmanmakta olan Tom Pinch ile kız kardeşini de bekledi. Yaşlı adam onları karşılamak için de ayağa kalktı; ellerini sıktı, Ruth'u yanağından öptü; bütün bunlar iyi belirtiler olduğu için Mark da sevecen bir yüzle gülümsedi.

Tam Mr. Chuzzlewit koltuğuna oturmuşken Pinch'lerin hemen ardından genç Martin de geldi. Yaşlı adam ona hiç yüz vermeden uzakça bir yere oturmasını işaret etti. Bu pek iyi bir belirti değildi; Mark'ın keyfi kaçtı yeniden.

Az sonra kapı yeniden çalındı. Miss Graham'la Mrs. Lupin'i görünce şaşırmadı, haykırmadı ya da yere yuvarlanmadı. Yalnız derin derin içini çekti ve kaderine razı bir adam tavrıyla geri geldi; onlara ve ötekilere artık hiçbir şeye şaşırmayacakmış ve bu duygudan ebediyen kurtulduğuna sevinirmiş gibi bir havayla bakıyordu.

Yaşlı adam Mary'yi de Tom'un kardeşini karşıladığı gibi sevgiyle buyur etti. Mrs. Lupin'le çok anlaşan iki dost gibi bakıştılar; aralarında tam bir anlaşma olduğunu gösteriyordu bu tavırları. Mr. Tapley gene kendini alamadı hayrete düşmekten; daha sonra söylediği gibi, işten el etek çekip depodaki malları da sattığını anlamıştı böylece.

Topluluğun en ilginç yanlarından biri de, herkesin son derece şaşkın olması ve birbirinden utanıp sıkılması, onun için de kimsenin konuşmaya yanaşmamasıydı. Sessizliği Mr. Chuzzlewit bozdu.

«Kapıyı açık bırak, Mark!» dedi, «sonra buraya gel.» Mark söyleneni yaptı.

Artık son ayak sesi işitildi merdivende. Herkes anlamıştı. Mr. Pecksniff geliyordu; Mr. Pecksniff'in de acelesi vardı çünkü basamakları koşa koşa çıkarken birkaç kere tökezledi.

«Nerede benim saygıdeğer dostum?» diye haykırdı üst sahanlığa gelince; ve kollarını açarak içeri koştu.

Yaşlı Martin şöyle bir baktı ona; ama Mr. Pecksniff bir elektrik bataryasından bir şok yemiş gibi sıçradı yerinde.

«Saygıdeğer dostum iyiler mi?» diye haykırdı Mr. Pecksniff.

«Oldukça iyi.»

Cevap, endişesini gidermiş gibiydi. Ellerini kavuşturdu, dindarca bir sevinçle yukarılara bakarak şükranını sessizce dile getirdi. Sonra orada toplanmış kişileri gözden geçirdi ve suçlayıcı bir tavırla başını salladı. Onun gibi iyi bir adam için pek sertçe bir baş sallamaydı bu.

«Ah, haşarat!» dedi Mr. Pecksniff, «Ah, sülükler! Dost insanların biyografik kayıtlarında benzeri görülmeyen bir insanın hayatını acılara boğduğunuz yetmiyor mu; seçmesini yapıp alçak gönüllü, ama hiç değilse samimi ve çıkar gözetmeyen bir akrabasına güvenini belirttikten sonra bile, siz haşarat, siz asalaklar (bu sert sözleri sarfettiğim için üzgünüm, sevgili dostum, ama namuslu bir öfkenin zaptedilemediği zamanlar da vardır), siz haşarat ve asalaklar (evet, TEKRAR edeceğim) onun himayesiz durumundan yararlanarak her yönden gelip üstüne mi üşüşmelisiniz, kurtlar ve akbabaların ve o tüylü ırktan başka hayvanların — bir leş demeyeceğim, çünkü Mr. Chuzzlewit öyle değildir katiyen — ama, avlarının çevresine — avlarının — toplanıp itişe kakışa tıkındıkları gibi; yırtıcı pençelerini kana bulayarak ve çirkin gagalarını lekeleyerek, her çeşitten etobur zevklerle dolu olarak!»

Soluk almak için ara verince sanki hepsini üfleyip dışarı göndermek ister gibi elini salladı.

«Canavar yağmacılar ve soyguncular sürüsü!» diye devam etti; «bırakınız onu! Bırakınız onu, diyorum! Gidiniz! Firar ediniz! Defolunuz! Dolaşınız dünya yüzünde, genç beyler, size yaraşan böyle serserilik etmektir; durmayınız burada, burası ki ataerkil bir beyefendinin ağarmış saçlarıyla kutsallaşmış bir mahaldir ve ben de onun yaşlı bedeninin değersiz ve fakat ümit ederim ki gösterişsiz ve iddiasız asası ve değneğiyim. Ya siz, benim müşfik efendim,» dedi Mr. Pecksniff, yumuşak bir tonla çıkışarak yaşlı adama, «kısacık bir zaman için bile olsa beni nasıl bırakabilirsiniz? Hiç şüphem yok ki bana bir iyilikte bulunmak için yanımdan ayrıldınız; Allah sizden razı olsun; ama bunu yapmamalıydınız; böyle maceraperest olmamalısınız. Elimden gelse gerçekten kızardım size, aziz dostum!»

Yaşlı adamın elini tutmak için kollarını uzatıp yaklaştı. Ama bu elin bastonun sapını nasıl sımsıkı kavradığını görmüyordu. Gülümseyerek yaklaşıp menzile girince yaşlı Martin yakan kavuran öfkesini artık tutamayarak ve yüzünün her çizgisinden, kırışığından gazabı taşarak ayağa fırladı ve bir vuruşta onu yere serdi.

Öyle isabetli, sert bir vuruştu ki bir süvari muhafızı eyerinden aşağı yuvarlanmış gibi gümbür gümbür devrildi. Ya darbenin şokundan sersemlemişti ya da bu sıcak karşılama biçiminin yeniliği karşısında ne yapacağını şaşırmıştı, ama bir daha ayağa kalkmaya çalışmadı ve yüzünde alık bir itaatkârlık ifadesiyle olduğu yerde kaldı. Yüzü öyle gülünçtü ki yaşlı adamın ikinci bir darbe indirmesini güçlükle önleyen Mark Tapley ile John Westlock bile bir yandan gülümsemekten kendilerini alamıyorlardı.

«Sürün götürün şunu karşımdan! Uzak bir yere koyun!» dedi Martin; «yoksa kendimi tutamayacağım. Ellerimi şimdiye kadar öyle bir baskı altına soktum ki kötürüm etmeye yeterdi. Bu herif yakınımdayken elime hâkim olamam. Sürüyün götürün şunu!»

Baktı ki kendi kendine kalkacağı yok, Mr. Tapley bu sözü olduğu gibi kabul ederek gerçekten sürükleyip sırtını duvara vererek oturttu odanın öbür yanına.

«Beni dinle, alçak!» dedi Mr. Chuzzlewit. «Buraya kendi eserine tanık olmaya çağırdım seni. Tanık olmaya çağırdım, çünkü biliyorum ki sana zehir olacaktır! Tanık olmaya çağırdım, çünkü burada bulunan herkes senin aşağılık, eğri yüreğine hançer gibi saplanacaktır! Nihayet anladın mı benim ne olduğumu?»

Mr. Pecksniff aval aval bakıyordu ona; yüzündeki, konuşmasındaki, tavrındaki yücelik de gerçekten seyredilecek bir şeydi.

«Bakın şuna!» dedi yaşlı adam, ötekilere onu işaret ederek. «Bakın şuna! Sonra da — gel buraya, sevgili Martin — buraya bakın, buraya, buraya!» Kelimeyi her tekrarlayışında torununu göğsüne bastırıyordu.

«Bunu yapamadığım için o zaman duyduğum gazabı da in-

dirdiğim sopa darbesine kattım, Martin,» dedi. «Ne diye ayrıldık birbirimizden? Nasıl ayrılabildik? Benden nasıl kaçabildin?»

Martin cevap verecekti ama zaman bırakmadan devam etti.

«Suç sende olduğu kadar bende de vardı. Bugün Mark da böyle söyledi, ben de uzun zamandır biliyordum; ama gerektiği kadar uzun zamandır değil. Mary, sevgili kızım, gel buraya.»

Mary bembeyazdı ve çok titriyordu, onun için onu kendi koltuğuna oturttu ve elini tutarak yanında durdu; öbür yanında da Martin vardı.

«Ailemizin laneti,» dedi yaşlı adam, şefkatle bakarak Mary'ye, «benlik düşkünlüğü olmuştur, başından beri hep benlik düşkünlüğü olmuştur. Başkalarına yaptıklarımı bilmeden kaç kere söylemişimdir bu sözü.»

Öbür eliyle de Martin'in koluna girdi ve aralarında öylece durdu.

«Bu öksüzü nasıl kendime baktırmak için büyüttüğümü hepiniz biliyorsunuz. Nasıl yavaş yavaş kızım gibi görmeye başladığını ise hiçbiriniz bilmezsiniz; kendini hiç düşünmemesi, iyiliği, sabrı, yaradılışının bütün güzelliği yüzünden çok sevdim onu, Tanrı bilir ki bütün bu meziyetleri geliştirmekte benim hiç katkım olmadı. Ekilmeden çiçek açtılar ve sıcak görmeden olgunlaştılar. Buna şimdi hiç üzülmüyorum elbette, yoksa şuradaki herifin başı dik olurdu.»

Mr. Pecksniff elini yeleğine soktu ve vücudunun sözü geçen kısmını, hâlâ yerinde olup olmadığını anlamak ister gibi, hafifçe salladı.

«Bencilliğin bir çeşidi var ki,» dedi Martin, «bunu kendi yaşantılarımdan, kendimden öğrendim: sürekli olarak başkalarının bencilliğini gözlüyor; şüpheleri, güvensizlikleri yüzünden başkalarını uzak tuttuğu halde niçin yaklaşmadıklarına, sırlarını açmadıklarına şaşıyor ve onların bu davranışını bencillik olarak niteliyor. Ben de bir zamanlar bu şekilde çevremdekilerden şüphe ettim — başlangıçta sebepsiz de değildi — senden de böylece şüphelendim, Martin.»

«O da sebepsiz yere değildi,» diye cevap verdi Martin.

«Dinle, ikiyüzlü herif! Dinle, tatlı dilli, uşak ruhlu, aşağılık rezil!» dedi Martin. «Dinle, adi köpek. Ben onu ararken, sen ağlarını atmıştın bile, değil mi? Onu avlamaya çıkmıştın, öyle mi? Bu iyi kadının evinde hasta yatarken gelip aşağıdan alarak torunumu bana savunduğunda, onu eline geçirmiştin, değil mi? Onu sevdiğimi biliyordun, bu sevginin nasıl olsa yeniden canlanacağını tahmin ediyordun, kızlarından birini ona vermeyi düşünüyordun, değil mi? Bu olmasa bile, hiç değilse hayırseverliğinin parıltısıyla gözümü kamaştıracak bir spekülasyon olarak kullanıyordun torunumu, gözüme girmek için. Daha o zamandan anlamıştım ne olduğunu, yüzüne karşı da söylemiştim. Ne mal olduğunu anladığımı söylemedim mi o zaman sana?»

«Öfkeli değilim, efendim,» dedi Mr. Pecksniff, yumuşak bir sesle. «Sizden gelecek her şeye katlanabilirim. Hiçbir sözünüze itiraz etmeyeceğim, Mr. Chuzzlewit.»

«Dinleyin!» dedi Martin, herkese bakarak. «Kendimi bu adamın eline teslim etme koşullarım onun için son derece aşağılayıcı, utanç vericiydi. Bu koşulları kendi çocuklarının önünde en aşağılayıcı kelimelerle — sadece tavır değil, sözle — anlattım. Biraz kızar gibi olsa vazgeçerdim. Bir dakika için bir insan olabilse, hemen bırakırdım planımı. Mirasımdan yoksun bıraktığıma inandığı torunum için bana birazcık çıkışsaydı; evinden kovması ve sefalete atması için verdiğim emre karşılık azıcık olsun onu korusaydı; sanırım bundan sonra artık hep iyi gözle görürdüm onu. Ama tek kelime söylemedi, tek kelime. İnsanlığın en aşağılık hırslarını körüklemek onun yaradılışına en uygun gelen şeydi; ve bu görevini sadakatle yaptı!»

«Öfkeli değilim, efendim,» dedi Mr. Pecksniff. «İncindim, Mr. Chuzzlewit — duygularım yaralandı — ama öfkelenmedim, aziz efendim.»

Mr. Chuzzlewit devam etti:

«Denemeye bir kere karar verdikten sonra denemeyi sonuna kadar götürmeye de karar verdim: ama hilekârlığının derinliğini, ölçmeye niyetlenirken, herhangi bir gizli iyilik, şefkat, feragat — ve erdem — kıvılcımı görürsem bunun hakkını da vermek için kendi kendimle bir sözleşme yaptım. Başından so-

nuna kadar olmadı böyle bir şey. Bir kere bile. Fırsat tanımadığımı söyleyemez. Benim onu teşvik ettiğimi de söyleyemez. Her şeyi ona bıraktım,edilgin bir âlet olarak kaldım elinde, kötüye kullanabildiği kadar iyiye de kullanabilirdi beni. Bunun aksini iddia ederse bir daha yalan söylemiş olur! Bu da zaten yaradılışının bir parçasıdır.»

«Mr. Chuzzlewit,» diye sözünü kesti Mr. Pecksniff, gözyaşları dökerek, «öfkelenmiyorum, efendiciğim. Size kızamam. Kötü düzenleriyle benim hakkımda beslediğiniz iyi düşünceleri geçici olarak çelen ve sizi bana karşı çeviren kötü ruhlu genç adamın, torununuzun, evimden kovulması gerektiğini bana siz söylememiş miydiniz, Mr. Chuzzlewit. Hatırlayınız, Hıristiyan dostum.»

«Bunu kendim söyledim ya, söylemedim mi?» diye cevap verdi yaşlı adam sert bir sele. «Alçak, hünerli ikiyüzlülüğünle onu ne ölçüde kandırdığını bilmiyordum; senin uşak ruhunu onun önünde açıkça sergilemenin daha iyi bir yolunu bulamadım. Evet, bu istekte bulundum. Sen de isteğimi havada kaptın; bayıldın buna; yaladığın, uşaklığını ettiğin ele düşman kesilip beni tasarımda güçlendirdin, doğruladın, haklı çıkardın.»

Mr. Pecksniff başını eğerek bir selam verdi — dalkavukça demeyelim de, itaatkârca diyelim buna — En yüce erdemlere sahip olduğu için iltifat görmüş olsa böyle eğilip bükülemezdi.

«Öldürülen o sefil adam,» diye devam etti Mr. Chuzzlewit,» «o zamanki adıyla...»

«Tigg,» diye hatırlattı Mark.

«Tigg... değersiz bir akrabamın arkadaşıydı ve ondan bana dilenci ricalarıyla gelir giderdi; işime yarayacak bir adam olduğunu görünce senden haber almak için onu kullandım, Martin. Şu herifin yanına yerleştiğini bana o söyledi. Bir akşam şehirde karşına çıkan da oydu; hatırlıyor musun nerede?»

«Tefecide,» dedi Martin.

«Evet, seni oteline kadar izledi ve böylece adresini öğrenip o parayı gönderebildim.»

«Sizden geldiğini hiç düşünmemiştim,» dedi Martin, duygulanarak. «Benim kaderimle ilgilendiğiniz aklıma gelmiyordu. Gelseydi...»

«Gelseydi,» diye cevap verdi yaşlı adam kederli kederli. «Göründüğüm gibi olmadığımı anlardın. Pişman ve gururun kırılmış bir durumda bana dönmeni bekliyordum, Martin. Bana dönmen için seni sıkıntıya sokmak istiyordum. Seni çok seviyordum ama, önce bana boyun eğmedikçe bunu kendime itiraf etmeye yanaşmıyordum. İşte böyle kaybettim seni. Eline az da olsa birtakım paralar vererek o zavallı adamın kaderinde payım olduysa Tanrı beni affetsin! Parayı kötüye kullanacağını bilmeliydim belki de; ona verilen paranın iyi bir işe yaramayacağını; onun ektiği paradan ancak kötülük biçileceğini. Ama ciddi bir şarlatan olabileceği hiç aklıma gelmemişti, başkalarından çok kendine zararı dokunan, kötü yerlere gidip pis zevklerini tatmin eden düşüncesiz, tembel, sefih, müsrif bir adam olarak görüyordum.»

«Özür dilerim, efendim,» dedi Mr. Tapley — bu zamana kadar Mrs. Lupin'in koluna girmişti ve hayatından pek memnun görünüyordu — «haddim olmayarak söyleyim ki, yani bana sorarsanız, sizin de haklı olarak gördüğünüz gibi, bütün bunlara karşılık yaptığı iş şaşırtıcı değildi. Üstlerinde güvenebilecekleri yalnız kendi pabuçlarıyla çorapları olduğu sürece kimseye zarar vermeden kendi kendilerine sesizce yokuş aşağı yürüyen bir sürü insan vardır. Ama bunları bir de arabaya bindirin, şaşarsınız, nasıl da becerirmiş araba kullanmasını diye; arabaya yolcu doldurduğu gibi kelle götürürcüsüne düşer yollara İblise doğru! Ah, efendim, şu Temple Gate'in önünden her gün nice Tigg'ler geçiyor ve hepsi de bir fırsat kolluyor denk getirip tam bir Montague olmaya!»

«Cahil olduğunu söylüyorsun ama, Mark,» dedi Mr. Chuzzlewit, «senin cehaletin nice okumuş insandan daha çok bilgelik yüklü: ben de onların arasında olmak üzere. Haklısın; ayrıca bugün ilk kez değil, haklı oluşun. Dinleyin beni, sevgili dostlarım; sen de dinle. Aldığım haber doğruysa, adından başka servetini de kaybetmişsin! Dinledikten sonra da buradan defol git ve gözümü zehirleme!»

Mr. Pecksniff elini kalbine koydu ve gene eğilip selam verdi.

«Evinde çektiğim azap,» dedi Mr. Chuzzlewit, «bana özel-

likle bir şeyi düşündürdü. Yaşlılığımda gerçekten rolünü yaptığım duruma düşseydim, kendi kendime bu kötülüğü etmiş olacaktım. Senin de servetin sürekli mutsuzluğa yol açtı, sana en yakın, en sevgili olanlardan şüphelendin, kendine kuşku ve güvensizlikten yapılma bir mezar kazdın, hayatını yaşarken: sana bağlanabilecek, hem de sevgiyle bağlanabilecek herkesi yanından uzaklaştırdıktan sonra sen kendin de böyle bir adamın eline düşmeyesin!»

Sonra onlara, başlangıçta, Mary ile Martin'in birbirlerini sevebileceklerini nasıl düşündüğünü; böyle bir şey olursa kuşkulanmış gibi yaparak ikisini de ayrı ayrı sorguya çekeceğini, sonra, aslında kendisinin de en çok bunu istediğini itiraf etmeyi kurduğunu; onlara sevgisi dolayısıyla ve hayatlarını düzenlemelerine cömertçe yardım edeceği için, aralarında hiçbir zaman gevşemeyecek bir sevgi bağı kurulacağını ve yaşlılığında çevresinin böyle bir mutlulukla dolacağını düşündüğünü anlattı. Bu planları daha yeni yeni kuruyordu, başkalarının mutluluğu için plan yapmanın zevki henüz taze ve belirsizdi ki, Martin gelip kendi kararını verdiğini ona söylemişti; yaşlı adamın bu konuda belli belirsiz tasarıları olduğunu biliyor ama kiminle ilgili olduğunu bilmiyordu. Martin'in Mary'yi seçmesi ise yaşlı adamı memnun etmemişti çünkü kendisine büyüklük gösterme fırsatı kalmıyordu; üstelik o kadar iyilik ettiği bu iki genç insanın da dünyadaki insanlara benzediği, kendi bencil, sinsi çıkarlarını düşündükleri kuşkusu içine düşmüştü. Eski yaşantılarının izleniminden ileri gelen bu acılıkla (böyle bir konuda karşısındakini açılmaya teşvik etmediğini unutarak ve yapmak istediği şeyle yaptığı şeyi birbirine karıştırarak) ileri geri sözler söylemiş ve öfkeyle ayrılmışlardı. Onu hâlâ seviyor ve döneceğini umuyordu. Ejder'de hastalandığı gece gizlice vasiyetini yazarak onu sevgiyle anmış, servetini bırakmış ve Mary ile evlenmesini kutlamıştı; ama Mr. Pecksniff'le konuştuktan sonra gene kuşkuya düşmüş, yazdıklarını yakmış, şüphe, kuşku ve pişmanlık içinde kalmıştı.

Sonra da bu Pecksniff'i deşmeye karar vermiş, Mary'nin de sadakatini ölçmek için (Martin'e karşı olduğu kadar kendine de karşı) bu planı kurmuştu; onun inceliği ve sabrı karşısında git-

gide yumuşamış, hele Tom'un iyiliğini, sadeliğini, namusunu ve mertçe bağlılığını gördükçe iyice erimişti. Tom'dan söz ederken gözleri doldu; başlangıçta güvenmediği ve hoşlanmadığı Tom'un yüreğine bir yaz yağmuru gibi indiğini, onu daha güzel şeylere inandırdığını anlattı. Sonra Martin, ve Mary, ve John, eski arkadaşı, elini sıktılar Tom'un; sonra da Mark ile Mrs. Lupin ve kız kardeşi, Ruth. Ve derin, rahat bir kafa dinginliği geldi Tom Pinch'e.

Yaşlı adam, Tom'un işten çıkarılması olayında Mr. Pecksniff'in topluma borçlu olduğu şeyi nasıl soylu bir tavırla yerine getirdiğini anlattı. Pecksniff'in ağzından John Westlock hakkında pek çok kötü şey dinlediği ve Tom'un arkadaşı olduğunu da bildiği için, tanımadığı arkadaşını Londra'da karşılamak üzere hazır bulunması için avukatı ve kişisel dostu yoluyla o küçük numarayı yapmıştı. Bunları da anlattıktan sonra gene Mr. Pecksniff'e seslendi (bu sefer Kepaze adıyla) ve bu olayda da onu kötü davranmaya itmediğini, tamamen kendi haline bıraktığını hatırlattı: hatta uyarmıştı bile onu. Ve bir daha Pecksniff'e seslenerek (Habis adıyla) Martin sonunda tamamen değişmiş bir insan olarak eve geldiğinde ve zaten onun olan sevgiyi istediğinde Pecksniff'in onu kendi diliyle kovduğunu, onunla en ufak bir insani sevgi arasına insafsızca girdiğini hatırlattı. «Onun için,» dedi yaşlı adam «sırtından bir boyunduruk kaldırmaya küçük parmağımı oynatmamın yeteceğini bilsem, oynatmazdım!»

«Martin,» diye ekledi, «rakibin pek tehlikeli bir rakip sayılmazdı ama Mrs. Lupin de ona birkaç hafta dadılık etti; senin aşkını değil de, onun âşıkını denetlemek için. Çünkü bu gulyabani — Mr. Pecksniff'e ad takmakta şaşılacak bir verimlilik gösteriyordu — her gün yoluna çıkıp güzelim taze havayı zehirlerdi. Ne o? Eli titriyor. Bak bakalım sen tutabilecek misin?»

Tutmak mı? Belinden yakaladığının yarısı kadar sıkı tutsa...

Ama mutluluğunun doruğunda, sevgilisi kollarında, neredeyse dudak dudağa gelecekken gene de Tom Pinch'e uzatacak bir el bulması iyiliğinin kanıtıydı.

«Ah, Tom! Sevgili Tom! Kazara, buraya geldiğini görmüş-

tüm. Affet beni!»

«Affetmek mi!» diye haykırdı Tom. «Bu konuda bir kelime daha söylersen seni hayatım boyunca affetmem, Martin. İkinize de mutluluk dilerim! Elli bin kere, mutluluklar dilerim, dostum!»

Mutluluk! Tom'un onlar için istemediği bir iyilik yoktu. Elinden gelse onlara vermeyeceği bir tek mutluluk yoktu.

«Özür dilerim, efendim,» dedi Mr. Tapley, birkaç adım öne çıkarak, «ama az önce Mrs. Lupin adında bir hanımdan söz etmiştiniz, değil mi?»

«Evet,» dedi Martin.

«Evet, efendim. Güzel bir ad, ne dersiniz?»

«Çok güzel bir ad,» dedi Martin.

«Şimdi bunu Tapley'ye çevirince yazık olur mu dersiniz, efendim?» dedi Mark.

«Onu kendisi bilir. O ne düşünüyor?»

«Vallahi, efendim,» dedi Mr. Tapley, bir selam verip tombul han sahibesine yaklaşarak, «ona göre ad değişikliği daha iyi olmasa da kişi değişikliği daha iyi olabilirmiş; onun için, kimsenin bu konuda bir itirazı falan filan yoksa, Mavi Ejder Keyifli Tapley olacak bundan sonra. Bu adı kendim icat ettim, efendim. Çok yeni, neşeli ve anlamlıdır.»

Bütün olup bitenler Mr. Pecksniff için o kadar sevindiriciydi ki gözlerini yerden ayıramıyor, ellerini ovuşturup duruyordu: sanki art arda bir sürü hüküm giyiyordu mahkemede. Küçülmüş gibi görünmekten başka, tedirginliği sanki elbiselerine de bulaşmıştı. Elbiseleri hırpanileşmiş, gömleği sanki sararmış saçları sanki uzayıp dağılmıştı; ayakkabıları bile alçak ve mat görünüyorlardı, sanki cilaları sahiplerininkiyle birlikte uçup gitmiş gibi.

Yaşlı adamın kapıyı gösterdiğini görmekten çok sezdi ve gözlerini ona çevirdi, şapkasını yerden aldı ve şunları söyledi:

«Mr. Chuzzlewit, efendim! Benim konuğum olmuştunuz.»

«Parasını da ödedim,» diye cevap verdi.

«Teşekkür ederim,» dedi Mr. Pecksniff, mendilini çıkararak. «Bu sözünüzde eski açıkyürekliliğinizin kokusu var. Parasını

ödediniz. Ben de aynı şeyi söyleyecektim. Beni aldattınız, efendim. Yeniden teşekkür ederim. Bunun için mutluluk duyuyorum. Ne şekilde olursa olsun, sağlığınıza ve akli yetilerinize kavuşmuş görmek yeterli bir sevinç kaynağıdır. Aldanmak, güven dolu bir kişiliğe işarettir. Ben herkese güvenen bir insanım. Bunun için çok mutluyum. Şüpheci olmaktansa güvenen bir insan olmayı tercih ederim!»

Mr. Pecksniff acıklı bir gülümsemeyle eğilerek selam verdi ve gözlerini sildi.

«Burada bir kimse yok ki, Mr. Chuzzlewit,» dedi Pecksniff, «beni aldatmış olmasın. Bütün bu insanları hemen o anda affettim. Bu, benim görevimdi; ve elbette yerine getirecektim. Konukseverliğimden yaralanmak ve evimde oynadığınız rolü oynamak size yakışır mıydı, bu soruyu cevaplandırmayı vicdanınıza bırakıyorum. Vicdanınız sizi beraat ettirmeyecektir. Hayır, efendim, hayır!»

Bu son sözleri yüksek ve ciddi bir sesle söyleyen Mr. Pecksniff kapıya biraz daha sokulmanın faydasını unutacak kadar kendi sözlerinin heyecanına kapılmamıştı.

«Bugün, insan anatomisinin en ince ve karışık kısmına, beynime, bir baston derbesi yedim (ve galiba budaklı bir bastondu). Bedenimin daha yumuşak bir nahiyesine, kalbime, bastonsuz olmak üzere birçok darbeler yedim, efendim,» dedi Mr. Pecksniff. «Servetimi kaybettiğime değinmiştiniz, efendim. Evet, efendim, öyle oldu. İhanetle karışık talihsiz bir spekalasyon sonucunda yoksulluğa düştüm; kucağımda büyüttüğüm yavrumun dul kaldığı ve ailenin utanca ve acılara gömüldüğü bir zamanda, üstelik.»

Burada Mr. Pecksniff yeniden gözlerini sildi ve göğsüne iki üç küçük darbe vurdu, sanki içeriden vicdanının, «keyfini bozma, arkadaş!» diye vurduğu iki üç küçük darbeye cevap verirmiş gibi.

«İnsan aklını bilir ve ona güvenirim. İşte bu da benim zaafım. Bütün bu muamelelere, uğradığım talihsizliğin yol açtığını bilmiyor muyum, efendim,» dedi; burada çok şikâyetçi bir hal aldı ve Tom Pinch'e baktığı görüldü. «Bu talihsizliklere uğra-

masam bugün burada işittiklerimi hiçbir zaman işitmeyeceğimi bilmiyor muyum sanki? Biliyorum ki gecenin sessizliği ve yalnızlığı içinde küçük bir ses kulağınıza şöyle fısıldayacak, Mr. Chuzzlewit, 'Bu iş iyi olmadı. Bu iş iyi olmadı, aziz efendim!' diyecek o ses. Bunu düşünün, efendim (bu iyiliği esirgemeyin), öfkenin dürtülerinden, ve bu sert kelimeyi kullanmama izin verirseniz, önyargıların özelliklerinden uzak olarak düşününüz. Ve eğer sessiz mezarı düşünecek olursanız, efendim (özür dilerim ama bugün kendinize reva gördüğünüz davranış tarzınızdan sonra bunu düşüneceğinizden biraz kuşkulandım), sessiz mezarı düşünecek olursanız, beni düşünün, efendim. Sesiz mezarınızın üstüne bir şey yazdırmak istiyorsanız, efendim, benim — ah, tövbekâr efendiciğim! — şu anda sizi suçlamak şerefini tadan bu alçak gönüllü insanın sizi affettiğini yazdırın. Yaralarım tazeyken, yüreğim yeni deşilmişken sizi affettiğimi yazdırın. Bunu işitmek size şimdi acı gelebilir, ama yaşadıkça bununla avunacaksınız. İstediğiniz zaman avutsun sizi bu sözlerim, efendim! İyi günler!»

Mr. Pecksniff bu yüce hitaptan sonra ayrıldı. Ama gidişi yeterince etkili olamadı çünkü kadife elbiseli ve çok yüksek şapkalı, dehşetli heyecanlı bir ufak adam koşarak gelirken çarptı ve neredeyse yere düşürdü.

«Burada onu tanıyan kimse var mı?» diye haykırıyordu küçük adam. «Burada onu tanıyan var mı? Hay Allahım, burada onu tanıyan var mı?»

Herkes şaşkın şaşkın birbirine baktı; ama bütün hızıyla bir içeri bir dışarı koşup duran yüksek şapkalı ufak tefek adamın kim olduğunu bilen yoktu; bu hızlı koşuşmada parlak mavi çorapları sanki bir düzineymiş gibi görünüyordu; ve tiz bir sesle, durmadan, «Burada onu tanıyan kimse var mı?» diye bağırıyordu.

Bu sırada Mrs. Gamp de kapıda göründü; bu kadar merdiven çıkmaktan tıkanmış, zor soluk alıyordu; ama sonuna kadar reveranslarını yapmaktan da geri durmuyordu .

«Bu adamın saçmalıkları için kusura bakmayın,» dedi Mrs. Gamp, Mr. Sweedlepipe'a öfkeyle bakarak; «tahmin de etmeliydim çünkü bilmem gerekirdi; keşke buraya getireceğime Tha-

mes'a düşüp boğulaydı; daha bir saat önce dünyanın en güzel ailesinin babasının burnunu kesiyordu az kalsın, Mr. Chuzzlewit, üç kere ikizleri olduydu, aynada gördü de son anda kaçtı usturadan. Mr. Sweedlepipes, sizi tanımış olduğuma hiçbir zaman bugünkü kadar teesüt etmemiştim, vallahi, işte böylece de söylüyorum ve şaka da değil!»

«Özür dilerim hepinizden, hanımlar, beyler,» diye haykırdı ufak tefek berber, şapkasını çıkararak, «sizden de özür dilerim, Mrs. Gamp. Ama... ama,» yarı gülüp yarı ağlayarak ekledi bunu, «**var** mı aranızda onu tanıyan?»

Berber bunları söylerken çizmeli, başı sarılı bir şey odaya girdi ve düz yürüdüğünü sanarak odanın içinde daireler çizmeye başladı.

«Bakın şuna!» diye haykırdı berber, heyecanla. «İşte geldi! Bu da yakında geçecek, o zaman bir şeysi kalmayacak. Öldüğü möldüğü yokmuş işte. Dipdiri dolaşıyor. Değil mi, Bailey?»

«Öyle sayılır, Poll!» diye cevap verdi adı geçen bey.

«Bakın işte!» diye haykırdı ufak berber, hem ağlayıp hem gülerek. «Ben düzeltince kendine geliyor. İşte! Şimdi düzeltti. Hiçbir şeyciği yok şimdi, yalnız biraz sersemledi, biraz da başı dönüyor; öyle değil mi, Bailey?»

«Epey sersemledim, Poll, epeyce!» dedi Mr. Bailey. «İşte, güzel Sarah'cığım! Oradasın!»

«Ne çocuktur!» diye haykırdı yufka yürekli Poll, gerçekten gözyaşları dökerek. «Hiç böyle çocuk görmedim! Hep oyun olsun diye. İşi gücü eğlence. Benim işe girecek, yanımda. Kararımı verdim. Adını Sweedlepipe ve Bailey koyacağız. O spor kısmını alacak (maçların tam adamı!), ben de tıraş kısmını. İyileşir iyileşmez kuşları vereceğim ona. Dükkândaki küçük şakrakkuşu filan, hepsi onun olacak. Ne çocuktur! Özür dilerim, hanımlar, beyler, belki aranızda onu tanıyan biri vardır demiştim de!»

Mrs. Gamp, Mr. Sweedlepipe'la genç arkadaşının oldukça olumlu bir izlenim yarattıklarını biraz kıskanarak ve küçümseyerek gördü; dolayısıyla kendisi arka planda kalmıştı. Onun için öne çıktı ve amacını bildirdi.

«Ki, Mr. Chuzzlewit,» dedi, «Mrs. Harris iyi bilir bir tatlı bebek vardır (ama bilinmesini istemez) ailesinde anne tarafından,

bir şişede alkol içinde durur ve Greenwich Panayırı'nda gördüğü o tatlı bebek, pembe gözlü hanım, Prusyalı cüce, yaşayan iskeletle birlikte, ki düşünün duygularını laterna çalınca ve kendi kız kardeşinin çocuğunu gösterdiler halbuki dışarıdaki resimden anlaşılmıyordu çünkü resmini canlı yapmışlardı bizzat hem de daha büyüktü ve harp çalıyordu, ki o zavallı yavrucak bunu ne öğrenmiş ne de yapmamıştır; çünkü kayda değer bir soluk alamadı bu vadide! Mrs. Harris de beni iyi tanır, Mr. Chuzzlewit, o da size söyleyebilir ki dul kalan bayan gayet iyidir ve benim beklemem artık gerekmez ama beklemek isterim. Karşımda gördüğüm güzel yüzlerden özür dileyerek.»

«Ha!» dedi Mr. Chuzzlewit. «Bu muydu derdiniz?» Bu hanıma verdiğimiz sıkıntının karşılığı ödendi mi?»

«Ben verdim,» dedi Mr. Tapley. «Cömertçe.»

«Genç bey doğru söylüyor,» dedi Mrs. Gamp, «çok teşekkür ederim.»

«O halde ahbaplığımızı burada keseceğiz, Mrs. Gamp,» diye cevap verdi Mr. Chuzzlewit. «Ve Mr. Sweedlepipe... adınızı doğru söyledim mi?»

«Doğru, efendim,» diye cevap verdi Poll, yaşlı adamın eline sıkıştırdığı şıkırtılı paraları şükranla kabul ederek.

«Mr. Sweedlepipe, kiracınıza iyi bakın ve arasıra da biraz öğüt verin,» dedi yaşlı Martin, donakalan Mrs. Gamp'e ciddi bir gözle bakarak. «Örneğin, daha az içki, daha çok insanlık, kendisi için daha az düşünceli, hastaları için daha çok düşünceli, ve birazcık daha dürüst olmak gibi konularda. Ya da Mrs. Gamp' in başı derde girerse, kişiliğinin iyiliğine tanık olmaya gönüllü çıkacak kadar hapishaneye yakın olmadığım bir zamana denk getirmeye çalışsın. Boş zamanlarınızda lütfen bu dediklerimi kafasına sokmaya çalışın.»

Mrs. Gamp ellerini kavuşturdu, gözlerini havaya dikti, terleyen alnına hava gelsin de serinlesin diye bonesini geriye attı; Hafif bir sesle, «Daha az içki! — Sarah Gamp — Şişe şöminenin üstünde dursun,istediğim zaman şöyle bir dudaklarıma değdireyim!» deme duruşuna geçerek yürümeli baygınlıklarından birini geçirdi; ve bu acınası durumunda Mr. Sweedlepipe tarafından götürüldü. İki hastasının, bayılan Mrs. Gamp ve dönen Bal-

ley'nin arasında zavallı Mr. Sweedlepipe'ın işi vardı.

Yaşlı adam gülümseyerek çevresine bakınırken gözü Tom Pinch'in kız kardeşine ilişti; o zaman daha çok gülümsedi.

«Yemeği hep birlikte giyeceğiz,» dedi; «senin Mary ile konuşacağın çok şey olduğuna göre, Martin, Mr. ve Mrs. Tapley ile birlikte bizi bekleyin evde. Şimdi senin oturduğun yeri görmek istiyorum. Tom.»

Tom buna çok sevindi. Ruth da. O da onlarla gelmek istedi.

«Teşekkür ederim, canım,» dedi Mr. Chuzzlewit. «Ama korkarım iş nedeniyle Tom'u biraz dolaştıracağım. En iyisi sen önden git, olur mu?»

Ruth bunu da sevinerek kabul etti.

«Ama yalnız olmaz,» dedi Martin. «Yalnız olmaz. Belki Mr. Westlock sana refakat edebilir.»

Şüphesiz, elbette ederdi; Mr. Westlock'un başka bir düşüncesi mi vardı ki? Bu yaşlı insanlar ne kadar anlayışsız oluyor!

«Bir sözünüz filan yok ya?» diye ısrar etti.

Söz! Ne sözü olabilirdi ki?

Böylece onlar da kol kola gittiler. Tom'la Mr. Chuzzlewit de onlardan birkaç dakika sonra kol kola çıktıklarında yaşlı adam gülümsüyordu; onun gibi ciddi tavırlı bir insan için hayli bilgiç bir gülümsemeydi bu.

LIII. BÖLÜM

John Westlock'un Tom Pinch'in Kız Kardeşine Söyledikleri; Tom Pinch'in Kız Kardeşinin John Westlock'a Söyledikleri; Tom Pinch'in İkisine Birden Söyledikleri; ve Hepsinin Günün Geri Kalan Kısmını Nasıl Geçirdikleri.

Temple Çeşmesi güneşin altında pırıl pırıl parlıyor, akıcı musikisi kahkahalarla nağmeleniyordu ve başıboş su damlaları neşeyle dans ediyor ya da Ruth'la John gelirken kaçıp sak-

landıkları yapraklar arasından gizli gizli bakıp göz kırpıyorlardı.

Çeşmenin yanına niçin geldikleri de anlaşılmaz bir şey; orada bir işleri yoktu ki. Yollarının üstünde değildi. Yollarının uzağındaydı üstelik. Çeşmeyle bir işleri yoktu: Aşk filan gibi olmadık şeylerle de bir işleri olmadığı gibi.

Tom'la kız kardeşi Çeşme başında bulunmak için sözleşebilirlerdi, o iş başka işti. Çünkü Ruth'un biraz beklemesi gerekse zor olurdu, ancak şöyle sessiz sakin bir yerde bekleyebilirdi; eh, bu bakımdan, oldukça elverişli bir yer sayılırdı. Ama yanında John Westlock varken, onun koluna girip eve giderken (ev de bambaşka bir yöndeydi üstelik) çeşmenin yanında bulunmak olağanüstü bir işti.

Gelgelelim, işte oradaydılar. İşin bir başka olağanüstü yanı da, oraya gelmek için sessiz bir anlaşmaya varmalarıydı. Ama varınca oraya, orada oldukları için biraz utandılar ve bu da bütün bu hikâyenin en olğanüstü yanıydı, çünkü bir Çeşmenin yanında bulunmakta utanılacak bir şey olamaz. Bunu herkes bilir.

Ne güzel bir yer burası, dedi John. İçten bir sevgi duyarak.

«Gerçekten çok sevimli bir yer,» dedi Ruth. «O kadar da kuytu!»

Ah, hınzır Ruth!

John burayı övmeye başlarken durdular. Çok güzel bir gündü; orada durunca da — bundan daha doğal ne olabilir? — Garden Court'a doğru bakmamak elde değildi ve Garden Court'un ucunda bir Bahçe vardı ve Bahçenin sonunda da Nehir vardı ve güzel bir yaz gününde bu manzara pırıl pırıl ve taptazeydi. Öyleyse, Ruth, niye açık açık, kahramanca bakmıyorsun manzaraya? O minicik, şipşirin, sevimli ayağın ucunu duygusuz bir kaldırım taşının çatlak köşesine sokup böyle bir titizlikle düzeltmeye çalışmak niye?

Ezik boneli, dehşetli yüzlü gündelikçi kadın onları yürüyüp uzaklaşırlarken görseydi Furnival's Inn'de Mr. Westlock'un çamaşırcılığından vazgeçip kendine hemen başka bir iş ararsın.

Yürüdüler ama Londra sokaklarında yürümediler! Kaldırımları havadan yapılmış; hareketli bir şehrin bütün kaba gü-

rültüsünün yumuşayıp ince bir musiki olduğu; her şeyin mutlu olup uzaklığın, zamanın da bulunmadığı bir büyülü şehirde yürüdüler. İki iyiyürekli, iriyarı arabacı bir yerlerde bir kilere kocaman bira fıçıları indiriyorlardı ve John Ruth'u ipin üstünden aşırınca, neredeyse kucaklamıştı — hafifçe, kolayca, usulca — bu fırsatı ona verdikleri için kendilerine teşekkür borçlu olduğunu söylediler şakacıktan. Semavî arabacılar!

Yaz mevsiminde yemyeşil çayırlar, kış mevsiminde bir dolu saman, her mevsimde yulaf ve arpa helal olsun, yolda, arkasında arabasıyla dans etmekte direten ve onu korkutan, kolunu iki eliyle birden (iki eliyle; kolununun üstünde birbirlerine kavuşarak) tutmasına ve bir pastacıya sığınmak için rica etmesine sebep olan o beygire! Sonra da ürke ürke kapıdan dışarı bir göz atmış; o gözlerini dikip sormuştu, artık gidebilirler mi diye! Ah, bir ordu şaha kalkmış at olsa şimdi! Bir aslan, bir ayı, azgın bir boğa olsa! Bir şey olsa da o iki küçük el gene birleşse kolunda!

Şüphesiz konuştular da. Tom'u, bütün bu değişiklikleri, Mr. Chuzzlewit'in Tom'a ne kadar bağlandığını, böyle bir dostu olmanın yararını ve buna benzer birçok şeyi konuştular. Konuştukça, Ruth konuşma aralarından daha çok korkar oluyordu; sessizlik olmasındansa, aynı şeyleri tekrar tekrar söylemeye razıydı; bunu yapacak cesareti ya da açacak konuyu bulamayınca (işin doğrusu, hiç beceremezdi böyle şeyleri) bir kat daha tatlı ve dayanılmaz oluyordu.

«Martin yakında evlenir herhalde?» dedi John.

O da aynı fikirdeydi. Hiç bu kadar hafif, titrek bir sesle aynı fikirde olunur muydu ama? Buna can mı dayanırdı?

Ama o korkunç sessizliklerden birinin daha yaklaştığını sezince, karısının çok güzel olduğunu söyleyiverdi. Mr. Westlock da böyle düşünmüyor muydu?

«E... evet,» dedi John: «evet.»

Biraz zor beğeniyordu galiba çok soğuk söylemişti bunu.

«Bu kadar kolay beğenmeme şaşmalısınız,» dedi John. «Hiç görmediğimi söyleyebilirim. Görecek durumda değildim. Bu sabah **onu** göremezdim.»

Eyvahlar olsun!

Neyse ki eve varmışlardı. Yoksa daha fazla dayanamayacaktı. Böylesine titreyerek yürüyemezdi insan.

Tom daha dönmemişti. Üçgen odaya birlikte, ve baş başa, girdiler.

Küçük divana oturup bonesini çözdü. O da yanına oturdu, hem de çok yakınına, çok, çok yakınına. Ah, tıp tıp atan küçük yürek, biliyordun bu işin buraya varacağını, hem de varmasını umuyordun. Şimdi ne diye çarpınıyorsun deli gibi, gönül?

«Sevgili Ruth! Tatlı Ruth! Sizi daha az sevseydim, çok daha önceden söylerdim sevdiğimi. İlk günden beri seviyorum. Benim sizi sevdiğim gibi içtenlikle sevilen hiçbir şey yoktur bu dünyada, Ruth!»

Ellerini kavuşturarak yüzünü örttü. Boşalan sevinç, kıvanç, mutluluk, masum sevgi yaşlarını zaptedemiyordu. Dosdoğru, gencecik, dopdolu yüreğinden gelip cevap verdi bu yaşlar.

«Sevgilim! Eğer bu — Neredeyse umutlanmaya cesaret buluyorum — acılı ve üzüntülü değilse sizin için, beni anlatamayacağım kadar mutlu ettin. Ruth, sevgilim! Benim iyi, güzel, tatlı Ruth'um! Yüreğinin değerini anladığımı umuyorum; melek yaradılışının değerini bildiğimi umuyorum. Bırak da anladığımı sana göstereyim, sen de beni daha mutlu kıl, Ruth...»

«Beni mutlu ettiğinizden daha mutlu olamazsınız,» dedi Ruth, hıçkırarak. «John, beni mutlu ettiğin kadar mutlu olamaz kimse.»

Dehşet Surat, başının çaresine bak! Ya her zamanki ücret, ya her zamanki uyarı. Bu iş burada biter, Dehşet Surat. Seni daha fazla meşgul etmeyelim.

Küçük eller şimdi teşvik edici bir azgın at olmadan da birleşebiliyorlardı. Aslanlara, ayılara, kızgın boğalara gerek kalmamıştı. Onların yardımı olmadan, hem de çok daha güzel yapılabiliyordu. İriyarı arabacılar, bira fıçıları da gerekmiyordu mazeret olarak. Hiçbir mazeret gerekmiyordu. O yumuşacık el nazlı nazlı, ama çok da doğal olarak değiyordu. Aşıkın omzuna; incecik bel, eğik baş, pembeleşen yanak, güzel gözler, güzelim ağız, hepsi yeterince doğaldı. Arabistanın bütün atları toptan şaha kalksalar, bu kadar iyi sonuç alamazlardı.

Birazdan gene Tom'u konuşmaya başladılar.

«İşitince çok sevineceğini umuyorum!» dedi John, gözleri parlayarak.

O bunu söyleyince Ruth küçük ellerini biraz daha sıktı, ciddi bir yüzle baktı ona.

«Onu hiçbir zaman yalnız bırakmayacağım, değil mi, canım? Tom'u bırakamam. Bunu mutlaka biliyorsundur.»

«Senden böyle bir şey isteyeceğimi mi sanıyorsun?» dedi John, bir... neyse, ne yaptığı gerekmez.

«Biliyorum, istemezsin,» diye cevap verdi, gözleri pırıltılı yaşlarla dolarak.

«İstersen yemin edeyim, Ruth, Sevgilim! Çok garip bir başlangıç olurdu bu. Tom hiç bırakılır mı, canım? Tom'la ayrılmaz bir hayat yaşamasak ve Tom evimizin bütün sevgisine sahip olmasa, benim küçük karım, o ev neye yarardı? Bundan daha kuvvetli yemin de olmaz, Ruth.»

Nasıl teşekkür ettiğini de yazalım mı? Evet, yazalım. Olanca sadeliği, masumluğu, yürek temizliğiyle, hem de uysal, zarif, yarı kararlı bir duraksamayla, rengi yüzünden belli olan, koyu kumral saçlarının dibine kadar ışıl ışıl yanan gülpembe bir mühürle mühürledi bu yemini.

«Tom çok mutlu, kıvançlı, sevinçli olacak!» dedi, küçücük ellerini kavuşturarak, «Çok da şaşıracak! Böyle bir şey aklına bile gelmemiştir.»

Tabii John hemen sordu — biliyorsunuz, böyle akılsızlıkların hoş görülmesi gereken bir durumdaydılar — **onun** ne zaman böyle bir şeyi düşünmeye başladığını, ve böylece konu biraz değişir gibi oldu. Onlar için pek tatlı bir konuydu ama bizler için fazla ilginç değil; sonra gene Tom'a döndüler.

«Ah, sevgili Tom!» dedi Ruth. «Artık senden hiçbir şey saklamamalıyım, değil mi, John, sevgilim?»

John'un ona nasıl dolgun bir cevap verdiğini söylemek faydasız, çünkü kağıt üstünde anlatılamayacak — ama kendine göre gayet doyurucu — bir cevap verdi. Ama demek istediği, Hayır, hayır, hayır, tatlı Ruth gibi bir şeydi.

O zaman Tom'un büyük sırrını ona anlattı; bunu kendisinin nasıl öğrendiğini anlatmadı, ona bıraktı anlamayı; John da çok üzüldü bu hikâyeye. Ama bu yüzden onu mutlu etmek için,

bir kat daha fazla çalışmaları gerekiyordu. Sonra da, böyle zamanlarda insana gelen güven duygusuyla. Şehir dışında eski mesleğinde çalışmak için mükemmel bir fırsat bulduğunu anlattı. Şu anda kavuştuğu mutluluğa kavuşmayı düşündüğü zamanlarda — burada gene kısa süreyle uzaklaştılar konudan — böyle bir durumda Tom'a da bir iş bulunacağını, Tom'un herhangi bir yükümlülük duymasına gerek kalmadan pek rahat bir şekilde birlikte yaşayacaklarını tasarlamıştı. Ruth onun bu tasarılarını sevinçle dinledi; gene Tom'u düşünmeye başladılar ve ona seçkin bir kitaplık ısmarlayıp bir de org yaptıkları sırada kapıyı vurduğunu işittiler.

Ruth olup bitenleri ona anlatmayı çok istiyordu ama gelince fena halde telaşlandı; çünkü Mr. Chuzzlewit de gelmiş olmalıydı. Onun için titreye titreye sordu:

«Ne yapsam, John? Benden başkasından öğrenmemeli, ama yalnız kalmadıkça ben de söyleyemem ki!»

«Günün gelişine göre nasıl uygun görüyorsan öyle yap, sevgilim,» dedi John. «Sana uygun gelen mutlaka en doğrusu olacaktır.»

Tom o bunu söylemiş ve Ruth da; divanda biraz daha uzağa oturmuştu ki, Tom'la Mr. Chuzzlewit içeri girdiler. Önce Mr. Chuzzlewit, bir iki saniye sonra da Tom geldiler.

Ruth, biraz sonra Tom'a işaret edip yukarı çağırmayı ve küçük yatak odasında olanları anlatmayı aklına koymuştu. Ama Tom'un sevgili yüzünü görünce dayanamayıp kollarına koştu, başını göğsüne dayayıp hıçkıra hıçkıra, «Kutsa beni, Tom! Sevgili kardeşim!» dedi.

Tom şaşırdı, bakınca, yakınında, elini uzatan John Westlock'u gördü.

«John!» diye haykırdı Tom. «John!»

«Sevgili Tom,» dedi arkadaşı, «Ver elini .Artık kardeş olduk, Tom!»

Tom bütün gücüyle sıktı elini, kardeşini bir daha kucakladı, sonra da John Westlock'un kollarına teslim etti.

«Bana bir şey söyleme, John. Bu kadar mutluluk, ben...» Tom söyleyecek bir şey bulamadı ve odadan çıktı; Ruth da arkasından koştu.

Geri döndükleri zaman — bir süre sonra geldiler çünkü — Ruth her zamankinden güzel, Tom da her zamankinden iyi ve dürüsttü (böyle bir şey mümkün olabilirse). Tom hâlâ konu üstüne bir şey söyleyemiyordu çünkü sevinci daha çok tazeydi; ama iki eliyle John'un iki elini yakalayışı en güzel konuşmaya bedeldi.

«Bugün karar vermenize sevindim,» dedi Mr. Chuzzlewit, John'a; aynı bilgiç gülümsemeyle. «Ben de böyle olacağını sanıyordum. Umarım Tom'la yeterli bir zaman bırakacak kadar oyalandık. Bu gibi konularda pratik bilgilerimin üstünden o kadar zaman geçti ki, gerçekten merak ediyorum.»

«Bilgileriniz hâlâ doğru, efendim,» diye cevap verdi John, gülerek. «Hele bugün olacakları da tahmin edebildiyseniz...»

«Doğrusu, Mr. Westlock,» dedi yaşlı adam, «sizi Ruth'la birlikte gördükten sonra bunu anlamak için kâhin olmak pek gerekmiyordu. Gel bakalım, güzelim. Bak siz bu genç tüccarla alışveriş yaparken biz de Tom'la neler satın aldık!»

Yaşlı adamın onu yanına oturtuşu ve sesini bir çocukla konuşur gibi değiştirmesi epey tuhaftı ama sevgi doluydu ve Ruth'a uymadığı da pek söylenemezdi.

«Bak!» dedi, cebinden bir kutu çıkarıp, «ne güzel bir gerdanlık. Ah! Nasıl da parlıyor! Küpe, bilezik, bir de beline kemer. Bu takım senin. Mary'nin de var bir tane. Niçin iki tane aldığımı Tom bir türlü anlayamadı. Tom biraz miyop! Küpeyle bilezik, bir de kemer, beline! Ah! Pek güzel! Dur bakalım yakışacak mı? Mr. Westlock takıversin.»

Yuvarlak beyaz kolunu uzatışı ne güzeldi; John da (ah hınzır John) bileziği takmak güçmüş gibi yapıyordu. Küçük kemeri de taktı ama parmakları bir türlü doğru durmadığı için gene yardıma ihtiyaç gösterdi; gülerek, kızararak, yüzü mücevherleri gibi parlayarak, o utangaç halinde görmek onu, çok güzeldi. Bütün bir yılda görüp göreceğiniz en güzel şeydi, emin olun.

«Mücevherlerle takan o kadar iyi uydular ki hangisi hangisine yakıştı, anlayamadım,» dedi yaşlı adam. «Mr. Westlock buna cevap verebilirdi ama hiç sormayacağım, çünkü tarafsız değil. Sağlıkla takasın onları, canım, sana onları, seven bir dosttan bir anı olmak dışında unutturacak kadar mutluluk dilerim.»

Yanağını okşadı, sonra Tom'a seslendi:

«Burada da baba rolü oynamam gerekiyor. Tom. Aynı günde böyle iki kızını birden evlendiren baba az bulunur; ama az mı bulunur, çok mu bulunur düşünmeyelim de bir ihtiyarın hatırı olsun. Ben de bu kadarcık bir hoşgörü isterim,» diye ekledi, «çünkü, Tanrı bilir ya, başkalarının mutluluğunu sağlama yolunda pek az isteğim gerçekleşebildi.»

Bütün bunlar epey zaman almıştı ve bundan sonra da öyle tatlı bir sohbete dalmışlardı ki bir çeyrek saat kalana kadar yemek hiçbirinin aklına gelmedi. Ama hemen bir arabaya atlayıp son hızla Temple yolunu tuttular ve orada her şeyi hazır buldular.

Yemek ısmarlamak konusunda sayısız bonservisleri olan Mr. Tapley topluluk şerefine öyle bir sipariş vermişti ki onun ve yavuklusunun ortak denetimi altında mükellef bir ziyafet oldu. Mr. Chuzzlewit onların da sofraya oturmalarını istedi ve Martin bu isteği hararetle destekledi, ama Mark'ı masaya oturmaya razı etmek mümkün olmadı; onların hizmetine bakarken kendisini keyifli Tapley'nin patronu gibi gördüğünü, hatta ziyafetin gerçekten Keyifli Tapley'nin çatısı altında verildiğine kendini inandırdığını söylüyordu.

Bu hikâyeye daha da iyi inanabilmek için Mr. Tapley otel garsonlarına yemeklerle ilgili çeşitli emirler yağdırmaktaydı; emirler gelenek ve göreneklere tamamen karşıt olduğu ve en şakacı bir tavırda verildiği için garsonlar arasında epey şenlik yaratıyor ve Mr. Tapley kendi mizahına kendisi bayılarak onların kahkahalarına katılıyordu. Ayrıca, duruma uygun düşen gezi anılarıyla ya da Mrs. Lupin'le aralarında geçen komik alışverişlerle de eğlendiriyordu onları; onun için büfenin çevresinden ve sandalyelerin arkalarından sık sık kahkahalar yükseliyordu; baş garson da (başında pudralı peruğu filan olan gayet ciddi bir adamdı) kızardıkça kızardı ve bir aralık yeleğinin düğmesi işitilir bir şekilde kopup gitti.

Masanın bir başında genç Martin, öbür başında Tom Pinch oturuyordu. Belki de en neşeli yüz, Tom'unkiydi, Herkes Tom'a bakıyordu. Herkes ona kadeh kaldırıyor, herkes ona bakıyor, herkes onu düşünüyor, herkes onu seviyordu. Çatalını bıçağını

bırakacak olsa hemen biri elini yakalayıp sıkıyordu. Martin'le Mary yemekten önce bir kenara çekmişler, gelecek zamanları öyle güzel bir şekilde anlatmışlardı ki — mutluluklarının tam olması için onun varlığına ve yakın dostluğuna muhtaç olduklarını özellikle vurgulamışlardı — Tom neredeyse ağlayacaktı. Artık dayanamıyordu. Yüreğinin mutlulukla dolup taştığını söyledi. Gerçekten de öyleydi. Doğrusunu söylüyordu. Yüreğin büyüktü ama, sevgili Tom Pinch, o gün mutluluk ve duygudaşlıktan başka bir şeyi oraya sığdırmak mümkün değildi!

Fips de gelmişti, Austin Friars'dan Fips, o da yemekteydi ve karanlık bürosuna kapanmış bir adam olduğu halde, eski kurtlardan biri olduğunu da gösterdi o gece. İçeri girer girmez, «Nerede?» diye sordu. Sonra Tom'u yakaladı ve karşılıklı çektiklerini unutmaya çalıştılar, önce yakalayıp bir elini sıktı, sonra da öbür elini yakalayıp sıktı, sonra böğrüne bir dirsek indirdi, ondan sonra «Nasılsınız?» diye sordu ve başka bir çok yerlerine dostluğunu ve sevincini gösterecek başka şeyler yaptı. Şarkı söylemesini de biliyordu, Fips; kalkıp konuşma da yapıyordu. Fips; şarabı da bayağı iyi içiyordu. Fips; sözün kısası, her bakımdan dört dörtlük bir adam olduğunu gösterdi, Fips.

Ama, ah! gece yürüyerek eve dönmenin mutluluğu — inatçı Ruth, kesinlikle karşı koydu bir şeye binmeye! — Furnival's Inn'den döndükleri o güzel gecede yaptıkları gibi. Olanları bir arada konuşabilmenin, mutluluklarını birbirlerine anlatabilmenin mutluluğu! Bütün küçük planlarını Tom'a anlatmanın, konuştukça pırıl pırıl yüzünün daha da aydınlandığını görmenin mutluluğu!

Eve vardıklarında Tom John'la kardeşini oturma odasında bırakıp yukarı, kendi odasına çıktı, bir kitap bulma bahanesiyle. Yukarı çıkınca da kendi kendine göz kırptı; çok ustaca bir iş çevirdiğine inanıyordu.

«Yalnız kalmak isterler, tabii,» dedi Tom; «öyle tabii bir şekilde yanlarından ayrıldım ki, şimdi her an dönmemi beklerler. Çok iyi oldu!»

Ama oturalı pek az olmuştu ki kapısının vurulduğunu işitti.

«Gelebilir miyim?» dedi John.

«Elbette!» diye cevap verdi Tom.

«Yanımızdan ayrılma, Tom. Yalnız oturma. Biz seni böyle üzgün değil, neşeli görmek istiyoruz.»

«Sevgili dostum,» dedi Tom, neşeli bir gülümsemeyle.

«Kardeşim, Tom. Kardeşim.»

«Sevgili kardeşim,» dedi Tom, «benim üzgün olmam diye bir tehlike yok; sen ve Ruth'un bir arada mutlu olduğunuzu bildikten sonra nasıl üzgün olabilirim? Belki bu gece dilim çözülür, John,» diye ekledi, bir an durakladıktan sonra; «ama bugünün bana verdiği sevinci hiçbir zaman yeterince anlatamam. Parasız bir kız seçmenden konuşmam sana karşı bir haksızlık olur, çünkü onun değerini bildiğinden eminim. Bu da, para gibi, gözünden düşebilecek bir şey değildir, John.»

«Para elbet düşer, Tom,» diye cevap verdi. «Onun değeri! Onu görüp de sevmemek mümkün mü? Onu tanıyıp da saymamak mümkün mü? Onun yüreğine sahip olup da böyle bir hazineye karşı ilgisiz kalmak mümkün mü? Onun değerini biraz bilmeden benim bugün duyduğum coşkunluğu duymak ve onu benim sevdiğim gibi sevmek mümkün mü? Sen mutluluğunun dile getirilemeyeceğini söylüyorsun! Hayır, Tom, hayır. Benimki öyle. Asıl benimki öyle.»

«Hayır, hayır, John,» dedi Tom. «Benimki, benimki.»

Kapı aralığında Ruth'un belirmesi bu dostça çekişmeyi sona erdirdi. Ah, o mutlu, yarı gururlu, yarı utangaç bakışla Tom'a bakışı, sevgilisi sarılıp onu kendi yanına çekince! «Evet, böyle, Tom, bunları yapacak. Ama, biliyorsun, yapmaya hakkı var. Çünkü ben de onu seviyorum Tom,» der gibiydi.

Tom ise sevinçten kendinde değildi. Saatlerce oturup bakabilirdi onlara, bu hallerine.

«Sevgilim, Tom'a, seninle konuştuğumuz gibi, bizden kaçmasına kesinlikle izin veremeyeceğimizi anlatıyordum. Üç kişilik küçük ailemizden birinin, hele Tom gibi birinin eksilmesine dayanamayız; böyle söyledim kendisine. Düşünceli mi, bencil mi, bilmiyorum. Ama düşünceli olması gerekmez, çünkü bize hiçbir şekilde engel değil. Öyle değil mi, sevgili Ruth?»

Eh! Olanlara bakılırsa gerçekten de hiç engel değildi onlara.

Böyle bir zamanda kendisini hatırlamalarına Tom'un bu

kadar sevinmesi saçma bir şey miydi? Güzel sevgileri bir saçmalık, candan okşayışları bir saçmalık, uzadıkça uzayan vedalaşmaları bir saçmalık mıydı? Onun penceresini sokaktan seyretmesi, en solgun ışığına bütün pırlantaların üstünde paha biçmesi saçma mıydı? Ruth'un da onun adını diz üstü çökerek söylemesi ve tertemiz yüreğini böyle yüreklerin ve böyle sevgilerin geldiği o Varlığa dökmesi saçma mıydı?

Bunlar saçmaysa, tamam, Dehşet Surat, sen haklıymışsın! Saçma değilse, o zaman kendini kolla, Dehşet Surat! Ama ezik boneni başka bir bekâr beyin evine götür, çünkü bekâr beylerden birini ebediyen kaybettin!

LIV. BÖLÜM

Yazarı Çok Üzmektedir. Çünkü Kitabın Son Bölümü.

Todgers'da bir faaliyet, bir koşuşma. Ticari kameriyelerinde geç bir kahvaltının dehşetli hazırlıkları hüküm sürüyordu. Miss Pecksniff'in kutsal izdivaç yoluyla Augustus'la birleşeceği mutlu sabah gelmişti.

Miss Pecksniff kendisine ve duruma eşit derecede yakışan bir zihni durumdaydı. Şefkat ve barışıklık duygularıyla doluydu. Birkaç kova yanar kor tedariki vardı ve hepsini düşmanlarının başına yığmaya hazırdı. Kalbinde hiç kötü niyet yoktu. Hiç.

Kavga, diyordu Miss Pecksniff, aile içinde çok fena bir şeydir; gerçi sevgili babasını bir türlü bağışlayamıyordu ama öteki akrabalarını kabule hazırdı. Çok fazla zamandır ayrıydılar. Tanrı'nın aileyi cezalandırmasına yeterli nedendi bu. Jonas'ın ölümü ona göre iç kavgaları yüzünden aileye verilmiş bir cezaydı zaten. Bu cezanın kendisine pek hafif dokunmuş olması da Miss Pecksniff'in inancını pekiştiren bir olguydu.

Dolayısıyla, bir fedakârlık olarak — muzafferane değil; şüp-

hesiz, muzafferane değil, alçakgönüllü bir fedakârlık — bu genç bayan akrabası kuvvetli bayana mektup yazarak düğün gününü bildirdi. Onun ve kızlarının doğal olmayan davranışlarından çok incindiğini, bundan dolayı vicdan azabı çekmediklerini umduğunu belirtti. Düşmanlarını affetmeye hazır olduğu, ve erkeklerin en sadıkıyla dünyanın en ciddi bağını kurmak üzere bulunduğu için onlara şimdi dostluk elini uzatıyordu. Kuvvetli bayan bu eli, elin kendisine uzatıldığı ruhla kabul ederse, o, yani Miss Pecksnif, onu düğününe çağırıyor, ayrıca, kızları olan üç kırmızı burunlu evde kalmış hanımın da (ama Miss Pecksniff mektupta burun ayrıntısına girmedi) gelinin nedimeleri olarak bulunmalarını rica ediyordu.

Kuvvetli bayan da cevap yazdı ve kendisinin ve kızlarının, vicdanları bakımından gayet rahat ve sıhhatte olduklarını, Miss Pecksniff'in bunu öğrenince sevineceğini sandığını bildirdi. Miss Pecksniff'in mektubunu zevkle okuduğunu, çünkü kendisini ve yakın çevresini kuşatan basit ve önemsiz kıskançlıklar çemberine hiçbir zaman değer vermediğini söylüyordu; bunları sadece zararsız bir eğlence kaynağı olarak görürdü; Miss Pecksniff'in düğününe sevinçle gelecekti; üç sevgili kızı da böyle ilginç ve **bu kadar beklenmedik** — bu kelimelerin altını çizmişti kuvvetli bayan — **bu kadar beklenmedik** bir olayda yardımda bulunmaktan zevk alırlardı.

Bu güzel cevabı alınca Miss Pecsniff af zincirini genişleterek Mr. ve Mrs. Spottletoe'ya, Mr. George Chuzzlewit ve bekâr yeğene, dişi ağrıyan yalnız hanıma, yüzü taslak halinde olan kıllı genç beye, yani Mr. Pecksniff'in odasında bir araya gelen topluluğun sağ kalan üyelerine de davetiyeler gönderdi. Bundan sonra Miss Pecksniff, ödevimizi yapmakta, kadehimizdeki acılığı gideren bir tatlılık olduğunu söyledi.

Davetliler henüz sökün etmemişti. Vakit daha epey erken olduğu için Miss Pecksniff bile henüz giyinmekle meşguldü; işte bu sırada Anıt yakınlarında bir araba durdu. Arabadan Mark inip Mr. Chuzzlewit'in inmesine yardım etti. Araba orada bekledi; Mr. Tapley de bekledi. Mr. Chuzzlewit Todgers pansiyonuna girdi.

Mr. Bailey'nin yerine gelen — ama yerini tutmayan — kişi kapıyı açıp onu yemek odasına aldı. Ziyareti beklendiği için Mrs.

Todgers hemen geldi.

«Düğün için giyinmişsiniz, bakıyorum,» dedi.

Hazırlıklar yüzünden bir hayli telaşta olan Mrs. Todgers bunu doğruladı.

«Emin olun ki ben de istemiyorum şimdi olmasını, efendim,» dedi Mrs. Todgers; «ama Miss Pecksniff ille de olsun istiyor ve gerçekten de Miss Pecksniff'in bir an önce evlenmesi gerekli. Bunu inkâr edemem, efendim.»

«Evet,» dedi Mr. Chuzzlewit, «haklısınız. Kardeşi bu işlere katılmıyor mu?»

«Ah, hayır, efendim. Zavallıcık!» dedi Mrs. Todgers, başını sallayarak ve sesini de alçaltarak. «Olanların içyüzünü öğrendikten sonra odamdan dışarı adım atmadı; bitişik odada.»

«Beni görmeye hazır mı?» diye sordu.

«Hazır, efendim.»

«Öyleyse vakit kaybetmeyelim.»

Mrs. Todgers onu sarnıç manzarasına bakan küçük arka odaya götürdü; orada, buraya ilk gelişinden pek çok farklı bir havayla, matem elbiseleriyle oturuyordu Merry. Oda çok kederli ve karanlık görünüyordu; Merry de öyleydi; ama yanında, sonuna kadar sadık kalan bir dostu vardı: İhtiyar Chuffey.

Mr. Chuzzlewit yanına oturunca elini tuttu ve öptü. Üzüntüsü çok derindi. Mr. Chuzzlewit de endişeliydi; çünkü kilise mezarlığındaki konuşmadan beri görüşmemişlerdi.

«Sizin için acele karar verdim,» dedi alçak sesle. «Korkarım haksız bir karar verdim. Beni affetmenizi isterdim.»

Merry yeniden öptü elini; sonra da bırakmayıp elinde tuttu ve titreyen bir sesle, o zamandan beri yaptığı bütün iyilikler için teşekkür etti.

«Tom Pinch,» dedi Martin, «bana anlatmasını istediğiniz her şeyi iletti; o sıralar sözlerinizi bana aktaracak bir fırsat bulacağını hiç ummuyordu. İnanın bana, kendi zayıflığı sandığı gücünü gizlemeye çalışan, kötü öğütlerle dolmuş ve içindeki iyilik uyandırılmamış bir insanla bir daha karşılaşacak olursam, uzun uzun ve insafla düşüneceğim.»

«Benim için düşündünüz; benim için bile,» diye cevap ver-

di. «Buna inanıyorum. Tekrarladığınız sözlerimi acılarımın dayanılmayacak bir keskinliğe vardığı bir zamanda söylemiştim; başkaları için gene de söylerim; ama kendim için söyleyemem. Beni her gün gördükten, izledikten sonra konuşmuştunuz benimle. Bu davranışınız yeteri kadar düşünceliydi. Belki biraz daha yumuşak bir tonla konuşabilirdiniz; böyle bir yumuşaklıkla daha çok güvenimi kazanmak isteyebilirdiniz; ama sonuç değişmezdi.»

Martin biraz şüpheli bir şekilde başını salladı ve için için kendini suçladı.

«Ne kadar inatçı olduğumu biliyorum,» dedi Merry, «öğütlerinizin beni caydırabileceğini nasıl düşünebilirim! Hiç düşünmezdim ki, Mr. Chuzzlewit, hiç düşünmezdim. Ne kafa vardı, ne yürek, ne de bunları kazanma kaygısı; o zamanlar. Hepsi acılarımdan gelişti. Acılarım arasında gereğini duydum. Çektiklerimi anmak bile istemiyorum — yüzlerce iyi insanın her gün çektiklerinin yanında bunların çok önemli olmadığını da biliyorum — elimden gelse hemen unuturdum. Acılarım bana iyilik etti, çünkü onlar olmasa beni kimse değiştiremezdi; hiçbir şey değiştiremezdi. Bu gözyaşlarıma aldanmayın; durduramıyorum onları. Ama içten içe şükran duyuyorum bunlar için de. Gerçekten duyuyorum!»

«Gerçekten öyle!» dedi Mrs. Todgers. «Ben ona inanıyorum, efendim.»

«Ben de inanıyorum!» dedi Mr. Chuzzlewit. «Şimdi, beni dinleyin, yavrucuğum. İflas eden şirkete borçlu olduğunun anlaşılması üstüne (bu senet kaçanların işine yaramadığı için İngiltere'ye geri göndermişler; alacaklıları düşündüklerinden değil, hâlâ yaşadığını sandıkları ve nefret ettikleri kocanıza kötülük olsun diye) kocanızın kalan malına da el konacak; öğrendiğime göre, onun da katıldığı bu hileden zarar görenlerin böyle bir hakkı varmış. Babanızın hemen hemen bütün serveti de aynı durumda. Bir şey kaldıysa, ona da el konacak. Sizin için bir ev kalmıyor böylece, orada da.»

«Ona dönemezdim,» dedi, babasının evlenmesi için nasıl zorladığını hatırlayıp içgüdüsel bir tepki göstererek. «Ona zaten dönemezdim!»

«Biliyorum,» dedi Mr. Chuzzlewit; «bunu bildiğim için geldim. Benimle gelin! Çevremdeki herkesin (kendim de soruşturdum) sizi sevinçle karşılayacağından hiç şüpheniz olmasın. Ama sağlığınız düzelinceye, kendinizi toplayıncaya kadar Londra yakınlarında istediğiniz herhangi bir sessiz köşede dinlenebilirsiniz; bu iyiyürekli hanımın da sizi istediği zaman ziyaret edebileceği yakın bir yerde kalırsınız. Çok çektiniz; ama gençsiniz, önünüzde daha parlak, daha iyi bir gelecek var. Benimle gelin. Ablanızın size karşı kayıtsız olduğunu biliyorum. Evliliğini hızlandırıyor ve ilan ediyor, en azından, kardeş sevgisine, nezakete uymayan, kötü bir şekilde. Davetlileri gelmeden ayrılın bu evden. Size acı vermek istiyor. Ona bu kötülüğü yaptırmayın ve benimle gelin!»

Mrs. Todgers da ondan ayrılmayı hiç istemediği halde bu fikri destekledi. Zavallı Chuffey bile (şüphesiz o da planda düşünülmüştü) destekledi. Merry çabucak giyindi, gitmeye hazırlanırken Miss Pecksniff odaya daldı.

Miss Pecksniff odaya fazla hızlı daldığı için güç durumda kalmıştı. Çünkü başının gelinlik tuvaletini tamamlamıştı ama etek kısmını tamamlamamıştı ve turuncu çiçekli gelinlik bonesinin altında sadece pamuklu geceliği vardı. Üzgün kardeşini sözü geçen boneyi gösterip de avutmak amacıyla böyle bir koşu gelmişti. Mr. Chuzzlewit'le burun buruna gelip odada bir yabancı olduğunu anlayınca fena halde sıkıldı.

«Demek bugün evleniyorsunuz, küçük hanım!» dedi yaşlı adam, asık bir yüzle ona bakarak.

«Evet, efendim,» dedi Miss Pecksniff, utanarak. «Öyle... Çok... kılığım... vallahi, Mrs. Todgers!»

«Görüyorum ki biraz utandınız,» dedi Martin. «Böyle olmasına şaşırmadım. Evlenme tarihinizi biraz kötü seçmişsiniz.»

«Özür dilerim, Mr. Chuzzlewit,» diye cevap verdi Cherry, bir anda çok kızarak ve kızararak, «ama bu konuda bir söyleyeceğiniz varsa lütfen Augustus ile görüşün. Augustus sizinle bunu her an tartışabilecekken benimle çekişmeniz size yakışmaz. Babamın üzerinde oynanan oyunlarla benim bir ilgim yok,» dedi Miss Pecksniff pek anlamlı bir edayla; «ve böyle bir zamanda herkesle iyi geçinmek isterim. Kahvaltıda bize huzurunuzla şe-

ref verseniz çok sevinirdim. Ama bu durumda böyle bir şey isteyemeyeceğim; görüyorum ki başka çevreler sizi kazanmış ve bana karşı doldurmuş. Başka çevreler için doğal sevgimin, başka çevreler için doğal acıma duygumun var olduğunu sanıyorum; ama her zaman o çevrelerin sözüne uyamam, Mr. Chuzzlewit. Bu biraz fazla olur. Gerek kendime, gerekse beni zevcesi yapmak isteyen erkeğe saygımdan dolayı bu kadarına katlanamam.»

«Sizden hiçbir dostluk görmediğini sandığım — sandığım, diyorum, çünkü kendisi bir şey söylemedi — kız kardeşiniz benimle birlikte gelecek,» dedi Mr. Chuzzlewit.

«Nihayet şansının açılabildiğine çok sevindim,» diye cevabını yapıştırdı Miss Pecksniff, öfkeli bir baş sallamayla. «Kendisini kutlarım. Bu olayın kendisi için üzücü olmasına — kendisi için üzücü — şaşmıyorum, ama benim elimden bir şey gelmez, Mr. Chuzzlewit. Suç bende değil.»

«Haydi, Miss Pecksniff,» dedi yaşlı adam, kızmadan. «Daha güzel vedalaştığınızı görmek isterim. Bu durumda sizin daha güzel vedalaştığınızı görmek isterim. Bunu görmek size benim dostluğumu kazandırır. Günün birinde bir dost arayabilirsiniz.»

«Özür dilerim, Mr. Chuzzlewit, hayatımdaki bütün ilişkilerim ve bütün dostlarım,» diye cevap verdi Miss Pecksniff, çok vakur bir tavırla, «bundan böyle Augustus'a bağlı. Augustus benim oldukça dost aramam. Dostlardan söz ettiğiniz zaman, efendim, lütfen Augustus'la görüşün. Birazdan Augustus'un elimden tutup beni götüreceği mihrabın önünde yapılacak dini törenden ben bunu anlıyorum. Kimseye karşı kötü bir duygum olmadı; böyle bir zafer anımda hiç olmaz; hele kız kardeşime. Tam tersine, kendisini kutluyorum. Bunu söylediğimi işitmedinizse suç bende değil. Augustus'un doğal olarak biraz — eh — sabırsızlanacağı bir durumda Augustus'u bekletmemek için — aman yani, Mrs. Todgers! — özür dilerim, efendim, gitmeliyim.»

Bu sözlerden sonra gelinlik bone kayboldu; pamuklu geceliğin izin verdiği ölçüde şaşaa ile.

Martin başka bir şey söylemeden kolunu Merry'ye uzattı, dışarı çıkardı onu. Mrs. Todgers da bayramlık elbiseleri rüzgâr-

da uçuşarak onları arabaya kadar geçirdi ve Merry'nin boynuna sarıldıktan, kucaklaştıktan sonra ağlaya ağlaya süfli evine döndü. Sıska kavruk bir bedeni vardı ama, Mrs. Todgers'ın içinde ruhu öyle zayıf değildi. Belki iyi Samaryalı da sıska, kavruk bir adamdı ve geçim darlığı çekiyordu. Kim bilir!

Mr. Chuzzlewit onu dikkatle izlediği için kapı kapanıncaya kadar Mr. Tapley'nin yüzünü görmedi.

«Ne o, Mark?» dedi, görür görmez yüzünü, «ne oldu?»

«Dünyanın en güzel şeyi oldu, efendim!» diye cevap verdi; sesini büyük bir güçlükle pompalayarak ve bütün çabalarına karşın bir türlü rahatça konuşamayarak. «Eşi görülmemiş bir rastlantı! Şu bizim iki komşuyu görmez miyim, efendim!»

«Ne komşusu?» diye sordu Martin, arabanın penceresinden. «Nerede?»

«Şuracıkta geziniyordum, efendim,» dedi Mr. Tapley, soluk soluğa, «karşıma çıkmazlar mı birdenbire, hayalet sandım vallahi! Dünyada böyle bir şey olamaz. Şaştım kaldım?»

«Ne demek istiyorsun?» diye bağırdı Martin, Mark'ın heyecanı onu da Mark kadar heyecanlandırmıştı. «Komşu mu? Nerede?»

«Burada, efendim!» diye cevap verdi Mr. Tapley. «Burada, bu Londra şehrinde! İşte şu taşların üstünde! Buradalar, efendim! Tanımaz mıyım! O güzelim yüzlerini tanımaz mıyım?»

Bu ünlemleri haykıran Mr. Tapley oracıkta duran aklı başında görünüşlü adamla kadını göstermekle yetinmedi, birini bırakıp ötekine sarılmaya başladı.

«Ne komşusu? NEREDEN?» diye bağırdı Martin, arabadan dışarı bir türlü çıkamadığı için sinirden deliye dönmüştü.

«Amerikadan! Eden'deki komşular!» diye haykırdı Mark. «Bataklık komşuları! Çalılık komşuları! Humma komşuları! Bize nasıl da bakmışlardı! Nasıl da yardım etmişlerdi! Onlar olmasa ikimiz de ölmüştük! Tek çocuklarını kurtaramadan dönmüşler, didine didine! Ah, bir de komşu diyorsunuz!»

Sonra gene deli gibi onlara koşup kucakladı, çevrelerinde dans edip aralarından geçiyor, garip garip şeyler yapıyordu.

Mr. Chuzzlewit de bu insanların kim olduğunu anlayınca yolunu bulup arabanin kapısını açmayı becerdi ve paldır kül-

dür aralarına karıştı; Mr. Tapley'nin deliliği bulaşıcıydı sanki, çünkü o da el sıkmaya, her türlü sevinç gösterisinde bulunmaya başlamıştı.

«Tırmanın arkaya!» dedi. «Binin arabaya. Bizimle gelin. Sen de fırla yerine, Mark. Eve! Eve!»

«Eve!» diye haykırdı Mark, coşkunluğu arasında yaşlı adamın elini yakalayarak. «Aynen benim düşündüğüm, efendim. Eve, ebediyen. Kusuruma bakmayın, efendim, kendimi tutamıyorum. Keyifli Tapley hanına şan olsun! Handa ne isterlerse onların, hesap pusulasından başka. Eve ya, elbette eve! Hurra!»

Böylece, Martin'i yeniden arabaya sokup bütün hızlarıyla eve yollandılar; Mark'ın coşkusu hiç eksilmemişti, Salisbury Ovası'ndan gidiyormuşcasına serbestçe açığa vurmaktaydı sevincini.

Bu arada düğün davetlileri Todgers'da toplanmaya başlamıştı. Çağırılan tek pansiyoner olan Jinkins herkesten önce geldi. Yakasına beyaz bir çiçek takmış ve yepyeni ekstra ekstra süper çift dikişli mavi saksonya ceketi (terzinin makbuzundaki tarifi böyleydi) giymişti: sanatkârın sırf bu olay için icat ettiği dehşetli süsler vardı ceplerinde. Perişan Augustus artık Jinkins konusunda bile heyecanlanamıyordu. Buna bile takatı kalmamıştı. «Gelsin,» demişti, Mis Pecksniff'in ısrarlarına cevaben. «Gelsin! Hayatım boyunca yoluma dikilen engel oldu. Onun da hazır bulunması gerekir. Ha, ha! Evet, elbette! Jinkins de gelsin!»

Jinkins gelmişti, büyük bir sevinçle; ve işte oradaydı. Bir süre, olağanüstü bir zevk ve törenle salonda kurulan kahvaltı masasıyla baş başa oturdu. Ama birazdan Mrs. Todgers da yanına geldi; çok geçmeden, bekâr kuzen, kıllı bey, ve Mr. ve Mrs. Spottletoe da art arda damladılar.

Mr. Spottletoe, Jinkins'ı yüreklendirici bir selamla selamladı. «Tanıştığımıza memnun oldum, efendim,» dedi. «Mutluluklar dilerim!» mutlu insanın Jinkins olduğunu sanarak.

Mr. Jinkins durumu açıkladı. Sadece, artık burada kalmayan ve henüz gelmeyen arkadaşı Mr. Moddle için gelmişti.

«Daha gelmedi mi?» diye haykırdı Mr. Spottletoe, öfkeyle.

«Daha gelmedi,» dedi Mr. Jinkins.

«Allah Allah!» diye haykırdı Spottletoe, «güzel bir başlangıç! Vallahi, çok iyi başladı işe bu delikanlı. Fakat anlamıyorum bir türlü, bu aileyle teması olan herkes aileye karşı bir büyük terbiyesizlik yapıyor. İşe bak! Daha gelmemiş. Bizi karşılamaya hazır değil!»

Bir surat taslağına sahip olan yeğen belki de yeni ayakkabı ısmarladığını ve ayakkabıların henüz gelmediğini söyledi.

«Bırakın şimdi ayakkabıyı efendim!» diye cevap verdi Spottletoe, son derece öfkelenerek. «Öyleyse terlikle gelsin; yalın ayak gelsin. Arkadaşınız için Ayakkabı gibi uyduruk ve gülünç bir mazeret icat etmeyin, bayım.»

«Benim arkadaşım filan değil,» dedi yeğen. «Hayatımda görmedim.»

«İyi öyleyse, bayım,» dedi öfkeli Spottletoe. «Öyleyse bana bir şey söylemeyin!»

O sırada kapı açıldı ve Miss Pecksniff, üç nedimesinin koltuğunda, sendeleyerek içeri girdi. En arkadan kuvvetli bayan geliyordu; etkiyi bozabilmek için bu zamana kadar dışarıda beklemişti.

«Nasılsınız, hanımefendi!» dedi Spottletoe kuvvetli bayana, bir meydan okuma tavrıyla. «Mrs. Spottletoe'yu görüyorsunuz, herhalde?»

Kuvvetli bayan, Mrs. Spottletoe'nun sağlığıyla yakından ilgilenerek, kolay göze çarpmamasına esef etti. Doğa bu hanımın yapısında yanlışı incelik tarafından yapmıştı.

«Mrs. Spottletoe hiç değilse güveyden daha kolay göze çarpıyor, hanımefendi,» diye cevap verdi kocası. «Tabii, bu ailenin bir dalıyla daha sıkı fıkı olmadıysa kendisi: ailenin şimdiye kadarki davranışlarından beklenir böyle şeyler.»

«Eğer bana bir imada bulunuyorsanız, bayım...» diye başladı kuvvetli bayan.

«Lütfen,» diye araya girdi Miss Pecksniff, «Augustus'un ve benim hayatımızın bu dönüm noktasında Augustus'un her zaman sağlamak istediği uyumu Augustus yüzünden bozmayın. Augustus burada bulunan akrabalarımdan hiçbirine tanıştırılmadı. Tanıştırılmamayı tercih etti.

«O halde, bana sorarsanız,» diye haykırdı Mr. Spottletoe,

«bu aileye girmeye çalışan ve aile üyeleriyle tanışmamayı 'tercih' eden bir adam, terbiyesizin tekidir! Onun hakkında benim söyleyeceğim bundan ibaret!»

Kuvvetli bayan da büyük bir incelikle aynı fikirde olduğunu belirtti. Üç kızı ise yüksek sesle, «Çok ayıp!» dediler.

«Augustus'u tanımıyorsunuz,» dedi Miss Pecksniff, gözyaşları içinde, «gerçekten tanımıyorsunuz onu. Augustus çok yumuşak ve alçak gönüllüdür. Augustus'u görene kadar bekleyin. Biliyorum ki sizleri yatıştıracaktır.»

«Mesele,» dedi Spottletoe, kollarını kavuşturarak, «ne kadar bekleyeceğimiz meselesi. Ben beklemeye alışık değilim; bu bir gerçek. Ne kadar bekleyeceğimizi bilmek istiyorum.»

«Mrs. Todgers!» dedi Charity, «Mr. Jinkins! Korkarım bir yanlışlık oldu. Galiba Augustus dosdoğru mihraba gitti!»

Böyle bir şey olabileceği, kilise de yakında olduğu için Mr. Jinkins görmeye koştu; yanına da, bir kahvaltının yanında oturup da onu yiyememek kadar kötü bir durum olabileceğine inanmayan bekâr kuzen Mr. Chuzzlewit'i aldı. Ama sadece kilise görevlisinden, o sabah evlenmek istiyorlarsa acele etmeleri, bütün gün orada bekleyemeyecekleri sözünü getirdiler.

Gelin korkmaya başladı bunun üstüne: ciddi ciddi korkmaya başladı. Aman Allahım, ne olabilirdi? Augustus! Sevgili Augustus!

Mr. Jinkins bir araba tutup yeni tutulan ve döşenen evde onu aramaya gönüllü çıktı. Kuvvetli bayan da Miss Pecksniff'i avutmakla meşguldü: «Ne beklemesi gerektiğini gösteriyordu bu olay. İyi gelecekti. Romans tarafını alıp götürecekti.» Kırmızı burunlu kızları da en güzel rahatlatıcı sözleri bulup söylediler. «Belki de gelir,» dediler. Taslak niteliğindeki yeğen belki de köprüden düşmüş olabileceğini hatırlattı. Mr. Spottletoe'nun gazabı karısının bütün ricalarının üstesinden gelebiliyordu. Herkes aynı anda konuşuyor, Miss Pecksniff de, ellerini kavuşturmuş, her yerde teselli arayıp hiçbir yerde bulamıyordu. Tam bu sırada Jinkins kapıda postacıyı karşıladı ve bir mektup getirip Charity'nin eline verdi.

Miss Pecksnif mektubu açtı; baktı; dehşetli bir çığlık attı; mektubu yere fırlattı; ve bayıldı.

Mektubu yerden aldılar; üst üste üşüşerek, birbirlerinin üstüne tırmanarak, aşağıdaki kelimeleri ve tireleri okudular:

Gravesend'den
Üç Direkli Clipper, 'Cupid,
Çarşamba gecesi

Çok incinmiş Miss Pecksniff, — Bu mektup sizi bulmadan, imza sahibi — bir ceset olmasa da — cehennem yolunu tutmuş olacak. Peşime düşmeyin. Sağ ele geçmeyeceğim!

Yük — 300 tonilato — pardon, zihnimin dağınıklığı arasında gemiye imada bulundum — zihnimdeki yük — gerçekten korkunçtu. Çok kereler — alnımı öpücüklerle serinletmeye çalıştığınız anda — kendimi yok etme fikri zihnimde çakıp söndü. Çok kereler — inanmayabilirsiniz — bu fikirden vazgeçtim.

Bir başkasını seviyorum. O, Bir Başkasının. Sanki herkes başkalarının. Bu dünyada hiçbir şey benim değil — Mevkiim bile — ki onu da kaybettim — düşüncesiz davranışlarımla — kaçarak.

Eğer beni sevdiysen, son çağırımı dinle! Sefil ve perişan bir sürgünün son çağırısı. Zarfın içindekini — masamın anahtarıdır — daireme gönderiniz — elden. Adres Bobbs ve Cholberry — yani Chobbs ve Bolberry demek istedim — ama aklım yerinde mi? Bir çakı bıraktım — sapı boynuzdan — dikiş sepetinizde. Haberciye bahşiş olarak verirsiniz. Beni yaptığından daha mutlu kılsın dilerim onu!

Ah, Miss Pecksiniff, beni niçin rahat bırakmadınız? Zulüm, **zulüm** değil miydi bu? Ah, Tanrım, duygularıma tanık olmadınız mı? — onların gözlerimden akışını görmediniz mi — son buluştuğumuz gece siz kendiniz suçlamadınız mı beni her zamankinden fazla ağlamakla — o evde — ki bir zamanlar sükûn içinde yaşardım orada — mutsuz olsam da — Mrs. Todgers'la birlikte?

Ama kaydedilmiştir ki — Talmud'da — sonuna ulaştırmakla yükümlü olduğum anlaşılmaz ve karanlık Alınyazısına siz de karışasınız ki şimdi bir çelenk gibi oturmaktadır — şakaklarımda. Suçlamayacağım, haksızlık ettim çünkü size. Dilerim Eşyalar birazını giderir!

Elveda! Bir dükün mağrur gelini olunuz, ve beni unutunuz! Şu satırların altını imzalarken duyduğum acıyı belki uzun zaman anlayamayacaksınız — Kasırgamsı çığlıkları arasında — tayfaların, — Değişmez biçimde,

Katiyen sizin olmayan,
«Augustus.»

Bu mektubu oburca okurlarken kimse Miss Pecksniff'i düşünmüyordu, sanki mektubun ilgilendireceği en son insan oymuş gibi. Ama Miss Pecksniff gerçekten bayılmıştı. Utancının acısı; bunu görmeye tanık, hem de ne tanıklar davet etmiş olması; kuvvetli kadınla kırmızı burunlu kızlarının kesin hezimete uğrayacakları anda böyle bir zafer kazanmaları; dayanılır şeyler değildi bunlar. Miss Pecksniff ciddi ciddi bayılmıştı.

Kulağa böyle dolgun gelen bu sesler ne? Bu loş oda da neresi?

Peki, orgun başında oturan o insan kim? Ah, Tom, sevgili Tom, eski dost!

Eski arkadaşlığımızdan bu yana hayli zaman geçti ama gene de saçın erken ağarmış, Tom. Ama, alacakaranlığa eşlik ettiğin o seslerde, yüreğinin musikisi çınlıyor: hayatının hikâyesi kendi kendini anlatıyor.

Hayatın dingin, durgun, mutlu, Tom. Gizli gizli durmadan kulağa gelen o ezgide eski aşkının anısı da bir ses buluyor belki; ama bazen ölmüş yakınlarımızı andığımız tatlı, güzel, fısıltılı anılar gibi, seni üzmüyor, yaralamıyor, Allah'tan!

Hafif dokun tuşlara, Tom istediğin kadar hafif dokun, gene de eski despotunun iyiden iyiye eğik duran başına değdiği kadar hafif değemez parmakların; ve o baştan çıkan kof sesi de çıkaramaz hiçbir zaman.

Çünkü sarhoş, pis, dilenci, mektupları yazan, Pecksniff adında bir adam (ve baş belası kızı) senin izini bırakmıyor, Tom; ve senden para dilenmek için mektup yazdığında, senin geleceğini kendisininkinden daha iyi kurduğunu hatırlatıyor; ve o parayı harcarken, birahane halkını bir zamanlar sana gösterdi-

ği cömertliğin ve senin nankörlüğünün hikâyeleriyle eğlendiriyor; sonra delik deşik dirseklerini gösteriyor, derken tabanı patlak pabuçlarını çıkarıp sıranın üstüne koyuyor, dinleyicilerine, gelip bakmalarını rica ediyor, bu arada senin rahat bir evde rahat döşeğinde yattığını anlatıyor. Hepsini sen de biliyorsun, gene de katlanıyorsun, Tom!

Böylece, yüzünde bir gülümsemeyle, bir başka ölçüye geçiyorsun — daha hızlı daha canlı bir ölçü — ve küçücük ayaklar zaten yanıbaşında bu sesle dans etmeye, pırıl pırıl genç gözler sana bakmaya alışık. Bir tane minik yaratık var, Tom — onun çocuğu; Ruth'un değil — senin gözlerin de dans sırasında onu izlemeye alışık; o da bazen seni böyle düşünceli gördüğüne şaşıp koşar, dizine hoplar, yanağını yanağına dayar; seni hepsinden çok sever o kız, Tom, böyle bir şey mümkün olabilirse; bir kere, hastalandığında, hastabakıcı olarak seni seçmişti ve sen yanındayken, Tom, huysuzluk nedir bilmemişti.

Şimdi de daha ağır bir ezgiye geçtin, eski dostlar, eski günler için bir ezgi; parmakların tuşlara oyalanarak dokunurken, olgun ezgi bütün zenginliğiyle kabarırken, onlar da yükseliyor gözünün önünde. Aralarında ölen yaşlı adamın ruhu da var, her isteğini yerine getirmeye çalışan, seni yüceltmekten hiç geri durmayan o yaşlı adamın ruhu, durgun, rahat bir yüzle, ölüm döşeğinde sana söylediklerini tekrarlıyor, kutsuyor seni.

Ve kardeşin Ruth, eski günlerdeki gibi eli, adımı hafifçecik, çocukların çiçeklerle bezediği Ruth bahçeden geliyor ve yanına oturuyor. Bütün düşüncelerinde, anılarında Ruth'un yer aldığı Şimdiden ve Geçmişten, Geleceğe dönüyor artık ezgilerin. Senin içinde ve dışında çınlarken o soylu musiki, ikinizi de çevreliyor, kucaklıyor, dünyevi bir ayrılığın kaba görünümlerini kapatarak ikinizi de Cennete yükseltiyor!